

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08162

GEKLIBENE SHRIFTEN

Ferdinand Lassalle

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פערדינאנד לאסאל
געסליבענע שריפטען

די וויסענשאפט און די ארבייטער
איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאן.

באסט א-שולצע אדער קאפיטאל און ארבייט
איבערזעצט פון א. א. ראבאק.

ארויסגעגעבען פון דער
קראפטקין ליטעראטור געזעלשאפט

ניו-יארק 1916

אינהאלט :

זייט

4	פון די ארויסגעבער
5	i. די וויסענשאפט און די ארבייטער
73	ii. באסטיאנציע אדער קאפיטאל און ארבייט
75	איבערזעצער'ס איינלייטונג
97	דעם פערפאסער'ס פארווארט
103	אויטאָר'ס איינלייטונג
109	ערשטער קאפיטעל : די ארבייט
186	צווייטער קאפיטעל : דאָס קאפיטאל
	דריטער קאפיטעל : אויסטויש, ווערט און פרייע קאָנ- קורענץ
255	פערטער קאפיטעל : די פראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס
306	שלום
402	נאָכוואָרט : אַ מעלאַנכאָלישע נאָכטראַכטונג
418	

פון די ארויסגעבער.

די האַפנונג צו קאָנען אינגיכען פּערגרעסערן די טהעטיגקייט פון אונזער געזעלשאַפּט, וואָס מיר האָבען אויסגעדריקט ביי דער אַרויסגאַבע פון שטירנער'ס בוך, איז צו אונזער פּריינד פּערווירקליכט געוואָרן. דער פּאַרליגענדער באַנד פון לאַסאַל'ס שריפטען איז דאָס ערשטע פון די צוויי ביכער, וועלכע וועלען פון איצט אָן ערשוינען רעגעלמעסיג יעדען יאָהר; דאָס צווייטע בוך, וואָס ווערט שוין פּערפּערטיגט צום דרוק, וועט זיין פּרודאָן'ס „וואָס איז אייגענטום?“ און וועט ערשוינען אין אַפּריל 1917, צו אונזער יעהרליכער גענעראַל פּערוואַמונג.

מיר ווילען דערביי אויסדריקען אונזער דאַנק און אַנדערקענונג די איבערגעבענע פּערטרעטער פון דער קראַפּאַטקין ליטעראַטור געזעלשאַפּט אין די פּערשיידענע שטעט, ווי אויך די ראַדיקאַלע אַרבייטער אָרגאַניזאַציעס פון לאַנד, פאַר זייער געטרויער אַרבייט און שטיצע, וועלכע מאַכט מעגליך אונזער ערפּאָנג. דען נאָר צו פּערדאַנקען דער אונאַווי-גענוציגער אַרבייט פון די פּריינד פון דער געזעלשאַפּט און די בעמיהונגען פון איהרע פּערטרעטער צוצוציהען וואָס מעהר מיטגלידער, זיינען מיר אימפּשאַנד צו פּערטאַפלען אונזער טהעטיגקייט אין אַזאַ קורצער צייט, און בעזונדערס היינטיגס יאָהר, ווען די בוך-קאַסטען זיינען אַזוי אונ-געהויער געשטיגען.

אויך ווילען מיר אויפּמערקזאַם מאַכען, אַז אין אוינקלאַנג מיט אונזער פּראָגראַם אַרײַנצוברענגען אַלע סאַציאַליסטישע קאַסיקער אין אידיש, האָבען מיר זיך שוין גענומען פאַר דער ריעזיגער אַרבייט אַרויסצוגעבען קאַל מאַרקס' „קאַפּיטאַל“ אין אידיש, און די ערשטע חלפּט פון דעם מאַנומענטאַלען ווערק וועט פּאַזיטיוו ערשוינען אין אַקטאָבער 1917. —

דער פּערוואַלטונגסראַטאָה.

די וויסענשאפט און די ארפייטער

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאן.

די וויסענשאפט און די ארכייטער

א פערטיידיגונגס-רעדע געהאלטען פאר דעם בערלינער קרימינאל-געריכט, אנטקעגען דער בעשולדיגונג, אז ער האט עפענטליך אויפגערויבט די ארומע קלאסען צו האסען און פערזאכען די רייכע.

מיינע העררען פּרעזידענט און ריכטער!

איך מוז אָנהויבען דערמיט, אז איך פּערלאָז זיך אויף אייער איינזעהעניש. מײן פּערטיידיגונג וועט זײן אַ גרינדליכע. דע-ריבער טאקע וועט זי מוזען זײן נאָר ניט קײן קורצע. אָבער איך האָלט זיך בערעכטיגט דערצו, ערשטענס מחמת דעם הויכען פּסק, מיט וועלכען דער פּאַראַנראַף 100 פון שטראַף-געזעצבוך דראָרעט מיך; צווייטענס און בעזאַנדערס דערפאַר, וואָס דאָ האָט דעלט זיך היינט נאָך וועגען עפעס גאַנץ אַנדערש, איידער וועגען איין שטראַף און איין מענשען!

ערלויבט מיר גלייך אריבערצוטראָגען די דעבאַטע פון דעם קרייז פון געוועהנליכע פּראָצעס-פּאַרמען און זי דערהויבען צו דער הויך און ווערדע, וואָס עס פּאַסט פאַר איהר.

די אָנקלאַגע, אונטער וועלכער איך בין געשטעלט געוואָרן איז אַ שלימער און טרויעריגער צייכען פון דער איצטיגער לאַגע. זי פּערלעצט ניט נאָר די געוועהנליכע געזעצען; זי גרויפט אפילו אָן גאַנץ בעשטימט די קאָנסטיטוציע גופא; און דאָס איז דער ערשטער פּערטיידיגונגס-מיטעל, וואָס איך שטעל איהר אַנט-קענען.

1. דער אַרטיקעל 20 פון דער קאָנסטיטוציע זאָגט:

„די וויסענשאפט און איהר לעהרע איז פריי.“

וואָס קאָנען און זאָלען די ווערטער „איז פריי“, וועלכע די קאָנסטיטוציע פּראָקלאַמירט, בעטייטען, אויב ניט אז די וויסענ-שאפט און איהר לעהרע זאָלען ניט זײן געבונדען צו דעם אַלגע-מיינעם שטראַף-געזעץ?

זאלען אפשר די ווערטער „די וויסענשאפט און איהר לעהרע איז פריי“ בעטייטען „פריי איז די גרעניצען פון דעם אלגעמיינעם שטראף־געזעצבוך“? אין די דאזיגע גרעניצען אָבער איז דאָך דער אויסדרוק פון יעדער מיינונג, ניט בלויז די וויסענ־שאפט און איהר לעהרע, פאָלקאָמען פריי. אין די גרעניצען פון דעם אלגעמיינעם שטראף־געזעצבוך איז יעדער צייטונג־שרייבער און אפילו יעדע מאַרק־פּרוי פריי צו שרייבען און צו רעדען וואָס זיי ווילען. די פרייהייט, וועלכע יעדער סאָרט מיינונג־אויסדרוק האָט, דאַרף דאָך ניט און קאָן ניט דערקלערט ווערן פאַר „דער וויסענשאפט און איהר לעהרע“ דורך אַ בעזונדער אַרטיקעל אין דער קאָנסטיטוציע.

אויסטייטשען יענעם אַרטיקעל פון דער קאָנסטיטוציע אין אַט דעם זין, וואָלט געהייסען פשוט איהם אוועקלייקענען, איהם אַזוי אוועקטייטשען, ווי ער וואָלט איבערהויפּט דאָרט נאָך ניט געווען געשריבען — אַ מין מאָדע בשתיקה צו בעזייטיגען די קאָנסטיטור־ציע, וועלכע מען האָט היינטיגע צייט טאַקע נאָך ניט פיינט. עס איז אַלואַ קיין ספק ניט — אַזוי ווי דער ערשטער כּלל פון אַ יוריסטישען פירוש, איז ניט אַריינצוטייטשען קיין אַבסורדען זין און איבערפליסיגקייט אין קיין געזעץ־בעשטימונג, שוין ניט צו רעדען אין אַן אַרטיקעל פון דער קאָנסטיטוציע — עס איז דעריבער, זאָג איך, קיין ספק ניט, אַז דער אַרטיקעל פון דער קאָנסטיטוציע מיינט אַקוראַט וואָס ער זאָגט: אַז די וויסענשאפט און איהר לעהרע זאלען זיין פריי און ניט־געבונדען צו דעם געווענהליכען שטראף־געזעץ.

און עס איז אויך קיין ספק ניט, מיינע העררען, אַז דאָס איז טאַקע געווען די כּונה פון אַט דער קאָנסטיטוציע־בעשטימונג, צו געבען דער וויסענשאפט דעם פאָררעכט, זי זאָל ניט זיין געבונדען צו די בעשרענקונגען, וועלכע דער פשוט־ער שטראף־געזעץ לעגט אַרויף אויף דעם געווענהליכען אויסדרוק פון מיינונגען. ווען די געזעצעבונג זוכט צו בעשיצען די אינסטיטוציעס פון אַ לאַנד, איז עס אַ זאָך, וואָס מען קאָן בעגרייפען. עס איז נאַטירליך, ווען די געזעצען פערבאָטען אויפצופאָרערן די בירגער זיך אויפצוהויבען מיט געוואָלט אַנטקעגען די בעשטעהענדע איינ־ריכטונגען. אָננהעמענדיג געוויסע אַנזיכטען איבער'ן רעכט, קאָן

מען נאָך אפילו דערקלערן, פאַר וואָס די געזעצען פערבאָטען אַנצורווענדען געדאַנקענלאָזע ליידענשאַפּטן, צו פערברייטען זלזולים און פערשפּאַטונגען אַנטקעגען בעשטעהענדע אינסטיטוציעס, אויפצובלאָזען די געפיהלען פון האַס און פעראַכטונג, אפּעלירענדיג צו די לייכט־בעוועגליכע, דירעקטע עמפּינדונג־כחות פון דער מאַ־סע. אָבער וואָס עס מוז אויביג זיין לכתחילה פריי און טאָר ניט זיין געשמידט אין קיינע קייטען; וואָס עס איז פאַר'ן שטאַט גופא וויכטיגער איידער יעדער איינצעלנער געזעץ און טאָר ניט זיין געבונדען צו קיין איינצעלנעם געזעץ אַלס גרעניץ צו זיין פרייער טהעטיגקייט — דאָס איז דער טריעב צו וויסענשאַפּט־ליכער דערקענטעניש!

אַלע צושטאַנדען זיינען ניט פּאָלקאָם. עס קאָן זיך טרעפּען, אַז אינסטיטוציעס, וועלכע מיר האַלטען פאַר די הייליגסטע און נויטווענדדיגסטע, זיינען די שעדליכסטע און נויטיגען זיך אַם מעהר־סטען אין אַן אומענדערונג. וועלכער מענש, וואָס זיין בליק פאַסט אום די פערענדערונגען פון דער געשיכטע זינט די צייטען פון די אינדיער און עגיפּטיאַנער; וועלכער מענש, וואָס פאַסט גע־נוי אום אפילו נישט מעהר ווי דעם בעשרענקטען צייט־רוים פון איין יאָרה־הונדערט, קאָן דאָס לייקענען?

דער עגיפּטישער פעללאָך (פּויער) הייצט דעם אויווען פון זיין עלענדען ליימענעם הייזעל מיט די מומיעס פון די עגיפּטישע פּרעה'ס, די אַלמעכטיגע אויפבויער פון די אייביגע פּיראַמידען. מנהגים, אינסטיטוציעס, געזעץ־ביכער, קעניגליכע פאַמיליען, שטאַט־טען, פעלקער — זיינען פערשוואונדען געוואָרן אין דעם ראַשיגען איבערבייט. אָבער וואָס איז מעכטיגער פאַר זיי אַלעמען, און איז קיינמאָל ניט פערשוואונדען, נאָר אַלעמאָל געוואַקסען; וואָס האָט זינט די עלטסטע צייטען פון דער גריכישער פּילאָזאָפּיע, אַריבערלעבענדיג אַלעס אַנדערע, אימער נאָך זיך פאַנאַנדערגעווי־קעלט אין אַ שטענדיגען צירוואַקס; וואָס איז איבערגעליפּערט געוואָרן מיט אַ הייליגער עהרפּורכט פון איין שטאַט צום אַנדערן, פון איין צייט צו דער אַנדערער — דאָס איז דער שטאַט־אַרויפ־וואַקסענדער בוים פון דער וויסענשאַפּט־ליכער דערקענטעניש!

און וועלכער דען איז דער קוואַל פון אַלע אונאויפהערליך־פּראַגרעסיווע, פון אַלע אָנהאַלטענדע און שטילערהייט זיך פּער־

מעהרענדע, פון אלע פריעדליך זיך פערווירקליכענדע פערבעסערונג
גען אין דער געשיכטע, אויב ניט די וויסענשאפטליכע דערקענטע-
ניש? זי מוז דעריבער הערשען אָהן בעשרענקונגען; פאר איהר
דאָרף ניט זיין קיין פעסטע זאך, וואָס זי זאָל ניט קאָנען אַרײַנ-
ציהען אין דעם פּראָצעס פון איהר כעמישער אונטערזוכונג, קיין
זאך צו וואָס זי זאָל זיך ניט טאָרן צוריהרן, קיין „ריהר-מיד-ניט-
אָן“ הייליגקייט. אָהן דער פּרײַהייט פון וויסענשאפטליכער דער-
קענטעניש איז דעריבער נאָר שטילשטאַנד, פּערזומפּפונג, באַרבאַ-
ריי! און אזוי ווי זי איז דער אָהן-אָן-אויפהער פליסענדער קוואַל
פון אלע פּערפאַלקאַמונגען פון די מענשליכע צושטענדען, אזוי איז
זי און איהר מאַכט, וואָס געווינט לאַנגזאַם אלע איבערצייגונגען,
אין דערזעלבער צײַט די איינציגע גאַראַנטיע פאַר אַ פּריעדליכער
ענטוויקלונג. דעריבער, איז ווער עס פּערשטאַפּט אָט דעם קוואַל,
ווער עס פּערבאַט איהם צו פליסען בנוגע צו וועלכען עס איז צו-
שטאַנד, אָדער אויף וועלכען עס איז פונקט, דער האָט ניט נאָר
אַבגעשניטען דעם קוואַל פון פּערפאַלקאַמענונג און אַרויסגערוּפּען
פּינסטערניש און באַרבאַריי — דער האָט צערייסען דעם עפענט-
ליכען פּריעדען און געבראַכט דעם שטאַט * צו דער לאַגע פון אַ
געוואַלטזאַמען אומשטורץ און חורבן! וואָרים ער האָט פּערשלאָסען
דעם זיכערהייטס-דעקעל, דורך וועלכען די געזעלשאַפט געהאַט ביס-
לעכווייז אַרײַן אין זיך, ווי עס פאַסט זיך צו איהר לאַגע, אַלץ וואָס
ענדערט זיך אונטערקליך, דאָס וואָס ווערט לאַנגזאַם אַרויסגעוואַקסען
דורך דער קראַפט פון דער וויסענשאַפט און געהט אַריבער פאַמעלאַך
אַבער זיכער אין די קעפּ און די צושטענדען. ער האָט פּערשלאָך
סען דעם זיכערהייטס-דעקעל און געשטעלט דעם שטאַט אין אַ
לאַגע פון עקספּלאָזיאָן! ער האָט די וויסענשאַפט פּערבאַטען אויפ-
צוצייגען די וואונדער און די הייל-מיטלען, און האָט געבראַכט די
גסיסה-קאַנוואַלסיעס, וואָס קומען ענדליך פון דער פּערבאַרגען-
געהאַלטענער וואונד, אַנשטאַט די פּאַרשונג פון דער קראַנקהייט
און איהר היילונג.

די אונבערנעצעטע פּרײַהייט פון דער וויסענשאַפטליכער

* דער פּערפאַסער געברויכט כמעט אומעטום דאָס וואָרט שטאַט אין
דעם זין פון כלל, געזעלשאַפט. — י. א. מ.

לעהרע איז דעריבער ניט נאָר אַ רעכט, וואָס קאָן ניט אָבגענומען ווערן פון דעם יחיד, נאָר זי איז קורס־כל און אין נאָך אַ גרע־סערן גראַד די לעבענסבעדינגונג פון'ם כלל, דער לעבענס אינטע־רעם פון דעם שטאַט גופא.

דעריבער פערקינדיגט די געזעלשאפט דעם זאץ „די וויסענ־שאפט און איהר לעהרע איז פריי“ — פריי אָהן אַ צוואַנג, אָהן אַ תנאי, אָהן אַ בעגרעניצונג — און כדי צו צייגען, אז אפילו דער געזעצגעבער טאָר ניט פוגע זיין אין איהם, אז אפילו ער טאָר אין קיין מאָמענט איהם ניט פערגעסען און פערלעצען, האָט זי דעריבער אוועקגעשטעלט דעם זאץ ווייט העכער איידער דער גאַנצער געזעצגעבונג אין דער קאָנסטיטוציע, ווי אַ פריידיגע הבטחה פון אַ פריעדליכער ענטוויקלונג פון געזעלשאפטליכען לעבען ביי און די ווייטעסטע צייטען אוועק!

אַבער ווי מיינט איהר, מיינע העררען? שטעל איך אפשר דאָ אויף אַ שפּאַגעל־נייע און מאָדנע טעאָריע? מיסברויך איך אפשר דעם וואָרט־קלאַנג פון דער קאָנסטיטוציע, כדי זיך אַרויס־צוהעלפּען פון אַ פּראָצעס־פּערלעגענהייט?

עס איז ניטאָ קיין לייכטערע זאָך, ווי צו ברענגען פאַר אייך די היסטאָרישע דאיות, אז אָט די בעשטימונג פון דער קאָנסטיטוציע איז קיינמאָל אנדערש ניט אויפגעפאַסט געוואָרן; אז אָט די טע־אָריע איז פון אייביג און הונדערטער יאָהרען פאַר דער קאָנסטיטור ציע געווען ביי אונז אַן אָנגענומענע זאָך; אז זי איז אַ טראַדיציאָ־נעלער און כאַראַקטעריסטישער גרונד־שטריך פון אלע גערמאַנישע פעלקער פון די פריהעסטע צייטען אָן.

אין סאָקראַטעס' צייט האָט מען נאָך געקאָנט אָנגעקלאַנגט ווערן אלס לעהרער פון נייע געטער — און סאָקראַטעס האָט גע־טרונקען דעם גיפ־טבעכער אונטער דער דאָזיגער בעשולדיגונג. אין אלטערטום איז דאָס געווען נאַטירליך. דער אלט־צייטיגער גייסט איז אזויפיעל געווען איינס און דאָסזעלבע ווי די צושטאַנדען פון שטאַט — און די רעליגיאָן האָט דאָך געהערט צו די יסודות פון'ם שטאַט — אז ער האָט זיך בשום אופן ניט געקאָנט פון איהם אַרויסשעהלען, ניט געקאָנט אַרויסגעהן פון זיין הויט. ער האָט געמוזט שטעהן און פאַלען מיט די דאָזיגע שטאַט־אינסטי־טוציעס, און ער איז מיט זיי געפאַלען! אין אָט אזאַ פאַלקס־גייסט

איז יערע וויסענשאפטליכע לעהרע, וועלכע האָט ענטהאַלטען אַ פערלייקענונג פון איינעם פון די יסודות פון'ס שטאַט, געווען אַן אָנגריף אויף דעם לעבענספרינציפ פון דעם דאָזיגען פּאָלק גופא, און האָט אַלס אַזעלכער געקאָנט בעהאַנדעלט ווערן.

נאָך דעם אונטערגאַנג פון דער אַלטער וועלט, איז מיט די גערמאַנישע פעלקער אַרויפגעקומען אַ גאַנץ אַנדער ערשיינונג. דאָס זיינען פעלקער, וועלכע קאָנען זיך אויסשעהלען און בייטען די הויט, וועלכע טראָגען אין זיך, בנוגע דער ענטוויקלונגספּעהיגקייט פון זייער לעבענספרינציפ, פון זייער סוביעקטיווען גייסט, די בויג זאַמקייט דורכצומאַכען די פּערשיידענאַרטיגסטע וואַנדלונגען; פעלקער, וועלכע האָבען שוין דורכגעמאַכט די מעהרסטע און די גרעסטע פון די דאָזיגע וואַנדלונגען, און אַנשטאַט טויט און אונטערגאַנג, האָבען זיי אַלעמאַל נאָך געפונען אין זיי דעם יסוד פון אַ העכערער ענטוויקלונג און אַ העכערער בליהונג.

דעם מיטעל צו פּאַרברייטען און דורכפיהרען די וואַנדלונגען, וואָס פיהרען צו אַ שטענדיג־העכערער בליהונג, די עלעמענטען פון וועלכע זיי טראָגען אין זיך, בעזיצען די דאָזיגע פעלקער אין דעם פרינציפ פון דער אונבעשרענקטער פרייהייט פון דער ווי־ענשאַפטליכער פּאַרשונג און לעהרע.

פריהער, אַלזאָ, אַ סך פריהער ווי מען מיינט בכלל אין דער היינטיגער געבילדעטער וועלט, וועלכע איז געוועהנט צו רעכענען די פרייהייט פון דער וויסענשאַפט אַלס איינע פון די מאָדערנע נצחונות — אַ סך פריהער, זאָג איך, האָט זיך דורכגעבראַכען דער אינסטינקט ביי די דאָזיגע פעלקער, אַז די פרייהייט פון דער וויסענשאַפט טאָר ניט זיין געבונדען, ניט פון דער אויטאָריטעט פון איין פּערזאָן און ניט פון אַ מענשליכער אינסטיטוציע; אַז זי איז אַרבעט נאָר אַ קראַפט, וואָס שטעהט העכער און קומט פרי־הער איידער אַלע מענשליכע אינסטיטוציעס, אַ קראַפט וואָס שטיצט זיך אויף אַ געטליכען רעכט.

„אָזוי ווי דער עץ החיים“ זאָגט דער פּויפּסט אַלעקסאַנדער דער פּערטער אין אַ קאָנסטיטוציע, וואָס איז געגעבען געוואָרן אין יאָהר 1255 דער פּאַריזער אוניווערזיטעט — וואָרים אָזוי ווי אַלץ האָט אין מיטעלאַטער געהאַט נאָר אַ קאַרפּאָראַטיווען קיום, אָזוי האָט דאַמאָלסט די וויסענשאַפט געהאַט אַ קיום נאָר אַלס אַוני־

ווערויטעט — „אזוי ווי דער עץ החיים אין גן עדן פון נאָט אין אזוי ווי דאָס לייכטען פון דער שכינה אין נאָט דעם האַררן'ס הויז, אזוי איז דער אינסטיטוט פון פאַרזער סטודיום אין דער הייליגער קירך“.

און עס וואָלט געווען אַ גרויסער טעות צו מיינען, אז די אר-ניווערויטעמען פון מיטעלאַטער האָבען געשטיצט דאָס רעכט פון דער וויסענשאפטליכער צענזור, וואָס זיי האָבען בעהויפטעט אין אזאָ מערקווירדיגברייטער מאַס, אויף אזוינע און עהנליכע פויפסט-ליכע אָדער קיזערליכע און קעניגליכע קאָנסטיטוציעס. „ניט פון מענשליכען רעכט“ זאָגט פעטרוס אַלליאַצענויס — אַ מאַן וועלכער איז אין יאָהר 1331 געוועהלט געוואָרן אַלס מאַגנוס מאַגיסטער פון דער פאַרזער אוניווערזיטעט, און איז געווען אַן ערץבישאָפּ און דערנאָך אַ קארדינאַל — „ניט פון מענשליכען רעכט“ האָט ער געזאָגט, און אַלע שפעטערדיגע סכאָלאַסטיקער האָבען מיט איהם איינגעשטימט, „זאָנדרן פון געטליכען רעכט שטאַמט די אויטאָריטעט פון דער וויסענשאפט אויסצואיבען איהר צענזור“. די ציגעטיילטע פרווילעניעס און קאָנסטיטוציעס פון די פויפסטען, קהרים און קעניגע זיינען נאָר די אָנערקענונג פון דעם „געטליכען רעכט“, אָדער ווי זיי דריקען זיך אויף אויס, פון דעם נאָט וו ר-רעכט, פון וועלכען די וויסענשאפט שעפט איהר רעכט.

מיר זיינען געוועהנט, מיינע העררען, צו קוקען אויף דעם מיטעלאַטער הויפטזעכליך ווי אויף אַ צייט פון פינכטערניש און באַרבאַריי. אָבער אין פיעלע פרטים מיט גרויס אונרעכט, און אין קיין פרט ניט מיט אַ גרעסערן אונרעכט, ווי בנוגע צו דעם דאָמאָלס-דיגען אָנדרקענטען רעכט פון דער וויסענשאפט צו דעהויבען איהר פייערליכע שטימע, ניט קוקענדיג אויף קיין זאָך, און אפילו אַנטקעגען דעם קעניג און דעם פויפסט.

מיר האָבען דאָ ניט לאַנג דורכגעלעבט אַ קאָנפליקט צווישען דער רעגירונג און דעם פאַרלאַמענט וועגען אַ בעשטרייטונג פון אויסגאַבען, וועלכע די קאַממער דאָט ניט בעוויליגט. מען האָט פרובירט צו פערשפרייטען אין לאַנד ווערדווייס וואָס פאַר אַ מיר-נונג מכה דער גרויסער העזה און די בונטאָווסקע טענדענצען פון דעם פאַרלאַמענט; און מסתמא האָבען זיך געפונען אפילו גענוג

אָבער אַרדענטע, וועלכע האָבען זיך אַליין געוואונדערט אויף זייער
אייגענער העזה, און זיינען געווען שטאַלץ אויף דעם.

אַבער, מיינע העררען, אין פעברואַר פון יאָהר 1412 האָט
זיך ערלויבט די פאַריווער אוניווערזיטעט, וועלכע האָט לחלוטין
גאַרנישט געהאַט צו טראָגן מיט דער פינאַנץ־פּערוואַלטונג פון לאַנד,
אַדער מיט דעם קאָנטראָל פון די פינאַנצען, צו אַדרעסירען אַ שריפט
צו דעם קעניג פון פראַנקרייך, קאַרל דעם זעקסטען, ווי זי האָט
עס אַליין אָנגערופען „אין די עפענטליכע אינטערעסען פון'ס קע-
ניגרייך“. זי האָט אין דער שריפט ספּעציעל אונטערגעוואָרפּען
אונטער דער שאַרפּסטער קריטיק די פינאַנץ־פּערוואַלטונג פון לאַנד,
און דאַן אויף אַלע אַנדערע צווייגען פון דער פּערוואַלטונג, און
האָט אויסגעשפּראַכען איבער זיי אַ העכסט־פּערניכטענדען אורטייל.
און צו וואָס פאַר אַן אַנדער סאָרט געוואַגטקייט פון שפּראַך און
פון פּאָדערונגען איידער די, צו וועלכע אונזער פאַרלאַמענט האָט
זיך דערהויבען, האָט זיך אין דער דאָזיגער שריפט אויפגעוויבען
די פאַריווער אוניווערזיטעט!

זי ווייזט אַן דעם קעניג, אַז די שטאַאַט־הכנסות ווערן ניט
פּערווענדעט לויט זייער בעשטימונג, און שליסט דעם דאָזיגען אָנ-
דער ווייז מיט דעם פּעסט־ענטשלאָסענעם אויסרוף: „און מען מוז ווי-
סען וואו דאָס געלד איז געבליבען“. זי שילדערט פאַר איהם זיין
גאַנצע פינאַנץ־פּערוואַלטונג און דערהויפט זיינע העכסטע בעאַמטע,
די פינאַנץ־מיניסטערען, גאַווערנערען און די קרוין־שאַצמייסטער
אַלס אַ באַנדע געזעצלאָזע פּערברעכער, אַלס אַ באַנדע שווינדלער,
וועלכע האָבען זיך אַלע אָהן אויסנאַהם פּערשוואָרן צו רואינירען
דאָס לאַנד! זי וואַרפט פאַר דעם קעניג מיט וואָסערע מענשען
ער האָט בעזעצט דעם העכסטען געריכטסהויז, דעם פאַרלאַמענט
פון פאַריז, און האָט דורכדעם פּערשוועכט דעם נאָמען פון רעכט!
זי האַלט איהם פאַר מיט וויפיעל קלענערע סומען זיין פאַרגענגער
האָט רעגירט, „אין וועלכער צייט דאָס קעניגרייך איז טאַקע געווען
גוט רעגירט, גאַנץ אַנדערש ווי איצטער“.

זי שילדערט פאַר איהם די לאַסט, וואָס עס דריקט אויף די
אַרימע, וועלכע מען מוז דורכאויס אָבשאַפּען, און צוליעב וועלכען
צוועק זי פּערלאַנגט מען זאָל אַרויפלאַגען אַ צוואַנג־אַנלייגע אויף
די רייכע. און זי דערקלעהרט איהם, אַז אַלץ וואָס זי האָט גע-

זאָנט אין איהר לאַנגער רעמאָנסטראַנס (מוסר־שריבט).. איז אין אמת'ן ווייט ניט גענוג. וואָרים טעג גאנצע וואָלטען ניט קלעקען וואָרהאַפטיג צו בעשרייבען די מיסרענירונג פון לאַנד.

איהר רעכט איהם צו מאַכען די דאָזיגע פאָרוואָרפען בוים די אוניווערזיטעט אויסדריקליך אויף קיין אַנדער זאָך ניט, אַחוץ אויף דעם, וואָס זי איז די וויסענשאַפט, וועגען וועלכער אַלע וויי-סען, אַז זי איז פאָלשטענדיג אונאייגעננצויג, אַז עס איז ניט איהר געווענהייט צו האַלטען פאַר זיך די עמטער און די פּראָפּיטען, אָדער צו בעשעפטיגען זיך מיט זיי אויף אַנאַנדער אָפּן אַחוץ מיט זייער שטודיום, און דעריבער טאַקע איז עס איהר פליכט צו רעדען, ווען דער פאַל פאָדערט עס.

און זי פאָדערט דעריבער צום שלום ניט וועניגער ווי דאָס פאָלגענדע: דער קעניג זאָל תיכף ומיד אַלע גאָווערנערען פון די פינאַנצען גאָר אָהן אַרױס נאָהם אַרונטערזעצען פון זייערע רע עמטער, פּערהאַפטען זיי און אַרױפּלעגען אויף זייערע גיטער אַ דערווייליגען אַרעסט, און פּערבאַטען אונטער דער שטראַף פון טויט און קאַנפּיסקאַציע פון פּערמעגען, אַז קיין איינער פון די נידעריגערע פינאַנץ־בעאַמטע זאָל ניט קאַנפּערירען און זיך האַלטען עצות מיט די דאָזיגע גאָווערנערען.

ווען איהר לעזט אָט די לאַנגע רעמאָנסטראַנס, מינע העררען, וועט איהר מווען מודה זיין, אַז אויב אַזאַ שריפט וואָלט אַרױס־געלאָזט געוואָרן אין אונזער צייט, צ. ב. ש. פון דער בערלינער אוניווערזיטעט, וואָלט קוים געבליבען איין פּערברעכען אין שטראַף־קאָדעקס, וועלכען דער פּראָקוראָר וואָלט ניט געפונען אין איהר!

האָט מען דאָך וועניגער ווי אַ יאָהר צוריק, ווי די צייטונגען האָבען דערצעהלט, אָנגעפיהרט אַ דיסציפלינאַר־אונטערזוכונג וועגן אַ שריפט פון אַ גאַנץ אַנדער סאָרט, אין וועלכער איינע פון אונזערע אוניווערזיטעטען האָט צוריקגעוויזען דעם מיניסטער'ס אַ וואַהל־אויפּפאָרדערונג.

דאָמאָלט אָבער, אין די פינסטערע צייטען, האָט מען זיך נאָך ניט געפיהרט אַזוי. אַדרבאַ, פּערקעהרט, מען האָט טאַקע געטאָן, אַזוי ווי די אוניווערזיטעט האָט פּערלאַנגט: דער שאַטצ־מיסטער פון דער קרוין, אַנדרי גריפּפאַרט, ווי פּעלע אַנדערע פון די העכסטע פינאַנץ־בעאַמטע, איז גענומען געוואָרן אין געפאַנגענ־

שאפט, און אנדרע האָבען זיך אויסגעדריעהט פון אזא שיקוזאל נאָר דורכדעם, וואָס זיי זיינען באַלד אַנטקלאַפען אין אַ קירך, וועלכע האָט זיי בעשיצט מיט איהר אזיל־דעכט.

דאָס איז געווען אין יאָהר 1412. אָבער שוין מיט אַכטציג יאָהר פריהער איז פאָרגעקומען אַנאָנדער פאַל, נאָך אפשר אַ מעהר בעדייטענדער, וועלכען איך וועל בעריהרן מעהר בקיצור.

דער פויפסט יאָהאן דער 22-טער האָט אַרויסגעגעבען אַ נייע אויפפאַסונג פון דער דאָנמא וועגען דער „וויזיאָ בעאַטיפיקאַ“ (זו השכינה) און געהייסען זי פרעדיגען אין די קירכען. די אוניווער־זיטעט פון פאַריז — ניט צוריקהאַלטענדיג זיך, למען האַמט, אפילו פאַר דער יראַת הכבוד פון הייליגען פאָטער, און הגם עס האָט זיך דאָ געהאַנדעלט וועגען אַן עיקר אין דער אַמונה, וואָס איז אַ געביעט, אויף וועלכען עס האָט קיין ספק ניט געקאָנט זיין אין דעם פויפסט'ס קאָמפּעטענץ — האָט זי אַרויסגעלאָזט דעם 2טען יאַנואַר 1332 אַ דעקרעט, אין וועלכען זי האָט די דאָזיגע אויפפאַסונג פון דער דאָנמא דערקלערט פאַר אַ טעות.

דער קעניג פיליפ דער זעקסטער האָט איבערגעגעבען דעם דאָזיגען דעקרעט צום פויפסט, וועלכער האָט זיך דאָן געפונען אין אַוויניאָן, מיט דער דערקלערונג, אז אויב ער וועט זיין אויפפאַסונג ניט צוריקרופען, וועט ער, דער קעניג, איהם לאָזען פֿע ר ב ר ע טאַקע צוריקגערופען, הגם ער איז שוין דאָן געלאַגען אויף זיין טויטען־בעט, ווי איהר קענט מיט מעהר איינצעלהייטען געפינען די גאַנצע מעשה ביי בולעאוס אין זיין „היסטאָריע פון פאַריזער אוניווערזיטעט“, געדרוקט אין יאָהר 1668.

אַט די ביישפיעלען, וועלכע מען וואָלט אַנג געקאָנט ברענגען פיעל מעהר, וועלען זיין גענוג צו בעווייזען, ווי די פרייהייט פון דער וויסענשאַפט איז שוין אין פריהען מיטעלאַטער געווען אונ־בעשרענקט און ניט־געבונדען צו קיינע שטראַף־רעכטליכע גרעני־צען אפילו גענענאָיבער דעם פויפסט און קעניג — די וויסענשאַפט, איך זאָג עס נאָך אַמאָל, וועלכע האָט אין מיטעלאַטער טאַקע נאָר געהאַט אַ קאָרפּאָראַטיווען קיום.

די טעאָריע, וואָס איך שטעל דאָ אויף, האָט שוין מעהר ווי

מיט 500 יאהר צוריק, זאגאר אין קאטוילישע צייטען און ביי די ראַמאַנישע פעלקער, נעהאַט איהר פראַקטיקע.

קומט דער פראַטעסטאַנטיזם און בויט די שטאַט־געביידע גופא, וועלכע ער שאַפט, אויף דעם פרינציפ פון פרייער פאַרשונוג! אַט דער פרינציפ איז פון דאָן אָן דער יסוד פון אונזער גאַנצער שטאַטליכער עקזיסטענץ. די פראַטעסטאַנטישע שטאַטען האָבען ניט קיין רעכט צו עקזיסטירען אָהן איהם, האָבען קיין מעגליכקייט ניט דערצו! ווען איז עס אין פרייסען זייט דאָן געהערט געווען, מען זאָל מאַכען אַ שטראַף־געזעצליכע אָנקלאַגע אַנטקעגען אַ וויר־ענשאַפטליכע לעהרע?

ווען קריטישאַן וואָלף האָט אין האַללע פאַפּולאַריזירט לייב־ניצ'ס פילאָזאָפיע, האָט מען איינגערעדט דעם דאַמאָלסטדיגען סאָל־דאַטען קעניג, פריערדיק ווילהעלם דעם 1־טען, אַז לויט וואָלף'ס לעהרע וועגען דער „פּרעסאָבילירטער האַרמאָניע“, דעזערטירען ניט די סאָלדאַטען פון זייער פרייען ווילען, זאָנדערן אין דעם כח פון דער דאָזיגער ספּעציעלער איינריכטונג פון גאָט, און דעריבער, ווען די דאָזיגע לעהרע ווערט פּערשפּרייט אין דעם מיליטער, מוז זי האָבען אַ העכסט געפּעהרליכע ווירקונג. עס איז אמת, אַז אַט דער סאָלדאַטען־קעניג, וועלכער האָט געמיינט, אַז זיינע רע־גימענטען זיינען דער שטאַט, איז אויפגעבראַכט געוואָרן פון דער מעשה ביו גאָר און האָט, אין נאָוועמבער 1723, גלייך אַרויס־געלאָזט אַ קאַבינעט־אָרדער צו וואָלף'ן, אין וועלכען ער האָט איהם בעפּוילען, מיט דער דראָהונג פון תּלּיה, צו פּערלאָזען פּרייסען איז צוויי מאל 24 שטונדען — און וואָלף האָט געמוזט אנטלוי־פּען. אָבער אויב עס איז ניטאָ אַנטקעגען די „לעטטערס דע קאַש־שע“ פון די קעניגע קיין אַפּעלאַציע אין דער צייט, האָבען זיי דערפאַר ניט קיין אָנזעהן און קיין בעדייטונג אין דער געשיכטע. אַ חוץ דעם האָט יענער סאָלדאַטען־קעניג בעגאַנגען אַן אַ פּע נע און פרייע געוואלדטהאַט און האָט ניט געשענדיגט די באַרמען פון רעכט. ער האָט געסטראַשעט אַז ער וועט וואָלף'ן לאָזען הענגען, און האָט דעם פּסע געקאָנט לאָזען אויספיהרען דורך זיינע סאָלדאַ־טען. אַפילו די געוואלד האָט נאָך אַ געוויסע ווירדע, ווען זי כּרעט אַרויס אָפּען. ער האָט אָבער ניט בעליידיגט זיינע ריכטער־קאַלעניען דורך דער פּאָדערונג, זיי זאָלען פּעראורטיילען די וויסענ־

שאפט! עס איז איהם ניט איינגעפאלען אָנצוטאָן די געוואַלט
אין אַ קלייד פון רעכט!

דערצו, ווי נאָר פריעדריך דער גרויסער, וועלכער האָט טאקע
אויף בענוצט סאָלדאטען, אָבער איז פונדעסטוועגען דאָך געווען
אַ שטאַטס־קעניג און ניט קיין סאָלדאטען־קעניג, איז בעשטיגען
דעם טהראָן, דעם 31טען מאַי 1740, האָט ער מיט זעקס טעג שפּע־
טער אַליין געשריבען וועגען וואָלף'ן — (אָגב, פריעדריך ווילהעלם
דער 1טער האָט שוין אַליין אויף חרטה געהאט אויף זיין געוואַלט־
טהאט און האָט שפּעטער אַרויסגעלאָזט זעהר עהרענהאַפּטע אָבער
אומזיסטע צוריקרוף־בריעף צו וואָלף'ן) — צו דעם קאָנסיסטאָ־
ריאל־דאטא ריינבעק ווי פאָלגט: —

„איך בעט אייך זיך מיריח צו זיין וועגען וואָלף'ן. אַ מענש,
וועלכער זוכט און ליעבט די וואַרהייט, מוז אין יעדער מענשליכער
געזעלשאַפט געהאַלטען ווערן בכבוד; און איך גלויב, אַז איהר וועט
האָבען געוואונען אַ נצחון אין לאַנד פון דער וואַרהייט, ווען איהר
וועט איבעררעדען וואָלף'ן, ער זאָל אַהער צוריקקומען.“

אַט אזוי האָט אויך דער קאָנפליקט נאָר געהאַט די פּעולא
אַרומצוריינגלען דעם אַלטען גרונדזאַץ, — אַז די וויסענשאַפּטליכע
פאָרשונג און פּערקינדונג פון דער וואַרהייט איז ניט געבונדען
צו קיינע גרעניצען און ריקוזיטען, נאָר איז אַליין איהר איינציגע
און העכסטע ריקוזיט, — מיט אַ נייעם גלאַנץ און צו ווערן אָנ־
דערקענט פון דער הויך פון טהראָן גופא.

אַפילו דער גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון גאָט איז ניט
געווען בעשיצט אַנטקעגען דער לעהרע פון דער וויסענשאַפט! זי
האָט געקאָנט פריי ברענגען איהרע בעווייזען אַנטקעגען זיין עקזיס־
טענץ, און קאָן נאָך היינט טהאָן דאָסזעלבע, אפילו לויט דעם נייעם
שטראָף־געזעצבוך, וואָס פּערבאָט נאָר די ל ע ס ט ע ר ו נ ג, די
בעשימפּונג פון גאָט, וואָס איז אַ קרענקונג פאַר די, וואָס גלויבען
אַנדערש, אָבער ניט די פּערלייקענונג פון זיין עקזיסטענץ.

צעהנדליגע יאָהרען פאַר דער קאָנסיטוטוציע איז די אונבע־
דיננטע פרייהייט פון דער וויסענשאַפט אין פרייסען געווען דער
לעצטער ענטרינונג־פלאַץ, וואו די פריישישע לויב־זינגער פלעגען
זיך ראַטעווען, דער לעצטער שמאָלץ, מיט וועלכען זיי האָבען
פאַראַדירט.

איהר אלע געדענקט נאָך דעם געוואַלדיגען טומעל, וואָס די מעשה מיט ברונאָ בויער, דעם פּרוּוואַט־דאָצענט פון דעם טעאָ־לאָגישען פּאַקולטעט אין באָנן, האָט אַרויסגערוּפּען, בעת מען האָט געוואַלט, אונטער דער אַבסאָלוטיסטיש־פּיעטיסטישען מיניסטעריום פון אייכהאַרן, אָבנעהמען ביי איהם די לעהרער־ערלויבניש צוליב זיין עוואַנגעליען־לעהרע: דער ערשטער פּאַל אין אָט דעם יאָהר־הונדערט, ווען מען האָט געוואַנט — און דאָך אויף אזויפיעל אַ קלענערן אופן — אָנצוריהרן די פּרייהייט פון דער וויסענשאַפֿט. די פּאַקולטעטען זיינען געוואָרן אויפגערעגט, מאַנאַטען־לאַנג האָט בען זיך די מיינונגען און אורטיילען אַרומגעטראָגען הין און צוריק; מענער מיט די בעריהמטעסע נעמען, ווי מאַרהיינעקע און אַנדערע, האָבען דערקלערט, אז די יסודות פון פּראָטעסטאַנטיזם און אינטער־ליגענץ וועלען געשטעלט ווערן אין געפּאַהר, ווען אזאָ אַנגריע, וואָס איז קיינמאָל אין פּרייסען ניט געהערט געוואָרן, זאָל קאָנען האָבען אַן ערפּאָל; און אַפילו יענע מענשען, וועלכע האָבען אויסגעדריקט מיינונגען, וואָס האָבען געהאַרזאָם געשטימט מיט דעם וואַנש פון מיניסטעריום, האָבען געבויט זייערע שלוסען דאָך נאָר אויף דעם פּונקט, וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ לעהרער־ערלויבניש אין דעם טעאָלאָגישען בויער'ס עוואַנגעליען־לעהרע שטעהט אין אַ ווידערשפּרוך, און האָבען אויסדריקליך דערקלערט, אז ווען עס וואַלט זיך געהאַנדעלט וועגען אַ לעהרער־ערלויבניש אין אַ ניט־טעאָלאָגישען, אין אַ פּילאָזאָפּישען פּאַקולטעט, וואַלט זייער פּסק פּאַזיטיוו געווען אַ פּערקעהרטער. קיינעם אָבער, און אייכהאַרן'ען אַליין אויך ניט, איז דער געדאַנק גאָר אויפ'ן זין ניט געקומען צו שטעלען יענע לעהרע פּאַר'ן געריכט פון שטראָה־געזעץ! מען האָט אָבגענומען אַ טעאָלאָגישען לעהר־שטוהל פון דעם לעהרער פון ניט־טעאָלאָגישע, וויסענשאַפֿטליכע רעזולטאַטען; בעקעמפּען אָבער די דאָזיגע רעזולטאַטען מיט דער פּאַליציי — אַ ז ו ו י ו י ט איז מען אונטער דעם אַבסאָלוטיזם נאָך ניט געווען דערוואַקסען!

וואַרום האָט אייכהאַרן, דער אזויפיעל־בעשימפּטער, ניט דער־לעבט אָט דעם טאָג! מיט וואָס פּאַר אַ בעוואַונדערונג און מיט וואָס פּאַר אַ שפּאַטישען נחת אין דערזעלביגער צייט ער וואַלט דאָס געקוקט אויף זיינע קאָנסטיטוציאָנעלע נאָכפּאַלגער!

אפילו אונטער אייכהארן'ס פיעטיסטישען אבסאלוטיוזם — אונטער דער דאָזיגער קאמף לוכטיגער קירך פון פערפינסטערונג — האָט מען דאָך נאָך אויף אזוי פיעל בושא געהאט פאר די אלטע טראַדיציעס, אז מען האָט געוואָלט בעוואָרענען די ווירדע און פריי-הייט פון דער וויסענשאפט אויף אנטקעגען דער לאסט פון דער פאָרצענוור, וועלכער האָט אין יענער צייט געמאכט די אונטער-דריקונג-געזעצען פאר אן איבערפליסיגע זאך. אָנכאַפּענדיג זיך פאר עפעס אן אויסערליכען קריטעריום פון דער וויסענשאפטליכ-קייט פון א בוך, האָט מען געזוכט פעסטצושטעלען אזא קריטע-ריום, ווי אומגעלומפערט דאָס האָט ניט געמעגט זיין, אין דעם אויסערן אומפאנג פון א ווערק, און מען האָט בעשטימט: ביכער איבער 20 בויגען זיינען צענוור-פריי.

די דאָזיגע אריבער פינף הונדערט יעהריגע טראַדיציעס; אָט דער זאץ, וועלכער לאנג פריהער איידער ער איז געוואָרן א געזעץ, האָט געגאָלטען ביי אלע מאָדערנע פעלקער דורך פראַקסיס און געברויך; אָט די אוראלטע איבערליפערונג פון דעם גייסטיגען לעבענספראַצעס פון די גערמאנישע פעלקער — אָט דאָס איז עס, וואָס די געזעשאפט האָט ענדליך צונויפגעפאסט אין דעם אַרטי-קעל 20 פון דער קאָנסטיטוציע, אוועקשטעלענדיג עס אלס נאָרמע פאר יעדען שפעטיגערן געזעצעבער גופא: „די וויסענשאפט און איהר לעהרע איז פריי“.

זי איז פריי אָהן בעשרענקונגען, פריי אָהן גרעניצען, פריי אָהן ריעגלען! אַלץ האָט א גרעניץ אין געזעצליכע צושטענדען: יעדע מאַכט, יעדע פונקציע, יעדע עובדא. דאָס איינציגע, וואָס איז אַליין אָהן א גרעניץ און אונענדליך, און וואָס דאַרף שוועבען אין גרעניץ-לאָזער און אונענדליכער פרייהייט, ווי די זון שוועבט אין דעם עטהער איבער אלע פעסטע צושטענדען — דאָס איז דאָס זונען-אויג פון דער טעאָרעטישער דער קענטעניש!

פריי דאַרף זי זיין, פריי אפילו ביז צום מיסברויך! וואָרים ווען עס וואָלט אפילו יאָ געקענט זיין די רעד פון א מיסברויך ביי דער וויסענשאפט און איהר לעהרע — וואָס מען קאָן אויף א העכסט ערנסטען אופן בעשטרייטען, מיינע הערען, — איז אַקור-זאָט דאָ דער פאַל, וואו די פעהיטונג פון טי ס ברויך אין איין

פרט, וואָלט געקאָנט שטערן די ברכות פון געברויך אין מיליאָנען פרטים. ווען וועלכע עס איז שטאַט-אינסטיטוציעס, וועלכע עס איז קאָסען-איינריכטונגען וואָלטען געווען בעשיצט אַנטקעגען דער וויסענשאַפט, אזוי אז זי זאָל ניט טאָרען לערנען, אז די דאָזיגע אינסטיטוציעס זיינען פעהלערהאַפטיג אָדער שעדליך, אומגערעכט אָדער פערדערליך — וועמעס גייסט וואָלט דאָן געווען אזוי גרויס, אזוי אַלץ אומפאַסענר, אזוי פעהיג צו זעהן איבער די גייסטער פון זיינע צייטגענאָסען און פון די שפעטיגערע דורות, אז ער זאָל קאָנען האָבען אפילו בלויז אַן אַהנונג, וועלכע מזל-ברכה'דיגע ענט-דעקונגען, וועלכע העכסט-פרוכטבארע ענטוויקלונגען, וועלכע בע-ריכערונגען פון גייסט קאָנען דערשטיקט ווערן אין וואָרצל דורך אַט דעם א י י נ פעסטען גרעניץ. אַנטקעגען מיסברויך, וועלכע געוואַלטעהעטיגע אויפטרײסלונגען אָדער וועלכען חורבן עס וואָלט דורך דעם געקאָנט אַרויסגערופען ווערן אויפ'ן שטאַט?!

אַחוץ דעם, וואָס הייסט ג ע ב ר ו י ד און וואָס הייסט מ י ס ב ר ו י ד אין דער וויסענשאַפט? ו א א ו שידען זיך אָב די ביידע בעגריפען, און ו ו ע ר קאָן עס בעשטימען? דאָס — ווי אויפגעקלערט איהר, מיינע העררען פרעזידענט און ריכטער, זאָלט אָהן שום ספק ניט זיין, און אדרבא וואָס מעהר אויפגעקלערט איהר זייט, אַלץ שטאַרקער וועט איהר דאָס אַליין פיהלען — דאָס קאָן ניט איין געריכטהויז בעשטימען, נאָר אַ הויז וואָס איז צו-ניפגעשטעלט פון די גרעסטע וויסענשאַפטליכע גאונים פון דער צייט אין אַלע פאַכען און צווייגען פון דער וויסענשאַפט. וואָס זאָג איך? פון די גרעסטע פון אַלע גאונים פון דער צייט? ניין, אויך פון אַלע קומענדע צייטען! וואָרים ווי אָפּט בעווייזט אונז די געשיכטע, אז גראָד די אַריגינעלע דענקער פון דער וויסענ-שאַפט שטעהען אין אַ פיינדליכער געגנערשאַפט צו דער וויסענ-שאַפט פון זייער צייט!

אַפּטמאָל איז ערשט נאָך פופציג, נאָך הונדערט יאָהריגע דע-באַטען, פעכטגעשטעלט געוואָרן אין דער וויסענשאַפט, וואָס עס איז געווען געברויך און וואָס איז געווען מיסברויך. — פאַקטיש איז טאַקע זינט דער קאָנסטיטוציע נאָך קיינמאָל ניט פרובירט געוואָרן צו ברענגען אַ קלאַגע געגען אַ וויסענשאַפט-ליכער לעהרע.

מיר האָבען, מיינע העררען, זינט די יאָהרען 1848, 1850 גערטראָגען אין פרייסען האַרטע און שווערע לאַסטען, און אונז זענען שולטערען זיינען מיעד און פּערוואַנדעט פון דעם טראָגען! אָבער אַפילו אונטער מאַנטייפּעל-וועסטפּאלען און ביז אויף היינט טיינען טאָג זיינען מיר נאָך פון אַט דער איין לאַסט בעהיט געוואָרן, צו זעהן ווי מען שטעלט אַ וויסענשאַפּטליכע לעהרע אונטער אַנ-קלאַנע.

אָנגריפּען פון דעם שאַרפּסטען כאַראַקטער, אָנגריפּען, וועלכע וואָלטען פאַר זיך גענומען זעהר לייכט געקאָנט אויסגעזעצט ווערן צו אַ שטראַף-געזעצליכער פּערפּאָלגונג, זיינען געבליבען ניט פּער-פּאָלנט, ווען זיי זיינען אַרויסגעטראָטען אין אַ וויסענשאַפּטליכען ווערק, ווען זיי זיינען אַרויסגעטראָטען אַלס וויסענשאַפּטליכע לעהרע. איך אליין בין אין דער לאַגע צו זאָגען ערות דערויף.

נאָך ניט קיין פּולע צוויי יאָהר צוריק האָב איך פּערעפּענט-ליכט אַ ווערק, אין וועלכען עס איז מיר אַפּשר געלונגען צו מאַכען וויפּיעל עס איז פּאַרטשריט אין אייער אייגענער וויסענשאַפּט, מיינע העררען, די וויסענשאַפּט, פון וועלכער די אויסאיבונג פון געזעץ קומט אַרויס — מיינ „סיסטעם פון די ערוואַרבענע רעכטע“. אין דעם דאָזיגען בוך זאָג איך (באַנד 1, ז. 238): „די וויסענ-שאַפּט, וואָס איהר ערשטער הוב איז דאָס שאַרפּסטע דענקען, קאָן דעריבער נאָר ניט מוחל זיין אויף איהר רעכט איבערצוגעבען די שאַרפּקייט פון די בעגריף-בעשטימונגען אין אזוינע שאַרפע און בעשטימטע אויסדרוקען, ווי עס פּאַסט איהר אליין.“ און געשטיצט אויף דעם, ווייז איך אָן אין דעם דאָזיגען ווערק, אז די פּרייסישע אַנראַר-געזעצגעבונג זינט 1850 איז מעהר נאָרנישט ווי — איך געברויך דאָרט בוכשטעבליך אַט די ווערטער — אַ ג ע ג ע ן - ר ע כ ט ל י כ ע א ו ן ג ע ג ע ן ד ע ם א י י ג ע ג ע ם ר ע כ ט - ב ע ו א ו ס ט ז י י ן ב ע ג א נ ג ע נ ע ר ר ו י ב אַנטקעגען דעם אַרימען מענשען צו גונסטען פון דער רייכער לאַנד-אריסטאָקראַטיע!

ווי לייכט וואָלט עס געווען צו זעהן אין אַט די ווערטער, ווען זיי וואָלטען געשטאַנען אַנדערשוואַ, אַן עפּענטליכע בעשימד פונג פון די איינריכטונגען פון'ם שטאַט, אָדער אַן אויפרייצונג צו האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען די תקנות פון דער ממשלה! זיי

זיינען אָבער געשטאַנען אין אַ ווײַסענשאַפֿטליכען
ווערק, זיי זיינען געווען אַ רעוולוציאָן פֿון אַ גענוי אויסגעפיהרטער
וויסענשאַפֿטליכער לעהרע — און זיי זיינען דעריבער געבליבען ניט
פערפֿאַלט!

אָבער, פערשטעהט זיך, דאָס איז נאָך געווען פֿאַר צוויי יאָר
רען!

דער אָנקלאַגע, וואָס איז אויפגעהויבען געוואָרן אַנטקעגען
מיר, שלידער איך פֿון מײַן זײַט צוריק די אָנקלאַגע, אַז מיט
היינטיגען טאָג איז אויף פֿרייסען געבראַכט געוואָרן די שאַנדע,
וואָס צום ערשטען מאל זינט אָט דער שטאַט עקזיסטירט, איז
די לעהרע פֿון דער וויסענשאַפט געשטעלט געוואָרן פֿאַר'ן געריכט
פֿון שטראַף־געזעץ!

וואָס וועט מיר דער פֿראַקוראַר ענטפֿערן, ווען ער מוז אין
עצם מודה זײַן, אַז מײַנע אויספיהרונגען זיינען ריכטיג; ווען ער
מוז אָנדרערקענען, אַז די וויסענשאַפט און איהר לעהרע איז פֿריי,
און פֿאַלגליך פֿריי פֿון יעדער שטראַף־געזעצליכער בעגרעניצונג?
וועט ער אַפֿשר וועלען בעשטרייטען, אַז איך בין אַ פֿערטער
טער פֿון דער וויסענשאַפט? אָדער ער וועט אַפֿשר וועלען לייקענען,
אַז דאָס ווערק, וועגען וועלכען עס האַנדעלט זיך אין אָט דער אָנ־
קלאַגע, איז אַ וויסענשאַפֿטליכע אַרבייט?

דער פֿראַקוראַר, ווייזט אויס, פיהלט זיך אַליין אונבעקוועם,
דורכדעם וואָס ער האָט דאָ צו טהאָן מיט אַ וויסענשאַפֿטליכען
ווערק, וואָרים ער פֿאַנגט אָן דעם אָנקלאַג־אַקט מיט די ווערטער:
„הגם דער אָנגעקלאַגטער האָט זיך געגעבען דעם שײַן פֿון ווי־
סענשאַפֿטליכקייט, דאָך האָט ער אַ דורך און דורך פֿראַקטישע
טענדענץ“.

דעם שײַן פֿון וויסענשאַפֿטליכקייט? פֿאַר וואָס עפעס
נאָר דעם שײַן? איך פֿאַרדער אויף דעם פֿראַקוראַר מיר צו
דערווייזען, וואָרום זאָל אָט דער וויסענשאַפֿטליכער לײַסטונג נאָר
קומען דער נאָמען שײַן פֿון וויסענשאַפֿטליכקייט!

איך גלויב, אַז ווען עס האַנדעלט זיך וועגען דער פֿראַגע,
וואָס וויסענשאַפט איז אָדער ניט, בין איך מֶע הֶר קאָמפּעטענט
אַרויסצוזאָגען אַ מײַנונג איידער דער פֿראַקוראַר.

אויף פֿרשיידענע געביטען פֿון דער וויסענשאַפט האָב איך

גרויסע ווערק ארויסגעבראכט אויף דער וועלט; האָב זיך ניט אָב-
געשראָקען פאַר קיין מיה, פאַר קיין זיצען דורך די נעכט אויס-
צוברייטען די סאַמע גרעניצען פון דער וויסענשאַפֿט, און אײַך קאָן
אַפֿשר צוזאַמען מיט האָראַץ זאָגען: „מיליטאַווי נאָן סינע גאָריאַ“
(אײַך האָב געקמפֿט ניט אָהן בעריהמטקייט).

אַבער אײַך אַליין דערקלער אײַך: קיינמאַל ניט, אפילו אין
כיינע גרעסטע ווערק, האָב אײַך ניט איין שורה געשריבען, וואָס
קאָן בעטראַכט ווערן פאַר שטרענגער וויסענשאַפֿטליך, איידער אַט
די אַרבייט פון איהר ערשטער ביז יעדער לעצטער זייט.

אײַך בעהויפט ווייטער, אַז אַט די בראַשור אין ניט נאָר אַ
וויסענשאַפֿטליך ווערק ווי פיעלע אַנדערע, וועלכע פאַסען צוזאַמען
גאַנצ-בעקאַנטע רעזולטאַטען, נאָר אַז זי איז זאָגאַר אין פיעלערליי
הינזיכטען אַ וויסענשאַפֿטליכער אַ ו ו י ס ט ה ו, אַן ענטוויקלונג
פון נייע וויסענשאַפֿטליכע געדאַנקען.

וואָס איז דער קריטעריום פון דער וויסענשאַפֿטליכקייט פון
אַ בוך? — עס קאָן דאָך ניט זיין קיין אַנדערער, אַחוץ זיין אַ י נ-
ה אַ ל ט. גיט אַ קוק, אַלזאָ, אויף דעם אינהאַלט פון אַט דער
בראַשור.

דער דאָזיגער אינהאַלט איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אין 44
זייטען אַ צוזאַמענגעפערעסטע פֿי ל אָ ז אָ פֿ י ע ד ע ר ג ע -
ש י כ ט ע, וואָס הויבט אָן מיט דעם מיטעלאַלטער און קומט
אַרויף ביז דער היינטיגער צייט. עס איז אַן ענטוויקלונג פון דעם
אַביעקטיווען, שכל'דיגען געדאַנקען-פראָצעס, וועלכער ליגעט אין
גרונד פון דער אייראָפּעאישער געשיכטע פון אַריבער טויזענד יאָהר;
עס איז אַ פאַנאַנדערוויקלונג פון דער אינערליכער גשמה, וועלכע
ליעגט אין עצם פון דאָס, וואָס זעהט אויס נאָר ווי אַ פאַקטישע,
נאָר ווי אַן עמפירישע, היסטאָרישע ווירקליכקייט, און וועלכע האָט
די דאָזיגע ווירקליכקייט אַרויסגעבראַכט פון זיך אַלס איהר בע-
וועגענדע און שאַפענדע מאַכט. עס איז, טראַץ דער קורצקייט פון
דער בראַשור, דער גענויענטוויקעלטער בעווייז, אַז די געשיכטע
איז ניט אַנדערש ווי אַ שטענדיגע, זיך-פּעררוירקליכענדע ווייטער-
ענטוויקלונג פון דער פּערזאָנפֿט און דער פּרייהייט, וואָס קומט פאַר
דורך אַן אינערער נויטווענדיגקייט און אונטער דער פּערקליידונג
פון כלומרשט רייז-אויסערליכע און מאַטעריעלע פּעהעלמניסען.

דריי גרויסע וועלט־פעריאָדען פֿיהר איך פֿערביי דעם לעזער אין די קורצע ראַהמען פֿון דער דאָזיגער בראַשור, בעווייזענדיג וועגען יעדער איינצעלנער פֿעריאָדע, אז זי רהט אויף אַן איינהייטליכען געדאַנק, וועלכער בעהערשט אַלע געביטען, ווי ווייט זיי זאָלען ניט ליגען איינע פֿון די אנדערע, און בעהערשט אַלע ערשיינונגען פֿון דער דאָזיגער פֿעריאָדע, ווי פֿערשיידען און צואוואַרפען זיי זאָלען ניט זיין. איך בעווייז וויעדער וועגען אַלע דריי פֿעריאָדען צו זאַמענגענומען, אז יעדע פֿריהער־קומענדע פֿעריאָדע איז נאָר די נויטווענדיגע וועג־אויסטרעטונג און פֿאַרברייטונג פֿון דער נאָכ־פֿאַלגענדער; יעדע נאָכפֿאַלגענדע איז נאָר די אייגענע אימאַנענטע ווייטער־עטוויקלונג, די כסדר־דיגע פֿאַלגע און אָבענדיגונג פֿון דער פֿריהערדיגער — אַלע דריי, אַלזאָ, וויעדער אַמאָל צוזאַמענגענומען, ביִלדען אַ העכערע איינהייט און פֿערניכטיגע נויטווענדיגקייט.

צושריט די פֿעריאָדע פֿון פֿעאַדאַליזם אָדער פֿון דעם לעהן־סיסטעם. איך בעווייז, אז אַט די פֿעריאָדע איז געבויט אין אַלע איהרע ערשיינונגען אויף דעם איין פֿרינציפֿ פֿון דער הערשאַפט פֿון גרונד־בעזיצן, און בעווייז גלייך מיט דעם, פֿאַרוואָס אין יעדער צייט — מחמת די פֿראַדוקציע פֿון דער געזעלשאַפט בעשטעהט נאָך כמעט אינגאַנצען פֿון ערד־אַרבייט — האָט דער גרונד־בעזיצן געמוזט נויטווענדיג זיין דער הערשענדער עלעמענט. ד. ה. דער אָבשאַצער פֿון אַלע שטאַטליכע און געזעלשאַפטליכע ווערטען.

און בעמערקט, מיינע העררען, מיט וואָס פֿאַר אַ שטרענגער וויסענשאַפטליכער אָביעקטיוויטעט איך בעהאַנדעל די פֿראַגע, און ווי ווייט דאָס איז פֿון אַלערליי טענדענץ־מאַכעריי.

אויב עס איז פֿאַרהאַן איין פֿאַקט, וואָס האָט געפֿאַסט אָנצו־בינדען אָן איהם יענע טענדענץ, וועלכע דער פֿראַקטוראַר וויל אַרייַן־לעגען אין דער דאָזיגער בראַשור — אויפֿרייצען די בעזיצלעכע קלאַסען צו האַסען די בעזיצענדע — זיינען עס די ב ו י ע ר ע ן - ק ר י ע ג !

אויב עס איז פֿאַרהאַן איין פֿאַקט, וועלכער איז ביזאָהער אין דער וויסענשאַפט, אזוי גוט ווי אין דער פֿאַלקס־מיינונג, און אויך ביי די בעזיצלעכע קלאַסען פֿון דער געזעלשאַפט, געווען בעזיצונגען מיט דעם גרעסטען חן, וואָס האָט דערמאָנט אָן אַ נאַציאָנאַלען

אויפשטאנד, וועלכער איז אונגערעכטערהייט מיט גוואַלט אונט-
טערדריקט געוואָרן — זיינען דאָס די בוי ערן - קריעג!

איצט זעהט-זשע — ניט קימערענדיג זיך וועגען דעם דאָזיגען
הן און דעם גלאַנץ, מיט וועלכען די וויסענשאַפט און די פּאָפּולערע
מיינונג האָבען אַדומגערינגעלט די בויערן-קריעג, רייס איך אַרונט-
טער פון זיי דעם דאָזיגען פּאַלשען שיין און בעווייז, אז זיי זיינען
אין טיעפסטען תּוך געווען אַרע אַקציע נערע בעוועגונג,
וועלכע האָט אין די אינטערעסען פון דער פּרייהייטס-ענטוויקלונג
ע מוזט האָבען אַ מפּלח.

ווייטער: אויב עס איז פאַרהאַן איין אינסטיטוציע אין
דייטשלאַנד, וואָס איך בין איהר פאַר דער נעגענווארט
אַ פיינד פון טיעפסטען האַרצען און וואָס איך בעטראַכט זי פאַר
דער אורזאַך פון אונזער נאַציאָנאַלער שפּאַלייט, פון אונזער שאַנדע
און שוואַכקייט — איז דאָס די אינסטיטוציע פון דעם טערטאַ-
ריאַלען פירשטענטום!

נו גוט, יענע בראַשור איז אזוי שטרענג און אַביעקטיוו ווי-
סענשאַפּטליך, אזוי דורכאויס ווייט פון יעדער פּערזענליכער מענ-
דענץ, אז איך בעווייז דאָרטן גופאַ, ווי פאַר יענער צייט איז
די ענטשטעהונג פון דעם טעריטאָריאַלען פירשטענטום געווען אַ
היסטאָריש בערעכטיגטער און רעוואָלוציאָנערער מאַמענט, ווי איך
אַן אידעאָלע פאַר שרטיט, דערמיט וואָס ער האָט
קלאָר געשטעלט און ענטוויקעלט דעם נעדאַנק פון אַ שטאַט-אידעע,
וואָס איז אונאַבגעניק פון די אייגענטהום-פּערהעלטנישען, בעת
אפילו די בויערן-קריעג האָבען געוואַלט גרינדען דעם שטאַט און
די בערעכטיגונג פון שטאַט אויף דעם פּרינציפּ פון גרונד-אייגענ-
טום.

איך בעווייז דאָן ווייטער, אז נאָך דער פּעריאָדע פון לעהן-
סיסטעם איז געקומען אַ צווייטע פּעריאָדע; איך בעווייז, ווי בעת
די בויערן-קריעג זיינען געווען רעוואָלוציאָנער נאָר אין זייער איינ-
בילדונג, האָט זיך אומגעפּעהר אין דערזעלבער צייט מיט זיי אָנגע-
הויבען אַ ווירקליכע רעוואָלוציע. דאָס איז געווען דער קאַפיטאַל-
רייכטום, וואָס איז ענטשטאַנען דורך דער ענטוויקלונג פון דער
אינדוסטריע און דער בירגערליכער פּראָדוקציע, וועלכער ברענגט
אריין אַ פּאַלשטענדיגען איבערכייט פון אַלע פּערהעלטנישען, און

וועלכער האָט אין דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע פון 1789 נאָר געפּייערט זיין לעצטען אַקט, זיין געזעצליכע סאַנקציע, אָבער פֿאַקטיש איז ער ביסלעכווייז אויסגעוואַקסען שוין זינט דריי יאָרהונדערטען פריהער.

אײַך ווייז אויף, אַריינגעהענדיג טיעפער אין דעם ענין, (וועל-כען אײַך וויל איצט ניט איבער'חזר'ן בקיצור, כדי אײַך ניט צו בע-לעסטיגען) די נאַציאָנאַל-עקאָנאָמישע פאַקטאָרען, די ענטוויקלונג, וואָס איז געקומען דורך נייע פראָדוקצאַנס-אינסטרומענטען, און די נייע אופנים פון דער פראָדוקצאַן, וואָס הענגען אָב פון זיי; ווי אָט די ענטוויקלונג האָט געמוזט די אינדוסטריעלע פראָדוקצאַן מאַכען פאַר דעם וויכטיגסטען אויפהויבער און טרעגער פון געזעל-שאַפֿטליכען רייכטום, אַוועקשטעלען דעם גרונדבעזיץ אין שאַטען און איהם אַרונטערדריקען צו אַ פּערהעלטניסמעסיגער מאַכטלאָזיג-קייט.

אײַך ווייז אָן, ווי מחמת דעם מוז איצטער דאָס קאַפיטאַל, אַלס דער הערשענדרער עלעמענט פון אָט דער צווייטער וועלט-פּעריאָדע, פונקט אזוי זיך מאַכען נויטווענדיג אין דער עפענטליכער יוסטיץ: צו זיין דער פּריווילעגירטער בעדינג פון דער שטאַאַטלי-כער בערעכטיגונג, צו זיין דער בעדינג פון נעהמען אַנטייל אין דער בעשטימונג פון דעם שטאַאַטס-ווילען און שטאַאַטס-צוועק, ווי דער גרונדבעזיץ איז פריהער געווען אין דער עפענטליכער יוס-טיץ פון דער פּעאַדאַלער צייט. אײַך ווייז אָן, ווי אין דעם דירעקט-טען אָדער אינדירעקטען צינן, אין די קאָוציאָן-און-שטעמפּעל-גע-זעצען פאַר דער פּרעסע, אין דעם אינדירעקטען שטייער א. א. וו. מוז דאָס קאַפיטאַל, אַלס בעדינג אויף צו נעהמען אַנטייל אין דער געזעלשאַפֿטליכער הערשאַפֿט, זיך ענטוויקלען מיט דערזעלביגער קאַנועקווענץ און היסטאָרישער נויטווענדיגקייט ווי דער גרונדבע-זיץ האָט זיך ענטוויקעלט פריהער.

אויף אָט די צווייטע וועלט-פּעריאָדע, וועלכע האָט פּערנומען 350 יאָהר, זאָג אײַך ווייטער, האָט שוין אין עצם אויסגעלעבט איהר רע יאָהרען. מיט דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע פון יאָהר 1848 איז אויפגעאָנגען דער מאָרגען-שטערן פון אַ נייער און דריטער וועלט-פּעריאָדע, וועלכע פּערוזיכערט יעדען איינעם, דורך דעם פראָ-קלאַמירטען אַלגעמיינעם וואַהל-דעכט, אָהן קיין שום חלוק פון

וועלכע עס איז בעזויג־פּערהעלטנישען, א גלייכען חלק אין דער הערשאַפט איבער'ן שטאַט, אין דער בעשטימונג פון דעם שטאַטס ווילען און דעם שטאַטס־צוועק. דערמיט איז די פּרײַע אַרבייט, וועלכע איז ניט געבונדען צו די בעדינגען, ניט פון גרונד־בעזויג און ניט פון קאפיטאַל־בעזויג, אויפגעריכט געוואָרן אַלס דער הערשענדער פּרינציפּ פון דער געזעלשאַפט.

איך ענטוויקעל דאָן דעם אונטערשייד צווישען דער מאָראַלער אידעע פון דער בורזשאַזיע און דער מאָראַלער אידעע פון דעם אַרבייטער־קלאַס, און דערנאָך דעם אונטערשייד, וואָס געהערט זיך דערפון, אין דער אויפפאַסונג פון דעם צוועק פון שטאַט ביי די דאָזיגע ביידע קלאַסען. אויב די אידעע פון דעם אַרעל האָט צוניפגעבונדען דעם ווערט פון דעם אינדיווידום מיט אַ בע־שטימטער נאַטירליכער אָבשטאַמונג און אַ געוויסער געזעלשאַפט־לאַגע, איז די מאָראַלע אידעע פון דער בורזשאַזיע, אַז אזא רעכט־ליכע בעשענקונג איז אַן אונרעכט, אַז דער אינדיווידום מוז פּיעל־מעהר האָבען אַ ווערט אַיינפאַך אַלס אַזעלכער, און מעהר ווי די אונגעשטערטע בעשעפטיגונג פון זיינע קרעפטען אַלס אַיינצעלנער דאַרף איהם ניט זיין גאַראַנטירט. וואָלטען מיר אַלע געווען, זאָגן איך, פון דער נאַטור גלייך רייך, גלייך געשייט, גלייך געבילדעט, דאָן וואָלט אַט די מאָראַלע אידעע געווען גוט גענוג. אַזוי ווי אָבער אַט די גלייכהייט איז ניט בנמצא, און קאָן גאָר ניט זיין; אַזוי ווי מיר קומען ניט אויף דער וועלט אַלס סתם אינדיווידומען, נאָר מיט בעשטימטע אונטערשיידען פון בעזויג און פון מעגליכקייטען, וועלכע בעשטימען שפעטער אויף די אונטערשיידען פון בילדונג, איז דעריבער אַט די מאָראַלע אידעע נאָך ניט קיין גענוג ברייטע וואַרים ווען עס וואָלט פונדעסטוועגען גאָר ניט געווען צו גאַראַנטירען אין דער געזעלשאַפט אַ חוץ די אונגעשטערטע זעלבסט־בעשעפטיגונג פון דעם אינדיווידום, דאָן וואָלט עס פאַלגליך געמוזט פּיהרן צו אַן אויסבייטונג פון דעם שוואַכערן דורך דעם שטאַר־קערן. דעריבער איז די מאָראַלע אידעע פון דעם אַרבייטער־קלאַס, אַז די אונגעשטערטע, פרייע בעשעפטיגונג פון די אינדיווידועלע כחות דורך דעם אינדיווידום פאַר זיך אַליין איז נאָך ניט גענוג, נאָר אַז צו אַי הַר מוז אין אַ מאָראַליש־איינגעאָרדענטען קהל'שען זעבען נאָך צו־קומען: די סאָלידאַריטעט פון

די אינטערעסען, די געמיינשאפטליכקייט און
געגענזייטיגקייט אין דער ענטוויקלונג.

פון אַט דעם אונטערשייד אין דער מאָראַלער אידעע קומט אויך
גלייך אַרויס דער אונטערשייד ביי ביידע קאַסען אין דער אויב-
פאַסונג פון דעם צוועק פון'ס שטאַט.

די בורזשואַזיע האָט אַרויסגעבראַכט די לעהרע: די אויפנאַכע
פון שטאַט בעשטעהט אין דערין, אז ער זאָל בעשיצען די פּער-
זענליכע פּרייהייט פון דעם איינצעלנעם און זיין אייגענטום! דאָס
איז די לעהרע פון די וויסענשאַפטליכע פּערטרעטער פון דער בור-
זשואַזיע, האָס איז די לעהרע פון איהרע פּאָליטישע פיהרער אָדער
פון דעם לייבער ליזם.

דאָס איז אָבער אַ העכסט פּעהלערהאַפטיגע, אַנוויסענשאַפּט-
ליכע טעאָריע, וועלכע שטימט ניט מיט דעם אמת'ן כאַראַקטער
פון דעם שטאַט.

די מענשליכע געשיכטע איז די געשיכטע פון אַ קאַמף מיט דער
נאַטור, מיט דעם עלענדר, מיט דער אַנוויסענהייט, מיט דער מאַכט
לאַזיגקייט, און בכּן מיט דער אונפּרייהייט פון אַלערליי סאַרטען,
אין וועלכע מיר געפינען זיך אין דעם נאַטור־צושטאַנד, אין אַני-
פּאַנג פון דער געשיכטע. דער פּראָגרעסיווער נצחון איבער דער
דאָזיגער מאַכט־לאַזיגקייט — דאָס איז די ענטוויקלונג פון דער
פּרייהייט, וועלכע די געשיכטע שטעלט אַרויס. אין אַט דעם קאַמף
וואַלטען מיר קיינמאַל ניט געמאַכט קיין איין שריט פּאַרווערטס,
אָדער וועלען ווען עס איז ווייטער ניט מאַכען אַ שריט פּאַרווערטס,
ווען מיר וואַלטען איהם געפיהרט אָדער וועלען איהם פיהרען וויי-
טער אַלס איינצעלנע, יעדער פאַר זיך און יעדער
אַליין.

דער שטאַט איז אַקוראַט אַט די איינהייט און פּערבינדונג
פון די יחידים אין איין מאָראַלען גאַנצעם, וועלכעם האָט די פּונקט-
ציע אָנצופיהרן אַט דעם קאַמף; עס איז אַ פּעראייניגונג, וועלכע
בערמעהרט די קרעפטען פון אַלע איינצעלנע, וואָס זיינען אין איהר
אייגענשאַפּטען, מיליאָנען־פּאַכּיג, און פּערגרעסערט מיליאָנען־פּאַכּיג
די קרעפטען, וואָס קאָנען דיענען זיי אַלע מיען אַלס איינצעלנע.
דער צוועק פון שטאַט איז אַלזאָ ניט, בלויז צו בעשיצען די
פּערזענליכע פּרייהייט און דאָס אייגענטום פון דעם איינצעלנעם,

וועלכער, לויט דער אָנגענומענער אידעע פון דער בורזשואַזיע, טרעט מיט זיי שוין אַרײַן אין דעם שטאַט, בעת אין דער אמת'ן שאַפט ער ערשט ביידען, די פרייהייט און דאָס אייגענטום, א ין דעם שטאַט און דורך דעם שטאַט. דער צוועק פון שטאַט קאָן אַרבעט ניט זײַן קײַן אַנדערער, ווי נאָר אַרויסצוברענגען דאָס, וואָס עס איז לכתחילה זײַן פונקציע, דאָס הייבט פאַרמעל אַרויסגעזאָגט: צו מאַכען דורך דער שטאַטס־פּראַיינטינג, און די איינצעלנע זאָלען זײַן אימשטאַנד צו דערגרייכען אַזױנע צוועקען און אַזא שטופע פון עקוויטענץ, וועלכע זיי וואָלטען אַלס איינצעלנע קײַנמאָל ניט געקאָנט דערגרייכען.

דער לעצטער און אינהאַלטדיגער צוועק פון שטאַט איז בכּן אָט דער: צו ברענגען דעם עצם מענש צו דער פּאַזיטיווער פּונאַנדעררוויקלונג און פּראָגרעסיווער ענטוויקלונג. מיט אַנדערע ווערטער: די מענשליכע בעשטימונג, ד.ה. יעדע קולטור, אויף וועלכער דער מענש ליכער מין איז פּעהיג, אַרויסצובעקומען און געשטאַלטען צו אַ ווירקליכען קיום. דער צוועק איז די ערציהונג און ענטוויקלונג פון דעם מענשליכען מין צו פרייהייט.

פאַקטיש האָט ביי אונז שײַן שטאַרק געאַרבייט אויף אָט דער אויפפאַסונג פון'ם שטאַט די אַלטע בילדונג, וועלכע איז שײַן גע- וואָרן די אונפּערלירבאַרע גרונדלאַגע פון דעם דייטשען גייסט, פאַר וועלכער אײַך ברענג די ווערטער פון דעם גרויסען קאַפּ פון אונזער וויסענשאַפט, אויגוסט באַק'ס: — „דער בעגריף פון'ם שטאַט מוז נאָך איהם נאָך אַזוי אויסגעברײט ווערן, אַז דער שטאַט דאַרף זײַן די אינסטיטוציע, אין וועלכער עס זאָלען זיך פּערווירקליכען אַלע גוטע מדות פון דער מענשהייט.“

קודם אָבער מוז מען אָט די ענטוויקעלטע שטאַט־אידעע אָנ- רופּען די אידעע פון דעם אַרבייטערקלאַס. וואָרײַן ווען אפילו יעדער אַנדער קלאַס קאָן זיך דורך איינזיכט און בילדונג דערהויבען צו אָט דער דערקענטעניש, ליענט זי שײַן אָבער אין דעם אַרבייטער־קלאַס, מחמת דער היפּלאָזער לאַגע, אין וועלכער זײַנע מיטגליעדער געפינען זיך אַלס איינצעלנע, אינסטינקט־מעסיג, מאַטע- ריעל און עקאָנאָמיש.

די דאָזיגע עקאָנאָמישע לאַגע רופּט נויטיגערווייז אַרויס אין

אָט דעם קלאַס דעם טיעפען אינסטינקט, אז די אויפנאָבע פון שטאַצט איז און מוז זיין, צו פּערהעלפּען די איינצעלנע, דורך אַ פּעראַייניגונג פון אַלע, צו אַזאַ ענטוויקלונג, צו וועלכער ער אַלס איינציגער איז ניט בכח צו דערלאַנגען.

אין דער אמת'ן אָבער שטעלט אָט די מאָראַלע שטאַצט-אירעע ניט פאָר עפעס אַזוינס, וואָס איז שוין אויך ביז איצטער ניט געווען די אָנפיהרענדע אירעע פּונ'ם שטאַצט. אַדרבא פּער-קעהרט, דאָס איז, ווי מען קאָן עס זעהן פון דעם וואָס איז פריהער געזאָגט געוואָרן, פון אייביג אָן געוועזען נאָר די א ו נ ב ע - ו א ו ס ט ע נאַטור פון שטאַצט, וועלכע האָט זיך מעהר אָרער וועניגער אַלעמאָל אויסגעפיהרט, דורך דעם פּערנינפטיגען צוואַנג פון די זאַכען, אפילו אָ הן דעם ווילען פון שטאַצט, אפילו נ ע - ג ען דעם ווילען פון זיינע אָנפיהרער.

דערמיט וואָס די אירעע פּונ'ם ארכייטער-קלאַס ווערט אויפ-געשטעלט אַלס די הערשענדע אירעע פּונ'ם שטאַצט, ווערט אַזאַ דאָס, וואָס איז פון אייביג אָן געווען די טונקעלע אָרגאַנישע נאַטור פּונ'ם שטאַצט, נאָר געבראַכט צו דער ד ע ר ק ע נ ט ע נ י ש און אַרויסגעקעמפּט צום ב ע ו א ו ס ט ז י נ י ג ען צוועק פון דער געזעלשאַפט.

דאָס איז די גרויסע פאָרטזעצונג און איינהייט פון יעדער מענשליכער ענטוויקלונג, וואָס פּלוצלונג פון הימעל פאַלט אין איהר קיין נייעס ניט אַרײן; וואָס עס ווערט אין איהר אַלעמאָל געבראַכט צו אַ בעוואוסטזיניגער דערקענטעניש און דערנאָך פּער-ווירקליכט מיט אַ ו ו י ל ע ן - פ ר י י ה י י ט נאָר דאָס, וואָס איז פון אייביג אָן שוין געוועזען די אונבעוואוסטזיניגווירקענדע אָרגאַנישע נאַטור פון דער זאָך אין זיך אַליין.

מיט דער פּראַנצויזישער פּעברואַר-רעוואָלוציע פון יאָהר 1848 איז אָבער דאָס דאָזיגע בעוואוסטזיין טאַקע אַריינגעטראָטען און דערקלערט געוואָרן. וואָרים צוערשט האָט מען עס פאָרגעשטעלט סימבאָליש, דערמיט וואָס מען האָט אַריינגענומען אַן ארכייטער אין דער פּראַוויזאָרישער רעגירונג, און דאָן האָט מען פּראָקלאַ-מירט דאָס אַלגעמיינע, גלייכע און דירעקטע זואהלרעכט, וואָס איז דער פאָרמעלער מיטעל צו דער פּערווירקליכונג פון דער דאָ-זיגער אירעע. מיט דעם מאָנאַט פּעברואַר 1848 קומט אַזאַ אָן

די געשיכטס־פּעריאָדע, אין וועלכער די מאָראַלע אידעע פון'ם אַר־
בייטער־קלאַס ווערט מיט בעוואוסטזיינען דערקלערט
אַלס די ווערשענדע אידעע פון דער געזעלשאַפֿט.

מיר קאָנען זיך גראַטולירען, וואָס מיר לעבען אין אַ געשיכטס־
פּעריאָדע, וועלכע איז געהייליגט געוואָרן צו פּערווירקליכען אַט דעם
הויכען ציעל. פרייהער ווי אלץ אָבער געהמט זיך דערפון פאַר דעם
אַרבייטער־קלאַס — היות ווי עס איז די מיסיאָן פון אַט דער גע־
שיכטס־פּעריאָדע די אידעע פון זיינען קלאַס צו מאַכען פאַר
דער הערשענדער אידעע פון דער געזעלשאַפֿט — דער חוב אָנצור־
געהמען די זיטליכסטע, פייערליכסטע און אין ערנסט פון געדאַנק
פּערטיעפֿטע האַלטונג.

אַט דאָס איז אין דעם קאָנצענטרירטען קצור דער אינהאַלט
און געדאַנקע־גאַנג פון יענעם געדרוקטען פּאַרטראַג.

וואָס איך האָב געזוכט צו פּועל'ן אין יענעם פּאַרטראַג איז
נישט מעהר, ווי צו פּאַנאָדערעפּענען פאַר דעם צוהערער דאָס
טיעפֿע פּילאָזאָפּישע פּערשטענדניס פון דער געשיכטע, פון אַט
דער שווערסטער פון אלע וויסענשאַפֿטען; ברענגען איהר צו זיין
בעוואוסטזיין אַלס אַ פּערנינפֿטיג גאַנצעס, וואָס ענטוויקעלט זיך
שטופֿענווייז און פאַר זיך לויט נויטווענדדיגע געזעצען.

איינער, וואָס איז פּערטיעפֿט אין אזא אױפֿגאַבע, האָט זיכער
דאָס רעכט אױסצורופֿען צום פּראָקוראָר דיזעלכע ווערטער וואָס
אַרכימעד, וועלכער איז געזעסען אַ טיער־פּערטראַכטער איבער די
מאַטעמאַטישע פיגורען, וואָס ער האָט געמאַכט אין זאַמד, בעת
סיראַקוז איז איינגענומען געוואָרן, האָט אױסגערופֿען צום גראָבען
סאָלאַראַט, וועלכער איז אַרױפֿגעפּאַלען אױף איהם מיט'ן שווערד:
נאַטור־כאַרעציִר־קולאָס־מעאַס — „צערשטער
ניט מיינע צירקלען“!

מעהר ווי פינף וויסענשאַפֿטען — געשיכטע אין ענגערן זיין,
די וויסענשאַפֿט פון יוסטיץ, נאַציאָנאַל־עקאָנאָמיע, פינאַנץ, און
ענדליך די לעצטע און שווערסטע פון אלע וויסענשאַפֿטען, די גער־
דאַנקע־וויסענשאַפֿט אָדער פּילאָזאָפּיע — האָבען זיך געמוזט די
הענד דערלאַנגען, דאָבען געמוזט בעהערשט ווערן, כדי איך זאָל
זיין אימשימאַנד צו פּערפּאַסען די דאָזיגע בראַשׂוה.
וואָס פאַר אַ מוסטער פון וויסענשאַפֿט דער פּראָקוראָר מוז

זיין, ווען אָט דאָס אַלעס איז נאָך ניט גענוג, אַז אַ ווערק זאָל
אין זײַנע אויגען פּערדיענען דעם נאָמען וויסענשאַפּטליך!

דער אַנקלאָגאַקט אָבער, בעטראַכטענדיג איהם גענויער, ניט
אַליין אָן דעם גרונד פאַר וואָס דעם דאָזיגען ווערק קומט ניט דער
טיטול וויסענשאַפּטליך.

ער זאָגט: „הנם דער אַנגעקלאָגטער לאַסאַל האָט זיך געגע-
בען אין דעם פּאַרטראַג דעם שיין פון וויסענשאַפּטליכקייט, דאָך
אָבער האָט דער פּאַרטראַג — דורכאויס אַ פּראַקטישע
טענדענץ.“

אַזאָ, ווייל דער פּאַרטראַג האָט בעשיינפּערליך אַ פּראַקטישע
טענדענץ, דער איז ער לויט דעם פּראַקטוראַר'ס מיינונג
ניט וויסענשאַפּטליך! דער נויטיגער פונקט, דער תנאי פון ווי-
סענשאַפּטליכקייט איז לויט דעם פּראַקטוראַר, עס זאָל קיין פּראַק-
טישע טענדענץ ניט האָבען! איך וואָלט דעם פּראַקטוראַר — אַ
שעל יונג האָט אונטערגעשריבען דעם אַקט געגען מיר —
געוואָלט פּרעגען: וואָס האָט ער דאָס געלערנט? —
ביי זיין פּאַטער — געוויס ניט! שעללינג דער פּאַטער שרייבט
צו צו דער פּילאָזאָפּיע ניט קיין קלענערן צוועק ווי — די גאַנצע
צייט איז ער צומאַכען. „עס הייסט — זאָגט ער, אַז
מען וועט איהם אפשר דערויף ענטפּערן — צופיעל צו דערוואַר-
טען פון דער פּילאָזאָפּיע, אויב מען האַלט פאַר מעגליך דורך איהר
וויעדער אויפצושטעלען די צייט.“ „אָבער — ענטפּערט ער דע-
רויף — אויב איך זעה אין דער פּילאָזאָפּיע דעם היילונג-מיטעל
פאַר דער צוריסענקייט פון אונזער צייט, מיין איך נאַטירליך ניט
דערמיט אַ שוואַכליכע פּילאָזאָפּיע, אַ נאָכגעמאַכטע זאָך; איך מיין
אַ שטאַרקע פּילאָזאָפּיע, וועלכע קאָן זיך מעסטען מיט דעם לעבען,
וועלכע, אַנשטאַט זיך צו פיהלען אונמעכטיג אַנטקעגענאיבער דעם
לעבען אין זיין אונגעהויערער ווירקליכקייט, אָדער אַנשטאַט צו
זיין בעשרענקט אויף דער טרויעריגער אַרבייט פון בלוזער פּער-
לייקענונג און צערשטערונג, שעפט איהר קראַפט פון דער ווירק-
ליכקייט גופא און דעריבער ברענגט זי אַליין אויף וויעדער אַרויס
עטוואָס ווירקענדעס און דויערהאַפּטיגעס.“

אין געוויס וועט דער פּראַקטוראַר האָבען וועניג גליק מיט אָט

דער שפאָגעל־נייער און מערקווירדיגער ענטדעקונג אויך ביי אַנ־
דערע מענער פון וויסענשאַפט!

„וואָס בעצוועקען אין לעצטער ליניע — זאָגט פּיכטע אין זיינע
רעדען צום דייטשען פּאָלק — אלע אונזערע בעמיהונגען אין די
אַבסטראַקטעסמע וויסענשאַפטען? זאָל זיין, אז דער נעהענט־
סטער צוועק פון די דאָזיגע בעמיהונגען איז, פּאַרטציפּלאַנצען
די וויסענשאַפט פון דור צו דור און איהר אויפצוהאַלטען אויף דער
וועלט — אָבער פאַר וואָס זאָל זי גאָר אויפגעהאַלטען ווערן? עס
איז קלאָר, גאָר צוליעב דעם, כדי אין דער רעכטער צייט
צוגעשטאַלטען דאָס אַלגעמיינע לעבען
און די גאנצע מענשליכע אָרדרונג. — אָט
דאָס איז איהר לעצטער צוועק; אינדירעקט, און זאָל עס אַפילו זיין
ערשט אין דער ווייטער צוקונפט, דיענט אויף דעם אופן יעדער
וויסענשאַפטליכע בעשטרעבונג דעם שטאַט.“

אַזוי זאָגט פּיכטע!

מיינע העררען פרעזידענט און ריכטער! עס וואָלט געמיינט
א פּחיתת־הכבוד אַנטקעגען אייער אייגענעם אויפגעקלערטען בליק,
ווען איך וואָלט גערעכענט, אז עס איז ווערטה צו פּערלירן גאָר
איין איינציג וואָרט, כדי צו בעווייזען די ניט־גערעכטיגקייט פון
דער פּראָקוראַטישער ענטדעקונג, אז נישט האָבען קיין פּראַקט־
טישע טענדענץ איז אַ נויטווענדיגער בעדינג פון וויסענשאַפט.

איך האָב מיט דער בראַשור פּאַקטיש געהאַט די אויסדרוקליכע
פּראַקטישע טענדענץ צו ברענגען מיינע לעזער צו אַ פּערשטענדעניש
פון זייער צייט, און דורכדעם צו האָבען אַלעמאָל אַ בעשטימענדע
ווירקונג אויף אלע האַנדלונגען, וועלכע זיי נעהמען פאַר זייער גאַנצען
לעבען לאַנג.

וואָס אָבער איז די נויטיגע פּאָדערונג פאַר אַ וויסענשאַפט,
וועלכע דער פּראָקוראַר קאָן דאָ פּערפעהלען צו געפינען? איז
עס אפשר דער, לויט זיין מיינונג גאָר, נויטיגער אַויסער־ליי־
כער אַומפאַנג פון ווערק? דער אומשטאַנד, וואָס אָט
די אַרבייט בעשטעהט גאָר אין אַ בראַשור פון דריי בויגען און נישט
אין אַ בוך פון אַ פּאָליאָגרום אין דריי דיקע בענדער?
פון ווען אָן אָבער איז דער אומפאַנג אַנשטאַט דעם אינהאַלט

געוואָרן דער מאַסשטאָב פֿאַר דער וויסענשאַפֿטליכקייט פֿון אַ ווערק?

וועט אפשר דער פראָקוראָר וועלען אָבלייקענען, אז די פֿאַרטרעגע, וועלכע די מיטגליעדער פֿון דער קייזערליכער אַקאָדעמיע דער וויסענשאַפֿטען האַלטען אויף זייערע זיצונגען, און וועלכע זיינען כמעט אַלע אַ סך קירצער פֿאַר מיין פֿאַרטראַג, זיינען וויסענשאַפֿט־ליכע פֿראָדוקטען?

דעם פֿאַריגען יאָהר האָב איך געהאַלטען, אַלס רעדנער פֿון דער פֿילאָזאָפֿישער געזעלשאַפֿט, אַ פעסט־רעדע ביי דער פייערונג פֿון פֿיכטע'ס געבורטסטאָג, אין וועלכער איך האָב געדאַרשט געבען די אינערע געשיכטע פֿון דער דייטשישער מעטאָפֿיזיק. די דאָזיגע בראַשור פֿערנעהמט גאָר ניט מעהר ווי 35 זייטען, בעת אַט די בראַשור צעהלט 44 זייטען. — וועט דער פֿראָקוראָר לייקענען, אז זי איז געווען אַ וויסענשאַפֿטליכע אַרבייט, ווייל זי איז געווען אזוי קורץ?

ווער זעהט אַדרבא ניט איין, אז די וויסענשאַפֿטליכע לייט־טונג, וועגען וועלכער עס רעדט זיך דאָ, איז גראָד דעריבער געווען פֿולער און שווערער, ווייל איך האָב ערשטענס געמוזט צונויפֿ־קוועטשען מינע אויספֿיהרונגען אין אַ צוויי־שטונדיגען פֿאַרטראַג, אין דעם רוים פֿון אַ 44־זייטיגער בראַשור; און צווייטענס, ווייל איך האָב גערעדט צו אַ פֿובליקום, פֿון וועלכען איך האָב ניט געקאָנט דערוואַרטען קיין וויסענשאַפֿטליכע פֿאַרברייטונג. די בעזיענונג פֿון די דאָזיגע שוועריגקייטען, ווען די וויסענשאַפֿטליכע טיעפֿקייט ווערט דאָביי ניט געאַפֿפֿערט, פֿאַדערט אזאַ פֿרעציזיקייט, אזאַ קאָנ־צענטרירונג און קלאַרקייט פֿון געדאַנק, וועלכע שטייגט ווייט אַרייַ־בער די וויסענשאַפֿטליכע אָנשטרענגונג, וואָס איז בדרך כלל נויטיג צו מאַכען אין אומפֿאַנגרייכע ווערק.

וואָס איז, אַלזאָ, פֿרעג איך נאָך אַמאָל, דער נויטיגער בעדינג

פֿון וויסענשאַפֿטליכקייט, וועלכער פֿעהלט אַט דעם פֿאַרטראַג?

זאָל דאָס אפשר זיין דער אַר ט, וואו איך האָב דעם פֿאַר־טראַג געהאַלטען? — און דאָ ריהר איך פֿאַקטיש אַן דעם ס אַ מ ע ק ע ר ו, אָבער אויך דעם ו ו א ו נ ד י ג ס ט ע נ פ ל א ז פֿון אַט דער אַנקלאַנגע.

דער דאָזיגער פֿאַרטראַג — אזוי טראַכט זיך מסתמא דער

פראקוראָר — האָט, צו אלע גוטע יאָהר, געקאָנט געהאלטען ווערן וואו ער האָט געוואָלט, פון דעם קאטהעדער פון אוניווערסיטעט, אָדער אין דער זינג־אקאדעמיע פאר דער אַזויגערופענער „סמעטענע“ כּוּן א געביידעטען פובליקום; אָבער מען זאָל אָט דעם פּאַרטראַג האַלטען פאַר דעם 'אמת' פּאַל, פאַר אַרבייטער, און אַררעסירען איהם צו אַרבייטער — אָט דאָס מאַכט איהם פאַר אַ ניט־וויסענשאַפּטליכען, דאָס מאַכט איהם פאַר אַ פּערברעכען! אַ נייער, אונגעהערטער פּערברעכען!

איך האָב מיך געקאָנט בענוגענען מיט דעם ענטפּער, אַז פאַר דעם אינאהאַלט פון אַ פּאַרטראַג, און בכּן פאַר זיין וויסענ־שאַפּטליכקייט, איז נאָנט ענאַל אין וועלכען אַרט ער איז גע־האַלטען געוואָרן, צי אין דער קייזערליכער אקאדעמיע דער וויסענ־שאַפּטען פאַר די גרעסטע פון די געלעהרטע, צי אין אַ זאַל פון פּאַרשטאַרט פאַר די מאַשין־אַרבייטער.

אָבער איך בין איך שולדיג, מינע העררען, אַ פּולערן ענט־פּער. — קודם מוז איך אייך אויסדריקען מיין ערשטוינונג, אַז דאָ אין בערלין, אין דער שטאַרט וואו פּיכטע האָט פאַר אַלערליי טיילען פון פובליקום געהאַלטען זיינע אונשטערבליכע פּאַפּולער־פּיאָזאָפּישע פּאַרטרענע, זיינע רעדעס איבער די גרונד־צוגען פון דער געגענווערטניגער צייט און זיינע רעדעס צו דער דייטשער נאַ־ציאָן — אַז דאָ זאָל אפילו נאָר ביי וועמען עס איז זיין מעגליך אַזאַ מין מיינונג, וואָס בינדט צונויף די וויסענשאַפּטליכקייט מיט דעם אַרט!

גראָד דאָס איז די גרויסקייט פון דער מיסיאָן פון אָט דער צייט, אויסצופיהרן וואָס די פינסטערע יאָהרהונדערטען האָבען ניט געהאַלטען פאַר מעגליך אפילו צו דענקען וועגען דעם — צו ברענגען די וויסענשאַפּט צום פּאַלק!

מען מעג זיך פּאַרשטעלען די שוועריגקייטען פון אָט דער אויפ־נאַבע ווי גרויס מען וויל — אונזערע אָנשטרענגונגען זיינען גרייט זיך מיט זיי צו ראַנגלען, אונזער וואַכזאַמקייט ווערט דערויף אָב־גענעבען זיי בייצוקומען!

צוויי זאָכען אַליין זיינען געבליבען גרויס אין דער אַלגעמיינער געפּאלענקייט, וואָס דער טיעפּער קענער פון דער געשיכטע זעהט אין אלע צישטענדען פון אייראָפּעאישען לעבען;

צוויי זאכען אליין זיינען געבליבען פריש און פרוכטבאר אין מיטען פון דער לאַנגזאמער אויסצעהרונג פון עגנאזיס, וועלכע האָט דורכ־גדרונגען אלע אָדערען פון אייראָפּעאישען לעבען — די וויסענשאפט און דאָס פּאָלִק, די וויסענשאפט און די אַרבייטער!

די פּעראַייניגונג פון אָט די ביידע איז דאָס איינציגע, וואָס קאָן בעפרוכטען דאָס לייב פון די אייראָפּעאישע צושטענדען מיט נייעם לעבען. די אַלליאַנץ פון דער וויסענשאפט מיט די אַרבייטער — פון אָט די ביידע געגענגעזעצטע עקען פון דער געזעלשאַפט, וועלכע, ווען זיי נעהמען זיך אַרום, וועלען אין זייערע אייזערנע אָדעמס צערדריקען אלע קולטור־שטערונגען — אָט דאָס איז דער ציעל, פאַר וועלכען אײַך האָב בעשלאַסען אָבצוגעבען מיין לעבען ביז דעם לעצטען אָטהעם!

ווי מיינט איהר, אָבער, מיינע העררען, איז אפשר אָט די לעהרע אַ גאַנץ נייע און אונעהערטע אין די אַנגאַלען פון דער וויסענשאַפט?

הערט זיך צו, וואָס פּיכטע אליין האָט געזאָגט (אין זיינע „רעדען און די דייטשע נאַציאָן“) צו די געבילדעטע קלאַסען, צו וועלכע ער האָט אַדרעסירט זיינע פּאַרטירעגע: „בעזונדערס ווענדט זיך איצט מיין רעדע מיט אָט דעם פּאַרשלאַג צו די געבילדעטע קלאַסען פון דייטשלאַנד, ווייל זי האָפט צום ערשטען פון זיי פּערשטאַנען צו ווערן, און זי מאַכט זיי קודם דעם פּאַרשלאַג צו ווערן די אָנפיהרער פון אָט דער נייער שעפּפונג, און דורכדעם טיילווייז אויסגלייכען די וועלט מיט זייער ביזאָהעריגער ווירקזאַמקייט, און טיילווייז פּערדיענען זייער קיום אין דער צוקונפּט. מיר וועלען אין המשך פון די רעדעס איינזעהן, אז ביז אַהער איז יעדע ווייטערע ענטוויקלונג פון דער מענשהייט אין דער דייטשער נאַציאָן אַרויס־געזאַנגען פון'ם פּאַלק, און אז אַלעמאַל זיינען צוערשט אלע נאַציאָנאַלע אָנגעלעגענהייטען געבראַכט געוואָרן צו איהם און זיינען פון איהם ווייטער געטריבען געוואָרן. אײַך אז עס פּאַסירט איצט צום ערשטען מאַל, אז עס ווערט אָנגעבאַטען צו די געבילדעטע קלאַסען די אורשפּרינגליכע פּאַרטבילדונג פון דער נאַציאָן, און אז ווען זיי וואָלטען אַז דעם פּאַרשלאַג ווירקליך אָנגענומען, וואָלט דאָס גופּא געווען אַ זאך, וואָס פּאַסירט צום ערשטען מאַל. מיר וועלען זעהען,

אז אָט די קלאַסען קאָנען ניט בערעכענען, ווי לאַנג עס וועט נאָך שטעהן אין זייער מאַכט צו שטעלען זיך אָן דער שפיץ פון דער דאָזיגער אַנגעלעגענהייט, היות ווי זי איז שוין כמעט פאַרברייטעט און צייטיג צוברענגען זי צום פאַלק און ווערט שוין געאיבט אויף אייניגע גליעדער פון'ם פאַלק, און דאָס דאָזיגע פאַלק וועט אין אַ קורצער צייט זיך אַליין קאָנען העלפען נאָך אָהן אונזער מיטהילף.*

דאָס האָט, אַלזאָ, פּיכטע געוואוסט און אָנגעזאָגט, אז די גרויסע נאַציאָנאַל-אַנגעלעגענהייטען ווערן אַלעמאָל גענומען אין די הענד נאָך פון פאַלק, און קיינמאָל ניט פון די געבילדעטע קלאַסען. אויב ער האָט טראַץ דעם זיך געווענדט צו די געבילדעטע קלאַסען, איז דאָס געווען דערפאַר, ווייל, ווי ער אַליין זאָגט, ער האָט נאָך געהאַפּט, אז זיי וועלען איהם פרייהער פערשטעהן; ווייל ער האָט געהאַלטען, אז דאָס ברענגען די וויסענשאַפט צום פאַלק איז שוין כמעט גרייט און צייטיג, אָבער נאָך ניט ווירקליך.

אז היינט טהוט מען ווירקליך דאָס, וואָס אין פּיכטע'ס צייטען האָט מען שוין אַייניגע זעהן אַלס די איינציג-פּרוכטבאַרע אַרבייט, נאָך מען האָט עס דאַמאלסט געהאַלטען פאַר נאָך ניט גענוג פאַרבערייטעט און צייטיג, פאַר נאָך נאָר צו-שווער — דאָס בעווייזט טאַקע דאָס גאַנצע ביסעל פאַרטשריט, וואָס זינט פּיכטע'ס צייט (וואָרים אין די דייטשע רעגירונגען וועט איהר אומזיסט זוכען אפילו וועלכען עס איז פאַרטשריט), דאָס הייסט, זינט די לעצטע 50 יאָהר, איז פאַרגעקומען אין דייטשלאַנד! פּיכטע אַליין זאָגט אָן אין יענעם פּלאַץ, אז אָט דער פאַרטשריט וועט „אין אַ קורצער צייט“ אָנקומען. אָט די קורצע צייט האָט געדויערט פּוּ צייג יאָהר, און איך האָף, מינע העררען פּרעזידענט און ריכטער, אז די „קורצע צייט“ וועט ביי איך אַלעמען אויסקומען שוין לאַנג גענוג.

די מענשען אָבער, וועלכע נעהמען אויף זיך די אויפגאַבע אַריינצוברענגען וויסענשאַפט און וויסענשאַפטליכען דענקען אין פאַלק, ניט קוקענדיג אויף אַלע שוועריגקייטען, און קעמפענדיג מיט

* פּיכטע, געזאַמעלטע ווערקע, באַנד 7, ז. 278.

אַלע כחות פון זייער גייסט — פערדיענען זיי ווירקליך דערפאַר די בעשולדיגונג, אז זיי ווילען אָנרײַצען די בעזיצלאָזע צו האָבען אַ האַס אויף די בעזיצענדע, אָדער פערדיענען זיי ניט דערפאַר פיעל מעהר דעם דאַנק און די ליעבע גראָד פון די בעזיצענדע קלאַסען, גראָד פון דער בורזשואַזיע מעהר פון אלעמען?

פון וואָנען קומט די פּאָליטישע מורא, וואָס די בורזשואַזיע האָט פאַר דעם פּאָלק?

וואַרפט נאָך אַ בליק פון דעראַינערונג אויף די מאָנאַטען מערץ, אַפּריל און מאַי פון יאָהר 1848.

האָט איהר פערגעסען, ווי עס האָט דאָ יעמאַלט אויסגעזעהען? די פּאָליציי־מאַכט איז געווען געבראַכען, דאָס פּאָלק איז גע־ווען פול אין אַלע גאַסען און עפענטליכע פּלעצער. און אַלע גאַ־סען, אַלע עפענטליכע פּלעצער און דאָס גאַנצע פּאָלק זיינען גע־לעגען אין די הענד פון אַ ק אַ ר ב ע, אַ ל י נ ד ע נ מ י ל ע ר און נאָך אזעלכע געדאַנקענלאָזע אַגיטאַטאָרס; מענשען אָהן וויסען, אָהן בילרונג, אָהן איינזעהעניש, וואָס זיינען געווען אָנגעטריבען פון דעם שטורם, וועלכער האָט אויפגערודערט דאָס פּאָליטישע לעבען ביז אין זיינע טיעפענישען! די בורזשואַזיע, פול מורא און פחד, איז געלעגען אין הויז, ציטערענדיג יעדען אויגענבליק פאַר איהר אייגענטום און איהר לעבען, וואָס זי האָט געזעהן ליעגענדיג אין די הענט פון גראָבע אַגיטאַטאָרס, וועלכע האָבען זיך ניט בענוצט מיט זייער מאַכט נאָך דערפאַר, ווייל זיי זיינען געווען צורגוטמוטיג. די בורזשואַזיע האָט אין האַרצען גאָט געבעטען, דער פּאָליציי־צוואַנג זאָל זיך אומקעהרען צוריק, ציטערענדיג אונטער דעם שרעק, וועלכען זי האָט נאָך ביז היינטיגען טאָג ניט פערגעסען, און וואָס זיין אָנדענקען מאַכט איהר נאָך ביז היינטיגען טאָג אונפעהיג פאַר'ן פּאָליטישען קאַמף!

ווי אזוי איז עס געקומען, אז אין אַ שטאָדט, וועלכע רופט זיך שטאַלץ די הויפט־שטאָדט פון אינטעליגענץ, אין אזאַ גרויסער שטאָדט, אין דעם וואוינ־אַרט פון די לייכטענרסטע גייסטער, זאָל דאָס פּאָלק מאָנאַטען־לאַנג געהערן צו אַ קאַרבע און אַ לינדענמילער, און זי, די אינטעליגענץ, זאָל ציטערן פאַר איהר לעבען און איי־גענטום?

וואו זיינען געווען די אינטעליגענץ פון בערלין, די מענער פון

וויסענשאפט און געדאנקען — וואו זיינען זיי אלע געווען, מיינע העררען?

א גאנצע שטאָרט איז ניט שרעקעדיג.

אָבער זיי האָבען זיך געטראַכט: דאָס פּאָלק פּערשטעהט אונז ניט, פּערשטעהט ניט אפילו אונזער שפּראַך. עס לינגט אן אָב־גרונד צווישען אונזער וויסענשאַפּטליכען דענקען און דער בילדונג פון דעם המון, צווישען דער שפּראַך פון דעם וויסענשאַפּטליכען געדאַנק און די פּאַרשטעלונגען פון'ם פּאָלק. עס וועט אונז ניט בעגרייפּען. דעריבער געהערט דעם גרעכסטען די טריבונע!

אָט דאָס האָבען זיי זיך געטראַכט און האָבען געשוויגען! — נו, מיינע העררען, זיינט איהר אזוי זיכער, אז עס וועט קיינמאָל ניט וויעדער קומען אַ פּאָליטישע אויפטרײַסלונג? ווילט איהר שווערן, אז איהר שטעהט איצט ביים סוף פון די געשיכטליכע בעד וועגונגען?

וואָלט איהר וויעדער געוואָלט זעהן אייער לעבען און אייגענ־טום ליגען אין די הענד פון אַ קאַרבע און אַ לינדענמילער? אויב ניט, דאָן דאַנקט די מענשען, וועלכע האָבען זיך אָבגע־געבען מיט דער אַרבייט צו פּערשיטען יענעם אָבגרונד, וואָס טיילט אָב דאָס וויסענשאַפּטליכע דענקען און די וויסענשאַפּטליכע שפּראַך פון דעם פּאָלק, און אויף דעם אופן צוברעכען דעם באַריער, וואָס האַלט אָבגעזונדערט די בורזשואַזיע און דעם פּאָלק! דאַנקט יענע מענשען, וועלכע האָבען אויף די קאָסטען פון זייערע אייגענע אָנ־שטרענגונגען איבערגענומען די אַרבייט, וואָס איהרע רעזולטאַטען וועלען זיין אַ טובה פאַר אייך אַלעמען און פאַר יעדען איינציגען פון אייך!

שפייזט אָט די מענער אין דעם פּריטאַנעאום* — און שטעלט זיי ניט אַלס אָנגעקלאַגטע פאַר'ן געריכט!

אַלזאָ, דער אַ ר ט, וואו דער פּאַרטראַג איז געהאַלטען גע־וואָרן, קאָן פונקט אזוי וועניג דיענען פאַר אַ גרונד פון איינווענדונג אַנטקעגען זיין וויסענשאַפּטליכקייט.

איך האָב, דאַכט זיך, גרינדליך בעוויזען, אז די דאָזיגע אַר־בייט איז אַ וויסענשאַפּטליכע.

* פּריטאַנעאום — אַ געבוידע און די אַלטי־גריכישע שטעדט, וואו די סענאַטאָרען פלעגען עסען אויפ'ן קהל'שען השבון. — י. א. מ.

זאל מען אָבער געגען אלע ערוואַרטונגען דאָס נאָך וועלען בע-
שטרייטען, הגם איך קאָן דאָס אין ערנסט ניט האַלטען פאַר מעגליך
אַפילו אויף איין רגע בנוגע צו אייך, מיינע העררען פּרעזידענט אין
ריכטער, דאָן וועל איך זיך בענוצען מיט'ן רעכט, וואָס יעדער שו"ס
טער האָט, און אין וועלכען איהר וועט נאָך וועניגער מיר קאָנען
אַבזאָגען: דורך אַן עקספּערטען-מיינונג פון פּאַך-לייט צו דערווייזען
די עקזיסטענץ פון אַ פּאַכמעסיגער אַרבייט.

אין לעצטער ליניע איז די פּראַגע, צי אַן אַרבייט איז אַ ווי-
סענשאַפּטליכע, אַ פּאַך פּראַגע, איבער וועלכער די אַלגעמיינע ביל-
דונג קאָן ניט ענטשיידען, און אין דעם פּאַל — אויך ניט קיין ריכ-
טער-קאָלעגיום, ווייל דאָ האַנדעלט זיך ניט וועגען רעכט-וויסענ-
שאַפט, אין וועלכער זיי מוזען זיין געלערנט, נאָך וועגען אַני-
דערע וויסענשאַפטען, אין וועלכע זיי מעגען אויך ניט זיין בעהאַ-
ווענט, און אויב זיי האָבען יאָ אַן ערפּאַהרונג דערין, איז עס נאָר
צופּעליג און אין זייער פּריוואַט-אייגענשאַפט, ניט אין זייער ריכ-
טערליכער קוואַליטעט.

ענטפּערן יאָ אויף דער פּראַגע קאָנט איהר, דערצו זיינט איהר
קאָמפּעטענט. וואָרים אין די מעהרסטע פעלען קאָן אַפילו די אַל-
געמיינע בילדונג דערקענען די עקזיסטענץ פון וויסענשאַפט אין אַ
ווערק. ענטפּערן ניין אויף דער פּראַגע אַנטקעגען דעם עקספּערטען
בעווייז, וועלכען איך פּאַדער אַרויס סובסידיאַריש* — דאָס קאָנט
איהר נ י ט. וואָרים צי דער טיעפּסטער זין פון וויסענשאַפט האָט
זיך אַרויסבעקומען אין דער גאַנצן ליכטער און פּאַפּולערער פּאַרס,
וואָס איז געברויכט געוואָרן, כדי צו מאַכען דעם ענין מעהר פּער-
שטענדליך; צי עס איז ניט אַדרבא נאָר אויף אזוי פיעל אַ פּולערע
לייסטונג פון דעם וויסענשאַפּטליכען געדאַנק, אויף וויפיעל עס איז
דעם דאָזיגען געדאַנק געלונגען אַבצו-ווישען יעדען שפור פון קאַכּה
מיט זיך אַליין, יעדע שוועריגקייט און טרוקענקייט פון דעם געגענ-
שטאַנד — ד. ה. אויף וויפיעל עס איז דעם געדאַנק געלונגען זיך
צו ברענגען צו דער קלאַרסטער דורכזיכטיגקייט, צו ווערן אַ ווי-
סענשאַפּטליך קונסטווערק, וואָס האָט, ווי שיללער זאָגט, אַרויס-
געטריבען יעדען בעווייז פון מענשליכער פּעהלערשאַפּטיגקייט און

* אין פּאַל אויב עס וועט זיין נויטיג.

שיינט זיך פונאנדערצוווקלען פריי און לייכט, שפיעלענדיג און אליין-פון-זיך, אלס דעם צוהערער'ס אייגען דענקען — צי עס גע- פינט זיך ניט ערגעץ-וואו אָט אזא שווערסטע וויסענשאַפטליכע לייסטונג, דאָס וועט קאָנען מיט זיכערקייט, און דערהויפּט מיט יענער זיכערקייט, וואָס איז נויטיג פאַר אַ פּעראַרטיילונג, נאָר דעם וויסענשאַפטליכען אויג זיין קלאָר.

איך שלאָג אַלואָ סובסידיאַריש פאַר די פּאָלגענדע העררען: דעם געהיימראַטה אַו גו ס ט ב ע ק ה, דעם ווירקליכען גע- הימראַטה י אָ ה א נ ע ס ש ו ל צ ע, דעם פריהערדיגען די- רעקטאָר פון בילדונגס-מיניסטעריום, דעם פּראָפּעסאָר אַ ד אָ ל ה ט ר ע נ ד ע ל ע נ ב ו ר ג, דעם געהיימראַטה און אָבער-ביבליאָ- טהעקאָר ד ר. פּ ע ר ט י, דעם פּראָפּעסאָר ל ע אָ פּ אָ ל ד ר א נ ק ע, דעם פּראָפּעסאָר ט ה ע אָ ד אָ ר מ אָ מ ז ע, דעם געהיימראַטה פּראָפּעסאָר ה א נ ס ע | — אַלע די אָנגערופענע מיטגלידער פון דער קעניגליכער אַקאַדעמיע דער וויסענשאַפטען, — זיי זאָלען אַלס זאַכפּערשטענדיגע אַרויסזאָגען זייער מיינונג, צי דאָס ווערק, וועגען וועלכען עס רעדט זיך דאָ, איז ניט אַ שטרענג- וויסענשאַפטליכע אַרבייט.

איין דעם דאָזיגען פאַל אָבער, האָט זי, ווי איך האָב פריהער אויסגעפיהרט, נאָר ניט צו טהאָן מיט'ן שטרעף-געזעץ.

איך האָב זיך אַריינגעלאָזען אין אָט אזא גרינדליכער אויס- פיהרונג פון אָט דעם ערשטען פּערטיידיגונגס-מיטעל מיינעם, ווייל איך מו'ן אין די אינטערעסען פון לאַנד, אין די אינטערעסען פון דער ווערדע און פרייהייט פון דער וויסענשאַפט, און כדי איינמאָל פאַר אַלע מאָל פּעסטיצושטעלען אַ פּרעצעדענט אַנטקעגען אַלע צו- קינפטיגע בעשטרעבונגען פון דער פּראָקוראַטור, אייך ערשטענס מאַ- כען דעם אַנטראַג מיך פּרייציזשפּרעכען אויף גרונד פון דעם אַר- טיקעל 20 פון דער קאָנסטיטוציע.

אָבער ניט דערפאַר ווייל איך נויטיג זיך אין דעם צו דעקען מיין פּערזענליכען פאַל. וואָרים ווען אַפילו דאָס שטרעף-געזעץ וואָלט איבערהויפּט דאָ געקאָנט אַרויסגערופען ווערן, איז עס דאָך אָבער אויף קיין פאַל נאָר ניט פּערלעצט געוואָרן, און דער פאַראַ- גראַף, וואָס דער פּראָקוראַר האָט דאָ אַריינגעשלאַפּט, האָט ביי- אופּן דערצו קיין שיכות ניט.

שוין אָט דער ארגומענט אַליין מוז זיין גענוג צו בעווייטיגען די אָנקלאַגע, וואָס קיין א י נ צ י ג ע ש ט ע ל ע, ניט אפילו אן א י י נ צ י ג ע ר ז א ז ווערט בעצייכענט ווי עס וואָלט אין איהם געלעגען א פערברעכען; וואָס דאָ ליעגט גאָר פאָר נישט מעהר ווי א טענדענץ-פראָצעס אין דער אָפּענסטער פאָרם. אַ טענ-דענץ איז דאָ אָנגעקלאַגט, מעהר גאָרנישט. און טענדענצען קאָנען קיינמאָל ניט זיין שטראָפּבאַר.

עס לאָזט זיך מיר אָבער ניט מאַכען מיין פּערטידיגונג אזוי ליכט. די אָנקלאַגע צו האָבען געוואָלט אויפרייצען די בעוויצלעזע צו א האַס אַנטקעגען די בעוויצענדע איז אַזא, וואָס אפילו אָבגעזעהן פון דער שטראַף, שטעלט אויך אין געפאָהר דעם בירגער'ס נאָמען און רעפּוטאַציע. זי איז אַזעלכע, וואָס אפילו ווען זי ווערט אָב-געוויזען פון ריין יוריסטיש-פאָרמעלע גרונדען, קאָן זי נאָך אַלץ איבערלאָזען אַ חשד אויף דעם אָנגעקלאַגטען. אַיַהר וועט דעריבער, מייע הערען פּרעזידענט און ריכטער, איינזעהן אין דעם נאָר אַ בעוויוז פון מיין אַכטונג צו אייך, ווען איך פּערטידיג פאַר אייך מיין ע ה ר ע פונקט מיט אַזויפיעל זאָרג ווי מיין פ ר י ה י ט, און וועל דעריבער פונקט אזוי זאָרגפּעלטיג ענטוויקלען די פ א ק - ט י ש ע, ווי די ר ע כ ט ל י כ ע גרונדען, וועלכע שלאָגען אָב די אָנקלאַגע; און איהר וועט דעריבער צוגעבען, איך בין בטוח אין דעם, מיט דער אייגענער איינזעהעניש, אַז אָט דער צווייטער טייל פון מיין פּערטידיגונג קאָן אויך ניט אויספאלען פיעל קיר-צער, ווי דער ערשטער.

איך בין אָנגעקלאַגט צו האָבען עובר געווען אויפ'ן פאַראַגראַף 100 פון שטראַף-געזעצבוך. דער דאָזיגער פאַראַגראַף זאָגט: — „יעדערער וואָס שטעלט אין געפאָהר דעם עפענטליכען פריעדען דורכדעם, וואָס ער רייצט עפענטליך אויף די אָנגעהעריגע פון שטאַט צו האַס אָדער פּעראַכטונג איינע געגען די אַנדערע, ווערט בעשטראַפּט מיט אַ געלד-קנס פון 20 ביז 200 טהאַלער, אָדער מיט געפּעננדיש פון איין מאָנאַט ביז צוויי יאָהר.“

אָט דער געזעץ-אַרטיקלעל שטעלט אַלזאָ אויף דריי תנאים (רעקוויזיטען), וועלכע מוזען קומען צוזאַמען, כדי ער זאָל קאָנען אָנגעווענדט ווערן. עס מוז —

1. האָבען אויפגערייצט געוואָרן צו האַס און פּעראַכטונג.

2. די דאָזיגע אויפרייצונג מוז זיין געריכטעט געגען קלאַסען פֿון שטאַט-אָנגעהעריגע; ווי דער-פּראָקוראָר קלאַגט מיך אין פּאַסט טאַקע אָן, צו האָבען אויפגערייצט דעם בעזיצלאָזען קלאַס אַנטקעגען דעם קלאַס פֿון בעזיצערדע. און

3. די דאָזיגע אויפרייצונג מוז זיין אַזוינע, וואָס איז קאָ-פּאַבל צו שטעלען אין געפּאַהר דעם עפענטליכען פּריעדען.

אַלע די דריי תנאים מוזען זיך טרעפען צוזאַמען, מוזען זיך פּער א י נ י ג ע, כדי דער געזעץ-אַרטיקעל זאָל קאָנען אָנ-געווענדט ווערן — און פֿון די אַלע דריי תנאים האָט ק י י א י נ צ י ג ע ר נ י ט קיין שייכות צו מיין פּאַל!

פונקט 1. עס מוז זיין אַן אויפרייצונג צו האַס און פּעראַכט-טונג.

דערפֿון אָבער קאָן אין אונזער פּאַל גאָר קיין רעד ניט זיין, און טאַקע וויעדער אַמאָל מחמת מעהרערע טעמים.

1) דאָס פּערברעכען פֿון § 100 קאָן ניט פּאַרקומען אָהן דער אַב ז י כ ט אויפצורייצען צו האַס און פּעראַכטונג. אַ בשונג'דיגע אויפרייצונג צו האַס און פּעראַכטונג איז ניט דענקבאַר. ווען אַ בשונג'דיגע, ניט-אַבזיכטליכע אויפרייצונג צו האַס און פּעראַכטונג וואָלט געווען דענקבאַר — וועלכע קאָנזעקווענצען וואָלטען דאָן געמוזט אַרויסקומען? מיר אַלע צ. ב. ש. האָבען אַנומעלט געלעזען געוויסע רעדעס פֿון דעם העררען-הויז, וועלכע האָבען אַפּשר מיך — און אַפּשר ניט מיך אַליין, מיינע העררען, נאָר אַ זעהר גרויסען טייל פֿון דער נאַציאָן מיט מיר — אָנגעפּילט מיט האַס און פּעראַכטונג ביז צו בערוישונג! פּאַלנט דערפֿון, אַז דער פּראָקוראָר קאָן עפעס טהאָן אַנטקעגען יענע רעדנער? ער וואָלט גאָרנישט געקאָנט טהאָן, אָבגעזעהן אפילו פֿון זייער פּאַליטישען פּריווילעגיום; וואָ-רים ווען אפילו דאָס איז געווען די ווירקונג פֿון יענע רעדעס, איז דאָך אָבער די אַב ז י כ ט פֿון יענע העררען געוויס ניט געווען דערויף געציעלט, אַרויסצוברענגען האַס און פּעראַכטונג. פונקט אַזוי וועניג אָבער וועט ווער עס איז קאָנען לייקענען, אַז די אָבזיכט פֿון מיין פּאַרטראַג איז געווען געציעלט אַרויסצוברענגען דער ק ע נ ט ע נ י ש. העכסטענס וואָלט דער פּראָקוראָר געקאָנט דערצו נאָך בעהויפטען, אַז עס איז מיר געווען ג ל י כ ג י ט י ג, צי פֿון דער דאָזיגער דערקענטעניש וועט זיך אויך ניט צופּלאַקערן

האט און פערזאכטונג — א בעהויפטונג וואָס וואָלט געווען גאַנץ גלייכגילטיג, היות ווי קיין מיטשולדיגע אויפרייצונג צו האט און פערזאכטונג איז דאָ ניטאָ.

אין פאקט אָבער איז זי אַבזיכט צו אַזאָ אויפרייצונג דאָ אַבסאָלוט אויסגעשלאָסען דורך אַנאַנדער גרונד, וועלכער בעווייזט אין דערזעלביגער צייט, אַז די ווירקונג פון האט און פערזאכטונג האָט אויך גאַרניט געקאָנט אַרויסגעבראַכט ווערן דורך אַט דעם פאַרטראַג. אַיך וועל דעריבער בעהאַנדלען אַט דעם גרונד, כּדי אויסצומירען וויעדערהאַלונגען, אינאיינעם מיט אַט דעם צווייטען פונקט.

אַיך זאָג, אַלזאָ, צווייטענס, אַז עס איז אונמעגליך, דער פאַרטראַג זאָל קאָנען האָבען געהאַט די ווירקונג אויפצוריי- צען צו האט און פערזאכטונג, זון עס איז פונקט אזוי אונמעגליך, ער זאָל האָבען געהאַט די אַבזיכט דערצו.

דורך וואָס אַליין קאָן מען פערדיענען האט און אַכטונג ? דורך שלעכטסקייט, וועלכע וויעדער אַמאָל קאָן נאָר בעשטעהן אין מענשענ'ס ווילקירליך-פרייע האַנדלונגען.

אַיך אָבער בעווייזט אין מיין פאַרטראַג, אַז די הערשאַפט פון דעם פּרינציפּ פון דער בורזשואַזיע, אַנטקעגען וועלכער אַיך האָב, לויט דעם פּראָקוראַר, געזאָלט האָבען אויפגערייצט צו האט, איז אַ וועלט־היסטאָריש־ניטווענדיגע, עקאָנאָמישע און מאַראַלע ענט- וויקלונגס־שטופּע; אַז זי האָט גאַרניט געקאָנט ניט זיין, און אַז זי טראָגט אויף זיך דיזעלבע נאַטור־ניטווענדיגקייט, ווי די פיזישע ענטוויקלונג־פּראָצעסען פון דער ער.

האַסט מען דען די נאַטור, ווייל מען קעמפט מיט איהר, ווייל מען שטרעבט אַנצופיהרן איהרע פּראָצעסען, צו פערבעסערן איהרע פּראָדוקציאָנען ?

אָבער ווייטער: ווי אַזוי האָט דער פּראָקוראַר בעגריפען מיין לעהרע !

דער גרונד־עדאַנק פון מיין פאַרטראַג איז, אַז די בעזיצערנדע האָבען בעוואוסטזינג און פריי, אַבזיכטליך און פערזאנטוואָרטליך, אויף קיין אופן ניט געשאַפען די הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע, נאָר אַרבעט פערקעהרט, זיי, די בורזשואַען, זיינען נאָר די אונבע-

וואסמזיניגע, ווילענלאָזע און דעריבער אונפעראַנטוואָרטליכע פראָדוקטען, ניט פראָדוצירער, פון דער דאָזיגער וועלט-לאַגע, וועלכע האָט זיך ענטוויקעלט פון גאַנץ אנדערע געזעצען אידער פון דעם סוביעקטיווען ווילען. אַפילו דאָס וואָס זיי דער-לאָזען ניט אָבשאַפען די דאָזיגע הערשאַפט, האָב איך אויך דער-קלערט דורך דעם געזעץ פון דער מענשליכער נאַטור, אין וועלכער עס ליעגט צו האַלטען זיך ביי דאָס וואָס איז דאָ און בעטראַכטען עס פאַר דאָס נויטווענדיגע. און אַ לעהרע, וועלכע בעפרייט די בע-זיצענרע אַפילו פון דער פּראָנטוואָרטליכקייט פאַר דעם בעשטעה-ענרען צושטאַנד, וועלכע מאַכט זיי פון פראָדוצירער פון דעם צו-שטאַנד פאַר זיינע פראָדוקטען, וויל דער פראָקוראָר בעשולדיגען צו האַבען אויפגערייזט צו האַס און פּראַכטונג אַנטקעגען די דאָזיגע פּערוואַנען ? !

וואָרים מיר האַבען, לויט דעם § 100, צו טהאָן מיט פּער-זאָגען און קלאַסען פון פּערוואַנען, ניט מיט אינסטיטוציעס פון שטאַט, מיט וועלכע עס האָט צו טהאָן דער § 101.

קין אַרבייטער האָט מיין פאַרטראַג ניט אזוי שלעכט פּער-שטאַנען ווי דער פראָקוראָר, און איך לאָז איהם איבער די ברירה צו זאָגען, צי זיין פּעהיגקייט צו פּערשטעהן, צי זיין ווילען דערצו איז אזוי קליין.

אַבער נאָך מעהר : איך בעווייז, אז די הערשאַפט פון דער אידעע פון דער בורזשואַזיע איז אַ וועלט-בעפרייענדע, היסטאָרישע טהאַט ; אז זי איז געווען דער געוואַלטיגסטער מאַ-ראַלער און קולטור-היסטאָרישער פאַרטשריט ; אז זי איז אַפילו געווען די דורכאויס נויטווענדיגע וועלט-געשיכטליכע פאַרבעדינגונג און דורכגאַנג-שטופע, כדי צו פיהרן צו דער ענטוויקלונג פון דער אידעע פון אַרבייטער-קלאַס.

איך מאַך אַט אזוי שלום צווישען דעם אַרבייטער קלאַס מיט דער הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע אין דער געשיכטע, דערמיט וואָס איך ווייז אויף די אַביעקטיווע פּערנינפטיגקייט פון דער דאָ-זיגער הערשאַפט. איך בערוהיג איהם דערמיט, וואָרים עס איז די העכסטע בערוהינג, ווען מיר בעגרייפען די פּערנינפטיג-קייט פון דאָך, וואָס עס דריקט אונז.

און ווען איך בעווייז דאן ווייטער, אז די אידעע פון דער בורזשואזיע איז נאך אויך ניט די העכסטע שטופע פון דער גע- שיכטליכער ענטוויקלונג, נאך ניט די לעצטע פראכט פון פאָל- קאָמענהייט — אז הינטער איהר שטעהט נאך א העכערע פאָרם פון דאָס מענשליכע, פאר וועלכער אָט די פריהערע שטופע האָט געלעגט דעם פונדאמענט, הייסט דאָס אויפרייצען אנטקעגען איהר האָט און פּעראַכטונג ?

פונקט אזוי גוט וואָלטען די ארכייטער געמוזט האַסען און פּעראַכטען זיך אַלליין און די גאַנצע מענשליכע נאַטור, אין זיך ווי אין אנדערע, ווייל עס איז אַקוראַט דאָס געזעץ פון דער מענשליכער נאַטור נאָר טריטווייז זיך צו פאַנאַנדערווייך- לען און צו געפינען אין יעדער פריהערדיגער ענטוויקלונג די נויט- ווענדיגע בעדינגונג פון דער קומענדיגער.

ווען איך וואָלט ליעב געהאַט דעם גלח'ישען סטיל, מינע העררע, וועלכען איך האָב ניט ליעב, וואָלט איך גאַנץ גוט גע- קאַנט זאָגען, אז דורך דעם בעווייז, אז די הערשאַפט פון דער בור- זשואזיע איז די אַבסאָלוט-נויטיגע דורכגאַנג-שטופע און וועלט-גע- שיכטליכע פאַרבעדינגונג, פון וועלכער די אידעע פונ'ם ארכייטער קלאַס קאָן ערשט איבערהויפט געשאַפען ווערן, האָב איך ניכער די ארכייטער אויפגעפאַדערט אַרויסצוווייזען אַ היסטאָרישע פרומד קייט לנבי דער בורזשואזיע. וואָרים ווען דער זוחן, אַ דאַנק זיין פרייערער און רייכערער בילדונג און קרעפטיגערן קערפער, שטרעבט אריבער דעם פאַטער, פּערגעסט ער פונדעסטוועגען קיינמאַל ניט צו זעהן אין איהם דעם מקור פון זיין בלוט און דעם שאַפּער פון זיין עקזיסטענץ. אין וואָס פאַר אַ בלאַטע וויל מען פּערשלעפּען די העכסטע פון אַלע וויסענשאַפטען, אויב מען קלאַנגט אָן די לעהרע פון דער געשיכטע אַלס אַ שטופענווייזע ענטוויקלונג פון פּערנונפט און פרייהייט, אין פּערברעכערישער אויפרייצונג ?

אַ לאַנגע צייט האָב איך ניט געקאַנט בעגרייפּען, ווי אזוי קאָן דאָ דער פּראָקוראַר נאָר רעדען וועגען האָט און פּעראַכטונג. ענדליך האָב איך מיר דאָס געקאַנט דערקלערן נאָר דורך אַ השערה. דער פּראָקוראַר האָט געמוזט פרובירען, לעזענדיג די שריפט, זיך

אריינטאן אין דער נשמה פון אן ארבייטער און האָט אודאי גע-
פיהלט, אז ער, דער פראָקוראָר, וואָלט — געהאַסט !

דער פראָקוראָר, הייסט עס, פיהלט, אז ער וואָלט געהאַכט !
נו, מיינע העררען, איך וואָלט געקאָנט זאָגען, אז דאָס מוז
ליגען אין זיין אייגענארטיגען געמיטה, און ער וועט שוין מוזען
בלייבען דערביי. איך וויל אָבער דעם פראָקוראָר קומען צו הילף !
איך וויל פיהרן די אָנקלאַגע געגען מיר שאַרפער ווי ער האָט זי
געקאָנט פיהרן ; איך וויל זי אַזוי בעגרינדען, ווי זי מוז באמת
געפיהרט ווערן, אויב זי דאַרף גאָר אינגאַנצען געפיהרט ווערן.
וואָס שאַרפער איך וועל דורכדעם אַרויסברענגען פאַר'ן שוין די
אינערליכע נאַטור פון אָט דער אָנקלאַגע, אַלץ שאַרפער וועל איך
זי קאָנען פערניכטען.

דער פראָקוראָר וואָלט געמוזט אַזוי זאָגען :
עס איז אמת, אז דער פאַרטראַג, וואָס לאַסאַל האָט געהאַל-
טען, ווענדעט זיך צו דער טעאָרעטישער דערקענטניס-קראַפט, ניט
צו דעם פראַקטישען ווילען און צו די געפיהלען פון די צוהערער.
עס איז בכן אמת, אז לויט דעם נאָך, פאַלט דער דאָזיגער פאַרטראַג
ניט אַריין אין דעם קרייז פון שטראַף-געזעץ.

אָבער אין אַ נאַרמאַל-פיהלענדען מענשען זיינען דער-
קענטניס, ווילען און עמפּינדונג ניט קיין אָבערטענטע
ראַקטעשענס, וועלכע האָבען איינע מיט די אַנדערע גאָרניט צו
טהאָן. זאָנדערן מיט וואָס איין כלי איז פול, דאָס קוועלט נוי-
טיגער ווייז אַריבער אין דער אַנדערער. ווילען און עמפּינדונג
שטעהען אין דיענסט פון דער ערקענטניס און ווערן פון איהר בע-
הערשט.

לאַסאַל רעדט טאַקע אין זיין פאַרטראַג ניט אַרויס קיין וואָרט
פון האַס און פּעראַכטונג ; ער בעוווייזט נאָר טעאָרעטיש, אז גע-
וויסע איינריכטונגען, ווי צ. ב. ש. דאָס דריי קלאַסען-וואַהלגעזעץ
א. ד. ג. זיינען שעדליך און פּערדערבליך. אָבשלאַגען אָט די לעה-
רע קאָן איך ניט. אָבער דאָס מוז איך, צוליבע יענעם נויטווענ-
דיגען צוזאַמענהאַנג אין דער מענשליכער נאַטור, מודה זיין : איז
זי נאָר אמת, דאָן מוז יעדער אַרבייטער, אַלס נאַרמאַל פיהלענ-
דער מענש, ניט נאָר אָט די איינריכטונגען, נאָר אויך יענע מענ-
שען, וועלכע ציהען נוצען פון זיי, האַסען און פּעראַכטען !

דאס איז דער לאַגישער בנין-געשטעל, וואָס ליעגט אין גרונד פון אַט דער אַנקלאַגע; דאָס איז דער אויספיהר, וועלכער, מיט אויסדריקליכע ווערטער אָדער ניט, ווערט אויף אַן אופן, וואָס מען קאָן זיך ניט העלפּען, און וואָס איז לאַגיש אונפערמיידליך, אַרויס-געזאָגט דורך אַט דער אַנקלאַגע!

ניט אײַך, דער פּראָקוראָר פון זיין אַמט־שטוהל רופט אויס צו די אַרבייטער־קלאַסען די שרעקליכע לעהרע: איהר ימוזט האַסען און פּעראַכטען!

ניט אײַך, דער פּראָקוראָר מעג זיך וועגען דעם אויסטענה'ן מיט דער בורזשוזיע!

וואָסער ענטפּער אָבער וועל איך האָבען צו געבען דעם פּראָ-קוראָר אויף אַט דער אַנקלאַגע, וועלכע בעשולדיגט מיך אין דאָס, וואָס ער אליין טהוט אָב?
א פיערפאַכען ענטפער.

דער ערשטער ענטפער איז, אַז די איינמאָל געגרייכטע דער-קענטעניש וועגען דער פּעהלערהאַפטיגקייט אָדער שעדליכקייט פון אַ בעשטעהענדער אינסטיטוציע מוז גאַנץ געוויס אַרויסרופען אין יעדען פיהלענדען מענשען אויף זיין גאַנצען לעבען דעם ווילען צו ענדערן די דאָזיגע אינסטיטוציע, אויב עס איז נאָר מעגליך; און אַז דער צוועק פון מיין טהעטיגקייט, ווי פון יעדער אַנדער ווי-סענשאַפּטליכער טהעטיגקייט, איז נויטיגער ווייז געווען אַרויסצו-רופען דעם דאָזיגען ווילען אין מיינע צוהערער אויף זייער גאַנצען לעבען לאַנג. דער דאָזיגער ווילען אָבער, אויב ער דריקט זיך ניט אויס אין שטאַטליך אונטערלויבטע האַנדלונגען, איז שטאַט־ליך באַלקאַמען פריי; און פונקט אזוי פריי איז די אויפפאָדערונג צו דעם ווילען, אויב זי ווענדעט זיך ניט צו אונטערלויבטע מיט-לען. פון דער אַנדער זייט וויעדער, איז דער ווילען אויסצובעסערן אַן אַנדערקענטע פּעהלערהאַפטיגקייט ניט דורכאויס בעגלייט מיט די עמפּינדונגען פון האַס און פּעראַכטונג צו איהר, היות ווי די דאָזיגע פּעהלערהאַפטיגקייט האָט געקאָנט זיין אַ היסטאָריש בע-דעכטיגטע, אַ היסטאָריש נויטווענדיגע, אפילו נאָר אַ היסטאָריש בעפרייענדע, און אין העכסטען גראַד אַ קולטור־היסטאָריש פּראָגרע-סיווע אָדער צוליעב אַנדערע, שוין פריהער געבראַכטע טעמים,

וואָס איך וויל איך איצט ניט אויפהאלטען מיט זייער וויעדער־האַלונג און ווייטערער אויספיהרונג. אַלזאָ, אָט דאָ, הייסט עס, קומט פאַר דעם פּראָקוראָר'ס ערשטער שפּרונג.

דער צווייטער ענטפער איז, אז אויב אין אַ וועלכען עס איז פאַר איז האָס און פּעראַכטונג אין אַ נאָרמאַל־פיהלענדען מענשען ווירקליך די נויט ווענדיגע פּאַלגע פּוֹן דער טעאָרעטישער וויסענשאַפּטליכער דער־קענטניש — דאָן קאָן דער דאָזיגער האָס און די דאָזיגע פּעראַכטונג בשום אופן פון געזעצגעבער ניט ווערן פּעראַכטען!

דאָס וואָס איז אזוי שלעכט, אז ווען מען דערקענט עס, מוז עס אָנצינדען האָס און פּעראַכטונג — דאָס זאָל ען מיר האָסען און פּעראַכטען!

דער געזעצגעבער פּעראַכט דעם האָס און די פּעראַכטונג, וועלכע זיינען אַ פּאַלגע פון אויפרייצען די בלויע עמפּינדגען און ליידענשאַפטען. אָבער ער פּעראַכט ניט די פּערנונפּט און די מאַראַלע נאַטור פון'ם מענשען! ער פּעראַכט ניט דערמיט אזא האָס און פּעראַכטונג, וועלכע זיינען נאָר דער פּועל יוצא פון דער פּערנונפּט און דעם מענשענ'ס מאַראַלער נאַטור. דער פּראָקוראָר פּאַסט אויף דעם § 100 אזוי, ווי דער געזעצגעבער וואָלט דורכדעם די פּערנונפּט פּעראַכטען און די מענשליכע מאַראַליטעט אַריינגעלעגט אין חרם! דאָס איז אָבער דעם געדזעצגעבער נאָר אויפ'ן זינען ניט געקומען. קיין ריכטער וועט ניט אויסטייטשען דאָס געזעץ אזוי, אז ער זאָל דורכדעם מאַכען דעם געזעצגעבער פאַר אַן אָפּענעם פּעראַכטער פון פּערנונפּט און וויסענשאַפּט — און דאָ קומען צוריק אַלע אויספיהרונגען, וואָס איך האָב אייך געמאַכט אין מיין ערשטען פּערטיידיגונגס־מיטעל וועגען דעם אַרטיקעל 20 פון דער קאָנסטיטוציע. איהר האָט דאָ דעם זין, אז ווען די וויסענשאַפּט און איהר לעהרע וואָלטען דורך יענעם אַרטיקעל איבערהויפּט ניט געשטעלט געוואָרן אויסערהאַלב דעם שטראַף־געזעץ, וואָלט דאָך דער § 100 פון זעלבען שטראַף־געזעץ זען, ניט וועלענדיג רואינירן פון גרונדאויס די מענשליכע נאַטור, קיינמאַל ניט געקאָנט האָבען אין אויג אזא האָס און אזא פּעראַכט־טונג, וועלכע וואָלטען נאָר געווען דער נייטווענדיגער פּועל יוצא פון דער וויסענשאַפּט און איהר דערקענטעניש.

דער דריטער ענטפער איז, אז האס און פּעראַכטונג אַנטקעגען אַן אָביעקטיווער אינסטיטוציע מיינט נאָך דורכאויס ניט אַ האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען די פּערזאָנען, וועלכע ציהען נוצען פון דער דאָזיגע אינסטיטוציע; דער § 100 אָבער רעדט נאָר פון אזאַ האַס אַנטקעגען פּערזאָנען: הייסט עס, אז דאָ קומט פאָר דעם פּראָקוראָר'ס דריטער שפּרונג — און נאָך וואָס פאַר אַ שפּרונג! — אַן אַמת'ער סאַלטאַ-מאַרטאַלע.*

דער פּערטער ענטפער, וואָס איך וועל געבען דעם פּראָקוראָר, איז לויט זיין גרונדלאַגע נאָך פון אַ פּאַקטישען כאַראַקטער. ער בעשטעהט אין דעם, וואָס אָט די אַנקלאַגע נעהמט פאָר דאָס מערק-ווירדיגסטע „קוויד פּראָ קוואָ“,** וואָס איז מיר ווען-עס-איז פּאָר-געקומען אין געריכטליכע דעבאַטען. דער ענטפער בילדעט דעם איבערגאַנג צו דעם בעווייז, אז עס פעהלט אויך דער צווייטער תנאי (רעקוויזיט) פון דער אַנקלאַגע, נעמליך — אויב דאָ וואָלט שוין יאָ געקאָנט זיין אַ וועלכע עס איז רעדע פון האַס און פּער-אַכטונג, איז דאָך אָבער קיינמאַל ניט אויפגערייצט געוואָרן קיין האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען דאָס, געגען וואָס איך בין אָנגעקלאַגט צו האַבען אויפגערייצט.

פונקט 2. איך בין אָנגעקלאַגט צו האַבען אויפגערייצט די בעזיצלאָזע צו האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען די בעזיצענדע קלאַסען. „דורך דער דאָזיגער דערקלערונג — זאָגט די אַנקלאַגע אין איהר בעגרינדונג — ווערן אָבער די ארבייטער גאַנץ קלאַר אויפ-גערייצט צו האַס און צו פּעראַכטונג אַנטקעגען דער בורזשואַזיע, ד. ה. די בעזיצלאָזע קלאַסען ווערן אויפגערייצט אַנטקעגען די בע-זיצענדע קלאַסען.“ און נאָכדעם ווי די אַנקלאַגע האָט זאָגט און ניט-בעמערקליך אַריינגעפיהרט אין דעם פּלאַץ אָט די דע-פיניצאָן פון'ם וואָרט „בורזשואַזיע“, ציהט זי פּאַרמעל דעם שלום ביים ענדע אזוי צו זאָגען:

„דער פּריוואַטמאַן פ. ל. ווערט בכּן אָנגעקלאַגט: (1) דורך

* אַ ווילדער שפּרונג, פון וועלכען מען קען ברעכען האַלז און נאַקען.
** פערוועקסלונג פון זאָכען אָדער בעגריפען. אין גמרא: „טוען בחיטין והודת לו בשעוריו“ — מען מאַהנט ביי איהם ווייך, איז ער מודה, אז עס קומט פון איהם גערשטען.

זיין פאָרטראַג א. אַז. וו., 2) דורך דער פערעפּענטליכונג פון דער
בראָשור, וואָס ענטהאַלט דעם פאָרטראַג, צו האָבען עפּענטליך אויפֿ-
גערייצט די בעזיצלאָזע קלאַסען פון די אָנגעהערניגע פון שטאַט צו
האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען די בעזיצערדע.

איך רעד גאַנץ געוויס אין מיין פאָרטראַג וועגען דער „בור-
זשואַזיע“. ווי אָבער דעפיניר איך דאָס דאָזיגע וואָרט? עס
וועט זיין גענוג צו ברענגען אין איינציגע שטעלע פון דער דאָזיגער
בראָשור, וואו איך גיב אַן אויסדריקליכע דעפיניציען פון וואָרט
בורזשואַזיע, כדי צו בעווייזען וואָס פאַר אַ אונבעגרייפליכע, וואָס
פאַר אַ אונטערטען, וואָס פאַר אַ מין „קוויר פּראָ קוואַ“, פאַר
וועלכען עס איז גאָר קיין נאָמען ניטאָ, דער פּראָקוראָר האָט דאָ
פרובירט מיר אונטערצורוקען, דערמיט וואָס ער בעשולדיגט מיך
צו האָבען אָנגערייצט די בעזיצלאָזע קלאַסען צו האַס און פּער-
אַכטונג אַנטקעגען די בעזיצערדע.

איך זאָג אויף זייט 20 פון יענער בראָשור ווערטליך:
„דאָ איז די צייט, מינע העררען, אויב איך וויל ניט ריזיקיר-
רען, אַז מיין פאָרטראַג זאָל אַפּשר זיין אויסגעזעצט צו גרויסע מיס-
פּערשטענדעניסען, אויסצופּרעכען זיך וועגען דער בעדייטונג פון
וואָרט בורזשואַזיע, אָדער גרויס-בורזשואַזיע, אַלס פּאָליטישע פאַר-
טייבעצייכענונג: צו דערקלערן די בעדייטונג, וואָס דאָס וואָרט
בורזשואַזיע האָט אין מיין מויל. —

אין דער דייטשער שפּראַך וואָלט מען געקאָנט איבערוועצען
דאָס וואָרט בורזשואַזיע מיט'ן וואָרט בירגערטום. אָבער
אַט די בעדייטונג האָט עס ביי מיר ניט. בירגער זיי-
נען מיר אַלע — דער אַרבייטער, דער קליין-בירגער, דער
גרויס-בירגער א. אַז. וו. דאָס וואָרט בורזשואַזיע האָט, ריכ-
טיגער געזאָגט, אָנגענומען אין לויף פון דער געשיכטע אַ בעדיי-
טונג, וואָס בעצייכענט אַ גאַנץ בעשטימטע פּאָליטישע ריכטונג,
וועלכע איך וויל דאָ באַלד דערקלערן.

דער גאַנצער ניט-אַרעליגער בירגערליכער קלאַס איז געווען
צוטיילט, בעת די פּראַנציוזשע רעוואָלוציע איז אָנגעקומען, און
איז נאָך בכלל היינט אויך צוטיילט, אין צוויי אונטערקלאַסען:
ערשטענס, דער קלאַס פון די, וועלכע ציהען אינגאַנצען אָדער צום

גרעסטען טייל זייער הכנסה פון זייער אַרבייט, און אָדער זיי קר מען אויס אינגאנצען אָהן קאפיטאל, אָדער זיי ווערען געשטיצט פון אַ גאַנץ וועניגען קאפיטאל, וואָס גיט זיי די מעגליכקייט אַנצור פיהרן אַ פּראָדוקטיווע טהעטיגקייט צו דערנעהרן זיך און די פּאַמיליע. אין אַט דעם קלאַס געהערן, הייסט עס, די אַרבייטער, די קליין־בירגער און בעלי מלאכות, און בכלל אויך די פויעריב. און צווייטענס, דער קלאַס פון די, וועלכע האָבען צו זאָגען איבער אַ גרויסען בירגערליכען בעזיץ, איבער דאָס גרויס־קאפיטאל, און אויפ'ן גרונד פון אַט אזא גרויסען קאפיטאל־באזיס פּראָדוצירען זיי אָדער ציהען פון דעם אַ גרויסע רענטען־הכנסה. זיי וואָלט מען געקאנט אָנרופען די גרויס־בירגער. אָבער אפילו אַ גרויס־בירגער, מיינע העררען, איז צוליעב דעם אליין נאָך דורכאזיס גיט קיין בורזשא! קיין בירגערליכער האָט גאָרנישט דאָגעגען, ווען אַן אַדעליגער פרעהט זיך ביי זיך אין ציי־ מער מיט דעם יחוס פון זיינע עלטערן און מיט זיין גרונד־בעזיץ. ווען אָבער דער אַדעליגער וויל אַט דעם יחוס אָדער דעם דאָזיגען גרונד־בעזיץ מאַכען פאַר אַ תנאי צו האָבען אַ בעזונדער גילטיגקייט אָדער בערעכטיגונג אין דעם שטאַט, פאַר אַ תנאי פון הערשאַפט איבער דעם שטאַט־ווילען, דאָן פאנגט זיך אַן דער כעס פון דעם בירגערליכען אַנטקעגען דעם אַדעליגען, און ער רופט איהם אַן פּעאַדאַל.

דיוועלבע זאָך קומט אויס אויך ביי די פאַקטישע חלוקים פון בעזיץ אין דער בירגערליכער וועלט גופא. ווען דער גרויס־בירגער ביי זיך אין צימער פרעהט זיך מיט דעם גרויסען תענוג און די גרויסע נוצען, וואָס אַ גרויסער בירגערליכער בעזיץ גיט דעם בע־זיצער — איז ניטאָ קיין איינפאַכערע, קיין נאַטירליכערע און קיין רעכטמעסיגערע זאָך ווי דאָס!

פּערבייגענדיג, מיינע העררען — אזוי שטאַרק רייז אויך אויף אין דער דאָזיגער בראַשור די בעזיצלאָזע קלאַסען צו אַ האַס אַנטקעגען די בעזיצענדע. אז אויך שטעל זיך איין אויסדריקליך פאַר דער רעכטמעסיגקייט פון דעם דאָזיגען בעזיץ, אין דערקלער די פרייד איבער די נוצען און דעם תענוג, וואָס ער האָט, פאַר דער נאַטירליכסטער און רעכטמעסיגסטער זאָך אין דער וועלט!

איך געה דירעקט אָן ווייטער מיט דער דעפיניציען : —
 „ווי פיעל דער ארבייטער און דער קליין-בירגער, מיט איין
 וואָרט, דער גאנצער ניט-קאָפיטאל-בעזיצער קלאַס, איז ניט
 בערעכטיגט צו פערלאַנגען פון שטאַט, אז ער זאָל נאָכאָנאָר דענ-
 קען און טראַכטען, ווי צו פערבעסערן די טרויעריגע און נויט-
 שווערע מאַטעריעלע לאַגע פון דעם ארבייטערנדיקן קלאַס; ווי צו
 פעהרעלפּען זיי, דורך וועמעס הענד עס ווערן פּראָדוצירט אלע
 רייכטימער, מיט וועלכע עס גלאַנצט אונזער ציוויליזאציע, וועמען
 אלע פּראָדוקטען האָבען צו פערדאַנקען פאַר זייער ענטשטעהונג,
 און וואָס אָהן זיי וואָלט די גאַנצע געזעלשאַפט קיין איין טאָג ניט
 געקאָנט עקזיסטירען: צו העלפּען זיי קריגען אַ בשפּע'דיגע און גע-
 זיכערטע חיונה, און דערמיט זיי געבען די מעגליכקייט פון גייס-
 טיגער בילדונג, וואָס דאָס איז ערשט אַן אמת'ע מענשענווירדיגע
 עקזיסטענץ — ווי פיעל, זאָג איך, די ארבייטערנדיקע קלאַסען זאָלען
 ניט זיין בערעכטיגט דאָס צו פאָדערן פון שטאַט און דאָס אויפ-
 צושטעלען אלס זיין אמת'ען צוועק, דעננאָך טאָר און וועט
 דער ארבייטער קיינמאָל ניט פערנעסען, אז יעדעס אייגענטום,
 וואָס איז פאָלשטענדיג אונבעריהרליך און רעכטמעסיג.“

אָזוי שטאַרק, הייסט עס, רייז איך אויף די בעזיצלאָזע קלאַסען
 צום האַס אַנטקעגען די בעזיצערנדיקע, אז איך פּרעדיג צו זיי נאָכ-
 אַנאָר די אונבעריהרליכקייט און הייליגקייט פון יעדעס אייגענטום,
 וואָס דער בעזיצערנדיקער קלאַס האָט איינמאָל געזעצליך ערוואָרבען,
 און רופ זיי אויף צו אַכטען דאָס דאָזיגע אייגענטום!

„ווען אָבער — שרייב איך ווייטער אין יענער בראַשור —
 דער גרויס-בירגער, ניט בענוגענדיג זיך מיט דעם פאַקטישען תּענוג
 פון אַ גרויסען בעזיץ, וויל נאָך אויפשטעלען דעם בירגערליכען
 בעזיץ, דאָס קאָפיטאַל, אויך אלס תּנאי פון נעה-
 מען אַנטווייל אין דער הערשאַפט איבער'ן
 שטאַט, אין דער בעשטימונג פון דעם
 שטאַטס-ווילען און דעם שטאַטס-צוועק,
 דאָן ערשט ווערט דער גרויס-בירגער אַ בורזשואַ, דאָן מאַכט ער דעם
 פאַקט פון בעזיץ פאַר אַ רעכטליכער בעדינגונג פון דער פּאָליטישער

הערשאפט, דאן כאראקטעריזירט ער זיך אלס א פרווילעגירטער קלאס אין פאָלק, וועלכער וויל פונקט אזוי ארויפדריקען דעם הער-שענדען שטעמפעל פון זיין פרווילעגניום אויף אלע געוועלשאפטליכע אינסטיטוציעס, ווי דאָס האָט געטאָן, ווי מיר האָבען געזעהן, דער אַדעל אין מיטעלאַטער מיט דעם פרווילעגניום פון גרונד-בעזיץ".

יעמאַלט ערשט, הייסט עס, גילט פאַר מיר, ווי איך דעפינירע עס א ו י ס ד ר י ק ל י ך און פאַרזיכטיג, דער גרויס-בירגער אלס ב ו ר ז ש ו א, ווען ער נעהמט זיך אונטער אויפצושטעלען דעם שטילען, רוהיגען פאַקט פון זיין גרעסערן בעזיץ פאַר א רעכטליי-כען תנאי אויף צו נעהמען אן אַנטייל אין דער בעשטימונג פון שטאַטס-ווילען; קורץ, ווען ער נעהמט זיך אונטער צו מאַכען דעם קאפיטאַל-בעזיץ פאַר א רעכטליכען, פאַליטישען פרווילעגניום, צו אַבשאַפֿען די רעכט-גלײַכײַט צווישען בעזיצערנע און ניט-בעזיצערנע, און צו קאָנפּיסקירען דורכדעם די פרייהייט און ענטוויקלונג פון פאָלק צו גונסטען פון דעם גרעסערן בעזיץ און זיין פעסטער הערשאפט. ערשט ד ו ר כ ד ע ס, ווי איך ברענגע עס אויסדריקליך אַרויס, ווערט איבערהויפּט די בורזשואַזיע א פרווילעגירטער קלאַס, וואָס ביז דאַמאַלט, טראָץ דער גאַנ-צער, בלויז פאַקטישער, אונגלייכהייט פון בעזיץ, איז זי עס ניט.

איך צייג אין דער בראַשור, ווי אָט דאָס אַלעס קומט אַרויס אין דעם צענו, דורך וועלכען דער האַזיגער תנאי צו נעהמען אַנטייל אין דער בעשטימונג פון שטאַטס-ווילען און שטאַטס-צוועק דורך די וואַהלען צו די געזעצגעבענדע קערפערשאפטען, ווערט געבונדען צו א בעשטימטען בעזיץ פון קאפיטאַל. איך בעוווייז ווייטער, אַז דאָס איז פונקט אזויפיעל דער פאַל ביי דעם דירעקטען, ניט-בע-האַלטענעם צענו, ווי ביי דעם פערדעקטען; און ענדליך, אַז אונזער איצטיגער, לויט שטייערן בעשטימטער דרייקלאַסען-וואַהלגעזעץ פון יאָהר 1849, שטעלט מיט זיך פאַר אָט אזא פערמאַסקירטען צענו.

דער אָננריף, הגם נישט מעהר ווי א ריינ-טעאָרעטישער, וואָס יענע בראַשור ענטהאַלט, איז אויף דעם אופן געריכטעט אַנטקעגען דעם דרייקלאַסען וואַהלגעזעץ, קיינמאַל ניט אַנטקעגען די בעזיצער-דע קלאַסען, וועמעס פאַקטישעם בעזיץ איך פערטיידיג אדרבא וויע-דער און אָבער אלס א זאַך, וואָס מען קאָן ניט בעקעמפּען, אָנפאַ-

לען און ארויפלעגען א האַנד אויף דעם, און וואָס איז פּאַלקאָם רעכט־
מעסיג.

דאָס דריי־קלאַסען־וואַהלגעזעץ איז אַן אינסטיטוציע פון אונ־
זער שטאַט.

ווארום, אַלזאָ, קלאַנט מיך דער פּראָקוראָר בעסער ניט אָן
פאַר עובר זיין אויף דעם § 101 פון שטראַף־געזעצבוך — „צו האָר־
בען אויסגעזעצט די אינסטיטוציעס פון שטאַט צו האַס אָדער
פּעראַכטונג“? זיכער, ווען דער פּראָקוראָר וואָלט אויסגעקליבען
אַט די אָנקלאַגע, וואָלט אײַך אויף געוואוסט וואָס איהם צו
ענטפּערן! איצט זיך פּערנעהכען דערמיט איז איבעריג, וואָרים
אײַך בין אין דעם ניט אָנגעקלאַנט, און אַט די פּערטיידיגונג וואָלט
זיך אוועקגעצויגען אין דער אונגענדליכקייט, ווען אײַך וואָלט זיך
גענומען פּערטיידיגען אויף פאַר די עבירות, אין וועלכע אײַך בין
ניט אָנגעקלאַנט.

פאַרוואָס קלייבט אָבער דער פּראָקוראָר אויס פון אַלע אונ־
מעגליכע אָנקלאַגעס גראָד די אונמעגליכסטע? פאַר וואָס פּערבייט
ער נאָר דעם אָביעקט פון מיין אָנגריף? איינער קומט און ווייזט
אויף, אז דאָס דריי־קלאַסען־וואַהל־געזעץ איז אַן אומרעכט, דערפאַר
ווייל ער מאַכט די אונטערשיידען פון פּאַקטישען בעזיץ, וועלכע ער
דערקלערט אַלס גאַנץ ניט־וויכטיגע, פאַר דעם רעכטליכען תנאי
פון דער פּאַליטישער הערשאַפט איבער'ן שטאַט — און מען
וואַרפט גאָר אויף איהם די פּערגיפטעטע בעשולדיגונג, אז ער האָט
אָנגערייצט די בעזיצלאָזע קלאַסען צום האַס אַנטקעגען די בעזיר־
צענדע!

איז גאָר ניטאָ קיין מיטעל, מינע העררען, אַנטקעגען אזא
פּערלוימדונג פון איינעמס נאָמען און רעפוטאַציע פאַר'ן גאַנצען
פּאַלק?

קאָן מען נאָר ביי אונז אַליין זאָגען, אז דער איינפיהר פון דעם
דריי־קלאַסען־וואַהלגעזעץ פּאַלט צו לאַסט אויף די בעזיצער נדע
קלאַסען, אויף דעם דייטשען בירגערטום? וועגען דער פּראַנ־
צויזישער בורזשואַזיע קאָן מען דאָס אייגענע זאָגען. דאָרט האָט
האַט שוין די „אַסעמבלי קאָנסטיטואַנט“ איינגעפיהרט דעם צענז.
וועגען די דייטשען האָט מען דאָס אָבער בין איצט ניט געקאָנט
זאָגען.

ווען די פרייסישע בורזשואזיע איז דורך דער מערז-רעוואָלוציע פון יאָהר 1848 געקומען ביי אונז צו דער הערשאפט, האָט זי דורכ'ן געזעץ פון 8טען אפריל, 1848, איינגעפיהרט דאָס אלגע-
מיינע גלייכע וואהלרעכט!

די דייטשע בורזשואזיע אין דער פּאָליקירף אין פראַנקפורט
האָט דערקערטירט דאָס אלגעמיינע גלייכע וואהלרעכט!

די פרייסישע רעוויזיאָנ-קאָמער פון 1849 האָט בעשטעטיגט
דאָס אלגעמיינע גלייכע וואהלרעכט!

מיט א שטייער-צענו בעלעגט, פון דער רעגירונג
מיט א שטייער-צענו בעלעגט, איז געוואָרן דאָס דריי-קלאַסען-וואהל-
געזעץ, וואָס מיר האָבען איצטער!

ווארום פערדעקט דער פראַקטוראַר די רעגירונג מיט דעם רוקען
פון דער פרייסישער בורזשואזיע?

ע ה ר ע ו ו ע מ ען ע ה ר ע ג ע ה ע ר ט !

עס איז די פרייסישע רעגירונג, ניט
די בעזיצערנדע קלאַסען אין פרייסען,
וועלכע וועט פאר אלע צייטען און פארן
נאָנצען פאַלקטראַגען די שולד און פער-
אַנטוואָרטליכקייט פון דעם מיט שטייער-
צענו בעלעגטען דריי-קלאַסען-וואהל-
געזעץ!

וואָס עס זיינען אָבער ניט געוועזען די גרונדען, וועלכע האָבען
געפיהרט דעם פראַקטוראַר צו אַט דער מאָדנער פערוועקסלונג —
אפשר וועלען זיי נאָך אונז אַרויסווייזען זיך שפעטער — יעדער-
פאלס פעהלט אויף אַט דער צווייטער רעקוויזיט פון דער אָנקלאַגע.
עס איז ניט אַנטקעגען די בעזיצערנדע קלאַסען פון דער נאַציאָן,
עס איז ניט אָנגערעכט געוואָרן אַנטקעגען דאָס, געגען וואָס די
אָנקלאַגע בעשולדיגט מיך צו האָבען אָנגערייזט.

עס פעהלט אָבער ענדליך אויף דער דריטער רעקוויזיט —
דאָס שטעלען אין געפאָהר דעם עפענטליכען פריעדען.

פונקט 3. דער § 100 זאָגט: יעדערער, וואָס שטעלט אין
געפאָהר דעם עפענטליכען פריעדען דורכדעם, וואָס ער רייזט עפ-
ענטליך אויף די אָנגעהערדיגע פון שטאַט צו האַס און פעראַכטונג
אינע אַנטקעגען די אַנדערער, ווערט בעשטראַפט.

ווען דער שטאאט רערט וועגען עפענטליכען פריעדען, מיינט ער ניט דעם פריעדען פון די געמיטהער, וואָרים דער שטאאט איז ניט קיין פרומער משגיה, וואָס עס זאָל איהם עפעס אַהרען דער פריערען פון די געמיטהער און די ספערע פון דעם אינערליכען נחת-רוח. נאָר פשוט, ער מיינט דעם פריעדען אויף די גאנצען. ער מאכט עס טאקע קלאָר אויפ'ן דייטליכסטען אופן דורך דעם צוגעגעבענעם וואָרט: „דעם עפענען פריערען“.

דאָס אייגענע אָבער פאָדערן אויך אַלע געזעץ-פרינציפען. די ריינע אינערליכקייט פון געמיטה געהט נאָר ניט אָן דעם שטאאט, וועלכער דאַרף זיך בעקימערן נאָר וועגען האַנדלונגען. איהם גע- הען אַלזאָ אויך ניט אָן קיין האַס און פּעראַכטונג און ניט די אָנ- רייצונג דערצו, אויף ווי ווייט זיי האַלטען זיך נאָר אין דעם קרייז פון דער אינערליכער עמפינדונג; די דאָזיגע אָנרייצונג ווערט נאָר דאָן פּעראַכטען, ווען זי האָט די טבע צו פיהרן צו אוי- סערליכע האַנדלונגען. ענדליך מאכט דאָס דער געזעצגעבער נאָך דורכדעם גאַנץ בעשטימט קלאָר, וואָס ער געד ברויכט דעם אויסדרוק: יעדערער, וואָס שמעלט דעם עפענטליכען פריערען אין געפאָהר. דער געזעצגעבער זאָגט ניט: יעדערער וואָס שטערט, נאָר: וואָס שטערט אין געפאָהר.

אויב אין זין פון געזעץ וואָלט יעדע אָנרייצונג צו האַס און פּעראַכטונג געווען שטראַפבאַר; אויב אין זין פון געזעץ וואָלט שוין דורך דער בלוזער אָנרייצונג צו אַט די בלוזע אינערליכע עמפינדונגען דער עפענטליכער פריערען געווען געשטערט, דאָן וואָלט דער געזעצגעבער געמוזט גענוי זאָגען: יעדערער וואָס שטערט דעם עפענטליכען פריערען, דערמיט וואָס ער רייצט אויף. דאָן וואָלט עס אפשר געקאָנט אויסווייזען, אז אַט אזא שטערונג קומט יעדעס מאָל פאָר, ווען עס ווערט נאָר אָנגערייצט צו האַס און פּעראַכטונג.

שטערט עין אַינ געפאָהר אָבער הייסט: מיטצו- ברענגען די מעגליכקייט פון אַ שטערונג, און דער געזעצ- געבער צייגט דורך אַט דעם אויסדרוק, אז ער פּערשטעהט אונטער די ווערטער „דעם עפענטליכען פריערען“ ניט די פריערליכע רוח פון

די געמיטהער — וועלכע וואָלט דאָך דורכדעם שוין גע-
שטערט געווען, ניט בלויז געווען אין געפאָהר
געשטערט צו ווערן — נאָר דעם פריערען אויף די נאָ-
סען; אַז ער האָלט ניט, אַז די שטערונג פון דעם עפענטליכען
פריערען קומט נויטיגער ווייז פאָר דורכדעם, וואָס עס ווערט אָנגע-
רייצט צו די איינערליכע עמפיינדונגען פון האַס
און פּעראַכטונג; און אַז דעריבער דאַרף ניט יעדע אָט אַזאַ
אָנרײַצונג זיין שטראַפּבאַר, זאָנדרען נאָר דאָן, ווען זי זעצט אויס
דעם פריערען אויף די גאַסען צו דער געפאַהר
פון אַזאַ שטערונג. מיט אַנדערע ווערטער: זי איז שטראַפּ-
באַר נאָר דאָן, ווען זי, די אָנרײַצונג צו האַס און פּעראַכטונג, האָט
אַזאַ גראַד פון געפעהרליכקייט, אַז עס איז אַ מורא זי וועט קומען,
ד. ה. אַז זי קאָן פיהרען צו אויסערליכע, ניט-ערלויבטע אַנדלונגען.

מען דאַרף אַלזאָ, דעם § 100 ניט פּערשטעהן אין דעם זין:
ווער עס רייצט אויף צו האַס און פּעראַכטונג, דער שטעלט אין
געפאַהר דעם עפענטליכען פריערען און זאָל בעשטראַפּט ווערן. דאָס
וואָלט געווען פונקט אַזאַ באַדענליכע פּאַלשע אויסטייטשונג יו-
ריסטיש, ווי דאָס איז פּאַלש גראַמאַטיש. מען דאַרף
איהם נאָר פּערשטעהן: ווען ווער עס איז ברענגט דעם
עפענטליכען פריערען דורכדעם אין גע-
פאַהר, וואָס ער רייצט אָן צו האַס אָדער פּעראַכטונג; ווען,
הייסט עס, די אָנרײַצונג איז פון אַזאַ סאָרט, אַז זי שליעסט איין
איז זי אַ געפאַהר פאַר דעם עפענטליכען פריערען, דאָן זאָל ער
בעשטראַפּט ווערן. דאָס געזעץ שטעלט, אַלזאָ, אויף אין דעם וואָרט
„שטעלען אין געפאַהר“ אַ רעקוויזיט, אַ בעדינג, פאַר דער אָנרײ-
צונג: זי מוז זיין פון אַזאַ סאָרט, אַז זי קאָן פיהרן, וועניגסטענס
מעגליכער ווייז, צו אויסערליכע אַנדלונגען, אַזאַ,
צו אַ סכנא פאַר דעם פריערען אין די גאַסען, כדי זי זאָל זיין
שטראַפּבאַר.

ווי וועניג, אַלזאָ, אָט דער דריטער רעקוויזיט
פאַסט זיך דאָ צו, ווי וועניג מיין כלומר/שטדיגע אויפרייצונג איז
געווען פון דעם סאָרט, וואָס קאָן אפילו אין דמיון פיהרן צו אַס-
טועלע אַנדלונגען — צו שטעלען אין געפאַהר דעם שטאַטליכען
פריערען, דעם פריערען אויף די גאַסען — וועגען דעם לאָזט מיר

איינפאך אָנווייזען, אז אין מיין גאַנצען פּאָרטראַג בעשעפטיג איך זיך נאָר מיט הונדערטיאָהריגע געשיכטס־פּעריאָדען, און צום סוף נאָך פון פּאָרטראַג זאָג איך אַרויס אויסדריקליך: פאַר איין זונגען אויפגאַנג פון דער וועלט־געשיכטע זיינען איינער אָדער צוויי צעהנד־לינג יאָהרען דאָס, וואָס איין ש ט ו נ ד ע איז אין דעם נאַטור־שווישפּיעל פון איין טאָג!

אַט אזוי ליענט דאָ פאַר אַן אָנקלאַגע, וואָס פון אַלע איהרע רעקווויזיטען, וועלכע מוזען זיין פּעראייניגט, כדי זי צו בעגרינדען, פאַסט זיך ניט צו אפילו קיין איינציגער צו מיין באַל!

אַן אָנקלאַגען זיינען אויפגעהויבען געוואָרן, אין וועלכע דער אָדער יענער רעקווויזיט האָט געפעהלט, איז אָפט פּאָרגעקומען. אָבער אַן אָנקלאַגע, אין וועלכער פון אַלע געפּאָדערטע רעקווויזיטען פ א ס ט ז י ק א פ י ל ו א י י נ ע ר נ י ט צ ו — אזא אָנקלאַגע פּער־דיענט אַן א י י ג ע נ ע ס, און אין יעדען זין פון וואָרט אַן א י י ג ע נ ט י מ ל י כ ע ן עהרענפּלאַץ אין דעם טעמפּעל פון דער יוריספּרודענץ.

דערוויילע — לאַמיר אויך הערן די אַנדער זייט! לאַמיר נאָך וואַרפען אַ לעצטען בליק אויף דאָס, וואָס דער אָנקלאַג־אַקט אַליין זאָגט פאַר זיין בעגרינדונג. אָפּשר וועט זיך אַרויכווייזען דערביי, אז איך האָב — איך ווייס נאָר ניט דורך וואָס פאַר אַ קינסטליכער פּאַרשטעלונג — פאַרבעהאַלטען די עקזיסטענץ און די נויטיגע תנאים פון דעם פּערברעכען. אָדער אפּשר וועט זיך נאָר דערביי אַרויסווייזען די גאַנצע נישטיגקייט פון אָט דער אָנ־קלאַגע, נאָך אויף אַ גרעכערן אופן, ווי עס האָט זיך שוין אַרויסגע־צייגט ביז אַהער.

די אָנקלאַגע ענטהאַלט איין איינציגען זאַץ, וועלכער דאַרף זיין איהר צענטער־באַלקען. דערפאַר אָבער מוז אָט דער זאַץ אַודא' טאַקע זיין אויסגעשטאַלערט פון דעם עכטען האַרטען האַלץ! די אָנקלאַגע־שריפט זאָגט גלייך נאָך אין אָנהויב: „די לייטענדע גע־דאַנקען פון דעם פּאָרטראַג זיינען די פּאָלגענדע“, און נאָכדעם ווי זי האָט געגעבען דאָס, וואָס זאָל זיין אַ רעזומע פון די דאָזיגע גע־דאַנקען, זעצט זי פּאַרט אזוי צו זאָגען: „דורך אָט די ד א ר - ש ט ע ל ו נ ג ע ן און דורך די אָנווייזונגען, צו וועלכע ער קעהרט זיך מעהרערע מאָל וויעדער אום, אויף אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע,

וואָס דאַרף באַלד אָנקומען, ווערן אָבער גאַנץ קלאָר די אַרבייטער אויפגערייצט צום האַס און צו דער פּעראַכטונג אַנטקעגען דער בורר-זשואַזיע, ד. ה. די בעזיצלאָזע קלאַסען ווערן אויפגערייצט אַנטקע-גען די בעזיצענדע, און דורכדעם ווערט דער עפענטליכער פּריעדען געשטעלט אין געפאַהר, מחמת אין דעריין * ליעגט די דירעקטע אויפגאַדערונג צו פּערפּאָלגען מיט דער היציגסטער און העכסט פּערצעהרענדער ליידענשאַפט דעם ציעל פון אַ הערשאַפט פון די אַר-בייטער-קלאַסען איבער די אַנדערע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט."

דאָס איז דער איינציגער זאַץ פון דער רעכטליכער בעגריינדונג, וואָס די אָנקלאָג-שריפט ענטהאַלט. ווען מיר קלייבען פונאַנדער אָט דעם זאַץ, וועלכער וואָלט געקאָנט געבען אַן אָנפאַל פון אַסטהמאַ דעם, וואָס פּערמאַנט ניט אַ פּאָר עקסטראַ-שטאַרקע לונגען-בלאָזערס, און וועלכער איז גראַד אזוי געשריבען, אז ער קאָן פּערבאַרגען אונ-טער דער בליישצעדיגער אונדרייטליכקייט פון דעם געדאַנקען-וויר-וואַר, וואָס ער ופּט אַרויס, זיין באַלשטענדיגע אינהאַלטלאָזיקייט — ווען מיר קלייבען נעהנטער פונאַנדער אָט דעם זאַץ, וועט איהר ערשטוינט ווערן, מיינע העררן, פון דער מאַסע יוריסטישע שוידער-ליכטיטען, פּאַקטישע אוןוואַרהייטען און פּערדרעהענישען, און ענדליך שרייענדע אונזינגיקייטען, וואָס ער ענטהאַלט!

ד ו ר ד ו ו אָ ס זאָל איך אַלזאָ האָבען אָנגערייצט, לויט דעם זאַץ נאָך, צו האַס און פּעראַכטונג? „ד ו ר ד אָ ט ד י ד אַ ר ש ט ע ל ו נ ג ע ן“, זאָגט דער זאַץ; אַלזאָ, דורך אַ ריין-טעאָרע-טישע, דורך אַ ריין אַביעקטיוו-היסטאָרישע דאַרשטעלונג, דורך דאָס, וואָס דער אָנקלאָג-אַקט אַליין רופּט אָן די דאַרשטעלונג פון מיינע לייטענדע געדאַנקען, דורך קיין אַנדער זאַך ניט ווי דורך דער וויסענשאַפטליכער לערע פּער גופא זאָל איך האָבען אָנגערייצט צו האַס און פּעראַכטונג! דער אָנקלאָג-אַקט מעג זיך אַלזאָ דרעהען ווי ער וויל — ער מוז מודה זיין, אז ער קלאָנט קיין אַנדער זאַך ניט אָן אויסער ריין-וויסענשאַפטליכע ענטוויק-לונגען, אז ער שטעלט די וויסענשאַפט און איהר לערע אונטער אָנקלאָגע!

* אין דויטשען אָריגינאַל: „ג אַ מ ע נ ט ל י ד ד אַ ד ע ר ו ן.“ — איבערז.

אָבער דער זאץ לעגט נאָך צו אַ „און“. דורך אַט די דאָר-
שטעלונגען „און דורך די אַנווייזונגען, צו וועלכע ער קעהרט
זיך מעהרערע מאָל וויעדער אום, אויף אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע,
וואָס דאָרף באַלד אַנקומען“ איז די אַנרייצונג דורכגעפיהרט געוואָרן.
וועלכע זיינען דאָס די אַנווייזונגען אויף אַ „באָלד-אַנ-
קומענדיגער סאָציאַלער רעוואָלוציע“? וואו
שטעהען זיי? ווארום ציטירט זיי ניט דער פראָקוראָר? איך
פאָדער איהם אויף דאָס צו טהאָן! ער קאָן זיי ניט ציטירן.
עס געפינען זיך ניט קיינע שטעלען אין דער דאָזיגער בראַשור,
וועלכע זאָלען קאָנען אונטערשטיצען זיינע אינסטיטוציעס.

געוויס געברויך איך, ווען אפילו איך רעד ניט פון אַ „באלד-
אַנקומענדיגער סאָציאַלער רעוואָלוציע“, ווי דער פראָקוראָר בעהויפ-
טעט, — איך רעד גאָר פון אַ שוין-געקומענער סאָציאַלער רעוואָ-
לוציע אין דעם מאָנאט פעברואַר 1848 — געוויס געברויך איך
זעהר אַפּט אין לויף פון דער גאַנצער בראַשור דאָס וואָרט „רעוואָל-
וציאָנער“ און „רעוואָלוציאָן“. מיט אַט דעם וואָרט וויל דער
פראָקוראָר מיך דערהרג'נען! וואָרים ער, וועלכער געהמט דאָס
וואָרט שטענדיג אין זיין ענגער יודיסטישער בעדייטונג, קאָן ניט
איבערלעזען דאָס וואָרט „רעוואָלוציאָן“ אוואו ער זאָל ניט זעהן
אין זיין פאַנטאַזיע ווי עס פליהען היי-גאַפּלען אין דער לופט!
דאָס איז אָבער ניט די וויסענשאַפטליכע בעדייטונג פון דעם וואָרט,
און שוין אליין פון דעם שטענדיגען שפראַך-געברויך אין מיין
שריפט האָט דער פראָקוראָר זיך געקאָנט אויסלערנען, אז דאָס
וואָרט ווערט דאָ גענומען אין זיין אַנדער זין, דעם וויסענשאַפט-
ליכען. אַזוי רופ איך דאָרט אַן די ענטוויקלונג פון לאַנד-פירשטענ-
טום אַ רעוואָלוציאָנער ערשיינונג.

אַזוי דערקלער איך אויסדריקליך די בויערן-קריעג, וועלכע זיי-
נען דאָך זיכער אַריינגעטראָטען אין לעבען מיט גענוג געוואלט און
בלוט-פערגיסונג, פאַר אַ בעוועגונג, וואָס איז געווען רעוואָלוציאָ-
נער נאָר אין זייער איינבילדונג, פאַר אַ בעוועגונג, אין
דער אמת'ן גאָרניט קיין רעוואָלוציאָנערע, פאַר אַ רעאַק-
ציאָנערע בעוועגונג.

דאַגענען, דעם פאַרטשריט פון דער אינדוסטריע, וואָס האָט
זיך ענטוויקעלט אין 16טען יאָהרהונדערט, הגם עס איז דאָך דער-

ביי קיין שווערד פון שייד ניט געצויגען געוואָרן, רופ איך אָן כסדר און נאָכאָנאָר „א ווירקליכער און רעוואָלוציאָר ציאָנער פּאַרטי“ (ז. 7); אַזוי אויך רופ איך אָן (ז. 17) די ערפינדונג פון דער באַוועל־שפינמאַשין פון יאָהר 1775 א פּאַל־שטענדיגע, א פּאַקטיש איינגעטרעטענע רעוואָלוציע.

מיסברויך איך אפשר די שפּראַך, אָדער פיהר איך נאָר איין א נייעם שפּראַך־געברויך, דערמיט וואָס איך נעהם דאָס וואָרט „רע־וואָלוציאָן“ אין אָט דעם זין? דערמיט וואָס איך ווענד עס אָן אויף די פריערליכסטע ערשיינונגען און געברויך עס ניט פאַר די בלוטיגסטע אויפשטאַנדען?

שעללינג, דער פּאַטער, זאָגט (אונטערזוכונגען איבער דעם עצם פון דער מענשליכער פרייהייט, באַנד 7, ז. 351): „דער געדאַנק צו מאַכען די פרייהייט פאַר דעם עיקר פון דער פּילאָזאָפֿיע פיע האָט דעם מענשליכען גייסט איבערהויפּט פריי געמאַכט ניט נאָר בנוגע צו זיך אליין, און האָט דער וויסענשאפט אין אַלע איהרע טיילען געגעבען א שטאַרקערן שוואַנג איידער וועלכע ניט־איז פריהערדיגע רעוואָלוציאָן“, — שעללינג דער פּאַטער זעהט אַלזאָ ניט ביי דעם וואָרט „רעוואָלוציאָן“ קיין היינגאַפּלען בליצען פאַר זיינע אויגען, ווי דער פּראָקוראָר זעהט אין זיין פּאַנטאַזיע. אָנ־ווענדענדיג דאָס וואָרט אויף דער ווירקונג פון פּילאָזאָפֿישען גרונד־פרינציפּ, נעהמט ער עס, אַזוי ווי איך, אין א זין, וואָס האָט גאָרניט צו טהאָן מיט מאַטעריעלער געוואַלט.

וואָס איז דער וויסענשאפטליכער זין פון וואָרט „רעוואָלוציאָן“ און ווי אונטערשיידט זיך רעוואָלוציאָן פון רעפּאָרם? רעוואָלוציאָן מיינט איבערקעהרעניש, און אַלעמאָל הייסט עס אַז עס איז געוואָרן א רעוואָלוציאָן, גאַנץ גלייך צי מיט געוואַלט אָדער אָהן געוואַלט — די מיטלען מאַכען דערביי קיין אונטער־שייד ניט — ווען א גאַנץ נייער פּרינציפּ איז אַריינגע־טראָטען אויפ'ן אָרט פון דעם בעשטעהענדען צושטאַנד. רעפּאָרם, דאַגעגען, קומט דאָן פאַר, ווען דער פּרינציפּ פון דעם בעשטעהענ־דען צושטאַנד בלייבט דערזעלביגער, נאָר ער ווערט ענטוויקעלט אַרויסצוברענגען מי־דערע אָדער קאַנזעקווענטערע און גערעכטערע פּאַלגען. די מיטלען מאַכען דערביי וויעדער אַמאָל קיין אונטער־שייד ניט. אַ רעפּאָרם קאָן ווערן איינגעפיהרט דורך אַן אויפ־

שטאנד און בלוט־פערניסונג, און א רעוואָלוציאָן — אין דעם גרעסטען פריעדען. די בויערן־קריעג זיינען געווען אן אויפשטאנד, וואָס האָט געזוכט איינצופיהרן א רעפּאָרם דורך דער געוואָלט פון וואַפען. די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע איז געווען א פּאָלשטענדיגע רעוואָלוציע, וואָס איז איינגעפיהרט געוואָרן אויפ'ן פריעדליכסטען אופן, וואָרים עס איז דורכגעפיהרט געוואָרן א גאַנץ נייער פּרינציפּ אַנשטאַט דעם פריהער עקוויסטיר רעדען צושטאנד. ביידע געדאַנקען ווערן טאקע גענוי און פול ענטוויקעלט אין דער דאָזיגער בראַשור.

פאַרוואָס האָט נאָר דער פּראָקוראָר אַליין מיך ניט פּער־שטאַנען ? פאַרוואָס איז נאָר פאַר איהם אַליין געבליבען אונז פּערשטענדליך דאָס, וואָס יעדער אַרבייטסמאַן האָט פּערשטאַנען ? ווען איך וואָלט, אַלואָ, אפילו גערעדט פון א „באַלד־אַנקור מענדער סאָציאַלער רעוואָלוציע“, וואָס אין אמת'ן האָב איך וועגען דעם ניט גערעדט, וואָלט איך דען דעריבער געמוזט נויטיגערווייזן טראַכטען וועגען א געוואַלטזאַמען אומשטורץ, וועגען היי־נאַפּלען און באַיאַנעמען ?

פּראָפּעסאָר הובער, א דורף־און־דורך קאָנסערוואַטיווער מענש, א שטרענגער ראַיאַליסט, א מאַן, וועלכער האָט אויפגעגעבן בען זיין פּראָפּעסאָר־שטעלע אין בערלינער אוניווערזיטעט, בעת עס איז איינגעפיהרט געוואָרן די קאָנסטיטוציע פון יאָהר 1850, ווייל ער איז ניט געווען זיכער, אז ער קאָן איהר שווערן טריי־הייט ; אָבער אויך א מאַן, וואָס איז מיט א ריהרענדער לייעבע איר בערגעגעבען דעם וואוילזיין פון דעם אַרבייטער־קלאַס, וואָס שטרירט זיין ענטוויקלונג מיט דער גרעסטער אויפמערקזאַמקייט און האָט וועגען דעם, ספּעציעל וועגען דער געשיכטע פון דער קאַרפּאָ־ראַטיווער בעוועגונג אָדער דער אינדוסטריעלע אַסאָציאַציאָן צוויי־שען די אַרבייטער, געשריבען די בעסטע ווערק, — זאָגט אין דעם לעצטען פון די דאָזיגע ווערק (קאָנקרדיא ז. 24), נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעוויזען, אז די אַרבייטער־אַסאָציאַציעס אין ענגלאַנד, פּראַנקרייך און דייטשלאַנד האָבען אן אימזאָץ פון כמעט 50 מיליאָן טהאַלער קאַפיטאַל, ווערטליך ווי פּאָלגט :

„אונטער אַט די אומשטענדען און איינפלוסען, און אין אַני־

געזיכט פון די ערפֿאהרונגען, וואָס זיינען אין אַלגעמיין אויבען אָנ־
 געדייטעט געוואָרן, וועט האָפּענטליך ניט זיין נויטיג צו בעוואַרער
 נען זיך אַנטקעגען דעם פּאַרוואָרף פון אַטאָפיסטישע חלומות וועגען
 אַן אַלגעמייער וועלט־בעגליקונג, ווען מיר דערוואַרטען אַ זעהר
 וועזענטליכע און פּאָלשטענדיגע סאַציאַלע און פּאָלקסווירטשאַפּט־
 ליכע רעפּאָרם, וואָס וועט דערהויבען דעם ביזאַהעריגען גרינדליך־
 פּראָלעטאַרישען צושטאַנד פון דער פּאַריק־בעפּלעקערונג, ניט
 נאָר אַלס אַ פּראַקטיש־מעגליכע, נאָר אַלס אַ זיכערע פּאַלגע
 פון דער קאַפּעראַטיווער ענטוויקלונג
 אין איהר געווענהליכען נאָנג.

דאָ ווערט, אַלואָ, אַ גרינדליכע סאַציאַלע איבערקעהרעניש
 פּאַראַויסגעזאָגט אַלס פּאָלשטענדיג זיכער, און אז זי וועט אָנקור
 מען אין געווענהליכען פּריעדליכען גאַנג פון דער ענטוויקלונג, ווי
 אַ פּאַלגע פון דער אַסאַסיאַציאָנס־בעוועגונג. ווי אַזוי, ווען אַיך
 האָב, נאָך בעסער, דערוואַרט אַזאַ איבערקעהרעניש פון דער פּער־
 אייניגער מאַכט פון ביידע פּאַקטאַרען — פון דער אַסאַסיאַצ־
 יאַנס־בעוועגונג און פון דעם אַלגעמייענעם שטיי־רעכט ?

וואָס בין אַיך שולדיג פאַר דער ליטעראַרישער אונבעלעזענ־
 קייט פון דעם פּראָקוראַר ? פאַר זיין אונבעקאַנטשאַפּט מיט
 דאָס, וואָס ווערט שוין דורכגעפיהרט אין אַלע ריכטונגען פון דער
 גענעוואַרט און וואָס איז שוין אַפילו פון דער וויסענשאַפּט אָנ־
 דערקענט און רעגיסטרירט געוואָרן ? בין אַיך דעם פּראָקוראַר'ס
 וויסענשאַפּטליכער שמיץ־אינגעל ? * יאָ, ווען אַיך וואָלט דאָס
 געווען, ווען אַיך וואָלט געהאַט אויסצושטעהן פאַר אַט דער
 אונבעקאַנטשאַפּט זיינער מיט אַלץ, וואָס האָט שוין געפונען אַן
 אויסדרוק און אַ גאָדערקענונג אויף פּערשיידענערליי געביטען פון
 דער וויסענשאַפּט — וואָלטען די שטראַפּען, וועלכע איהר, מיינע
 העררען פּרעזידענט און ריכטער, וואָלטען דאָן אין אייער צאָרן
 מיר געמענט צו'פּסק'נען, געקאָנט זיין מורא'דיגע !

* אַמאָל פּלעגט מען מיטשיקען אין שולע מיט'ן פּריזישען זעהן אַן
 אַרימען אינגעל, וועלכער זאָל קריגען די שמיץ, ווען יענער פּערויכנדיגט
 זיך. — איבערזעצער.

אָבער אפילו שוין ניט קוקענדיג אויף דעם אלעמען, ווי אזוי קאָן די אָנווייזונג אויף אַ באַלד־אַנקומענדיגער סאָציאלער רעוואָלוציע — אפילו אין דעם היינצאָפּלען זין — אָנרײַצען צו האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען דער בורזשואַזיע? און דאָס איז עס דאָך, וואָס דער פּראָקוראָר מוז בעד הויפטען און בעהויפטעט ווירקליך אין יעדען זאָך. האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען וועמען עס איז קאָנען אַרויסגערופּען ווערן נאָך דורך זיינע אייגענע האַנדלונגען, ווען זיי ווערן בעקאַנט געמאַכט. ווי אזוי קאָן אָבער דאָס, וואָס חיים טהוט, שאַפען האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען יאַנקלען? ווען ווערעס־איז זאָגט: „די אַרבייטער וועלען מאַכען אַ סאָציאלע רעוואָלוציע“, ווי אזוי קאָן אַט די ידיעה אויפּרעגען צו האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען דער בורזשואַזיע? אַזאָ זאָך האָט דאָך אפילו ניט קיין גראַמאַטיש־לאַגנישען זין. ער איז ניט נאָך דריי מאָל נײַט־אַמת, ער איז זאָגאַר זינלאָז און כּנגד השּׂכל. וועניגסטענס פאַר מיר איז ער אונפּערשטענדליך. אײַך פּערשטעהט דעם פּראָקוראָר'ס שפּראַך פּונקט אזוי וועניג ווי ער פּערשטעהט מיינע. אין גריכיש האָט מען גערופּען „באַרבאַראָס“, אַ באַרבאַר, דעם וואָס האָט אונזער שפּראַך ניט פּערשטאַנען און וואָס מיר האָבען זיין שפּראַך ניט פּערשטאַנען. און אַט אזוי זיינען מיר ביידע, דער פּראָקוראָר און אײַך, איינער פאַר דעם אַנדערן באַרבאַרען!

אָבער ענדליך ווייזט אָן יענער זאָך פּון דער אָנקלאַגע־שריפט, וועלכען אײַך אַנאַליזיר דאָך, נאָך אַ דריטען מאָמענט, לויט וועלכען נאָך אײַך זאָל האָבען אָנגערײַצט צו האַס און פּעראַכטונג אַנטקעגען דער בורזשואַזיע. ער פיהרט עס אַרײַן מיט אַ „מחמת“ („נאַ־מענטליך“). דורך אַט די דאַרשטעלונגען און אַט די אָנווייזונגען איז אָנגערײַצט געוואָרן צו האַס און פּעראַכטונג, „מחמת אין דעריין ליעגט די דירעקטע אויפּפאַדערונג צו פּערפאַלגען מיט דער היציגסטער און העכסט פּערצעהרענדיגער ליידענשאַפט דעם ציעל פּון אַ הערשאַפט פּון די אַרבייטער־קלאַסען איבער די אַנדערע קלאַסען פּון דער געזעלשאַפט“.

אָנגענומען אז עס איז אזוי — נו, דאַן וואָלט די אויפּפאַדערונג

צו איין קלאס פון דער געזעלשאפט, צו פערפאלגען דעם עהרניי-
 ציגען ציעל פון א הערשאפט איבער די אנדערע קלאסען, געמוזט
 פערדיענען אויף אלערליי אופנים געטאדעלט צו ווערן, אָבער גע-
 זעצליך וואָלט זי אלץ געווען אַ נאַנץ-ערלויבטע זאַך, אויב זי
 רייצט ניט אָן צו בעגעהן שטראַפבאַרע האַנדלונגען. יעדער קלאַס
 פון דער געזעלשאפט קאָן שטרעבן צו דער הערשאפט איבער'ן
 שטאַט, כל זמן ער נאָמט זיך ניט פאַר אונערלויבטע מיטלען
 אויף צו פּרווירקליכען דעם דאָזיגען ציעל. קיין ציעל איז פון
 שטאַט ניט שטראַפבאַר, נאָר די מיטלען. דער ריינער טעני-
 דעניץ־פּראָצעס, מיט וועלעכן מיר האָבען דאָ צו טהאָן, מוז כּרדך
 הטבע ארויסקומען פאַר'ן שיין אין יעדער שורה פון דער אָנקלאַג-
 שריפט, דערמיט וואָס זי קלאַנט רוק אָן צו האָבען אויפגעפאָדערט
 צו ציעלען, אָבער פּרוּבירט קיינמאָל ניט נאָכצו־ווייזען אין מיין
 פאַרטראַג שטראַפבאַרע מיטלען אָדער די אויפפאָדערונג צו גע-
 ברויכען אַזוינע מיטלען. און ווען אפילו איך וואָלט געהאַט אויפ-
 געפאָדערט צו פערפאלגען דעם ציעל פון דער הערשאפט פון די
 אַרבייטער־קלאַסען איבער די אנדערע קלאַסען פון דער געזעל-
 שאַפט דורך שטראַפבאַרע מיטלען, דאָן וואָלט איך אונטער די
 דאָזיגע אומשטענדען געקאָנט אָנגעקלאַנט ווערן אויפ'ן גרונד פון
 אַרטיקעל 61 (אין הויך־פּערראַטה), אָדער אויף אנדערע אַרטיקלען
 פון שטראַף־געזעץ, קיינמאָל אָבער ניט אויף דעם 100§, קיינמאָל
 ניט אויף דעם גרונד, אז איך האָב אָנגערייצט די אַרבייטער צו
 האָס און פּעראַכטונג. וואָרים דורך דער אויפפאָדערונג צו שטרע-
 בען צו אַ הערשאפט איבער די אנדערע קלאַסען פון דער געזעל-
 שאַפט, וואָלטען די אַרבייטער אויפגעפאָדערט געוואָרן צו עהר-
 נייץ, אָבער קיינמאָל ניט צו האָס און פּעראַכטונג אַנטקעגען דריי-
 טע פּערוואָנען. מען קאָן דאָך דער בורזשואַזיע ניט חושד זיין, אז
 זי האָט דעם עהרנייץ פון די אַרבייטער, און וויבאַלד אז
 עס קאָן אַזא חשד אפילו אויף איהר ניט פאלען, קאָנען דאָך דורכ-
 דעם קיין האָס און פּעראַכטונג אַנטקעגען איהר ניט אויפגערגט
 ווערן! אין דעם זאַץ איז וויעדער אַמאָל ניטאָ קיין גראַמאַטיש־לאָג
 נישער זיין. דער „נאַמענטליך“, מיט וועלעכן די אָנקלאַג־שריפט
 פיהרט אַריין אָט דעם לעצטען בעווייז פון דער אָנרייצונג צום האָס,

איז פיעל ריכטיגער א „נאָמענלאַז“, ד.ה. א נאָמענלאַזע, כנגד השכל'דיגע בעהויפטונג. וואו אבער האָט ענדליך דער פראָקוראָר אַרויסגעלעזען פון מיין שריפט, אז איך האָב אויפגעפאָדערט „צו פערפאָלגען דעם ציעל פון א הערשאַפט פון די אַרבייטער קלאַסען איבער די אַנדערע קלאַסען פון דער גע- זעלשאַפט“ ?

אין מיין גאַנצער בראָשור רעד איך נאָר וועגען דעם, אז עס איז די מיסיאָן פון דער וועלט־פּעריאָדע, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט דעם מאָנאַט פעברואַר 1848, צו מאַכען דעם מאָראַלען פרינציפ פון'ם אַרבייטער־קלאַס, — די אידעע פון'ם אַר- בייטער־קלאַס, וואָס איך האָב ענטוויקעלט אין מיין בראָשור און פאַר אייך רעקאָפיטולירט אין אָנהויב פון אַט דער רעדע, — פאַר דעם הערשענדיגן פרינציפ פון דער געזעלשאַפט, צו מאַכען די דאָזיגע אידעע פאַר דער הויפט שטאַטס־אידעע.

איך דריק זיך אַט אַזוי אויס אויף דעם שאַרפּסטען און בע- שטימסטען אופן. איך זאָג (ז. 31), אַזוי ווי 1789 איז געווען די רע- וואָלוציאָן פון דריטען שטאַנד, אַזוי איז עס דאָס מאָל דער פּערטער שטאַנד, „וועלכער וויל דערהויבען זיין פרינציפ צום הערשענ- דען פרינציפ פון דער געזעלשאַפט און דורכדרינגען מיט איהם אַלע איהרע אינסטיטוציעס“. אַדער אויף ז. 32: „ווער עס רופט אָן די אידעע פון אַרבייטער־קלאַס אַלס דער הערשענדיגער פרינציפ פון דער געזעלשאַפט“, און אויף דערזעלביגער זייט: „דער פרינ- ציפ פון דעם אַרבייטער־קלאַס אַלס דער הערשענדיגער פרינציפ פון דער געזעלשאַפט דאַרף איצטער פון אונז בעטראַכט ווערן אין דרייערליי בעציהונגען“. און אויף זייט 33: „דער געדאַנק צו מאַכען דעם פרינציפ פון די אונטערשטע קלאַסען פון דער גע- זעלשאַפט פאַר דעם הערשענדיגן פרינציפ פון שטאַט און פון דער געזעלשאַפט, קאָן אפשר פאַרקומען אַלס אַ זעהר גע- פעהרליכער געדאַנק“. איך ענטוויקעל דאָן, פון זייט 39 און וויי- טער, דעם אונטערשייד צווישען דער מאָראַלער און פאַליטישער אידעע פון דער בורזשאַזיע און דער מאָראַלער און פאַליטישער אידעע פון דעם אַרבייטער־קלאַס, און שליס ז. 42 מיט די ווער-

טער : „דאָס איז עס, מינע העררען, וואָס די שטאַטס־אידעע פון אַרבייטער־קלאַס מוז אָנגערופען ווערן“, א. א. וו.

און דערפון וואָס איך דערקלער אַ הויכע, מאָראַלע אידעע אַלס אַזעלכע, וואָס איז בערופען צו ווערן די הויפט שטאַטס־אידעע אין דער איצטיגער נעשיכטס־פּעריאָדע — די העכסטע מאָראַלע אידעע, וואָס מיין פּערשטאַנד קאָן אומפאַסען, די העכסטע מאָראַלע אידעע, וועלכע איז ביו איצטער אַרויסגעקעמפּט געװאָרן פון דער שטאַטס־פּילאָזאָפּיע — ; און דערפון וואָס איך פיהר אַרויס דעם בעווייז, אַז אַט די אידעע, אַלס אַזעלכע וואָס ענטשפּרעכט נאַטורמעסיג דעם נאַטירליכען אינסטינקט און דער עקאָנאָמישער לאַגע פון דעם אַרבייטער־קלאַס, מוז אָנגערופען ווערן די אידעע פון אַרבייטער־קלאַס — דערפון מאַכט מיר דער פּראָקוראַר די אונגעהויערע בעשולדיגונג, אַז איך האָב אויפֿגעפּאָדערט די אַרבייטער־קלאַסען צו פּערפּאָלגען דעם ציעל פון אַ קלאַסענע רעוואָלוציע פּאַר די אַנדערע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט.

דער פּראָקוראַר גלויבט הפנים, אַז איך וויל האָבען, אַז די בעזיצענדע קלאַסען זאָלען זיין אונטעריאָכט פון די אַרבייטער־קלאַסען ; אַז איך וויל אומקעהרען די נעשיכטע און מאַכען אַ שטיי־גער די גוט־בעזיצער און די פּאַבריקאַנטען פאַר די קנעכט און העלף־יונגען פון די אַרבייטער. איז דען אָבער אַזאַ אָדער אַ עהנליכע מיס־פּערשטענדעניש נאָר געווען מעגליך — זאָל זיין ווער ווייס וואָס פאַר אַ פּערשיידענע שפּראַכען מיר רעדען און וואָס פאַר אַ באַרבאַרען מיר זאָלען איינער פאַר דעם אַנדערן ניט זיין ?

איך ענטוויקעל אויספיהרליך דעם געדאַנק, אויף ז. 32 : גראַד דורכדעם אונטערשיידט זיך דער פּערטער שטאַנד, וואָס אין זיין פּרינציפּ געפינט זיך ניט קיין אויסשליסענדער בעדינג, סיי פון אַ רעכטליכען, סיי פון אַ פּאַקטישען סאָרט, וואָס זאָל דיענען אַלס אַ הערשענדע פּרווילעגיע און זאָל עס קאָנען דורכפיהרען דורך די אינסטיטוציעס פון דער געזעלשאַפט. איך זאָג ווערטליך (ז. 32) : „אַרבייטער זיינען מיר אַלע, אויף וויפּיעל מיר האָבען נאָר דעם ווילען זיך צו מאַכען ניצליך אויף אַ וועלכען עס איז אופן דער מענשליכער געזעלשאַפט. אַט דער פּערטער שטאַנד, וואָס אין זיין

הארצען געפינט זיך ניט קיין שפור מהרער פון א נייער פרויוולע-
 גיע, איז טאקע דעריבער כולל דעם גאנצען מענשענע-
 שלעכט. זיין זאך איז דעריבער באמת די זאך פון דער גאנצער
 מענשהייט; זיין פרייהייט איז די פרייהייט פון דער מענשהייט
 גנאָ, זיין הערשאפט איז די הערשאפט פון אלעמען. און איך
 זאָג גלייך ווייטער: „ווער עס רופט אָן די אידעע פון דעם אַר-
 בייטערקלאַס אַלס דער הערשענדר פרינציפ פון דער געזעלשאַפט
 אין דעם זין, ווי איך האָב דאָס איך ענטוויקעלט, דער ניט ניט
 אַרויס אַ געשריי, וואָס שפאַלט און טרענט די קלאַסען פון דער
 געזעלשאַפט; דער שרייט ניכער אויס אַ געשריי פון שלום-
 כאַכען, אַ געשריי וואָס נעהמט אַרום די גאַנצע געזעל-
 שאַפט, אַ געשריי פון אויסגלייכונג פאַר אַלע געגענזאַצען
 אין די געזעלשאַפטליכע קרייזען“ א. א. ו. און בעת איך רוף פון
 דער טיעפסטער זעל און פולסטער ברוסט פאַר אַ סוף פון אַלער-
 ליי קלאַסענהערשאַפט און אַלערליי קלאַסענגעגענזאַצען, בעשול-
 דינגט מיך דער פּראָקוראַר צו האָבען אויפגעפאָדערט די אַרבייטער
 צו אַ קלאַסענהערשאַפט איבער די בעזיצערע קלאַסען!

נאָך אַמאָל, ווי אזוי דערקלערט זיך אזא ערשטויליכע מיס-
 פערשטענערניש? לאָזט מיך וויעדער פאַרברענגען דעם פאַטער
 אַנטקעגען דעם זוהן: —

„דער מעריום — זאָגט שעללינג (באַנד 1, ז. 443) אין
 זיינע „אָבהאַנדלונגען צור ערלויטערונג דעם אידעאָליזמוס דער ווי-
 סענשאַפטלעהרע“ — דער מעריום, דורך וועלכען די גייסטער פער-
 שטעהען זיך איינע מיט די אַנדערע, איז ניט די אַרומיגע לופט, נאָר
 די געמיינשאַפטליכע פּרייהייט, וואָס איהרע אויפטרייסלונגען
 גיבען זיך איבער אין די טיעפענישען פון דער זעלע. וואו דער
 גייסט פון אַ מענשען איז ניט אָנגעפילט און דעם בעוואוסטזיין
 פון פרייהייט, דאָרט איז אָבגעבראַכען יעדע גייסטיגע פערבינדונג,
 ניט נאָר מיט אַנדערע מענשען, נאָר אפילו מיט איהם אַליין. קיין
 וואונדער ניט, וואָס ער בלייבט אונטערשטענדליך צו זיך אַליין,
 אזוי גוט ווי צו אַנדערע, און ער פערמאַטערט זיך נאָר אין זיין
 שרעקליכער איינזאַמקייט מיט פוסטע ווערטער, וועלכע עס ענטפערט
 ניט אָב קיין ווידערקלאַנג ניט פון זיין אייגענער, ניט פון אַ פּרעמ-

דער ברוסט. בלייבען אונפערשטענדליך פאר
אזעלכען, איז א שם און א כבוד פאר נאָט
און פאר לייטען!"....

אַזוי האָט געזאָגט שעללינג דער פּאָטער !

איך שטעה איצט ביים שלום, מינע העררען. אומזיסט פרעג
איך זיך, צי עס איז געווען מעגליך זיך צו פערשפרעכען אן ערפאלג
פון אַט דער אַנקלאַגע ביי אייך, מינע העררען פרעזידענט און ריכ-
טער. אָבער אפשר איז דאָ אין גרונד געלעגען אן אנדער אויס-
רעכענונג. דער פּאָליטישער קאמפף צווישען דער בורזשואזיע און
דער רעגירונג האָט אָנגענומען אַ געוויסע מאַטע לעבשאַפטיגקייט.
אפשר טראכט מען זיך, אז די אַנקלאַגע איז אויפרייצען די ניט-
בעזיצענדע קלאַסען צו האָס און פּעראַכטונג אַנטקעגען די בעזיצענ-
דע וועט אונטער אַט די אומשטענדען קאָנען דיענען אַלס אַן אָב-
ווענר-מיטעל ; אפשר האָט מען געהאַפּט, אז אזאַ אַנקלאַגע, ווען
זי זאָל אַפילו צוריקגעוויזען ווערן פון אייך — איהר ווייסט דאָך
דעם אַלטען שפּרוך : „פּערלוימד נאָר וויפיעל דו קאָנסט, עפעס אַ
השד וועט שטענדיג דאָך בלייבען“ — וועט דאָך ווירקען ווי אַ נאָ-
סער האַנדטוך, געוואָרפען אין דעם צעפלאַמטען פנים פון אונזער
בורזשואזיע, און איך זאָל דאָס זיין דער אין מדבר אַרונטערגעשטוי-
סענער שער לעזעזאַל ! אָבער אַפילו אַט די אַבזיכט, מינע העררען,
וועט ניט דערגרייכט ווערן.

זי וועט צושלאָגען ווערן פון די איינפאַכע לעהרען פון יענער
בראָשור, צו וועלכער איך פּאָדער קודם כל אויף די בורזשואזיע.
זי וועט צושלאָגען ווערן פון דער מאַכט פון מיין שטימע, און טאַקע
דעריבער האָב איך געמוזט אַזוי גרינדליך ענטוויקלען די פּאַקטישע
פונקטען אין מינע פּערטיידיגונגס-מיטלען. צי בורזשואזיע, צי
אַרכיימער, זיינען מיר די גליעדער פון איין פּאָלק און
זיינען גאַנץ אייניג אַנטקעגען אונזערע
אונטערדריקער ! —

איך ענדיג. אַ מאַן, וועלכער, ווי איך האָב אייך דאָס ער-
קלערט, האָט זיין לעבען געווידמעט דעם וואַהלי-שפּרוך „די וויסענ-
שאַפט און די אַרכיימער“, אויף דעם וועט אַפילו אַ פּעראורטיילונג,

וואָס ער טרעפט אָן אויף זיין וועג, ניט קאָנען מאַכען קיין אַנדער
 איינדרוק, ווי דאָס פּלאַצען פּון אַ שיסעלע אויף דעם כעמיקער, וואָס
 איז פּערטיעפט אין זיינע וויסענשאַפטליכע עקספּערימענטען. מיט
 אַ לייכטען רונצלען פּון שטערן אויף דעם ווידערשטאַנד פּון דער מאַ-
 טעריע זעצט ער רוהיג פּאַרט זיינע פּאַרשונגען און אַרבייטען, אזוי
 באַלד ווי די שטערונג איז בעזייטיגט.

אַבער צוליב דער נאַציאָן און איהר עהרע, צוליב דער ווי-
 סענשאַפט און איהר ווירדע, צוליב דעם לאַנד און זיין געזעצלי-
 כער פּרייהייט, צוליב דעם אַנדענקען, וואָס די געשיכטע וועט האַל-
 טען פּאַר אייערע אייגענע נעמען, מיינע העררען פּרעזידענט און ריכ-
 טער, רוף איך אויס צו אייך : בעפּרייט מיך !

געווינדמעט

דעם דויטשטן אַרבייטער־קלאַס
און דער דויטשער בורזשואַזיע.

פּערדינאַנד לאַסאַל.

פּאַספּיאַ - שולצע אדער קאַפּיטאַל און אַרבייט

אייבערזעצט פון א. א. ראַבאַק.

איבערזעצער'ס איינלייטונג.

די היסטארישע אטמאספערע פון „באסטיא-שולצע“.

עס איז שווער פאר א היינטיגען לעזער ארומצוכאפען די פולע בעדייטונג פון לאסאל'ס לעצטען ווערק, אוואו ער זאל ניט האבען עפעס א שטיקעל ידיעה אין די גרויסע היסטארישע געשעהענישען פון וועלכע דאָס בוך, קען מען זאָגען, איז אַרויסגעוואַקסען. דען ווי וויכטיג דאָס ווערק זאל ניט זיין אַן-אין-פיר-זיך אלס אַן עקאָד-נאָמישעס ווערק — און דערביי דאַרף מען ניט פּערגעסען, אַז דאָס איז דאָס גרעסטע, וואָס לאַסאַל האָט געשאַפּען אויפ'ן עקאָנאָמי-שען געביעט — ווי שטאַרק עס זאָל ניט האָבען געווען דעם מחבר'ס כּונה. פּעסט אוועקצושטעלען אין דעם דאָזיגען בוך די טהעאָרע-טישע יסודות פון דעם סאָציאַליזם, איז אָבער גענוג איבערצולייע-נען בלויז עטליכע זייטלעך פון דעם, אַז מען זאָל גלייך מערקען די פּראַקטישע זייט פון די פּאָליטישע מעלחמה טאָן, מיט וועלכען עס אָטהעמט כּמעט יעדער פּאַראַגראַף דאָרטען; און אַלע מלחמות האָבען זייער הויפּט-אינטערעס פאַר דעם היסטאָריקער.

פּערדינאַנד לאַסאַל איז פּריהער פאַר אַלץ אַ היסטאָרישע פינור. ניט אומזיסט האָט זיך גראָד איינגעגעבען אַ היסטאָריקער* אַנצושרייבען די בעסטע ביאָגראַפיע פון דעם גרעסטען סאָציאַל-ליכט. אויף אַלע זיינע פּאָליטיש-עקאָנאָמישע שריפטען איז נע-ווען אויסגעגאָסען דער הוּתם פון אַגיטאַציע, פון קאַמפּף. דער-פאַר איז זיין שרייבען געווען אַ ווירקען. די מעהר-סטע ווערק פון אַ טהעאָרעטישען כאַראַקטער זיינען ניט קיין צייטליכע שאַפונגען. זיי זיינען אפּשר בכּח צוצוגרייטען דעם באַדען פאַר אַ בעוועגונג, אָבער אַרויסצורופּען די בעוועגונג בפּועל ממש — דאָס זיינען זיי ניט ביכולת. לאַסאַל'ס עקאָנאָמי-

*הערנאַן אָנקען (איצט פּראַפּעסאָר אין היידעלבערג). די צווייטע מע און פּערגרעסערטע אויפלאַגע פון זיין „לאַסאַל“ איז ערשינען אין 1912, שטוטגאַרט, און פּערגעהט 534 זייטען.

שע שאפונגען, אָבער, כאַראַקטעריזירען זיך דערמיט, וואָס זיי ניצן הען גלייך איבער פון א „בכח“ אין א „כפועל“, פון א טהעאָריע אין א פראַקטיקע. געבאָרען פון היסטאָרישע אומשטענדען, זיי נען זיי מוליד היסטאָרישע פאַסירונגען, און די י, וויעדער, ברוינגען צו ווייטערע געשעהענישען.

וואונדערליך האָט לאַסאַל'ען צוגעשפּיעלט זיין מזל. אַלס 16 יעהריגער אינגעל, ווען זיין פאָטער האָט איהם געפרעגט וואָס ער וואָלט וועלען שטודירען, האָט דער יונגער פּערדינאַנד געענט פּערט: „דאָס גרעסטע און אומפאַסענדסטע שטודיום אויף דער וועלט, דאָס שטודיום פון היסטאָריע.“ אויסגעלאָזען האָט זיך, אז קיין היסטאָריקער איז ער ניט געווען, האָט ער אָבער דערפאַר געמאַכט היסטאָריע. ווער וואָלט זיך דאָס אין יענער צייט געווען געריכט, אז דער יונגער אידישער סטודענט וועט פּערנעהמען א פּלאַץ צווישען דעם אייזערנעם קאַנצלער און דעם גרעסטען דייטשען סטראַטעגיקער *? אין דעם קאַפיטעל דייטשע געשיכטע פון 1848 ביז 1871 וואָלט זיך אָנגעזעהען א חלל, ווען עס זאָל דאָרטען ניט זיין דערמאָהנט לאַסאַל'ס נאָמען. אין דער זעלבער צייט קען מען ניט רעדען וועגען לאַסאַל'ס שאַפען און ווירקען, סיי דען אונטער א היסטאָרישער בעליכטונג.

די צייט, אין וועלכער לאַסאַל האָט געלעבט, איז געווען א שטורמישע. עס איז געווען א מין שמעלץ-פּעריאָדע פון אָנשויר אונגען, בעוועגונגען, שטרעמונגען, ריכטונגען און פּאָליטישע ווענ-דונגען. דאָס דייטשע פּאָלס האָט זיך נאָך ניט געהאַט אויסגע-גלייכט דעם רוקען פון די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, וואָס האָבען געהאַט אויפגעטרייסעלט גאַנץ אייראָפּא. דייטשלאַנד, אָדער בע-סער געזאָגט, די דייטשע מדינה'לעך זיינען געוואַנדערט געווען אין א שלעכטער לאַגע. פון אויסענוועניג האָט געסטראַשעט דער כח פון עסטרייך; פון אינוועניג, וויעדער, האָבען זיך אָנגעהויבען ענטזויקלען מרידות קעגען די רעגירונג. די 1848 רעוואָלוציאָן איז איינגעשטילט געוואָרען, אָבער די שאַרפע בעציהונגען צווישען

* דען צעהנטער באַנד פון די נאָרוואַס אָבגעשלאָסענע 20 בענדער „דזשורנעל קלאַסיקס“ איז אינגאַנצען אָבגעגעבען אויף ביסטאַרק, לאַסאַל און פאַן מאַיטקע.

די בעצווינגער און בעצוואונגענע האָבען ניט אויפגעהערט. פון אלע זייטען האָט מען געזוכט תחבולות, ווי אזוי איינצורעגולירען אלץ מיטאנאָדער. קיין פראַיעקטען האָבען ניט געפעהלט, אָבער קיין ממשות'דיגעס האָט זיך פון זיי ניט געקענט אַרויספיקען, מחמת די ריכטונגען זיינען געווען צו כאַאָטיש, און עס האָט נאָך דאַמאלס געפעהלט די אייזערנע האַנד, וואָס זאָל זיי אלע האַלטען אין צוים. ווען לאַסאַל האָט געשריעבען זיין „כאַסטיאַ-שולצע“ („קאַ-פיטאַל און אַרבייט“), האָט ער נאַטירליך אליין ניט געוואוסט אָסער ראַט אין וואָס פאַר אַ טומעלדיגער צייט ער האָט געלעבט. גע-מיינט האָט ער, פונקט ווי מאַרקס — און אין דעם זיינען זיי ביידע געווען בעאיינפלוסט פון העגעל'ס געדאַנקען-גאַנג — אַז צווישען פּעריאָדען זיינען פאַרהאַן שאַרפע גרענעצען, און אָננעמענדיג אַז די פּעאַדאַלע פּעריאָדע איז שוין לאַנג פּערשוואַנדען, און אַז די בורזשאַזיע איז שוין אויסגעשפּיעלט און דאַרף מעהר ניט ווי קריי-גען דעם טויט-קלאַפּ פון איהם און זיינע מיטקעמפּער, איז ביי איהם געווען זיכער פּעררעכענט, אַז אַט, אַט טרעט אַריין אַ נייע וועלט-עפּאָכע, וואָס וועט מאַכען אַ תּל פון דעם אַלטען סדר עולם. דער אמת איז, אַז יענער דור איז געווען ווייט פון צו זיין אַ שאַרף אָנגעגרינגעצטער. אדרבא, דער קאַמפּף איז דענסטמאָל גע-ווען אַ דרייענדיגער. אויב דער פּעאַדאַליזם איז געווען אינגאַנצען אָנגעשאַפט, האָט אָבער, די רעגירונג אָנגענומען אַזאַ צורה, וואָס האָט געמוזט אַרויסרופּען די שנאה פון מיטעל-קלאַס צו איהר; אַזוי איז ענטשטאַנען אַ ביטערער קאַמפּף צווישען די קאַנסערוואַטיווען, אויף וועלכע עס האָט זיך דירעקט געשטיצט די רעגירונג, און די ליבעראַלען אָדער פּראַגרעסיסטען, וועלכע האָבען פּערטראַטען דעם מיטעל-קלאַס.

פון דעם דאָזיגען קאַמפּף זיינען דערווייל די אַרבייטער גע-ווען אינגאַנצען אויסגעשלאָסען. לויט דער שטייער-סיסטעמע, וואָס האָט דאָן געהערשט אין דייטשלאַנד, האָבען די אַרבייטער פּאָליטיש נאָך ניט געקענט אויפהויבען דעם קאַפּ. ערשט לאַסאַל, מיט זיין פּאָליטישען חוש, האָט דערפיהלט, אַז פריהער פאַר אלץ מוז דער אַרבייטער האָבען אַ דעה אין דער פּאָליטיק פון לאַנד, און ביים סוף פון „כאַסטיאַ-שולצע“ זאָגט ער „שוין צוקט אין דער הויך דער בליץ פון דירעקטען און אַלגעמיינעם וואַהל-רעכט“; און פון יענער צייט

אן האָבען טאָסי די אַרבייטער אָנגעהויבען שפּיעלען אַ שטיקעל
ראָליע. אַמת, זייער רעכט וואָבען די אַרבייטער ניט בעקומען ביז
נאָך לאַסאַל'ס טויט. די מעגליכקייט אָבער אָדער וואָהרשיינליכ-
קייט אַליין, אז זיי וועלען עס קריגען, איז שוין געווען גענוג
גרונד, אז מען זאָל קוקען אויף זיי מיט אַנדערע אויגען.

מיט דער אינערליכער פּאָליטיק פון לאַנד מוז מען דאָ נאָך
פּערבינדען די קולטורעלע יסודות פון יענעם דור, וואָרים יעדע בע-
וועגונג מוז דאָך האָבען איהרע טהעאָרעטישע זיילען. דער מיטעל-
קלאַס האָט זיך געהאַט די געוועהנליכע פּאָליטישע עקאָנאָמיע, וואָס
איז אויסגעוואַקסען זינט אַדאַם סמיטה, און וועלכע לאַסאַל בע-
צייכענט דאָ כסדר אין אונזער בוך אַלס די ליבעראַלע עקאָנאָמיע,
ניט מאַכענדיג קיין הברל צווישען די פּערשיעדענע שיטות, וועלכע
ער האָט בעקעמפּט. זייע טהעאָריעס האָבען געמוזט געשאַפּען
ווערען פאַר די אַרבייטער, אַ נייע סיסטעמע פון פּאָליטישער עקאָ-
נאָמיע האָט געמוזט אויפגעבויט ווערען — און דאָס איז געשעהען
דורך אַזעלכע מענער ווי קאַרל מאַרקס, ראַדבערטוס און לאַסאַל,
טהיילווייז אויך פּריעדריך ענגעלס.

די פּאָליטישע עקאָנאָמיע, אָבער, מוז זיך נאָך אַליין שטיצען
אויף עפעס טיעפּערעס. מען מוז צוריקגעהען אויף אַ וועלט-אָנ-
שוואַונג; און דאָ טרעפט מען וויעדער דעמזעלבען קרויזס ווי אויף
די אַנדערע געביעטען, וועלכע זיינען פּריהער דערמאָהנט געוואָרען.
דעגעל'ס פּילאָזאָפּיע, וואָס האָט נאָך אַ האַרטען קאמפּף זיך פּער-
שפּרייט איבער גאַנץ דייטשלאַנד, ווערט געשפּאַלטען אין צווייען.
די פּערטרעטער פּונ'ם אָפיציעלען דייטשלאַנד ירש'ענען די רעכ-
טע העלפט, בעת די עקסטרעמע ראַדיקאַלען אַרבייטען אויס אַ
ניי-העגעליאַנישע פּילאָזאָפּיע, וואָס גראַמט זיך מיט זייער עקאָנאָ-
מישער שיטה. בלייבט אָבער דער מיטעל-קלאַס אויסען. אויפ'ן
„רעכטען העגעל“ האָט זיך די בורזשואַזיע ניט געקענט סומך זיין,
כחמת זי וואָלט אין אַזאַ פאַל, געמוזט אַרויסווייזען גרויס הכנעה
פאַר דער אַריסטאָקראַטיע און די איינגעזעסענע מיוחסים — און
גראַד אָט די מענשען האָט זי דאָך געהאַלטען אין איין בעקעמפּט-
פען. אין דער נייער ראַדיקאַלער אויסטייטשונג פון העגעל, האָט
זי בודאי ניט געקענט געפינען קיין אָנהאַלט, וואָרים אויב די אַב-
סאָלוטע אויטאָריטעט פון שטאַט איז נאָר אַ ווייטע סכּנת.

נאָר אַ מעגליכער אבן נגף אין וועג פון דער סוחר'ישער וועלט, איז אָבער די נייע העגעליאנישע ריכטונג געוואָרען אַ נאָר נאָהענטע געפאָהר, ווייל דער טהעאָרעטישער זאץ מכח דער מאַכט פון דער רעניערונג האָט דאָ אָנגעהויבען צוגעפיהרט ווערען צום פראַקטישען פועל יוצא.

אַהן אַן אומפאָסענדער לעבענס-אַנשויואונג, האָט די בורזשואַז-געעקאָנאָמיע ניט געקענט זיין קיין דעמאָנסטראַטיווע. די וויכטיגסטע פאָליטישע עקאָנאָמען פון דייטשלאַנד האָבען זיך ניט גע-קענט מעסטען מיט אַן אַדאָס סמיטה, ריקארדאָ, אָדער אפילו מיט די פראַנצויזישע עקאָנאָמישע שריפטשטעלער, וועלכע האָבען גע-האַט אַ גרויסע השפעה אויף דער ענטוויקלונג פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע. די דייטשע געלעהרטע אויף דעם דאָזיגען פעלד זיינען, וויעדער, אויך געווען צו אַבסטראַקט, אַז זייערע ווערק זאָלען זיין צוגענגליך פאַר אַזעלכע דילעטאַנטען ווי די פערטרעטער פון מיטעל-קלאַס זיינען געווען, אויפ'ן בעסטען אופן; און אויך צו אַקאַדעמיש, זיי זאָלען אָנגעהמען אַ בעשטימטע פראַקטישע שטעלונג און זיך ערקלערען אָפּען, אַז זיי שטעהען דוקא אויף אַזאַ און אַזאַ פלאַטפאָרמע.

די „פאָרטשריטס-פאָרטיי“, וועלכע איז געווען דער פאָליטי-שער אויסדרוק פון דער דייטשער בורזשואַזיע, האָט זיך געפיהלט נאָטירליך געצוואונגען צו געפינען ערגעץ אַ באַזיס פאַר איהרע פרע-טענזיעס. אין דייטשלאַנד נופאָ האָט זי אַזעלכעס ניט געהאַט, און ווי מיר וועלען זעהען ווייטער, האָט זי עס ניט געקענט האָבען. עס איז געווען קלאָהר, אַז אַ שיטה וואָס זאָל זיך אַקוראַט פאַסטען צום ציעל, וועלכען זי האָט געוואָלט דערגרייכען, האָט ניט געקענט אַנדערש ווי אימפאָרטירט ווערען; און גראַד איז פראַנקרייך געווען דאָס לאַנד, וואָס האָט צוגעשטעלט דאָס, וואָס זי האָט בעדאַרפט. פּרעהדעריק באַסטיא, וועלכער איז דאַמאָלס געווען אַ שם דבר אין דער עקאָנאָמישער פובליציסטיק פון גאַנץ אייראָפּא, איז געוואָרען דער אַראַקעל פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע, און ממילא פון דער „פאָרטשריטס-פאָרטיי“ אין דייטשלאַנד.

דאָס אַלץ האָט לאַסאַל בעגריפען גאַנץ גוט אין זיין שניידענ-דער קריטיק קעגען דעם פּיליסטערשען גייסט פון זיינע געגנער און בעקעמפּפער. וואָס איז שייך דער דייטשער „פאָרטשריטס-פאָרטיי“,

האָט זי קשר פּערריענט זיינע שטרעף־רייד, אז זי האָט ניט קיין טהעאָרעטישען באַדען אונטער זיך. ווען ער ניט אָבער דעם איינ־דרוק אין דעם „נאַכוואַרט“ פון אונזער בוך, און אויך אין אַ פּאָאָר אנדערע פּלעצער, אזוי ווי דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמיע פּעהלט אַ קולטורעלער יסוד, מאַכט ער אַ טעות. דער פּילאָזאָפּי־שער אויסדרוק פון דער גאַנצער שולע האָט געשטעקט אין ענגלאַנד, און הגם שולצע־דעליטש אַליין, דער פּיהרער פון דער „פּאַרשטרימט־פּאַרטיי“, האָט זיך בענוגענט מיט די טהעאָלאָגישע געדאַנקען, וואָס ער האָט געפונען אין באַסטיא'ס „אַרמאָניה עהקאָנאָמיק“, און האָט ניט געהאַלטען פון סיסטעמאַטישע פּילאָזאָפּישע ענטוויקלונגען בכלל, דאַרף מען אָבער פּאַרט ניט פּערגעסען, אז די „מאַנטשעס־טערשולע“, וואָס איז געווען דער מקור פון באַסטיא'ס אינס־פּיראַציע, האָט פּערמאַנט צווישען איהרע מיטגליעדער די בעדיי־טענדסטע ענגלישע דענקער פון יענער פּעריאָדע. דער ענגלישער אינדיווידואַליזם מיט די פּערצווייגטע ריכטונגען און אָנשוואַונגען, וואָס האָבען געפונען אזא פּעסטען אָנהאַלט ביי דער בורזשואַזיע, איז נאָך ווייט ניט געווען אויסגעשפּיעלט. דער קלימאַס האָט נאָך געדאַרפט ערשט קומען. לאַסאַל, אָבער, האָט זיך נאַטירליך ניט געקענט ריכטען, אז יענע שולע, וואָס איז געשטאַנען דעם סאָ־ציאַליזם ווי אַ ביין אין האַלז, וועט זיך באַלד קענען גרויסען מיט איהר געדאַמענטען פּראָדוקט — הערבערט ספּענסער, וועלכער האָט, אין דעמזעלבען יאָהר וואָס עס איז ערשיענען דער „באַסטיא־שולצע“, אָבגעדרוקט דעם ערשטען באַנד פון זיין „פּרינ־ציפּיען פון ביאָלאָגיע“, ספּענסער האָט שוין געהאַט אָנגעשריעבען עטליכע ווערק, צווישען וועלכע עס זיינען געווען זיין „סאָושל סטאַ־טיקס“ וואו ער טרעט אַרויס שאַרף געגען דעם סאָציאַליזם, און זיין פּונדאַמענטאַלע אַרבייט „דהי פּאַירסט פּרינסיפּלס“. חוץ דעם איז ער אויך געווען געהילפּס־דראַקטאָר פון „איקאָנאָמיסט“ ; אָבער לאַסאַל האָט משמעות קנאַפּוואָס געהערט פון דעם אויפּטוה פון די אינגערע ענגלישע אינדיווידואַליסטען, וואָס האָבען געלעבט אין זיין צייט. די עקאָנאָמישע לעהרען פון יענער שולע האָ־בען דאַמאָלס געמאַכט מעהר רושם אויף דער וועלט ווי די פּילאָ־זאָפּישע פּרינציפּען, וואָס זיינען פון דאָרטען אַרויסגעוואַקסען ; און אזוי ווי באַסטיא איז, צוליב זיין פּאַפּולאַריטעט אין פּראַנק־

רייך און אין דייטשלאנד, געוואָרען דער ראש המדברים פון דער גאנצער פרייהאנדעל בעוועגונג, איז געווען גאנץ נאטירליך פאר לאסאל'ען צו ציעלען זיינע פיילען קעגען באסטיא'ן און זיין דייטשען פאפולאריזאטאָר שולצע-דעליטש, מיינענדיג אז קיום צוקלאפט ער זייערע שיטות, אזוי איז שוין אויס מיט דער ריכטונג בכלל, וואָס זיי פערטרעטען, ווייל באסטיא זאל דאָס זיין דער מאור הגדול פון דער עקסטרעם-בורזשואנער עקאָנאָמיע.

עס איז געווען אַ פערדיענסט פון לאסאל'ען, וואָס ער האָט אזוי קריטיש צינומען באסטיא'ס הויפט טהעאָריע, בעת אין די מעהרסטע אינטעליגענטע קרייזען האָט מען פשוט געשלאָנגען יעדעס וואָרט זיינס; אָבער דוקא דערפאַר, וואָס לאסאל האָט איהם אזוי אומ'ברהמנות'דיג אַרונטערנגעריסען, וואָלט געווען כדאי, און טאָקי אַ יושר אויך, זיך צו בעקענען מיט די הויפט פאַקטען וועגען דעם אויטאָר פון „לעהו ארכאָניה עהקאָנאָמיק“, פון וועלכען לאסאל ציטירט אזוי אָפּט.

פרעהדעריק באסטיא.

פרעהדעריק באסטיא איז געבוירען געוואָרען אין בייאָן, פראַנקרייך, אין 1801. זיין פאָטער איז געווען אַ דאָרטיגער סוחר, און אויך זיין פעטער, אין וועמעס קאנטאָר ער האָט אָנגעהויבען אַרבייטען, אזוי גיך ווי ער האָט געענדיגט די העכערע שולע, איז געווען אַ געשעפטסמאַן. די וואָכעדיגע אַרבייט אין קאנטאָר איז איהם ניט געווען שטאַרק צום האַרצען, און אין עטליכע יאָהר אַרום האָט ער זיך בעועצט אין מיגראַוון. דאָ האָט ער זיך אָנגעגעבען מיט קולטיווירען די נחלה, וואָס איז איהם פערבליעבען פון זיין זיידען, און אין דער פרייער צייט האָט ער מיט התמדה געלערנט שפראַכען און געלייענט וויסענשאַפּטליכע און פילאָזאָפישע ווערק. אין שטעדטעל וואו ער האָט געוואוינט, איז ער געווען גאנץ פאַפּולער. מען האָט איהם פריהער געמאַכט פאַר אַ פריעדענס-ריכטער, דערנאָך האָט ער אויך בעקומען אַ שטיקעל פאַלימישען אַמט. אין דערזעלבער צייט האָט ער זיך אָנגעהויבען שטאַרקער צו פּעראַינטערעסירען מיט עקאָנאָמישע ענינים און האָט צווישען די יאָהרען 1834 און 1844 אָנגעשריעבען עטליכע בראַשורען אי-בער אַבזאַהל-פּראַגען, וועלכע האָבען, אָבער, קיין שום אויפּזעהען ניט געמאַכט.

דארף זיך גראָד מאַכען, אז ער אַבאָנירט זיך פאַר דער ענג-לישער צייטונג „דעי גלאָוב ענד טראַוולער“, און פון דער דאָזיגער צייטונג ווערט ער געוואָהר, וואָס פאַר אַ גרויסע בעוועגונג עס געהט אָן אין ענגלאַנד אויף אַבצושאַפען דעם הויכען אָבצאָהל אויף תבואה. אַ צוויי יאָהר שטודירט ער יעדע פּאַזע פון דער בעווע-גונג, און דאַן מאַכט ער אָב ביי זיך, אז אין פּראַנקרייך מוז אויך געשאַפען ווערען אזאַ בעוועגונג. זיין ערשטער אַרויספּאַהר אין אָט דער ריכטונג איז געווען אַן אַרטיקעל אין „זשורנאַל דעהו עהקאַ-נאַמיסט“ איבער דעם ענגלישען טאַריף. זיין שטעלונג איז געווען אַ נייעס אין פּראַנקרייך און זיין בריליאַנטענער סטיל האָט אויס-געהאַלפּען דערצו, אז מען זאָל זיין שרייבען שענקען פיעל אויפ-מערקזאַמקייט.

ווען ער איז געקומען קיין פאַריז כדי אַרויסצוגעבען זיין אָב-האַנדלונג איבער דעם ענגלישען פּריי-האַנדעל-אַניטאַטאָר ריטשאַרד קאַברען, און דעם גענער-תבואה-געזעץ פערבאַנד פון וועלכען דער לעצטער איז געווען דער פיהרער, האָבען איהם די פאַריזער עקאָ-נאַמיקער געגעבען אַ שעהנעם קבלת פנים. ער האָט זיך שוין גע-האַט קונה שם געווען דורך זיין „עקאָנאָמישע טעות'ען“, וואו ער ווייזט אַרויס אַ סך חריפות אין זיין קריטיק און ווירקזאַמקייט אין סטיל.

פון פאַריז פּאַהרט ער קיין לאַנדאָן און מאַנטשעסטער. עס האָט איהם אַלץ געצויגען אַהין, כדי זיך צו בעקענען מיט קאַברען און בראַיט, די פיהרערע גייסטער פון יענעם פערבאַנד, וואָס האָט זיך געהאַלטען אין איין פערשפּרייטען איבער ענגלאַנד, ביז סיר ראָבערט פיהל, דער בריטישער פרעמיער, האָט זיך ערקלערט לטובת די פרינציפּען פון פערבאַנד, און האָט אין 1846 געמאַכט דעם ערשטען שריט אַבצושאַפען דעם אַלטען תבואה-געזעץ. באַס-מיט האָט אין ענגלאַנד שטודירט די גאַנצע לאַגע, און צוריקקומענ-דיג קיין פּראַנקרייך, האָט ער געגרינדעט אַ פּריי-האַנדעל געזעל-שאַפט, וואָס איז געוואַקסען פון טאָג צו טאָג, און באַלד האָט ער זיך געמוזט אַריבערקלייבען פון מיגראַון קיין פאַריז, וואו ער איז געווען תמיד פערנומען מיט אַרגאַניזאַציאָנס-אַרבייט, מיט שריי-בען, האַלטען פּאַרלעזונגען א. א. וו.

אין פּראַנקרייך איז אָבער די צייט ניט געווען אזוי גינסטיג

פאר'ן פרייהאנדעל ווי אין ענגלאַנד. די ראדיקאלע געדאַנקען פון פרודאָן, לואי בלאַזן און זייערע פאָרגענגער האָבען געגעבען אַ גרויסען שטויס אין דער זייט-צו פון סאָציאַליזם. די אונרוהען אין לאַנד זיינען אלץ געוואָרען ערנסטער, ביז עס האָט אויסגעבראָכען די רעוואָלוציאָן פון 1848. אויף באַסטיאָ'ן איז געפאלען די אויפ־גאַבע צוריקצוהאַלטען דעם סאָציאַליסטישען שטראַם. אָבער ניט נעגען דעם אַליין האָט ער געהאַט צו קעמפּפּען. די פּראָטעקציאָ-ניסמען, וועלכע האָבען געוואָלט האָבען אַ הויכען טאַריף און האָ-בען אין דעם פרייען האַנדעל געזעהען אַ געפאַהר פאַר'ן לאַנד, זיי-נען, פערשטעהט זיך, אויך ניט געזעסען מיט פערלענטע הענד. דער סאָציאַליזם האָט איהם, אָבער, הפנים מעהר דערעסען, וואָרים די מעהרסטע שריפטען זיינע זיינען געריכט קעגען די סאָציאַליס-טען; בעזונדערס איז זיין לעצטעם ווערק, „לעהו אַרמאָניה עהקאָ-נאָמיק“, וואָס לאַסאַל רופט אָן אַן אָנפאַנג-ביכעל, אַן אַרויסטריט קעגען פרודאָן

אין דעם דאָזיגען ווערק האָט באַסטיאָ געוואָלט ענטוויקלען זיין גאַנצע שיטה, אָבער ער האָט שוין ניט בעוויזען צו פערענ-דיגען דאָס גאַנצע ווערק. אָבערשלאַפט פון אַ לונגען-קראַנקהייט, וואָס האָט ביי איהם צוגענומען זיין אונערמיעדליכע ענערגיע, און אַן אויסגעכאַטערטער פון זיין גייסטיגער האַרעוואַניע, האָט ער געמוזט אויפהערען אַרבייטען אויפ'ן צווייטען באַנד פון „לעהו אַרמ. עהק.“, און איז געפאַהרען קיין איטאַליען. אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי ער איז אָנגעקומען אין רוים, איז ער דאָרטען געשטאָר-בען אין עלטער פון 49 יאָהר.

זיין טויט האָט אָנגעכאַכט אַ טיעפען רושם אין די פראַנצויזישע עקאָנאָמישע קרייזען. זיינע פריינד און פערעהרער האָבען אַרויסגעגעבען זיינע ווערק אין 7 בענדער, און עס איז אויך גע-שטעלט געוואָרען אַ מאָנומענט נאָך איהם אין מינאַרן.

באַסטיאָ'ס לעהרע.

באַסטיאָ איז ווייט ניט געווען קיין געלעהרטער. זיין גאַנ-צען איינפלוס האָט ער געהאַט צו פערדאַנקען זיין שאַרפען און בריליאַנטענעם סטיל. דערפאַר האָט ער זיך גיכער אויסגעציי-כענט אלס קריטיקער איידער אלס קאָנסטרוקטיווער וויסענשאַפטס-טאַן. זיין „אַרמאָניה עהקאָנאָמיק“ האָט אמת טאַקי געוואָלט אַרומ-

נעהמען א גאנצע סיסטעמע פון פאליטישע עקאנאמיע, אָבער שוין פון דעם איינציגען באַנד וואָס איז ערשיענען, קען מען זעהען, אז דער אַנטאַטאָר איז אין איהם בולט'ער ווי דער וויסענשאַפטסמאַן. זיין צוטריט בכלל איז ניט קיין געראַטענער, וואָרים ער איז זיך אַפט סוכך אויף פשוט רעליגיעזע אָדער טהעאָלאָגישע ראיות. פון זיין הויפט ווערק איז שווער אַרויסצונעהמען, צי די פאליטישע עקאנאמיע איז ביי איהם דער עיקר און די רעליגיאָן — אַ תּפלָא, אָדער פאַרקעהרט. עַל כּל פּנים קען מען פערשטעהען, אז האַסד טיאָ'ס מעטהאָדע אָבצוגעבען אַ שבח צו נאָט, יעדעס מאָל ווען עס קומט איהם אויס צו בעטראַכטען ווי פיין און וואונדערליך די וועלט ווערט געפיהרט, איז ניט אזא, וואָס וואָלט נושאַ הן געווען ביי לאַסאַל'ען. די יסודות פון דער פאליטישער עקאנאמיע זיינען פאַר באַסטיאָן אוי פּעסט צוזאַמענגעפלאַכטען מיט'ן רעליגיעזען בעגריף, אז אפילו זיין הויפט שיטה איז אויך פּערבונדען מיט אַ רעליגיעזען געדאַנק.

פונקט ווי די פיזיאָקראַטען האָבען זיך אַוועקגעשטעלט אויף דעם עקסטרעמען פונקט, אז נאָר לאַנד אָדער נאַטור־פּראָדוקטען דאַרפען האָבען אַ ווערט און עקאנאָמישען זין, אזוי געהט באַסטיאָן אַוועק אין דער להיפּוכ'דיגער ריכטונג, און טענה'ט גראָד אז גאָטס מתנות זיינען געגעבען געוואָרען פאַר אַלעמען פריי ; דערפאַר שטעקט אין זיי ניט קיין עקאנאָמישער ווערט, אלאַ אזוי ווי מען בעצאָהלט דאָך אָבער יא פאַר אַלערליי פּראָדוקטען, בעצאָהלט מען פשוט פאַר דער לייסטונג. אין דעם מענשענס אויפ'ט הו ליגענט דער ווערט, און ניט אזוי אין זיין אַרבייט, ווי דאָס האָט גע־האַלטען ריקאַרדאָ מיט פּערשיעדענע אָבווייכונגען, ווי אין דעם רעזולטאַט פון זיין אַרבייט, דאָס הייסט, אין זיין אַרבייט בנודע דעם פּערניצער.

אַזאַ מין שיטה האָט, פּערשטעחט זיך, געמוזט שטאַרק צוניץ קומען דער בורזשואַזיע, וואָרים קיים האָט מען אזאַ כּלל פאַר די אויגען, איז גרינג אַרויסצונעהמען פון דעם, אז דאָס מוזל איז ביים מענשען אין די הענד כחומר ביד היוצר. עס איז ניט מיין וואונדער, דער, וואָס באַסטיאָן האָט אזוי גע'ש'מ'ט איבער דער וועלט אין יעדער פּעריאָדע, הגם דער אייריש־אַמעריקאַנער עקאנאָמיקער קירי

(פענסילױיניא) איז געווען איבערצייגט, אז באסטיא האָט גע-
נאַשט פון איהם זיינע הויפט אידעען.*

דער אָפטימיזם, מיט וועלכען באסטיא'ס שריפטען אָטהעמען,
און אויך זיין שעהנער סטיל האָבען געהאַלפּען דערצו, אז ער זאָל
קריגען מעהר תלמידים ווי אנדערע פון די גרעסטע פּאכלייט אין
דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. איינער פון זיינע וויכטיגסטע
תלמידים, אויב ניט טאַקי דער וויכטיגסטער פון זיי, איז געווען
שולצערדעליטש, דער פיהרער פון די דייטשע ליבעראַלען, וועלכער
איז איינגעטליך דער הויפט העלד פון אינזער בוך. אויף אזוי ווייט
איז שולצע געווען באסטיא'ס אַ פּערעהרער, אז נאָכרעם ווי דער
„באסטיא-שולצע“ איז ערשיענען, האָט ער ערקלערט, אז ניט נאָר
איז דער טיטול פון בוך ניט קיין פּחיתות הכבוד פאַר איהם, נאָר
אדרבא, עס איז איהם נאָך ניהא, און ער בעטראַכט עס פאַר אַ
כבוד, אז זיין נאָמען זאָל ווערען אויסגערעדט בנשימה אחת מיט
באסטיא'ס.

שולצערדעליטש.

אויב באסטיא האָט נאָך עפעס גענאָלטען אין זיין צייט אַלס
אַ שטיקעל עקאָנאָמיקער, האָט, אָבער, שולצע נאָר קיין פּרעטענ-
זיעס ניט געקענט האָבען אויף דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, סידען
אַלס פּאָפּולראַריאָטאָר — איז דאָס אפילו, ניט, אין בעסטען זין;
און פונדעסטוועגען פּערנעהמט ער אַ וויכטיגען פּלאַץ אין דער
פּאָליטישער עקאָנאָמיע. זיין אויפטהו איז אמת ניט געווען קיין
טהעאָרעטישער, אָבער אַלס אַ כאַציאָלער רעפּאָרמער און פּראַקטי-
שער פיהרער האָט ער אַרויסגעוויזען גאונות, און ניט איינ פּראָפּע-
סאָר פון פּאָליטישע עקאָנאָמיע האָמ זיך אויסגערדיקט מיט
התפעלות וועגען זיין אַרבייט.

הערטאָן שולצע איז געבוירען געוואָרען אין דעליטש אין די

* קיירי איז געווען אזוי דערבייטערט קעגען באסטיא'ן אז ער האָט
געדרוקט אַ האַרבען בריוף אין דער פּראַנצווזישער עקאָנאָמישער צייט-
שריפט, וואו באסטיא איז געווען אַ מיטאַרבייטער. באסטיא איז דאָ
מאָלס געלעגען אויפ'ן טויטען-בעט אין רוים און האָט מעהר ניט אָנ-
געשריעבען ווי אַ קורצע תשובה, וואָס ערקלערט וועניג וועגען דעם ענין.
ווען קיירי האָט געענטפּערט וויעדער אין דעמזעלבען זשורנאַל אויף באַס-
טיא'ס ערקלערונג, איז שוין דער לעצטער געווען געשטאַרבען.

אנהויב יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט. פון כמה דורות זיינען זיינע אורעלטערן געווען די בירגער־מייסטערס און ריכטער פונ'ם שטעדטעל. זיין משפחה איז אַלזאָ געווען דורכגענומען מיט'ן גייסט פון קאָנסערוואַטיוזם.

ווען ער האָט געענדיגט זיין שטודיום אין די אוניווערזיטעטען פון לייפציג און האַלע, איז ער געוואָרען פריהער אַדוואָקאט דער־נאָך אַסעכאָר, און אַביסעל שפעטער פאַטרימאָניאַל־ריכטער. אַלס ריכטער האָט ער זיך אויך גענומען פּעראַינטערעסירען מיט דעם אינערליכען צושטאַנד פון לאַנד.

אין דייטשלאַנד האָבען זיך דאָן געוויזען סמנים אויף אַ רעוואָלוציאָן. דאָס איז געווען אין די 40־גער יאָהרען. דער שניט אין יאָהר 1845 איז געווען ניט קיין געראַטענער, און מאַסען אַר־בייטער האָבען געהונגערט. שולצע'ס ערשטער אַרויסטריט אויפ'ן סאָציאַלען געביעט איז געווען צו גרינדען אַ הילפֿס־קאָמיטע, וואָס האָט געלינדערט די ביטערע לאַגע פון פיעלע אַרבייטער. אין 1848 איז ער אויסגעקליבען געוואָרען פאַר אַ דעפּוטאַט אין לאַנדטאַג, און דאָן האָט ער אויך אָנגענומען דעם צונאַמען דעליטש, וואָס אונטערשיידעט איהם כּון אַנדערע שולצעס.

אַלס פּאָליטיקער האָט ער געקעמפּט שטאַרק געגען דער רע־אַקציאָנערער פּאַרטיי. אין אָנהויב איז זיין איינפלוס געווען צו שוואַך. ער האָט געמוזט אויפגעבען זיין אַמט אין לאַנדטאַג און זיך געהען וויעדער צו אַדוואָקאַטור. פון אַט דער צייט אָן, ר. ה. פון אַרום 1849, פּאַנגט זיך אָן זיין אַרבייטער־טהעטיגקייט. פרי־הער גרינדעט ער אַ טויטען־און קראַנקען־קאַסע, דערנאָך אַרנאַני־זירט ער אַ שוסטער־קאַפּעראַציע פאַר רויהדשמאַפּען. אין 1850 גרינדעט ער אַ ליידיקאַסע, און צווישען די יאָהרען 1850 און 1861, שאַפט ער, דורך זיינע פּערשיערענע שריפטען, אַן אַמת'ע קאַאָ־פּעראַטיווע בעוועגונג אין לאַנד.

דערווייל האָט מען זיך אָנגעהויבען רעכנען מיט שולצע'ס אַר־בייט איבער'ן גאַנצען לאַנד. אין 1861 איז ער אויסגעקליבען גע־וואָרען צו פּערטרעטען בערלין אין רייכסטאַג. דאָס האָט איהם געגעבען נאָך מעהר מעגליכקייט צו פּערשפּרייטען זיין טהעטיגקייט און איינפלוס. אַלס פיהרער פון דער ליבעראַלער אַדער פּראָגרע־סיסטישער פּאַרטיי האָט שולצע אויסגע'פּועל'ט פּערשיערענע הנחות

פאר זיין אָרגאניזאציע ; און אזוי זיינען פון די 30 פּעראיינען, וועלכע ער האָט געגרינדעט אין 1858, אַרויפגעוואַקסען אויף 1002 פּעראיינען אין 1889, מיט אַ מיטגליעדשאַפט פון אַ קאַרגען האַלב מיליאָן.

אויף צו פּערשפּרייטען אַט די קאָאָפּעראַציעס האָט שולצע אָבגעגעבען זיין גאַנצע ענערגיע און אַ סך פון זיין אייגענעם געלד, הגם ביי דעם פּאַרטשריט, וואָס די בעוועגונג האָט געמאַכט, האָט ער קיין הויק ניט געליטען. ווען ער האָט אָבגעגעבען די קאָאָפּעראַציעס דעם גרעסטען טהייל פון די 150 טויזענד טאַלער וואָס אַ גרופּע אָנגעזעהענע לייט האָבען איהם געשענקט אַ מתנה אלס אַנער-קענונג פאַר זיין אַרבייט, האָט ער בפירוש ערקלערט, אז ער ניט דאָס אוועק על מנת אָבצוקריגען צוריק, מחמת די קאָאָפּעראַציעס מוזען זיך אַליין אויסהאַלטען.

דער אויבטהו פון שולצע-דעליטש'ען איז געווען אַ ריעזיגער, ווען מען נעהמט אין אַנבעטראַכט אז, איין מענש אַליין, האָט ער געמוזט טהון די גאַנצע אָרגאניזאציע-אַנס-אַרבייט. ער האָט געשריבן בען אַרטיקלען, רעדאגירט די „בלעטער פיר גענאָסענשאַפטוועזען“, אָרגאַניזירט דעם „פּאָלקסווירטהשאַפטליכען קאָנגרעס“ און אויך דעם „נאַציאָנאַלען פּעראיינ“, וואָס האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו קעמפּפּען פאַר אַ פּעראייניגטער דייטשלאַנד. פאַר די אַרבייט טער האָט ער אָרגאַניזירט די „דייטשע געזעלשאַפט פאַר פּערברייטונג פון פּאָלקסבילדונג“ און דער טהעטיגסטער מיטגליעד פון דער דאָזיגער געזעלשאַפט איז ער טאַקי אַליין געווען. די אינטעליגענטסטע כחות פון יענער צייט האָט ער צוגעצויגען פאַר זיין צוועק, און איינער פון זיינע געטרייעסטע העלפּערס אין יענע יאָהרען איז געווען דער יונגער סטאַליער אַיגוסט בעבעל — דער שפּעטערדיגער וואָרט-פיהרער פונ'ם סאָציאַליזם.

ביי די אַרבייטער, און ספּעציעל די קליינע בעל מלאָכות, איז שולצע-דעליטש געווען זעהר בעליעבט. דאָס קען מען אַפילו אַרויס-זעהען פון לאַסאַל'ס אייגענע ווערטער אין „באַסיא-שולצע“ („קאַ-פיטאַל און אַרבייט“). אין שולצע-דעליטש'ען האָט לאַסאַל נאַטירליך געהאַט אַ שטאַרקען געגענער, און ניט איין מאָל האָט לאַסאַל זיך בעקלאָגט אויף דער טעמפּקייט פון די אַרבייטער, וועלכע האָבען אַרויסגעוועזען אַ גרעסערען צוטרויען אין שולצע'ן

ווי אין איהם* עס קען גאר קיין פראגע ניט זיין, אז לאסאל וואלט געזאגטן פיעל ווייטער מיט זיין סאציאליסטישער פראפאגאנדא צווישען די ארבייטער, ווען דער פראקטישער און אויסגערעכענטער שולצעדעליטש וואלט איהם ניט געשטאנען אין וועג מיט זיינע פלענער, וואס זיינען, פון אויבענאויף, געווען עהנליך צו לאסאל'ס און דאך, אין תוך גענומען, ראדיקאל פערשיעדען.

שולצעדעליטש איז געשטארבען אין 1882 — א בעריהמטער מאן; און צוויי מאָנומענטען — איינס אין זיין געבורטהאטשטעדטע, דעליטש, און איינס אין בערלין — וויזען אָן אויפ'ן פאקט, אז לאסאל'ס נביאות וועגען שולצע'ס מיאוס'ער מפלה (זעה נאָך-וואָרט פון בוך) איז ווייט ניט מקוים געוואָרען.

די קאָפּעראַטיווע באַנקען.

אין דעם פיערטען קאפיטעל פון אונזער בוך, גיט לאסאל דעם איינדרוק, ווי שולצע'ס פלאן וואלט געווען אַרויסגעוואַקסען פון זיין (לאַסאל'ס) סאציאליסטישער אַנימאַציע. אין דער אמת'ען,

“אויב-מאָל אין משך פון אַ פיער שטונדיגען פאַרטראַג, האָט ער זיך זאָגאַר אָנגערופען צו זיי אָט ווי: „איהר דויטשע אַרבייטער זייט מאָדנע מענשען! מילא, מיט פראַכצוויזשע און ענגלישע אַרבייטער מוז מען איינשטעהן'ן מכת די מיטלען ווי אַזוי זיי אַרויסצונעהמען פון זייער טרויעריגער לאַגע. אויך אָבער מוז מען נאָך ערשט בעווייזען אַז אויער לאַגע איז טרויעריג. כל זמן איהר האָט נאָך אַ שטיק שלעכטע וואַרשט און אַ גלאַז ביער, מערקט איהר דאָס גאַר ניט, און ווייסט ניט אַז אויך פעהלט גאַר עפעס.“ (אַרבייטערלעזעבוך.)

אין דערזעלבער רעדע האָט ער, זיך בעציהענדיג אויף דער פּינדליי-כער שטעלונג פון די אַרבייטער-אַרגאַניזאַציעס קעגען איהם, געזאָגט ווייט מער: „אויך וואָלט נאָך געקענט פערשטעהען, הגם גענייט צו טאַדלען, ווען איהר צושטערט די מאַשינען, ווען איהר געברויכט געוואָלט, אָבער אַז איהר זאָלט שטימען געגען מיר, געגען מיר וואָס וויל אויך העלפען — דאָס קאָן שוין הייסען אונזאַטירליך. אַ י ה ר זאָלט שטימען: „גיין“? אַיהר זאָלט ווי געצוימטע הויז-היות זיך ווענדען געגען זיך אַליין, נא, דאָס קען שוין הייסען אַ נאַציאָנאַלער בזיון.“

וועגען זיין עגמת נשפּ איבער דער גלויבליטיגקייט פון די אַרבייט-מער האָט ער געשיידעקען צו מאַרקס'ען, אַז הויך די יסורים וואָס ער האָט דערפון, מוז ער זיך נאָך קנייפען די באַקען און שמעלען די פאַרב, אָדער ווי ער דריקט זיך דארטען אויס. ער, זיך ווערגען מיט די יסורים און נאָך מענה'ן אַז עס איז פאַרקעהרט.“ (אַנקענס ביאַגראַפיע פון לאַסאל.)

האָבען זיי ביידע געהאט גאָר בעצם פּערשיערענע שטאַנדפּונקטען. שולצע איז געווען פּונקט אזוי וועניג אונטער דער השפּעה פּון לאַ סאַל, ווי לאַסאַל איז געווען אונטער שולצע'ס השפּעה. זיי האָבען גאָר ביידע געבויט אויף להיפּוכ'דיגע יסודות.

שולצע, דער שטרענגער אינדווידואליסט, האָט געהאַלטען, אז די אַרבייטער און בעלי מלאכות, וואָס זיינען אַמביציעז, קענען זיך גרינג אַרויפאַרבייטען דורך זייערע אייגענע מיטלען. לאַ סאַל פאַרקעהרט, האָט גע'טענה'ט, אז די אַרבייטער, ניט האָבענדיג קיין קאַפיטאַל, קענען זיך בשום אופן ניט העלפּען אַליין. דערפאַר מוז די רעגירונג זיי צושטעלען דעם לייטער, כדי זיי זאָלען האָבען די מעגליכקייט אַריבערצוקלעמערן די וואַנט, וואָס שטעהט צווישען זיי און בעסערע אומשטענדרען. אַין דעם ליענט אייגענטליך דער שווער פּונקט פּון דער גאַנצער מחלוקה צווישען לאַסאַל און שולצע'ן.

לאַסאַל האָט דוקא געוואָלט, אז די רעגירונג זאָל זיך אַנטעהמען דעם אַרבייטערס קריוודע, בעת נאָך שולצע'ן נאָך, האָט אַזעלכעס ניט געמאַרט געשעהען. זיין פּלאַן איז געווען, אז יעדער בעל מלאכה זאָל זעהן שפּאַרען ווי ווייט מעגליך, און אזוי גיך ווי ער קלייבט אָן אַ וואַסערע 200 טאַלער, זאָל ער קויפּען אַן אַקציע אַין ווערען אַ מיטגליעד פּון איינעם פּון די קאָאָפּעראַטיווע באַנקען, וואָס ער האָט געהאַט געגרינדעט. דאָס געלד פּלעגט מען אויסלייגען נאָר צו מיטגליעדער, און אזויערנאָך האָט יעדער איינער געדענקט אָנפאַנגען אַ שטיקעל מסחר פאַר זיך. בנוגע די מיטגליעדערער פּלעגט מען זיך נאָטירליך בעוואַרענען; און אַפּילו ווען עס פּלעגט זיך אַמאָל טרעפּען אַז די אָרגאַניזאַציע האָט געהאַט אַ היזק, איז דער שאַרען געווען פּערהעלטניסמעסיג אַ קליינער.

בכלל איז די גאַנצע קייט באַנקען אָנגעפירט געוואָרען אויף אַזאַ מעטהאָדישען און געשעפטסמעסיגען אופן, אַז זעלטען ווען איז געמאַכט געוואָרען אַ ניט'ריכטיגע אויסרעכנונג. שולצע דעליטש אַליין איז געווען אַ פּאַרויכטיגער מענש ביז גאָר, און אַלץ איז דורכגעגאַנגען דורך זיין קאָנטראָל. שפּעטער איז ערעפּענט געוואָרען אַ צענטראַלע באַנק, און די סיסטעמע איז געוואָרען אזוי אויסגעאַרבייט, אַז עס איז שוין ניט געווען וואָס מורא צו האָבען פאַר אַ גרויסען היזק. אין 1903 איז דורך אַט דער באַנק דורכ-

געגאנגען בסך הכל פאר'ן יאהר איבער 750 מיליאָן טאָלער.
פון דייטשלאַנד האָבען זיך די „פאַרשום פעוּאיינען“ פער-
שפרייט איבער אַנדערע טהיילען פון אייראָפּא, צ. ב. רוסלאַנד און
בעלגיען. אין בעלגיען בעזונערס האָט זיך שולצעדעליטש'עס פלאַן
איינגעגעבען — די באַנקען זיינען נאָר געווען אַ טהייל פון דער
ריעזיגער אָרגאַניזאַציע, הגם דער וויכטיגסטער טהייל.

שולצע האָט בעוויזען גאַנץ קלאָהר, אז זיין פלאַן איז ניט
געווען קיין ברכה לבטלה, און דאָך זיינען זיינע גרעסטע אָנהענגער
מודה, אז די אַרבייטער אַלס קלאַס זיינען אזוי גוט ווי נאָר ניט
געהאַלפּען געוואָרען. דורך שולצע'ס גענאָסענשאַפטען, ווי זיי
ווערען אָפט אָנגערופּען, האָבען מעהרסטענס די קליינהענדלער און
מייסטער בעלי מלאָכות פּראָפּיטירט, ניט נאָר פינאַנציעל, נאָר
אויף מאָראַליש, ווייל חוץ דעם, וואָס די מיטגלידער פון די קאָאָר-
פּעראַציעס האָבען געמוזט זיין סאָלידע און שפּאַרזאַמע מענשען,
האָט יעדער איינער פון זיי געהאַט צו טראָגען אַ געוויסע פּער-
אַנטוואָרטליכקייט אויף זיך. איידער מען האָט אימיצען צוגענומען
אַלס מיטגלידער, האָט מען חוקר ודרש געווען וועגען זיינע מרות
און זיין אַרט לעבען — און דער-אָ פאַקט איז געווען בעקאַנט צווי-
שען פּאָלק.

לאַסאַל'ס בעהויפטונג, אז דורך שולצע'ס פלאַן „קען נאר אַ
הייפּעלע אַרבייטער מגולגל ווערען אין בורזש'ען“, איז אַלזאָ ריכ-
טיג, אָבער פון דער אַנדערער זייט, איז שולצע, פון דעם אינדי-
ווידואַליסטישען שטאַנדפּונקט, געווען גאַנץ אויסגעהאַלטען. ער
האָט דאָך ניט געזוכט צו מאַכען אַלע אַרבייטער פאַר סוחרים. ער
האָט נאָר געוואָלט העלפּען אַזעלכע, וואָס האָבען די פּעהיגקייטען
און אַמביציע צו פּערבעסערן זייער מצב דורך זייער אייגענער טהע-
טיגקייט. ער איז זיך געגאַנגען מיט'ן גאַנג אז קוים זיינען די מענ-
ליכקייטען דיועלכע פאַר אַלע, איז דאָך קיינער ניט שולדיג, חוץ
די אָנבעטראַפּענע, אין דער שלעכטער לאַגע פון די וואָס בלייבען
אויסען. פאַר שולצע'ן האָט בכלל ניט עקזיסטירט דער גרויסער
תּהום צווישען קאַפיטאַל און אַרבייט אויף וועלכען לאַסאַל טייט אָן
און אונטערשטרייכט אומעטום אין זיינע שריפטען. בויענדיג
זייערע שיטות אויף נאָר פּערשיעדענע יסודות, האָבען זיי זיך
געמוזט צוגעהען אין אַלע פּונקטען, ניט בלויז אין עטליכע. הינ-

טער דעם עקאָנאָמישען פּלפּול צווישען די צוויי אַרבייטער-פּיהרער האָט געשטעקט אַ טיעפּערער צווישענשייד, וואָס האָט זיך פּון אויבענאָוויי ניט אַרויסגעווייעזען, הגם לאַסאַל איז אַ פּאָאָר מאָל יאָ מרמז, אָבער טאַקיי נאָר מרמז, אויף דעם עיקר וואָס ליגענט ביים שרש פּון דעם פּאָליטיש-עקאָנאָמישען וכוח צווישען איהם און זיין גענגער. ביידע האָבען זיי געשעפט פּון פּערשיידענע קוואַלען. לאַסאַל איז געווען דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פּון דער דייטשער פּילאָזאָפּיע פּון זיין צייט, בעת שולצע-דעליטש האָט געצויגען זיין ניקה אינדירעקט פּון ענגלאַנד.

די צוויי וועלט-אַנשוואַונגען.

עס איז שוין דערמאָהנט געוואָרען אין דער ערשטער סעקציע פּון אונזער איינלייטונג, אז לאַסאַל האָט געהאַט אַ מעות, ווען ער האָט בעהויפטעט, אז דער שטאַנדפּונקט פּון באַסטיא-שולצע און זייערע חברים איז ניט געבויט אויף קיין גייסטיגען פּונדאָמענט. מען טאָר ניט פּערגעסען, אז אַדאַם סמיטה, דער פּאָטער פּון דער קאָאָאָרדינאָר פּון פּאָליטישע עקאָנאָמיע, איז געווען אַ פּראָפּער סאָר פּון פּילאָזאָפּיע. דוקא אין ענגלאַנד איז די פּאָליטישע עקאָנאָמיע געגאָנגען האַנד אין האַנד מיט פּראַקטישער פּילאָזאָפּיע, ד.ה. מיט מאָראַל-פּראָגען. דער אויפשוואַונג פּון דער „פּרייער קאָנקורענץ“ בעוועגונג אין ענגלאַנד האָט געהאַט צו פּערדאַנקען נאָר אַזעלכע מענער ווי בענטהאַם און מיל, סידזשוויק און ספּענער, וועלכע זיינען געווען דענקער אין ברייטסטען זין פּון וואָרט. דער חסרון פּון די בריטישע עקאָנאָמיקער בעשטעהט גיכער אין דעם, וואָס זיי האָבען אָנגעבונדען זייערע עקאָנאָמישע שיטות אָן אַ מאָראַל-פּילאָזאָפּיע, איידער אין פּערקוקען דעם הינטער-גרונד פּון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. מען קען אפילו זאָגען, אז ביי די מעהרסטע גרויסע בריטישע עקאָנאָמיקער איז דער עטהייט שער אימפּולס געווען דער לייט-מאַטיאָ פּון זייער סיסטעמעס. אַפילו בנוגע אַדאַם סמיטה, וועלכער בויט די פּאָליטישע עקאָנאָמיע און די עטהיק אויף צוויי אַנטקעגענגעזעצטע אינסטינקטען — איז דאָס אמת. אין זיין „געשיכטע פּון ציוויליזאַציע“ אין ענגלאַנד“ בעטאַנט באַקל דעם פּאַקט, וואָס אַדאַם סמיטה'ס מאָראַל-טהעאָריע און זיין עקאָנאָמישע שיטה שטעלען מיט זיך ניט פּאַר קיין צוויי בעזונדערע סיסטעמען, ווי מען וואָלט געקענט מיינען, נאָר אַדרבא, זיי ערגענצען איינס דאָס אַנדערע.

די „קאָאָאָרדינאָר פּילפּול“, וואָס לאַסאַל דערמאָהנט לגנאי (אין פּיערסען קאָפּיעל), איז געווען דער פּראָדוקט פּון אַזאַ קאָמבי-

נאציע פון עקאנאָמישע און מאָראַל. דער קאמפף, וואָס בראַיט און קאָברען האָבען אָנגעפיהרט געגען די קאָרן־געזעצע, איז געווען דורכ־ אויס אין די אינטערעסען פון די אַרימעלייט. וואָס מען זאָל ניט זאָגען וועגען אָט די מענער און זייערע חברים, סיי אין ענגלאַנד, סיי אויפ'ן קאָנטינענט — איינס מוז מען האַלטען אין זינען, אַז די „בורזשואַ“־עקאָנאָמען, ווי לאַסאל רופט אָן די אַרט־האַדאָקסישע (אַפיציעלע) און האַלב־אַרט־האַדאָקסישע עקאָנאָמישע שריפטשמע־ לער, האָבען זיך ניט געשמעלט די אויפגאַבע לכתחילה צו כשר'ען דעם קאפיטאליזמוס און אַרויסגעבען אַ היתר אויף די גרויסע פראָד־ פיטען פון די אונטערנעהמער. בעוונדערס איז די מאַנטשעסטער שולע פריי פון אזא חשד. איהר עוברא איז געווען צן קעמפּען פאַר רעפּאָרמען, וואָס זאָלען לינדערן די נויטה צווישען די אַרבייטער און די פּויערן. אַדרבא, אַרויסטרעטענדיג קעגען דער רעגירונג, האָבען די מיטגלידער אַרויסגעוויצען, אַז זיי זיינען אידעאליס־טען, אין דעם פראַסטען און פּאָפּולערען זין פון וואָרט.

אַפילו באַסטיא אין פראַנקרייך און שולצע־דעליטש, ווי אויך פּאָוכער, מאַקס ווירטה און די גאַנצע פריי־האַנדעל שולע אין דייטשלאַנד, וואָס איז געווען אַ מין מאַנטשעסטער שולע, נאָר אין אַ קלענערען פּאַרמאט, האָבען אין אָנהויב געציעלט זייערע פּיילען נאָר קעגען דעם פּראַטעקציאָניזם, קעגען די נזירות און תקנות פון דער רעגירונג, וואָס זיי האָבען געהאַלטען פאַר אַ טיראַניי ניט נאָר קעגען די סוהרים און אונטערנעהמער, נאָר קע־ גען דעם פּאָלק בכלל; וואָרים אויב, למשל, די רעגירונג שטעלט אַ הויכען אַבצאַהל אויף אַן אימפּאָרטירטען אַרטיקעל, הייסט דאָך עס, אַז סוף כל סוף מוז זיך אזא אַבצאַהל אַברופּען אויפ'ן פּראַס־טען פּאָלק.

אין דער עקאָנאָמישער ליטעראַטור הייסט די מאַנטשעסטער שולע אָפט די „לויסעה פּיר“ שולע. דער אויסדרוק, וואָס מיינט אין פראַנצויזיש „לאָזען צורוח“, שטאַמט נאָך פון די פיזיאָקראַטען, וועלכע האָבען געזוכט אויסצופיהרען, אַז יעדער איינער זאָל מע־ גען האַנדלען אין וואַנדלען ווי אזוי און ווען ער וויל, אַהן דער מינ־ דעסטער בעשרענקונג מצד דער רעגירונג. אָט דער אינדיװי־ דואַליסטער פּרינציפּ האָט זיך ערשט אויסגעאַרבייט און געקומען צום פּראַקטישען אויסדרוק אין ענגלאַנד. פון דער גאַנצער צער פּילאָזאָפּיע וואָס האָט דעם דאָזיגען פּרינציפּ אַרויסגעבראַכט, זיינען צו די דייטשע פּערטרעטער פון דער פּריי־האַנדעל בעוועגונג. בלויז אָנגעקומען די שיריים; און קיין חרוש איז דאָס ניט, ווען מען איז בעקאַנט מיט די שטריכען און מיט דער קולטור־ענטוויקל־ונג פון די צוויי בעזונדערע פעלקער.

אין דייטשלאַנד האָט זיך די גאַנצע נאָד־ק אַנטי־אַנישער

פילאָזאָפיע געצויגען אין דער ריכטונג פון קאָלעקטיוויזם. די נאָר ציאָן, דער שטאַט, דער „איבער-יחיד“ — אָט דאָס איז געווען, און איז נאָך ביו אויף היינטיגען טאָג, פערבליעבען דער עיקר אין דער דייטשער פאָליטישער פילאָזאָפיע; און מיט דעמוזעלבען גרונדגעראַנט איז דורכגעדראַנגען אויף די דייטשע עקאָנאָמיע.

אויב דער מאַסשטאַב איז דער שטאַט אָדער די נאַציאָן, דאַרף מען דערפון אָבלערנען, אז דער יחיד איז נאָר אַ טהיילכעלע פון דער עצם זאך, נאָר אַ רינג פון אַ קייט. אָט דאָס האָבען מיר דאָס קערנדעל פון קאָלעקטיוויזם, און דעמוזעלבען פרינציפ טרעפן מיר אויף אָן ביי גאַסאַל'ס אינדירעקטע רביים, פּיכטע און העגעל.

די צענטראַלע אידעע פון דעם שטאַט איז ניט נאָר געווען דער ווינקעלשטיין פון דער דייטשער פאָליטישער פילאָזאָפיע.

אַפילו די אַרטאָדאָקסישע עקאָנאָמיקער, טאַקיי די גופא, וואָס לאַ סאַל רופט אָן „בורזשאַ“ עקאָנאָמען, זיינען געווען בעאיינפלוסט פון דעם דאָזיגען געדאַנק. אין דייטשלאַנד, אַנדערש ווי אין

פראַנקרייך און ענגלאַנד, איז שווער צו טרעפן דעם נאָמען פון אַ גרויסען עקאָנאָמיקער וואָס זאָל ניט זיין גענייגט מסכים צו זיין

אויף אַ געוויסער פאַרמע פון סאָציאַליזם. אין קיין אַנדער לאַנד חוץ דייטשלאַנד, געפינען מיר ניט אַ גרופע טהעאָרעטיקער ווי די

קאַטהעדער-סאָציאַליסטען פון דייטשלאַנד. אין וועלכען אַנדער לאַנד וואָלט זיך אַ בישאָף ערקלערט אָפּען פאַר לאַסאַל'ס פראַק-

טישע פּלענער ווי דאָס האָט געטהאָן קעטעלער, דער בעגרינדער פונ'ם קריסטליכען סאָציאַליזם? די גאַנצע היסטאָרישע שולע פון

פאָליטישע עקאָנאָמיע, אָנהויבענדיג מיט ראָשער און קאַנטשענדיג מיט שמאַלער און וואַגנער און די אינגערע דייטשע עקאָנאָמיקער

פון אונזער צייט, האָט אין זיך אַ נצויץ פון סאָציאַליזם, איז ניט אין איין פאַרמע, איז אין אַנאַנדערער, מיט דער קאָלעקטיווער אידעע זיי-

נען זיי אַלע דורכגעדראַנגען.

די „פרייהאַנדעל“ שולע וואָס האָט פערטראַטען דעם עט' הישען און עקאָנאָמישע אינדיווידואַליזם איז געווען אַן עקאָנאָמי-

שער אַרטיקעל פאַר דייטשלאַנד. קיין דייטשער פראַדוקט איז דאָס זיכער ניט געווען, און כדי צו פערשטעהען דעם תוך פון וכוז צוויי-

שען לאַסאַל'ען און שולצע'ן, מוז מען דוקא האָבען פאַר די אויגען די צוויי פערשידענע וועלט-אַנשוואַונגען פון וועלכע זיי זיינען, יעדער בעזונדער, בעאיינפלוסט געוואָרען.

די וויכטיגקייט פון „באַסטיא-שולצע“ אָדער „קאַפּיטאַל און אַרבייט“.

לאַסאַל האָט געהאַט פערעפענטליכט גענוג פאַמפלעטען, וואָס

האָבען אַרויסגערופען גרויס אויפזעהען אין יעדער קאָכערדיגער פער-

יאָדע פון דייטשלאַנד, אָבער אזאָ שטאַרקען רושם ווי זיין לעצט וועק האָט געמאַכט אין די אינטעליגענטע קרייזען האָט מען נאָך דאָרטען ניט געהאַט דורכגעלעבט. זיינע פריהערדיגע עקאָנאָמישע שריפטען זיינען געווען מעהר־וועניגער שטיקלעך און ברעקלעך. אין דעם „באַסטיאָ־שולצע“ האָט מען אָבער דערזעהן אַן אָנגע־רונדעטע, אויב אָפילו ניט קיין סיסטעמאַטישע אַרבייט. דער פאַקט וואָס בישאָף קעטלער איז, נאָכ'ן ערשיינען פון בוך, אַרײַ בער אויף לאַסאַל'ס זייט, איז שוין גענוג צו בעווייזען, וואָס פאַר אַ געוואַלטיגע ווירקונג דאָס ווערק האָט געמוזט האָבען בכלל.

לאַסאַל האָט זיך שוין געהאַט געקליבען אַ לענגערע צייט צו שרייבען אַ גרויסע סיסטעמאַטישע אָבהאַנדלונג איבער פּאָליטישע עקאָנאָמיע. ער האָט אָבער פריהער געוואָלט ענדיגען זיין „סיס־טעם דער ערוואָרבענען רעכטע“, וואָס איז בלי ספק לאַסאַל'ס אַרײַ גינעלסטע אַרבייט. ווען ער האָט זיך אָנגעפאַרטיגט מיט אָט די צוויי בענדער, האָט ער געשריעבען מאַרקס'ען „מײן איצטיג ווערק איז אַ גרויסעס, דאָן קומט די פּאָליטישע עקאָנאָמיע און 3 אַנ־דערע ווערק“*.

דערווייל, אָבער, האָט מאַרקס זיך געפּעדערט און אַרויסגעגעבן בען זיין „קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע“, אין וועלכען ער האָט ענטוויקעלט די הויפט געדאַנקען פון זיין עקאָנאָמישער שיטה. די ערשיינונג פון דעם דאָזיגען ווערק, דעם פּאַרקלויפער פונ'ם מאָנאָ־מענטאַלען „קאַפיטאַל“ האָט אָבער ניט געמאַכט אַז לאַסאַל זאָל אויפגעבען זיין בעשלאָסענעם פּלאַן, ווי ער האָט עס פריהער גע־האַט ברעה צו טהאָן. ער האָט אַלץ געוואָלט האָבען אַן עקאָנאָמ־יען פונדאַמענט פאַר זיין יודיסטישען ווערק, און אַ מיין טהעאָ־רעטישען שולחן ערוך, ווי ער דריקט זיך אויס אין דער פּאַררעדע, צו דער פּראַקטישער אַניטאַציע. אַ היבש ביסעל האָט דאָ אויך צוגעהאָלפּען דער פּערזענליכער מאַטיוו, וואָס ער האָט געוואָלט זיין גענער שולצע־דעליטיש'ען אָבשלאָגען רי פליענגלען. אין אַקטאָ־בער 1863, האָט זיך לאַסאַל אַלזאָ גענומען מיט השק צו דער דאָ־זיגער אַרבייט, און אין פיער מאָנאַטען אַרום, אונטער די שווערסטע אומשטענדען, איז פאַרטיג געוואָרען דאָס ווערק וואָס דאָ איז אַי־בערזעצט.

מאַרקס, וועלכער איז געווען צוקריעגט מיט לאַסאַל'ען שוין זינט 1862. האָט שפּעטער נעמענה'ט, אַז דער לעצטער האָט פון זיין „קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע“ געבאַרגט די עיקר גע־דאַנקען, וועלכע ער האָט נאָך אָפּט שלעכט אויסגעטייטשט; און

* אַנקען : לאַסאַל.

דערצו האָט ער אַפילו ניט אָנגעגעבען דעם מקור פון וואָס ער האָט זיי גענומען. מאַרקס האָט אָפּען אַרויסגעוויזען, אז ער האָט פאַראיבעל אויף זיין אינגערען קאָלעגע, כאָטש ער האָט איהם כּוּמַר'שט פּערזעהען די אָנגעגעבענע עצה, אויפ'ן גרונד, אז לאַ-סאַל האָט צוליב פּראָפּאָגאַנדאַ צוועקען געפונען פאַר נויטהיג צו האַנדלען ווי ער האָט געהאַנדעלט. אין דער אמת'ען, זאָגט דאָך לאַסאַל בפּירוּש (אין קאַפיטעל „טויש, ווערטא און פּרייע קאַנקור-דענץ“), אז אַלץ וואָס ער האָט אין יענעם טהייל פון בוך בעגרייב-דעט איז נאָר אַ געדאַנקען-עקסטראַקט, וואָס ער האָט ענטנומען פון אַ „גאָר בעדייטענדער מייסטערהאַפּטער שריפט“... פון דער אויסגעצייכנטער און עפּאָכע-מאַכענדער שריפט פון קאַרל מאַרקס, נעמליך, „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע“. דערפאַר, מיינט געאָרג בראַנדעס, האָט מאַרקס ניט געהאַט קיין גרונד צו האָבען תּרעומית אויף לאַסאַל'ען. אָנקען, וויעדער, וועלכער איז אַלס ביאָגראַף אָביעקטיווער ווי בראַנדעס, גיט גערעכט מאַרקס'ען, זאָ-גענדיג, אז אויב לאַסאַל איז געווען אזוי פּאַרויכטיג מיט ציטאַטען און האָט דערמאָהנט אזוי פיעל נעמען און טיטלען פון ווערק, האָט ער געמעגט אָנווייזן דעם מקור אומעטום וואו ער האָט ענטוויקעלט מאַרקס'עס אַ געדאַנק.

פון דער אַנדערער זייט מוז מען דערמאָהנען, אז לאַסאַל האָט בעהאַנדעלט דעם גאַנצען ענין פון קאַפיטאַל און אַרבייט אויף זיין אייגענעם כאַראַקטעריסטישען שטייגער. לכל הפּחות, איז דער ציטריט, ווי אויך די בעהאַנדלונג, געווען אָריגינעל און קרעפּטי-גער ווי ביי מאַרקס'ען. די „קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע“ איז ניט געווען ביכולת אַ נעהם צו טהאָן דאָס פּאָלק ווי לאַסאַל'ס „כאַסטיאַ-שולצע“ (אָדער קאַפיטאַל און אַרבייט). אויך האָט לאַסאַל אַרויסגעוויזען, כּוּנּוּע אייניגע פרטים, מעהר הריפות ווי מאַרקס. זיין אַנאַליז דערגרייכט ביי יענע בעגריפען ביי'ן סאַמע גרונד.

וואָס איז נוגע דער פּאַרמע פּונ'ם בוך, איז קיין סך גוטעס וועגען דעם ניטאָ וואָס צו זאָגען. וועמען עס קומט נאָר אויס צו רעדען וועגען אַט דעם מערקווירדיגען ווערק, האָט ניט קיין גוט וואָרט פאַר דעם שווערען סטיל, דעם באַמבאַסט, די געשמאַקלע-אַטאַקעס אויף שולצע-דעליטש'ען, די פּערזענליכקייטען און קליינ-ליכקייטען, וואָס לאַסאַל ווייזט דאָ אַרויס. אַפילו בראַנדעס, וואָס איז תּמיד לאַהאַל'ען דן לכּף זכות, קען שוין אזוי פיעל ניט פּערקייקען; און אָנקען, בעציהענדיג זיך אויף דעם דריטען פּאַ-ראַגראַף פּונ'ם „שלוס“, זאָגט נאַנץ ריכטיג אז מען קעהרט זיך אָב מיט עקעל ניט אזוי פון דעם געשענדעטען ווי פון דעם שענדער.

דער בולטסטער שטריך אין „באסטיא־שולצע“ איז אפשר די דיאלעקטיק, וואָס אין דעם איז לאַטאל געווען אַ מייסטער. זיין טאַקטיק צו צונעחמען זיין געגנערס אַן אַרגומענט אזוי אז עס זאָל פון דעם קיין שריד ופליט ניט כלייבען, איז אַ סאָפיסטישע אָבער אַ ווירקזאַמע. אַ דאַנק זיין קולטורעלען אומפאַנג און אויסגע־ שאַרפטען מוח, האָט ער געקענט מאַכען פון שולצע־דעליטש'ען כעפראַ דארעא, אָבער אַבטמאָל האָט ער זיין פּלפּול געטריבען צו ווייט; און זיין אינטעלעקטועלע ענערגיע געהט לאיבור גראָד דאָרטען, וואו עס האָט געקענט פּערווענדעמי יוערען מיט גרויסע נוצען. אין די ריין־פּאָלעמישע טהיילען פון בוך, פיהלט מען ווי ער דרעהט מיט'ן גראָבען פינגער און טשעפעט זיך אַכאַל גלאַט אָן אויף ווערטער, וואָס יענער האָט גאָר כּענוצט אין אַ־אַנדער זין; און דאָך איז אָט דער שאַרפּער קריטיקער ניט געווען קיין מבין אויף זיך אליין, און האָט ניט איינגעזעהען ווי קינדערש זיין אויפ־ געבאַזענע מליצה און איבערטריעבענער פּלפּול האָבען געמוזט אויסקומען דעם וויסענשאַפטליכען לעזער.

„באסטיא־שולצע פאָן דעליטש (אָדער קאַפיטאַל און אַרבייט)“ איז דאָס מערקווירדיגסטע בוך פון איינעם פון די מערקווירדיגסטע פּערזענליכקייטען פון 19־טען יאָרהונדערט. דאָ זעהען מיר דעם גרויסען סאָציאַליסט מיט אלע זיינע מעלות און חסרונות. דאָס בוך איז ניט גאָר אַן אָבהאַנדלונג איבער פּאָליטישע עקאָנאָמיע, ניט גאָר אַ פּאָלעמיק, ניט גאָר אַ היסטאָרישעך דאָקומענט, גאָר אויך אַ שטיק אומאַביאָגראַפיע, אַ גייסטיג בילד פון דעם מאַן וואָס האָט בעשאַפען אַן אַרמעע מיט סאָציאַליסטען.

„אין דעם „באסטיא־שולצע“ — זאָגט הערמאַן אָנקען אין זיין אויספיהרליכער ביאָגראַפיע — פון דעם גרויסען קעמפּפּער — געפינען מיר יענעם אויפּטהו פון לאַסאַל'ען, אין וועלכען די ניט־באַלאַנסירטקייט פון זיין גאַנצער נאַטור האָט דערגרייכט דעם בערדיטונגפּאַלסטען אויסדרוק; און דאָרטען טרעפען מיר זיינע שטאַרקע און שוואַכע פּונקטען זייט ביי זייט.“

א. א. ראַבאַק.

פארווארט

דער „יוליאן“ (*), וואָס איך האָב פּערעפּענטליכט אין 1862, איז געווען אַן אַרויסטריט געגען דעם ליטעראַרישען מאַכ (**). נאָך דעם האָט געפּאָלגט אין אַ לאַגנישען סדר דער אַרויסטריט געגען דעם פּאָליטישען און עקאָנאָמישען מאַכ אין מיין „אַנטוואָרטשרייבען“ פון 1863, וואָס איז פּאָרטגעזעצט געוואָרען דורך אַ רייע שריפטען און וואָס קומט איצט צום פּאָרלויפיגען טהעאָרעטישען אָבשלוס, דורך אַ אינ-וועניגסטער נויטווענדיגקייט, וויעדער אין אַ „יוליאן“.

דעם אויסערען שטויס דערצו האָט געגעבען דאָס „קאָפיטעל צו איינעם דויטשען אַרבייטערקאָמעכיומוס“ פון הערר שולצע-דעליטש, וואָס איז ערשט ערשיענען אין יוני 1863, אָדער איז מיר דאָן ווע-ניגסטענס צו דער האַנד געקומען. איך האָב מיטגענומען די שריפט קיין מאַראַספּיכא, וואו איך בין דאָמאָלס געפּאָהרען, און דאָרטען האָב איך זיך ערשט בעקענט אויף דער אמת'ען מיט הערר שולצע, אין וועמען איך גופא בין ביז אַהער געווען בעצם גענאָרט, און אַנדערש האָט עס ניט געקאָנט זיין. דען, אויב איך האָב גע-קאָנט פון די צייטונגס-בעריכטען אַליין שוין קלאַר גענוג דערזעהען, וואָס הערר שולצע איז ניט, בין איך אָבער געווען צו יושר'דיג, אז איך זאָל וועלען פון זיי זיך פּאַסען אַן אַרטטהייל איבער דעם וואָס הערר שולצע איז יאָ. ערשט פון דער שריפט, וואָס ער אַליין האָט פּערעפּענטליכט, האָב איך דאָס געקענט אַרויסנעהמען מיט זיכערקייט.

ווען איך האָב זיך צוריקגעקעהרט קיין בערלין אין אָקטאָבער

(*) די שריפט וואָס הויסט מיט'ן פולען נאָמען „הערר יוליאן שמויט, דער ליטעראַטור-היסטאָריקער“, איז אַ סאַטירישע קריטיק איבער דר. שמויט'ס דאָמאָלס פּערשפּרייטען ווערק „געשיכטע דער דויטשען ליטעראַ-טור“. — א. א. ר.

(**) דאָס וואָרט „מאָכ“ ווערט דאָ בענוצט פון לאַסאַל, ווי די לעזער וועלען זיך מכתמא אַנשטויסען, אין דעם זין פון „קליקע“ אָדער „רע-דעל-פּי-הרער פּונ'ם המון“, און ניט ווי מען פּערשמעהט דאָס וואָרט געווענהליך, ד. ה. אַלס המון גופא אָדער אויפגערויצטע מאַסע—א. א. ר.

1863, האָב איך דערפאר בעשלאָסען אַרויסצוברענגען פאַר דער וועלט, וואָס הערר שולצע איז, און צו פערבינדען, אזוי ווייט ווי מעגליך, מיט דער קריטישער פונאנדערלעגונג פון זיין עקאָנאָמיע, ווי אויך פון דער ליבעראַלער עקאָנאָמיע בכלל, די פּאַזיטיווע טהעאָרעטישע בעגרינדונג פון עטליכע פון די וויכטיגסטע יסודות אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע; אָדער, לאַך מיר זאָגען, זיי צו פערפלעכטען אין יענער קריטישער אויפפלאַג טערונג.

עס איז אפילו אמת, אז איך האָב געמוזט אָט די בויען שרייבן בען אין מיטען פון אַן אָנהאַלטענדער אַניטאַציע, אַ בעלאַדענער מיט אַ משא פּערוואַלטונגס־ און קאַרעספּאָנדענץ־אַרבייט, וואָס דער אַלגעמיינער דייטשער אַרבייטער־פּעראַיין האָט אויף מיר אַרויפגעלעגט, ווי אויך אַ פּערגומענער מיט פינף קרימינאַל־פּראָצעסען, וואָס זיינען ענטשטאַנען דורך מיינע אַניטאַציע־שריפטען — הכלל, אָהן דער פּרייער צייט, וואָס פּאַרדערט זיך אייגענטליך צו יעדער טעאָרעטישער אַרבייט. פונדעסטוועגען, האָף איך, אז ניט הערר שולצע און ניט דאָס פּובליקום וועלען געפינען, אז זיי האָבען זיך דערמיט אָבגענאַרט אין זייערע ערוואַרטונגען. — עטליכע ווערטער וועגען דער ווידמונג.

די ווידמונג צום דייטשען אַרבייטער־שטאַנד ערקלערט זיך ממילא. וואָס שייך די ווידמונג צו דער דייטשער בורזשאַזיע קאָן זיך אויסווייזען, אז עס בעט זיך אַן ערקלערונג צו דעם. אָט דאָס בוך וועט הונדערטער און הונדערטער פון דער בורזשאַזיע בעקעהרען, און טאַקי די טיכטיגסטע און אינטעליגענטסטע צווישען זיי. נון, מעהר איז קיין טהעאָרעטישע טהאַט ניט ביכולת צו טהאָן. אויף אזוי פיעל אָבער, צו געווינען פאַר מיינע אַנזיכטען די בורזשאַזיע אַלס קלאַס, האָף איך לחלוטין ניט. אויפצוהויבען אַ קלאַס איבער אמת'ע אָדער כלומרשט־דיגע אינטערעסען — דאָס איז קיין טעאָרעטישע אַרבייט ניט בכח צו טהאָן.

פונדעסטוועגען, האָף איך אָבער אַלץ, אז איין פּעולה וועט דאָס בוך האָבען אפילו אויף דער דייטשער בורזשאַזיע אַלס קלאַס: דאָס געפיהל פון חרפה איבער דער אַבזאָלומטער באַדענאַזער נישטיגקייט און אונפעהינגקייט פון דעם קליינקעפינען מאָב, וואָס זי

האָט פראַקלאַמירט פאר איהרע העלדען, בעקרוינט מיט לאַרבער-
קראַנצען און געטאָנצט אַרום זיי, פערלאָזענדיג זיך אויף דער
אויטאָריטעט פון די „צייטונגסגעשוויסטער“, ווי געטהע רופט
עס אָן!

איך מיין, אז קיין בורזשאַ, אפילו אזא וואָס איז נאָר מעסיג
ענטוויקעלט, וועט ניט קאָנען איבערלייענען דאָס בוך, אַוואו ער
זאָל ניט דערפיהלען, ווי דאָס בלוט קומט איהם אַריין אין פנים
איבער דער העכסט קאָמישער פּאָזע, אין וועלכער עס האָט זיך גע-
שטעלט אויף דער וועלט-ביהנע אַ פארטיי, וואָס האָט זיך לייעב צו
בעטראַכטען אַלס „די וועלט“, און האָט אַזעלכע שוידערליכע גייס-
טיגע קאָליקעס פאר פיהרער און העלדען, דורך וועלכע, הייסט עס,
איהר גייסטיגער סך הכל, איהר שטאַנדפונקט אַלס קלאַס, קומט
צום אויסדרוק.

אַפּשר וועט זי דערפון וויפיעל ניט איז איינזעהן, אז איהרע
ערפאָלגען אין אַלע פראַקטישע און פּאָליטישע קעמפע זיינען נאָר
קלאָנעדיגע, און אז אזוי האָט עס געמוזט זיין! און וועניגער ווי
אין וועלכען עס איז אַנדער לאַנד וועט אין דייטשלאַנד, אַ דאַנק
אונזערע אַלטע גוטע טראַדיציעס, קענען אָנהאַלטען אַט די גייסטיגע
אויסצעהרונג. איז אָבער דערפאר, צוריקגעערט, טאַקי די
דאָזיגע אָבגעצהרטקייט פון דער בורזשאַזיע דוקא אין
דייטשלאַנד צום ערגסטען. עס איז דער בעזונדערער
אומגליק מיט דייטשלאַנד, וואָס דאָרטען שטרעבט די
בורזשאַזיע צום בליהונס-פונקט פון הערשאַפט, ניט אין דער צייט
ווען זי אַל יין בליהט, ווי עס איז געווען דער פּאַל אין פראַנק-
רייך און אין ענגלאַנד, נאָר אין אזא צייט ווען איהר בליהונג איז
שוין, צוליעב דער אַלגעמיינער וועלט-*) ענטוויקלונג, פּער-
וועלט פון אינוועניג. די זאָגענאַנטע בירגערליכע וועלט-פּער-
יאַדע — איך וועל שפּעטער אויפצייגען גענוי דעם זין און אינאַלט
פון אַט דער בעצייכנונג — האַלט שוין אין פּערגעהן. פונדעסט-
וועגען, אָננעהמענדיג דעם סוף פון אַ פּעריאָדע נאָר פאַר'ן אָנפאַנג.

(*) אין אַ פּאַר אויסגאַבעס שטעהט אַנשטאַט „וועלטענטוויקלונג“,
ווי אין דעם אַריגינאַל פון 1864 און דער 1898 אויסגאַבע, דאָס וואָרט
„וויטערענטוויקלונג“ וואָס איז, פּערשטעהט זיך, אַ גרייז. — א. א. ר.

פאלט אונזער ברוזשואזיע אריין אין דעם נאאיווסטען טעות און מיינט, אז זי שפירט אין זיך פריהלינגס-רוועהען און סמנים פון שפראך-צונג ! אָט דער גייסטיגער אַנאַכראָניזם, וואָס זיין אָנהאַלטענדע ווירקונג לאָזט זיך מערקען אין יעדען פרט, בעשטימט אויך די אַלגעמיינע שטריכען פון דעם יאָמער בילד, וואָס זי שטעלט מיט זיך גייסטיג פאַר.

וויל אונזער ברוזשואזיע נאָך אַ וואָסער ראָלע שפיעלען, קען זי דאָס נאָר טהון, אויב זי איז בכח זיך אַ נעהם צו טהון צו דענ-קען און צו לערנען אויפסניי — אָבער ניט פון די צייטונג-געזען! נאָר דענקען און לערנען אַנדערש ווי פון די צייטונגען האָט זי שוין פערנגעסען זינט פון לעצטען דור אָן כמעט, און דאָס איז די דירעקטע סיבה פון דעם, וואָס זי האָט זיך פערקריפעלט ביז צו אַן אויסגעצעהרטער קארליק-געשטאַלט, נאָכדעם ווי זי האָט אַמאָל גרוי-סע און בעדייטענדע פעהיגקייטען אַרויסגעוויזען.

נאָך אַ וואָרט צו די עקאָנאָמען.

אין מיינ „סיסטעם דער ערוואָרבענען רעכטע“ טהייל 1, זייט 264, זאָג איך: „כנוגע די סאָציאַלע בעציהונגען, שטעהט די וועלט ביי דער פראַגע צי עס זאָל היינט, ווען עס איז מעהר ניטאָ קיין אייגענטהום אַלס רעכט דירעקט זיך צו בענוצען מיט אַנאַנדער מענ-שען, צי זאָל עס היינט עקזיסטירען אַלס רעכט פון אינדידעק-טער אויסנוצונג. דאָס הייסט, אין תוך גענומען: צי די פרייע בעטעטיגונג און ענטוויקלונג פון אייגענער אַרבייטס-קראַפט זאָל זיין אויסשליסליך דאָס פריוואַט אייגענטום פון דעם, וואָס בע-זיצט דעם אַרבייטס-מאַטעריאַל און האָט דעם מזומן אויס-צולענען אויף דער אַרבייט (קאַפיטאַל), און, פאַלגליך, צי דאַרף קומען דעם אונטערנעהמער אַלס אַזעלכען, און אָבגעזעהען פון דער בעלוינונג פאַר זיין וואָסער-ער אַרבייט — צי דאַרף איהם קומען אָן אייגענ-טהום וואָס בעשטעהט פון פרעמדען אַר-בייטס-ווערט: (קאַפיטאַל-פרעמיע, קאַפיטאַל-פראַפּיט, וואָס שאַפט זיך דורך דעם חלוק צווישען דעם פערקויפס-פרייז פון פראָדוקט און דעם סך הכל פון די לוינען און פער-

ניטיגונגען פאר דער גאנצער ארבייט, שוין דאס גייט
טיגע אריינגערעכענט, וואס האט אויף וועלכען ס'ניט איז אופן
אויסגעהאלפען אז דער פראדוקט זאל פארטיג ווערען.)

צט דער זאץ* ענטהאלט, ווי יעדער זאך־פערשטענדיגער וועט
לייכט זעהן, אין א קאמפאקטען קיצור, דעם פראגראם פון א פאך־
ליטיש־עקאנאמישען ווערק, וואס איך האב יעמאלט געהאט
בדעה צו שרייבען אין א סיסטעמאטישער פאָרם אונטער'ן טיטול
„גרונדליניען איינער וויסענשאפטליכען נאציאנאל־עקאנאמיע.“
איך האב נאָרוואָס געוואָלט זיך נעהמען אויספיהרען דעם
פלאן, איז די פראגע צוגעטרעטען צו מיר אין א פראקטישער
געשטאלט, אין אָנהויב פון 1863, דורך א בריעה פון דער לייפציגער
צענטראל־קאמיטעט. איך האב ארויסגעלאָזען מיין „אנטוואָרט־
שרייבען“; די אניטאציע האט אויסגעבראָכען, און דאָ האב איך
שוין באלד, נאטירליך, ניט געקענט קלערען וועגען פרייער צייט פאר
טהעאָרעטישער פערטיעפונג וואָס עס פאָרדערט זיך צו אזא ווערק.

וויפיעל מאָל פלעג איך זיך דאָס פון דאן אָן בעקלאָגען אין
דער שטיל וואָס די פראקטישע אניטאציע האט דער טהעאָר־
רעטישער אניטאציע פערקאפט דעם וועג! וויפיעל מאָל פלעג
איך דאָס בעדויערן וואָס עס איז מיר ניט בעשערט געווען צו האָב
בען אפריהער געשאפען פאר זיך, א שטייגער, א מין טהעאָרעטישען
קאָדעקס, וואו די פראקטישע אניטאציע זאל ביי אלע טהעאָרעטי־
שע שאַלט קענען געפינען א פעסטען יסוד. וואָרים די פאָליטישע
עקאנאמיע איז א וויסענשאפט, צו וועלכער עס איז נאָך ערשט געד
מאכט געוואָרען אן התחלה און וועלכע דארף נאָך
געבויט ווערען!

ווי שטארק אָבער דאָס האט מיך פערדראָסען — פערדריסט
עס מיך שוין מעהר ניט! ווען איך זאל אפילו אין דעם איצטיגן
גען ווערק קענען אריינגעבען בלויז א לערך קליינעם, אפשר גאָר
קנאפען טהייל, פון דעם וואָס איך וואָלט געקענט ענטוויקלען אין
א סיסטעמאטישען ווערק, און זאל אפילו דעם אריינגעגעבענעם
טהייל גופאָ פעהלען די מעלות פון א שטופענווייזער ענטוויקלונג

* ביי לאסאלען איז די גאנצע ציטאטע וואָס איז געבראָכט פון זיין
פריהערדיגען ווערק — איין זאץ. א. א. ר.

וואָס געהט אלעמאַל צוזאַמען מיט אַ סיסטעמאַטישער בעגרינדונג, איז נאָך אָבער אַלץ דאָ, צוריקשמועסענדיג, אַ ניש'קשה'דיגע פּער-גיטיגונג פאַר דעם אלעמען אין דער פּיעל שטאַרקערער לעבע-דיגקייט און ווירקזאַמקייט פון דער פּאַלעטישער פּאַרם פון ענטוויקלונג; און אימער-צו זיינען עס די וויכ-טיגסטע גרונדזעצע וואָס מיר האָבען דאָ אַרויסגעבראַכט. בעזונדערס אָבער: די גרויסע אויפּרעגונג, וואָס שטעהט פּאַר! די נאַציאָן איז אויפּגעטרייסעלט פון דעם עקאָנאָמישען שלאָף! די סאָציאַלע פּראַגע איז געוואָרען לינקס און רעכטס אַ טאַנעס-פּראַגע. הונדערטער און טויזענדער וועלען דאָס בוך לעזען וואָס וואָלטען קאַלט און אָהן חשק פאַרבייגעגאַנגען אַ גראַבייכניג סיסטעמאַטישע פּונאַנדערלעגונג, וואָס האָט פאַר זיך נאָר אַ לעזע-פּובליקום פון אַבסטראַקטע געלעהרטע. און אזוי זעה איך זיך אַרום, אַז אויך אין אַט דער הינזיכט האָט דאָס מול מיך בעהאַנדעלט מיט חסד.

פ. לאסאל.

בערלין, 16 יאנואר, 1864.

איינלייטונג.

עס וועט אפשר תחילת זיין קשה די זאך למאי מיר בריינגען דאָ תיבה נאָך דעם, א שטעלע פון שעלינגס * ווערק. נאָך וואָס ווייטער דער לעזער אליין וועט אַריינדינגען אין בוך, אַלץ קלעהרער וועט איהם ממילא ווערען דער שכל דערפון. מיר שמע־ לען דאָ בכן אוועק, אָהן אַ וואָסער ווייטערען פירוש, אַלס איינ־ לייטונג די שטעלע פון שעלינג'ען וואָס קומט דאָ תיבה. ענטפערענדיג מיט אַ רעצענזיע אויף אַ רעצענזיע פון דער „יענא'ער אַלגעמיינער ליטעראַטור־צייטונג“, קומט שעלינג'ען אויס צו מאַכען אָט די דאָזיגע ערקלערונג.

(שעלינגס ווערק 1 אַבטהיילונג. באַנד 6, ז. 557.)

„אָזוי אין אַלגעמיין, איז ניט שווער צו בעמערקען צו וואָס פאַר אַ מין מענשען דער דאָזיגער רעצענזענט געהערט. אַ־הויז דער אונפערשעהמטקייט מיט וועלכער ער מאַכט דעם אַנשטעל אָט פונקט ווי עס וואָלט איהם שטאַרק געאַרט וועגען מצב פון דער וויסענשאַפט און וועגען כבוד פון דער דאָקטאָר־ווירדע, הגם [אין דער אמת'ען] ווייזט ער זיך אַרויס פאַר אַ גרעסערען בור ווי אַ וואָסער סטודענט, וועלכער ניט זיך אָב מיט וויסענשאַפט, וואו ס'ניט איז אין אַ אוניווערזיטעט, און שטעלענדיג זיך, לאָמיר זאָגן העינט, צום עקזאַמען אין דער באַמכערגער מעדיצינישער פאַ־ קולטעט אַלס קאַנדידאַט פאַר'ן דאָקטאָר טיטול, ווערט ער צוריק געוויזען מיט אַ בזיון צוליעב זיין עם האַרצות — אַ־הויז דער דאָזיגער אונפערשעהמטקייט, קומט נאָך צו די תמימות־דיגקייט מיט וועלכער ער רעכענט זיך צו צום פערשטענדיגען און ראַפּינירטען עולם, וואָס איז אַ פאַמיליען־שטריק פון דער גרויסער משפּחה, וועל־ כע איז געשאַפען געוואָרען און האָט זיך אַלץ כסדר פערמעהרט, פון דער צייט אָן וואָס די פאַרטשריטע אין דער וויסענשאַפט און

אָינער פון די ריעזען אין דער דויטשער פּילאָזאָפּיע. שעלינג (1775-1851) האָט פערנומען אַ פּלאַץ צווישען פּיכטע און העגעל, סיי כראַנאָלאָגיש און סיי לויט דער וויכטיגקייט פון זיין סיסטעם, וואָס איז געווען אַ מיטעל־גליעד אין דער קייט פון דויטשען אידעאָליזם. א. א. ר.

אין דער קונסט האָבען אַ מחנה מענשען געמאַכט הינטערשמעליג אויף פונקט אַ האַלבען יאָרהונדערט.

דער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון אַט דעם מין מענשען איז וואָס זיי רעדען זיך נאָך אַלץ איין אַז זיי לעבען אין דער מאָדערנס-טער צייט, און כאַטש זיי שטעלען מיט זיך פאַר די פּערגרעכסטע מענשען, ווען מען בעטראַכט נאָר די עפּאָכע [אין וועלכער מיר לעבען], מיינען זיי פונדעסטוועגען אַז זיי האָבען געשמאַק און אורטהיילס־קראַפט. און אין דער צייט וואָס פון אַלע מינים טהע-טינקייטען איז ביי זיי שוין לאַנג לאַנג קיין אַנדערע ניט פּערבליע-בען ווי די איינע פון רכילות־טרייבען, האַלטען זיי זיך פאַרט אַלץ פאַר די פיינע לייט, פאַר'ן געבילדעטען עולם. זאָגט מען זיי, אַז זיי האָבען שוין לאַנג אויפגעהערט צו לעבען אין דער איצטיגער וועלט, קלערען זיי זיך אַז מען קען דאָס גאָר ניט מיינען אויף אַן אמת'ען. איז מען זיי מבטיח אַז גאָר אין ערנסט, ווערען זיי פּער-רעכענט פאַר פּראַסטאַקעס, קען זיך דאָס זיי גאָר בשום אופן ניט פאַטויפּען אין קאָפּ. שווערט מען זיי, אַז זיי ווערען ניט בע-טראַכט פאַר אַ האַאָר בעסער ווי טויטע הינט, קענען זיי וויע-דעראַמאַל ניט בעגרייפּען אַז דאָ איז אויסגעדריקט אַ ריכטיגע מיינונג, נאָר פאַר אַ ניט־לייטישע בענעהמונג האַלטען זיי דאָס גאָר. מיט איין וואָרט, עס איז לחלוטין ניט צו מאַכען מיט זיי. אויף אזוי ווייט זיינען זיי ניט ביכולת אַליין אַ טראַכט צו געבען דאָריבער, אַז זיי קענען גאָר ניט בענעהמען ווי אזוי אימיצער קען האָבען די פּרינציפּען און בעגרייפּען פון אַ לייטישען מענשען, און פונדעסטוועגען זאָל ער זיי בעהאַנדלען און בעטראַכטען פאַר דעם וואָס זיי זיינען, דהיינו, אַ באַנדע.

האַבען זיי עפעס אויפגעכאַפט אַן אויסדרוק „פיינע בענעה-מונג“, אין וועלכען זיי האָבען קיין ברעקעל ידיעה ניט, און וואָס אַ פּאָאָר ווערטער, קומט זיי באַלד דאָס אַרויף אויפ'ן צונג. איר מיצער וואָלט געקענט מיינען אַז קענען כאַמולעס קען עפעס מעג-ליך זיין פיינע בענעהמונג!

אין אַ רעצענזיע פון דער „ליטעראַטור־צייטונג“ פּערוזיכערט איינער פון דיאָ פּיליסטער דעם אַנדערן, אַז דעם געבילדעטען עולם קומט פאַר דער טאָן, וואָס די נייע פּילאָזאָפּען נעהמען אַן

אנטקענען זייערע געגנער, פערעכטליך; און אין איין זשורנאל, וואָס ווערט אַרויסגעגעבען פון און פאַר אַפטייקער, גיט מען מיר גאָר צו מערקען וועגען אַטישער * פּאַלירטיקייט. אַיך וואָלט אַ בעלן געווען צו וויסען וואָס פאַר אַן איינציגען מאָנומענט, אַפילו, פון אַטישער פּאַלירטיקייט, דער מענש, וואָס טהוט דאָס דאָזיגע, וואָלט קענען אויפווייזען אַז כאַטש דאָס האָט ער געלייענט. ניט נאָר דאָס, נאָר בכלל וואָלטען די דאָזיגע חברה וועלכע, ווען מען זאָל זיי ביי היינטיגען טאָג געווען אַריבערפיהרען קיין [אַלט] גריי-כענלאַנד, וואָלטען זיי, געקענט, העכסטענס, בענוצט ווערען אויף דער ערגסטער עבודת פרך אָדער העלאָמען * אַרבייט — בכלל וואָלט מען זיי זיך אויף זייער אייגענעם אופן גע'חדוש'ט, ווען עס זאָל זיי אויסקומען אַמאָל צו דערזעהען אויף זיך אַ ביישפיעל פון אַטיר-שער פּאַלירטיקייט.

אַט די באַרבאַרען ביז אין ביין אַרין, הגם אין געשטאַלט פון איצטיגע ציוויליזירטע מענשען, וועלכע האָבען קיין שום דרך ארץ ניט פאַר קיין זאָך אַ-חויז פאַר דעם פּראָסטען מאַטעריאַל פון וועל-כען זיי אַליין זיינען געקנאָטען, און זיינען ניט מסוגל ניט צו קיין אידעען און ניט צו קיין אמת אָדער שעהנקייט, זיינען עס דייעניגע וועלכע, טאָמער האָבען זיי נאָר אימיצען וואָס זאָל זיך צוהערען צו זיי, וועלען זיי זיך באַלד מיט חשק אַ נעהם טהאָן צו פערדאַמען אַלס שעדליך אַלץ-נאָר וואָס פּרעטענדירט אויף אַזעלכע זאַכען. נו, און אזוי ווי מיט פּראָסטע לשון הרע איז דאָ גאָרניט צו מאַכען, קומט אַרויס דער אמת'ער באַראַקטער פון דער באַנדע דערמיט וואָס זיי סטאַרען זיך אויפּמערקזאַם צו מאַכען און אַפּעלירען צו דער רעגירונג און די אויטאָריטעטען, ווי עס האָט געטהאָן, צוויי-שען אַנדערע, דער רעצענזענט פון דעם „רעשלוּיבשען מאַנאַזין“ און דער „יענאַ'ער ליטעראַטור-צייטונג“.

די איינרעדעניש פון דעם געבילדעטען עולם לאָזט זיי צומאָל ניט איבער אויף אזוי פיעל פּערשטענדניס, אַז זיי זאָלען איינ-זעהען ווי וועניג מען דאַרף ערוואַרטען אַז עס זאָל אַררען עפעס אַ

* וואָס האָט אַ שייכות מיט אַטהענס אין דער צייט ווען זי איז געווען די קולטורעלסטע מדינה אין דער וועלט. א. א. ר.
** דער נאָמען פון דעם שקלאַפּען-פּאַלק אין אַלטיגריעכענלאַנד. א. א. ר.

רעגיערונג דאָס, וואָס אַ חברה לשון הרע'ניקעס באַלבענען דאָר
טען. און כל זמן די רעגיערונגען און אַלץ וואָס איז אין זיי
פאַרהאַן ערהאַבענעס און הייליגעס, וועלען זיך נאָר האַלטען ביי
דעם דאָזיגען כלל, וועלען דיעניגע, וואָס אין זייער פּערזאָן רייקט
זיך אויס די ווירקליכקייט, ניט בעטראַכטען קיין שום זאַך פאַר
אַזוי פּערדאַרבענד ווי אַט דעם איינברעכענדען שטראַם פון פּסלנות
וואָס האָט ניט קיין דרך ארץ, שוין ניט אַזוי פאַר קיין אידעע בכלל,
נאָר פאַר קיין זאַך, וואָס שטעהט העכער ווי דאָס געמיינע און וואָס
טראַגט די חתימה פון הויכקייט און פון געטליכקייט.

די שליטה פון המון אין דער קונסט און אין דער וויסענשאַפּט,
קוים זאָל דאָס נאָר אַריין אין קראַפּט אָדער [אפילו נאָר] קריגען
שטיצע, וואָלט, נאָך אַן אונפערמיידליכען ערפּאָלג, ערשט געווען
דער פּאַרלויעפּער פון אַ גאַנץ אַנדער מאָב־הערשאַפּט. — אַט דער
דאָזיגער ניט־איינגערעדטער אָדער אַזוי־גרופּענער, נאָר אמת'ער
כּמ־שיגער סאַהנקולאָטיזם* וואָס איז אַזוי גרויס אַוועקצולעגען
אַן אַ זייט דעם יראת הכבוד פאַר אַלץ וואָס איז גרויס, אמת און
שעה, אַבי זיך צו קענען אַרומוואַלגען, גאַנץ אומגעשטערטער
הייד, אין דעם רינשטאַק פון זיין [אייגענער] געמיינליכע, אַנער
קענט ניט קיין שום אויבערהאַר איבער זיך — אַ סימן האָבען
מיר אין דעם, וואָס זיי ווילען ניט וויסען פון קיין אויבערהאַרשאַפּט
פון זשעניע, טאַלאַנט און אידעען. וואָרעם קיין ערדישע אוי־
טאָרימעט אָדער אויבערמאַכט, ווי גרויס אָדער ווי קליין זי זאָל
ניט זיין, הערשט ניט אַחוץ דורך דער אויטאָריטעט און עול
פון אידעען; און ביי אַ פּאָלק וואו די אַכטונג פאַר די דאָזיגע
אידעען איז מעהר ניטאָ, און וואו דיעניגע וואָס זיינען זיי פּונע
ווערען נאָך נאָר בעשיצט אָדער אונטערשטיצט, מוז קומען אויך
די פּעראַכטונג פון אַלץ־נאָר, וואו די אַכטונג דערצו, איז אינגאַנצען
געווענדט אָן דער מסוגל'קייט צו אידעען. — אויף אַט דעם אופן,
איז פונקט אַזוי ווי זיי פּאַרדערן־אויף די רעגיערונגען, זוכען דיזעל־
בע מענשען אויך אַנצוואַגען אַ שרעק אויף די ברייטע מאַסען —

*האַלעפּוזישקייט. דאָס וואָרט, סאַהנקולאָטיזם" בעציהט זיך אויף
די מעשם פון דער ניעדריגסטער שיכטע פון פּראַנציוזישען פּאָלק אין דער
צייט פון דער פּראַנציוזישער רעוואָלוציאָן. א. א. ר.

וואָס איז בעשיינפערליך אַ זייטיגע כונה אין דער התראה פון די באַמבערגער טהעזיסען.“

„דאָס אלץ מוז נאָך בעטראַכט ווערען פאַר צו קנאַפּ, און וואָס ווייטער מען אונטערזוכט דעם ענין, אלץ מעהר פיהלט מען זיך גענויטהיגט אָנצונעהמען די דאָזיגע סברה :

„אז דעם מחבר פון אַט יענער מסירה קען מען אַפילן פאַר קיין פּעלדשער ניט האַלטען, שוין ניט רעדענדיג פון אַ פאַר קולטעט־מענש ; נאָר מען מוז איהם פשוט אָננעהמען פאַר אַ פּראַסמען מענשען וואָס שטעהט אָן אַ זייט פון דער מעריצין.“ —

ערשטעם קאפיטעל.

קודם כל איז נויטהייט, ווען עס זאל אפילו אויסקומען אונזערע לעזער צייטענווייז זיך צו לאנגווייליגען, דא איבערצוגעבען, פאר א שטיק צייט כסדר, דעם אינהאלט פון אייערע פאָרטערעגע, הערר שולצע, ווערטערליך, און נאָרניט אויסלאָזענדיג דערפון; נאָר בלויז זיי אונטערברעכען דורך אונזער קריטישער בעגלייטונג. די דאָזיגע מעטהאָדע זיינען מיר געצוואונגען אויסצוקלייבען און פאר א צייט מיט דעם אָנצוגעהן, כדי קיינער זאל ניט מיינען, א שטייגער, אז מיר גיבען איבער נאָר דאָס שלעכטע פון אייער ווערק און לאָזען דאָס גוטע אויס.

מיר וועלען זיך, אַלזאָ, טאָקי האַלטען ביי אייער איינטהייט-לונג, און איצט לאָמיר אייך לאָזען אָנפאַנגען אייער דרשה :

I די ארבייט.

„א) עצם און תכלית פון דער ארבייט. די סאציאלע זעלבסט-הילף“.

„מיר פאנגען אָן — זאָגט איהר — די בעשפּרעכונג פון דער דאָזיגער וויכטיגער טהעמא מיט נאָר דעם ערשטען און נאטירליכס-טען, וואָס געהט פאַר אין אונז אַלעמען און פאר אַלעמענס אויגען יעדען טאָג און יעדע שטונדע, און צו וואָס עס פאַרדערט זיך קיין שום געלעהרזאמקייט ניט צום פערשטעהן, נאָר אַ געזונטער שכל און אַן אימפּולס איבערצודענקען אַ זאָך. זאָל נאָר יעדער זיך אַרײַנטראַכטען אין זיין אייגענעם אײך, זאָל ער נאָר אויף אַ רגע אין זיך גופאָ זיך פערטיעפען, זאָל ער דאָן בעאַבאַכטען די אַנדערע אַרום זיך : וואָס אַזוינס, אייגענטליך, איז דאָס, וואָס שטופט יעדען מענשען צו זיין טהעטיג אין זיין בעשעפטיגונג און זיכערט איהם דעם ערפאַלג, לאָמיר זאָגען, קודם כל, אין בעקומען זיין חיונה? וואָס איז דאָס פאר אַ טרייבענדע און ווירקענדע קראַפט אין אונז? (*

(* אין דעם 1898 אויסגאַבע (די בעסטע און נייעסטע) רעדאָגירט פון ער. בערנשטיין פעהלען די ווערטער „אין ווירקענדע“. א. א. ר.

„דאָ בעמערקען מיר, אלע, אָהן אויסנאָהם, צוויי זאכען, מיט וועלכע מיר ווערען, אָט אזוי ווי מיר זיינען, אלע געבאָרען: דאָס זיינען בעדערפנישען און פעהיגקייטען. מיט ביי דע זאכען קומען מיר אויף דער וועלט, און וואָס פאַר אַ ווערט די בעדערפנישען האָבען פאַר אונז, דאָס ווייסען מיר שוין צו גוט. אַן דעם דערמאָהנט אונז יעדע שטונדע. נו, קומט גראַד אויס אויף אזא אופן: אין יעדער בעדערפניש לינט שוין לכתחילה איינגעשלאָסען דער טריעב נאָך בעפריעדיגונג (!) וואָד רים נאָר דורך אָט דעם שוואַכערען אָדער שטאַרקערען דראַנג דער ווייסען מיר זיך בכלל, אז עס איז פאַרהאַן אַ בעדערפניש (!) אָט, למשל, דורכ'ן הונגער און דאָרשט, ד. ה. דורכ'ן טריעב צו עסען און צו טרינקען, דערוויסען מיר זיך פון דער בעדערפניש פאַר שפייז און געטראַנק (!!), דורך דער מיעדקייט (!!), ד. ה. דורכ'ן טריעב צו רוהען, דערוויסען מיר זיך פון דער בעדערפניש פאַר רוה“.

„בעזאָן, עפאָר, סאַטיספאַקסיאָן“, „בעדערפניש, אַנשטרענגונג, בעפריעדיגונג“ — פאַנגט אָן באַסטיאַ. (*) זיין בעריהמטען פאָליטישעקאָנאָמישען אָנפאַנגריכעל — „אַרמאַניה עהקאָנאָ-מיק“ — וואָס זיין קריטישער ווערט וועט אונז בעקאַנט ווערען אין פערלויף פון דער איצטיגער פונאַנדערלעגונג. בעדערפניש — אַנשטרענגונג — בעפריעדיגונג, זאָנט איהר איהם נאָך אַלס זיין געטרייע קאָפּיע (*).

(*) זעה איבערזעצער'ס איינלויטונג.

(**) דער „קאַטעכיזם“ פון הערר שולצע איז ניט מעהר ווי אַ גערטרייער אויסצוג איבערזעצט פון יענעם אָנפאַנגריכעל פון באַסטיאַ, וועלכער האָט דערמיט דערגרייכט אזאַ ניטפערדיענטע חויכע רעפוטאַציע צווישען די חיינטיגע ליבעראַלע עקאָנאָמען; מיט דעם אונטערשיעד בלויז וואָס יעדעס ברעקעלע גייסטרייכעס און גלענצענדעס בנוגע דער פאַרם, וואָס געפינט זוי ביי באַסטיאַ, און דורך וועלכען עס האָט זיך איהם איינגעגעבען צו געווינען יענע פאַלשע רעפוטאַציע, געהט לאיבוד ביי הערר שולצע, און די מרוקענע אָבגעשמאַקטקייט פון דער זאך קומט אַרויס ניט פערשטעלטהייד. —

דער בערלינער ליבעראַלעקאָנאָם, הערר פאַובער, האָט ביי אַ געלעך גענהויב ערקלערט אין אַ היעגער עקאָנאָמישער געזעלשאַפט, אז באַסטיאַ

דייטשען איז א מאָדע ניט נאָר זיך אַרײַנצו'חקירה'נען אין ענין, נאָר טאַקי גרינדליך און מיט מאַסיווע געדאַנקען אַרויסצוטערמען גלייך פון אָנהויב מיט דעפּיניציעס און גענוי בעשטימטע אונטער-שיעדען צווישען בעגריפען.

קודם כל ווילט איהר דעריבער פאַר אייערע אַרבייטער מאַכען דעם אָנשמעל (***) פון אַט דער געדאַנקען-מאַסיווער גרינדליכקייט, דעם פינגער אויף דער נאָז און מאַכען אַ נפּקא מינה צווישען „דער בעדער פּניש פאַר שפּייז און געטראַנק“ און „דעם הונגער און דאָרשט“ אָדער דעם „טריעב

האַט פּרודאָן'ען און דעם סאָציאַליזמוס „פּערניכטעט“ ו אַודאי איז גע' ווען גרינג הערר פּרודאָן'ען עקאָנאָמיש צו פּערניכטען, ווייל דער איז נאָר קיינמאַל קיין עקאָנאָם ניט געווען. וואָס איז אָבער שויד דעם סאָ' ציאַליזמוס, נעהם איך זיך פּריוויליג אָן — „דיענסט פאַר דיענסט“, הויסט עס, נאָך באַסטיאָ'ס מהעאַריע — אַבצודיענען אויפ'ן זעלבען אופן דעם הערר באַסטיאָ, ביי דער איצטיגער געלעגענהייט, מיט דער ערלויבעניש פון הערר פּאָבער. נאָר עס וואַלט געווען סיי איבריג און סיי בעלעס' טיגענר פאַר די לעזער, אַזוי גוט ווי פאַר'ן אויטאָר, אימער צו שמעקען געבען די ווערטער פון דעם דייטשען באַסטיאָ גענוי דיזעלבע ווער' טער פון דעם פּראַנצויזישען שולצע.

עס וועט זיין דעריבער גענוג איין מאל פאַר אַלע מאל אויפּטערק' זאָם צו מאַכען אויף אַט דער בוכשטעבליכער פינקטליכקייט, מיט וועלכער שולצע זאָגט נאָך באַסטיאָ'ן, און אין אין וועלכער יעדער דייטש, וואָס פּער' שמעהט פּראַנצויזיש, און יעדער פּראַנצויז, וואָס פּערשמעהט דייטש, קען זיך איבערצייגען.

בלויז דאָרטען וואו דער אינטערעס פון קריטישער שאַרפּקייט און גענויאַגקייט פאַרדערט, ווי צ. ב. ביי דער מהעאַריע פון ווערטא און דיענסט, וועלען מיר זיך ערלויבען הערר באַסטיאָ'ס אייגענע ווערטער צו שמעלען נעבען שולצע'ס איבערזעצונג; און איהם בעזונדער צו פאַר' הערען. ציוטענווייז, וואָס אמת איז, זאָגט טאַקי הערר שולצע אַרויס אַבסורדען, וואָס קומען ניט אויף באַסטיאָ'ס חשבון; אין אַזעלכע פעלע וועלען מיר אויס יושר צום לעצטען ניט פּערנאַלעסיגען אויפּטערקזאָם צו טאָכען דאָרויף.

(*) זי יירסא אין דער 1878 אויסגאַבע איז פּערגרייזט דערמיט וואָס אויפ'ן אַרט פון „פאַר איהרע אַרבייטערן דען שוין...“ שמעהט גאָר „פאַן איהרען אַרבייטערן דען שוין...“ וואָס אַנדערשט איבער דעם זיין פון גאַנצען זאַץ. דאָ איז, פּערשמעהט זיך, איבערזעצט לויט דעם קרשטען נוסח.

צום עסען און צום טרינקען; צווישען „דער בעדערפניש פאר רוה“ אין דער „מיעדקייט אָדער דעם טריעב צום רוהען“.

מיר אנדערע בשר ודם'ס — און מסתמא אויך אייערע ארכי-טער ביז זיי האָבען אייך געהערט — האָבען ביז אהער געמיינט, אז „בעדערפניש“ און „טריעב נאָך בעפריע-דיגונג“ זיינען פשוט איינס און דאָס זעלבע — בלויז צוויי פערשיעדענע נעמען פאר דערוועלבער זאך.

מיר האָבען ביז אהער געהאט געגלויבט מיט אונזער בעשרענקטען שכל, אז „בעדערפניש פאר שפייז“ און „הונגער“ אָדער דער „טריעב צום עסען“, אז „בעדערפניש פאר געטראַנק“ און „דאָרשט“ אָדער דער „טריעב צום טרינקען“, אז „בע-דערפניש פאר רוה“ און „מיעדקייט“ אָדער דער „טריעב צום רוהען“, זיינען אַלץ איינס אין דאָזעלבע! *)

פאר אייער שאַרפען קאָפּ גילט דאָס אָבער ניט! איהר מאַכט אַ חלוק צווישען א „בעדערפניש“ און אַ בעזונדערען „טריעב צו איהר בעפריעדיגונג“, וואָס זאָל זיין איינגעשלאָסען אין יענער בעדערפניש!

אַט דאָס איז די „בילדונג“, וואָס איהר טראָגט אַנטקעגען אייערע ארכיטער. אַיי, ווי די לייט וועלען דאָס קומען אַ היים מיט אַ גדולה, וועלען זיי זיך דאָס האַלטען פאר „געבילדעט“ נאָכ-דעם ווי זיי זיינען געוואָהר געוואָרען, אז דער הונגער און דאָרשט אָדער דער „טריעב צום עסען און צום טרינקען“, די „מיעדקייט“ אָדער „דער טריעב צום רוהען“ זיינען גאָר עפעס אַנדערש פון דער בעדערפניש פאר שפייז און געטראַנק אָדער דער בע-דערפניש פאר רוה!

אַט די זינלאָזע וואָרטשפיעלעריי מאַכט עס דעם טהעאָרעטי-שען יסוד פון אייערע פאָליטיש-עקאָנאָמישע פאָרטרעגע, און טאַקע אזוי איז ער, דער טהעאָרעטישער יסוד, ווי אָנגעמאַסטען אויף די דאָזיגע פאָליטיש-עקאָנאָמישע פאָרטרעגע, וועלכע זיינען אָנגע-שטאַפט, פון אָנפאַנג ביז'ן סוף, ווי מיר וועלען ווייטער זעהען, מיט דעם געדאַנקענלאָזעסען ווערטער געשווילעכץ, מיט אַ קאַשע

(*) זעה איבערזעצער'ס אינלייטונג ז.

פון ווערטער, וואָס מוז בלייבען קלעפּען, ווי קליי אַרום מוז פּונ'ם אַרבייטער און אפילו פון אלע אַזעלכע „געבילדעטע“, וואָס האָבען ניט אין זיך די קריטישע שאַרפּקייט צו צולאָזען די האַזיגע ווער-טער געשווילעכץ אין איהר פּאָלשטענדיגער אינערליכער נישטיג קייט.

און נאָך אַט דעם גלענצענדיג דורכגעפיהרטען חלוק צווישען „בעדערפניש פאַר רוה“ און דעם „טריעב צום רוהען“, געהט איהר אָן ווייטער בזה הלשון :

„צו דער בעפריעדיגונג גופא אָבער קען מען קומען געווענהליך נאָר דורך אַ טהעטיגקייט, דורך אַ בעמיהען זיך. די געבראָטענע קאָמפּלעקס פליהען דעם מענשען ניט אַריין אין מויל (די געדאַנקען נאָך וועניגער, הערר שולצע); ברויט, נאָהרונג, קליידער, א. ד. ג. געפינט מען ניט אויפ'ן גאַס; מען זאָל זיי פּערדיענען.“

איהר ווילט הפנים זאָגען: „נאָהרונג, קליידונג, א. ד. ג. זאָל מען פּראָדוצירען, שאַפען.“ דוקא אָבער דאָס האַזיגע „פּערדיענען“ איז אַן המצאה וואָס אַן המצאה הייסט, הערר שולצע, און כאַראַקטעריזירט אייך!

איהר ווילט האַלטען עקאָנאָמישע פּאַרטרעגע פאַר די אַרביי-טער. איהר ווילט זיי בעווייזען ווי אזוי די וועלט פון די איצטיגע ווירטהשאַפטליכע איינריכטונגען לאָזט זיך אַרויסדרינגען אַלס נויטהווענדיג און גערעכטפאַרטיגט פון געדאַנק. איהר זוכט עס אַרויסצובריינגען פון דעם „וועזען פון דער אַרבייט“, מיט וואָס איהר האָט טאַקי אָנגעפאַנגען אייערע פּאַרטרעגע.

דער „פּערדיענסט“ אָדער דער פּראָפּיט, דאָס עקאָנאָ-מישע „פּערדיענען“, פון וועלכען איהר רעדט, איז דאָך אָבער שוין לכתחילה אַ מורא'דיג קאָמפּליצירטע עקאָנאָמישע ערשיינונג. די האַזיגע ערשיינונג גיפּאָ געהמט דאָך שוין פּאַראַויס אַ געזעל-שאַפט, וואָס פּראָדוצירט אויף אַן ענטוויקעלטען באַזיס פון אויס-טויש-ווערט. זי איז מתחייב אַ לכתחילה'דיגען קאָמפּליציר-אייגענטהום, קאָנקורענץ, פּרוואַט-אונטערנעמהער, לוינדאַרבייט. אַט די אלע בעזונדערע געשיכטליכע איינריכטונגען מוזען תחילת האָבען אַ קיום, כּדי דער „פּראָפּיט“ אָדער דער עקאָנאָמישער „פּערדיענסט“ זאָל קענען צושטאַנד קומען.

אין פּערז. צ. ב., הערר שולצע, אין דער הויך-ציוויליזירטער

אינקא מדינה, איז נשתומם צו ווערען, אויף וויפיעל מען האָט דאָס דאָרטען צואַרבייט און פּראָדוצירט. אָבער „פּער־די־ענט“ האָט מען ניט! *) אין דער שקלאַפּען־ווירטהשאַפּט פון אַלטערטהום, האָט מען אויך ניט „פּער־די־ענט“. אויך אין דער נאַטוראַל־ווירטהשאַפּט פון דער גאָר פּריהער פּעריאָדע פון מיטעל־אַלטער האָט מען נאָך ניט „פּער־די־ענט“, הערר שולצע!

אַזוי ווי דער „פּערדיענסט“ אָדער „פּראָפיט“ איז שוין מתחייב פון אַפּריהער די היינטיגע געזעלשאַפּטליכע איינריכטונגען, איידער ער קען זיך בעווייזען, מוז, ממילא, דער ערקלערונג פון פּערדיענסט אויך פּאַראַויסגען די ערקלערונג פון די אַלע איינריכטונגען, דהיינו, די ערקלערונג פון טויש־ווערט, קאָפיטאַל, צירקולאַציע, קאָנקור־רענץ, פּרוּוואַט אונטערנעמערשאַפּט, לוי־אַרבייט און פון דער געזעלשאַפּט גופאָ, וואָס האַלט כּסדר אין איין יאָגען אַלע איהרע פּראָדוקטען דורך דער געלד־פּאַרם; ער מוז [ד. ה. דער פּערדיענסט] פון זיי, פון די איינריכטונגען, אָבגעדרונגען ווערען, אום פּערשטאַנען צו ווערן.

פון דעם אַלעם האָט איהר נאָך גאָר ניט ערקלערט, און קענט נאָך גאָרניט האָבן; עפעס ערקלערט. איהר שטעהט נאָך דערווילע אויפ'ן צווייטען זייטעל פון אייער „קאָטעכזום“. איהר האַלט נאָך ערשט ביים ריי־פּיזישען וועזען פון דער אַרבייט, און איהר האָט נאָך פון דעם קיי־ן געזעלשאַפּטליכע פּאַרם פון דער אַרבייט ניט אַרויסגעבראַכט. איהר קענט, הייסט עס, נאָך פון קיין „פּערדיענסט“ אויך ניט שמועסען.

אָבער טאָקי דאָס באַראַקטעריזירט אייך מיט די ביינער, הערר שולצע! אַייער קליינבירגערליכע נשמה איז אַזוי אונטער דעם איינפלוס פון די ספּעציעלע איינריכטונגען, וואָס עקזיסטירען היינט־

*) זעה איבער דער פּאַרם פון דער אַרבייט אין פּערו צ. ב. „היסטאָרי און דהי קאָנקעסט און פּערו“ פון וויהיאָס פּרעסקאָט, לאַנדאָן, 1858, ערשטער באַנד, קאָפּ. 2, 4 און 5. אויך האָט מען דאָרטען פון געלד בכלל ניט געוואוסט — סױ פון גאָלד, זילבער אָדער פון וועלכען ניט־איז אַנדער מאַטעריאַל. באַמש פּאַבריקאַציע און די עדעלע מאַלכות האָבען געבליהט אין פּערו, און באַמש פּערו איז געווען דאָס פּאַטער־לאַנד פון די עדעלע כּע־טאַלען. דאָרטען זײַט 147.

...They had... no knowledge of money. ...זײַ האָד... נאָו נאַלעדזש און מאַני.

צורטאָג, אז איהר קענט זיך גאָר אפילו אין דער מחשבה אויף קיין איין רגע ניט אוועקרייסען פון זיי; איהר קענט זיך אפילו אויף אזוי ווייט ניט בעפרייען פון זיי, אז איהר זאָלט זיי, לאָמיר זאָגן, כאַטש אויס דרינגען און ערקלערען. אַנשטאָט זיי צו ערקלערען, נעהמט איהר זיי פשוט אָן — פאַראויס — און דאָס איז דער פלאַנטער, וואָס שרייט וועגען זיך אויף אַ קול אויף יעדען זייטעל פון אייער געדאַנקענלאָזער בעשפרעכונג.

אַפילו דעם ריין־פיזישען וועזען פון דער ארבייט, די איינפאַכע טהעטיגקייט פון דער פראָדוקציע, די שאַפונג פון געברויכט־זוערטען קענט איהר זיך נאָר פאַרשטעלען אין דער פאַרם פון דער פראָפיט־דאַרשטיגער ספעקולאַציע פון קאפיטאַליסט!

איהר האָט גוט געטראָגן דערמיט, וואָס איהר האָט אייער בוך אַ נאַמען געגעבען קאטעכויזם. דער „אַני מאַמין“ פון ספעקוליר־רענדען אונטערנעהמער, די רעליגיאָן פון פראָפיט האָט נאָך לכתחילה אָנגעפילט אייער נשמה מיט דער תמימות און התלהבות פון אַ גלויביגען און איז געוואָרען איהר ערשטער אינעוועניגסטער תנאי!

דער „אַרבייטער“ גופאָ איז פאַר אייך נאָר אַ קלענערער, אַ בעשרענקטער אונטערנעהמער!

איהר געהט אָן ווייטער מיט אייערע געדאַנקענרייכע ערקלע־רונגען: „אזוי גיך ווי דער טריעב פון אַ בעדערפניש נאָך בע־פריעדיגונג ווערט שטאַרק גענוג גובר צו זיין די נאַטירליכע פּויל־קייט, וואָס איז איינגעבאָרען אין אַלע מענשען, טרייבט ער אָן די פעהיגקייטען און בריינגט זיי אין בעוועגונג כדי ער זאָל זיין ציעל דערגרייכען, און דורך איכונג און געברויך ווערען די דאָזיגע פעהיגקייטען ענטוויקעלט אין כחות און געניטקייטען. עס איז ניטאָ קיין שמערצליכערער צושטאַנד, איידער אַן אונבע־פריעדיגטע בעדערפניש, און אזוי שטאַרק און איינגעשפאַרט איז דעריבער יענער אַנטרייב, אז נאָר מיט'ן לעבען אַליין ווערט עס אין אונז אויסגעלאָשען.

„אַט דער איינפאַכער פראָצעס: בעדערפניש — אַנט־שטרענגונג — בעפרייערונג — פילט אויס דעם גאַנצען אינהאַלט פון מענשענס לעבען, די בעדערפניש, נאַטירליך, ניט אזוי ענג פערשטאַנען, אז עס זאָל זיך בעציהען בלויז אויף די קערפער־

ליכע נויטהבעדערפטיגקייטען, נאָר אויף דער גאַנצער רייכער פיעל־
געשטאַלטיגקייט פון די טריעבען און נייגונגען פון אונזער נאַטור.
„אין דער בעדערפניש, אַלזאָ אין דעם טריעב נאָך בע־
פריעדיגונג ליעגט אייגענטליך יענער רעאַליסטישער כח, יענע
פערבאַרגענע ספרוּחוּשינע, וואָס בריינגט אין בעוועגונג דעם מענ־
שען, אַז ער זאָל דערגרייכען די אָנגעדרייטעטע ציעלען און דערמיט
זיך דערהאַלטען ביים לעבען. אויף אזוי ווייט לאָזט די דאָזיגע
קראַפט זיך ניט אַנטקעגענשטעלען, אַז ווען די צאָהל אונבעפריעד־
דיגטע בעדערפנישען קלייבט זיך אָן, קענען מיר עס גאָר ניט אויס־
האַלטען; הייסט עס, אַלזאָ, אַז דער טריעב נאָך בעפריעדיגונג
פאַלט דירעקט צוזאַמען מיט דעם זעלבסט־ערהאַלטונגס־
טריעב, דעם שטאַרקסטען ביי אַלע לעבעדיגע כּרואַים. אַנטקעגען
דער בעדערפניש שטעהט די בעפריעדיגונג אַלס ציעל און רוה־פּונקט,
אַבער אזוי, אַז פון איהר גופאָ, וואַקסען אַרויס אַלץ נייע בעדערפ־
נישען, כּדי אין אייביגען קרייז־לויף ווידער אין איהר צו פער־
זינקען. אַיך בעציה זיך אויף די שוין פריהער בענוצטע ביישפיע־
לען פון הונגער און רוה. שוין ביים לעצטען ביסען פאַנגט זיך
אָן דאָס פערדייהען; שוין ביי די ערשטע טריט, ביי דער
ערשטער שטיקעל אַרבייט פון פריהמאַרגען פאַנגט זיך אָן דער
פערברויך פון קרעפטען, און דאָ האַבען מיר דעם קוואַל־
פון פרישען הונגער, פון פרישער מיעדיקייט.
„נ, איז אָבער דער מענש אַ בריאַה, וואָס איז בעשאַנקען מיט
זעלבסט־בעוואוסטזיין און זעלבסט־בעשטימונג, מיט פערשטאַנד
און מיט ווילען. דערפאַר קען ער, פון איין זייט, איינזעהען
דאָס געזעץ פון דעם דאָזיגען קרייז־לויף. ער פערשטעהט די גרעסע־
רע אָדער קלענערע נויטהווענדיגקייט פון די בעזונדערע בעדערפ־
נישען און זעהט פאַראויס זייער רעגעלמעסיגען איבער־חורן־זיך.
פון דער אַנדערער זייט, קען עס גאָר אַנדערש ניט זיין, נאָר אַז ער וועט
זיך פיהלען גענויטהיגט צו פערשאַפען זיך אַ געזיכערטע שטעלונג,
צו קריגען אַן איינפלוס אויף אַ פּראָצעס, פון וועלכען עס הענגט
פשוט אָב זיין גאַנצע עקזיסטענץ; און וועט זיך סטאַרען מיט אַלע
כחות צו רעגולירען און צו בעהערשען יענעם פּראָצעס.
„מיר ווייסען, אַז מאָרגען און אַלע ווייטערדיגע טעג וועלען
מיר מוזען עסען, וועלען מיר דאַרפען אַ וואוינונג און קליידער;

מיר ווייסען, אז די צייטען פון יאָהר בייטען זיך, עס איז אונז בע-
קאנט די שטייגענדע בעדערפטיגקייט פון אונזער פאמיליע, וואָס
האלט אין וואַסען, מיר האָבען אין אויג די פאָרדערונגען פון אונז-
זערע געשעפטליכע אונטערנעהמונגען — און מיר וועלען אלץ טהאָן,
נאַטירליך, כּרי דאָס נויטהיגע זאָל זיין גרייט פאַר אונז, ווען די
שעה וועט קומען.

„אַט דאָ, מיט דעם דאָזיגען בעוואוסטזיניגען
אַריינמישען זיך פון דעם מענשען אין דעם
קרייז-לויה פון זיין עקזיסטענץ, וואָס מיר האָבען שוין בעצייכענט
אַלס בעדערפניש, אַנשטרענגונג און בעפרייעדי-
גונג — שטעהען מיר פאַר דעם גרויסען פאַקטאָר, פאַר דער וויר-
קענדער הויפט-מאַכט אין דער באַלעבאַטישקייט פון דער מענשהייט,
מיט וואָס מיר וועלען זיך הויפטזעכליך היינט פערנעהמען — נעמ
ליך די אַרבייט. וואָרים אַרבייט איז טאַקע יעדע פלאַנמע-
סיגע טהעטיגקייט פון מענשען, וואָס שטאַמט פון אַ פאַראויסזעהען
פון שפּעטערדיגע בעדערפנישען און וואָס איז געווענדט צו
זייער בעפרייעדיגונג. אין דעם זין אַרבייטען, קען נאָר דער
מענש, ווייל איהם אַליין פון אַלע ברואים אויף אונזער ערד האָט
די נאַטור מזכה געווען מיט די צוויי פאַרבעדינגונגען, וואָס די אַר-
בייט איז לכתחילה מתחייב, דהיינו, די צוויי פעהיגקייטען —
פערשטאַנד און ווילען. די חיה, אמת, בענוצט אויף איהר
רעכנות צו בעפרייעדיגען איהרע בעדערפנישען און שטרענגט זיך
אָן צו אַט דעם צוועק, אָבער, געוועהנליך, גילט עס נאָר פאַר דער
רגע, ווען זי דערפיהלט די בעדערפניש, אָבער אויף אַ האָאָר ניט
ווייטער. דאָס הייסט אָבער ניט אַרבייטען, פונקט אזוי וועניג ווי
ווען אַ וואַנדערער זאָל אָנשעפען וואַסער פון אַ קוואַל אונטערוועגענס,
אָדער זאָל אָברייסען אַ פרי פון אַ בוים, כּדי זיין מאַמענטאַנעם הונ-
גער אָדער דאָרשט צו שטילען. ערשט ווען אימיצער בריינגט צו
טראַגען וואַסער אין כלים פאַר'ן געברויך, אָדער ער קלייבט אָן יאָג
דעם אָדער פרות אויף זאַפּאַס, אַרבייט ער, ווייל דאָן בלויז קען
מען רעדען פון אַ בערעכנונג, פון אַ פּערזאָרגען אויף שפּעטער.“
הכלל, ווי איהר ערקלערט בפירוש, „אַרבייט איז בלויז
יעדע פלאַנמעסיגע טהעטיגקייט פון מענשען, וואָס שטאַמט פון אַ

פאראויסזעהן פון שפעטערדיגע בעדערפנישען און וואָס איז געווענדעט צו זייער בעפריידיגונג.

איהר רעדט זיך ארויס געלאסען א גרויסען געדאַנק. די טהע-טינקייט, אלזאָ, וואָס איז געווענדעט צו דער בעפריידיגונג פון מאָ-מענטאַנע בעדערפנישען איז נאָך אייך נאָך קיין „אַרבייט“ ניט!

אַנשטאָט צו זעהן דעם חלום צווישען דעם מענשענס אַרבייט און דער טהעטינקייט פון דער חיה איינפאַך דארין, וואָס דער מענש איז טהעטיג מיט בעוואוסטזיין, בעת די חיה איז דאָס ניט — אַ חלוק, פון וועלכען עס פאָלגט שוין ממילא, אַז דער מענש מחמת זיין בעוואוסטזיניגער טהעטיגקייט וועט שוין זיין טהעטיג פאַר די שפעטערדיגע בעדערפנישען אויף אויף אזוי פיעל, ווי די בעדערפנישען פון דער מינוט וועלען איהם לאָזען די הענד פריי — אַנשטאָט דעם געהט איהר פיעל ווייטער און שטעלט אויף דעם טהעאָרעטישען זאַץ, אַז די טהעטיג-קייט פון מענשען אונטערשיידעט זיך פון דער חיה'ס טהע-טינקייט נאָר דערמיט, וואָס די ערשטע איז געווענדעט צו „שפע-טערדיגע בעדערפנישען“.

ווי קומט איהר צו אַזאַ מוראָדיגער אייגענוויליגקייט? זעהט איהר דען ניט די ערשטוינענדע און לעכערליכע פאָלגען דערפון?

הייסט עס, אַז די אַרבייט פון דעם שקלאַף — ווייל דער שקלאַף איז דאָך אויף אַן אויגענבליק אפילו ניט דער אייגענ-טהימער פון זיינע פראָדוקטען און קען זיין בעל הבית ניט שטערען פון פערשווענדען די דאָזיגע פראָדוקטען גלייך אויפ'ן אָרט — איז איבערהויפט ניט קיין מענשליכע אַרבייט, נאָר די טהע-טינקייט פון אַ חיה און דאָך איז דאָס דער נויטהווענד-גער שלום פון יענער דעפיניציע! אָדער ווען מיר בלייבען ביי אונז זער אייגענעם צושטאַנד: די לאַגע פון דעם אַרבייטער-שטאַנד איז דוקא דערמיט כאַראַקטעריזירט, וואָס, לכל הדעות, (*) די ווייט גרעסטע צאָהל אַרבייטער קענען קיין ברעקעל ניט שפאָרען;

(*) אין דער 1878 אויסגאַבע פעהלט דאָ דער טהייל פון זאַץ, וואָס פאָנגט זיך אָן מיט די ווערטער „וואָס לכל הדעות“ און ענדיגט זיך מיט די ווערטער „ניט שפאָרען“. א. א. ר.

עם איז כאראקטעריזירט דערמיט, וואָס די אַרבייט פון טאָג פאַר דער ווייט גרעסטער צאָהל אַרבייטער, בעזאָרגט בלויז די ברויט פאַר'ן טאָג, און דערפאַר קען שוין גאָר קיין רעדע ניט זיין פון אוועקלעגען אויף שפּעטערדיגע בעדערפנישען, ד. ה. שפּאַרען. איהר אַליין האָט דאָס על כּל פנים אויף אזוי ווייט אַנערקענט, אַז איהר האָט אַכציג מאָל ערקלערט, אַז נאָר פון די קאָנסומ-פּער-איינען (***) און רויה-שטאַף-פּעראיינען איז צו ערוואַרטען אַ פּער-בעסערונג פון דער לאַגע פאַר'ן אַרבייטערשטאַנד. שוין נאָר ניט רעדענדיג וועגען דער פּראַגע, צי די דאָזיגע פּעראיינען זיינען ביכולת דעם אַרבייטער שטאַנד צו העלפּען אָדער ניט — יעדענפאַלס האָט בען זיי גאַנצע יאָרהונדערטע, און ער היום, גאָרניט געקענט אויס-פיהרען.

אין דעם משך פון די אַלע יאָרהונדערטע, אַלזאָ, האָט דער אַרבייטער-שטאַנד געאַרבייט ניט פאַר דער בעפריעדיגונג פון זיינע, "שפּעטערדיגע בעדערפנישען", נאָר אימער פאַר דער בעפריע-דיגונג פון זיינע דערווייליגע, טעגליכע בעדערפנישען. דער טעגליכער אַרבייטס-לויף האָט איהם געגעבען זיין טעגליכען ברויט.

אין דעם משך פון די אַלע יאָרהונדערטע איז, אַלזאָ — ווי עס פּאָלנט שטרענג אַרויס פון אייער דעפיניציע, ווי שטאַרק איהר זאָלט זיך ניט וועלען אַרויסמאַכען פון דעם דאָזיגען שלום — אין דעם משך פון די אַלע יאָרהונדערטע איז, אַלזאָ, די טהעטיג-קייט פון אונזערע אַרבייטער געווען ניט קיין "מעגליכע אַרבייט, נאָר אַ "טהעטיגקייט פון חיות", מחמת די כּונה דערפון איז ניט געווען צו דעקען די שפּעטערדיגע בע-דערפנישען, נאָר אַלץ די דערווייליגע.

דאָס איז — מעגט איהר זיך זאָגען וואָס איהר ווילט — דער אונפערמיידליכער פּועל יוצא פון אייער זשעניאַלער דעפיניציע. נאָכאַמאָל, אַלזאָ, ווי קומט איהר צו אַזא אונגעווערער אייגענ-טום?

(*) חברות. וואָס זייער צוועק בעשטעהט אין אַבקיפּען פּראָדוקטען אַנגלעקע, און זיי צוטהיילען צווישען די מיטגלידער אויף קאָסטריוו.

וויליגקייט, וואָס ציהט נאָך זיך אַזעלכע לעכערליכע קאָנסעקווענצען?
איך וועל עס אייך דערצעהלען, הערר שולצע!

ביי אייך איז דאָס קאַפּיטאַל געוואָרען אַ רעליגיאָן,
און בריינגט דערפאַר אַרויס אַקוראַט דיזעלכע ערשיינונגען, אַקוראַט
דיזעלכע פּערדרעהענישען בנוגע די עקאָנאָמישע פּערהעלטניסע, ווי
דער גלויבען, אויפ'ן רעליגיעזען געביעט, טהוט עס בנוגע צו די נאַ-
טירליכע פּערהעלטניסע.

אַזוי ווי איהר פאַסט אויף די פּראָדוקציע אַלס
אַ פּערדיענען, פּערשטעהט איהר, לכתחילה, נאָר אויף אַן
עהנליכען שטייגער, אונטער „אַרבייט“ ניט עפעס אַנדערש.
אַ-חַוִּיז דעם אַקט פון זאַמלען קאַפּיטאַל, פון
שפּאַרען און אַוועקלעגען אויף שפּעטערדיגע בעדערפנישען.
אין אייער קליינבירגערליכען מח פּערוואַנדלען זיך, פון אייך אַליין
אונבעמערקט, אַלע אמת'ע פּערהעלטניסע, אַזוי ווייט אין זייער היפּוף,
אַז איהר זעהט דעם „אַרבייטער“ נאָר אין דעם קאַפּיטאַל-
ליסט, וואָס שניידט און לייגט אָב אַלע יאָהר די קופּאָנען פון זיינע
קעלן מינדענער אייזענבאַהן אַקציעס; און אומגעקעהרט, אין דעם
ווירקליכען אַרבייטער קענט איהר נאָר זעהן די טהעטיגקייט פון
דער חיה, וואָס זאָרגט פאַר איהרע מאָמענטאַנע בעדערפנישען.
איהר געהט ווייטער:

„היינט עס, אַז דער תכלית פון דער אַרבייט איז די בעפרייע-
דיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען; און דאָס ווערט דערגרייכט
דורך אַ פּערנינפטיגען געברויך פון די קרעפטען, וואָס די נאַטור
האַט אין אונז אַריינגעלעגט. פון דאַנען (!!) בעקומען מיר דעם
ערשטען הויפּטיסוד פאַר דער שטעלונג פון דעם יחיד צו דער
מענשליכער געזעלשאַפט בנוגע זיין עקזיסטענץ: די
פּליכט פון זעלבט-פּערוואַרגונג, די אָנגעוועזענענייט
פון יעדען איינעם אויף זיך אַליין. „...דו האָסט בעדערפנישען, צו
דער בעפרייעדיגונג פון וועלכע די נאַטור האָט אָנגעבונדען דיין עקס-
זיסטענץ — לויטעט דער דאָזיגער זאַץ — אָבער דיזעלביגע נאַטור
האַט דיר אַוועקגעגעבן קרעפטען, וואָס דו דאַרפסט נאָר ריכטיג
אָנווענדען כדי דיינע בעדערפנישען צו דעקען. דערפאַר ליעגט דיין
גורל ביז אַ היבשען גראַד אין דיין אייגענער האַנד, און דו ביסט
פּעראַנטוואָרטליך דערפאַר, אַז דו זאָלסט ניט פאַלען צו לאַסט מיט

דיינע פאָרדערונגען אויף דיינע מיט־מענשען, וואָרים זיי אלע, אזוי גוט ווי דו, מוזען זאָרענען פאַר זיך אליין!"

דייט עס, היות דער תכלית פון דער ארבייט איז די בעפרייע־ דיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען, וואָס קען דערגרייכט ווערען דורך אַ פערניכפטיגען געברויך פון די קרעפטען, וואָס די נאָטור האָט אין אונז אריינגעלעגט, — „דרינגען מיר פון דאָנען“ (!!) דעם ערשטען הויפט־יסוד פאַר דער שטעלונג פון דעם יחיד צו דער מענשליכער געזעלשאַפט בנוגע זיין עקזיסטענץ; די פליכט צו זאָרענען פאַר זיך אליין, די אָנגעוויזענקייט פון יעדען איינעם אויף זיך אליין!

וואָס פאַר אַ קלאַסישער אויספיהר!

ניט חלילה ווייל „די פליכט צו זאָרענען פאַר זיך אליין“ לאָזט זיך ניט בעווייזען! איך בין אויך מיט דער מיינונג, הערר שולצע, אז יעדער איינער האָט די פליכט פון זעלבסט־פערזאָרונג, די דאָזיגע פליכט פאַס איך אויף אַ סך בריי־ טער, ווי איהר, מיט אייערע קליינבירגערליכע השגות, קענט זיך מאַכען אַ בעגריף וועגען דעם.

נאָר ווי בעווייז־פעהיג דער דאָזיגער זאץ זאָל ניט זיין — על כּל פנים, דער אופן, ווי איהר בעווייזט עס, איז דאָס אַמוזאַנטסטע קאָרטען קונז־שטיק, וואָס מען קען ווען בעגענגען. דעם שטריק־ מענצערס שפרונג איבער דעם ניאָנראַפּאַל, איז אַ קלייניקייט לגבי דעם צוויי־גאָרענדיגען טאָפעלען שפרונג, וואָס איהר נעהמט זיך פאַר.

לאָזט מיר אייך, אַלזאָ, קלאָהר מאַכען נאָר עטליכע פון אייע־ רע פּלאַנטערס. צו וועלכע אייער טיעפע „בילדונג“ לאָזט זיך פער־ פיהרען.

1) דער תכלית פון דער ארבייט איז די בעפרייעדיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען, און אָט דער תכלית, זאָגט איהר „זוערט דערגרייכט דורך אַ פערניכפטיגען געברויך פון די קרעפטען, וואָס די נאָטור האָט אין אונז אריינגעלעגט“. אָט די פערזיכערונג, צו וועלכער איהר געהט פּלוצלינג איבער — דען ווי אמת זי זאָל ניט זיין, טרעט די דאָזיגע בעהויפטונג פאַרט אויף פאַר אונז אין דער פאַרם פון אַ דורך־גאָרנישט־בעווייזענער פערזיכערונג — די דאָזיגע פערזיכערונג

איז לחלוטין אמת, און אלס אן אלגעמיינדבעקאנטער פאקט נויטיגט זי זיך גארניט אין ווייטערע ראיות. כל זמן איהר שמועכט פון דעם מענשען אין שייכות מיט דער נאטור, פון דעם אינאלידטען מענשען. ראָבינזאָן קרוסאָ, אויף זיין איינוואמען אינזעל דערגרייכט די בעפריעדיגונג פון זיינע בעדערפנישען נאָר דורך אַ „פערנינפטיגען געברויך פון די כחות, וואָס די נאטור האָט אין איהם אַריינגעלעגט“. אָבער אין דעם תחום פון דער מענשליכער געזעלשאַפט מאָדיפֿיצירט זיך באלד דער דאָזיגער כלל, אין סאַמע עצם, אין איין ריכטונג צו אָדער אין דער צווייטער. צוליעב די בעשטימטע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגן אין מענליך פאַר איין סאַרט מענשען צוצוקומען צו אזא מצב. אז זיי קענען דערגרייכען ווייט מעהר ווי זיי וואָלטען ווען עס איז געקענט דערלאַנגען „דורך דעם פערנינפטיגען געברויך פון די כחות, וואָס די נאטור האָט אין זיי אַריינגעלעגט“, ד. ה. פון די כחות, וואָס זיינען אין זיי אַריינגעלעגט געוואָרען אלס יחידים. צוליעב דעמוזעלבען טעם וויעדער קענען דורך די בעשטימטע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגן אָנערען פון דערלאַנגען דאָס, וואָס זיי וואָלטען געקענט דערגרייכען דורך אַ „פערנינפטיגען געברויך פון די כחות וואָס די נאטור האָט אין זיי אַריינגעלעגט“. און ווי ווייט די געשיכטע גרייכט, איז אַי דאָס און אַי יענעם געווען דער פאַל און אזוי ביז אויף היינטיגען טאָג.

האַלט איהר זיך ביי דער מיינונג, אז דורך די בעשטימטע היינטיגע געזעלשאַפטליכע איינריכטען קען אזא עולה פון איין קלאַס מענשען גענען דער אַנדערער מעהר ניט אָבגעטהאָן ווערען, טאָ האָט איהר עס בעדאַרפט בעווייזען דורך אַן אַנאַליז פון די דאָזיגע בעשטימטע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען. איהר האָט אַלזאָ, אַפּריער געדאַרפט קריטיש אויפנעהמען און ענטוויקלען טויש-ווערטה, געלד, קרעדיט, קאפיטאַל, קאָנקורענץ, לויז-אַרבייט, ערד-איינקונפט, א. א. וו. און דערביי צייגען, ווי די אַלע בעשטימטע היינטיגע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען, איז—אָדער זיי מאַכען נאָר אינגאַנצען ניט קיין שנוי אין דעם „פערנינפטיגען געברויך פון די כחות וואָס די נאטור האָט דעם מענשען געגעבען“, און אין דער „ביד-פריעדיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען“, וואָס זאָל דורך אָט די

כחות דערנרייכט ווערען; אָדער אַניט פערמעהרען זיי דאָס אַלין ביי אַלע מענשען בעזונדער, נאָר אין אַ גלייכער מאָס: אויף אזאַן אופן, אז שוין נאָך אַט דער פערמעהרונג פון זייערע קרעפטען, וואָס דאָס געזעלשאַפטיכע צוזאַמענלעבען האָט געשאַפען, בלייבען זיי אַלין אין דערזעלבער פעהרעלטנים צווישען זיך -- דאָס הייכט: זיי בלייבען אין דערזעלבער לאַגע, וואָס הענגט אָב אין גאַנצען פון זייער בעזונדערע אינדיווידואַליטעט — אַט פונקט ווי, אין אבסטראַקטען נאַטור־צושטאַנד.

ערשט ווען נאָך אַ בעטראַכטונג פון אונזערע געזעלשאַפטיכע איינריכטונגען, וואָלט איהר געהאַט בעשיינפערליך בעוועי־זען, אז דאָס איז דער פאַל, אָדער לכל הפחות געוועזען, אז עס לעגט זיך אויפ'ן שול, וואָס איהר יעמאָלט געקענט אַבלערנען פון יענעם זאַץ [וואָס לויטעט], אז די בעפריידיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען ווערט דערגרייכט דורך דעם פערניכפטי־גען געברויך פון די כחות, וואָס די נאַטור האָט אונז געגעבען — יעמאָלט וואָלט איהר געקענט אַבלערנען אויף דעם וואָס קען הייסען „פליכט“ אונטער די היינטיגע געזעלשאַפטיכע איינריכטונגען.

אָדער לאָמיר עס נעהמען פון אַנאַנדער זייט:

אַז אימיצער רעדט פון די כחות, וואָס די „נאַטור האָט דעם מענשען געגעבען, רעדט ער לכתחילה פון דעם מענשען בעטראַכט אלס איזאָלירטען יחיד, פון לויטער ראַבינאָן קרוסאָע'ס אויף זייער איינזאַמען אינזעל, ווייל נאָר די איינצעלנע, אַלס אזעלכע, נאָר די מענשען, פאַרגעשטעלט אין נאַטור־צושטאַנד, ערהאַלטען זייערע כחות פון דער „נאַטור“ (*). די כחות פון די מענשען, וואָס לעבען אין דער געזעלשאַפטיק האַבען,

(*) און אין דער אמת'ען שטעלט איהר אין באַסטיאָ זיך פאַר די מענשען פון דער היינטיגער געזעלשאַפטיק אַלס גאַלע איינזאַמע ראַבינאָן קרוסאָע'ס, אַלס מענשען, וואָס לעבען לויטער אין דעם נאַטור־צושטאַנד, מעהר ניט וואָס איהר זייט נאָר מוסוף, אז אַט די ווילדע ברואים פון דעם נאַטור־צושטאַנד „טוישען זיך“ צווישען זיך מיט זייערע פראָדוקטען — עפעס וואָס פערגרעסערט גאַר אַהן שיעוד די לעבערליכקייט אין דעם ווידערשריך פון דער דאָזיגער פאַרשטעלונג.

פארקעהרט, צו זייער בעדינגונג די בעשטימטע היסטארישע און געזעלשאפטליכע פעהרעלטניסע פון בעטרעפענע דען לאנד, פון וועלכע אפילו זייערע כוחות גופא, אלס יחידים — אזוי ווייט ווי זיי האבען זייער שורש אין דער קולטור — ווערען בעשטימט.

און טאקי באלד נאך דעם זאין: „די בעפריידיגונג פון מענשליכע בעדערפנישען ווערט דערגרייכט דורך א פערנינפטענע געברויך פון די קרעפטען, וואס די נאטור האט אין מענשען אריינגעלעגט.“ זאגט איהר תיכף ווייטער: „פון דאנען געפינען מיר דעם ערשטען הויפט יסוד פאר דער שטעלונג פון דעם יחיד צו דער מענשליכער געזעלשאפט בנוגע זיין עקזיסטענץ: די פליכט פון זעלבסט-פערזארגונג א. א. וו.“

„פון דאנען“ הערר שולצע, געווינט איהר דעם דאזיגען ערשטען הויפט יסוד! ד. ה. פון דעם, וואס איהר נעהמט א זאין, וואס גילט פאר דעם פארגעשטעלטען נאטור-צושטאנד, און דורך דעם דאזיגען אונגעלומפערטען פערבלענדונגס-פאקום, ציהט איהר דאס אריין אין דער מענשליכער געזעלשאפט — א געזעלשאפט, וואס איהר האט נאך מיט קיין ווארט ניט בעהאנדעלט, וועמעס איינריכטונגען איהר האט נאך ניט אונטערזוכט. און וואס איהר האט נאך מיט קיין אות ניט געצייגט, צי איהרע פאזיטיווע פעהרעלטניסע בייטען ניט אום אדער מאכען ניט בטל, אדער צי זיי דרעהען נאך אפשר לגמרי ניט אום, פונקט קאפוייר, יענעם זאין, וואס גילט דוקא נאך פאר'ן אבסטראקטען נאטור-צושטאנד אליין.

מיט א זאין, וואס איז גענומען פון דעם פארגעשטעלטען נאטור-צושטאנד, שפרינגט איהר מיט א פראסטען פון דאנען, ווי פון א שפרונג-ברעט, אראב, פון דעם ריינעם נאטור-צושטאנד, איבער דער לאנגער רייע פון כל המינים געשיכטליכע ענט-וויקלונגען און פעהרעלטניסע, אין די היינטיגע געזעלשאפטליכע איינריכטונגען אריין! דאס איז דער שפרונג איבער דער גאנצער קולטור-געשיכטע, לגבי וועלכען דעם שטריק-טענצערס שפרונג איבער דעם ניאנארא פאל איז ממש א שפיעל'כעל.

„פון דאנען“, הערר שולצע, ד. ה. פון דעם, וואס וואלט גילטען פאר דער פארגעשטעלטען פון נאטור-צושטאנד, פאר

די מענשען וואָס זאָלען זיך לעבען אַלס בעזונדערע יחידים, לאָזט זיך ניט אָבלערנען דאָס מינדסטע אויף דעם. וואָס קען גע- מאַלט זיין, אָדער וואָס איז נאָר אַ פֿליכט אין דער ספּערע פֿון דער „מענשליכער געזעלשאַפט“ און איהרע פעסטע קאָנקרעטע פּערהעלטניסע!

דאָס איז די „בילדונג“, הערר שולצע, וואָס איהר טראַגט אַנטקעגען אייערע אַרבייטער! אין אָט דער געדאַנקענלאַך זער צומישונג, פֿון די נאָר פּשוט'סטע אמת'ען, אין אָט דעם זייערענ- בלאַז, וואָס לייזט זיך אויף אין פּאַלשטענדיגער פּוסטקייט שוין ביי דער אויבערפֿלעכליכסטער בעטראַכטונג, בעשטעהט דער בילדונגס- שוואַך דורך וועלכען איהר ענטקערעפּטיגט די אַרבייטער, און שווינד- דעלט ביי זיי אַרויס דעם קלאַסען-אינסטינקט, די נאַטור קראַפט, וואָס זיי האָבען ביז אַהער פּערמאַנט.

אַנטער אייער געדאַנקענלאַזער פּערטהיידיונג ווערט דער דאָזיגער זאַץ גופּא איבער דער „פֿליכט פֿאַר דער זעלכסטפּער- זאָרגונג“, וואָס איז אַן און פֿאַר זיך אין אַ געוויסען זין גאַנץ אמת — אויך כּזבּ ושקר.

דאָ איז אַ ממה נפשך, הערר שולצע:

יענער פּלאַנטער — און מיר וועלען אַנג זעהען, אז אייער גאַנץ בוך בעשטעהט פֿון מעהר נאָרניט ווי פֿון איין לאַנגע סדרה מיט אַזעלכע און נאָך פּיעל ערגערע פּלאַנטערס — יענער פּלאַנטער איז אָדער אַרויסגעקומען ביי אייך אונבעוואוסט, און אויב אזוי וואָלט דאָך דער בעל דבר, אַליין, וואָס בלאַנדזשעט נעבעך אזוי, דרינד- גענד געדאַרפט אַפּריהער זיך אַליין צופּלייסען, כדי צו געניסען אַ קאַפּ בילדונג, איידער ער געהט בילדען די מאַסען. אַנדערש קען ער זיי נאָר איבערגעבען דעם קראַנקהייטס-ניפט פֿון זיין איי- גענער געדאַנקענלאַזיקייט.

מען קען מיט דער בילדונג פֿון אַ קאָמיוואַיאַזשעור האַלטען לאַנגע רעדעס אין דעפּוטאַטען-קאַמער, אָבער אויף צו לערנען און דערהויבען די מאַסע, פּאַרדערט זיך, הערר שולצע, אַ גאַנץ אַנד- דערע, אַן אמת'ע בילדונג און אַ שטאַרקע געדאַנקענלאַזיקהייט. אָדער איז יענער פּלאַנטער וויעדער אַ בכּיונ'דיגער, אַ בעוואוסטזיניגער — נו, וואָס פֿאַר אַ שלום עס לאָזט זיך ציהען פֿון דעם, מענט איהר זיך אַליין זאָגען!

דער צווייטער פלאַנטער, וואָס איהר מאַכט אין יענעם זאַץ, איז אַט וואָס: די „פּליכט פּון זעלבסט-פּערזאָרגונג“ ערקלערט איהר אַלס די „אַנגעוויזענענקייט פּון יעדען איינעם אויף זיך אַליין“, און אונטער דעם פּערשטעהט איהר וויעדער די אַויסשליסליכע אַנגעוויזענענקייט פּון יעדען איינעם אויף זיך אַליין.

אַבער די „פּליכט פּון זעלבסט-פּערזאָרגונג“ און די אַויסשליסליכע „אַנגעוויזענענקייט פּון יעדען איינעם אויף זיך אַליין“, וואָס איהר שטעלט אַזוי נאַאיוו אַוועק איינס נעבען אַנדערן, זיינען צוויי הימעל-ווייטע פּערשיעדענע זאַכען, הערר שולצע!

ווען אַיעדער זאָל אַויסשליסליך זיין אַנגעוויזען אויף זיך אַליין און אויף זיין בעזונדערן כּח, ווען דאָס שלאָגוואָרט פּון אייך און אייערע כּברים — „אַיעדער פּאַר זיך און גאָט פּאַר אונז אַלע“ — וואָלט באַמט געווען די מאַטאָ פּון דער מענשליכער געזעלשאַפּט — טאָ, צו-וואָס איז גאָר אינגאַנצען נויטהיג אַ מענשליכע געזעלשאַפּט און וואו איז איהר רעכטפּאַרטיוגונג?

אויב יא אַזוי, טאָ הַלמאי לעבען ניט מענשען צווישען זיך, ווי די חיות אין דער מרבר, יעדער פּון דער אייגענער האַנד, און נאָכ-יאָגענדיג זיך נאָך זיין אייגענעם רויב — מיט דעם אונטערשיעד נאָר פּון די חיות — וואָס יעדער איז געטערט פּון אַינצוברעכען אין דעם אַנדערענס רשות. צוליעבן גדר פּון געזעץ, פּון שטראַ-פּענדען-געזעץ?

ווי עס זעהט זיך אָן, וואָלט דאָס געווען אַיער אידעאַל פּון דער מענשליכער געזעלשאַפּט. אַבער שוין אַפילו דער גדר פּון שטראַף-געזעץ גופאָ וואָלט דאָך יעמאָלט ניט געקענט אַויסגעהאַל-טען ווערן. וואָרים דאָס שטראַף-רעכט גופאָ פּליסט דאָך סוף כל סוף אַרויס פּון דער געמיינשאַפּטליכקייט פּון דעם פּאָלקס-גייסט, און לחלוטין ניט פּון דער אַנגעוויזענענקייט פּון יעדען איי-נעם אויף זיך אַליין, מחמת, אויב דאָס וואָלט באַמט געווען דער העכסטער מאָראַלישער יסוד, וואָלט מען, אום צו זיין אַויסגע-האַלטען, גאָרניט געטאָרט אַפילו רעדען וועגען שטראַף-רעכט און רעכט בכלל.

דאָס רעכט פּליסט נאָר אַרויס פּון דער כּאָליראַרי-

טעם, פון דער איינהייטליכקייט פון דעם דאָזיגען פּאָלקס־
 גייסט אין די אלע יחידים פון פּאָלק, פון דער אָנ־
 געווייזענדיקייט פון אַ-יעדען אויף אלע,
 אויף דער איינהייט און געמיינשאַפט־
 ליכקייט פון אלעמען צווישען זיך*.) נאָכ־
 מעהר, די מאַראַל, גופאָ, עקזיסטירט נאָר אַ דאָנק דער דאָזיגער
 איינהייט און געמיינשאַפטליכקייט פון אלעמען.
 אָהן דעם וואָלט ניט געקענט געמאָלט זיין ניט קיין מאַראַל און ניט
 קיין געזעץ. ניט אינערליך און ניט אויסערליך וואָלט געקענט גע־
 מאָלט זיין די מינדסטע אָבליגאָציע (פערפליכטונג) צווי־
 שען מענשען.

„אזוי ווי יעדער כלל איז אַ געזעלשאַפט פון פּעראַייניגטע מענ־
 שען“, פאָנגט אַריסטאָטעל אָן זיין לעהרע פון שטאַט. * אַיהר,
 וויעדער, פאָנגט אָן אַייער לעהרע מיט'ן זאָג „אזוי ווי יעדער כלל
 איז אַ געזעלשאַפט פון איזאָלירטע ברואים, אַיע־
 דער אָנגעווייזען אויף זיך אליין“.

צו וועלען גרינדען אַ געזעלשאַפט, וואָס זאָל שטימען מיט
 דעם „ערשטען הויפט יסוד“, מיט „דער אָנגעווייזענדיקייט פון יעדען
 איינעם אויף זיך אליין“, וואָלט געהייסען צוריקגעהן נאָך הינ־
 טען דער נעגער מלוכה פון דאַהאָמע און איז איבריגענס אין זיך
 גיפּאָ אזוי פול מיט ווידערשפרוכען און אזוי אונמעגליך, אז עס קען
 בלויז אַרויסרופען אַ שמייכעל, ווען מען בעטראַכט נאָר אַז אלע
 אַזעלכע אַבסורדען ווערען צו גאָר־נישט אונטער דעם האַרטען דרוק
 פון דער ווירקליכקייט. אָבער צו וועלען פּרעדיגען פאַר די אַר־
 בייטער אַזאָ אויפפאַסונג פון דער געזעלשאַפט, הייסט זיי

*) אויב איהר פּערשמעהט דאָס ניט, הער שולצע, ווי עס איז
 מעהר ווי וואַרשיינליך, מאָ זעהט נאָך מכה דעם ביי סאַווינו, „סיסטעמע
 פּונם רוימישען טה. VIII ז. 633—536, און מיין „סיסטעם דער
 ערוואַרבענען רעכטע“ טה. I. ז. 194 א. וו. [דער פולער טיטול פון סאַ־
 ווינאָ'ס בעריהמטען ווערק איז אייגענטליך „סיסטעם דעם הויטיגען רע־
 מיטען רעכטס“. לאַסאַל, אָפּטמאָל, בענוגענט זיך ניט מיט אַב־קירצונגען
 אַלזוי בייס אָנגעבען אַ נאָמען פון אַ בוך, נאָר בענוצט זיך פשוט מ־מ.
 ראשי תבות אין אַ סך פעלע. א. א. ר.]

(* אַריסטאָטעל „פּאָליטיקא“ 1 מעס בוך, 1 מעס קאַפּ.

אין זייער בעוואוסטזיין צוריקשטופען נאך ווייט הינטער דעם, וואָס די נעגער אין דאָהאַמע טהען אויף אַן אונבעוואוסטזיניגען אופן, און היות דאָס בעוואוסט-זיין פון מענשען לאָזט זיך אַרדאי פיעל לייכטער פּערשטופען אויף אַ לענגערע צייט איידער ווירקליכע איינריכטונגען, קאָן עס שוין בשום אופן קיין שמיכעל ניט אַרויסרופען !

נאָר איהר געהט אַלץ ווייטער און זאָגט זיך אזוי : „אויף דעם, אז יעדער זאָל אליין טראָגען די פּאָלגען פון זיינע מעשים און אויפֿ-פיהרונג, און זאָל זיי ניט אָנוואַרפען אויף אַן אַנדערן, אויף דער פּעראַנטוואָרטליכקייט פאַר זיך אַליין, אויפֿן קענען מבחין זיין צוויי-שען גוט און שלעכט [שולד־פּערשטענדרניס] שטיצט זיך די מעגליכקייט פון יעדען געזעלשאַפטליכען צוזאַמענלעבען פון די מענשען, פונקט אזוי גוט ווי פון דעם שטאַטס־פּעראַנטוואָרן.“

אזוי ניט קענען די געשיכטע, הערר שולצע ! די גאַנצע געשיכטליכע ענטוויקלונג פון ששת ימי בראשית און אַז, גראָד, פאַרקעהרט, גיכער אַרויסגעגאַנגען פון דער געמיינשאַפטליכקייט, און, אָהן אַזעלכעס, וואָלט וואָסער ניט־איז קולטור נאָר אינגאַנצען ניט געקענט ענטשטעהען. בעל הבית און קנעכט, לויט אַריסטאָטעל,* שטעלען צוזאַמען די ערשטע ווירטהשאַפט !

פאַמיליע, שבט — לויטער בעגריפע פון וועלכע יעדעס ברע-קעל זעלבסט־פּעראַנטוואָרטליכקייט און פּעהיגקייט מבחין צו זיין איז שוין פון אָנהויב אָן דירעקט אויסגעשלאָסען — אַט פון זיי האָט זיך אָנגעהויבען דאָס גאַנצע „געזעלשאַפטליכע צוזאַמענלעבען פון די מענשען“ און יעדער „שטאַטס־פּעראַנטוואָרן“.

איך וויל אייך קלאָהר מאַכען דעם תּוך פון מיין איינווענדונג, הערר שולצע !

דאָס גאַנצע אַלטערטהום, און טאַקי אויך דאָס גאַנצע מיטעל־אַלטער ביז צו דער פּראַנצויזישער רעוואָלוציאָן פון 1789, האָט גע-

(* אַריסטאָטעל „פּאָליטיקאַ“ בוך 1. קאַפּ. 1 און 2.

זוכט די מענשליכע סאָלידאָריטעט אָדער געמיינ-
שאַפטליכקייט און געבונדענקייט אָדער אונ-
טערוואָרפענקייט.

די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן פון 1789 מיט דער היסטאָרישער
פּעריאָדע, וואָס איז געווען אונטער איהר השפּעה, אַן אויפגעבראָכטע
אַנטקעגען אָט דער געבונדענקייט, און מיט רעכט אויך, האָט געזוכט
די פּרייהייט אין דער אַבשאַפונג פון יעדער סאָלידאָריטעט
אין געמיינשאַפטליכקייט. דערמיט האָט זיך שוין גענומען ניט די
פּרייהייט, נאָר הפּקות. וואָרים פּרייהייט אַהן געמיינשאַפטליכ-
קייט אין הפּקות.

די נייע, די איצטיגע צייט זוכט די סאָלידאָריטעט
אין דער פּרייהייט.

דאָס איז, אין קורצען, דער ביזאָהעריגער לויף און זין פון דער
היסטאָריע!

כדי אָבער צו ווייזען נאָך קלעהרער די פּלאַנטערס אָהן אַ שיעור,
וואָס לויפּען איינער דורכ'ן אנדערן אין דעם תּהו ובהו פון אייער
געדאַנקענלאָזיגקייט, וויל איך איבערוואַגען אייערע לעצטע ווערטער,
און גלייך צוטשעפען אהער דעם זאץ וואָס קומט תּיכּף נאָך זיי.

איהר זאָגט אַלזאָ: „אויף דעם, אז יעדער זאָל אַליין טראָגען
די פּאַלגען פון זיינע מעשים און אויפּפיהרונג, און זיי ניט אָנוואַר-
פען אויף אַנאָנדערן, אויף דער פּעראַנטוואָרטליכקייט
פאַר זיך אַליין און אויף דער פּעגיקייט מבחינ
צו זיין ביז טוב לע, שטיצט זיך די מעגליכקייט פון
יעדען געזעלשאַפטליכען צוזאַמענלעבען פון די מענשען. פונקט אזוי
גוט ווי פון דעם שטאַטס-פּערבאַנד. נאָר ביי בראַוים, וועלכע וויי-
סען וואָס זיי טהוען, און מוזען אַלע דאַרום פּעראַנטוואָרטליך זיין,
קען בכלל געמאַלט זיין געמיינשאַפט, וואָס איז איינגעאַרדענט דורך
מאָראַלישע און פּאָליטישע געזעצע, אַ געגענווייטיגקייט פון די
ווירטהשאַפטליכע און בירגערליכע בעציהונגען פאַר דער טובה פון
אַלעמען“.

אויפ'ן נאַאוויסען אופן וואָס קען נאָר געבען, גלייכט איהר
צו מיט אָט די ווערטער די יוריסטישע זעלבסט-פּעראַנטוואָרט-

ליכקייט און שולד־פערשטענדיגים (* צו דער עקאָנאָמישער, פונקט אזוי ווי עס וואָלט גאָר צווישען זיי ניט געווען דער מינדסטער חלוק. אויפ'ן יוריסטישען געביעט איז אודאי די זעלבסט־פער־אנטוואָרטליכקייט אָן אונבעדינגטער גרונדזאָץ, איינפאָך צוליעב דעם אַליין, וואָס אין דער ספערע פון געזעץ איז יעדער אַב־הענגיג נאָר פון זיינע אייגענע האַנדלונגען.

ווען אימיצער בעראַבעוועט אָדער הרג'עט אַ מענשען אָדער בע־געהט אַ וואָסער ניט־איז אַנדער האַנדלונג, איז ער אַלס יחיד איהר איינציגער פּראַורזאכער. עס איז אַ פּראָדוקט פון זיין פּרייען ווילען (*).

צווי ווי עס ווענדעט זיך בלויז אָן דעם פּרייען ווילען פון יחיד די דאָזיגע טהאַט צו בעגעהן אָדער ניט, איז דערפאַר דער נויטהווענדיגער און קלאַהרער פּועל יוצא דערפון, אַז אַיעדער איז פּעראַנטוואָרטליך פאַר דעם, וואָס ער האָט געטהאָן, דאָס הייבט אַז מען האָט דאָ צו טהון בלויז מיט „אינדיווידועלע שולד־פערשטענדיגים און אחריות“.

דאָס עקאָנאָמישע געביעט, דאַגענען, אונטערשיידעט זיך פון דעם יוריסטישען דורך דער גאַנצן קליינער נפּקאָ מינה, וואָס בעת אויפ'ן געביעט פון געזעץ איז יעדער פּעראַנטוואָרטליך פאַר דעם, וואָס ער האָט געטהאָן, איז אויפ'ן עקאָנאָמישען געביעט פונקט פאַרקעהרט, היינט־צוטאָג טראָגט יעדער די פּעראַנטוואָרטליכקייט, פאַר דעם, וואָס ער האָט ניט געטהאָן.

אויב צ. ב. היי־זאָהר איז געווען אַ שטאַרקע גערעמעניש אויף ראָזינקעס אין קאַרינטה און סמירנאַ, אָדער אויף תבואה אין

(*) דאָס וואָרט „צורעכנונגספּעהיגקייט“ איז דאָ איבערזעצט אַלס „שולד־פערשטענדיגים“ כדי אויסצומיינען פּערוויקעלשע קאָנסטרוקציעס.

א. א. ר.

(*) (לאַסאַלס בעהויפטונג האָט דאָ ניט צו טהון מיט דער אַלטער פּלוגתא אין דער פּילאָזאָפּיע איבער'ן פּרייען ווילען. עס רעדט זיך איצט בלויז פון דעם שטאַנדפונקט פון געזעץ — און פאַר'ן געזעץ איז הכל מודים, דעטערמיניסטען אויך, אַז דער נאָרמאַלער מענש איז פּריוו צו בעגעהען אַ געוויסע טהאַט אָדער ניט. א. א. ר.)

דעם מיסיסיפי־טהאל, אין די דוניי־לענדער און אין דער קרים, פערליערען צוליבע'ן פאלען פון משה, די ראָזניקע־הענדלער אין בערלין און קעלן, אָדער די תבואה־הענדלער, וואָס האָבען ליגענען ביי זיך גרויכע זאפאסען זוּיף די פריהערדיגע פרייווען, אפשר אַ העלפט פון זייער פערמעגען.

ווייערער אומגעקעהרט, איז אונזער תבואה־שניט געווען ניט געדראָטען, פערליערען דעמועלבען יאָהר די ארבייטער אַ העלפט כּון זייער ארבייטס־לויבן און נאָך מעהר. דער ארבייטס־לויבן בלייבט, אפשר, טאקי דערזעלבער, וואָס שייך דעם געלד־אויסדרוק, אָבער דערפאר קענען זיי פאר איהם בעקומען נאָר אַ לערך קנאפערען טהייל נאהרונגס־מיטלען (*).

אין אומגעקעהרט, ווייערער, איז אונזער אייגענער שניט געווען אַ געדראָטענער, פאסירט עס מיט אונז, לויט ווי דער קעניג פון פראַנקרייך האָט זיך אזוי נאָאווו און מיט אַ זיפץ אויסגעדריקט אין זיין ענטפער אויף דער ווענדונג פון פראַנצויזישען דעפוטאטען־קאָמעד פון 30־טען נאָוועמבער, 1821. „די געזעצע זיינען אויסגע־פיהרט געוואָרען, אָבער קיין שום געזעץ קען ניט בעוואָרענען געגען די צרות, וואָס געהמען זיך

(*) נאָר פאר די „געבילדעטע“ ווערט דאָ דערמאָהנט דער קינגד'־אונגאָן כלל, וואָס איז בעקאנט צווישען עקאָנאָמען און וואָס, אגב, ט ו ק (געד־שיכטע פון פרייווען, טהייל 1, זייטע 4, אָשער אויסגאָבע) האָט אוינגעפונען, קומט נאָהענט צום אמת. לויט דעם דאָזיגען כלל, קומט אויס, אז אַן אָפּפאל אין גערעטעניש, העכערט דעם פרייו פון תבואה אַזוי, אז דער פרייו איבערשטייגט דעם אָפּפאל פון דריי ביז ניין מאל אַזוי פיעל :

		אין אָפּפאל אין דער תבואה־קוואַנטמעט פון			
1	צעהנטעל פערגרעסערט דעם פרייו אויף	8	צעהנטעל.		
2	"	8	"	"	"
3	"	1 און 6	"	"	"
4	"	2 און 8	"	"	"
5	"	4 און 5	"	"	"

און פונקט אַזוי ניט לפי ערך אוינס צום אַנדערן איז דאָס פאלען פון פרייו ביי אַ געדראָטענעם שניט. דאָ וואָרפט עס זיך נאָך מעהר אין די אוי־גען. (זעה די נעקסטע אָמערקונג.)

פון א צו גרויסער שפע אין תבואה*).

אָדער, איז גאָר די באַוועל־גערעמעניש געווען ניט געראַטען אין דרום פון די פּעראַייניגע שטאַטען, אָדער אז עס שטעלט זיך אָב דער אימפּאַרט צוליעב אַנאַנדער סיבה, בלייבען מאַסען אַרבייטער פון די גאַרן־שפינערייען און די קאַטון פאַבריקען אין ענגלאַנד, פראַנקרײך און דײַטשלאַנד אַהן אַרבייט און אַהן חיונה.

אויב אָבער אַנשטאַט אַ שלעכטער באַוועל־גערעמעניש אין אַמעריקאַ, זאָל דאָרטען הערשען. למשל, גאָר אַן אינדוסטריעלער אָדער געלד־קריזיס, אָדער לאַמיר זאָגען, דער מאַרק איז דאָרטען איבערפּילט מיט פּרעמדע סחורה, מחמת פּיעלע וואָס ווייסען ניט איינער פון צווייטען האָבען געטהאָן דאָס זעלבע און דאָרטען גע־שיקט איבריגע קוואַנטיטעטען — וועט פאַרקומען אַט וואָס: וועל־לען די קאָנסנגאַציעס** פון די אייראָפּעאישע עקספּאָרטירער אויף די אַמעריקאַנישע מערק אַרויסגע'פּטר'ט ווערען נאָך ווייט אונטער'ן איינקויפּס־פּרייז, אין די זײַד־און סאַמעט־פאַבריקען אין קרעפּעלד, עלבערפּעלד און ליאָן בלייבען אַהן אַרבייט צוליעב דעם, וואָס עס פּעהלען בעשטעלונגען.

נייענטדעקטע רייכע גאָלד און זילבער מינען אין פּרעמדע

* זעה „מאָניטעור נומער 335 פון 1טען דעצעמבער 1821:

אויב דהיינו, עס איז געווען אַ גרויסע שפע אין שניט, פּאַלט ניט דער פּרייז פון די תבואה, ווי דער עולם מיינט געוועהנליך, לפי ערך צו דער גרעסערער תבואה קוואַנטיטעט, נאָר אין אַ פּיעל שטאַרקערער מאַס, אויף אַזאַ'ן אופן, אַז איצט דערגרייכט דער סך הכל ווערטה פון דער גאַנצער גע־רעמעניש אַפּילו ניט דעם סך הכל ווערטה פון דער תבואה בײַ אַ דורבֿשניט־ליכען יאָהר. אַפּט בלייבט עס גאָר חײַנטערשטעליג אויף העלפט נאָך. אַזוי האָט נאָר ק א ר די ע ת נאָך, (מעמואַר סיר ל'אַגריקולטור דע לאַ פּלאַנד פּראַנסעהו. פּאַריז 1828), די ווייניג־גערעמעניש אין פּראַנקרײך אַרויב־געבראַכט אין

יאָהר	אין העקטאָליטער	גאַנצער געלד־בעטרעטע
1817	48,157,127	2046 מיליאָן פּראַנק
1818	51,879,782	1442 " "
1819	63,945,878	1170 " "

דערפון נעהמט זיך די נויטה בוי די בוישן ווען עס איז אַ גרויסע שפע אין תבואה.

** סחורה אָבגעלעגט צום טראַנספּאָרטירען קיין אויסלאַנד. (לאַסאל)

וועלט-טהיילען מאכען אן ענדערונג אין אלע קאנטראקטען דורך דעם פאלענרען ווערט פון די ערעלע מעטאלען. אלע אייראפעאישע קרעדיטאָרען ווערען דאָן אָרימער, און אלע בעלי חובות רייכער, בעת טאָמער האָט זיך די נאָכפראַגע אויף זילבער אין כינא און יאַפּאַן פּערגרעסערט, און האַלט אָן אַ לענגערע צייט, קען די ווירקונג זיין פּונקט אַן אומגעקעהרטע.

דורך דער בלויער טעלעגראַפישער מעלדונג, אַז די פעלדריבען אין האַלאַנד פּערשפּרעכען בעסער צו געראַטען הייזאַהר, ווי פאַר אַ יאָהרען, פּערליערען די ריבען-אויף פּאַבריקאַנטען אין פּרייסען דאָס גאַנצע געזאַהלט פאַר זייער אינדוסטריעלער טהעטיגקייט, און קענען נאָך אָפט שטאַרק צופּריערען זיין, ווען דאָס שוין צוגעגרייטע אויף זאָל אויסגעבראַכט ווערען צום קווי-פּרייז פון די ריבען.

יעדע נייע מעכאַנישע ערפינדונג, וואָס מאַכט ביליגער די פּראָדוקציע פון אַ וואַרע, נעהמט אַוועק מעהר אָדער וועניגער אָדער אינגאַנצען פון דעם ווערט פון מאַסען אָבגעלעגטע פּאַרטיגע סחורה פון דעמזעלבען מין און טרייבט רייהען מיט אונטערנעהמער און הענדלער צום באַנקראַט. אַמעהר, קיין נייע אייזענבאַהן קען ניט געלעגט ווערען, אַז עס זאָל ניט העכערן דעם פּרייז אויף כמה וכמה מאָל פון שטיקער לאַנד, הייזער און געשעפטען נעבען פּלאַץ און ביים צוגאַנג צום פּלאַץ, וואו די אייזענבאַהן ווערט געלעגט, און אַז שטוי-קער לאַנד, הייזער און געשעפטען אויף אַנאַדער אָרט, אָדער ביי אַן אַנטקעגענגעזעצטען פּונקט פון זעלבען אָרט זאָלען ניט פּערלירען פון זייער ווערט אויף אַ היבשע צייט.

אַט די סעריע ביישפּיעלען, וואָס מען קען נאָך מיליאָנענפּאַך פּערגרעסערן און ספּעציאַליזירען, צייגט אייך, הערר שולצע, ווי אמת עס איז, אַז אויפ'ן עקאַנאָמישען געביעט, להיפּוך צום געביעט פון געזעץ, איז יעדער פּעראַנטוואָרטליך פאַר דעם, וואָס ער האָט ניט געטהאָן.

דער שכל איז אַ זעהר פּראָסטער. פון שטאַנדפּונקט פון רעכט. איז יעדע בעזונדערע האַנדלונג דער פּראָדוקט פון דעם אינדיווידועלען פּרייען ווילען. בעת עס איז אזוי אויפ'ן געביעט פון רעכט, וואו נאָר די התחייבות (געזעץ) איז געמיינשאַפטליך און די האַנדלונג איז נאָר דער פּראָדוקט פון פּרייען ווילען פון יחיד, איז אָבער דאָס עקאָנאָמישע געביעט — דאָס געביעט פון

געזעלשאפטליכע שייכות'ען, צוזאמענהאנגען, — אל-
זאָ, דאָס געביעט פון סאָלידאָריטעט אָדער געמיינ-
שאַפטליכקייט.

די בעזונדערע האַנדלונג גופאָ, וואָס איז, אויפ'ן יוריסטי-
שען געביעט, דער פּראָרוקט פּונ'ם פּרייען ווילען, קריגט ערשט
אויף דעם עקאָנאָמישען געביעט, איהר בעשטימטקייט, איהר
פאָרם דורך אלע געזעלשאַפטליכע צוזאמענהאָנגען.
די דאָזיגע צוזאמענהאָנגען מאַכען זי פאר דעם, וואָס זי איז, שמעל-
צען זי איבער און געשטאַלטען. זי אום, מאַכען זי פאר זייער
פּראָרוקט און גיבען איהר זייער כאַראַקטער.

ווען איהר שטעלט, אַלזאָ, אוועק אין די ציטירטע שטעלען
גאַנץ נאָאויז די יוריסטישע און די עקאָנאָמישע זעלבסט-
אחריות און שולד'פערשטענדנים אויף איין און דערזעלביגער מדרגה,
און מיינט נאָך, אז איהר האָט דאָס לעצטע אזוי מיר-ניט-דיר-ניט
בעגרינדעט, דורך דיזעלבע ווערטער, דורך
וועלכע זי איהר האָט דאָס ערשטע גערעכט-
פארטיגט — פאסט זיך באמת צו אזא צונויפפלאַנטערונג פון
גאַנץ פערשידענע און ענטגעגענזעצטע געביעטען, זיך אויסצור-
דריקען מיט שעלינג: — דאָס איז די בילדונג פון אַ „פעלדשער!“
הערר שולצע!

אין דעם אויבענגעזאָגטען האָב איך שוין, דאכט זיך, שוין
נישקשה'דיג צונומען אייער יוריסטישען זאץ, וואָס איהר האָט
טריאומפירענד אָנגענומען פאר אַן עקאָנאָמישען, נאָך פונ-
דענסטוועגען, אז איהר האָט מיך שוין יאָ געצוואַינגען אָט די טהעמא
פארבייגעהענדיג צו בעריהרען, טאָ לאָזט מיך אָבעבען אויף דעם נאָך
עטליכע ווערטער.

די מענשליכע געמיינשאַפטליכקייט, די סאָלי-
דאָריטעט לאָזט זיך אינגאָרירען, הערר שולצע, אָבער זי לאָזט
זיך ניט באל מאַכען!

ווען עס עקזיסטירען, אַלזאָ, געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען,
וואָס אנערקענען ניט און רעגולירען ניט אָט די סאָלידאָריטעט, עס-
זיסטירט נאָך אָבער אַלץ אָט די סאָלידאָריטעט. ניט קוקענדיג אויף
דעם; מעהר ניט, וואָס איצט בעווייזט זי זיך, פונקט ווי זי וואַלט
נקמה געהמען פאר'ן אינגאָרירען זי, אלס רויהע

נאטור-מאכט, אלס א שיקזאל, וואָס שפיעלט מיט דער כלומרשט'דיגער פרייהייט פונ'ם יחיד, מיט זיין אָנגעוויזענקייט אויף זיך אליין, ווי מיט א באַל. איינער גראָד ווערט הויך אויפגעכאַפט און אריינגעוואָרפֿען אין סאַמע שויס פון רייכטהום, אין אַט דעם שפיעל, וואָס אומבעקאַנטע, און דערפאַר ממילא שוין אונבעהערשטע, כחות טרייבען מיט איהם. הונדערט אַנדערע ווערען אַרונטערגע-וואָרפֿען אין שאול תחתיה פון אַרימקייט און דאָס גראָד פון די געזעלשאַפֿטליכע צוזאמנהאַנגען געהט זיך אַריבער איבער זיי און זייערע האַנדלונגען, איבער זייער פלייס און זייער ארבייט, אומשמעלצענדיג און צוקוועטשענדיג זיי. דער צו-פאַלשפיעלט דאָ אין באַל, און די מענשען זיינען עס די יעד ניגע, וואָס דיענען אלס באַלען אין אַט דעם שפיעל.

אַיצט, אז איהר וועט זיך ערנסט בעמיהען, וועט איהר אפשר בעגרייפֿען, הערר שולצע, אז וואו דער צופאַל הערשט, ווערט דעם יחיד'ס פרייהייט בטל. איהר וועט בעגרייפֿען, אז דער צו-פאַל איז ניט עפעס אַנדערש, ווי די פערניכטונג פון יעדער זעלבסט-פעראַנטוואָרטליכקייט, שולד-פער-שטענדניס און, פאַלגליך, פון יעדער פרייהייט.

איהר וועט דערפאַר בעגרייפֿען, אז די יעניגע, וועלכע ווילען איינפיהרען תקנות, וואָס זאַלען האָבען פאַר זייער ציעל, אין פערלויף פון דער ענטוויקלונג, צו בעשרענקען און אין גאַנצען אַבצושאַפֿען אַט דאָס שאַלטען פון צופאַל — און אויף וויפיעל ער לאָזט זיך ניט אַבשאַפֿען, אַרויפצולייגען זיין דריקענדע לאַסט אויפ'ן כלל, זי צו פערטיילען צווישען אַלעמען, אזוי, אז זי זאָל זיך מעהר ניט פיהר לען, אַנשטאַט וואָס איצט וואַרפט זי זיך אַרויף אויפ'ן יחיד — איהר וועט אפשר בעגרייפֿען, אז די, וואָס זיינען עס אויסען, ווילען דער-מיט די שולד-פערשטענדניס, זעלבסט-פעראַנט-וואָרטליכקייט און פרייהייט פון דעם יחיד, צוריק אויפריכטען, ניט פערניכטען. איהר וועט אפשר איינזעהן, אז מיט אַט דער אַבשאַפֿונג פון צופאַל, מיט אַט דעם אַרויסהויבען, דורך די מיטלען פון פערנופֿט, דאָס געמינשאַפֿטליכע און סאָלי-דאַרישע צווישען מענשען, וואָס לאָזט זיך נאָר אינגאָרירען, אַבער בשום אופן ניט טויטען דורך דעם, וואָס מען אינגאָרירט עס — ווי לען זיי ערשט שאַפֿען אַ פלאַץ און אַ באַדען פאַר דער שולד-פער-

שטענדיג, זעלבסטפערזאמטווארטליכקייט און פרייהייט פון דעם יחיד, וואו זיי זאלען קענען פערניפטליג ווירקען, בעת, אזוי ווי עס איז, ווערען זיי אלע דערשיקט און פערשלונגען פון די געזעלשאפט-ליכע צוזאמענהאנגען, וואָס טרעטען אויף אלס רויחה נאטור-מאכט. די געזעלשאפטליכע צוזאמענהאנגען פון דעם הער שולצע, — דאָס איז די פארצייטיגע אָרפישע קייט, פון וועל-כער עס האָבען נאָך געזונגען די אלטע אָרפער. (*) אז זי בינדט צוזא-מען און פערקניפט אלע זאכען וואָס עקזיסטירען, איינס מיט'ן אנדערן אויף אַן אונצורייסבארען אופן. און מערקווירדיג איז עס, און ניט אַהן אַ געוויסען טיעפערען זין און קאָמיו, וואָס אָט די אל-טע אָרפישע קייט טראָגט נאָך היינט דעם פארצייטיגען אָרפיש-סטאָאישען נאָמען אין אונזער סוחר'ישער-וועלט ביי אונזערע גע-שעפטסלייטע און אונטערנעמענער. אָט דער באַנד פון געזעלשאפט-ליכע צוזאמענהאנגען, אָט די קייט, וואָס פערבינדט אלע עקזיסטי-רעדע אנווייסיבארע אומשטענדען איינס מיט'ן אנדערן צוזאמען, הייסט אין אונזער סוחר'ישער וועלט — די קאָניונקטור (**).

און דאָס איבערנאטירליכע, מעטאפיזישע (***) אָנשטויסען זיך אויף די ווירקונגען, וואָס די אַווייסבאַרע אַווייס-שטענדען ברענגען אַרויס — דאָס איז די ספּעקולאַציע. קאָניונקטור און ספּעקולאַציע — די אָבערערשען אונזער גאַנצע עקאָנאָמישע עקזיסטענץ; זיי בעהערשען די גאַנצע טרייב-מאַשין

(*) אַנהענגער פון אַ דביקות'דיגער רעליגיאָן, וועמעס גרינדער עס זאל האָבען געווען דער געמליכער זינגער אָרפּעס. א. א. ר.

(**) עפיפלאָקע, סומפלאָקע, ענדעסיס טאָן אָנמאָן [טראַנסליט. פון גריכיש] פערקניפונג, און פערבינדונג פון [אַלין], וואָס עקזיסטירט, רופען די רוימישע און גריכישע סטאָאיקער אָן דעם אָרפישען „אונצור-רייסבארען באַנד“ (דעסמאָס אַרעהקמאָס), די „היימאָרמענעה“ [גריכ. פאַר „גורל“] די שיקואַלסיקייט, וואָס פערקניפט און פערבינדט געגאַטיוו צוזאמען די גאַנצע עקזיסטענץ. ז. העראַקליט מ. I. ז. 374-379.

(***) (לאַסאַל בענוצט דאָ דאָס וואָרט אין דעם פאַפולערען זין פון „איבערנאטירליך“ כדי דורכצופיהרען אַ מין וואָרט-שפיעל צווישען דעם סערמיון „ספּעקולאַציע“, ווי ער ווערט געברויכט אין דער פילאָזאָפיע, אַלס אַבסטראַקטעס דענקען, און דעמועלבען וואָרט ווי מען פערשטעהט עס אויף דער בערוע. ביי בידען, זאל עס הייסען, איז ניטאָ גאַר נישט פאַזיטי-וועס, אַ ריינער טרעף-אָדער-פּעהל שפיעל, א. א. ר.)

נעריע פון אונזער סוחר'ישער וועלט, און דורך די רינגען, וואָס לוי-
פען זיך פונאָדער פון די אויפגעברויזטע הויכע פאליעס, ווירקען זיי
און בעשטימען די אינדיווידועלע געשנאָלט פון דעם טראָפען וואָ-
סער, וואָס פליסט דאָרטען ביין סאַמע ווייסטסטען ברעג, דאַכט זיך,
אין דער פאָלקאָמסטער רוה און זעלבסטשטענדיגקייט.

זיי בעהערשען יעדע אינדיווידועלע עקזיסטענץ אַלץ מעהר
אינטענסיוו, וואָס נעהנטער איהר אַרבייטס-צווייג קומט אין בע-
דיהרונג מיט יענע גרויסער סוחר'ישער טרייב-מאַשינעריע, און אַלץ
וועניגער אינטענסיוו, וואָס מעהר אָט די דאָזיגע עקזיסטענץ געהער
זיך אָן מיט אַן אונטערגאַנגענער פעריאָדע, וואָס האַלט נאָך אָבער
אָן אין אַ גאַנץ קלענליכער, פערשווינדענדער פאָרם פון איבערבליי-
בעכטען.

זיי בעהערשען יעדע אינדיווידועלע עקזיסטענץ אַלץ מעהר
אינטענסיוו, וואָס מעהר איהר אַרבייט בעשטעהט דאָרין צו פראָ-
דוצירען אַ געזעלשאַפטליכען טויש-ווערט, און זיי בעהערשען יעדע
עקזיסטענץ, אַלץ וועניגער אינטענסיוו, וואָס מעהר איהר אַרבייט
איז געווענדט אויף דער פראָדוקציע פון נויט-ווערטען פאָר-
אין אַרבייטס-פאָרם, וואָס איז שוין כמעט אינגאַנצען אונטערגע-
גאַנגען. דעם חלוק ביי דעם וועלען מיר נאָך שפּעטער זעהן.

דערפון נעהמט זיך טאַקי יענע בעאַבאַכטונג, וואָס איז אזוי
געמאַכט געוואָרען פון ערפאָהרענע סוחרים, אַז אין אַ געשעפטס-קאָ-
דיערע טרעפט עס בעזונדערס אָפט, אַז דוקאָ די געשייטערע ספע-
קולאַנטען ווערען רואינירט, בעת די נאַרישערע זיינען גראָד מצליח.
פון דעם פריהערדיגען ערקלעהרט זיך זעהר לייכט דער דאָזיגער
פאַקט, וואָס זעהט אויס אזוי אויפפאַלענד און אונבעגרייפליך.

דער סך הכל פון די אונטערגענע אומשטענדען וועגען אונ-
טענליך אַריבער, צו יעדער צייט, דעם סך הכל פון די ווייסבאַרע
אומשטענדען.

וואָס וויכטיגער און גענויער עס איז די אַבשאַצונג פון די ווייס-
באַרע אומשטענדען, אויף וועלכע די פערשטענדיגע אויסרעכנונג
פון דעם ספעקולאַנט איז געבויט, אַלץ גרעסער איז די וואָהרשיינ-
ליכקייט, אַז די אונטענליך איבערוועגענדע סומע פון די אונטע-
באַרע אומשטענדען וועט אומביימען דעם רעזולטאַט.

וואָס ריכטיגער, שאַרפּער און גענויער, אַלזאָ, די אויסרעכנונג פון דעם ספּעקולאַנט איז צוגעפאַסט צו די אומשטענדען, וואָס זיין נען איהם בעקאַנט, אַלץ מעהר האָט ער די וואַהרשיינליכקייט בכלל געגען זיך. —

דאָס ביזאָהעריגע אינגאַנצען גילט, הערר שולצע, פאַר אונד זער עקאָנאָמישען צושטאַנד אין אַלגעמיין, און טאַקי גאַנץ בעזונדער. נאָך פאַר די געשעפטסלייט און אונטערנעהמער, וועמעס אינטערעסען איהר פּערטרעט.

אין אַ גאַנץ אַנדער לאַגע נאָך געפינען זיך, אָבער די אַרבייטער. זיי זיינען אַפילו, אויסגעשלאָסען פון יענעם אינדווידועלען גליק־שפּיעל, וואָס פּער־כּי־שופֿט אַזוי אונזערע סוחרים און אונטערנעהמער. אָט זיי, די סוחרים און אונטערנעהמער, פּערגעסען, אַז פאַר די גליקליכע פעלע, דורך וועלכע איינצעלנע צווישען זיי זיינען אַריינגעשליידערט געוואָרען אין סאַמע רעכטען שוים פון רייכטהום, בער־צאָהלט זייער אַיגענער שטאַנד דערמיט, וואָס מאַסען פון זיינע מיטגליעדער פאַלען טיעף אונטער'ן ראָד פון ע'ענדר.

זיי, די אַרבייטער, זיינען אויסגעשלאָסען, זאָג איך, פון יענעם גליק־שפּיעל, וואָס אונזער גאַנצע פּראָדוקציע שטעלט מיט זיך פאַר, ווייל זיי קענען ניט צוטראָגען דעם איינלאַג וואָס פאַרדערט זיך צו דעם דאָזיגען גליק־שפּיעל — דאָס קאַפיטאַל.

צוגעלאָזען צו יענעם גליק־שפּיעל זיינען, נעמליך, נאָר אַזעלכע, וואָס פּערקויפּען פּראָדוקטען אויף אַיגענע־נעם־השבוֹן, און דערצו נאָך טאַקי וואָס זיינען די באַלעבאַטים איבער אַ ניש'קשה'דיגען קאַפיטאַל כּדי, ביי גינסטיגע אומשטענד־דען, צוצוגרייטען אַדער צו בעציהען די דאָזיגע פּראָדוקטען אין גרויסע מאַסען, און אויף אַזאַ אופן זאָלען זיי קענען די גינסטיגע קאָניונקטורען פאַר זיך אויסנוצען, אויספּרעסען, און ביים שפּיעלען אין באַל מיט'ן גליק כאַפען דעם מזל'דיגען זעץ מיט די קלעצלאַך — קאָניונקטור און ספּעקולאַציע — און זיך צושלאָגען צום ציעל — צום סאַמע רייכטום.

אויכגעשלאָסען פון די גינסטיגע שאַנסען פון אָט דעם גליק־שפּיעל איז דערפאַר דער אַרבייטער־שטאַנד אַלס אַזעלכער (סיי דער אינדוסטריעלער אַרבייטער־שטאַנד, סיי

דער ארבייטער־שטאנד אויפ'ן לאנד), וואָרים דער ארבייטער טרעט קיינמאָל ניט אויף, אַלס דער פּערקויפּער פּון אַ פּראָדוקט אויף אייִגענעם חשבון.

אזוי גוט ווי אויסגעשלאָסען וויעדער איז דער קליינער האַנד־ווערקער, וועלכער, דגם ער גרייט־צו און פּערקויפּט אַ פּראָדוקט אויף אייגענעם חשבון, זינקט ער פון איין זייט אַלץ מעהר און מעהר אראָב ביז צו אַ פּראָסטען לוי־ארבייטער פון דער גרויסער קאפיטאַל מאַשינעריע; פון דער אַנדערער זייט, ווערט ער נאָך געשטערט צוליעב'ן דוחק אין קאפיטאַל, ביים זעלבסטשטענדיגען אָנגאַנג, אויס־צופּרעכען גינסטיגע קאָניונקטורען, און ער ווערט אַלץ מעהר אַרויס־געשטויסען דורך דער אונגינסטיגער קאָניונקטור און קען אַלץ ווער נייגער ווידערשטאַנד ווייזען.

דער ארבייטער־שטאַנד און דער האַנדווערקער־שטאַנד בילדען דאַרום אין אונזער געזעלשאַפט אַ ווירטהשאַפטליכע אָבטהיילונג, איבער וועלכער עס שטעהט די אויפֿשריפט, ווי איבער דאַנטע'ס גיהנם:

„איהר, וואָס טרעט אַרײַן אָט דאָ, געזענענט זיך אָב מיט יעדער האַפּנונג!“

אויב אָבער אָט די קלאַסען זיינען אויסגעשלאָסען פון אַ די־רעקטען איינטריט אין דעם גליק־שפּיעל פון דער קאָניונקטור, פּיהלען זיי, פונדעסטוועגען, נאָך גוט די שאַנסען פון גליק־שפּיעל, אויף אַן אינדירעקטען אופן; נאָך, זעהט איהר, די גינסטיגע און די אונ־גינסטיגע שאַנסען אויף אַן אונגענדליך פּערשיעדע־נעם אופן.

די גינסטיגע קאָניונקטור — אַ פּעריאָדע פון מזל ברכה, פון פּערגרעסערטער פּראָדוקציע, האָט אויף ארבייטער און האַנדווער־קער די אינדירעקטע ווירקונג, וואָס עס ווייזט אַ טענדענץ דעם אַרבייט־לוי־אויף־עפּעס צו העכערען, אָבער אפילו ווען אָט די טענדענץ ווערט אַ ווירקליכקייט, קומט דערפון אַרויס נאָך אַ זעהר קנאַפע און צייטווייליגע פּער־בעסערונג אין דעם ארבייטער'ס לאַגע — אַזאַ, וואָס מערקט זיך קוים אָן.

בכלל גענומען אָבער, ווירקען נאָך אַנטקעגען אָט דער טענ־דענץ צוויי אומשטענדען. איז די גינסטיגע קאָניונקטור ניט קיין

אלגעמיינע, ד. ה. אזעלכע וואָס זאָל אַרײַנטרעטן אין פּיעלע אַר-
 בײַטס־צווײַגען, און נײַט קײַן דױערנדע, בײַנאָנט שױן דער װידער-
 שטאַנד, װאָס די אונטערנעהמער װײַזען אַרױס אַנטקעגען יעדער
 העכערונג פּונ'ם אַרבייטס־לױן, צוזאַמען מיט דעם פּאַקט װאָס די
 גײַנסטיגע קײַנונקטור האַלט װײַנציג אָן — בײַנאָנט עס דערצו, אַז
 דער אַרבייטס־לױן װערט אָדער כּמעט אינגאַנצען נײַט געהעכערט,
 אָדער נאָר אױף אַ נאָר אומבערײַטענדען גראַד. אײַז, װידער, די
 גײַנסטיגע קאָנונקטור אַן אַלגעמײַנע און אַ אָנהאַלטענדיגע, בײַנאָנט
 אָבער דאָס פּאַמעלעכדיגע שטײַגען פּונ'ם אַרבייטס־לױן אַזאַ פּער-
 מעהרונג פּון אַרבייטער־הײַראַטהם און אַרבייטער־פּאַמיליען, דאָס
 הײַסט, אַזאַ פּערנרעסערטע נאָכפּראַגע אױף אַרבייט, אַז שױן דורך
 דעם אַלײַן װערט געװעהנליך דער געהעכערטער אָנבאַט װידער
 אױסגעגליכען, און דער אַרבייטס־לױן פּאַלט װידער אַראָב אױף
 דער פּריהערדיגער הױף, אָדער נאָך אפּשר נידעריגער. *

אױב, אַלזאָ, בכלל גענומען, די װירקונג פּון דער גײַנסטיגער
 קאָנונקטור אױפ'ן אַרבייטער־שטאַנד איז אַ קנאַפע און פּאַר-
 בײַגענדיגע, פּאַלט אָבער, דאַגעגען, די אונגײַנסטיגע קאָנונקטור
 אױף איהם מיט אַ צומאַלערען דרוק.

אַ דירעקטע פּערקלענערונג פּונ'ם לױן, פּעהמינערונג פּון זײַן
 בעשעפּטיגונג און פּאַלשטענדיגער אָבשטעל פּון אַרבייט — דאָס
 זײַנען די שײַן, װעלכע די אונגײַנסטיגע קאָנונקטור און די אײַבער-
 פּראָדוקציע, װאָס װערט אַרױסגערוּפּען דורך דער גיעריגער קאָנקור-
 רענץ פּון די ספּעקולאַנטען, לאָזען פּאַלען אױפ'ן רוקען פּון די אַר-
 בײַטער.

נאַטירליך, הערר שולצע, פּאַר אײַך, איז גאָר נײַטאָ קײַן גרע-
 סערער װאונדער, װי דוקא די חכמה פּון אָט דער קאָנקורענץ, װעל-
 כּע מאַכט פּאַר אײַך אונזער װעלטעל פּאַר דער בעסטער פּון אַלע
 מעגליכע װעלטען! מאָ לאָזט מיר אײַך אײַלסטירען די טײַפע
 חכמה פּון דער דאָזיגער קאָנקורענץ, נײַט חלילה מיט מײַנע װער-

* (מבּח דעם, זעה נאָך מײַן „אַרבייטער־לעזעבוך“ (פּראָקפורט אָם
 מאַי 1863, רײַנהאַלד בײַסט. ז. 5—18); פּגל. מײַן שרײַפט: „דיע
 אינדורעקטע שטרױער אונד דיע לאַגע דעם אַרבייטער־שטאַנדעס“ (ציריך,
 מײַער א. צעלער 1863, ז. 37—47).

טער, נאָר מיט די ווערטער פון איינעם פון די הויפט וואָרט־פיה־
 רער פון דער לייבערע ליער בורזשואַ-עקאָנאָמיע,
 וועלכער אָבער, להבדיל צווישען איהם און אייך, קען לכל הפחות,
 די צושטענדע איבער וועלכע ער שרייבט. דאָס זיינען, אַלזאָ, די
 ווערטער פון דעם ענגלישען סטאַטיסטיקער און עקאָנאָם מאַקאָלאָ,
 וועלכער ווערט אזוי שטאַרק געריהמט פון די בורזשואַ-עקאָנאָמען*):
 „נאָך דער ערשטער ערעפנונג פון פערקעהר מיט בוענאָס־אירעס,
 בראַזיליען און קאַראַקאָס זיינען מעהר פאַבריק־אַרטיקלען פון
 מאַנטשעסטער אַרויסגעשיקט געוואָרען אַהין אין משך פון וועניג
 וואָכען, ווי אין די פריהערדיגע צוואַנציג יאָהר. די
 מאַסע ענגלישע וואַרע, וואָס איז געווען אָנגעקומען אין ריאָדע
 זשאַנעראַל איז געווען אזוי גרויס, אַז עס האָבען געפעהלט פלעצער.
 וואו עס אָבצולייגען, און די ווערטפאַלסטע זאַכען זיינען וואָכען
 לאַנג געלעגען ביים ברעג, אויסגעזעצט צום וועטער און צו גנבה.
 עלעגאַנטע געשיר פון געשליפענעם גלאַז אָדער פאַרצעליי איז אָנגע־
 געבאַטען געוואָרען אַזעלכע לייטע, וועמעס טהייערסטע טרינק־גע־
 פעס איז ביז אַהער בלויז געווען אַ האָרן אָדער אַ קאַפּוס־שאַל.
 ווערקצייג זיינען אַהין אַרויסגעשיקט געוואָרען, אָנהויבענדיג פון אַ
 האַמער און ענדיגענדיג מיט אַ העקעל, אַקוראַט ווי די איינוואוינער
 וואָלטען נאָר געדאַרפט דעם ערשטען בעסטען שטיין שפאַלטען; אויף
 צווייען, כדי אַרויסצושניידען גאָלד אָדער דימענטען; אַמעהר, איי־
 ניגע ספּעקולאַנטען זיינען געגאַנגען אזוי ווייט, אַז זיי האָבען אַפילו
 גליט־שיף געשיקט קיין ריאָדע זשאַנעראַל.“

די גאַנצע געשיכטע פון דער אייראָפּעאישער אינדוסטריע אין
 אַט דעם יאָהרהונדערט, איז געווען ניט מעהר ווי איין לאַנגע סדרה
 מיט „זולל־וסובא'דיגע ספּעקולאַציעס“, מיט איבערשפאַנונגען פונ'ם
 קרעדיט, אויס „בלינדקייט צו די פאַסטען, און אַלס פאַלגע פון די
 קרעדיט־פּיבערס: ציעללאָזע, ווילדע איבערפּראָדוקציע“, און אַלס
 פאַלגע דערפון: קרויזען, דאָס פאַלען פון די פרייזען ווייט אונטער
 די פּראָדוקצאַנס־קאָסטען, פערמינערונג און אָבשטעל פון אַרבייט,
 און מעהר אָדער וועניגער אָנהאַלטענדיגער אַרבייטס־שטילשמאַנד.

(*) פּרינספּלס אָוו פּאָליטיקאַל איקאָנאָמי, עדישאָן 2, פּיידזש 329.

איך ווייז אייך, צ. ב. ש. אן אויף דער בעריהמטער און קלאסישער „געשיכטע פון פרייען פון 1793—1857“ פון ט. ה. ט. ו. ק.

דעם ארבייטערס רוקען איז, אלזא, דער אונפעראינטערעסיר-טער גרינער טיש, אויף וועלכען די אונטערנעהמער און כפעקולאנטי-טען שפיעלען דאס גליק־שפיעל, וואָס די היינטיגע פראָדוקציע שטעלט פאַר מיט זיך. דעם ארבייטער'ס רוקען איז דאָס דער גרי-נער טיש, אויף וועלכען זיי קאסירען איין די הויפענס מיט גאָלד, וואָס דער מזל'דיגער רולעטקער־אָד ווארפט זיי צו; און ווען ביי אַ ניט מזל'דיגען וואָרף טרייסטען זיי זיך מיט דער זיכערער האָפּ-נונג אויף אַ בעסערען מזל, אַ צווייטען מאָל, איז עס אלץ דעם אַר-בייטער'ס רוקען, וואָס האָט אויסצושטעהן די פאָלגען דערפון.

דער ארבייטער איז דאָס, וואָס בעצאָהלט פאַר די נויטהווענדי-גע דורכפאלען אין יענעם שפיעל פון די באַכעס* און ספעקולאנטען, וועמעס פאָלשע ספעקולאציעס און השכונות ער האָט ניט אַרויסגע-רופען, אין וועמעס זשערנעקייט ער איז ניט שולדיג און אין ווע-מעס הצלחה ער בעטהייליגט זיך ניט; און בעצאָהלען, בעצאָהלט ער פאַר דעם מיט לוינ־פערקלענערונג, מיט מקריב זיין זיינע פער-האַרעוועטע אַנגעשפאַרטע גראַשענס, מיט פאָלשטענדיגער אַרבייטס-לאַזיגקייט, און פאָלגליך מיטעללאַזיגקייט — נויט און הויגער. און איהר, ניט האָבענדיג קיין אַהנונג פון די „געזעלשאַפטיכע צו-זאַמענהאַנגען“, ספעקולירט אויפ'ן חשבון פון אייער אייגענער און דעם אַרבייטער'ס אַנוויסענהייט, וואָס די לעצטע איז אפשר אַ קאַפּעלע גרעסער פון אייער אייגענער עס האַרצות, וואָרים, כ'פער-שטעהט זיך דאָך, אַז דער אַרבייטער איז ניט ביכולת קלאָהר צו זעהן, ווי אזוי זיין אינדיווידועלער גורל ווערט בעשטימט פון די פּערהעלטניסע פון וועלט־מאַרק, און וועלכע סבות ווירקען ווידער אויף אָט זיי.

איז איהר, חכם עתיק, וואָס איהר זייט, רופט דאָס זלץ אָן די זעלבסט־פּער־אַנטוואָרטליכקייט און שולד־פּע-שטענדיגים“ פון די אַרבייטער! און מיט אָט אַזעלכע שלאַנזווער-טער ווילט איהר דאָס — מאַדים איינער, דערבייטען די אַרבייטער געגען די מענער, וועלכע סטאַרען זיך ערשט גראָד צוצופיהרען צו

(*) „אַרבייטסחעררען“ א. א. ר.

אמת'ע זעלבסט-פעראנטוואָרטליכקייט און שולד-פערשטענדנים—אָט די ארבייטער דוקא, וועלכע, אין זייער זעלבסט-פערלייקענונג, זיינען איצט בלויז די שמייס-אינגלעך פון דעם אונטערנעהמער-שפיעל.

מען וואָלט נאָך אפשר געקענט געפינען אַ שטיקעל זכות פאר אָט דעם מיסברויך פון פּאָלקס-אונטערנעהייט דארין, וואָס די ענינים, אין וועלכע איהר טרעט אויף אַלס „לעהרער“, זיינען דאָך ווייט פון אייך און פרעמד. און ווי אנדערש זאָל עס דען טאָקי זיין? אַז ראשית, זייט איהר געווען אַ פּאַטרימאָניאַל-ריכטער*, דערנאָך אַ קרייז-ריכטער אין אַ שטערטעל; נון, און אויף דעם דאָזיגען פּאַסטען, אי אַלס פּאַטרימאָניאַל-ריכטער און אי אַלס קרייז-ריכטער, האָט איהר זיך דאָך אוראי געסטאַרעט יעדען איינעם צו צו'פּסק'ענען „דאָס, וואָס איהם קומט“, מעשה בעל יושר. אָבער אין די „געזעלשאַפטליכע צוזאַמענהאַנגען“, אין די פּערהעלטניסע פון וועלט-מאַרק און די פּראָצעסען, וואָס האַלטען כסדר אין איין פּאַרמירען די אינדיווידועלע שיקזאַלען — אין דעם אַלעמען האָט אייך די דאָזיגע יוריסטישע טהעטיגקייט מיט די קליינע פּערהעלטניסע ניסע קיין טיעפּערען בליק ניט געקענט געבען. גרויסע געשעפטס-לייט און אינדוסטריע-מענשען זיינען כּונגע דעם אין אַ גאַנץ אַני דער לאַגע, און לאַכען אין די פּויסטען איבער דער נאַאוייטעט פון אייער „תורה“!

נו, און אויב איהר האָט דורך אייער פּראַקטישען פּאַסטען ניט געקענט קריגען קיין איינזיכט אין אָט די פּערהעלטניסע, האָט איהר דעם אנדערען וועג, וואָס פיהרט צו אַזאַ איינזיכט, דעם וועג פון דער וויסענשאַפט, גאָר קיינמאָל ניט אָנגעטאַפט אפילו. פון ווי סענשאַפט האָט איהר בכלל ניט די מינדסטע ידיעה. וואָס איז שייך, בעזונדערס, אייער בעקאַנטשאַפט מיט דער פּאַליטישער עקאָ-נאָמיע, וועט זיך אַרויסשטעלען פאַר יעדען קענער פון פּאַ-ליטישע עקאָנאָמיע, וואָס וועט אויפּמערקזאַם איבערלייענען אייער בוך, ווי די פּאַרמזעצונג פון אונזער קריטיק, וועט איבריגענס, ממילא בעווייזען, אַז איהר האָט אַזוועלכען עס איז פּאַליטישע-עקאָנאָמישען בוך, חוץ דעם קליינעם אָנפאַנג-ביכעל פון באַסטיאַ, גאַרניט גע-

* אַ ריכטער וואָס האָט צו פּסק'ענען איבער ירושה-כסוכים. א. א. ר.

קענט האָבען געלעזען, העכסטענס, אפשר, נאָך דורכגעבלעמערט אַ דייטשע איבערזעצונג פון סיי'ס האַנדבוך (*).

מיט די ניש'קשה'דיג מטושטש'ע בעגריפען, וואָס איהר האָט פון יענעם אָנפאַנג-ביכעל אויפגעכאַפט, אָפט נאָך פערדאַרבענדיג און צוקריפלענדיג זיי, מחמת אייך פעהלט נאָך די מינדעסטע ווי-סענשאַפטליכע פאַרבילדונג בכלל און עקאָנאָמישעם שטודיום בפרט, טראָגט איהר זיך אַרום צווישען פאַלקס, און דאָס-אַ רופט איהר אייער „לעהרע“!

איהר זעהט אַז איך בין אַדראי גענייגט אייך דן צו זיין לכה זכות און אָננעהמען יעדע ענטשולדיגונג, ווי מעגליכע עם הארצות, און פונדעסטוועגען, הערר שולצע, קומט שווער אָן אַנצונעהמען, אַז איהר מיינט עס, באמת, ערנסט, ווען איהר רעדט מכה דער „זעלבסט-פעראַנטוואָרטליכקייט און שולד-פערשטענדנים פון די אַרבייטער אין אונזערע אינדוסטריעלע פעהרעלטניסע און אויסרופענדיג אַט די שלאַנדווערטער, ווילט איהר די אַרבייטער בעגייסטערן פאַר דעם דאָזיגען יאָמער-צושטאַנד און זיי אָבהאַלטען פון פער-ווירקליכען אַ צושטאַנד פון אמת'ער זעלבסט-פעראַנטוואָרטליכ-קייט, שולד-פערשטענדנים און פרייהייט. ווער עם קען אַט דעם אינ-דוסטריעלען צושטאַנד נאָר אַפילו אויבערפלעכליך און נאָר פון דער ווייטען, ווער, עם לעבט אין גרויסע שמערט, אין דער געזעלשאַפט פון פאַבריקאַנטען און סוחרים (**), מעג ער זיין אַפילו אַזוי געדאַנ-

(*) זשאַן באַטיסט סיי איז געווען אַ זעהר בעוואוסטער פראַנצויז-שער עקאָנאָם פון 18טען יאָרהונדערט. א. א. ר.

(**) אייער פריינד, וועניגסטענס, דער גרויסער פאַבריקאַנט, קאַמערץ-ראַטה און ליבעראַלער אַבגעאָרדענטער, הערר לעאָנאַר רייכענהיים, ווייס דאָס אַלץ פֿיעל בעסער און לאַכט מסתמא בשתיקה אַזוי האַרציג ביז קרעמ-פען פון אייך, אַז ער מוז אייך דאַנקען פאַר דער „טובה“, וואָס איהר מהוט זיין פערדייהונג! [לאַסאַל'ס אויסדרוק איז „דיענסט“ און בעציהט זיך דאָ אויף אַ פראַזע, וואָס איז בענוצט געוואָרען פון דער באַסטיאָ-שולצע שולע „דיענסט פאַר דיענסט“, א. א. ר.] ער האָט אין יאָהר 1848 אָנגע-שריבען אַ דורך און דורך סאַציאַליסטישע בראַשורע איבער די אַרבייטער-פעהרעלטניסע („די סאַציאַלע פראַגע אונד דיע מויטמעל צו דערען לעזונג“) וואו ער לאַזט אונז מערקען אַ גאַנצן אַנדערן אַינזיכט אין דעם ענין. פון מיר מהיילט ער זיך אַכ דערמיט וואָס בעת, לויט מיר,

קענלאָז [ווי איהר], מוז, מיט דער צייט, קריגען, בלי ספק, אַ וואָסער-ניט-איז יריעה וועגען דעם, ווי עס האַלט אויף אַן אמת'ען, מיט דער דאָזיגער „זעלבסט-פּעראַנטוואָרטליכקייט און שולד-פּעהינגקייט“ פון אינווערע אַרבייטער.

דאָך אפּשר וועט די ווייטערע בעטראַכטונג פון אייער בוך אונז גרינדליכער אויפקלערען איבער דעם ספק, וואָס האָט זיך שוין ביי אונז מיט אַן אונווידערשטעהליכער קראַפט, געגען אונזער אייגע-נעם ווילען, אַריינגעריסען בנוגע אייער אויפריכטיגקייט.

דערווייל זאָגט איהר גלייך נאָך דעם לעצט-געבראַכטען זאַץ אָט וואָס: „צו בעשטרייטען אָט די זעלבסט-פּעראַנטוואָרטליכקייט, אָט די סאָציאַלע זעלבסט-הילף דוקא ביי דער בעזאָרגונג פון דער מאַט-טעריעלער נויטהיבערפּטיגקייט פון עקזיסטענץ, דאָרט, וואו נאָך אַלעמען, די חיה אין אונזער נאַטור קומט צו איהר טונקעלן גרענעץ, הייסט אַזוי גוט, ווי איינפיהרען דעם קריגען פון אַלע-מען אויפ'ן פעלך פון פּערדיענסט, דאָרטען וואו, מעהר ווי אומע-טום, זיינען די בעדינגונגען פון הצלחה — פּריערען און זיכער-קייט“.

ראשית, פּרעהט מיר צו הערען. הערר שולצע, אַז ביי אייך

זאָל דער דורכשניטליכער אַרבייטס-לוין בעטרעפען אַזוי פּיעל, ווי עס פּאַרדערט זיך ביים פּאַלק צום געוועהנליכען נויטיגען לעבענס-דערהאַלט, ערקלערט ער, אַז די אַרבייטער אין פּיעלע געגענדען זיינען אַזוי ווייט גע-זונקען, אַז זיי קענען קוים זיך דערשלאָגען צו די נויטהיגסטע לעבענס-בע-דערפנישען“ (זייט 9) אַרויפצובריינגען זייער שכירות אויף אַ מענשליכער מדרגה — זאָגט ער ווייטער — איז ניט נאָר אַ נויטהווענדטיגקייט נאָר אַ מאַראַל ישיעריהו ב“. דער כלל, וואָס גילט זעהר אָפט בנוגע דעם לוין, זאָגט ער זייט 10, איז ניט „וויפּיעל דאַרף דער אַר-בייטער האַבען כדי צו קענען לעבען ווי אַ מענש“, נאָר „וויפּיעל דאַרף ער האַבען כדי ניט צו שטאַרבּען פון הונגער“. דאָס מיטעל צו אַ בעסערונג זעהט ער בלויז אין אַ געזעץ, וואָס זאָל רעגוליר-רען און פּעסטשטעלען דעם לוין אַדער אַ מינימום לוין I I „נאָר אויף אַזאַן אַופן וועט ער זיך אַרויסראַטעווען פון דעם עלענד און פּוין, וואָס קומען אונז אַנטקעגען אין די אַרבייטער-הייהלען, וואָרים וואוינונגען זיינען דאָס ניט, אין די מאַוים-דיגסטע געשטאַלטען“ (זייט 11) א. א. וו. א. א. וו. אַודאי, פּאַרוואָס ניט, אין יאָהר 1848 איז דאָס געווען, ווען דאָס האַרץ פון אָט דעם מיליאָנער און ליבעראַלען אַנגעאָרדענטען האָט אַזוי וואָרים געשלאָגען פּאַר'ן פּאַלק.

איז „די מאטעריעלע נויטהבערערפטיגקייט פון עקזיסטענץ“ דער פונקט, וואו די הײה אין אונזער נאטור קומט צו איהר גרענעץ. ביי אנדערע מענשען הױבט זיך אפשר דאָס טהיערישע דאָ אָן. ביי אײך, פאַרקעהרט, געפינט זיך דאָ איהר גבול. זי שפרייט זיך, הייסט עס, פונאנדער ביז אהער. אויב דאָס איז דער פאל, נה דאָן איז שוין ממילא ערקלערט, נאָכדעם ווי איהר האָט זיך אָפּענהערציג מודה געווען דערין, דער גייסטיגער תוכן און כאַראַקטער פון אייער בוך!

שנית, אָבער: זאָל עס „איינפיהרען דעם קריעג פון אלעמען“, ווען אַנשטאָט אייער זאָגענאָנטער „סאָציאַלער זעלבסט־הילף“, וואו יעדער איינציגער איז אָנגעוויזען: וויף זיך אַליין, ווערט געגעבען דעם אַרבייטער קלאַס, דורך גרויסע אָרגאַנישע תקנות, די מעגליכקייט פון סאָלידאַרישע פראָדוקציע?

אין וואָס פאַר אַ לייבען־פעל דעקט איהר דאָס איין אייערע גליעדער, און ווי אונגעלומפערט און פעררעטעריש צו זיך איהר לאָזט דאָס דערביי אַרויסשטעקען דאָס אויער, בעת איהר דערמאָהנט דאָ אָן „קריעג פון אלעמען“! דער „קריעג פון אלעמען“ געגען אַלע, „בעלום אָמניום אין אָמנעהם“ איז אַ טעכנישער אויסדרוק, וואָס האָט פאַר זיין ערפינדער דעם גרויסען ענגלישען פילאָזאָף האָבז (געב. 1588).

האָבז, אָבער, בעצייכענט דערמיט גראַד דעם צושטאַנד פון די יחידים, וואָס זיינען אָנגעוויזען אַיעדער אויף זיך אַליין און לעבען זיך אין אַן אַבסאָלוטער זעלבסט־שטענדיגקייט און גלייכ־הייט, דעם סטאַטוס נאַטוראַליס (נאַטור־צושטאַנד). קורץ, דאָס וואָס מען רופט אָן, להיפוך צום שטאַט, די ספּערע פון דער בירגער־נערליכער געזעלשאַפט וועלכע איז אויסגעזעצט געוואָרען צו דער פרייער קאָנקורענץ (*). ער לאָזט אָט דעם קאַמפּה פון אַלעמען געגען אַלע בעזייטיגט ווערען נאָר דורך דער איינפיהרונג פון דעם פּאַזיטיווען שטאַט און זיינע

*) אין דעם בעריהמען בוך: עלעמענטא פילאָסאָפיקא דעה קיווע; ליבערטאָס, קאפ. I און XII אין XIII ז. 15. אַמסטערדאַם אויסג. 1647.

צוואנגס-געזעצע (*). נאך פאר האבז'ען האט מאן טען (געב. 1533) בעשריעבען דאס סאמע וועזען פון דער בירגער-ליכער געזעלשאפט אלס אן אנהאלטענדע און ביז אויף מעסערס אָנגעפיהרטע מלחמה. דער סוחר געווינט פון דעם, וואָס די יוגענד רואינירט זיך, און דער בוימיסטער פון דעם, וואָס הייזער פאלען איין. דער מעדיקער לעבט פונ'ם טויט פון די פאציענטען, און קבורה-געלד בעצאָהלט פאר'ן פריסטער'ס צובייסען. עס זאָל הער-שען דאָ דאָס געזעץ: „ל'ה פראָפי ד'ה ל'ן ע דאָמאזש ד'ה ל'אָטר". „איינעמס פערדיענסט איז אנאָנדערענס שאָדען." (**). אזוי האָט מען אייגענטליך בכלל אָנגעווענדעט דעם טעכנישען אויסדרוק פון דעם ענגלישען פילאָזאָף, דעם „קריעג פון אלע געגען אלעמען" אויף דער פרייער קאָנקורענץ, בעת זי האָט זיך ענטוויקעלט און איז אריינגעטראָטען אין דער סטאדיע, וואו מען האָט זי אָנגעפאָנגען צו קריטיקירען; און טיפיש איז דער אויסדרוק פאר איהר פער-כליבען ביז אויף היינטיגען טאָג.

אזוי ווי איהר ווייסט דערפון ניט — איהר האָט דעם מאַן קיינמאָל ניט געזעהן — ביינקט איהר נאָך יענעם נאָטור-צו-שטאַנד, וועלכען האָבו האָט בעצייכענט אלס דעם „קריעג פון אלעמען געגען אלע". איהר לויפט נאָך הינטער די מענער פון גע-דאַנק, הינטערשטעליג אויף אַ וואָסערע דריי הונדערט יאָהר; איהר ווערט בעגייסטערט היינט פאר דעם, וואָס יענע האָבען שוין אפריהער מיט דריי הונדערט יאָהר צוריק, און נאָך איידער עס איז געוואָרען די שוידערליכע ווירקליכקייט פון היינט, צו נישט געמאַכט. איהר וויכט טאָקע ניט די געשיכטע פון אַט דעם אויסדרוק „דער קריעג פון אלע געגען אלעמען". און איהר האָט טאָקע ניט קיין ידיעה וועגען דער בעדייטונג פון דעם דאָזיגען געדאַנק, אָבער איהר האָט יאָ עפעס אַמאָל געהערט פון דער דאָזיגער בעצייכנונג,

(*) פיעל טיעפער ווי אלע ראַציאָנאָליסטישע יוריסטען, כלורשט'דיגע פילאָזאָפּען און ליבעראַלען, וועלכע זעהען אין דעם שטאַט נאָר אַן אַנד שטאַט צו שויען דאָס לכתחילה'דיגע און אלס נאַטור-רעכטליך בעטראַכטע אייגענטהום, לאָזט האָבו דאָס אייגענטהום ענטשמעהען ערשט דורך דעם פאָ-זיטיווען שטאַט און אלס פאָזיטיווע שטאַטס-אייגנטיכטונג. (דארטען אימפּעריום, קאפ. 6 און 15 ז. 108.) [ציטאַט איבערז. בייס סוף פון בוך]. (***) מאַנטען, עסע, בוך I קאפ. 21.

וועלכע ווי בעמערקט, איז ער היום פערבליעבען דער געלויפיגער אויסדרוק פאר דער „פרייער קאנקורענץ“. און אָנשטאַט איינצור זעהן, אז דאָס איז פונקט דער כאַראַקטער פונ'ם צושטאַנד, נאָך וועלכען איהר גארט, האָט איהר אויסגעפונען, אז דאָס דאָזיגע וואָרט איז אַ גוטע „פּראָזע“, — אַ זעהר גוטע פּראָזע, אָבער שוין איינמאָל אַ גוטע פּראָזע, זאָגט דער פּריעדענס־ריכטער שאַל אין שעקספּיר'ס „היינריך דער פיערטער“! — דורך וועלכער דאָס, אויף וואָס נאָר מען ווענדעט עס אָן, לאָזט זיך טרייף מאַכען; נון, דענקט איהר אז מען קען דאָס אַרדאי בענוצען, פונקט ווי פלעטלעך אויף אַ וויין־פלאַש אַוואו מען וויל נאָר, מעג זיין אַפילו פאַר די סאַמע פּערשיעדענאַרטיגסטע אינהאַלטען, און אויף אַזאַ שטייגער לאָזט איהר דעם סאַציאַליזם ניט נאָר פּטר'ן די „פּרייהייט“, נאָר אויך איינפיהרען דעם „קריעג פון אלעמען אויפ'ן פּעלד פון פּרנסה!“

גרויסער שולצע!

זאָגט איהר זיך תיכף ווייטער:

„דערווייל איז אָבער אָט די זעלבעס פּעראַנטוואָרט־ליכקייט פון אַפּריהער מתחייב, אַלס נויטהיגע השלמה, די פּרייהייט פון דער אַרבייט, אַזוי אז דעם אַרבייטער זאָל זיין ער־לויבט צו בעוועגען זיך אונגעשטערט אין דעם געברויך פון זיינע כחות און מיטלען אויף צו פּערדיענען זיין חיונה.

„לעגט איהר אונז אַרויף די פּעראַנטוואָרטליכקייט פאַר אונזער עקזיסטענץ אויף די אייגענע פּלייצעס, מחמת די נאַטור האָט אונז געגעבען די כחות דערצו: טאָ דאַרפט איהר זשע אונז אויך ניט שטערען אין דעם פּרייען געברויך פון אָט די כחות אויף צו דערגרייכען דעם דאָזיגען ענד־ציעל.“ אַזוי ענטפּערן די אַר־בייטער מיט רעכט אויף דער אויבען־דערמאָהנטער פּאַרדערונג.

„מיר ניבען טאַקי צו, אז מיר דאַרפען אויספּאַלגען די אַלגעמיינע שטאַטס־געזעצע פונקט אַזוי גוט ווי יעדער אַנדער שטאַטס־בירגער, אז מיר מוזען רעספּעקטירען דאָס געזעץ, וואָס איז דאָך געמיינט אונז אַליין צו שיצען און זאָל זיין פאַר אונז פונקט, ווי פאַר יעדען אַנדערן. אָבער אויף דעם באַדען פון פּער־דיענסט, אין האַנדעל און אַרבייט, מוז זיין פּרייהייט. דאָ מוז זיך יעדער קענען ריהרען און געברויכען זיינע קרעפטען, ווי

אזוי ער וויל און קען, כדי צו דערשלאָגען זיך צו חיונה פאר איהם און די זייניגע. מישט איהר זיך דאָ גלאַט אַריין אָהן אַ פאַרוואַס און שאַפט תקנות און בעשרענקט און בעפעהלט און פּערוועהרט און שיצט און שליסט אויס, פיהרט איהר דאָ איין פריווילעגיעס און חסדים פאַר איינצעלנע קלאַסען — נו, און אויב אזוי, טאָ נעהמט איהר אייך איבער אויך די פּאָלגען. אויב מיר קענען דאָן ניט שטעהן אויף די פיס, דאָס הייסט, כשעת מען שטערט און בעשרענקט אונז אינ'ם פרייען אויסוואַהל און אויסאיבונג פון אונזער פרנסה, דאַרפט איהר זיין פּעראַנטוואָרטליך דערפאַר, און איהר מוזט איבערנעהמען די זאָרג פאַר אונזער חיונה."

"דאָס איז, אָבער, מעהר ווי וועלכע ניט-איז קלאַסע פון דער גע- זעלשאַפט, ווי דער שטאַט [גופא] איז ביכולת אויסצופיהרען. אפילו ווען עס זאָל שוין ניט פעהלען דער ווילען דערצו. דער שטאַט איז דאָך ניט עפעס אזוינס וואָס שוועבט איז דער ליפּטען איבער און מחוץ די מענשען. ער אז דער סך הכל פון אלע די וואָס געהערען זיך אָן מיט'ן שטאַט, און די שטאַטס- קלאַסע ענטהאלט דאָס, וואָס פליסט אין איהר אריין פון די פרי- וואַט קאָסעס פון די בירגער. נו, קענען אפשר די ווינציג אויס- געהאַלפּען ווערען פון די פּיעלע, אָדער, אפילו אַ פאַרבייגעהענדע גויס פון פּיעלע קען נאָך אַריבערגעטראָגען ווערען פון אַלעמען. אָבער אַנצוהווייען כסדר די צאָהלרייכסטע קלאַס שטאַטס-בירגער אויף שטיצע פון עפענטליכע מיטלען, ד. ה., פון די מיטלען, וואָס געהערען צו די איבריגע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט. הכלל, אַנצו- ווייזען די סך אויף די ווינציג וואָלט געווען אַקוראט דאָס זעלבע, ווי אַן עפענטליכער באַנקראַט. וואָרים דאָס אַרופלעגען אַ צו שווערע משא אויף די שטאַטס-פּינאַנצען, צו וואָס עס מוז קומען אויף אזא'ן אופן — די אויסערגעווענהליך פּערגרעסערטע הוצאָה, געהט דערביי האַנד אין האַנד מיט פונקט אזא גרויסע פּערפלענערונג פון דער שטאַטס-הכנסה. ניט גענוג נאָך, וואָס די אונטערשטיצטע קלאַס נעהמט זיך לגמרי אַרויס פון די רייען יידיש-צאָהלער, שוואַכט מען נאָך אָבער אויך אָב די אַנהאַלטיגדע שטייער קראַפט פון דער נאָך איבערגעבליבענער מינאָריטעט. דער- מיט וואָס דורך דער נויטהווענדיגער העכערונג פון זייערע שטייער- ראַטעס, פּערקלענערן זיי זייער געשעפטס-פּאַנר, דאָס פּראָפּיטימאַ-

כענדע קאפיטאל פון לאנד, און דערמיט אויך זייער הכנסה. אין אין דער אהית'ען, וואָלט דער פּועל יוצא פון אזא ערשיינינג ניט בלויז געווען, אַ דעפיציט אין די שטאַטס-פינאַנצען, נאָר אויך די מאָרעל ליטש און עקאָנאָמישע רואינירונג פון דער געזעלשאַפט; פאַר אַלע טען פון דעם אַרבייט ער-שטאַנד גופאָ. אָנגעוויזען אויף עפענטליכער הילף, אָנגעהמענדיג, און די אַרבייטער קענען זיך מיט'ן אייגענעם כח ניט העלפּען, וואָלט דער אַרבייטער-שטאַנד פּערלאָרען די מאָרעלישע ווירדע, און זיינע מיטגליעדער, יעדען אימפּולס צו טיכטיגקייט, פּלייס, און שפּאַרזאמקייט. דאָס גאַנצע האַנדעלס-לעבען פון דער נאַציאָן וואָלט דורך דעם אָבגעפּאַלען, און די צדקה וואָלט סוף כל סוף פּערשלונגען דאָס אינדוסטריעלע קאפיטאַל פּונ'ם לאַנד, דעם פּאַנד, וואָס איז בעשטימט אויף צו צאָהלען די אַרבייטער שכירות".

עס פּאַלט מיר ניט איין אָט דאָ צו צוגליעדערן די אַלע קרומע ווענדונגען, וואָס זיינען ענטהאַלטען אין דער אויבענגעבראַכטער ציטאַטע. נאָר צוויי בעמערקונגען: אַיהר בענוצט דאָ די מאָרע טאַקטיק זיך אַרויסצולאָזען אין פּעלד געגען עפעס, וואָס קיינער האָט נאָר אין זיינען ניט געהאַט, וואָס איז פון קיינעם ניט פּאַרגעשלאָגן גען געוואָרען. קיינער האָט ביי אונז ניט געמאַכט דעם פּאַרשלאָג, און די אַרבייטער זאָלען אונטערשטיצט ווערען פון שטאַט מיט צדקה.

ווייטער. הערר שולצע, די פּראָגע אָבער, צי דער שטאַט קען ניט שאַפען אַן ענדערונג אין אונזער פּראָדוקציע אָנ-צו-שטאַנד לטובת די אַרבייטער, — אָט דאָס, אַיהר מעגט זיך זיין גערעכט צי אומגערעכט אין אייער זאָגען, און ניט, האָט אַיהר ערשט געקענט בעהאַנדלען, ווען? און אַיהר וואָלט שוין געהאַט אַרויס-געבראַכט און ענטוויקעלט די עקאָנאָמישע הויפט יסודות, דהיינו: ווערטה, אויסטויש, קאָנקורענץ קאפיטאַל, א. א. וו., יעמאַלט, וואָלט אַיהר נאָך געקענט לכל הפחות מאַכען דעם אָנשטעל אַקוראַט ווי די בעהויפטונג, און עס קען ניט געמאַלט זיין און טאָר ניט צוגעלאָזען ווערען קיין שטאַטס-אַריינמישונג, וואָלט געווען געדרונגען פון דער אַנאַליז פון יענע עקאָנאָמישע הויפט יסודות, און דורך זיי בעוועזען. ביז אַהער האָט אַיהר דאָך אָבער נאָך קיין איינ-ציגע פון די עקאָנאָמישע ערשיינונגען ניט ערקלערט. אַיהר שטעהט

דאָך נאָך אויף דעם זיבעטען זייטעל פון אייער קאָמעכיום. דער ווייל האָבען נאָך די אַרבייטער פון אייך ניט ערפאָהרען, אויף דאָס מינדסטע, וואָס אזוינס איז ווערטה, אויסטויש, קאָנקורענץ, קאָפּי טאַל, א. א. וו. איהר שטעהט דאָך נאָך ביי דער סאַמע אַלגעמיינס־טער איינלייטונג. אז שוין דאָ, אַלואָ, וואו איהר האָט נאָך אַפילו די מינדעסטע ערקלערונג פון די עקאָנאָמישע געזעצע ניט פֿרױ־בירט געבען, בעהויפטעט איהר מיט'ן פֿולען מויל, אז יעדעס ברע־קעל שטאַטס־אָרױימישונג איז אונמעגליך, איז דאָס ניט מעהר ווי גלאַט אָנגענומען אַפֿריהער — הוילע סברה.

ניט נאָר איז עס אַ געדיכטער טומאַן, נאָר אַלס געדיכטער טומאַן טרעט עס טאַקי אַרויס! איהר זייט דערמיט אַליין מודה, אז אייער צוועק איז ניט אויפצוקלערען דורך דעם די אַרבייטער, בכדי זיי זאָלען ציהען פראַקטישע שליסע פאַר זיך פון אַפֿריהער געכראַכטע עקאָנאָמישע פאַקטען, נאָר אז איהר ווילט זיי פשוט פול מאַכען די קעפּ און אייננעהמען מיט פּוּס־ט־ע־ש־ע־ר־ו־ת. איהר געהט ווייטער:

„איז, ממילא, די פֿרייהייט פון דער אַרבייט, דאָס פֿרייע האַנדלען און וואַנדלען (*), איינע פון די ערשטע פאָרדערונגען פון די אַרבייטער און אַ נויטה־ווענדיגער פאָרבעדינגונג פון דער סאָציאַלער זעלבסט־הילף. צו וועלען אַרױפֿלעגען אויף אימיצען זעלבסט־פּעראַנטוואָרטליכקייט פאַר זיין עקזיסטענץ און איהם ניט געבען די פֿרייהייט צו נעהמען

(*) (אין דעם אַריגינאַל שטעהט „געווערבעפֿרייהייט אונד פֿרויצוגיג־קױט“. דעם אידישען אויסדרוק „האַנדלען און וואַנדלען“ דאַרף מען פֿערשטעהען דאָ אין דעם ברויטסטען זין. „האַנדלען“ בעציהט זיך דאָ אויף יעדער טהעטיגקייט אַדער. מלאכה פון פֿרנסה וועגען. דאָס וואָרט „פֿרויצוגיקױט“ וואָס איז דאָ איבערזעצט, לױט יענער פֿראַזע, אַלס „פֿרױעם וואַנדלען“, האָט נאָך אַבער אַ טעכנישען זין אין דער געשוכטע פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע און בעדייטעט דאָס רעכט (1) צו פֿער־לאָזען אַ שטאַט אַדער אַ געגענד פון בעשעפֿטיגונג וועגען און (2) זיך צו בעזעצען ערגעץ אַנדערש, ניט בעצאָהענדיג אַ בעשטימטען שטױער, וואָס ווערט אַרױפֿגעלעגט פון אַ רעגירונג צוליבע פֿערשיעדענע צוועקען און אויף פֿערשיעדענע גרופּען מענשען. אַזאַ שטױער האָבען געמוזט צאָהלען די אידען אין דױטשלאַנד, אױדער זױ זױגען מעאַנצױפֿירט גע־וואָרען. א. א. ר.)

זיין גורל אין זיינע אייגענע הענד, דורך אייגענער טהעטיגקייט, איז אונזין. פּעראַנטוואָרטליכקייט און פרייהייט — דאָס זיינען די גרונד-זיילען פון דער מאָראַלישער, פּאָליטישער און עקאָנאָמישער וועלט, וואָס האָבען איינס דאָס אַנדערע צו זייער געגענזייטיגען בעדינגונג.

הכלל, „פרייעם האַנדלען און וואַנדלען“ — דאָס איז ווי בעקאנט אייער סאָציאַלער הילפס-מיטעל! עס איז גענוג פשוט אָנצו-וווייזען אויף בעלגיע, ענגלאַנד און פראַנקרייך, וואו עס געהט שוין אָן פון לאַנג אַ פרייער האַנדעל און וואַנדעל מיט דער שטרענגסטער אויסגעהאַלטענקייט, און פונדעסטוועגען בלייבט נאָך אַלץ דאָרט שטעהען די „סאָציאַלע פראַגע“, און דערצו נאָך דוקא אין דער ריעזיגסטער פאָרם, לגבי וועלכע, ביי אונז געפינט זי זיך נאָך כמעט אין איהר ערשטער ענטוויקלונגס-פּעריאָדע.

ב.

„די הילפס-מיטלען צו דער אַרבייט“.

אונטער דעם דאָזיגען קעפעל ערעפענט איהר די צווייטע סעקציע פון אייער ערשטען קאפיטעל.

ביו אהער, הערר שולצע, האָב איך אייך נאָכגעפאָלגט ווער-טערליך, נאָכשרייבענדיג אייער גאַנצען בוך אַות אַות און קאָ-מענטירענדיג דאָרויף, בכדי, ווי שוין בעמערקט, קיינער פון מיינע לעזער זאָל זיך ניט איינרעדען, אַז איך בריינג בלוז דעם אונזין ביי אייך פאָר'ן שיין, און דאָס גוטע פּערשווייג איך; כדי יעדער פון מיינע לעזער זאָל זעהען, וואָס פאַר אַן אונגלויבליך געדאַנקענלאָזע קאַשע אייער שריפט שטעלט מיט זיך פאַר, און דאָס לאָזט זיך דוקא זעהן נאָר פון אַ אונפּערקירצטער ציטאַטע.

אַבער צו דערזעלבער צייט קען איך דאָך אָט די מעטהאָדע, ד. ה. נאָכשרייבען אייער גאַנצען בוך אין אַן אונפּערקירצטער פאָרם, ניט דורכפיהרען. מיינע לעזער וואָלטען איינגעשלאָפען פאַר לאַנג ווייליגקייט. איך אַליין וואָלט עס ניט אויסגעהאַלטען פון נוד-נעקייט. און ווען איך וואָלט שוין אַפילו, ניט קוקענדיג אויף דעם אַלעמען, פאַרט וועלען דאָס פאַרטזעצען, וואָלט דאָך, אַז איך זאָל וועלען נאָכשרייבען און ערקלערען, זאַץ פאַר זאַץ, וואָלט

אָט דאָס בוך אָנגענומען אַזאַ גרויס, וואָס וואָלט עס געמוזט מאַכען ווירקונגסלאָז און ניט צוגעגליך פאַר די לעזער פאַר וועמען עס איז בעשטימט.

איך וועל זיך, אַלזאָ, סטאַרען אין דעם ווייטערען, ווי כמעט אונמעגליך אָט די אויפגאַבע זאָל ניט זיין ביים קוואַטשעדיגען גע- דאַנקענלאָזען כאַראַקטער פון אייער דרשה, צו געבען אַ קיצור דער- פון, און בריינגען אין אַ ווערטערליכען אויסצוג, געוועהנליך, נאָר אַנעלכע שטעלען, וואָס שטעלען מיט זיך פאַר בליהונגס- פונקטען פון שטות'עריי. און אפילו בנוגע די דאָזיגע, וועל איך, צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ און צייט, זיין ליבעראַל, זעהר ליי- בעראַל, און דאָס גרעסטע טהייל אייך פּערזעהן.

אונטער'ן קעפּעל „די הילפס-מיטלען צו דער ארבייט“, צולעגט איהר זיך מיט'ן פשוט'ען זאץ, דהיינו, אז די מענשליכע נאטור איז לכתיחה מתחייב די ארבייט [אלס איהר פאַרבעדינג], אויף ניט וועניגער ווי דריי געזונטע זייטען! — און רופען רופט איהר דאָס אויף אייער ניט-קלאָהרען שטייגער, די „אַרויס- הילף“, וואָס די ארבייט לייסטעט דער מענשליכער נאטור.* און בעת מעשה גיט איהר שוין דאָ צו צווישען די צייהן: (ז. 10) איידער מען קען, אַלזאָ, אָנהויבען אַ וועכע ניט-איז בעשעפ- טיגונג אָדער אַרבייט אום צו פּערדיענען, מוז מען האָבען אַפּריהער געזאָרגט דערפאַר, אַז עס זאָל, ראשית, זיין די רוייה שטאַף צום בעאַרבייטען, און טאַקי גלייך דערנאָך, די נויטהיגע ארבייטס-נעצייג און ועל כולם, אַז מען זאָל, צוזאַמען מיט די ארביי- טער האָבען עקזיסטענץ-מיטלען בשעת דער ארבייט.

באמת, הערר שולצע? ווייסט איהר דאָס? גיט איהר צו, אַז „איי דער מען“ קען אַן ארבייט אָנהויבען, מוז מען זיך

(*) (ער. בערנשטיין מאַכט אויפּמערקזאַם אין זיין אויסגאַבע, אַז עס מוז דאָ זיין אַ טעות הדפוס, אָדער אַ שרייב-פּעחלער, ווייל שולצע' דעליטש רעדט גאָר פון דער „אַרויסהילף“ וואָס „די נאטור לויסטעט דער מענשליכער אַרבייט“. אַזאַ געדאַנק, זאָגט בערנ- שטיין, האָט לאַסאַל געקענט אַקצעפּטירען, אָבער נישט טענה'ן, אַז ארבייט איז אַזאַ בעדינגונג, אָהן וועלכער „די מענשליכע נאטור“ קען זיך ניט בעגעהן, האָט פשוט קיין זין ניט, כאַטש לאַסאַל דערמאָהנט עס צוויי מאל. א. א. ר.)

האָבען פּערזאָרנט מיט רויה־שטאַף, אַרבייטס־געצייג און מיט לען אויף צום לעבען, אז מען מוז זיי האָבען אין זאפּאס, ד. ה., מען מוז האָבען קאַפיטאַל? אָבער, אויב די מעשה דערפון איז יא אַזוי, טאָ וואָס בלייבט יעמאָלט פון דער „פּרייהייט“ און „זעלבסטשטענדיגקייט“ פון דעם אונבעמירטעלען אַרבייטער? מיט דער גאַנצער „אַרבייטס־פּרייהייט“ וועט, אַלזאָ, נאָך אייך גופּאָ נאָך, דאָס מינדעסטע ניט געטהאָן ווערען פאַר'ן קאַפיטאַל־לאָזען אַרבייטער. ער וועט גאָר אפילו ניט קענען „אַנפאַנגען“ זיין אַרבייט; ער וועט, אַלזאָ, זיין פּאַללאָם „ניט אַרבייטס־פּריי“, און אונטערוואַרפען צו יעדער נויטה און יעדער עקספּלואַטאַציע, כל זמן מען פּערזאָרנט איהם ניט אַפּריהער, אַביווי, מיט רויה־שטאַף, אַרבייטס־געצייג און לעבענס־מיטלען וואָס ער פּערמאָגט ניט. און דאָס אַלץ פּאַלגט שטרענג אַרויס פון אייערע אייגענע ווערטער! דאָס „פּרייע האַנדלען“ וועט זיך, אַלזאָ, נאָך אייך גופּאָ נאָך, גרויסער דענ־קער וואָס איהר זייט, וואָס אַנבעלאַנגט דעם אַרבייטער, וועלכער איז געבוירען אָהן מיטלען און דאַרף האָבען דאָ דאָזיגע קאַפיטאַל, „איידער ער קען אָנהויבען וועלכע ניט־איז אַרבייט, אום צו פּערדיענען, און האָט עס ניט — וועט זיך פאַר איהם דאָס „פּרייע האַנדלען“ אויפלייזען אין דער פּרייהייט אויסצוקלייבען דעם אַר־בייטס־צווייג, וואו ער האָט ביז אַהער ניט געאַרבייט. אָדער וואו, ער הונגערט, ווען ער אַרבייט שוין יאָ. דאָס „פּרייע וואַנדלען“ וועט זיך אויפלייזען אין דער פּרייהייט אויסצוקלייבען דעם אַר־ט וואו ער הונגערט! און דאָס אַלץ, זאָלט איהר וויסען, פּאַלגט מיט אַ שטרענגער אויסגעהאַלטענקייט פון אייערע אייגענע ווערטער, אויסגעהאַלטענער דענקער וואָס איהר זייט!

דאָ גלייך געהט איהר איבער, מיט יענער גרויסאַרטיגער לאַגיק, וואָס כאַראַקטעריזירט אייך, אויף צו ווייזען, אז „געלד“ איז ניט קאַפיטאַל, איידער איהר האָט נאָך גאָר ענטוויקעלט דעם בעגריף פון קאַפיטאַל גופּאָ, וואָס איהר סטאַרעט זיך צו טהאָן ערשט אין צווייטען קאַפיטעל; און דערמיט קומט איהר צו צו דער דריטער אַבטהיילונג :

ג.

„פאַרם פון ארבייט אין תחום פון דער מענשליכער
געזעלשאַפֿט.“

דאָ מוזען מיר אויך ווידער בעגלייטען דורכאויס ווערטערליך
און ניט פערקירצט. — איהר פאנגט קודם אָן מיט זעצע, וואָס זיי-
נען אָן און פאר זיך גאַנץ ריכטיג, אָבער וואָס ביי אויך האָבען זיי
ניט דעם מינדעסטען זין, ווייל אַלע אייערע שטרעבונגען ציעלען זיך
דוקא אַהין אויף צו בערויבען אָט די זעצע פון זייער זין און זייע-
רע פּאַלגען. איהר זאָט: מען מוז נאָך נעהמען אין אַבעטראַכט
אַנאָדער עלעמענט „דורך וועלכען די אַרבייט בנוגע
דער פאַרם און אַרט פון איהר אויספיה-
רונג ווערט אין עצם בעשטימט: די מענשלי-
כע געזעלשאַפֿט.“

זעהר ריכטיג, הערר שולצע! און ווען איהר וואָלט
געווען ווען-עס-איז דורכגעטראַכט ביז די פּאַלגען אָט יענעם זאַץ,
וואָס עפענט אַ טיעפען איינבליק אין די עקאָנאָמישע ענינים, אויב
נאָר ער ווערט שאַרף אויפגעפאַסט; ווען דאָס וואָלט ביי אויך
געווען עפעס מעהר, ווי בלוז אַ גאַנגבאַרע און אַלגעמיינ פערשפריי-
טע פּראָזע, וועלכע איהר פערשאַכערט פונקט אזוי געדאַנקעלאָז ווי
די געגענגעזעצטע פּראָזע, וואָלט איהר געווען געקומען, ווי מיר ווע-
לען שפעטער זעהן, צו גאַנץ אַנדערע שליסע, צו שליסע, וואָס זיינען
אויפ'ן דירעקטסטען אופן להיפוך אייערע.

איהר געהט ווייטער: „דער ארבייטענדער מענש לעבט ניט
אַליין אויף אַ וויסטען אינזעל. זע בען איהם און אַרום איהם
לעבען פיעלע אַנדערע מענשען מיט עהנליכע בעדערפנישען און ניי-
גונגען, וואָס כדי זיי צו בעפריעדיגען, זיינען זיי אויך אָנגעוועזען
אויף זייער אייגענער טהעטיגקייט.“

אין תוך גענומען, איז שוין דאָ קלאָהר די פלאַכקייט,
מיט וועלכער איהר פאַסט אויף יענעם זאַץ, און וואָס שטערט אויך
איהם צוצופיהרען צו זיין פועל יוצא.

די מענשליכע געזעלשאַפֿט און די געזעלשאַפֿליכע ארבייט
ווערען ניט געשאפען דורך אַ צוזאַמענלעבען פון מענשען, איינס
נעבען אַנדערן, וועלכע טוישען בלוז אויס זייערע אינדי-
-

ווידועלע ארבייטס-פראדוקטען איינער מיט'ן אַנ-
דערן, ווי איהר האָט זיך עם אזוי ליעב פאַרצושטעלען, און חזר'ט
עם איבער אזוי אָפט, הערר שולצע; אלא וואָדען, די פראָ-
דוקציע איז אַ געמיינשאַפטליכע. די היינטיגע
געזעלשאַפטליכע אַרבייט שטעלט מיט זיך פאַר, הויפטזעכליך, ניט
אַ פראָצעס פון זעלבסטשטענדיגע טהעטיגקייטען, וואָס
נעהען אָן איינס נעבען אַנדערן, נאָר אַ שטרענג איינס
אינ'ם אַנדערן זיך אַריינפלעכטענדיגע געמיינשאַפטלי-
כע פּעראַייניגונג פון פיעלע, אויף צו שאַפען דעמזעל-
כען פראָדוקט.

יעדער שאַפ, הערר שולצע, קען אייך דאָס בעווייזען בעשיינ-
פערליך ביי אַ פשוט'ען בליק מיט'ן אויג.

ביי די מעהרסטע אַנדערע פראָדוקציעס איז עם ניט וועניגער
דער פאַל, ווען אַפילו אין אַ פאַרבאָהאלטענער פאַרם.

היינט עם, אַז בעת די גרויסע פראָדוקציע פון דער מאַ-
דערנער געזעלשאַפט איז שוין היינט אַ געמיינשאַפטליכע,
אַ קאָאָפּעראַטיווע — און דאָס איז איינס פון די גרונד-
ווידערשפרוכען אין דער היינטיגער געזעלשאַפט — איז די דיס-
טריבוציע די פּערטהיילונג פון די געשאַפענע פראָדוקטען ניט
קיינ געמיינשאַפטליכע, נאָר אַן אינדיווידועלע. דאָס
הייסט, אַז דער פראָדוקט געהט ניט איבער בלויז אַלס געגענ-
שטאַנד, נאָר אויך לויט'ן ווערט ה נאָך, אינ'ם אינדיוו-
דועלען אייגענטום פון דעם אונטערנעה-
מער, וועלכער מאַכט עם צו געלד פאַר'ן אייגענעם פּערדיענסט
בלויז. די אַלע אַרבייטער, אָבער, וועלכע האָבען קאָאָפּערירט אויף
צושטאַנד צו בריינגען דעם פראָדוקט, בעהאַנדעלט ער ווי לייטע,
וואָס, ווי זאָגט איהר, „האָבען ניט געזאָרגט דערפאַר, אַז עם
זאָל זיין די רויהשטאַף צום בעאַרבייטען, און דאָן די נויטהיגע אַר-
בייטסגעצייג און, ועל כולם, אַז עם זאָלען זיין עקזיסטענץ-מיטלען
פאַר זיי און פאַר זייערע מיטאַרבייטער, כל זמן די אַרבייט געהט
אָן, — איידער זיי הויבען אָן אַ וועלכע ניטאזי בעשעפטיגונג
אָדער אַרבייט, צוליבע פרנסה.“ זיי ווערען, אַלזאָ, אויסגענוצט פון
איהם לויט'ן לוינגעזעץ, וואָס מוז זיך שאַפען אונטער די דאָזיגע
אומשטענדען פאַר לייטע, וועלכע קענען אַפילו נאָר ניט, „אָנהויבען

א וואָסער ניט־איז בעשעפטיגונג, א וואָסער ניט־איז אַרבייט צו־ליעב פרנסה“.

די דאָזיגע, ביי היינטיגען טאָג הערשענדיגע מיניש אַפּט־ליכקייט אין דער פּראָדוקציע און דער דאָזיגער עקסטרעמער אינדיווידואַליזם אין דער דיסטריבוציע — דאָס איז דער טיעפער ווידערשפּרוך דורך וועלכען „די אַרבייט ווערט אין עצם בעשטימט בנוגע דער פּאַרם פּון איהר אויספיהרונג“ פון דער היינטיגער מענשליכער געזעלשאַפט — א ווידערשפּרוך, וועלכען מיר וועלען שפּעטער גענויער אַנאַליזירען און נאָכפּאַלגען אין זיינע ווייטערע קאָנסעקווענצען פאַר דער געזעלשאַפטליכער אַרבייט.

אַבער, לכל הפחות, וואָלט איהר געמוזט אַליין זיך אָנשטויסען אויף דער דאָזיגער ערשטער טיעפער סתירה, ווען איהר וואָלט נאָר וויפּיל ניט־איז קלאָר דורכגעטראַכט אייער אייגענעם זאָץ, אז די מענשליכע געזעלשאַפט איז דער עלעמענט „דורך וועלכען די אַרבייט ווערט אין עצם בעשטימט בנוגע דער פּאַרם און אַרט פּון איהר אויספיהרונג“; ווען איהר וואָלט אויפ'ן אויג געהאַט די בעשטימטע פּאַרם פּון אונזער פּראָדוקציע. אַבער דאָס אַמת'ע ווי דאָס פּאַלשע, אַלץ איז ביי אייך נאָר אַ פּערוואַשענע, פּערשוואַמענע, אויפגעבלאָזענע פּראַזע! אָנשטאָט נאָכצודענקען ווי ס'ניט־איז איבער דעם, וואָס פאַר אַ בעשטימטע „אַרט און פּאַרם“ די היינטיגע געזעלשאַפט דריקט אַרויף אויף דער פּראָדוקציע, געהט איהר זיך פּון דאַנען אַלץ ווייטער אין אייער פּראַזע־שלאַם: „און אָנשטאָט וואָס עס זאָל דערפּון אַרויסקומען אַ רעה פאַר'ן יחיד ביים שאַפען זיך די מיטלען אויף צום לעבען, אָדער אז עס זאָל איהם שטערען אין זיינע אַרבייט־צוועקען, קומט איהם נאָך אדרבא, אַרויס אַ טובה דערפּון; און אַלע פיהלען זיך דורכ'ן געזעלשאַפט־אינסטיטוט, וואָס איז ביי זיי איינגעבאָרען פּון דער נאַטור, אַלץ ניכער אָנגעוויצען אויף דער לעבעדיגסטער מנע ומשא צווישען זיך, אויף דער האַרציגסטער חבּר'שאַפט.“ (אָנשטאָט צו בעטראַכטען עקאָנאָמישע ענינים, ווערט איהר נאָר אין מיטען דרייען „געמיטהליך“). „עס איז קיין ספּק ניט, אז דער מענש איז פּון דער נאַטור געשאַפען פאַר'ן חבּר'ישען צוזאַמענלעבען מיט זיין גלייכען, וואָרים אַלע זיינע נייגונגען און פעהיגקייטען טרייבען

איהם אונווידערשטעהליך דערצו, אז ער זאל די דאזיגע געמיינשאפט זוכען און אָבהיטען. ער קען ניט, ווען ער זאל אפילו וועלען, לער בען איוואָלירט, ווי דאָס טהיער אין וואַלד, ווי די חיה רעה אין דער מדבר. ער וואָלט אויסגעגאנגען פון איינזאמקייט און פערפעהלט זיין שליחות [אין דער וועלט], זיין נאטירליכע שליחות, פער-שטעהט זיך, וואָרים מיט דער טהעאָלאָגישער האָבען מיר ניט צו טהון. אָט די נאטירליכע שליחות פונ'ם מענשען איז אָבער פונקט ווי די פון אַלע בעשאַפענע וועזענס: צו ענטוויקלען וואָס נאָר פאַר אַ זריעה און איינ-געבאָרענע פעהיגקייטען עס געפינען זיך אין זוי" (ווי פיין, א שטייגער, די פאבריק-אַרבייטער אין דער פאבריק פון אייער פריינד, דעם קאָמערציע-ראטה און פאבריקאנט, לעאָאָר רייכענהיים, קענען זיך דאָס פערנינען צו ענטוויקלען, וואָס נאָר פאַר אַ זריעה און איינגעבאָרענע פעהיג-קייטען עס געפינען זיך אין זוי"!)*

„צו אזא ענטוויקלונג קען, אָבער, דער מענש קיינמאָל ניט צור קומען אין אַ פאָלשטענדיגער אָבערשלאָסענקייט פאַר זיך אַליין. גיכער זיינען דערצו נויטהיג דאָס צוזאַמענלעבען און דאָדורף מעגליך געמאַכטער אויסטויש פון געגענזייטיגע הילפס-לייסטונגען מיט ברואים פון זיין מין“ (אין אָט דעם וצדקתך קוואַטש שפיעלט וויעדער „אויסטויש“ די הויפט ראָלע! איך וועל איך שפעטער קלאָהר מאַכען דעם מיסברויך, וואָס איהר טרייבט מיט דער דאָזיגער קאָטעגאָריע, — דערמיט, וואָס איהר טהוט עס אויס פון יעדען ברע-קעל בעשטימטקייט. פון „אויסטויש“ קען זיך נאָר שמוע-סען ביי אַזעלכע, וואָס טוישען אויס צווישען זיך די פאַרטיגע פּראָ-דוקטען. אָבער אודאי, וואָדען, דער קאָמערציע-ראטה רייכענהיים און זיינע אַרבייטער טוישען זיך אויס, צווישען זיך מיט געגענ-

* (לעאָאָר רייכענהיים, וועלכען לאַסאל האָט שוין איין מאל דער-מאַכט אין אַ פוסנאָט, איז געווען אויגער פון די חשוב'סטע לויט פון דער דאָמאָסדיגער אידישער געמיינדע אין בערלין. זיינע ליבעראַלע אַנ-שוואַונגען האָבען איהם געמאַכט פּאָפּולער סיי צווישען אידען, סיי צווי-שען גוים. ער איז אויך געווען איינער פון די ערשטע איינצופיהרען רעפּאָרמען אין די שפּעטער. אין בכלל האָט ער זיך פיעל פּעראַנטערעסירט אין דער לאַגע פון די אַרבייטער. א. א. ר.)

זייטיגע הילפס-לייסטונגען! ווי ליעבליך, ווי גע-
מיטהליך!) „אָהן דעם וואָלט דעם יחיד, אין די מעהרסטע פעלע,
קוים מעגליך געווען, ווי צרה'דיג, די נשמה אפילו צו דערהאַלטען;
און זיין גאַנצע צייט און קראַפט וואָלט לגמרי דערשעפט געוואָרען
דורך די שווערסטע און שוואַרצעסטע אַרבייטען, אויף צו שאַפען זיך
די סאַמע נויטהיגסטע עקזיסטענץ-מיטלען. אז עס וואָלט איהם שוין
ניט געבליעבען קיין צייט און קיין געלעגענהייט אויף ווי ס'ניט איז
אויסצובילדען די העכערע גייסטיגע און געמיטהע-נייגונגען. מען
דאַרף דערביי ניט אָנווערען פון אויג, אז עס איז נאָך אַלץ בעסער
אויסצוקלייבען די געדריקסטסטע און שפּאַלסטע מערכה, וואָס קען
נאָר צופאַלען וועמען פון אונז, ווי אַן עקזיסטענץ מחוץ דער מענש-
ליכער געזעלשאַפט, אָבגעשיידט פון יעדער מגע ומשא מיט אַנדערע
מענשען. דער אַרימסטער טאַג-אַרבייטער שלאָפט דאָך אויף שטריו,
האַט קליידונג און אַ וואוינונג, ווי שלעכט זיי זאָלען ניט זיין; האָט
זיך זיין שטיקעל ברויט צו שטילען דעם דונגער און וועלכע ניט-
איז מכשירים און געצייג, וואָס פאַרדערען זיך צו דער באַלעבאַ-
טישקייט און צו דער אַרבייט. ווי וואָלט זיין, אז ער זאָל געווען
שטעהן הויל און נאַקעט, אַליין פאַר זיך אין דער מדבר — וואָלט
ער דאָ אויך עפעס געהאַט אַן אויסזיכט זיך איינצושאַפען אָט די
זאַכען?”

הכלל, נו, דאָס גילט דאָך, נאָך אייך גופאָ נאָך, פאַר יעדען
יחיד; ווען עס זאָל ניט זיין קיין מענשליכע געזעלשאַפט, טאָ
וואָלט דאָך עס, נאָך אייך אַליין נאָך, אויך געגאַלטען פאַר הערר
לעאָנאַרד רייכענהיים, אז ער וואָלט געלעבט
מחוץ דער געזעלשאַפט. היינט, ווי איז דאָס אייך קיינמאָל ניט
איינגעפאַלען אַ טראַכט צו געבען דאַריבער, הערר שולצע, ווי אזוי
עס קומט פאַרט אז די דאָזיגע מענשליכע געזעלשאַפט זאָל אַיין
יחיד אַזוי שטאַרק צו ניץ קומען, און דעם
אַנדערן אַזוי וועניג?

אָן דער בלוזער אינדיווידועלער אַר-
בייט קען עס דאָך, נאָך אייך אַליין נאָך, ניט זיין געווענדט,
ווייל אַלע מיט אַנאַנדער וואָלט ען מיר טאַקי.
נאָך אייך גופאָ נאָך, גאָר ניט געהאַט אַלס פשוטע
יחידים מחוץ דער מענשליכער געזעלשאַפט, טראָץ אַלע-

מענס אינדווידועלע ארבייט־קרעפטען. איז געדרונגען, אז טאקי נאָך אייך אליין נאָך, מוז עס זיין געווענדט אָן דער גענער־בענער פּעס טער אָר גאַ ניו א ציע פּוּן דער מענשליכער געזעלשאפט! און דאָס האָט איהר שוין טאקי אויך פריהער מודה געווען דערמיט, וואָס איהר האָט צוגעגעבען אז די „מענשליכע געזעלשאפט“ איז דער עלעמענט, „דורך וועלכען די ארבייט ווערט בעצם בעשטימט בנוגע דער פאָרם און אַרט פּוּן איהר אויספיהרונג“, אַלואַ אויב בנוגע דער פאָרם און אַרט פּוּן איהר אויספיהרונג, מוז דאָך אַוודאי געוויס זיין בנוגע איהר רעזולטאַט אויך.

מען וואָלט אַלואַ געדאַרפט, ביי אַט דער געגעבענער פּראָדוקציע־פאָרם, וואָס די היינטיגע מענשליכע געזעלשאפט האָט אַרויפגעדריקט אויף „דער אַרבייט בנוגע דער פאָרם און אַרט פּוּן איהר אויספיהרונג“, איבעראַנדערשען גראָד דאָס, וואָס בריינגט דערצו, אז איינ קלאַס מענשען זאָל אַרוויסקריגען פּוּן דער „מענשליכער געזעלשאפט“, פּוּן דער מענשליכער געמיינ־שאפטליכקייט, אַזוי פּייעל נוצען, בעת די אַנדערע בעקומען אַזוי וועניג.

און אויף דעם אופן, קען מען זאָגען,* אז איז אייער פּאַר־טאַטשנעם בוך גופא, אז אין אייער געדאַנקענלאָזער פּלאַנלעריי אליין, זיינען נאָך אַלץ פאַרהאַן די זעצע, דורך וועלכע עס ווערט פּאַלשטענדיג ווי צוגעגעבען און צוגעלאָזען דער געדאַנק,* אז עס

*) (די שאַטירונג פּוּן דעם דייטשען „סוביונקטיוו“ איז אַפּמאַל גוט איבערצוגעבען אין אַן איבערזעצונג. די ווערטער „קען מען זאָגען, אז“ זיינען דאָ פּשוט צוגעזעצט כדי אויסצודריקען די שאַטירונג וואָס איז פאַרהאַן אין דער סוביונקטיווער פאַרמע „וואַרען“: „אונז זאָ וואַרען דען... ענטהאַלטען“. א. א. ר.)

**) אין דעם אַריגינאַל איז אַהן ספּק פאַרהאַן אַ גרייז, וואַהרשיינליך לאַסאַל'ס גופא, אַ „גליטש פּוּן דער פּעדער“, וואָס איז הפּנים געבליבען ביז אַהער אונטערקומט פּוּן די פּערשיעדענע רעדאַקטערע און אַרויסקעכער פּונקט בוך. אַויפ'ן אַרש פּוּן „איינגערוימט אונד צוגעשטאַנדען ווערען“ דאַרף שטעהן „איינגערוימט אונד צוגעשטאַנדען ווירד“ בלשון יחיד. דער דאָזיגער גראַמאַטישער פּעהלער געפינט זיך אין אַלע 6 אויסגאַבעס, וואָס

איז נויטהיג אומצובייטען די פראָדוקציע־פּאַרם, די „פּאַרם און אַרט פון אויספיהרונג“, וועלכע די היינטיגע מענשליכע געזעלשאַפֿט האָט אַרויפגעדרוקט אויף דער געזעלשאַפֿטליכער אַרבייט.

אין דער אמת'ן, היט איהר זיך ביז גאָר אויס ניט אַריינצורקוקען חלילה טיעפער אין אייער אייגענעם זאַץ, אַז די מענשליכע געזעלשאַפֿט איז דער בעשטימענדער עלעמענט פון דער פּאַרם און אַרט פון דער אַרבייטס־אויספיהרונג.

מיר האָבען געזעהען, ווי איהר פּערוואַסערט אין די פּוסטעסעטע אַלגעמיינקייטען יענעם זאַץ, מיט וועלכען איהר פּאַנגט אָן די איצ־טיגע סעקציע, וואָס איז אין גאַנצען געווידמעט צו דער ערקלערונג פון דעם זאַץ, אַנשטאַט וואָס איהר זאָלט מאַכען אַ וועלכע עס־איז גענויערע אונטערזוכונג דאַריבער. לאָמיר זעהן, ווי איהר ענטוויקעלט עס ווייטער. איהר זעצט, אַלזאָ, פאַרט אויף דעמזעלכען זייטעל (ז. 12):

„לאָמיר אַקאַרשט אויספרובירען, ווי אזוי אָט די בעציהונגען פּערהאַלטען זיך צו יענעם קרייז־לויף, וועלכער, ווי מיר האָבען שוין געזעהען, פילט אויס דאָס לעבען פון דעם יחיד, און ווי ביי דע, אי די פּאַרדערונגען פון דעם יחיד'ישען לעבען, אי די בעדינגונגען פון דעם סאַציאַלען פּערקעהר, האַרמאָניזירען איינס מיט'ן אַנדערן.

„בעדערפניש — אַנשטרענגונג — בעפרייעדינגונג, דאָס זיינען געווען די דריי זייטען, אונטער וועלכע יענער קרייז־לויף האָט זיך פאַר אונז געוועזען. בעטראַכטען מיר אָט די דאָזיגע בעזונדער, מוזען מיר, ביי אַ נעהנטערן בליק, זיך תיכף אַנשטויסען אויף אַ תמצית־דיגען חלוק צווישען זיי. אין דער בעדערפניש און דער בעפרייעדינגונג, ד. ה. דעם אַנפּאַנגס־פונקט און סוף־פונקט פונ'ם גאַנצען, וועלכע האַלטען כסדר אין איין אַריינלויפען איינס אין אַנדערן, כדי אַלץ איבער־אַנייעס אַרויסצוגעהן איינס פון צווייטען, האָבען מיר

דער איבערזעצער האָט געהאַט די געלעגענהייט צו זעהען, די אַריגינאַל אויסגאַבע און די ניועסמע, רעדאַגירט פון עד. בערנשטיין, אַריינגע־רעכענט; און אזוי ווי דער זאַץ איז פּערוויקעלט, קען עס שטערען צום פּשט. א. א. ר.)

פאר זיך עפעס, וואָס איז העכסט פערזענליך, אין דעם זין, וואָס זייער איבערנאנג פון איינעם אין דעם אנדערן קען נאָר פאָרקומען אין איין און דערזעלבער בעשטימטער פערזאָן, אָהן דער בעטהייליגונג פון אַ צווייטען. עס איז ניטאָ קיין בעדערפניש, וואָס איהר בעפריעדיגונג זאָל קענען פאָרקומען ביי אַנאנדערן, הויז דעמיעניגען, וואָס שפירט עס, און אומגעקעהרט. ניט מיין הונגער, ניט מיין דאָרשט, און אויך ניט מיין מיעדיקייט קען איך איבער געבען אַ זאטען און אַן אויסגעהוטען; און איך וועל דורך דעם ניט זאט אָדער געשטארקט ווערן, וואָס אַנאנדערער וועט פאר מיר עסען אָדער שלאָפען. דאָ העלפט ניט קיין שום טענה. איך מוז אַליין עסען, טרינקען, שלאָפען, אָטהעמען א. א. וו. ווען איך שפיר די בעדערפניש דערפאר. אַנדערש, ווער איך ניט געהאַלפען. אַנאנדערער קען דאָס פאר מיר ניט אָבמאַכען. לאַמיר זיך פעסט האַלטען אָן דעם: עס איז איינמאָל פאר אַלע מאָל אונמעגליך, אַז אימיצער זאָל קענען אַריבערטראָגען זיין בעדערפניש אויף אַ צווייטען, און אַז די בעפריעדיגונג פון אַ בעדערפניש, וואָס עס שפירט ווער אין זיך, זאָל קענען ערפילט ווערן אין אַנאנדערן הויז דעם בעל דבר אַליין. ביידע פראָצעסען קומען זיך דירעקט צו נויף און דוקא אין איין און דעמזעלבען מענשען.

„גאַנץ אַנדערש שמעהט עס, פאַרקעהרט, מיט דעם מיטעל-גליעד אין דער קייט — מיט דער אַנשטערענגונג, וועלכע העלפט אַרויס דער בעדערפניש צו דערגרייכען די בעפריעדיגונג. די אַנשטרענגונג קען קומען פון וועמען'ס ניט-איו, אַ-הויז דעם, וואָס שפירט ביי זיך די בעדערפניש, און קען איהם דאָך פעהעלפען צו דער בעפריעדיגונג. די פראָדוקטען פון דער מענשליכער אַרבייט זיינען איבער-טראָגבאר, לויטעט דאָס פאַלקס-ווירטהשאפטליכע געזעץ, וואָס גילט דאָ. מיר קענען זיך ניט זאט אַנעסען איינער פאר'ן אנדערן, אָבער מיר קענען איינער פאר'ן אַנדערן אַרבייטען. מיר קענען זיך איינער דעם אַנדרען אַבדיענען און פערזאָרגען מיט דעם וואָס יעדער דאַרף האָבען צום לעבען — אָט דאָס איז די גרויסע און שכל'דיגע איינריכטונג פון דער נאַטור, דורך וועלכער די געזעלשאפט, דער סאָציאַלער פעהר-קעהר, ווערט בכלל מעגליך!“

איז שוין אזוינס געהערט געוואָרען! זיינען אונזערע ארבייטער נעגער, הערר שולצע? אויף איבער א דרוקזייט זייט איהר מסביר די לייטע, אז אייעדער מוז אליין עסען, אליין טרינקען, אויב ער וויל זאט ווערען, אז דאָ „העלפט קיין שום טענה ניט“, א. א. וו., א. א. וו., דאָס האָבען נאָך מסתמא די ארבייטער ניט געוואוסט, איידער זיי זיינען צו אייך געקומען, הערר שולצע? אַט די קינדער - פלאַפּלעריי רופט איהר דאָס פּאַפּולערע פּאַרטרגע פאַר ארבייטער?

אויף איבער א דרוקזייט גיט איהר די ארבייטער צו פער שטעהן, אז זיי קענען קיין עסען און טרינקען ניט אריבערטראָגען אויף אנדערע און דאָס אליי, ווי אַלץ האָט בעמערקט צו מיר, כּוּ דערמיט צו בעווייזען די ארבייטער, אז זיי מוזען דאָס עסען און טרינקען אריבערטראָגען אויף דער בורזשואַזיע!

וואו נעהם איך דאָס די געדולד, הערר שולצע, זיך דורכצור ווערען מיט אייער הירושקאשע, און פאַרוואָס קען איך דאָס ניט איבערטראָגען אויף אַנאַנדערן?

איהר געהט זיך אַלץ ווייטער מיט אייער בעלייכטענדען פּירוש אויפ'ן זאַץ, אז די מענשליכע געזעלשאַפט איז דער עלעמענט, דורך וועלכען די ארבייט ווערט בעשטימט בנוגע דער פאַרם און ארט פון איהר „אויספיהרונג“. אַט וואָס איהר זאָגט:

„אַבער ניט גענוג וואָס דורך דעם ערשט קען געמאָלט זיין די געזעלשאַפט, ליעגט נאָך, אין דער דאָזיגער נאַטירליכער אָרד-גאַנצזאַציע פון דער ארבייט, וועלכע האָט איהר שורש אין דער אָרגאַניזאַציע פון דעם מענשען גופאָ, ווי מיר האָבען דאָס שוין אין אַלגעמיין דערמאָהנט — צו דערזעלבער צייט, אויך איהר נויט הווענדיגקייט“. אין „דער דאָזיגער אָרד-גאַנצזאַציע פון דער ארבייט“? אין וועלכער אָרד נאַניזאַציע, הערר שולצע? איהר האָט דאָך גאָר ניט געשמעסט פון קיין אָרגאַניזאַציע פון דער ארבייט, איהר האָט דין חיינט-צור טאַג עקזיסטירענדע אָרגאַניזאַציע פון דער ארבייט נאָך אויף אַ האָאָר ניט געשילדערט, אָדער פונאַנדערגעלעגט, אָדער ערקלערט. אַלץ איז ביי אייך אַ כּסדר'דיגער מיסברויך פון ווערטער, קנאַקעדיגע ווערטער! איהר האָט ביז אַהער מעהר גאָר ניט געזאָגט, ווי דעם קינדערשען זאַץ, „אז דאָס עסען קען מען אפילו ניט אריבערטראָגען

אויף אנאנדערן; דאָס אַרבייטען אָבער יאָ". אַמת איז, אַז איהר האָט דעם זאָץ ניט נאָר געזאָגט, נאָר זיך צולעגט מיט איהם אויף צוויי דרוק־ווייטען, אָבער קיין גרעסערע פעולה איז דאָ נאָך אַלץ ניט אַרויסגעקומען דערפון. און בעת איהר בעציהט זיך וויעדער אויף דעם דאָזיגען זאָץ, רופט איהר דאָס אָן "אַט די נאַטירליכע אָרנאַניזאַציע פון דער אַרבייט", גלייך ווי איהר וואָלט זיך כאַטש אויף אַ האָאָר אַריינגעלאָזען צו שילדערן און צו ער־קלערען די היינט־צוטאָג ווירקליך עקזיסטירענדע [אַרנאַניזאַציע]. אַ, איהר קוואַטשן אַזעלכער, וואָס עס איז נאָר ניט צו מאַכען מיט אַיך!

איהר געהט זיך אַלץ דירעקט ווייטער, אָדער, בעסער געזאָגט, איהר הויבט איבער־אַנייעס אָן: "ניט נאָר קענען מיר אַרבייט טען איינער פאַר'ן צווייטען, שטעלען אונזערע אַרבייטס־פּראָדוקטען איינער אין אַנדערנס רשות, נאָר ניין, מיר מוזען עס טהאָן, אויב מיר ווילען איבערהויפּט דערנרייכען די פּולע מאָס בעפרייעדיגונג פון אַלע בעדערפנישען, אַ דאַנק אינוער אַרבייט".

בים! באַס! באַס! בים!

"וואָרים — זאָגט איהר ווייטער — אַנטקעגען דעם זאָץ, וואָס מיר האָבען שוין אויבען אַוועקגעשטעלט, נעמליך:

אַז מחוץ דער געזעלשאַפּט, שטייגען די בעדערפנישען פון דעם אָבגעזונדערט־טען מענשען אַריבער זיינע כחות, און זיין מערכה איז זיכער אַ צרה'דיגע. שטעהט דער אַנדערער זאָץ, וואָס איז פונקט אַזוי פעסט, פון אַרטייט צו ריהרען:

אַז אין דעם תחום פון דער מענשליכער געזעלשאַפּט ביים אויסטויש פון די געגענזייטיגע אַרבייטס־פּראָדוקטען און לייסטונגען שטייגען דעם מענשענס קרעפטען ווייט אַריבער זיינע בעדערפנישען".

הכלל, נו, הערר שולצע: דער ערשטער פון די ביידע זעצע, וואָס איהר האָט דאָ געבראַכט אין שיטערען און צושפרייטען דרום,

דהיינו, אז מחוץ דער געזעלשאפט שטייגען די בעדערפנישען פון דעם אָבגעזונדערטען מענשען אַריבער זיינע קרעפטען און אז זיין מערכה איז זיכער א צרה'דיגע, איז אמת, אונבעשמרטיטען און אונ'בעשטרייטבאר אמת. עס איז דורכאויס אן אלגעמיינ-גילטיגער אמת. עס איז א חל אויף יעדען מענשען, אפילו אויף לעאָנאַרד רייכענהיים, ווי איך האָב אייך שוין פריהער אָנגעמערקט, און ווי איהר האָט עס אליין צוגעגעבען, דערמיט, וואָס איהר זאָגט עס אַרויס סתם אויף יעדען מענשען, אויף „דעם מענש“ [בכלל].

אַבער דער צווייטער זאץ, וואָס איהר שטעלט אוועק אַנטקע-גען אין אקוראַט דעמועלבען צושפרייטען און שיטערען דרוק, דהיינו אז „אין דעם תחום פון דער מענשליכער געזעלשאפט שטייגען דעם מענשענס כחות ווייט אַריבער זיינע בעדערפנישען“ — איז דער אַ אויך פונקט אזוי אלגעמיינ-גילטיג אמת?

מכּה לעאָנאַרד רייכענהיים און א סך אַנדערע, וואָס געפינען זיך אין זיין לאַגע, אָדער זאָל שוין אפילו זיין אין א ווע-ניגער גליקליכע לאַגע, איז דאָס אַוראי אמת, אמת ביז'ן העכסטען גראַד, און אין פערשיעדענע גראַדען אמת. אָבער צי איז עס דער פאַר אויך אמת בנוגע „דעם מענש“? איז דאָס ווירקליך אמת בנוגע אַלע היינטיגע מענשען? אָדער בנוגע דאָס רוב מענשען? אָדער בנוגע אַ העלפט? אָדער אַ דריטעל אפילו? אָדער אַ פיער-טעל?

זאָל איך אייך אָנווייזען אויף די סטאַטיסטישע שיל-דערונגען פון דער לאַגע פון פראָלעטאַריאַט אין ענגלאַנד, אין דעם לאַנד, וואו עס הערשט דאָס „פרייע האַנדלען און וואַנדלען“ אין אן אונבעשרענקטער מאָס, און וואָס איהר, (ז. 70 פון אייער קאַטעכיזם) אין אייער אַרציעם האַרצות איבער יעדען ענין, לויבט דוקא אזוי שטאַרק בנוגע דער לאַגע פון איהרע אַרבייטער? אָדער אויף פלאַנ-דערס, וואָס געניסט אויך אַלע בענעפיטען פון דעם פרייען האַנדלען און וואַנדלען, און וואו, אַלס רעזולטאַט פון אַט דער ברכה, זיינען שוין אין 1847 אויף אַ בעפעלקערונג פון קאַרגע אַנדערהאַלבען מי-ליאָן, אויסגעפאלען וואַנאַבונדען אונטער 18 יאָהר אליין —

225,894. און וואו אויף אלע 100 איינוואוינער אין מזרח פלאנדערס זיינען בערעכענט געוואָרען 36 צדקה-נעהמער.*
אָבער, לאָמיר בלייבען אין פאָטערלאַנד!

מאָ לייענט מכח דער לאגע פון דער אַגריקולטורעלער אַכריי-טער-בעפעלקערונג, די אינפאָרמאַציע, וואָס איך האָב צונויפגעשטעלט אין מיין שריפט „דיע אינדירעקטע שטויער אונד דיע לאגע דעם אַרבייטערשטאַנדעס“* [און וואָס איך האָב אַרויסגענומען] פון די אָפיציעלע אונטערוואַכונגען וועלכע זיינען פערעפענטליכט געוואָרען פון דעם קעניגליכען לאַנדעס-עקאָנאָמיע-קאָלעגיום, און פון דעם ווערק, וואָס פראָפּעסאר פאָן לענגערקע האָט אַרויסגעגעבען מכח דעם אין יאָהר 1849, אויף דער בעשטעלונג פון דער רעגירונג! איהר געפינט דאָרטען אויף יעדער זייט אָפיציעל צוגעגעבען און גענוי בעוויזען — הגם דאָס אָפיציעלע ווערק סטאַרעט זיך, נאָ-טירליך, אויף וויפּיעל עס איז נאָך מעגליך, צו פּערגלעמען די לאַגע פון דער זאך — אַז אָט די לייטע „פּעהלעט מעט שטענדיג אַויס נאָהרונג אפילו ביי ביליגע נאָהרונגס-פּרייזען“; „אַז דאָס רוב, דערגרייכט אָט דער קלאַס מענשען קיין הויכען עלטער ניט, און שולדיג אין דעם איז נאָטירליך, דאָס שלעכטע לעבען, דאָס אַרבייטען איבער די כחות און די שווערע דאַנט חיונה“; „אַז „זייער פיזישער כח פאַלט אָב“, אַלס רעזולטאַט פון זייער שטאַפען זיך מיט קאַרטאָפּעל אַי-בער דער מאָס, און די „קנאַפע און שלעכטע נאָהרונגס-מיטלען איבערהויפט“.

אָדער ווילט איהר ליעבערשט סטאַטיסטישע אויסקינשטע אי-בער דער לאַגע פון דעם אינדוסטריעלען אַרבייטער-שטאַנד?

(*) זעה, די קעפּעהטיאָן, „סיר ליה פּאָופּעריזם דאַתן לעה פּלאַנדר“, בריקסעל, 1850.

(*) 2 ז. 76—85, ציריך, מעיער און צעלער 1863. (דאָ איז טראַנס-ליטערירט „דיע אינדירעקטע שטויער“ בלשון יחיד, און ניט „די אינ-דירעקטען שטויערען“ ווי עס שטעהט אין אַלע אויסגאַבעס, אויף דעם אָרט, ווייל מען מוז דאָך אָננעהמען, אַז לאַסאַל האָט געיוואוסט אַקוראַט, ווי אַזוי זיין שריפט הייסט, הגם אפילו אין דער ערשטער אויסגאַבע געפינט זיך אויך דערזעלבער גרייז, וואָס מוז זיין מעהר ניט ווי אַ דרוק-פּעהלער, וועל-כער איז איבערגעגאַנגען אין אַלע שפּעטערדיגע אויסגאַבעס. א. א. ד.)

מאָ לייענט־זשע, וואָס איך האָב צוזאַמענגענומען אין מיין פראַנקפורטער „אַרבייטער־לעזע־בוך“* פון די בעסטע און אונבע־ שטרימענכטע קוועלען איבער דעם דורכשניטליכען לעבענס־דויער פון דעם אינדוסטריעלען אַרבייטער־שטאַנד. לייענט, צ. ב. די (דאָרטען ז. 28) פון מיר געבראַכטע אינפאָרמאַציע, וואָס איך האָב אַרויסגענומען פון די פאָרשונגען פון דעם געהייס־ראַטהע ענגעל, דירעקטאָר פון דער היענער אָפיציעלער ביוראָ, נעמליך, אַז אין בערלין דערגרייכען די קאַפיטאַליסטען דורכשניטליך אַן עלטער פון 66½ יאָהר, די מאַשינע־בויער, אָבער, דערגרייכען אַן עלטער בלויז פון 37½ יאָהר, די בוכבינדער, אַזש ניט מעהר ווי 35 יאָהר און, ענדליך, די טאַבאַק־שפינער און ציגאַרען־מאַכער דערציהען ניט ווייטער פון 31 יאָהר: מיט אַנדערע ווערטער, הייסט עס, אַלס רעזולטאַט פון זייער שלעכטער לאַגע, דער־ גרייכען זיי ניט צומאַל אַ העלפט פון זייער נאַטירליכען לעבענס־דויער.

אָדער ווילט איהר האָבען אַן איבערבליק, אין וואָס פאַר אַ צאָהל־פּערהעלטניס, איינע צו די אַנדערע, עס געפינען זיך דאָס דיעניגע, וועמעס קרעפטען און מיטלען אין דער געזעלשאַפט „גע הען ווייט אַריבער זייערע בעדערפני־ שען“, און דיעניגע ביי וועמען די דאָזיגע זאַכען בלייבען גי־ כער, „ווייט הינטער שטעליג הינטער זייערע בעדערפנישען“?

מאָ כאַפט וויעדער אַ קוק אין מיין שריפט „דיע אינדירעקטע שטוייער אונד דיע לאַגע דעם אַרבייטער־שטאַנדעס“, וואו איך (ז. 55 — 66, בעזונדערס די טאַבלע ז. 63) האָב געצייגט דורך די גע־ נויעסטע אָפיציעלע ידיעות, אַז די בלוט־ אָרימע קלאַס פון דער געזעלשאַפט, די־אָ וואָס צאָהלט 1½ טהאַל־ לער, 2 און 3 טהאַלער אַלס יעהרליכען קלאַסען־שטייער* מאַכט אויס

* ז. 27—30 פראַנקפורט אַם מאַין, ריינהאַלד ביסמ, 1863.
 (אין דויטשלאַנד זיינען די שטוייערן, וואָס ווערען אַרויפגעלעגט אויף די קלענערע פּערדיענסטען, איינגעהיילט אין קלאַסען. פאַר די גאָר גרויסע איינקינפטע איז פאַרהאַן אַנאַנדער שטוייער־סיסטעם מיט אַנדערע ראַטעס. א. א. ר.)

ניט וועניגער ווי 89.06 פראצענט פון אלע קלאסען-
שטייער-פליכטיגע אין שטאט. און דערצו דארף נאך געזאגט ווע-
רען, אז בעת אין מיין „אנטווארט שרייבען“ האב איך זיך נאך גע-
מוזט בענוגענען מיט בקיצור דיגע בעווייזע, זיינען דאס מאל די
אויסקינפטע געווען אזוי ספעציאליזירט און געגרינדעט אויף די
נייעסטע און גענויעסטע אפיציעלע פערעפענטליכונגען, אז
זינט מיין „אינדירעקטע שטויער“, האט שוין ניט קיין שולצע, און ניט
קיין וואקערנאגעל* דאס מינדעסטע געקענט איינווענדען, און דער
נאנצער ליארם, וואס איז אין דער הינוכט אויפגעהויבען געווארען
אנטקענען מיין „אנטווארט שרייבען“ איז קלאגעדיג פערשטומט!
אָט דאָ איהר, אַזאָ, די צאָהל-פּערהעלטניס צוויי-
שען די, וועמעס קרעפטען און מיטלען אין דער געזעלשאפט, „גע-
הען, ווי איהר זאגט, „ווייט אריבער זייערע בע-
דערפנישען“ און יעניגע, ביי וועמען זיי בלייבען ווייט
הינטער שטעלינג הינטער זייערע בעדערפ-
נישען!

אָבער צווישן דארף איך נאָר מיט אייך קנעלען סטאטיסטיק,
הערר שולצע?
געהט, זייט מוחל, אריין אין אייער אייגענעם היענען ארביי-
טער-פּעראייזן.

ווער פון אָט די ארבייטער, אפילו פון יענע, וועלכע שרייען
בראווא פאר אייך מיט דער גרעסטער התפעלות, וועט אייך דען
צוגעבען — בעת איהר וועט איהם פראסט און ערנסט א פרעג
טהון — אז זיינע כחות און מיטלען „געהען ווייט ארי-
בער זיינע בעדערפנישען“? ווער פון אָט די
ארבייטער וואָלט דאָס ניט זיין ענטווישט, ווען איהר
מוט איהם אָן גלאט און אָהן פראזען-בעפוזונג, אז ער זאָל דאָס
צוגעבען? זעהט איהר דען ניט איין, הערר שולצע, אז אָט די
לייטע קלאפען בראווא פאר אייך נאָר ווייל דורך דער אייביגער
געדאנקענלאָזער בימבאם-קלינגעריי פון אייערע פערשוואומענע

* (איינער פון לאסאל'ס גרעסטע בעקעמפּפּער אין דייטשלאַנד. געגען
איהם האָט לאסאל אַרויסגעלאָזען אַ בעזונדערע באַשורע וואָס הייסט
„הערר וואַקערנאָגעל אָדער דער מאַדערנער העראַסטראַטוס“ א. א. ר.)

פראזען איז שוין ביי זיי אָבגענומען געוואָרען יעדעס ברעקעל פּעהיג קייט צום דענקען, ווייל אזוי ווייט האָט איהר זיי שוין געבראַכט, אז זיי ווייסען שוין ניט מעהר, וואָס די פּראָזען בעדייטען, אויף וועלכע זיי שרייען „הוראַה“ ? !

ווען איהר זאָגט, אַלואָ, אז אין דעם תּחום פון דער געזעל־שאַפט געהען דעם „מענשענס קרעפטען און מיטלען ווייט אַרײַ בער זיינע בעדערפנישען“, קען מען אויף דעם קיין שום אַנדער תּשובה ניט געבען, ווי די דאָזיגע: ווי אײַך האָב שוין פריהער אָנגעוויזען, אז ביי אײַך איז נאָר דער קעלן־מינדענער אייגענבאַהן אַקציעס־בעזיצער — „דער אַרבייטער“; מהאי טעמא, איז ביי אײַך, גאַנץ קאָנסעקווענט, הערר לעאָנאַר רייכענהיים „דער מענש“, דער נאָרמאַלער מענש, דער מענש, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר דעם מין !

אָבער אפשר האָט איהר אין יענעם זאַץ, אז אין דעם תּחום פון דער מענשליכער געזעלשאַפט „שטייגען דעם מענשענס קרעפטען ווייט אַריבער זיינע בעדערפנישען“, ניט גענומען דעם אונגעשטימט טען צוויידייטיגען אויסדרוק „דעם מענשענס קרעפטען“ אין דעם זעלבען זין ווי אײַך האָב עס גענויער בעשטימט און ערקלערט, בעת אײַך האָב דאָס איבערגעשריבען: „דעם מענשענס קרעפטען און מיטלען“ ? האָט איהר עס אפשר גענומען אין דעם זין, אז אין דעם תּחום פון דער געזעלשאַפט שטייגען די פּראָדוק־טיווע כּחות פּונ'ם מענשען „ווייט אַריבער זיינע בעדערפנישען“, אָבער דערפאַר נאָך אַלץ ניט זיינע מיטלען, אויף אַזא'ן אופן, אז אמת, ער פּראָדוצירט טאַקי, שאַפט טאַקי „ווייט אַריבער זיינע בעדערפנישען“, אָבער דאָס הייסט נאָך ניט, אז די געשאַפענע פּראָ־דוקטען פּאַלען איהם צו, אַלס זיינע אייגענע מיטלען ?

אָבער אויב דאָס איז דער פּאַל: טאָ וואו בלייבט יעד־מאַלט אַט דאָס, וואָס דער מענש, אינ'ם תּחום פון דער געזעלשאַפט, פּראָדוצירט ווייט אַריבער זיינע אייגענע בעדערפנישען און וואָס פּאַלט פּאַרט איהם ניט צו אַלס זיינע אייגענע מיטלען ? איז דער תּירוץ, אז אַט דער איבערפּלוס

פון זיינע פראָדוקציאָנס-כחות גליט שט זיך דאָן אַריין אין פרעמדע קעשענעס?
 נו, דאָן וואָלט איהר דאָך צוגעגעבען אלצדינג, וואָס
 איך טענה און איהר בעשטרייט!

וואָרים דאָס איז דאָך אלץ מייַן טענה, אז שוין היינט-צור-
 טאָג קען דער מענש, על כל פנים, פראָדוצירען און פראָדוצירט
 אזוי פיעל, ווי ער בעדארף, נאָר אז צוליעב דער היינטיגער אָרנאָד-
 ניוואַציע פון דער פראָדוקציע פערוואַנדלען זיך ניט זיינע פראָד-
 דוקציאָנס-כחות און פראָדוקציאָנס-לייטסטונגען אין זיינע איי-
 גענע מיטלען פאר איהם גופאָ.

הייסט עס, אז עס בלייבט טאקי דערביי — וואָרים איך קען
 עס דאָך גאָר ניט איינפאלען מיר מודה צו זיין אויף דעם — אז
 אין יענעם זאָג, ווי אמת עס זאָל ניט זיין, אז „אין דעם תחום פון
 דער געזעלשאַפט שטייגען דעם מענשענס כחות ווייט אַר-
 בער זיינע בערער פנישען“, נעהמט איהר דאָס וואָרט
 כחות“ אין דעם זין פון „כחות און מיטלען“, ווי איך האָב דאָס
 גענויער ערקלערט. הייכט עס, עס בלייבט טאקי דערביי, אז ביי
 אייך איז הערר לעאָנאָד רייכענהיים „דער מענש“, דער, וואָס
 שטעלט מיט זיך פאָר דעם מין מענש!

אין דער אמת'ען, וואָס פאר אַ בעטרעה האָבען טאקי די מענ-
 שען, וואָס געפינען זיך אין אנאָדער לאַגע? אַט די ווערען אונ-
 טערהאלטען מיט קנאַקעדיגע פראַגען. זיי גיט מען איין אַ שלאַם
 און אַ קאשע פון ווערטער, אזוי לאַנג ביז וואַנען עס גיט זיך אייך איין
 יעדען שפאלט אין זייער מאַרד צו פערשטאַפּען — קענען זיי שוין
 געוואַלדעווען און ליאַרמען אַנטקעגען זייער אייגענעם אינטערעס!
 אָבער לאָמיר אויסהערען אלץ ווייטער, און טראַץ דער אונ-
 ערטעגליכער נודנעקייט פון דעם ביס-באַם, דורך יעלכען איהר
 זייט מסביר די טהעמאַ, וואָס איהר אליין האָט זיך געשמעלט אין
 אַט דער סעקציע, [בעטימעלט] די „פאָרם פון דער אַר-
 בייט אין תחום פון דער מענשליכער געזעלשאַפט“; די טהעמאַ
 — צו וויזען, ווי אזוי „די אַרבייט בנוגע דער פאָרם
 און אַרט פון איהר אויספיהרונג ווערט
 בעצם בעשטימט דורך דער מענשליכער גע-
 זעלשאַפט“. איהר האָט נאָך אַפילו קיין וואָרט ניט

געזאגט, וואָס זאָל ערקלערען די דאָזיגע טהעמאָ! ביז אַהער זיינען אייערע ווערטער אַלץ געווען — און מיר האָבען ציטירט אַזוי אַז אַזוי אַלץ, וואָס איהר האָט אין דער סעקציע געזאָגט, נאָר ניט אַויסלאָזענדיג — נאָר די געדאַנקע־אַזעסע שאַבלאָך נען, וועלכע איהר צושמירט און צובריייעט אַזוי, אַז עס איז ניט אַויסצוהאַלטען; אָבער איהר מוזט דאָך פאַרט אַמאָל אייער ענין נעהנטער בעטראַכטען, אפשר קומט עס נאָך? מַאָ לאָמיר זעהען ווייטער!

תיכף נאָכ'ן לעצט־ציטירטען זאָך זעצט איהר פאַרט בזה

הלשון:

„אינע פון די הויפט סבות, וואָרום די מענשען בעזונדער פאַר זיך זיינען ניט ביכולת זיך צו פערזאָרגען מיט אַלע זייערע בעדערפֿ־נישען, ליגעט אין דער ווייט פערשיעדענער פערטהיילונג פון די פעהיגקייטען און קרעפטען צווישען זיי, אין זייער פערשיע־דענער בעגאַבונג, וואָס מאַכט איינצעלנע נאָך מסוגל צו דער אָדער יענער מלאַכה — קיינעם אָבער ניט, צו די אַלע פּיעלע אין פערשיעדענאַרטיגע שאַפונגען, וואָס פאָדערן זיך צו דעם צוועק. נו, האָבען די לייטע, געטריבען דורך דער אייגענער נאַטור, געמוזט נעהמען, הפנים נאָר פון זיך אַליין, די איין און איינציגע ברייה, וואָס איז זיי געבליבען, און זיך פערטהיילען די דאָזיגע אויפֿ־גאַבען צווישען זיך. אַנשטאָט איבערצונעהמען אַלע אַרבייטען, וואָס זיינען נויטהיג צו זיין פערזאָרגונג, ניט זיך יעטווידער אָב נאָר מיט דער צייט יענער אַרבייט. טאַקי, אויף אַזאָן אופן, בעווייזט ער דורך זיין דירעקטער טהעטיגקייט, נאָר צו בעפריעדיגען די צייטע פון זיינע בעדערפנישען; אָבער דערמיט וואָס ער פערווענט־דעט זיין גאַנצע צייט און כח אויף צו שאַפען געוויסע אַרטיקלען אָדער אויסצופיהרען געוויסע אַרבייטען קען ער, אין אַזאָ בעזונדער־רען צווייג, נאַטירליך לייסטען אַ סך מעהר, ווי ער דאַרף האָבען פאַר זיין אייגענעם געברויך, און פון דעם האַלט ער פאַר זיך אַ מעהר אָדער וועניגער בעדייטענדען איבערפלוס, וואָס ער קען איבערגעבען צו אַנדערע אין רשות. נו, און אַזוי ווי די לעצטע, וויעדער, פון זייער זייט, זיינען זיך אויך אַזוי נוהג. און יעדער פון זיי זוכט זיך אויס אַ בעזונדערען צווייג אַרבייט, קען מען, ווערליך דער אונט־ענדליכער פערשיעדענקייט פון די נייגונגען און פעהיגקייט צוויי-

שען די מענשען, זיך ריכטען מיט זיכערקייט אויף דעם, אז אלע מינים בעשעפטיונגען, וואָס זיינען נאָר דענקבאַר, וועלען זיין פער- טראַטען. און אין סך הכל וועט געליפערט ווערן מעהר ווי גענוג אין אלע מעגליכע ריכטונגען. אויף אזאָן אופן, קען אַיערער זיין זי- כער ביי זיך, אז ער וועט פאַר דעם, וואָס ער שאַפט ביי זיין פרנסה איבער דער מאַס, וועלכע איז איהם גויטהיג — וועט ער פאַר דעם בעקומען פון די אַנדערע, בדרך אויסטויש, אַלץ, וואָס ער דאַרף האָ- בען צום לעבען כתנאי, אז זיין אייגענער אַרבייטס־פּראָדוקט, זיין לייסטונג זאָל יענע אויך דיענען אלס בעפריידיגונג פון אַ בעדערפ־ ניש, און זאָל זיי זיין ניהאַ. איינער, צ. ב., גרייט צו טוהן, דער אַני- דערער קליידער, יענער מאַכט שוין־אַרבייט, אָט דער מעבעל, נאָך אַנדערע בויען הייזער, פערנעהמען זיך מיט אַקערבוי, מיט מינען־ בעאַרבייטונג, א. א. וו., גיט יעדערער אַוועק די געוואונענע פּראָדוקטען, וואָס ער פערניצט גיט אַלליין, פאַר די פּראָדוקטען פון די אַנ- דערע, בדרך אויסטויש."

אָט דער זאַץ שטייגט אַריבער אַלץ, וואָס איז נאָך ביז אַהער געווען!

איהר רערט צו אַרבייטער, הערר שולצע. איהר שרייבט אַן „אַרבייטער־קאַטעכיזם“. און איהר שילדערט פאַר די לייט די „פאַרם פון דער אַרבייט אין תחום פון דער היינטיגער גע- זעלשאַפט“; הכלל, איינער, צ. ב., גרייט צו טוהן, דער אַנדערער קליידער, יענער מאַכט שוין־אַרבייט, אָט דער מעבעל, נאָך אַנדערע בויען הייזער, פערנעהמען זיך מיט אַקערבוי, מינען־בע- אַרבייטונג, א. א. וו., גיט יעדערער אַוועק די געוואונענע פּראָדוקטען, וואָס ער פערניצט גיט אַלליין, פאַר די פּראָדוק- טען פון די אַנדערע, בדרך אויסטויש". מיט אַנדערע ווערטער : איהר שילדערט פאַר די אַרבייטער זייער אייגענעם שטאַנד אַלס — אַ וועלט פון לויטער אונטערנעהמער! **

(*) (אין דער 1898 אויסגאַבע (בערנשטוינ'ס) איז צוגעגעבען דאָס וואָרט „נייע“ נאָך „געוואונענע“. דאָס וואָרט איז גיטאָ אין קיינע פון די פריהערדיגע אויסגאַבעס, שוין מיט'ן אַריגינאַל. א. א. ר.)

(**) בערנשטוינ געפינט פאַר גויטהיג דאָ אַנצומערקען, אז גיט נאָר שולצע־דעליטש, און גיט נאָר באַסטיאַ, נאָר אַפילו דעם לעצטענס „סאַציאַ-“

אין אייער ראָזיגער פּאָנטאָזיע פּערוואַנדלען זיך אַלע פּאַכריק־
 אַרבייטער, אָט די שרױפלעך*) פּון איין גרויסער אַלגעמײנער פּראָ-
 דוקציע, אין לױטער קלײנע זעלבסטשטענדי-
 גע אונטערנעמער, וואָס זײנען באַלעבא-
 טים איבער פּאַרטיגע פּראָדוקטען און פּער-
 קויפּען זײ אויף אײגענעם השׂבון!!! דאָס
 איז, הײסט עס, נאָך אײך נאָך, די „פּאַרם פּון דער אַרבייט אין תּחום
 פּון דער (הײנטיגער) מענשליכער געזעלשאַפּט“, וואָס אײהר האָט
 געוואָלט ענטוויקלען; דאָס איז דאָס דער שטייגער, אויף וועלכען
 די מענשליכע געזעלשאַפּט בעשטימט „די אַרבייט בנוגע דער פּאַרם
 און אַרט פּון אײהר אויספּיהרונג“! ! צי איז שוין אזאָ גראָבע
 פּערבלענדעניש ווען פּאַרנעקומען, און צי איז עס נאָך אַפּילו דאָ
 מעגליך צו גלױבען, אז אײהר גלױבט זיך אַליין? וואָרים ווי ווי-
 ציג אײהר זאָלט ניט האָבען אַװאָסער ניט־איז ידעיה אין פּאַר-
 ליטש־עקאָנאָמישע ענינים, זאָל זײן אַפּילו בײַן קנאַפּסטען, ווי
 אײהר זאָלט ניט בלױבען אַפּילו אין דער פּאַלקס־װירטהשאַפּטליכער
 ספּערע אַלץ דער קלײנער פּאַטרימאָניאַל־ריכטער, וואָס אײהר זײט
 רכּתחילה געווען, און וואָס אײהר קענט קען שוין אַנדערש ניט זײן
 — ווייס דאָך אָבער אזוי פּיעל יעדעס קינד וועגען אונזער היינ-
 * (אײגענמליך „מאַשינען־טהיילען“ לױט'ן ווערטערליכען. א. א. ר.)

(*) (אײגענמליך „מאַשינען־טהיילען“ לױט'ן ווערטערליכען. א. א. ר.)

ליסטישער“ לאַנדסמאַן פּרודאַן האָט אויך געמאַכט דעמועלבען טעות, וואָס
 לאַסאַל וואַרפט פּאַר שולצע־דעליטשען. אין דעם פּונקט, מײנט בערני
 שטײן, גלױבט זיך אויס פּרודאַן מיט זײן „בלומרשט־דיגען גענגער“
 באַסטיאָ. אָט דאָס, זאָגט ווייטער בערנשטײן, איז דער אומגליק מיט
 דער גאַנצער קלױנבירגערײ, סײ מױט'ן „קלױנבירגערליכען סאַציאַליזם“,
 סײ מױט'ן קלױנבירגערליכען ליבעראַליזם, וואָס ווערט דאָ פּערטראַטען פּון
 שולצע־דעליטש. פּונקט ווי לאַסאַל איז אין דעם פרט געווען דער בױטש
 פּאַר שולצע־דעליטשען, אזוי איז מאַרקס אין זײן „עלענד דער פּילאָ-
 זאַפּיע“ געווען פּרודאַנ'ס קאַנטשיק. א. א. ר.)

טיגען צושטאנד, אז עס זאל אויסשיסען א געלעכטער איבער דער דאָזיגער שילדערונג פונ'ם היינטיגען ארבייטס־פראָצעס!

איהר לייזט די סאָציאלע פראַגע א סך שנעלער, ווי איך: זי ווייזט אייך קיין שום ווידערשטאַנד ניט — אויפ'ן פאפיער! איהר פעררעדט אלע ארבייטער די צייהן, און פערוואַנדעלט זיי אין אונטערנעהמער — אויפ'ן פאפיער!

און דער ארבייטער, וועמען איהר האָט קינסטליך פער'טפּוּש'ט, זיין מוח בעאַרבייט מיט א טומאן פון פראַזען, און אזוי בעטויבט, אז ביי איהם איז ניט נאָר יעדעס פיצעל פערשטאַנד אָבגענומען גע- וואָרען, נאָר אפילו שוין די פעהיגקייט צו הערען, זעהען און פיהלען אויך — דער ארבייטער ברילט בענייסטערט „בראַוואָ“. בעת איהר שילדערט איהם די היינטיגע געזעלשאַפטליכע ראלע פון זיין שטאַנד: — אז „א-יעדער“ בריינגט אויס „די גע- וואונענע פראָדוקטען, אז א-יעדער איז א זעלבסטשטענ- דיגער אונטערנעהמער!

אויב דאָס איז א פעלשונג, וואָס מוז בעווייטיגען יעדען גע- דאַנק, אז איהר גלויבט אליין אין דעם, וואָס איהר זאָגט און מען קען נאָר בעוואונדערן אייער מוסה, מיט וועלכען איהר דערוועגט זיך אזוינס פאָרצובריינגען פאַר אן ארבייטער-פערזאָמלונג, שטויסט מען זיך אָן אָבער, אין דעמוזעלבען קורצען זאץ פון צוויי שורות, פון דער אַנדער זייט, אויף אזא גראַנדיזען און אזא נאָר- איווען אנוויסען פון דער היינטיגער געזעלשאַפטליכער ארבייט. פון דער „פאָרם און אַרט פון דער אויספיהרונג“ וואָס די מענשליכע גע- זעלשאַפט האָט צוגעגעבען דער היינטיגער ארבייט, אז מען פאלט אריין אין דער לאַכעדיגסטער שטימונג!

„א-יעדער גיט אוועק די געוואונענע פראָדוקטען, וואָס ער פערניצט ניט אליין, פאַר די פראָדוקטען פון די אַנדערע, בדרך אויסטויש“.

הערר שולצע! פאַטריכאַניאַל-ריכטער! ווי איז דאָס, האָט איהר נאָר קיין בעגריף ניט פון דער ווירטליכער געשטאַלט פון דער היינטיגער געזעלשאַפטליכער ארבייט? זייט איהר נאָר קיינמאָל ניט ארויסגעטראָטען פון ביטערפּעלד און דעליטש? אין וואָס פאַר אַ יאָרהונדערט פונ'ם מיטעלאַלטער לעבט איהר דען, אייגענטליך, נאָך, מיט אלע אייערע אַנשיאונגען?

איהר שטעלט פאָר אין יענע נאָאיווע ווערטער דעם היינטיגען פּראָצעס פון דער געזעלשאַפּטליכער אַרבייט, גלייך ווי יעדערער וואָלט תחילת זיך פּערשאַפט דורך זיין אַרבייט די פּראָדוקטען, וואָס ער דאַרף האָבען פאַר זיך אַלליין, און דאַן טוישט ער אויס דעם איבערפּלוס פון די צוגעקראָגענע פּראָדוקטען „וועלכע ער קען אַלליין ניט פּערניצען“.* דאָס הייסט, מיט אַנדערע ווערטער: איהר שטעלט זיך פאַר די היינטיגע געזעלשאַפּטליכע אַרבייט, ווי דאָס איז ווירקליך געווען דער פּאַל אין די פּריהערע יאָרהונדערטע פּונ'ם מיטעל-

(*) אָט די פּאַרשטעלונג פון דעם היינטיגען פּראָדוקציע־פּראָצעס שטיצט זיך ביי אונדז אויף אַ שרייב־פּעהלער אָדער אַ שפּראַכליכע ניט־פּינטליכקייט א. א. וו. — וואָרים. אין אַזאַ פּאַל, וואָלט איך גאָר קיין וואָרט ניט פּערזיערען איבער דעם — נאָר איהר שטעלט זיך דאָס טאַקי פאַר ממש אַלס דאָס בילד פון דער היינטיגער אַרבייט. איהר זאָגט שוין, דהיינו, אויף זייט 14, וואו איהר בעשרייבט די זאַך נאָך מעהר באַריכות דיג: „אויף אַזאַן אופן, קען אַ יעדער זיין זיכער ביי זיך, אַז ער וועט פאַר דעם, וואָס ער שאַפט ביי זיין פּרנסה איבער דער מאַס, וועלכע איז איהם נויטיג — בעקומען פון די אַנדערע, בדרך אויסטויש, אַלי, וואָס ער דאַרף האָבען צום לעבען אַ חוץ“, א. א. אַנד. אַרט. און דאָס קען אונדז ביי אונדז גאָר קיין וואונדער ניט זיין. ןאָרים, אמת, באַסטיאָ זאָגט יאָ עכעס (אַרט. עהקאָני עד. בריקסעל פּאַזש 102): „אויסטויש, זאָגען אייניגע, איז אַן אויסבויט פון דעם איבערפּלוסיגען פּאַר'ן נויטהיגען. חוץ. וואָס דאָס נוידער־שפּרעכט די פּאַקטען, וואָס שפּיעלען זיך אַב פאַר אינזער אויגען. (אומר ק"ה ס'לאַע קאָונטרער אָו פע קי ס'פּאַהס סו נאָו־זיעו) וואָרים ווער וועט עס וואָגען צו זאָגען, אַז דער פּויער, בעת ער שוידט זיך מיט'ן ווייך, אויף וועלכען ער האָט געצורבייט, און וואָס ער וועט קיינמאָל ניט עסען, גיט דאָ אַוועק עפעס וואָס איז איהם איבערפּלוסיג א. א. וו.“ פּונד דעסמוועגען ערקלערט אַבער אָט דערזעלבער באַסטיאָ, אויב מיר האָבען קיין שטאַרקען מעות ניט, אין אַנאָדער שטעלע, וואָס מיר קענען אויפ'ן אַרט ניט געפינען, הגם מיר געדענקען דאָס אַקוראַט — ערקלערט באַסטיאָ די היינטיגע אַרבייט בפרוש אַזוי, אַז יעדער פּראָדוצירער טוישט אויס „לעקסעה ד'ה סאָ פּראָדיקסיאָן“ (דעם איבערפּלוס פון זיין פּראָדוקציע) פּאַר'ן איבערפּלוס פון דער פּראָדוקציע פון אַנאָדערען. די סתירה צווישען ביידע שטעלען וועט קיינעם ניט וואונדערן, וועלכער וועט לעזען דאָס, וואָס מיר וועלען שפּעטער אויספיהרען איבער דער שטענדיגער, זיך־אַליין־ווידערשפּרעכענדער געדאַנקענלאָזיקייט פון דעם דאָזיגען הערר.

אלטער, אלס א נאטורא-ל-ווירטשאפט, ביי וועלכער יעדער האָט לכתחילה פראָדוצירט אזוי פיעל, ווי ער האָט בע-דאַרפט פאַר זיין אייגענעם געברויך און האָט נאָר אויסגעטוישט דעם איבערפלוס פון אָט די פראָדוקטען, וואָס ער האָט מעהר פאַר זיך ניט בעדאַרפט!

צי האָט איהר נאָר קיין בעגריף ניט פון דעם, אז די היינ-טיגע געוועלשאַפטליכע אַרבייט כאַראַקטעריזירט זיך גראַד דערמיט, וואָס אַיעדער פראָדוצירט דאָס, וואָס ער קען ניט בענוצען פאַר זיך אליין? האָט איהר נאָר קיין אַהונג ניט, אז דאָס מוז אזוי זיין זינט די גרויסע אינדוסטריע איז אויפגעקומען, אז אין דעם ליגענט די פאַרם און דער עצם פון דער היינטיגער אַרבייט, און אז טאָמער לאָזען מיר אָב, אויפ'ן מינדסטען האָר, דעם דאָזיגען פונקט, קען קיין איינציגע זייט פון אונזערע היינטיגע עקאָנאָמישע צושטענדע, קיין איינציגע פון אונזערע היינטיגע עקאָנאָמישע ערשיינונגען, ניט בעגריפען ווערען?

נאָך אייך נאָך, פראָדוצירט, הייסט עס. הערר לעאָנאַר רייכענ-היים אין וועסט-נייערסאָרף, לכתחילה דעם באַוועל-גאַרן, וויפיעל ער דאַרף פאַר זיך. דאָס וואָס בלייבט איבער, וואָס זיין טאָכטער קען שוין מעהר ניט פעראַרבייטען אויף זאָקען און נאַכט-יאַקען, טוישט ער אויס.

הער באַרוזיג פראָדוצירט לכתחילה מאַשינען פאַר זיין פאַמיל-ליען-געברויך. די איבערפליסיגע מאַשינען פערקויפט ער דערנאָך. די טרויער-קליידער מאַגאַזינען אַרבייטען לכתחילה, פערזאָר-גענדיג זיך אויף טויטען-פעלע אין דער אייגענער משפּחה. נו, און אזוי ווי דיראַ טרעפען זיך היבש קאַרגלעך, איז וואָס עס בלייבט אי-בער פון די טרויער-שטאָפּען, טוישען זיי אויס דערנאָך.

הערר וואָלף, דער אייגענטהימער פון היענען טעלעגראַף-ביור, ראָ, לאָזט לכתחילה די דעפּעשען קומען צוליעב זיין אייגענער בע-לעהרונג און פערגעניגען. וואָס עס בלייבט נאָך איבער, אז ער האָט זיך שוין נוט אָנגעזעמיגט מיט זיי, טוישט ער אויס מיט די בער-זערוועלף און צייטונגס-רעדאַקציעס, וועלכע דיענען איהם אָב דער-פאַר מיט זייערע איבערפליסיגע צייטונגס-קאָרעספּאָנדענציעס און אַקציעס!

איך שטאם פון א פאמיליע אָנולניקעס, הערר שולצע. ווען איך בין געווען א צעהן יעהריגער אינגעל, האָב איך ניט געקענט פערשטעהן, למאי מיין מוטער און שוועסטער, ווען זיי האָבען זיך געוואָלט מאַכען זיידענע קליידער, זיינען זיי געגאַנגען אין א קלייט פון אַן איינצעל־פערקויפער, וואו זיי האָבען דיזעלכע שטאַפען, וואָס זיינען געלעגען אין מיין פּאָטער'ס מאַנאַזין גאַנצע בערג, געקויפט, און פערשטעהט זיך, א סך טהייערער געצאָהלט. ווען עס איז מיר אָבער געוואָרען 12 יאָהר, האָב איך זיך ערשט דערוואוסט דעם שכל פון דער ערפּאהרונג, וואָס פלעגט מיך אזוי בעאונרוהיגען. מיין פּאָטער פלעגט פערקויפּען די שטאַפען הורטאָם, און דערפאַר וואָלט ער א סך מעהר אָנגעוואָרען, ווען ער שניידט אָב א קלייד פון א שטיק זיידענס, פון פּאמיליען־געפעליגקייט וועגען, ווי ווען ער בעצאָהלט דעם פערקויפער־אויפ'ן־שטיק, וואָס פאַר א פרייז יענער מוט איהם נאָר אָן. צו דערזעלבער צייט, איז די מעלח, וואָס ביים איינצעל־פערקויפער האָבען מיין מוטער און שוועסטער געפונען א גרעסערען אויסוואַהל פון מוסטערן. הגם א קנאַפערען לאַגער סחורה, אזוי אז זיי האָבען דאָ בעסער געקענט זעהען, ווי אזוי דאָס בליהמעל מיט א פינטעל פּערגלייכט זיך מיט'ן בליהמעל אָהן א פינטעל, א. א. וו.

און ביז'ן בעל מלאכה גופא, איז עס געוואָרען אַן אמת, אז יעדער פּראָדוצירט, וואָס ער פּערניצט ניט. מאָזעס ענד סאָן, די גרויסע קליידער־הענדלער פון לאַנדאָן, בעציהען וואָהר־שיינליך די רעק וואָס זיי אַליין טראָגען פון א וועלכען ניט־איז וועסט ענדער שניידער, וואָס איז גראָד אין דער מאָדע, בעת אָט דערזעל־בער שניידער, פאַר וועמעס אַרבייטס־צייט, נאָמען און פּאַסאָן מען בעצאָהלט א נאָר בעזונדערס הויכען פרייז, וואָלט דוקא דערפאַר געהאַנדעלט זעהר עקאָנאָמיש, ווען ער קויפט זיין ראָק ביי מאָזעס ענד סאָן.

און שפעטער וועלען מיר נאָך אין אַנאַנדער צוזאַמענהאַנג בעווייזען אין קורצען, כאַטש עס איז אזוי אויך בעקאַנט, אז אפילו, אין דער אַגריקולטור, שפיעלט די נאַטוראַל־ווירטהשאַפט, די פּראָדוקציע פאַר'ן אייגענעם געברויך, מעהר ניט ווי א מינימאַלע ראָלע — אַלס רעזולטאַט פון דער געלד־פאַרם, דורך וועלכער אַלע פּראָדוקטען מוזען כסדר דורכגעהען אין דער מאָדערנער פּראָדוקציע

פון איין זייט, און פון דער גרויס-מאשינעריי* פון דער אנדערער, וואָס ביידע ווינען זיי די מיטלען, דורך וועלכע די מאָ-דערנע אינדוסטריע דריקט אָב איהר הערשענדען כאַראַקטער אויך אויף דעם לאַנד־פּראָדוקציע.

אַלזאָ, דאָס איז דער בעזונדערער כאַראַקטער פון דער אַר-בייט אין פּריהערדיגע געזעלשאַפּטליכע פעריאָדען, להיפּוך צו דער היינטיגער, וואָס מען מוז פעסט אין קאָפּ אַרייננעהמען. יעמאַלט פּלעגט מען לכתחילה פּראָדוצירען פּאַר'ן אייגענעם געברויך און דעם איבערפּלוס אָבגעבען, ד. ה. מען האָט געפיהרט דאָס רוב א נאַטוראַל־ווירטהשאַפט.

און דאָס איז וויעדער דער בעזונדערער כאַראַקטער, די ספּע-ציפישע בעשטימטע פּאַרם פון דער אַרבייט אין דער כאַר-דערנער געזעלשאַפט, להיפּוך צו דער אַמאָליגער געזעלשאַפט; וואָס יעדער פּראָדוצירט נאָר וואָס ער דאַרף לחלוטין ניט, ד. ה. וואָס יעדער פּראָדוצירט אויסטויש־ווערט הען, פונקט ווי פּריהער איז עס געווען, דאָס רוב, נוי־ווערט הען.

און בעגרייבט איהר ניט, הערר שולצע, אז דאָס איז די נויטהווענדיגע און אַלץ מעהר־אַרומכאַפּענדע „פּאַרם און אַרט פון דער אַרבייטס־אויספיהרונג“ אין אַ געזעלשאַפט, וואו די צוטהיילונג פון דער אַרבייט האָט זיך אזוי ווייט ענטוויקעלט ווי אין דער מאָדערנער געזעלשאַפט? אָבער אויב איהר בעגרייבט דאָס ניט, איהר קליינער פּאַ-טרימאָניאַל־ריכטער, אויב איהר שטעלט זיך נאָך אַלץ פּאַר די אונ-אַרגאַנישע אַרבייט פון שטאַנדמונקט פון אַ וואָסערען קצב אין ביטערפעלד אָדער דעליטש, וועלכער קוילעט אפּשר דעם פעטסטען חזיר פאַר זיך אַליין, און גיט נאָר אַוועק דערפון זיינע קונים, וואָס עס לוינט ניט פאַר איהם, איז אוראי קענט איהר שוין ניט בעגריי-פען קיין איינציגען פון די אַלע פּאַקטען און ערשיינונגען, וואָס בעהערשען אינזערע היינטיגע עקאָנאָמישע צושטענדען וואָ-רים זיי אַלע — די פּאַקטען און ערשיינונגען — ענטוויקלען זיך און וואַקבען דוקא אַרויס דערפון, וואָס די אַרבייט אין דער היינטיגער געזעלשאַפט איז אַזעלכע, וואָס פּראָדוצירט נאָר טויש־ווערט הען, אַזעלכע, וואָס פּראָדוצירט דאָס, וואָס

*) „דעם גראַסטען בעטריבעס“ א. א. ר.

מען פערניצט ניט אליין! און דערפאר לאָזען זיי זיך ניט בע-
גרייפען, סיידען מען האָט פעסט אין זינען אָט די כאַראַקטעריסטי-
שע בעשטימטע פאָרם פון דער היינטיגער אַרבייט!

איהר בעגרייפט, הייסט עס, ניט אז דאָס, וואָס די אַרבייט
איז געציעלט אויסשליסליך אויף טויש-ווערט הען,
אויף דער פראָדוקציע פון זאָכען, וואָס מען פערניצט ניט אליין,
איז דער שורש פון דעם גרויסען רייכטום, ווי אויך פון
דער גרויסער דחקות פון אונזער היינטיגער געזעלשאַפט.

איהר בעגרייפט ניט, אז דאָס האָט געשאַפען דעם וועלט-
מאַרק, און נאָר אַ דאַנק דעם איז די פראָדוקציע פאַר'ן
וועלט-מאַרק מעגליך.

איהר בעגרייפט ניט, אז דאָס איז די סיבה פון דער אי-
בערפראָדוקציע, פון די קריזיסען פון די שטייל-
שטאַנדען אין האַנדעל און אין אַרבייט.

איהר בעגרייפט ניט, אז דאָס איז עס וואָס מאַכט די לאַגע
פון דעם אַרבייטער-שטאַנד אזוי געוואַלטיג טרויעריג און אונזיכער
און ליפערט איהם אויס צו די שרעקליכסטע יסורים. וואָרים אודאי
איז, צום ביישפּיעל, די לאַגע פונ'ם שפינער און פונ'ם וועבער, גע-
ווען נאָך אלץ געזיכערטער אין דער צייט ווען ער פלעגט — ווי
אין ענגלאַנד, גופאָ, ביז'ן סוף פון פריהערדיגען יאָהרהונדערט אויף
— נאָך דערביי בעאַרבייטען אַ שטיק ערד און האַלטען אַ קוה, און
אויף דעם אופן פראָדוצירען זאָכען פאַר'ן אייגענעם גע-
ברויך. ווער עס פראָדוצירט זיך אליין די הויפט נאהרונגס-מיט-
לען פאַר'ן אייגענעם געברויך, קען קיינמאָל ניט זינקען אזוי גיך
און אזוי טיעף אין דחקות, ווי דער וואָס, ווי אונזערע אַרבייטער,
ליענט אַלע טאָג מיט'ן קאַפּ און לייב און לעבען אויפ'ן וועלט-מאַרק,
און צוקט מיט יעדען צוק פונ'ם וועלט-מאַרק אָהן דער מינדעסטער
ווידערשטאַנדס-קראַפט פון אַ קאַפיטאַל! איהר בעגרייפט, אלזאָ,
לגמרי ניט די סיבה, וואָס האָט איבערהויפט געשאַפען אונ-
זער פראָלעמאַריאַט?

איהר בעגרייפט, אלזאָ, אויך ניט — און אודאי בעגרייפט
איהר דאָס נאָך צום סאַמע וועניגסטען; אָבער איך וועל אויך
נאָך צווינגען דאָס צו בעגרייפען דורך אַ ווייטערדיגער ער-
קלערונג — אז נאָר ביי אָט דער, אויסשליסליך אויף טויש-ווער-

טהען געציעלטער, בראדוקציע, אלזא, נאך יעמאלט ווען די אר-
 בייט האט אָנגענומען אזא „פאָרם און אַרט פון איהר אויספיהד
 רונג“, אז יעדער פראָדוצירט זאכען פאר זיין איי-
 גענעם ניט-געברויך — אז נאך יעמאלט, זאָג איך, איז,
 אין תוך גענומען, פארהאן קאפיטאל.

לעת עתה בעגרייפט איהר, הייסט עס, גאַרניט, גאַר-
 ניט, א האָאָר ניט פון אלע אונזערע עקאָנאָמישע צושטענדע!
 און אנטקעגען דער דאָזיגער קינדער-פלוידעריי אייערע דאַרף
 איך דאָס לערנען עקאָנאָמיע?

שפעטערדיגע דורונג, אויף וועמען עס געהט דאָך אייגענטליך
 טאַקי מיינ גאַנצע טרחה, אלע מיינע אַנשטרענגונגען, וועלען מיר
 דאָס גראָד פעררעכנען פאר'ן גרעסטען פערדיענסט, וואָס איך
 געהם אויף זיך אזא ערניעדריגונג, וואָס מיר שטעהט פאַר ביי דעם,
 אז איך זאָל נאָך ערשט אייער קינדערשען קוואַטש קריטיקירען!

און איצט זאָל יעדער איבערלייענען פאַר זיך אליין, ווי איהר
 צולעגט זיך מיט דעם, וואָס איהר האָט שוין ביז אַהער געזאָגט נאָך
 אויף א גאַנצען זייטעל (ז. 15) פון אויבען ביז אַראָב, ווי איהר
 קייט דאָס נאָך אלץ איבער פון-דאָס-ניי, אז איהר זאָלט עס נאָך
 כאַטש א האָאָר צוגעבען צו דעם: און דערמיט פערענדיגט איהר
 דאָן אַט די סעקציע, וועלכע האָט געטראָגען דאָס שטאַלצע קע-
 פעל: „די פאָרם פון דער אַרבייט אינ'ם
 תּחום פון דער מענשליכער געזעלשאַפט!“
 נאָך דעם קומט (ז. 16) א קורצע סעקציע: „די צוטייל-
 לונג פון דער אַרבייט אויף פערשיעדענע
 בעשעפטיגונגס-צווייגען בעזונדער.“

אַנשטאָט אָבער פונאַנדער צולעגען די „צוטיילונג
 פון דער אַרבייט אויף פערשיעדענע בעשעפטיגונגס-
 צווייגען בעזונדער“, אַנשטאָט צו אונטערזוכען און דער-
 ווייזען, וואָס פאַר א ווירקונג די צוטיילונג פונ'ם אַרבייטס-פראָ-
 צעס האָט אויף דער לאַגע פון די פערשיעדענע בעזונדערע
 אַרבייטס-פאַקטאָרען, פאַלגען דאָ גופאַ וויעדער נאָך די גאַנץ בע-
 קאַנטע שאַבלאָנען, וואָס פילען אָן יעדעס האַנד-ביכעל, ניין, אפילו
 די קינדער-שריפטען — שאַבלאָנען איבער דער פערגרעסער-
 טער לייטונגס-פעיהיגקייט דורך דער אַרבייטס-צו-
 טעל.

טהיילונג, איבער דעם ווי א דאנק דערזעלבער צוטהיילונג העלפט מען צו פעהיטען, אז דאס קאפיטאל זאל ניט געהן אין ניוועז ביי דער ארבייט, און ווי עס ווערט מעגליך געמאכט די אויסנוצונג פון די נאטור-כחות און אוצרות(?) פון די פערשיעדענע [געאגראפישע] זאנען. מיט אנדערע ווערטער: בעת איהר זאגט צו דורך אייער קעפעל, אז איהר וועט בעהאנדלען „די צוטהיילונג פון דער ארבייט אויף די פערשיעדענע בעשעפט-גונגס-צווייגען בעזונדער, שמועסט איהר נאך איבער דער צוטהיילונג פון דער ארבייט בכלל! איהר פערשטעהט צומאָל ניט דעם זין פון אייער אייגענער קאפיטעל-איבערשריפט! דאָס קעפעל מיט'ן אינהאלט פאסען זיך אזוי איינס צו צווייטען, ווי ארבעט צום וואַנט. און ווען איך האָב געזאָגט, אז איהר מזמור'ט דאָ אַב ווייטער נאָר אזעלכע זאכען, וואָס זיינען שוין לאַנג אויסגערדראָשען געוואָרען, האָב איך נאָך גאָר צו וועניג געזאָגט. איך וואָלט נאָך בער-דארפט צולעגען דערביי אז איהר פעררוואַסערט און פער-דאַרביי זיי נאָך!

אַדאָס סמיטה,* וועלכער האָט נאָך מיט וואָסערע הונדערט יאָהר צוריק, נאָך פערנוסאָנ'ס** שטייגער, אויספיהרליך דערוויזען

(*) אַדאָס סמיטה איז געווען איינער פון די גרעסטע דענקער, וואָס שאַמלאַנד האָט אַרויסגעגעבען. זיין ווערק „דאָס רייכטהום פון נאַציאָן“ איז געווען די קלאַסישע התחלה פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע, און ער איז בעקאָנט אין דער דאָזיגער וויסענשאַפט אַלס גרינדער פון דער קלאַסישער שולע, אַדער, נאָך בעסער אַלס דער פאַטער פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע. אַדאָס פערנוסאָן איז געווען אַ צייט-גענאָסע פון אַדאָס סמיטה און איז בעקאָנט מעהרסטענס אַלס היסטאָריקער. א. א. ר.)

(*) אַדאָס פערנוסאָן, „אַן עסעה אַן דהע היסטאָרי אָו סיוויל סאָ-סיוועמי“, עדישאַן באַזעל. פאַרט 6, סעקש. 1. „אָו דהע סעפּאַרישאַן אָו אַרטיס אַנד פּראָפּעשאַנס“ — פערנוסאָן איז דערביי אַביעקטיווער, ווי אַדאָס סמיטה, דערמיט וואָס ער בריווּנגט אויך אַרויס די פּאָלגען פון דער ענטוויקעלטער צוטהיילונג פון דער אַרבייט, וועלכע זיינען לרעה פאַר די גרויסע געגענטער, וואָס, איברויגענט, זיינען זיי אויך סמוּח'ן ניט געווען אונבעקאָנט. היינט זיינען זיי גענוג בעקאָנט, נאָך דעם וואָס לעמאַנטעי און אנדערע האָבען מבח דעם געזאָגט, און וואָס זש. ב. סיי גופּאָ און די דייטשע האַנד-ביכער האָבען אַנערקענט; און נאָר אין דער פּערקירצונג פון דער אַרבייט-צייט און אין אַ נאָנץ אַנדער גע-

די מעלות, וואָס עס קומען אַרויס פון דער אַרבייטס־צוטהייַלונג פאַר דער לייסטונגס־פּערהיגקייט, וואָס ביזנאָצט אַר רעם צוועק דעם בייַ שפּיעל פון דער נאָדעל*, ד. ה. ער האָט לויט דער מעטאָדע, ווי עס האָט זיך געפאַסט פאַר אַזאָ נייסטרייכען מאַן, זיך פּערנומען מיט אַ קאָנקרעטען פאַל און דורך דעם געזוכט צו ערקלערען די ספּע־ ציפּישע בעשטימטע פאַרם, וואָס די אַרבייט האָט אָנגענומען היינט צוטאָג. ער האָט געוועזען ווי אין איין און דערזעלבער שאַפּ איז די פאַבריצירונג פון אַזאָ קליינער זאַך, ווי אַ נאָדעל, צוטהיילט אויף אכטצעהן פּערשידענע אַרבייטס־צווייגען, פון וועלכע יעדער בעזונדער אַרבייטס־צווייג ווערט געוועהנליך בע־ זאָרגט דורך בעזונדערע אַרבייטער, אויף אַזאָן אופן, אַז יעדערער פאַבריצירט נאָר אַן אַכצעהנט־חלק פון אַ נאָדעל. און ער צייגט ווידער ווי דוקא דורך דעם איז די סך־הכל פּראָדוקציע פון זייער פּעראַייניגטער טהעטיגקייטער אָהן אַ שיעור גרעכער ווי די פּראָדוקציע פון דערזעלבער צאָהל אַרבייטער, וואו יעדערער גרייט צו אַ נאַנצע נאָדעל. מיט אָט דעם משל, לאָזט ער, אַלאָ, די היינטיגע אַרבייט ערשיינען אין דער ספּעציפּישער, כאַראַקטעריסטישער בעשטימטקייט וואָס זי האָט היינט אין דער ווירקליכ־ קייט. ער לאָזט זי ניט ערשיינען אַלס אַן אויסטויש פון בעזונדערע פּראָדוקטען, וואָס האָבען אַרויסגעבראַכט בע־

שטאַלונג פונ'ם אינטערריכט וועט די צוקונפט האָבען אַ ווירקזאַמען געגען־מיטעל געגען דעם גייסט־גען שאַדען, וואָס די ענטווי־ קעלטע צוטהיילונג פון דער אַרבייט בריינגט. בכּן זאָל דאָ נאָר קאַנסטאַ־ טירט ווערען דער אינטערעסאַנטער פאַל, וואָס הערר שולצע, להיפּוך צו אַרץ וואָס איז אַנערקענט, שרייבט צו, אויפ'ן חשבון פון דעם פאַרשטיט אין דער אינדוסטריע, וואָס די צוטהיילונג פון דער אַרבייט האָט גע־ בראַכט — די ווירקונג, אַז די האַנדל־אַרבייט ווערט אַלץ מעהר קאַפּאַביליט (קאַמעכיום ז. 88) בלייבען מיר ביי סמיטה'ס ביישפּיעל, איז ווען אַן אַרבייטער, וואָס פלעגט ביי פּריהערדיגע צייטען מאַכען אַ נאַנצע נאָדעל, גרייט איצט צו כסדר ניט מעהר ווי אַן 18 מען טהייל פון אַ נאָדעל אַלע זיינע לעב־טאָג, זעהט הערר שולצע אין אַזאָ בעשעפּטיגונג, וואָס קען אַנדערש ניט ווי דערגראַדירען זיינע גייס־ טיגע פּערהיגקייטען, אַן איבערגאַנג פון האַנדל־אַרבייט צו קאַפּאַביליט | |

(* אַדאַם סמיטה, בוך 1, קאַפּ. 1. ז. 13. גאַרניע אויסג.)

זונדערע, און, בנוגע איינער דעם אנדערן, זעלבסטשטענדיג-געארבייטס-אונטערנעמער; נאָר ער לאָזט זי ערשיינען אלס דער פראָדוקציאָנס-סך-הכל פון פיער לע ארבייטער, וואָס זיינען פּעראַייניגט אויף צו שאַפּען דעמעלבען פראָדוקט, און פון וועלכע יעדער פּערנעהמט זיך נאָר מיט אַ גאַנץ אונזעלבסטשטענדיגער אַב-סטראַקטער טהיי-ל-טהעטיגקייט; בכּן האָט ער בשום אופן ניט ביי זיך אין די הענד אַ פּאַרטיגען „פראָ-דוקט“ צום „אויסטוישען“.

אָט דער ביישפּיעל פון אַראַם סמיטה איז אזוי גוט אויכע-קליבען, אַז עס איז געוואָרען אַ סטערעאָטיפּ, און איז איבערגע-גאַנגען אין אַלע טעקסט-ביכער. עס ווערט נאָר אַמאָל פּערביטען מיט דעם ביישפּיעל פון דער קאַרטע-פּאַבליציירונג, וואו דאָסעלבע גילט.

אייד, אָבער, דער שולצע, לוינט ניט די היינטיגע ארבייט צו לאָזען אַרויסטרעטען אין איהר ספּעציפישער בעשטימטקייט! עס לוינט אייד ניט, דורך אַזא ביישפּיעל, צו לאָזען די ארבייטער דער-קענען, אַז זיי זיינען נאָר די אונזעלבסטשטענדיגע רעדער פון אַ גרויסען פראָדוקציאָנס-כּד-הכל. דאָס, זעהט איהר, דאַרף פאַר זיי זיין אזוי פאַרבאָהאַלטען ווי נאָר מעגליך. עס דאַרף זיי טאַקי איינגערעדט ווערען אזוי ווייט ווי מעגליך, אַז „יעדער“ „טוישט אויס“ די „געוואונענע פראָדוקטען“! (זעה אויבען).

איהר ווייכט, אַלזאָ, דאָס כּאָל אָב פון דעם, וואָס די טעקסט-ביכער לערנען און פּערנעהמט זיך מיט אייער ביישפּיעל אויפ'ן פּעלד פון פּרייען האַנדעל. כּדי צו ווייזען, ווי די לייסטונגס-פּעהינגקייט פון דער ארבייט ווערט פּערגרעסערט דורך דער אַר-בייט-צוטוהיילונג, לאָזט איהר לענדער זיך טוישען, איינס מיט'ן אנדערען. איהר קלייבט דעריבער אויס (ז. 18), אלס „ביי-שפּיעל פון די וואונדערבאַרע ווירקונגען פון אָט דער ארבייט-צוטוהיילונג“, דעם... דאָק! די וואָל פאַר דעם, זאָנט איהר, איז אפשר, פראָדוצירט געוואָרען אין אוסטראַליען אָדער דרום רוסלאַנד; אין ענגלאַנד איז דאָס געשפּונען געוואָרען. אין דייטשלאַנד געוועבט געוואָרען; די זייד צום נעהען האָט דער

שניידער גערקאנגען פון דרום פראנקרייך, די שער וויעדער פון ער-
געץ אנדערשוואו, א. א. וו., א. א. וו.; און, אויף דעם אופן, אין
די צוטהיילונג פון דער ארבייט גליקליך אויפגעלייזט אין לויטער
זעלבסטשטענדיגע אפעראציעס פון זעלבסטשטענדיגע אונטערנעה-
מער און זייער אויסטויש. אַלץ, וואָס דערמאָהנט אָן דער היינ-
טיגער ספעציפישער בעשטימטער פאָרם פון דער ארבייט, וואָס, ווי
עס זעהט זיך אָן, בעלידיגט אייך, ווערט בשלום אויסגעמיטען.
אַלץ ווערט אויסגעמיטען וואָס קען דעם ארבייטער אַמאָל געבען א
שטיקעל ידיעה אין דעם!

אַבער, הערר שולצע! די „וואונדערבארע ווירקונג-
גען פון דער ארבייטס-צוטהיילונג“ אין דעם היינ-
טיגען זין ווילט איהר די לייטע דורך אַט דעם ביישפיעל קלאָהר
מאכען? אַט די „צוטהיילונג פון דער ארבייט“ — דער אויס-
טויש — האָט עקזיסטירט זינט די וועלט שטעהט! אַט
די צוטהיילונג פון דער ארבייט האָבען שוין די פעניציער דורכ-
געפיהרט, בעת זיי האָבען געבראכט פורפור פון צור קיין גריעכעני-
לאַנד, און בורשטין פון דעם דייטשען באלטישען-ברעג! און דאָס
זאָל די לייט ערקלערען די היינטיגע צוטהיילונג פון דער אר-
בייט און די „וואונדערבארע ווירקונגען“ פון
דעם?

אַנשטאָט וואָס איהר זאָלט ערקלערען די לייט די וויר-
קונגען פון דער ארבייטס-צוטהיילונג,
ערקלעהרט איהר זיי גאָר פשוט די ווירקונגען פונ'ם אויסטויש
— צי דערפאר, וואָס איהר האָט גאָר קיין אהנונג ניט פון דעם פיעל
העכערען און בעשטימטערען זין, אין וועלכען די עקאָנאָמען נעהמען
דאָס וואָרט, אָדער גאָר ווייל איהר ווילט צוליעב די אָנגעדייטעטע
טעמים פארבאהאלטען דעם דאָזיגען זין!

טויש, טויש, טויש — דאָס איז אַלץ, וואָס איהר ווייסט.
מיט אַט דעם איין-זילביגען וואָרט איז דער גאַנצער
אינהאַלט פון אייערע עקאָנאָמישע קענט-
ניסע דערשעפט. פאר אַלע העכערע און בע-
שטימטערע עקאָנאָמישע פאָרמען האָט איהר אפילו
ניט דעם מינדעסטען חוש! אַלץ, וואָס איהר ווילט די לייט ער-

קלערען, אלע פיעל העכערע און בעשטימטערע עקאנאָמישע ער-
שיינונגען ווערען ביי אייך אין די הענד מגולגל, כאָטש איהר גופאָ
ווייסט ניט דערפון — איך וועל נאָך אָנווייזען אויף דעם אויך שפע-
טער — אלץ וויעדער און אָבער אין אַ פשוטען „טויש“!

אַ, איהר פאַטרימאָניאַל-דיכטער, וואָס איהר זייט!
און איהר פערענדיגט אָט די פראַזען-קאַשע מיט די ועדקתך
ווערטער: „שוין בעצאָהלען איהר (דער אַרבייט), די קונסט
און די וויסענשאַפט די לאַנגפערשפעטיגטע פראַצענטען; און די
אַרבייטער, וואָס ווייסען ווי אזוי קלאָהר תופס צו זיין אָט דעם
נויטהווענדיגען ענטוויקלונגס-גאַנג און דאָס אויסצונוצען פאַר זיך,
וועט זייער פולער חלק פון דער גרויסער ירושה פון דער מענשהייט
ניט אויסען לאָזען“.

זאָל אונז דעם אויבערשטענס גענאָד אָבהיטען פון די „פראַך-
צענטען“, וואָס די וויסענשאַפט אין א י י ע ר זין, וואָלט געבראַכט
דער מענשהייט!

צווייטעס קאפיטעל.

דאָס קאָפיטאַל.

אַזוי ווי מיר וועלען שפעטער ענטוויקלען דעם אמת'ען בע-
גריף פון קאפיטאַל, וועלען מיר דאָ און אין דעם פּאָלגענדען קאפי-
טעל קודם כל צייגען, ווי קרום און זיך אליין ווידערשפרעכענדיג זיי-
נען אלע אייערע דעפיניציעס פון „קאפיטאַל“. דאָך, צושמעלצענדי-
ג די אייערע דעפיניציעס אין אונזער קריטיק, וועלען מיר פאַר איין
וועג אויך לעגען די פעסטע יסודות פון אונזער שפעטערדיגען פּאָ-
זיטיווען טייל.

וואָס אַן אמת, פון יושר וועגען [מוז געוואָנט ווערען]. אַז
דאָס איז אַ פּאַרוואָרף, וואָס טרעפט לחלוטין ניט אײַך און
באַסטיאָ אליין, נאָך די ביזאַהעריגע עקאָנאָמיע בכלל, וואָס האָט
נאָך אין ערגעץ ניט געגעבען דעם אמת'ען אָביעקטיווען בעגריף
פון קאפיטאַל. אין דער אמת'ען, האָבען אלע פּערקעהרטע, קרומע
און פּאַלשע בעהויפטונגען, וואָס איהר און באַסטיאָ מאַכען היינט
איבער'ן קאפיטאַל, זייער שורש אין דעם אַלגעמיינעם גרונד-
טעות פון דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמיע, און בכּן איז די
אויפגאַבע פון דעם און פון פּאָלגענדען קאפיטאַל צו צוגליעדערן דעם
אַלגעמיינעם קאפיטאַל-בעגריף פון דער
צוזאַמענגענומענער ליבעראַלער עקאָנאָמיע,
און צו לאָזען אַרויסקומען וואָס ער איז אויף צו דער אמת'ען. ווירק-
ליך אָבער אויך אין דעם פּרט, שטייגט איהר און דער אָריגינאַל,
וועמעס קאָפּיע איהר זייט, נאָך ווייט אַריבער אַלץ, וואָס איז ביז
אָהער געווען, און ערטערווייז דערהויבט איהר זיך צו אַ בילד פון
לעכערליכקייט וואָס קען ניט אונטערדריקט ווערן אָדער קאָנטראַלירט
ווערן.

איהר פּאַנגט, אַלואַ, אָן דאָס קאפיטעל מיט דער אונטער-אַב-
טהיילונג:

„א) בעגריף און פּערזענדונג פון קאפי-
טאַל, די פּראָדוקטיווע פּערזערהונג.“ און פּאַנגט אָן אַט די בע-
גריפּס-בעגרינדונג אַט אזוי: כדי צו קענען בכלל אָנהויבען אַן אינ-
דוסטריע-טהעטיגקייט און אָנגעהן מיט דעם, דאַרף מען תמיד האָ-

בען דרייערליי זאכען: א) רוי-ה-שטאַפּען צום בעאַרבייטען, ב) געצייג צו דער אַרבייט, ג) עקזיסטענץ-מיטלען, כל זמן די אַרבייט האַלט אָן, אָדער וואָס איז איינס און דאָס-זעלבע בנוגע צו דעם, וועלכער בעשעפטיגט אַנדערע אַרבייטער: אַ פּאַנדאָויה צום צאָהלען שכירות. — אָט די זאכען, וואָס פּאַרדערן זיך צו יעדער אַרבייטס-טהעטיגקייט אַלס נייטהווענדיגע פּאַרבעדינגונג, רופט מען בסך הכל קאָפיטאַל.

הכלל, רוי-ה-שטאַפּען, געצייג צו דער אַרבייט, און עקזיסטענץ-מיטלען געהערן אַרום אַלערליי פּראָדוקטען, טאָ, אויף דעם סמך, לאָזט זיך גלייך אויפ'ן אָרט ניט איינזעהן, למאי איהר קומט פשוט ניט אַרויס מיט דער חנ'עוודיגער דעפיניציע: „קאָפיטאַל הייסען פּראָדוקטען.“

וועט איהר אָבער טענה'ן, אז פון דעם ווייטערדיגען המשך ביי אייך, וועט עס קלאָהר ווערען, אז „עס ווענדט זיך אָן דעם צוועק, אָן דער בעשטימונג“, צו וועלכער די דאָזיגע פּראָדוקטען דינען.

גוט, אויב דאָס איז אייער שיטה, טאָ הלמאי דעפינירט איהר דאָן ניט פשוט: קאָפיטאַל הייסען פּראָדוקטען, וואָס ווערען אַלץ כסדר פּערווענדט אויף ווייטערדיגע פּראָדוקציע.

אַפילו אָט די דעפיניציע גופאָ, וואָלט נאָך אויך שטאַרק צו געהונקען; עס וואָלט נאָך אויך זעהר אַבסטראַקט און דערפאַר אויך זעהר פאַרשנעווען, ווי איהר וועט זיך איבערצייגען פון מיין ווייטערדיגען קאָפיטאַל איבער דעם אַביעקטיווען אַנאַליז פונ'ם קאָפיטאַל. עס וואָלט בשום אופן ניט בולט'ער געמאַכט דעם בעגריף פון קאָפיטאַל. אָבער, לכל הפחות, וואָלט עס דאָך געווען אַ קלאָהרע, קורצע, בעשטימטע און אינטעליגענטע דעפיניציע.

אָבער אַפילו צו אַז דעפיניציע קענט איהר זיך ניט דערהויבען; צי זאָל עס זיין מחמת איהר קענט זיך בכלל ניט דערהויבען צו אַזע ענטוויקעלטער אַרט פון דענקען און רעדען, אָדער אפשר נאָך ווייל איהר ווילט דעם אַרבייטער אונבעמערקטערהייד שוין לכתחילה צוטראַגען די פּאַרשטעלונג — וואָס יענע דעפיניציע שליסט ניט איין אין זיך, — אז קאָפיטאַל מוז אינגאַנצען זיין פּריואַט-קאָפיטאַל, און ווייל איהר קענט אי דאָס-אָ דערגרייכען און

אויך צוגלייך פערבארגען אייערע שטענדיגע ווידערשפּרוכען א סך לייכטער אין א לאנגער פלוידעריי, ווי אין א קורצער, שארפער און בעשטימטער דעפיניציע.

איהר געהט, אלזא, ווייטער, נאך דעם לעצט-ציטירטען זאץ, און נאכדעם ווי איהר האָט נאך בעמערקט, אז א געלד-סומע איז אייגענטליך קיינמאל קיין קאפיטאל ניט, זאָגט איהר תיבה ווייטער: „אזויערנאך בילדעט דאָס קאפיטאל יענעם טהייל פון א מענשענס פערמעגען, וואָס [ווערט] ניט פערצעהרט גלייך אויפ'ן אָרט — —“

האָט קיין פאראיבעל ניט, אָבער איך מוז שוין דאָ איבער-האקען, הערר שולצע! זיינען די ווערטער „פון א מענשענס פער-מעגען“, באמת, נאָר דער רעזולטאט פון א געוועהנליכער ניט גע-הובליעוועטער רעדענס-אָרט, פון איינעם, וואָס קען זיך ניט דער-הויבען צו דער אלגעמיינקייט פון דעפינירען, אָדער לאָזט איהר עם דוקא בכיוון זיך אריינגליטשען, כדי איהר זאָלט קענען תיבה ומיד איינגעבען דעם ארכייטער, אונבעמערקטערהייד, די פאָרשטע-לונג, אז יעדעס ברעקעל קאפיטאל מוז דיקא זיין אין פרייט-בעזיצ? וואָרים דאָס ווייסט איהר דאָך און מוזט עם אוראי אלס [רעפוטאטען] קאמער-מיטגליעד וויסען, אז עם זיינען פאָרהאן אויך קהל'שע קאפיטאלען, וואָס בילדען ניט דעם פערמעגענס-טהייל פון א מענשען, נאָר וואָס געהערען צו דער גאנצער נאציאָן אלס אזעלכער. טאָ, הלמאי דעפינירט איהר ניט בעסער דאָס קאפיטאל, אלס יענעם פערמעגענס-טהייל, א. א. וו.“ און לאָזט „דעם מענשען“, וואָס האָט לחלוטין ניט צו טהאָן מיט דער דאָזיגער דעפיניציע, אינגאנצען ניט צורה?

אָבער לאָמיר וויערער אויפנעהמען אייער דעפיניציע: „אזווי-ערנאך, בילדעט — זאָגט איהר, אלזא — דאָס קאפיטאל יענעם טהייל פון א מענשענס פערמעגען, וואָס ווערט ניט פערצעהרט גלייך אויפ'ן אָרט, וואָס ווערט ניט פערווענדעט אויף צום בעפריעדיגען מאָמענט טאנע פערזענליכע בעדערפנישען, נאָר וואָס ווערט אָנגעזאמעלט און פערווענדעט ענטוועדער אויף דויערנדע נוצען און צוקינפטיגען גע-ברויך, אָדער וואָס ווערט אָבגעלעגט אויף א שפעטערדיגער ארכייט, אום אָנצוהויבען אָדער פאָרטצוזעצען א געשעפט, עם מאַכט ניט אויס צו אן אייגענס צי א פּרעמדס. כֵּן איז עם געווענדט אָן דעם

צוועק, אָן דער בעשטימונג, וואָס איינער ניט די פּערשיעדנע טהיילען פון זיין פּערמעגען. פון זיין איינקונפט, אז מען זאָל קענען ענטשיידען, וואָס אזוינס דערפון עס דאַרף בעטראַכט ווערען אלס קאָפיטאַל; און נאָר דאָס, וואָס ווערט אָבגעשפּאַרט פון מאַטעריאַלעם געברויך, האָט אַ רעכט אויפ'ן נאָמען".

ביי דער קאַשע וואָס אייער דרשה שטעלט פאַר מיט זיך, איז גאַנץ מעגליך, אז אפילו מאַנכער געבילדעטער מענטש זאָל דאָס פאַרביילייגען און זיך אויף אַ האָאָר ניט כאַפּען מכה דער גאַנצער שטות'עריי, וואָס דאָ שטעקט. דער קוואַטש — און דאָס איז איינע פון די פּאַלגען, וואָס זיינען צום שעדליכסטען פאַר'ן פּאַלס-גייסט, וועלכער ווערט פשוט פּערניפטעט דורך דעם, — לעגט זיך אָט די רגע גלייך אַרום דעם לעזערס אייגענער געדאַנקען-קלאָהרקיט, איינשלאַפּערענדיג און אָבטעמפּענדיג איהם.

דער וואָס דענקט אָבער אַזוי קלאָהר און זעלבסטשטענדיג, אז ער קען די דאָזיגע קלאָהרקיט בעוואַרענען אַנטקעגען אייער קוואַטש, מוז אייך אמת'ען קרעדיט געבען פאַר דער מאַסע לאַגישען אונזין, וואָס איהר קענט אין אזוי וועניג שורות קאַנצענטרירען! אָט דאָס וויל איך אייך קלאָהר מאַכען אין אַ דרייענדיגער בער ציהונג:

1. דאָס קאָפיטאַל איז, אַלואַ, וועדליג איהר זאָגט, יענער טהייל פון פּערמעגען, וואָס ווערט ניט פּערצעהרט גלייך אויפ'ן אָרט, וואָס ווערט ניט פּערווענדעט אויף צום בער פּריעדיגען מאַמענטאַנע פּערווענליכע בעדערפנישען". עס איז געווענדט אָן דעם, "צוועק" אָן דער בעשטימונג, וואָס איינער גיט די פּערשיעדענע טהיילען פון זיין פּערמעגען, פון זיין איינקונפט, אז מען זאָל קענען ענטשיידען, וואָס אזוינס דערפון עס דאַרף בעטראַכט ווערען אלס קאָפיטאַל; נאָר דאָס וואָס ווערט אָבגעשפּאַרט פון מאַמענטאַנעם געברויך, הייסט עס. האָט אַ רעכט אויפ'ן נאָמען קאָפיטאַל.

דאָס הייסט: איהר ערקלערט דאָס קאָפיטאַל אויס דער איינקונפט אַרויס, און אַלס אַ טהייל דערפון. ביכער איז דאָך, אָבער, דאָס "קאָפיטאַל" עטוואָס, וואָס בריינגט איין, "איינקינפטע"; די איינקונפט, אַלואַ, נעהמט זיך אַרויס פונ'ם קאָפיטאַל (און דאָס איז אזוי אויט'ן בעגריף,

ווי אויך לויט דער געשיכטע). (בכו, מוז קודם זיין דער בעגריף פון קאפיטאל, און דערנאך קען די „איינקונפט“ פון דעם ארויס-גענומען ווערען. איהר ערקלערט פערקעהרט, דאס „קאפיטאל“ אויס דער „איינקונפט“ ארויס!

אָבער שפעטער סטארעט איהר זיך גופאָ טאָקי אין דער סעק-ציע: („די קרעדיט און קאפיטאל-רענטע“ (ז. 29) צו ערקלערען צינז און רענטע, און „איינקונפט“ אויס דער פראָדוקטיווער קראַפט פונ'ם קאפיטאל!

אַ דאָגמא האָט איהר, נו! עס איז אַלץ ווי געוואונשען פאַר דער בעדערפניש פון יעדען זייטעל פון אייער קאטעכיזם! ווערט דאָרטען אַרויסגעדרונגען די איינקונפט פונ'ם קאפיטאל, נו, ווערט דאָרט דאָס קאפיטאל אַרויסגעדרונגען פון דער איינקונפט! אַזוי ווי דאָס קאפיטאל בריינגט איינקונפט, איז דער שכל מחייב, אַז ווער עס זאָגט „איינקונפט“, מוז צו גלייכער צייט זאָגען קאפיטאל-איינקונפט. הייבט עס, ווען מען קאָנדענסירט אייער דעפיניציע נאָך די בעגריפען נאָך — ערקלערט איהר, אַז „קאפיטאל איז אַ בעשטימטער „טהייל פון דער קאפיטאל-איינקונפט!!“ גרויסער שולצע!

וואָס אַזוינס עס האָט אָנגעמאַכט אַט דעם כאַאָטישען מיט-מאַש אין אייער פאַטרימאָניאַל-ריכטערליכען קאַפּ, קען מען זיך שוין אָנשטויסען אָהן אַ מסוכנ'ער חריפות אויך. איהר האָט אַמאָל אודאי אין דעליטש געזעהן, ווי אימצער, וואָס האָט געהאַט 1000 טהאַלער איינקונפט. האָט פון דעם געשפּאַרט 500 טהאַלער, און דאָס אַוועקגעלעגט אַלס קאפיטאל. נו, האָט איהר גלייך געמיינט, ווי עס וועט זיך שפעטער אַרויסווייזען, אַז דאָס-אַ איז דער פּראָ-צענט, דורך וועלכען סיי די פאַרמירונג פון קאפיטאל האָט זיך היסטאָריש ענטוויקעלט, און סיי דאָס היינטיגע אייראָפּעאישע קאפיטאל ווערט פאַרמירט! וואָלטען אָבער, אפילו ביידע זאכען געווען פונקט אַזוי אמת, ווי זיי זיינען פאַלש און געשטיצט אויף אַ קינדערשער, לע-כערליכער פאַרשטעלונג — וואָלט איהר אויך בעדאַרפט איינזעהן, הערר שולצע, אַז אַט דער פּראָצעס פון קאפיטאל-פאַרמירונג האָט

נאָך גאָרניט צו טהאָן מיט דער אויפנאַבע, וואָס בעשעפטיגט אייך
אַט-דאָ. וואָרים —

2. איהר ווילט און זאָלט אונז דאָ נעכען דעם בעגריף
פון קאָפיטאַל; איהר ווילט און זאָלט אונז זאָגען, וואָס אזוינס
קאָפיטאַל איז — שילדערט איהר אונז נאָך אין יענע ווערטער
ניט אַט דאָס-אַ, נאָך, ווי אזוי דאָס קאָפיטאַל זאָל האָבען ענט-
שטאַנען!

היתכן! האָט שוין אייער „אינטעליגענץ“ נאָך קיין
השגה ניט פון דעם, ווי לגמרי אָבעטהיילט און פערשיעדען איינע
פון דער אנדערער עם זיינען אַט די ביידע פראַגען? אַז איך פּרעג
אייך: וואָס אזוינס איז אַ מענש, און איהר בעשרויבט מיר נאָך
דעם פּראָצעס, דורך וועלכען ענטשט עה אַ מענש — צי איז
דאָס דאָן אַ תּשובּה אויף מיין פּראַגע?

איהר אליין מיינט דאָך נאָך דאָ גאָרניט צו שמועסען מכת
דער ענטשטעוונג פון קאָפיטאַל. ערשט שפעטער, צום סוף פון
זייט 24, מאַכט איהר אַ בעזונדערע אָבטהיילונג, וואָס הייסט ביי
אייך: „ב. ענטשטע הונג פונ'ם קאָפיטאַל“. אַלואַ,
ערשט דאָרטען וועט און זאָל עס זיך שמועסען מכת דער ענטשטער
הונג. אַט דאָ דארפֿען מיר, ווערליג דעם קעפעל אייערען, זיך דער-
וויסען פון אייך וואָס אזוינס דער „בעגריף“ פון קאָפיטאַל איז,
און דאָס לאָזט איהר אונז וויסען דער מיט, וואָס איהר זאָגט,
אַז קאָפיטאַל איז יענער „טהייל“ פון דעם פערמעגען, פון דער
„הכנסה“ וואָס „ווערט ניט תּיכּף פּערברויכט“, וואָס ווערט אָבער
שפּאַרט פון מאַמענטאַנעם פּערברויך“ און וואָס ווערט אָנגעזאַמעלט
אויף „רויערנדע נוצען און שפעטערדיגען געברויך“. ד. ה. דער-
מיט, וואָס איהר זייט אונז מסביר אייער שיטה וועגען דער ענט-
שטע הונג פונ'ם קאָפיטאַל!!

וואו איז די חרפה אַהינגעקומען, הערר שולצע? פּיהלט
איהר ניט, איהר אונקלאָהרער מאַן וואָס איהר זייט, אַז ווער עס וויל
אויפטרעטען פאַר'ן פּאַלק, פאַר די אַרבייטער אלס פּאַלקס-
לעהרער מוז, לכל הפחות, זיך איינשאַפען כאַטש די סאַמע עלע-
מענטאַרע לאַגיק? אייך זאָג, די סאַמע עלעמענטאַרע
לאַגיק, ווייל דאָס אפילו פעהלט אייך נאָך אויך! אין דער
אַמת'ען אָבער דאַרף אַזעלכער האָבען די העכסטע לאַגיק, די

פאלקאמסטע געדאנקען-קלאהרקיט, ער דארף בע-
הערשען זיין מאטעריאל, כרי דאס אלץ זאל קענען ארומ-
געארבייט ווערען ביז דער לויטערסטער דורכזיכטיגקייט און פונ-
אנדערגעלעגט ווערען אלס א געוועב פון ידיעות. וואס ענטוויקלען
זיך איינע פון די אנדערע, ניט געמאטערטערהייד.

כרי צו האלטען פארטרעגע פאר א רבייטער — מענט איהר
גאפען אויף דער דאזיגער בעהויפטונג וויפיעל איהר ווילט — אין
נויטהיג א פיעל העכערער גראד, „אינטעליגענץ“ וויפיעל עס פאר-
דערט זיך פאר פארטרעגע אין דעם סטודענטען-אודיטאריום!

און אנשטאט דעם, [געפינען מיר] אט די לחלוטין'דיגע ניט-
בעהאווענטקייט אינ'ם מאטעריאל, אט די אונערהערטע יאלעווע גע-
דאנקענלאזיגקייט, אט דעם קאלטן פון ווידערשפרוכען מיט זיך
[אליי] און מיט דער ווירקליכקייט, אט די ביישפיעללאזע אונ-
פעהיגקייט אפילו זיך צו האלטען ביי די פראגען, אט די קוואטשע-
דיגע ממושטש'דיגקייט, וואו עס פעהלט נאך די מינדסטע בע-
שטימטע אויפפאסונג, אויף אזא'ן אופן, אז די ווערטער רינען ווי
וואסער דורך די פינגער, און אפילו דער לעזער, וואס טרעט צו צו
די דאזיגע פארלעזונגען מיט זין און מיט קענטניס מוז זיך העכסט
אנשטרענגען און בעמיהען, כרי צו געפינען אן אנהאלט אין זיי —
אט דאס אלץ קען, נאך פיהרען, ווי מיר האבען שוין אזוי אפט דער-
וויעזען און וועלען נאך אלץ ווייטער אין א העכערען גראד דער-
ווייזען, צו אזא פערדארבונג און פערקריפלונג פון דעם
געזונטען פאלקס-פערשטאנד, אז עס האט צו זיך קיין גלייכען ניט.
זעהט איהר, אלזא, דען ניט איין, אז:

3. אייער אָנגעגעבענער סמן, נעמליך, אז קאפיטאל איז
ניט דאָס, וואָס „ווערט אויפ'ן אָרט פערברויכט, ניט וואָס ווערט
פערווענדעט אויף צום בעפריעדיגען מאָמענטאנע פערזענליכע
בעדערפנישען“, נאָר וואָס ווערט אָנגעקליבען אויף „דויערנ-
דע נוצען און שפעטערדיגען געברויך“ איז נאָך, אַיחוי דעם
אלעמען, פאלש?

דאָס קען אייך שוין בעווייזען דער נאָר וואָכעדיגער חלוק, וואָס
די עקאָנאָמען מאַכען צווישען „קאפיטאל פיקס“ (capital fixe)
און „קאפיטאל סירקולאָהן“ (capital circulant) שטעהענדי-
גען קאפיטאל און צירקולירענדען קאפיטאל. דאָס ציר-

קולירענדע קאָפיטאַל בעשטעהט מעהרער פון אַזעלכע זאַך
 כען, וואָס ווערען, ווי לעבענס־מיטלען, שכירות, א. א. וו. פּערווענ־
 דעט אויף „באַלדיגען געברויך“, אויף „צום בעפריעדיגען די מאַ-
 מענטאַנע פּערזענליכע בעדערפנישען“.

און אזוי פיעל ווייסט איהר נאָך אוראי אַליין אויך, און
 דאַרפט דערפאַר גלייך ניט אונבעדינגט אַריינפאַלען אין ווידער־
 שפּרוכען מיט זיך אַליין. וואָרים נאָך אויף דעמזעלבען
 זייטעל שרייבט איהר: „ווייטער, די זאַפאַסען פון אַ קלייט:
 פאַר'ן סוחר זיינען זיי קאָפיטאַל, מחמת פון זייער פּערקויף
 ציחט ער די מיטלען אויף אַנצוגעהן ווייטער מיט זיין געשעפט. אין
 די הענד פון דעם קונה אָבער, וואָס נעהמט פון איהם עטליכע לויט
 קאווע אָדער געווירץ, אַ פונט ריין אָדער צוקער אויף דער מאַמענ־
 טאַנער בעדערפניש, קענען זיי בעטראַכט ווערען נאָר אַלס פּעך־
 ברויך־אַרטיקלען“.

הכלל, זיינען די אַלע זאַכען קאָפיטאַל אָדער ניט?
 ממה נפשך: זיינען זיי דאָס ניט, איז יעמאָלט פאַלש, וואָס איהר
 האָט אויב דערצעהלט אויף זייט 21. דהיינו, אַז „עקזיסטענץ־
 מיטלען“ אָדער דער „פּאָנדר אויף צום צאָהלען שכירות“ איז קאָ-
 פיטאַל, ווי אויך אַלץ וואָס איהר וועט נאָך דאָרטען אַנטאָלקעווען
 מכת דעם. אַלא, טאָמער זיינען זיי יאָ קאָפיטאַל, איז יעמאָלט
 פאַלש, אַז נאָר אַזעלכעס, וואָס ווערט ניט פּערווענדעט אויף צום
 בעפריעדיגען מאַמענטאַנע פּערזענליכע בעדערפנישען“ איז קאָפי-
 טאַל. אַלזאָ, נאָכאַמאָל, זיינען זיי קאָפיטאַל אָדער ניט? אַ
 קלאָהרע תשובה, בעט איך פון אייך!*

אוראי, פון אייער בוך וועט עס קיין מענש זיך ניט ווען
 דערוויסען.

און אַז מען זאָל אייך אַפילו צופּערטלען, איהר זאָלט ענטפּערן
 אויף דער דאָזיגער פּראַגע, וועט איהר אַלץ ניט וויסען מעהר ווי

* ער. בערנשטיין אין זיינע הגהות מערקט אָן — און ער שוינט צו
 זיין גערעכט אויך — אַז לאַסאַל לאָזט זיך דאָ אַריין אין דקדוקי עניות
 מיט זיין ממה נפשך, הגם שולצע דריקט זיך טאַקי ווייט ניט דיומליך
 אויס. איינס קען מען אָבער יאָ אַרויסזעהן, און דאָס איז, אַז שולצע
 שמועסט מכת די מאַמענטאַנע בעדערפנישען פון דעם אייגענטימער
 — ווערט שוין בן לאַסאַל'ס ממה נפשך אָן זיין גאַנצע קראַפט. א. א. ר.

איבערצו'חזר'ען שטאמלענדיג: „פאר דעם — יא; פאר יענעם, ניט“!

און אסור צי איך אליין קען נאך אט דא ענטפערן דעם לעזער אויף דער דאזיגער פראגע, ווארים כדי צו דערגעהען א טאלק אין דער געדיכטעניש פון ווידערשפּרוכען, וואו איהר האָט פּערבלאַנד זשעט. מוז מען אויסהאקען גאָר אנאָנדער וועג. אָט דאָס קאָפיטעל, אָבער, איז לעת ה מעהר ניט מחויב ווי צו בעלייכטען איי ער וועג און אויפצרווייזען די סתירות, וואָס טרייבען קאָמפּלעקס מיט אייך. כדי אייך אַרויפצובריינגען אויף אַ שטיקעל וועג, וועל איך אייך בכן שטעלען נאָר איין פּראָגע: שרייבט איהר, ווי איהר אליין ערקלערט אין דער הקדמה צו אייער קאטעכיזם, א „פּאָלקס־ווירטהשאַפּטליכען קורס“ אָדער א „פּריוואַט־ווירטהשאַפּטליכען“ פּערנעהמט איהר זיך מיט פּאָליטישע עקאָנאָמיע, פּאָלקס־ווירטהשאַפּט, אָדער פּריוואַט־עקאָנאָמיע, פּריוואַט־באַלעבאטישקייט, הערר שולצע? און וואָס פּאַראַשייכות האָבען אָט די ביידע געביעטען, איינער צום אנדערן? אָט די שאלות, ניט נאָר וואָס זיי זיינען נאָר אייך קיינמאָל ניט איינגעפאלען, ווי יעדע שורה פון אייער קאטעכיזם בע־ווויזט, און פונקט ווי אייך ניט, אזוי אויך געוויסע אנדערע עקאָנאָמיען ניט, נאָר איהר הויבט אפילו ניט אָן צו וויסען צי ס'איז דאָ אַ נפּקאָמינה צווישען די צוויי געביעטען, אָדער צי זיי זיינען ביידע אַלץ איינס; איהר האָט בכלל קיין ברעקעל השגה ניט, אז עס איז נאָר דאָ אזא נפּקא מינה, און דערפאַר. פּערנעהמט איהר זיך אַמאָל מיט פּאָליטישע עקאָנאָמיע, בעת איהר מיינט, איהר האָט דאָ צו טהאָן מיט פּריוואַט־עקאָנאָמיע, און אנאָנדערס מאָל פּערנעהמט איהר זיך מיט פּריוואַט־עקאָנאָמיע, בעת איהר מיינט, אז איהר ניט זיך אָב מיט פּאָליטישע עקאָנאָמיע.

ווי ווינציג אָבער יענער שטאמלענדיגער „פאַר איינעם איז דאָס קאָפיטאַל... פאַר'ן אנדערן ניט“, „עס איז געווענדט אָן דעם צוועק... אָן דער בעשטימונג“ איז אפילו פאַר אייך גופאָ אַ גיל־טיגע תשובה, קענען בעווייזען די איבריגע אַמוזאַנטע ווידערשפּרן בען, וואָס שפּרינגען אַרויס אומעטום פון אונטער אייערע טריט, פונקט ווי רויזען פון אונטער די טריט פון אַ צויבער־מיידעל.

אויף זייט 35, דהיינו, ניט איהר אָן אנדערש פאַרמולירטע

דעפיניציע פון קאָפיטאַל. איהר זאָגט אָט דאָ: אין תוך גענומען, איז וואָס־נאָר פאַר אַ קאַפּיטאַל, אז מען קוקט זיך אין אויפ'ן סאַמע תכלית דערפון, מעהר גאָרניט ווי אַ פאַנד פאַר שכיירות, און יעדע קאָפיטאַל־פּערווענדונג בעציהט זיך, סוף כל סוף, אונבע־דינגט אויף דער צאָהלונג פון שכיירות."

און, בכדי דאָס קלאָהר צו מאַכען, פיהרט איהר אויס, ווי אַלע קאָפיטאַל־פּערווענדונגען, אַפילו דאָס איינשאַפען זיך אַרבייטס־גע־צייג און רויה־שטאַפּען, לייזען זיך אויף אין דער צאָהלונג פון שכיירות צו די, וואָס האָבען די דאָזיגע זאַכען צוגעגרייט, און דערביי זאָגט איהר זיך ווייטער: (ז. 36).

„נאַכמעהר, אַפילו אין דעם סאַמע לעצטען פאַל, וואו אימיצער לעגט ניט אַרײן זיין פערמעגען אין אַ פראָדוקטיווער אונ־טערנעהמונג, אַלאָ, ער פערברויכט עס פשוט, אַ שטייגער אויף שטור־דירען אָדער זיך אויסלערנען אַ וועלכען צווייג פון קונסט, אָדער זאָל שוין זיין אז ער בריינגט עס אויס אויף ריינעם לוקסוס; אַפילו אין אזא פאַל, בלייבט דער עיקר המעשה אַלץ דאָסזעלבע — ער צאָהלט, סוף כל סוף, ניט מעהר ווי שכיירות פאַר אַרבייט. דאָס געלד פאַר'ן לערנען, דער קאָסט פון ביכער, דיר־הנעלד, דאָס אויס־געבען אויף קליידונג, אויף שפייז — וואָס דען איז דאָס אַלץ, אויב ניט שכיירות פאַר די אַרבייטען פון די פּערזאָנען, וואָס האָבען זיך אויף וועלכען עס איז אופן בעטהייליגט אין די דאָזיגע לייסטונגען? און אז איך בוי מיר אויס אַ שעהנע דאַטשע, צי אז איך שאַף זיך איין די טהייערסטע מינים דעליקאַטעסען, פיינע וויינען, טהייערע סקול־פּטור־אַרבייט און מעבעל, וואוהין אַנדערש דערגרייכט דען דאָס געלד אויב ניט אין די הענד פון יענע, וועלכע האָבען זיך דירעקט אָדער אינדירעקט מתעסק געווען אויף צו שאַפען אָט די אַלע זאַכען — בקיצור, ווי מיר האָבען שוין אָנגעמערקט:

„וואָס נאָר פאַר אַ פּערווענדונג פון פערמעגען מען קען זיך אויסמאַלען, סיי דער פראָדוקטיווער אינוועסטמענט, סיי דער דער איינפאַכער, אונפראָדוקטיווער פערברויך, די פשוט'ע פערצעהרונג, האָט עס שמענדיג דעם צייט־איינצושאַפען זיך מענשליכע אַרבייטס־פראָדוקטען און לייסטונגען; און געהט אויס, כּוּף כל סוף, אונבעדינגט צו צאָהלונג פון שכיירות." אויב דאָס איז אמת, וויבאַלד יעדע פערצעהרונג, אַפילו די

אונפראדוקטיווסטע „געהט אויס צו צאָהלונג פון שכירות“, און וויבאלד אז קאפיטאל בעשטעהט איינפאך אין דעם, אז עס זאל זיין א „שכירות פאָנד“, וואָס זאל „אויסנעהן צו צאָהלונג פון אַרבייט־שכירות“ — היינט איז דאָך ווייטער ניט אמת, אז עס איז „אַלץ געווענדט אָן דער כונה, אָן דער בע־שטימונג“ (ז. 22 ביי אייך), היינט איז דאָך וויעדער קיין שום נפקא מינה ניט צווישען פראָדוקטיווען און אונפראָדוקטיווען פערברויך, צווישען „באלד פערצעהרט“ און „אַנגעקליבען ווערען“. אַלץ געהט דאָך, סוף כל סוף, אויס צו „צאָהלונג פון שכירות“ און בכך צו פאַרמירונג פון קאפיטאַל. גרויסער שולצע! דער וויטוסטאַנץ, וואָס אייערע ווידערשפרוכען טאַנצען מיט אייך, איז קאָמיש פאַר דעם זייטיגען צו־שויער, וואָס שטעהט אויפֿן זיכערען אָבזערוואַציאָנס־פונקט פון עקאָנאָמישען וויסען. אָבער עס מוז אַרויסרופען נער־ווען־ייסורים אין דעם אונגליקליכען, וואָס זאל פראווען פון אייער בוך אַליין זיך דורכשלאָגען צו דער ידיעה, וואָס פאַרט קאפיטאַל איז אַזוינס!

גיכער, נאָך אַ טענצעל מיט ווידערשפרוכען.

קאפיטאַל איז, הייסט עס, „יענער טהייל פון אַ מענשענס פערמעגען, וואָס ווערט ניט פערברויכט אויף דער רגע... אַלאָ, וואָס ווערט אָנגעקליבען אויף דויערנדע נוצען פאַר דער צוקונפט“, אָדער. ווי איהר חזר'ט איבער נאָכאַמאָל אויף ז. 25, „דער טהייל“ פון אונזער פערמעגען, וואָס איז אָבגעלעגט אויף צו פערזאָרגען אונזער שפעטערדיגע עקזיסטענץ“.

דאָס, וואָס מיר לעגען אָב „אויף צו פערזאָרגען אונזער שפע־טערדיגע עקזיסטענץ, הערר שולצע, איז — געלד. געלד אָבער קען דוקא נאָך אייך נאָך, „אייגענטליך קיינט אַל ניט זיין קיין קאפיטאַל“, ווי איהר זאָנט אונז אָן אויף זייט 21 און ווי איהר האָט שוין איינמאָל אויף זייט 10 געזאָגט, אַלאָ וואָרען, מען קען פאַר געלד שטענדיג בלויז קאפיטאַל בע־קומען, איינהאַנדלען. אַ טשיקאָווע זאָך — דאָס דאָזיגע קאפיטאַל! קאפיטאַל איז שטענדיג נאָר דער „אָבגעלעגטער טהייל פון פערמעגען“, וואָס ווערט „ניט תיכּה פערווענד־דעט“, נאָר וואָס „ווערט אָנגעקליבען“, און דאָך איז ווייטער

קאפיטאל קיינמאל ניט דאָס, וואָס ווערט אָנגעקליבען אין דער ווירקליכקייט, — געלד — אלץ שטענדיג נאָר דאָס, וואָס די, וועמען מיר לייהען אָט דאָס געלד, שאַפען זיך דערפאַר איין, וואָס זיי פערצעהרען אין פעררוענדען תיבה און זאמלען ניט און לעגען עס ניט אָב. (עקזיסטענז מיטלען, שכירות פאַר אַרבייטער, א. א. וו.) אָבער דערביי מוז מען וויעדער אַקורדאט האַלטען אין זינען, אַז קאפיטאל איז שטענדיג נאָר דאָס, וואָס ווערט אָנגעזאמעלט און אָבגעלעגט!!!

מאַטע יונה ! וואָס פאַר אַ ליעבער בינטעל ווידערשפרוכען דאָ איז ! וואָס פאַר אַ מיסטעריעזער אונבעגרייפליכער אַרטיקעל דאָס קאפיטאל מוז עס זיין פאַר אייך און באַסטיא, וועמען איהר געהט געטריי נאָך אָט דאָ, פונקט ווי אומעטום אין דעם ענין. מעהר ניט וואָס איהר כאַפט זיך אַריבער די סכנות'דיגע ערטער מיט עפעס קנאַפערע געשיקטקייט, הערר שולצע ! איך בעגרייף אייער יראת הכבוד פאַר דעם ! דער מענש האָט אין אַלע צייטען געהאַט אַ טבע צו פערעהרען דאָס, וואָס ער בעגרייפט ניט !

„און ווי איי, אַז איך לייב ניט אוועק דאָס גאַנצע געלד, וואָס איך לעג אָב יעהרליך, נאָר טהו דאָס אַריין אין טעפ, ווי אונזערע פויערער פלעגען טהאָן נאָך ניט לאַנג צוריק, כדי מיר אָנצוקלייבען אַן אוצר, איז דאָס קאפיטאל צי ניט ?

איז דאָס קאפיטאל, טאָ איז אייער דעפיניציע פאַלש, אַז קאָפיטאל קען „קיינמאל ניט בעשטעהן פון אַ געלד־סומע“ ; איז עס וויעדער ניט קיין קאפיטאל, איז אייער דעפיניציע פאַלש, אַז קאָפיטאל איז דער „טהייל פון אונזער פערמעגען וואָס איז אָבגעלעגט אויף אונזער שפעטערדיגער עקזיסטענז“.

אייך בין אייך מוהל אַ טויז אַנדערע ווידערשפרוכען און פער-נעהם זיך ווייטער אין אייער בעטראַכטונג פון קאפיטאל־בעגריף : (ז. 22) „פון אָט דעם אַלץ אַרומ געהמענדען שטאַנדפונקט!!! (ד. ה.) פון דעם שטאַנדפונקט, אַז נאָר יענעם, וואָס ווערט אָנגעזאמעלט און פערווענדעט, „אויף דויערנדע נוצען און געברויך“ פאַר דער צוקונפט, איז קאפיטאל) וועט מען האָבען אַריינצורעכנען אינ'ם קאפיטאל ניט בלויז פשוט ממשות'דיגע אַרטיקלען, מאַטעריעלע קערפער־ליכע זאַכען. [ניין], אַפילו קענט ניט ערפאַה-

רונגען און געניט קייטען, ווילענס-קראפט און אונטערנעהמונגס-גייסט און אנדערע גייס-טיגע און קערפערליכע מעלות און פעהיגקייטען, וואָס עס האָט ווער זיך ערוואָרבען אָדער ענטוויקעלט אין זיך דורך דויערנדע בעמיהונג-גען און איבונגען, און וועלכע ער בענוצט אין לעבען און אין בערוף ככדר, געהערען אָהער אין אַ נעוויסען זין, שוין דערפאַר אַליין, וואָס זיי פערשווינדען ניט אין דעם מאָמענטאָנעם געברויך, נאָר ווירקען תּמצי'דיג מיט, אויף צו בעפריעדיגען שפעטערדיגע בעדערפנישען. דאָסזעלבע איז אויך מיט אַ גרויסער ענטדעקונג און ערפינדונג, דער רעזולטאַט פון לאַנגע שווערע פאַרשוונגען און עקספּערמענטען, מהמת די ווירקונגען דערפון שטרעקען זיך אויס ווייט אין דער צוקונפט, און אויב עס ווערט אויסגענוצט ווי עס בעדאַרף צו זיין, פּערזיכערט עס דעם בעזיצער מיט אַן הכנסה".

מיט וואָס פאַר אַ ברייטער האַנד — אמת'דיג כיד המלך — איהר זייט דאָס דאָ מוכה דער וועלט מיט אַ מאַסע נייע קאפיטאַל-לען,* פון וועלכע די עקאָנאָמיע האָט נאָך ביז אָהער נאָרניט גע-וואוינט! דער נאַציאָנאַלער דאַנק פון 45000 טהאַלער, וואָס די פאַבריקאַנטען און סוחרים האָבען אייך צוגעטראָגען אַלס בעגרי-טיגונג,** איז אַנטקעגען דעם פּראָסט-בעמלער-געלד!

אייך איז בעקאַנט וואָס פאַר אַן אַכטונג דער דייטשער אַר-בייטער פיהלט צו קענטניסע און רוחניות. אָט די מינוט, מוזען „קענטניסע און ערפאַהרונגען“ און „גייסטיגע מעלות און פעהיגקייטען“ אַריינגערעכענט ווערען אינ'ם קאפיטאַל! אַ פּראָפּעסאָר, וואָס ציהט אַן אַנשטענדיגען געהאַלט אָדער אַזוי אַ

* מיט נייע קאפיטאַלען, אָדער לאָמיר שוין זאָגען מיט אַזעלכע, וואָס, אַזוי אָפט ווי אימיצער פּרוכירט זיי נאָר איינצוברענגען אין דער עקאָנאָמיע, ווערען זיי באלד אַרויסגעוואָרפען פון דער וויסענשאַפט, פּגל. צ. ב. הערמאַן, שטאַטסוויסענשאַפטליכע אונטערזוכונגען, מינכען 1882, ז. 50—59; קוואַרטערלי רעוויז ב. ד. 44 ז. 1—52; ראָן, גרונדזעטע, א. א. וו. ב. ד. I § 130 א. אַנד.

* די פּראַנציווישע פּראַנציע en revanche (אַה רעוואַנשאַ) מינט אייגענטליך „אַבדאַנקענדיג“ אָדער „מדה כנגד מדה“ אַמאָל אַן אויסדרוק וואָס זאָל זיך אַזוי צופאַסען צום ענין ווי דער, איז ניטאָ ניט אין דייטש און ניט אין אידיש. א. א. ר.

יעהרליכע הכנסה פון זיינע קענטניסע, איז נאך אייך נאך, ניט א גייס־טיגער, קוואליפיצירטער ארבייטער, וואָס געניסט אַזא און אַזא קוואליפיצירטען ארבייטס־איינקונפט — חס וחלילה, ער איז אַ — קאפיטאַליסט! שילער און לעסינג און אנדערע האָבען ניט קוקענדיג אויף אַלע זייערע „קענטניסע, גייסטיגע מעלות, און בע־היגקייטען“, ממש די נשמה געלאָזען פון הונגער, שוין מיט דעם גאַנצען „קאפיטאַל“ זייערען! וואָס מאַכט עס אָבער אויס? קאפיטאַליסטען זיינען זיי פאַרט געווען! מעהר ניט, וואָס זיי זיי־נען מסתמא געווען צו גרויסע קמצנים אָדער צו מאָדנע ברואים, אַז זיי־זאָלען זיך עפעס „איינהאַנדלען“ פאַר זייער קאפיטאַל!

און בעסער נאָך, צי האָט מען ניט אויף אַזא אַן אָפּן געפונען די בריק, וואָס מאַכט אונז אַלע מען, אַלע מען פאַרקאַפֿי־טאַליסטען, און לאָזט נאָר שטעהען דעם ניט־ממשות'דיגען חלוק פון דעם קנאַפערען ביז'ן גרעסערען קאפיטאַל צווישען אונז? טאַקיי, וויבאַלד אַז ער פאַררונגען און געניטקייטען. וויבאַלד, אַז גייסטיגע און „קערפערליכע מעלות און פעהיג־קייטען, וואָס עס האָט זיך ווער ערוואָרבען אָדער ענטוויקעלט אין זיך דורך דיערנדע בעמיהונגען און איבונגען, און וועלכע ער בענוצט אין לעבען און אין בערוף כסדר“, וויבאַלד אַז דאָס איז אַלץ קאַפֿיטאַל — היינט וועלכער ארבייטער האָט דאָס ניט קיין „ערי־פאַהרונגען אין געניטקייטען“, „קערפערליכע מעלות און פעהיגקיי־טען“ וואָס ער האָט זיך ערוואָרבען, אָדער ענטוויקעלט אין זיך דורך דיערנדע בעמיהונגען און איבונגען. וואָס ער „בענוצט אין לעבען און אין בערוף כסדר“, וואָס „פערשווינדען ניט אין דעם מאָמענטאַ־נעם געברויך“, נאָר וואָס „פערזיכערן איהם באמת, — אין די שכירות, — מיט אַ דיערנדער הכנסה? הכלל, „קומט מיליאָנען. לאָמיר אייך אַרומנעהמען!“ אַ גרויסער ברודער־באַנד האָט אונז ענדליך פערקניפט, מיר זיינען כולנו קאפיטאַליסטען. דער עפעס מעהר; אַנאַנדערער, עפעס וועניגער! קאפיטאַלי־איינקונפט און ארבייטס־לוי — עס איז אַלץ ענאָל! דער ארבייטס־לוי פונקט ווי די דיווידענדען פון די קעלן־מינדער־אייזענבאַהן אַקציעס — עס איז אַלץ קאפיטאַלי־אייזען־קונפט! ריכטיג ווי ביינאַכט זיינען אַלע קעז שוואַרץ, אזוי פער־שווינדען אין דער נאַכט פון אייער טעמפקייט אַלע עקאָנאָמישע

נפקא מינה'ס און בעשטימטקייטען; און אזוי איז פערשוואונדען וואָס-נאָר אַ סכסוך; די סאָציאלע פראַגע איז געלייזט, און מען קען שוין אָנהויבען זינגען אַז ישיר! * און דאָס איז אַלץ אַייער פערדענסט, איהר גרויסער גואל פון דער געזעלשאפט!

אַבער אויב אַפילו די קענטניסע און מעלות אויפ'ן ריין גייס-טיגען געביעט שוין ניט — זיינען דאָך אָבער, לכל הפחות, די „גרוי-סע ענטדעקונגען און ערפינדונגען“ אויפ'ן מאַטעריעלען געביעט, אין דער טעכניק, א. א. וו., קאפיטאלען — וועט איהר טענה'ן. די, פונקט אזוי וועניג ווי יענע, הערר שולצע!

אַ „גרויסע ענטדעקונג און ערפינדונג“ קען פון אַ קאפיט-טאליסט זעהר פּיין אויסגענוצט ווערען פאַר זיין טובה; די ערפינדונג אליין אָבער איז פונקט אזוי וועניג אַ „קאפיטאל“, ווי העגעל'ס אַ פּילאָזאָפּישע אידעע. אָדער די פּאָעטישע גאונות פון אַ געטהע. אַיהר וועט זיך אפשר דערמאָהנען, צ. ב., אַן דעם גורל פון פּולטאָן, דעם גרויסען ערפינדער פון דאַמפּ-נאַוויגאַציע, וואָס איז רואינירט געוואָרען דורך זיין ערפינדונג. אָדער אַן האַרגרייב'ס גורל, ערפינדער פון דער ספינינג-דזשעני, וועלכער איז געשטאָרבען אין גרויס דחקות אָדער אַן דעם לאַנגען רייסטער מיט מענער, וואָס קענען אייך דאָ אויסגערעכענט ווערען.

און אויב איהר רופט שוין עפעס יאָ אַן קאפיטאל דער-פאַר, „וואָס די ווירקונגען דערפון שטרעקען זיך אויס ווייט אין דער צוקונפט, און ווייל אויב עס ווערט אויסגענוצט ווי עס בעדאַרף צו זיין, פּערזיכערט עס דעם בעזיצער מיט אַן הכנסה“, נו, טאָ דאַרפּען דאָך אַ פּרוי'ס קערפּערליכע צוציהונגען — אין דער אמת'ען, רעכענט איהר דאָך טאַקו אַריין בפּירוש אויך „קערפּערליכע מעלות“ צוויי-שען די קאפיטאַלען — אויך זיין אַ קאפיטאַל; וואָריס אויך זייערע ווירקונגען שטרעקען זיך אויס ווייט אין דער צוקונפט,

* „האַזיאַנאַ“ אינ'ס אַריגינאַל איז אַ ביבלישער רמז, און בעציהט זיך אויף דעם טריאומף, וואָס יעזוס זאָל האָבען געהאַט, בעת ער איז אַרייב-גערימען אין ירושלים אויף אַן עזעל, און מען זאָל האָבען געשריען „הושיעה נאָ“. איך האָב געפונען פאַר נויטחיג, צוליב מעהר פּאַסיג-קייט, צו ביימען לאַסאַל'ס אַנשפּיעל אויף אַ שטעלע אין דעם נייען מעסט-אַמענט אויף פונקט אַזאַ פּאַסענדען אַנשפּיעל אויף אַן עפּיאָדע, וואָס איז אונז נעהנטער. א. א. ר.

און אויב זיי ווערען אויסגענוצט ווי עס בעדארף צו זיין, פערזיכערען זיי זייער בעזיצערין מיט אן איינקונפט, און אָפּטמאַל אַ בריליאַנטער נער איינקונפט!

בקצור, גרויסער פאטרימאָניאַל־ריכטער, איהר פאסט דאָס „קאפיטאַל“ אויף אַט מיט פונקט אזא וויסענשאפטליכער, עקאָנאָמישער קלאַהרקייט און בעשטימקייט, מיט וועלכער איינער וואָלט עס אויפגעפאסט, וואָס דריקט אייך צום האַרצען, און אין גייסט פון דעם געווענהליכען שפראך־געברויך, רופט ער דערביי אויס: איהר זייט אַ קאפיטאַלנער בחור!*

„ד. ענטשטעהונג פון קאפיטאַל“.

„נעהמען מיר בעטראַכטען — אזוי הויבט איהר אָן אַט די אייני טהיילונג — די ענטשטעהונג פון קאפיטאַל, נו, האָבען מיר שוין מכת דעם שפאַרען און אַנקלייבען דערפון, געשמועסט, און בכּן מרמו געווען אויף וואָס פאַר אַן אופן עס הויבט זיך אָן פאַר־מירען. קאפיטאַל איז, אין אַלע פעלע, דער דירעקטער טערעזולטאַט פון שפאַרען (!!) (עס איז שווער צו זאָגען, וואָס מען זאָל מעהרער בעוואונדערן, הערר שולצע! צי אייער קוראזש, פון וואָס עס איז נשתומם צו ווערען, אָדער אייער אונגלויבליכע תמימות!) „עס ענטשטעהט נאָר, ווען איינער פעררוענדעט ניט זיין גאַנצען אַרבייטס־אינטראַג, זיין גאַנצע הכנסה אויף אונפראָדוקטיווע הוצאות, אויף צו בעפריעדיגען זיינע בעדערפנישען לפי שעה, נייערט, ער לעגט אַ טהייל דערפון אַוועק. אַנדערש קענען קאפיטאַלען איבערהויפט ניט צושטאַנד קומען“!! מען וואָלט געמוזט כמעט אַ בוך אָנשרייבען, כדי אַרויסצו־ווייזען קלאַהר די אַלע טעות'ען און פערדרעהענישען, וואָס עס גיט זיך אייך איין צו קאָנדענסירען אין וועניג שורות! ראשית חכמה,

* ד. ה. „איהר זייט אָן אמת וואוילער יונג“. „קאפיטאַל“ אין דעם זין פון „וואויל“, „אויסגעצויכענט“ ווערט בענוצט אין דייטש, פראַנץ צוויזש, ענגליש און אפשר נאָר אַנדערע שפראַכען, אָבער אין אידיש ניט. א. א. ר.

נאָר אָט די פּראָגע: קאַפּיטאַל ענטשטעהט, הייסט עס, „ווען איינער פּערווענדעט ניט זיין גאַנצע אַרבייטס-אינטראַג, זיין גאַנצע הכנסה אויף אונפּראָדוקטיווע הוצאות“. אָבער די קשיה איז דאָך גראָד די: צי איז דען, לעת עתה און ביי היינטיגען טאָג, אונטער דער ממשלה פּונ'ם קאַפּיטאַל, פאַר וועמען ס'ניט איז, „זיין אַרבייטס-אינטראַג“ און זיין הכנסה — איינס און דאָס זעלבע; צי קומען זיי זיך צונויף? צי איז דען, באמת, די „הכנסה“, וואָס איינער ציהט היינט-צוטאָג, „זיין אַרבייטס-פּערדיענסט“, אָדער אפשר נאָר דער פּערדיענסט פון פּרעמדע אַרבייט? אָט דאָס גופּא. איז דאָך טאַקס דער פּונקט, וואָס מאַכט אָן די פּלוגתא אין אַלע היינטיגע ויכוחים איבער קאַפּיטאַל!

מיט אַ מייסטערהאַפּטיגקייט אָהן גלייכען, שליכטעט איהר שפּיעלענדיג דעם גאַנצען וכוח דערמיט, וואָס — אַ פּאַקוס איז ניט קיין כּשוף! — איהר שטעלט די ווערטער „זיין גאַנצע אַרבייטס-פּערדיענסט“ אָן זיין גאַנצע הכנסה“ נאַאוי אַוועק אויף אַ גלייכער וואָגשאַל, און לעגט זיי זייט ביי זייט, ווי איינס וואָלט ערקלערען דאָס אַנדערע! אויף אזא'ן אופן, איז אַפּריהער אָנגענומען, וואָס איז געווען ערשט צום בעווייזען, און דורך דער פּאַראַדיסנאַהמע פון דעם, וואָס איז געווען צום בעווייזען, איז בעווייזען געוואָרען, וואָס מען האָט געזאָלט בעווייזען, און אַ סוף נעהמט צו אַלע וכוחים!

איהר בעגרייפט, הערר שולצע, אז דער הויפּט-אינטערעס קאָנ-צענטרירט זיך דוקא אויף דער דאָזיגער פּראָגע. כל זמן אָנ-גענומען, אז מיר ביידע עקזיסטירען, האָב איך זיך שטענדיג ווי איהר דריקט זיך אויס אויף ז. 29, „גענומען די טרח“ צו „שפּאַרען“ אייער אַרבייטס-בעטרעה און „זיך אַליין ניט פּערנונען“, * איך זאָל עס ניט פּערצעהרען. נאָר זיך לאָזען „אָנ-קלייבען“. היינט ווי איז, אז איך שיק צו אייך און וויל זיך אויס-

* „מײַהע אונד ענטזאָגונג איבער סײַך גע-
נאַסמען איהרען אַרבייטסערטראַג צו „שפּאַרען“.

בעטען אָט דעם דאָזיגען אַרבייטס־בעטרעף אייערען אָדער די הכנסה דערפון אויפ'ן סמך פון דעם דאָזיגען „שפּאַרען“ מיינעם!
 איהר בעגרייפט צו דערזעלבער צייט, הערד שולצע, אז דאָ האַנדעלט זיך וועגען סאַמע עיקר פון אייער ערקלערונג פון דער „ענט־שטעהונג פון קאָפיטאַל“. וואָרים, אויב איהר זאָלט מוזען די אַר־בייטער זאָגען. קאָפיטאַל ענטשטעהט „ווען איינער שפּאַרט דעם בעטרעף פון פרעמדע אַרבייט און פאַרניצט עס ניט פאַר זיך נע בערערפנישען לפי שעה“ — האָ, האָ, יעמאָלט וואָלטען אָט די ליי־טע אורדיגע ענט, נאָך אייער דעפיניציע נאָך, פער־לאַנגען אלע קאָפיטאַלען פון דער וועלט, וואָרים אין דער אמת'ען, איז גאָר זיך ניט משער צו זיין, אלץ וואָס די דאָזיגע לייט האָבען ניט פאַרניצט און, בכּן, „געשפּאַרט“, אַ סך, אַ סך מעהר ווי איהר און איך!

דאָס נופּאָ אָבער וויל איך איך, ווי די מעשה אין, טהיילווויז נאָך אין אָט דעם קאָפיטעל קלאָהר בעווייזען, טהיילווויז אָבער אין מיון שפּעטערדיגען קאָפיטעל איבער דעם אָביעקטיווען אַנאַליז פון קאָפיטאַל, נעמליך: אז וואָס די קאָפיטאַליסטען אונטער דער ממשלה פּוֹל'ס קאָפיטאַל „שפּאַרען אָב“ איז דער פּערדיענסט פון פרעמדע אַרבייט.

דאָ אָבער נאָך אַנאַדער פּראַנע: די עקאָנאָמען ערקלערען אלע, מיט איין קול, אז קאָפיטאַל איז אַ קומונירטיע, אַננע־קליבענע אַרבייט (טראַוואַי אַקימילעה, אַקיומוולעיטעד ליי־באָר). אַז דאָס אויך ניט קיין אומפאַסענדע דעפיניציע, וואָס זאָל לאָזען דעם בעגריף פון קאָפיטאַל אַרויכט־עמען, איז עס כאַטש, לכּל הפּחות, פון אויבען אויף צוגעטראַפען. עס קען ניט עקזיסטירען קיין קאָפיטאַל, וואָס זאָל ניט זיין קיין „אַננע־קליבענע אַרבייט“.

הלכאִי אַנדערשט איהר איבער אָט די סתם אָנגענומענע ער־קלערונג אזוי, אז עס זאָל זיין דער רעזולטאַט פון אַ שפּאַרען, וואָס ענטשטעהט נאָר ווען איינער פאַרניצט ניט זיין גאַנצע הכנסה אויף אונפּראָדוקטיווע הוצאות*?

* שטענדיג געטרוי צו באַטייאַ, וועלכער (אַרמאַניע עקאָנאָמיק פּאַזש

אויפ'ן ערשטען קוק, קען זיך אוראי אפשר אויסדוכטען, אז עס איז א גאנץ תמימות'דיגע איבערארבייטונג, מעהר ניט ווי אן אונשולדיגע איבעראנדערשונג אין דער שפראך. וויבאלד אז קאָ פּיטאַל איז „אַנגעקליבענע אַרבייט“, קלערט איהר זיך, טאָ האָט דאָך אוראי געוויס די דאָזיגע אַרבייט, אום אז עס זאָל ווערען אָנגעקליבען, ניט געקענט פּערצעהרט ווערען, און, מהאי טעמא, איז דאָס דער פּראָרוקט פון שפּאַרען, פון אָבלענען פון דער הכנסה. נאָר פּונדעסטוועגען האָט זיך אייך איינגעגעבען, א דאָנק דער דאָזיגער איבערארבייטונג, וואָס איז כלומרשט די זעלביגע זאָך, צו פּערשטומפּיגען און פּערדאָרבען יענע דעפיניציע — ביז אין סאַמע תּוך אַרײַן — און דאָס נאָך אין די פּערשידענסטע בעציהונגען — און דער עיקר, וואָס די פּערדאָרבייטונג איז דורך און דורך טענדענציען. נעהמט אייך אין זייערען, הערר שולצע, אייך וועל אייך דאָס בעווייזען!

1) די דעפיניציע „קאָפּיטאַל איז אָנגעקליבענע אַרבייט“, איז א גאַנץ אָביעקטיווער, און טאַקי דערפאַר, פון אויבען אויף, א גוט צוגעטראָפּענער אויסדרוק. אין דעם איז מיט קיין איין וואָרט ניט דערמאָהנט. אז די דאָזיגע „אָנגעקליבענע אַרבייט“ איז טאַקי די אַרבייט פון דעם, וואָס איז דער בעל הבית אייבער דעם אָנגעקליבענעם סכּום.* עס האָט דאָך גע-

216) לזוט די קאָפּיטאַליסטען פּראָדוצירען זייערע קאָפּיטאַלען „פאַר לער פּריוואַטן“ („דורך זייערע אייגנאַרגענישען“). אין דער ווירקליכער קייט, אָבער, איז די דאָזיגע אילוזיע, ווערליג דעם יסוד, כאַראַקטעריסטיש און נויטהווענדיג פאַר דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמיע צוזאַמענגענומען, און דערפאַר איז דאָס שוין אויך צום אָנגעגענען ביי אַדאָם סמיטה און זיינע תּלמידים. באַסמיאָ און הערר שולצע, בעטאַנען עס נאָר פּיעל שטאַרקער, און, דוקא צוליעב דעם, קומט עס אַרויס אַ סך לעכערליכער.

* וואָס אַן אמת, איז דאָס אויך די נאַאיווע פאַראויסנאַהמע ביי אַדאָם סמיטה ווי אויך ביי דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמיע, און אַז די נאַאיווע פאַראויסנאַהמע איז עס גראָד, וואָס כאַראַקטעריזירט די ליבעראַלע עקאָנאָמיע. מעהר ניט, וואָס [דאָרשען] בלויבט עס ביי דער תּחילת'דיגער פּשוט נאַאיווער, תּמימות'דיגער, פאַר אַוויסנאַהמע, וואָס ליעגט דער ליבעראַלער עקאָנאָמיע צו גרונד. סמיטה און ריקאַרדאָ האָבען זיך נאָך ניט גע'דאָגמאַט מכת דעם סאַציאַליזם. אָבער

קענט, למשל, פראָדוצירט ווערען אין אַ לאַנד מיט שקלאַפּען, וואו די אָנגעקליבענע אַרבייט געהערט טאַקי, אמת, דעם בעל הבית, אַ דאַנק דער עקזיסטירענדער געזעץ־איינריכטונג; די אַרבייט גופאָ, אָבער, איז פראָדוצירט געוואָרען פון די שקלאַפּען. יענע בכלל אָנגענומענע דעפיניציע פון די עקאָנאָמען לאָזט עס אַלזאָ אין ספק צי דאָס אָנקלייבען און די אַרבייט קומען זיך טאַק צונויף אין דערזעלבער פּערזאָן.

איהר, אָבער, געווינט מיט אייער איבעראַרבייטונג, לויט וועל־כער איהר ערקלערט דאָס קאַפיטאַל פאַר „אַ רעזולטאַט פון שפּאַרען“ וואָס דורך דעם „עסט איינער ניט אויף זיין גאַנצען אַרבייט־פּערדיענסט, זיין גאַנצע הכנסה“ איהר געווינט גלייך דעם סאַמע עיקר, אָן וועלכען אַלץ איז פאַר אייך געווענדט, דהיינו, אַט דאָס, וואָס אונבעמערקטערהייט לאָזט איהר, דורך אייער דעפיניציע, די אַרבייטער לכתחילה אָננעהמען, אַז דאָס וואָס דער קאַפיטאַליסט קלייבט אָן, איז זיין אייגענער אַרבייט־בעמערע; אַז דער „שפּאַרער“ לעגט נאָר אָב זיינס, אַ טהייל פון „זיין אַרבייט־פּערדיענסט, זיין הכנסה“; אַז ניט נאָר דער קאַפיטאַל אַליין, נאָר, בעזונדערס, אַלץ, אפילו וואָס קומט אַרויס דערפון, געהערט איהם ניט בלויז פּאַזיטיוור־עכטליך — לויט די שוין עקזיסטירענדע געזעצע — אַלץ, אַז עס קומט איהם דאָס אויך על פי עקאָנאָמיע.

אַ, איהר אַרצייכטראַק, וואָס איהר זייט! אָבער ווי אַלע וויי־סען, שטעלט נאָך קיינער מיט זיך ניט פאַר קיין גרעסערען גולם, ווי אַ ביטראַק, וועמעס שמד־שטיק מען איז דערגאַנגען און איהם גופאָ דערקענט פאַר אַ פּראָסטען פּאַקוסניק!

ביי די חערען באַסטיאָ און שולצע, טרעט יענע פּאַראַויסנאַמע אַרויס אין אַ פּאַלעמישער פּאַרם I אויב ביי די גרויסע גרינדער פון דער בורזשאַעקאָנאָמיע איז יענער פונקט געכליכען ניט אונטערזוכט און איז פּאַראַויס אָנגענומען געוואָרען אַלס זעלבסט־פּערשטענדליך אויפ'ן פשוטען קוק, ווערט יעצט ביי די עפּיגאָנען — וואָס דאָס פּערלויפט זיך, אגב, בררד בלל, אין אַלע וויסענשאַפטען — פון יענעם פּעלער אַן עיקר, און דער גאַנצער טראַפּ ווערט אויף דעם אַרױפגעלעגט I אַפּ די בעמערקונג ענטהאַלט אין קורצען דעם תּוּך פון דער געשיכטע פון דער ליבעראַלער עקאָנאָמיע זינט דיקאַרדע.

2) בעגעהט איהר אונפערמיידליך און נויטהווענדיג דעם לאַגישען אונזין, אויף וועלכען איך האָב אייך שוין איבערגענוג אָנגעוויזען,* דהיינו, אז בעת איהר ערקלערט דאָס קאָפיטאַל אַלס אַן אַבשפּאַרען פון אַ טהייל פון דער הכנסה, [און אזוי ווי] „הכנסה“ אָבער קומט דאָך אַרויס פון קאָפיטאַל, דרינגט איהר דאָס לעצטע אַרויס פון עפעס, וואָס דאַרף ניכער אַרויסגעדרונגען ווערען פון קאָפיטאַל גופאָ. דאָס קאָפיטאַל ערקלערט איהר אַלס אַ „טהייל פון דער קאָפיטאַל-הכנסה“, אָדער מיט אַנדערע ווערטער: איהר ערקלערט דאָס קאָפיטאַל אַלס אַ טהייל פון זיך אליין! די אָנגענומענע ערקלערונג פון די עקאָנאָמען, אַז „קאָפיטאַל איז אָנגעקליבענע אַרבייט“ ענטהאַלט נאָך גאַרניט פון דער דאָזיגער אידיאָסטוואָ, וואָס שייך דעם זין פון די ווערטער, הגם לייענען מוז עס דוקא לייענען אומעטום ביי די ליבעראַלע עקאָנאָמען אין דער טיעפעניש פון זייער נשמה. זיי ריידען ניט פון „איינקונפט“, נאָר ווייזען בלויז אָן — און ריכ-טיג — אויפ'ן פּראָדוקציע-פּראָצעס, אַלס דעם מקור פון קאָפיטאַל-פּאַרמירונג. אָבער וואָס מאַכט אייך אויס אַן אי-דיאָסטוואָ מערער אָדער וועניגער?

3) דערביי פּאַסירט מיט אייך, דריטענס, וואָס איהר ענט-דעקט אין מיטען דערינען אַ גאַנצן נייעם פּאַקט אָר אין דער זאך, דורך וואָס איהר פּאַלט אפילו אַרין אין דעם דירעקטסטען ווידערשפּרוך מיט זיך אליין. זינט אַדאַם סמיטה, האָט דער געדאַנק, אַז די אַרבייט איז דער מקור פון אַלע ווערטען, גע-מאַכט אַ רייווע אַרום דער וועלט. דאָס חור'ט איהר אויך איבער אָפּט גענוג אין אייער בוך — אַז מען קוקט אויף די ווערטער נאָך; אין תּוֹך אַרין אָבער קענט איהר זיך קיינמאָל ניט האַלטען אָן דעם. אַנשטאַט וואָס איהר זאָלט ווי אין יענער דעפּי-ניציע פון די עקאָנאָמען, אַז „קאָפיטאַל איז אָנגעקליבענע אַרבייט“, אַוועקשטעלען די פּאַזיטיווע אַרבייט, די פּראָדוקציע, אַלס דעם פּאַקטאָר פון קאָפיטאַל-פּאַרמירונג, געווינט איהר פּלוצ-לונג אַ נייעם ריין געגאָטיווען פּאַקט אָר, אַלס מקור פון דעם — דאָס „שפּאַרען“, דאָס הוילע ניט-פּערצעהרען

א זאך! אַט דער ווידערשפרוך רייסט אזוי די אויגען, אז אפילו איהר אליין פיהלט דאָס שוין היינטיגס מאָל, אין אַ נאָווינע; און אונטער אַט דעם מאַטערנען געפיהל זעצט איהר פאָרט תיכף נאָך אייערע לעצט-ציטירטע ווערטער, אַט ווי: „פונדעסטוועגען איז דאָס שפאָרען, דאָס ניט-פערצעהרען א זאך אין זיך אליין, ניט גענוג אויף צו שאַפן קאַפיטאַל. גיכער מוז נויטהינערוויי פאָראויסנעהן, ווי עס פערשטעהט זיך ממילא, אַלויין-בריינגענדע (!) טהעטיגקייט, אַ פראָדוקטיווע אַרבייט, ווייל אָהן דעם וואָלטען געפעהלט די אַרטיקלען, אָן וועלכע מען קען שפאָרען. די חפצים און ווערטעהן, וואָס מען וויל אַנקליי-בען, פון וועלכע מען וויל עפעס שפאָרען, מוזען קודם געשאַפן ווערען. די הכנסה מוז פערדיענט ווערען איידער מען קען עפעס דערפון אַבלעגען. דערצו איז, אָבער, פאָרהאָן נאָר איין מיטעל: די אַרבייט. דאָס אליין שטעלט אין מענשענס רשות אַלע ניצליכע און נויטהווענדיגע זאַכען אין דער וועלט; דאָס אליין שאַפט אַלע ווערטעהן, און אזוי קוד מען מיר ווייטער צוריק אַרויף אויף דער אַרבייט גופאָ, אַלס אור-קוואַל פון יעדען פערמעגען, ווי אויף פון גענוס-מיטלען אי פון די זאַכען, וואָס זיינען כעשטימט אויפ'ן מאָמענטאַנעם געברויך, אי פון דעם אָבגעלעגטען טהייל, וואָס געהט אויף וויי-טערדיגע אינדוסטריע-צוועקען, אויף צו פערזאָרגען אונזער שפּע-טערדיגע עקזיסטענץ — דאָס וואָס מיר רופען אַן קאַפיטאַל.“

וואָס פאַר אַ לצנות, וואָס פאַר אַ קאַטאַוועס איהר טרייבט עס מיט אַרימע אַרבייטער, הער שולצע! האָט איהר שוין גאָר קיין געוויסען ניט? מיט אַט די שימעריענדע, אָבנאַרענדע, קינסטליך-צונויפגעוועבטע ווערטער — „לויין-בריינגענדע טהעטיגקייט מוז קודם פאָראויסנעהן; די הכנסה מוז קודם פערדיענט ווערען, איידער מען קען עפעס דערפון אַבלעגען; דערצו איז פאָרהאָן נאָר איין מיטעל: די אַר-בייט א. א. וו.“ — שטעלט איהר דעם אַרבייטער די אייראָפּע-אישע קאַפיטאַלען גאַנץ פשוט אזוי פאַר, אַט פונקט ווי לכּתּהּילּהּ דיגע לויין-אַרבייט וואָטען זיי אָבגעשפאָרט פון אָבגעלעגטע שכירות!!!

אָבער ניט דערפון וויל איך דאָ שמועסען, נאָר פון יענעם וויי-

דערשפרוך גאָר, וואָס שטעלט אוועק אַלס מקור פון קאָפיטאַל-פאַר-
 מירונג, אַמאָל די פּאָזיטיווע אַרבייט און אַמאָל דאָס נעגאַ-
 טיווע ניט-פּערברויכען אַזאָך. צי איז דען שוין דער
 דאָזיגער ווידערשפרוך אָבגעשאַפט געוואָרען דערמיט, וואָס איהר
 האָט די הוצפּה איהם אוועקצושטעלען, ער זאָל ממש שטעכען די
 אויגען? לגמרי ניט. די ציטירטע זעצע זיינען און בלייבען אַן
 נאָכאָנאַנדיגער יאָמער און קלאָג פון סתירות, אַ יללָה ווי פון הונד
 דערט געשלאָגענע הינט! פּריהער איז „דאָס שפּאַרען“, דאָס בלוזע
 ניט-פּערברויכען עפעס, געווען דער איינציגער מקור פון קאָפיטאַל-
 פאַרמירונג. ווידער אָבער איז דאָס שפּאַרען, דאָס ניט-פּערברוי-
 כען עפעס פאַר זיך אַליין ניט גענוג, כדי צו שאַפען קאָ-
 פיטאַל. עס ווירט דאָ בכן אויס, אַז מיר וועלען גאָר קריגען צוויי
 פאַקטאָרען פון קאָפיטאַל-פאַרמירונג: דאָס שפּאַרען און די אַר-
 בייט, דער נאָך אָבער זאָל עס ווידער הייסען פון דעם לעצטען,
 אַז „דאָס [די אַרבייט — איבערו.] אַליין שטעלט אַלע זאָ-
 כען אין מענשענס רשות; דאָס אַליין שאַפט אַלע ווערטען“,
 און אזויערנאָך ווירט ווידער אויס, אַז איצט זאָל די אַרבייט
 אַליין ווירטער ווערען דער פאַקטאָר פון קאָפיטאַל-פאַרמירונג.
 און דערנאָך הייסט עס ווידער, אַז „וואָס מיר רופּען אַן קאָפי-
 טאַל“ איז דער „אָבגעלעגטער טייל“ אויף צו פּערזאָרגען
 אונזער שפּעטערדיגע עקזיסטענץ. אויפ'ן סוף ווערט עס, אַלואָ,
 ווידער צוריקגעגאַנגען אויפ'ן פונקט, אַז „דאָס אָבלעגען, דאָס
 שפּאַרען איז דער איינציגער מקור פון קאָפיטאַל-פאַר-
 מירונג. די אַרבייט מעג זיך טאַקי — דאָס איז אידאי די פאַר-
 שטעלונג, וואָס ליענט פּערבאָרגען אויפ'ן גרונד פון אייער באַלע-
 באַטשעריי — פּראָדוצירען די אַרטיקלען איינס אין
 איינס, נאָר קאָפיטאַל ווערען זיי פאַרט בלוז אַ דאַנק זייער
 אָנזאַמלונג, ד.ה. אַ דאַנק זייער ניט-פּערצעהרונג; און אויף
 דעם אופן, איז די ניט-פּערצעהרונג, דאָס שפּאַרען, דער
 איינציגער מקור פון קאָפיטאַל-פאַרמירונג. אין דערביי
 בלייבט עס דאָן בעשטימט; און אויף זייט 29 ערשיינט דער קאָפי-
 טאַליסט אַלס אזעלכער, וואָס האָט זיך „פאַרגענומען די
 מיה און די זעלבסט-פּערלייקענונג, וואָס אַנ-
 קלייבען אַ קאָפיטאַל קאָסט, ווי קיינער קען עס ניט לייקענען“.

צו זעהט איהר דען ניט איין, אז שוין אַבגערעדט פון היסטאָריע גופאָ, איז אפילו אַן און פאר זיך אליין, א שטות'עריי צו מאַכען אַ ריין-געגאטיווע זאך, ווי דאָס שפאָרען, דאָס ניט-פערזעהרען אַ זאך, פאר אַ פאקטאָר פון דער פאָלקס-ווירטה-שאַפטיכער קאָפיטאַל-פאָרמירונג? און צו פאך דעם איינציג-גען פאקטאָר, צו פאר אַ ווירקענדען פאקטאָר אינאיינעם מיט דער אַרבייט, איז דאָס דאָך במילא פונקט דיוועלכע שטות'ע-ריי. בלויז איין קורצע בעמערקונג, כדי אייך דאָס קלאָהר צו מאַכען. קוקט זיך אַרום, הערר שולצע! וואָסערע אַרבייטס-פראָדוקטען קענען גאָר בכלל „פערזעהרט“ און, אַלזאָ, ניט געשפאָרט ווערען? תבואה, פלייש, וויין און עהנליכע פערברויך-אַרטיקלען. און אַט די זאַכען, וואָס קענען פערזעהרט ווערען, מוזען דאָס רוב זאָגאר מעהר אָדער וועניגער באַלד וויעדער פערזעהרט ווערען פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, ווייל געוועהנליך קענען זיי זעהר לאַנג ניט שטעהען; „געשפאָרט ווערען“ אויף זעהר לאַנג קענען זיי ניט פערטראָגען, וואָרים זיי וואָלטען דאָן גאָר פארשטאַנען גע-וואָרען און אין גאַנצען ניט געטויגט. נו, גיט'זשע אָבער איצט אַ קוק אויף יענע אַנדערע אַרבייטס-פראָדוקטען, פון וועלכע עס בעשטעהט באמת דער עיקר קאָפיטאַל-רייכטום פון דער היינטיגער געזעלשאַפט, אַט למשל, אויף די דאַמפ-מאַשי-נען, און די לאַנד-אויסבעסערונגען און די הייזער, אָדער אפילו נאָר אויף אַלערליי רוי-ה-מאַטעריאַלען, וואָס מען האָט בעקומען דורך דער אַרבייט, דערצו די אייזען-דראָנגען, די שטיקער רוי-ה-מעטאַל און קופער, די ציעגעל, די פלאַכעס שטיין א. א. וו., א. א. וו. לאָזען זיך דען די דאָזיגע זאַכען, וויבאַלד זיי זיינען שוין דאָ, ווייטער „פערזעהרען“, און בכּו „ניט שפאָרען“? אַט דאָ שיקט זיך שוין במילא ניט קיין ניט געשפאָרט ווערען; און דער פערדיענסט, וואָס איהר פעררעכענט די קאָפיטאַליסטען אויף דעם סמך, און פאָרוואָס איהר בעקראַנצט זיי אזוי שטאַרק די גאַנצע צייט ביז אהער און אין דעם המשך נאָך, דערפאַר וואָס זיי האָבען ניט אויפ-געפרעמען אַט די דאַמפ-מאַשינען, לאַנד-אויסבעסערונגען, ציעגעל, פלאַכעס שטיין, אייזען-דראָנגען, שטיקער רוי-ה-מעטאַל און קופער — [דער דאָזיגער פערדיענסט] ווייזט מיר אויס צו זיין אַ גאַנץ

מיטעל־מעסיגער. וועט איהר דאך טענה'ן: אָבער די אייגענטהיי־
 מער האָבען דאָך געקענט אָט די אַלע זאָכען פּערקויפּען, און
 פאַר'ן געלד לעבען אַ גוטען טאָג! אויך רעכט, הערר שולצע —
 אָבער וואָס קומט דען דערפון אַרויס פאַר דער געזעלשאַפּט־
 לייכער פאַרמירונג פון קאַפיטאַל? אָט די
 קאַפיטאַלען, אָט די דאַמפּפֿ־מאַשינען און אָט די לאַנד־אויסבעסער־
 רונגען, אָט די קאַכליעס און אָט די שטיקער מעטאַל וואָלטען דאָן
 געהערט ראָובנ'ען אָנשטאָט שמעונ'ען, וואָס איז אַלץ
 איינס* כאַר דער געזעלשאַפּט, פאַר דער נאַציאָן, און דעם
 קיום פּונ'ם געזעלשאַפּטליכען קאַפיטאַל. אויך מוז נאַכאַמאָל פּרע־
 גען: שרייבט איהר פּאַליטיש־ע קאָנאַמישע פּאַרטערענע
 הערר שולצע? צי שרייבט איהר, ווי איהר אַליין בעהויפטעט,
 א „פּאַלס־ווירטהשאַפּטליכען קורס“, אָדער שרייבט איהר אַ
 פּריוואַט־ווירטהשאַפּטליכען קורס, אַן אַנפּאַנג־ביכעל מיט'ן
 טיטל: „די קונסט ווי אזוי רייך צו ווערען“*? עס איז

“ בערנשטיין מיינט, אַז לאַכאַל געהט שוין דאָ צו ווייט אין זיין
 פּדפּול ערשטענס, זאָל „שפּאַרען“ ניט זיין קיין ריין נעגאַטיווער בעד־
 גריף, ווי לאַסיגל וויל האָבען, נאָר פּשוט אַ נעגאַטיווער. דעם הכּרז צוויי־
 שען דער אַרבייט, אַלס אַ באַזויטיווע זאָך, און דעם שפּאַרען, אַלס אַ נע־
 גאַטיווע בעדינגונג, וווייזט אַן בערנשטיין, געפינט מען אויך ביי מאַרקס'ן,
 אָבער צו זאָגען ווי לאַסאַל, אַז „שפּאַרען“ איז נעגאַטיוו בעת „אַקטיוו־
 לירען“ איז באַזויטיוו, גלייך ווי ביידע בעגריפּען וואָלטען געווען הפּכים,
 הייבט שוין זיך הקירה'נען איבער דער כאַס. צווייטענס, קרויעגט בערני־
 שטיין אויף דער סברה, אַז עס מאַכט גאַרניט אויס צי דאָס קאַפיטאַל געד־
 הערט ראָובנ'ען צי שמעונ'ען. עס מאַכט שוין גאַר אויס, טענה'ט בערני־
 שטיין, און דאָס איז דוקא די צרה, וואָס אין דער היינטיגער געזעלשאַפּט
 איז עס אַ סך געווענדט אַן די אומשטענדען, צי דער צי יענער איז דער
 בעל הבית איבער די אַלע מבשירים, בעת, אין דער אבּת'ען, וואָלט עס
 געדאַרפט אָבהענגען פון די פּערזענליכע מעלות פּונ'ם כּיענשען.
 בערנשטיין איז דאָ חלילה ניט קיין מליץ יושר פאַר דער ליבערראַי־
 לער עקאָנאָמיע אַנטקעגען לאַכאַל'ס קריטיק, נאָר ער געפינט גלאַט אײן,
 אַז לאַכאַל איז אַביסעלע מגומ די שוועריגקייטען און מאַכט בכלל אַ וועזען
 פון אַ קלויניגקייט בנוגע דעם בעגריף פון שפּאַרען. א. א. ר.

“ די שאַרפּזיניגע צווישען די בורזשאַעקאָנאָמען האָבען שוין לאַנג
 אַנטקעקנט דעם דאָזיגען חלוק. הגם זיי האָבען זיך קיינמאָל ניט געהאַל־
 טען אַן דעם: מאַלטהוס, „פּראַהנסיפּ ד'עהקאָנאָמיע פּאַליטיק“. (אײך

שוין אפילו איבריג צו דערמאנהען, ווי איהר האָט אונז פריהער אַליין געזאָגט,* אז ווען דער אייגענטהימער זאָל שוין פאַר'ן געלד פון די פערקויפכע מאַשינען א. א. וו. לערען אַ גוטען טאָג, וואָלט דאָס נופא זיך אויסגעלאָזען צו דער זעלבער זאָך דערפאַר וואָס דאָס וואָלט אַ קאָמאנדעווע געמאָן נייע פראָדוקטען און אַרויסגעדרופען פרישע פראָדוקציע. שכירות וואָלט פון דאָס ניי געצאָהלט גע- וואָרען; און אויף אַזאָ'ן אופן, וואָלטען זיך כסדר געמוזט טהאָן זאכען, צו וועלכע „עס ציעלען אַלע אינוועסטמענטס“.

די ענטשטעהונג פונ'ם קאפיטאל בנוגע דער פרייוואַט- רעכטליכער פערטילונג וועל איך איך שפעטער אין קורצען קלאָהר מאַכען. דאָ האָב איך איך נאָר געוואָלט צייגען, ווי ווינציג דאָס „שפאַרען“ האָט צו טהון מיט דער „ענטשטע- הונג“ בון פאַלקס-ווירטהשאַפטליכע קאפיטאלען! די פראָ- דוקציע איז, אַלזאָ, ווי איהר וועט זיך איבערצייגען, דער איינ- ציגער קוואַל פון יעדער קאפיטאל-פאַרמירונג, און בכך האָט וויי- טער די בעשטימטע ריכטונג, וואָס די פראָדוקציע פון אַ געזעלשאַפט געהמט אָן, אַ גרויסען איינפלוס אויף דעם פראָ- צעס פון קאפיטאל-פאַרמירונג. וואָרים עס איז דאָך קלאָהר אַז פאַר דער ווירטהשאַפטליכער לאַגע פון אַ געזעלשאַפט איז פון זעהר וויכטיגער בעדייטונג, צי זי ריכט איהר אַרבייט מעהערע אויף דער פראָדוקציע פון לעבענס-מיטלען (אַקערבוי), צי אויף דער פראָדוק- ציע פון עגיפטישע פיראַמידען, אָדער אויף דער פראָדוקציע פון שיי- פען, דאַמפ-מאַשינען, אייזענבאַהנען, א. א. וו.

איך וועל איך דאָס תיכף גענויער ערקלערען. אַזב האָט די דאָזיגע גענויערע ערקלערונג פון די פערשיעדענע ריכטונגען פון דער פראָדוקציע גאַרניט צו טהון מיט „שפאַרען“, פון וועלכען איך האָב איך נאָר דערווייל אָט דאָ געוואָלט צייגען ווי וועניג עס איז דער פאַקטאָר פון דער געזעלשאַפטליכער קאפי-

צימיר לויט דער גרויסער פראַנצויזישער געזאַמעלטער אויסגאַבע פון די עקאָנאָמיסטען ט. VIII ז. 1358. ערקלערט דעם נאַציאָנאַלען רייכטהום אזוי, „אז עס ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון דעם, וואָס ווערט פראָדוצירט און פערברויכט, און נישט פון דעם איבערפלוס פון די פראָדוקטען איבער'ן פערברויך“.

* זעה אויבען ז. 185.

טאל-פארמירונג. וואָרים, קוים זיינען נאָר די פראָדוקטען פאָר האַן — און זיין מווען זיי דאָך קודם, איידער זיי קענען „געשפּאַרט“ ווערען — שיקט זיך שוין ביי איין סאָרט (די פּער-ברויך-אַרטיקלען) ממילא נישט קיין געשפּאַרט ווערען, בעת, ביי די אַנדערע פראָדוקטען, וואָס זיינען באמת דער יסוד פון אונזער גע-זעלשאַפּטליכען קאָפיטאַל-דייכטהום, קען שוין וויעדער נישט געמאָלט זיין קיין אויפּעסען, וואָרים קיין קאָפיטאַליסטישער מאָגען, מעג ער אפילו האָבען אַן אייזערנע גבורה, וואָלט אַלץ נישט פּערדייט אַזעלכע זאַכען.

אַט דאָ האָב איך אייך נאָר געוואָלט ווייטער צייגען, וואָס פאַר אַ סדרה מיט מיאוסע צודרעהענישען, וואָס פאַר אַן אונזיניגע פּער-קריפּלונג איהר אַרבייט דאָ אָב מיט יענער, פון די בורזשואַ-עקאָ-נאָמען אָנגענומען, דעפיניציע, אַז „קאָפיטאַל איז אָנגעקליבענע אַר-בייט“, בעת איהר מיינט, אין אייער גרויס עס-האַרצות און טיעפּער געדאַנקענלאָזיגקייט, אַז איהר האָט עס דאָ פשוט בעשריעבען מיט אַנדערע ווערטער. וואָרים אויך פון דער לעצט-אויפגעוויזענער שטות'עריי ענטהאַלט נאָך יענע דעפיניציע פון די עקאָנאָמען קיין סימן נישט, וועדליג די ווערטער, וואָס דער מייזן זאָל דאָ נישט געווען זיין דערביי. עס ווערט דאָרטען גאָר נישט דערמאָהנט, אַז עפעס ריין נעגאַטיוועס, ווי דאָס „שפּאַרען“, איז דער מקור פון קאָפיטאַל פאַרמירונג. „אַנקלייבען“ איז דוקא נישט „שפּאַרען“, ווי איהר זאָלט נישט האַלטען, אַז ביידע מיינען איינס און דאָסזעלבע. ניין, שפּאַרען איז נאָר דאָס זאַמלען פון אַזעלכע זאַכען, וואָס וואָלטען געקענט פונקט אַזוי נישט געשפּאַרט ווערען, וואָס קענען פּער-ברויכט ווערען.

איהר זעהט, הערר שולצע, אייך פּעחלט נישט נאָר יעדעס ברע-קעל עקאָנאָמישעס וויסען; אייך פּעחלט אפילו דער נויט-היי-גער עלעמענטאַר-אונטערריכט, די קנאַפּסטע ידיעה אין דעם טייטש פון די ווערטער. אייך מוז אַט די נפּקא מינה אין זין צווישען „אַנקלייבען“ און „שפּאַרען“ בעמאָגען, הערר שולצע, וואָרים אַ-נישט, וועט איהר מיר נאָך באַלד נעהמען בעהויפּט טען, אַז איהר האָט „אַבגעשפּאַרט“ די זון, די לבנה און די שטערען. אַז איהר האָט זיי „אַנגעקליבען“ קענט איהר

ווייערער, ניט בעהויפטען צוליעב אנאנדער טעם; וואָרים צום „אַנ־קלייבען“ פאָדערט זיך אַ פּאַזיטיווע האַנדלונג. די דעפיניציע פון די בורזשואַ-עקאָנאָמען איז, אלזאָ, — אויב ניט אין תּוֹך, איז, וועניגסטענס, דאָך וועדלונג די אויסדריק־קע — פריי אויף פון דער דריטער שטות'עריי דורך וועלכער די דע־פיניציע אין אייער איבערשרייבונג איז פּערדאָרבּען, פּערפּעלשט און פּערקריפּעלט געוואָרען.

קיינער פּערלאַנגט פון אייך ניט, און אייך אודאי ניט, אז איהר זאָלט עפעס אויפּטוהן, אז איהר זאָלט אויף דאָס מינדסטע עפעס מחדש זיין, ווי אומבעדייטענער עס זאָל ניט זיין. עס איז שוין פון קדמוניות אָן די בכבוד'ע ראָלע פון אייער מין מענשען, אז איהר זאָלט זיך אַרומטראָגען איבער'ן לאַנד מיט דעם, וואָס די וויסענשאַפט האָט זיך שוין די פּאָדעשוועס צוריי־סען אַרומלויפּענדיג דערמיט פאַר די לעצטע הונדערט יאָהר. אָבער דאָס, לכל הפחות, קען מען דאָך יאָ פון אייך פּערלאַנגען: אז איהר זאָלט כאַטש ניט צרה'דיג צוקאָליעטשען דאָס, וואָס איז שוין אַריין אין אלע טעקסט־ביכער פאַר די לעצטע הונדערט יאָהר — עס איז שוין הונדערט יאָהר, זינט אַדאָס סמיטה האָט ערקלערט דאָס קאפיטאַל אַלס „אַנגעקליבענע אַרבייט“*.

אַט דוקא דערפאַר מוז אייך אייך גאַנץ בעזונדערס פּער'מסר'ן פאַר אייער פּרינציפּאַל, די בורזשואַזיע, אז איהר זיט, ווי אייך האָב אומעטום אויסגעווייעזען, אַ קאָמי וואַיאַזשאַר אַ לאַיוצאַל, און לחלוטין אונפּעהיג צו פּערטרעטען באַמת די אינטערעסען פון אייער פּרינציפּאַל! יענע לאָזען זיך, כ'ל־ע־

* אז לאַסאַל האָט דאָ אַביסעל נושאַ פנים געווען די ענגלישע עקאָ־נאָמען און לאָזט אויס כל חמתו צו שולצע'ן, קען מען זעהן פון דעם זאַץ, וועלכען בערנשטיין ברוינגט דאָ פון אַדאָס סמיטה'ס „רויכטום פון נאַציאָנען“, וואו עס שטעהט בפירוש, אז נאָר דורך דעם קען איינעמס קאָ־פּיטאַל וואַקסען, וואָס „ער שפּאַרט אָב פון זיין יעהרליכער הכנסה אָדער זיינע יעהרליכע פּערדיענסטען“. דאָס מיונט נאָך אָבער ניט, אז עס איז שוין גאָר ניטאָ קיין חלוק צווישען די ענגלישע, אָדער בעסער געוואָגט, די בריטישע עקאָנאָמען און די פּראַנצויזישע. זעה איבערוועצער'ס אויב־לויטונג. א. א. ר.

בען, נאָך אלץ פערטהיידענען אויף אַנאַנדער אופן, און אויב אַפילו קיינמאָל ניט מיט ריכטיגע און שלאָגענדע אַרגומענטען, איז אָבער, לכל הפחות, כאַטש אלץ מיט לייטישערע, שכל'דיגערע. אָבער, איהר, דוקא, הויבט דאָך נאָך ניט אָן צו האַבען קיין בעגריף פון דעם, וואָס די בורזשואַ-עקאָנאָמיע האָט ביו אַהער אין דער אמת'ן געשאפען. אַיהר הויבט ניט אָן צו וויסען אפילו וואו עס עפענט זיך א דורכגאַנג אין דעם אַרסענאַל, פון וואַנען איהר האָט דאָס געזאָלט זיך בריינגען די וואַפען, איהר „קעניג אינדער סאַציאַלער מלוכה“, ווי די העררען געאַרגינג, היינריך בירגערס און העלוויטץ האַבען אַייך בעטיטעלט אין קעלן אין אַן עפענטליכער רעדע!

ווייטער, מיט וואָס איהר מאַכט צום ערגסטען קאַליע די אינטערעסען פון אייער פּרינציפּאַל און ניט אַרויס זיינע געשעפטס-כּודות — זיינען עס גראַד די נאַריש-כיטערע ווענדונגען, דורך וועלכע איהר ווילט איהם דאָס צווייטען, אָבער וועלכע זיינען אזוי אונגעלומפערט, אז איהר גיט דערמיט נאָר אַ געלעגענהייט פאַר'ן קלאַהרסטען איינבליק אין אייערע מאַטיווען, און פון דאַנען, אין דעם גאַנצען כאַראַקטער פון אייער זאָך; און זיי קענען נאָר דערוועקען אין יערען, וואָס האָט געכאַפט אזא בליק, די גרעסטע דערכיטערונג קעגען די דאָזיגע מאַטיריען.

נו, דעם מאַטיוו, וואָס בעוועגט אייך צו פּערוואַנדלען אַרן אַ טראַפּען זין דאָס קאַפיטאַל פון „אַנגעקליבענע אַרבייט“ אין דעם „געשפּאַרטען טהייל פון דער הכנסה“, האָב איך אייך שוין אויפגעוויזען אויבען (אונטער I). אָבער איהר האָט נאָך געדעכט דערביי האַבען נאָך צוויי אַנדערע טעמים. ווען איהר האָט דעפינירט פאַר די אַרבייטער דאָס קאַפיטאַל אַלס „אַנגעקליבענע אַרבייט“, האָט איהר מורא געהאַט, אז עס וועט זיי אפּשר אַאַרען אַ קשיא, הַלמאי זיי, וואָס מעגען זיי אַרבייט טען מי יודע ווי, „קליבען“ פונדעסטוועגען קיינמאָל ניט אָן. ווי באַלד אָבער איהר ערקלערט עס זיי אַלס דעם געשפּאַרטען, אוועקגעלעגטען טהייל פון דער הכנסה, נו, ווייסען שוין אַט די לייט גאַנץ געוויס, אז זיי קענען טאַקי קיינמאָל ניט — און דערפאַר זיינען פאַרהאַן גוטע טעמים — ניט שפּאַרען און אָבלעגען; און בכּן איז

זיי שוין מעהר ניחאָ די זאָך — האָט איהר געמיינט — וואָס זיי האָבען קיין קאָפיטאַל ניט!

ועל כולם, קומט נאָך דאָ צו אַ דריטע סיבה, וואָס האָט אייך בעוואויגען צו יענע אונזיניגע שקרים.

אין דייטשלאַנד מוז אלץ זיין „מאָראַליש“! פאַר'ן דייטשען בורזשואַ איז ניט גענוג, וואָס ער האָט דאָס קאָפיטאַל געזעצ'ליך. עס איז אויך ניט גענוג, וואָס ער בעהויפטעט, אז זיין האָבען דאָס איז, אָביעקטיוו גענומען, עקאָנאָמיש אונאַנז גרייפבאַר; ניין, עס מוז נאָך דערצו זיין אַ מאָראַלישער פערדיענסט פון זיין זייט, וואָס ער האָט עס!

אַט דער מאָראַלישער פערדיענסט מוז בכּן אויפגעמיסטערע וועט ווערען. דער מאָנטהיאַנישער * טוגענד־פרייז מוז איהם אָהן שום טענה צוגעפסק'נט ווערן; און דערצו פאַסט זיך, כ'לעבען, יעד כאַלט צום רומעל די טהעאָריע פון „שפּאַרען“. „קאָפיטאַל איז אין יעדען פאַל דער דירעקטער רעזולטאַט פון שפּאַרען“; „אַנדערש קענען קאָפיטאַלען בכלל ניט צו שטאַנד קומען“, זאָגט איהר אויף ז. 25, און מיט אַ ציטעריגער שטימע ווייזט איהר אָן, ווי דער קאָפיטאַליסט איז האָס דער גרויסער סבלן, וועלכער האָט זיך דאָס „פאַר גענומען די מיה און זעלבסט־פערלייקענונג — וואָס עס קאַסט, ווי קיינער קען עס ניט לייקענען, אָנצוואַמלען אַ קאָפיטאַל!“ ווי זיי שטעהען דאָס פאַר אונז, די אייראָפּעאישע קאָפיטאַליסטען אונז זערע, מיט בלייכע געבעד־פנים'לעך, שטיל און פּעראומערט, די אוי־גען אַרונטערגעלאָזען, אין טיעפע געדאַנקען וועגען זייער קרבן־ברייני גענרען מאַרטירער־וועג, און דאָך כמעט עניוות'דיג פּערשעהמט, וואָס זייערע גרויסע פּערדיענסטען וועלכע זיי וואָלטען ליבערשט גע־האַלטען פּערבאַרגען פון אַלעמען, ווערען מיט אַזאַ גרויסען גערודער אָבגעדעקט פאַר דער וועלט! **

הערר שולצע — דאָך ניין! לאָמיר דאָ צושטעלען דעם

* מאַנטהיאַן — אַ פּראַנצויזישער גראַף, וועלכער האָט געלעבט אַרום דער צייט פון דער פּראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. ער האָט איבערגעלאָזען אין זיין צוואה אַ סומע געלד אויף אַ טוגענד־פרייז. א. א. ר.

** אָט די שטעלע ווערט ציטירט כמעט פון אַלע וואָס שרייבען אַי־בער לאַסאַל אַלס אַ מוסטער פון זיין עקסטרעמער רהעמאָריק. פּראָפּעסאָר

דיטהיראמב*, וואס איהר הויבט אָן אויף ז. 25, תיכף נאָך די שוין פון אונז קריטיקירטע ווערטער, אז „דאָס קאָפיטאַל“ איז „דער אָבגעלעגטער טהייל פֿאַר אונזער שפּעטערדיגער עקזיסטענץ“:

„דער פּראָדוקט פון דער אַרבייט** קומט זיך פשוט צוזאַמען מיט'ן קאָפיטאַל, ווי מיר האָבען געזעהן, כדי ווייטער צו דייענען די צוועקען פון דער אַרבייט. בעפּרוכטענדיג, שטראָמט עס אין שוים פון דער אַרבייט גופא צוריק, כדי, אין אַ שטענדיגען קרייז-לויף, וויעדער געבוירען צו ווערען אין דער פּאַרם פון נייע אַרבייטס-פּראָדוקטען. אַ וואונדערבאַרע געגענווייטיגע בעציהונג איז דאָס זעלבע, ווי קיין אַנדער זאַך אין דער וועלט, פּערקניפט די אינטערעסען פון ביידען, פון קאָפיטאַל און פון אַרבייט, איינס מיט'ן אַנדערען, אויף ניט אָבצוקניפען.

און עס איז גענוג אַ קורצער בליק איינצוזעהן, ווי שטאַרק עס אַרבייטען דערביי די העכערע אייגענשאַפטען פון דער מענשליכער נאַטור, ווי די בעסטע קרעפטען פון משישען ווערען דערביי דער-וועקט און געהאַלטען אין איבונג. צי וואָרצלען ניט פּלויס, אַרבייטס-טייגקייט, און שפּאַרען אין די גייסטיגע און מאָראַלישע אייגענשאַפטען פון אונזער נאַטור? וואָס פֿאַר אַן איינדריינגענדע פּערשטענדנים, וואָסירע קענטניסע און ערפּאָה-רונגען עס פּאָדערן זיך דאָס אויף צו אייביטען ווי עס בעדאַרף צו

* אַ שיר פול מיט דביקות און לויבגעזאַנג. א. א. ר.

** אמת, דאָס קאָפיטאַל איז אַ פּראָדוקט פון דער אַרבייט, הערר שולצע, ווי פיעלע אַנדערע זאַכען, וואָס זיינען ניט קאָפיטאַל; אָבער טאַ-קי דערפאַר איז דאָס ניט קיין באַראַקטעריסטישע בעצייכנונג: פּראָדוקט פון דער אַרבייט. דאָס באַראַקטעריסטישע זון קאָפיטאַל בעשטעהט גיכער גראַד אין דעם, וואָס עס איז אַ פּאַרם פון דער אַרבייט — מילא, אַז איהר פּערשטעהט עס איצט ניט, וועט איהר עס שפּעטער פּערשטעהן.

בעהם-באווערק, אפשר דער שאַרפּסטער פּאָליטישער עקאָנאָם פון אונזער צייט, צימירענדיג דיזעלבע שטעלע אין זיין בעריהמטען ווערק „קאָפי-טאַל און קאָפיטאַל-צינו“, קוועטשט מיט רי פּלויצעס אויף דעם אָבסורד-דען באַמבאַסט פון סטיל, אָבער ער גיט דאָך צו אז לאַסאַל האָט דאָ גע-געבען אַ שטאַרקען קלאַר דער „אַבסטיינענץ“ טהעאָריע פון סיניאַר און אַנדערע, ווי באַסטיאַ, וועלכע האָבען געהאַט עהנליכע שיטות. א. א. ר.

זיין און מיט ערפאלג אין א וועלכען ניט איז פאך, אויף אויפצו
 טהון עפעס טיכטיגעס! און ווייטער, אז אימיצער וויל פיהרען א
 ריכטיגע באלעבאטישקייט מיט'ן געלד פאר זיין ארכייט, מוז ער
 האָבען אין זינען די צוקונפט, מוז ער בערעכנען און נעהמען אין
 אַנבעטראַכט, ווי אזוי די פערוענדונג פון קאפיטאַל, וואָס דאַרף גע-
 שפּאַרט ווערען, וועט זיך אַברופען אויף דער בעפריעדיגונג פון
 שפעטערדיגע בערערפנישען אין זיין געשעפט און באַלעבאטישקייט.
 כדי אָבצומאַכען ביי זיך, אז מען זאָל מקריב זיין דעם איצט פאַר'ן
 שפעטער. אָט דאָ איז חל אויף איינעם צו בעהערשען זיך אליין און
 די אייגענע נייגונגען, זיך אָבצוזאָגען פונ'ם מאָמענטאַנעם צוציה
 פון תענוג, צו גונסטען גרויסע, אָנהאַלטענרע בענעפיטען אין דער
 צוקונפט, בייצוקומען כל המינים תאוות, און זיך איינצוגעוואוינען
 אין מעסיגקייט און איינגעהאַלטענקייט. אַיבערהויפּט, נעהמען דאָ
 אַנטהייל אינ'ם שפיעל די הייליגסטע פאַמיליען־פערבינדונגען און
 פליכטען, וואָרום מען מוז זיין דורכגעדרונגען מיט אויפאַפּערענ-
 דער לעבע צו אייגענע, כדי זיך ניט אָבצושרעקען פאַר סטראַדאָ-
 יעניש און ליידעניש, וואָס די פרוכט פון דעם־אָ, געניסען ניט
 זעלמען ערשט די קינדער און אייניקלעך. — בקיצור, פון וואָס פאַר
 אַ זייט מיר זאָלען די זאָך ניט בעטראַכטען, שטאַמען די ווירטה-
 שאַפטליכע שטרעבונגען ביי דער פאַרמירונג פון קאפיטאַל פון דעם
 ערעלערען טהייל פון דער מענשליכער נאַטור."

דויד האָט נאָך קיינמאָל ניט אזוי שעהן געזונגען אויף דער
 האַרף!

"לויב דעם האַרר, דעם מעכטיגען מלך הכבוד!"*
 ווי, זאָל עס טאָקי באַמת נאָך ערשט נויטהיג זיין אויך ערנסט
 צו ערקלערען ווי, אפילו שוין בנוגע זייער פרייוואַט־רעכט-
 ליכער פערטהיילונג, זיינען די אייראפעאישע קאפיטאַלען, אפילו
 אויף אַ האַר ניט, קיין פרוכט פון "שפּאַרען", די

* ציטירען דעם פסוק אין אַריגינאַל קען מען ניט, ווייל עס איז,
 דוכט זיך, גאַרניטאָ אַזאָ פסוק אין גאַנץ תהלים. לאַסאַל'ען האָט זיך גע-
 מוזט באַמבלען אין קאַפּ "מי זה מלך הכבוד, יהוה עזוז וגבור" "תהלים
 כד' ח.) דאָס איז קענטיג, ניט דאָס איינציגע מאָל, וואָס לאַסאַל פערלאָזט
 זיך אויפ'ן זכרון, און איז זיך ניט מטריח נאָכצוּוּכען אַ ציטאַטע. א. א. ר.

מאָראַלישע פּערדיענסטען פון וועלכען איהר שמירט פונאַנדער אין
אָט אזא לאַנגען קוואַטש?

צײַ האָט איהר שוין, אין דער אמת'ן, גאָר קיין בעגריף ניט,
ווי אזוי די קאָפיטאַלען זײַנען ענשטאַנען און ענטשטע-
הען נאָך ווייטער ביז אויף היינטיגען
טאָג?

הכלל, אין קורצען, ווי עס איז נאָך מעגליך, הערר שולצע:
אין אָנהויב פון דער ציוויליזאַציע און ביז דעם קריסטענטהום האָט
נעהערשט שקלאַפּען-אַרבייט. די אַרבייטער גופא, צוזאַ-
מען מיט אַלץ, וואָס זיי האָבען געשאַפּען, האָבען צוזאַמענגעשטעלט
דאָס אייגענטהום פון דעם בעל הבית. ביי שקלאַפּען
אַרבייט קען נאָך אפשר זיין די רעדע מכח „אַנקלייבען“, אָבער ניט
מכח „שפּאַרען“. וואָרים, שוין אָבגערעדט דערפון, וואָס איי-
נער, וועלכער האָט, למשל, 100 שקלאַפּען וואָלט געקענט די אַר-
בייטס-פּראָדוקציע פון 60 מענשען פּער'תכל'עווען — וואָס הייסט
דאָך בודאי ניט „שפּאַרען“, און דאָן די אַרבייטס-פּראָדוקציע בון
די איכריגע 40 אָנקלייבען; איז דאָך אָבער, דאָס דאָזיגע
אָנקלייבען ניט קיין „שפּאַרען“, ניט קיין שפּאַרען. אין
איינער זין, וואָרים עס איז ניט קיין שפּאַרען פון אייגענעם
אַרבייטס-שכר. שפּאַרען פון אַפּרעמדען אַרבייטס-
שכר רופט מען, אָבער, ביי דער איצטיגער צײַט, גיכער אָן
רויבען, אָדער לכל הפחות שוין, עקספּלואַטירען. און
טאָמער ניט, טאָ דערמאָהן איך אייך ווייטער אָן דעם, אז כל זמן
מיר לעבען, האָב איך שטענדיג אָבגעשפּאַרט אייער אַרבייטס-שכר,
איהר אונדאַנקבאַרער, מיט אַן איינגעהאַלטענקייט, וואָס האָט צו זיך
קיין גלייכען ניט, און אַקוראַט דאָסזעלבע האָב איך געטהאָן מיט
איינער פּריינד'ס, רייכענהיימ'ס, אַרבייטס-שכר, און אז איך וועל
בזן, זיך באַלד נעהמען דאָס אַלץ אויפּמאָהנען — בעזונדערס דעם
לעצטענס!

אָבער אויך מיט'ן קריסטענטהום האָט זיך דאָס, ווי אַלע וויי-
צען, ניט געביטען. וואָרים אויפ'ן אָרט פון שקלאַפּעריי איז איי-
נער געקומען לייב-אייגענשאַפּט און דיענסט-פּליכטיג-
הייט.

קייט (צוגעהעריגקייט)*, אַלץ, הייסט עס, די בעזאָרגונג פון אַרבייט דורך מענשען, וואָס זיינען אויף פּערשיעדענע מדרגות גע- ווען דאָס געזעצליכע אייגענטהום פון זייערע באַלעבאָטערס; אַלץ זשע דאָס אָנקלייבען פון פּרעמדע אַרבייטס־שכר'ען. און אזוי איז ניט נאָר געווען כּונגע צו דאָרפישע אַרבייט, נאָר איהר מוזט דאָך וויסען, הערר שולצע, וואָרים אויף אזוי פיעל ווייס דאָך שוין כמעט יעדעס קינד, אז פאַר יאָהרהונדערטע כסדר דורכ'ן מיטעלאַטער איז אַפילו די אינדוסטריעלע אַרבייט אין די שטערט אָנגעפיהרט געוואָרען פריהער מיט לייב־איי- גענע, דערנאָך מיט די ענסט־פליכטיגע, וואָס האָבען געדיענט די שטאַדטישע פריצים און יחסנים־קלאַסען**]. ווען דאָס האָט אין די שטערט אויפגעהערט — בעת אין דאָרף האָט נאָך די לייב־אייגענשאַפט צו די צוגעהעריגקייט אָנגעהאַלטען ביז דער פּראַנץ צווישער רעוואָלוציאָן — האָבען זיך אויף זייער אָרט בעוויזען די נילדע**] וועמעס גרויסער געגנער און דם שונא איהר זייט. אַייער „פּאַרטשריט“ בעשטעהט דאָרין גופאָ, וואָס איהר בעקעמפּט נאָכאַמאָל טהעאָרעטיש דאָס, וואָס איז שוין מיט 75 יאהר צוריק פּערניכטעט געוואָרען! — און פון וואָס איהר מוזט אַלזאָ אוראיי וויסען, אז זיי זיינען בעשטאַנען פון פּאַזיטי- ווע [פּאַקטישע] שטאַטס־איינריכטונגען, וואָס

“ אין דייטש: „האַעריגקייט“ — אַ מין קנעכטשאַפט, לויט וועלכער די „מענשען“ זיינען געווען „צוגעשריבען“ אַדער האָבען „געהערט“ צום הויף פון דעם באַראָן. צווישען „לייב־אייגענשאַפט“ און „געהעריגקייט“ איז דאָ אַ קנאַפער חלוקה, און דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו ערקלערען די נפּקאָ מינה צווישען ביידע. אין יעדען היסטאָרישען האַנדבוך קען מען בע- קומען אַ ידיעה וועגען דער געוואַלטיגערשאַפט אונטער דעם פּעאַדאָליזם. אין אידיש זעה, קראַפּאַטקינ'ס „געגענזייטיגע הילף“, איבערזעצט פון דר. מעריסאָן, ז. 216 א. וו. א. א. ד.

** זעה מכה דעם איבעראַנג, אַ הויז די עלטערע ווערק, (באַרטהאַלד, געשיכטע דער דויטשען שטערטע), 1850 א. א. אַנד.) היבשע נייערע אונט- טערזוכונגען אין אַרנאָלד'ס „געשיכטע דעם אייגענטהומס אין דען דויטשען שטערטען, באַזעל 1861.

*** פאַר אַ קורצען איבערבליק איבער די גילדען אין אידיש, זעה, קראַפּאַטקינ'ס „געגענזייטיגע הילף“, (איבערזעצט פון דר. מעריסאָן) קאַפ. 4 „אין דער מיטעראַטעריליכער שטאַדט“. א. א. ד.

פלעגען אויף הונדערט אופנים נויטהען, דורכ'ן צוואנג פון געזעץ, דאָס אַרומע פּאַלס צו אַרבייטען פאַר די מייסטער־קלאַסען און צו לאָזען דעם בעטרע פון זייער אַרבייט, אַריינפאַלען צו יענע אין די קעשענעס.

איז לסוף געקומען דער דונער פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן פון 1789!

ווי פון אַ בליץ אָבגעראַמט געוואָרען, אזוי זיינען פּערשוואַונ־דען געוואָרען, אי לייב־אייגענשאַפט, אי צוגעהער־ניקייט און אי די גילדען! די פרייע קאָנקורענץ איז דערגרייכט געוואָרען!

די אַרבייט איז ערקלערט געוואָרען רעכט לייף פריי, און צו דער שמחה איז גאָר קיין ברעג ניט געווען!

צי איז, אָבער, באַמת פאַרגעקומען אַ שטיקעל שנוי אין דער אַלטער לאַגע בעת די אַרבייטער האָבען אויף איצט געמוזט לאָזען אַריינפאַלען זייער אַרבייט־שכר אין די קעשענעס פון די פּרווילעגירטע פּערמענענדע קלאַסען? צי איז באַמת אָבגעשאַפט געוואָרען דער אַלטער אויסנוצונגס־צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט, לויט וועלכען די דאָזיגע פּרווילעגירטע פּערמענענדע קלאַסען קליי־בען אָן אַ פּרעמדען אַרבייט־שכר — דעם אַרבייט־פּראָרוקט פון די אַרבייטער — אַלס זייער איינען געזעצליכעס אַיינענטהום?

בנוגע די רעכטע, איז, ווי געזאָגט, די אַרבייט ערקלערט גע־וואָרען פאַר פריי, און עס וואָלט אַלזאָ גאָרניט געשטאַנען אין וועג אז יעדער זאָל זיך ציהען זיין אייגענעם שכר פאַר דער אַרבייט, און אַנקלייבען צי „שפּאַרען“, ווען עס וואָלט דאָ ניט געווען איין איינציגע קליינע מניעה!

„איינער מען קען אָנהויבען אַ וואַסער בעשעפּט־גונג אָדער אַן אַרבייט מיט דעם צוועק צום פּערדיענען, זאָגט איהר אויף זייט 10 פון אייער קאַטעכיזם — מוז מען האָבען געזאָרגט דערפאַר, עס זאָלען קודם כל זיין די רוי־ה־שט אָפּען אויף צום בעאַרבייטען, דערנאָך די נויטהיגע אַרבייט־געצייג, און, ועל כּולם, אז מען זאָל, צוזאַמען מיט די אַרבייטער, האָבען אויף חיונה, כל זמן די אַרבייט האַלט אָן.“

אָט די נויטווענדיגע פּאַרבעדינגונגען פון יעדער אַרבייט וואָס איז געציעלט אויף צו שאַפען אַרטיקלען — זאָגט איהר גלייך

ווייטער — קענען אלזאָ, ערפילט ווערען, אָהן אויסנאָהם, נאָר דורך כל המינים אַרבייטען, וואָס זיינען אָנגעגאנגען פֿריער פֿאַר דעם איצט־געפֿלאַנעוועטען עסק; און דיִאָ פֿער־שטעהען מיר אַוטערן נאָמען קאָפיטאַל.

הכלל, ווייסט איהר עם אַליין, הערר שולצע, אַז אַיידער מען קען אַ וואָסער אַרבייט נאָר אָנהויבען אַפילו, דאַרף מען האָבען אַ פֿריהער געטאָנענע אַרבייט, דאַרף מען האָבען קאָפיטאַל.

די לייב־אייגענע, די דיענסט־פֿליכטיגע, די גילד־פֿועלים און לערן־יונגען, וואָס זיינען איצט פֿלוצלונג ערקלערט געוואָרען פֿאַר דעכטליך „פֿריי“ האָבען, צוזאַמען מיט זייערע אַבות אַבותיהם, פֿאַר טויזענדער יאָהרען אַלץ אויסגעפֿיהרט אָט די אַפֿריהער געטאָנענע אַרבייט פֿאַר די פֿריווילעגירטע פֿון יעדען סאָרט — שטעהען זיי איצט טאַקירעכטליך פֿריי און פֿאַקטיש מיטעללאָז אַנטקעגען די אָנגעקליבענע קאָפיטאַלען, וואָס זיינען אין די הענד פֿון די פֿערמעגערע.

אַזוי ווי זיי האָבען ניט געהאַט וואָס מען דאַרף האָבען „איי־דער־מען קען אַ וואָסער אַרבייט אָנהויבען“ — טאָ וואָס איז זיי געבליבען און בלייבט זיי איבער צו טהון אַנדערש ווי, ניט קוקענדיג אויף דער „רעכטליכער פֿרייהייט“, ניט קוקענדיג אויף דער פֿראַקלאַמירונג פֿון פֿרייער קאָנקורענץ, צו פֿערקויפֿען דאָס לעבען פֿאַר דער נויטה־בעדערפֿטיגקייט פֿון לעבען?

מיט אַנדערע ווערטער: וואָס איז זיי געבליבען און בלייבט זיי איבער צו טהון, אויב זיי ווילען ניט הונגערן און זיך אויסציהען פֿאַר הונגע, סידען צו זוכען אַרבייט ביי אונטערנעהמער, וועלכע זיינען אויסגעריכט מיט יענע קאָפיטאַלען, וואָס זיי די אַרבייטער, האָבען דורך זייער אייגענער טויזענדיעהריגער אַרבייט, דורך די עוולטאַמען פֿון זייער אַפֿריהער געטאָנענער אַבייט, אַרויסגעבראַכט — און דערצו נאָך פֿאַר אַ לוי, וואָס איז העכער ווי דער פֿראַסט געוועהנליכער נויטהיגער לעבענס־דערהאַלט נאָר אין אַ סאַמע אויסנאַהמס־פֿאַל, און דאָס, זעל־טען, און סיינמאָל ניט אויף אַ לענגערע צייט? פֿאַר אַ לוי, מייסטעס, וואָס בעת, לכתחילה שוין, איז דאָס רערוצירט אויף

דעם פראָסט געוועהנליכען נויטהיגען לעבענס-דערהאַלט. שטעלט עס די אַרבייטער פון זייער זייט, אין דער לאַגע, וואָס מאַכט אונז גלייך דאָס „שפּאַרען“, און פון דער אַנדערער זייט, לאָזט עס אַריינפאַלען יעדען איבערפּלוס פונ'ם אַרבייטער-איינזאָג פון אַט די אַרבייטער, וואָס שטייגט אַריבער די נויטהיגע הוצאות אויף דער חיונה, מעג עס זיין ווי גרויס, און ווי איינזאָג די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבייט בכלל אָדער אין אַ בעשטימטען פּראָדוקציע-אַנס-צווייג בפרט זאָל ניט זיין — לאָזט עס אַלץ אַריינפאַלען מיט אַן אונפערמיידליכען מוז אין דעם אונטערנעהמערס קעשענע, וועלכער, פון זיין זייט וויעדער, טיילט איין דערפון די קאפיטאַליסטען אַלס אַזעלכע.

אײַך האָב דאָס דאָזיגע לוינ-געזעץ, מיט זיינע קוים מערק-ליכע צוקונגען אַרויף-צו און אַראָב-צו, צו וועלכע עס איז אויסגעזעצט, ענטוויקעלט אין מיין „אַנטוואָרט שרייבען“*.

און טאָמער וואָלט איהר אין די „צייטונגס-געשוויסטער“ מיר אָבגעווענדעט אויף דעם דאָזיגען, וואָלט איך זיך געקענט האַל-טען פאַר גענוג געטרייסט אויף דעם אונגליק דורך די ווערטער פון ראָדבערטוס** צו די אַרבייטער***: „לאַסאל האָט אייך דאָס דאָזיגע געזעץ, ווי אויך די לייכטע אָבווייבונגען, אונטער וועלכע עס אַרבייט, אַזוי רעכט מסביר געווען, אַז מען דאַרף אויף דעם מעהר קיין וואָרט ניט פערלירען“.

אײַך האָב דאָס אַפילו אויך נאָך אויספיהרליכער בעוויזען אין מיין „אַרבייטערלעזעבוך“ אי דורך [אייגענע] ראיות און אי דורך

* זעה מיין „אָפּענעם אַנטוואָרט שרייבען אַן דאָס לייפציגער צענטראַל-קאָמיטעט“, ציריך, מעיער און צעלער 1863, ז. 15—21.

** ראָדבערטוס, וועלכער איז געווען לאַסאל'ס אַ פריינד, ווערט בעי-מראַכט פאַר'ן בעגרינדער פון דעם „וויסענשאַפּטליכען סאָציאַליזם“. אַ הויך-זיין גרויסען אויפטהו און דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, האָט ער זיך אויך אָבגעגעבען מיט פּאָליטישע מהעטיגקייט, און איז קאַרגע צוויי וואָכען געווען מיניסטער פון פּאָלקס-אַרבייט אין דייטשלאַנד. א. א. ר.

*** ראָדבערטוס, „אָפּענער בריעף אַן דאָס קאָמיטעט דעם דייטשען אַרבייטער-פּעראַיינס 1863) ז. 4.

מיין סומך זיין זיך אויף דער אנערקענונג פון אלע בורזשו-
אזנע עקאנאמען.³

לסוף (אין 4טען קאפיטעל) וועל איך איך אין קורצען ברייני-
גען א נאך צווינגענדערען סיסטעמאטישען בעווייז אין א סיסטע-
מאטישען צוזאמעהאנג, און טאמער איז איך דאס נאך אלץ קנאפ,
וועל איך נאך שפעטער בפירוש בעווייזען** אז אפילו איהר
גופא ווייסט אויך די ריכטיגקייט פון דעם דאזיגען געזעץ.

די „פרייע קאנקורענץ“ האט אלזא אקוראט אויף אזוי ווינציג
עפעס געביטען אין דעם אלטען צושטאנד, אז דער ארבייטער מוז אב-
געבען, פונקט ווי פריהער דעם „בעל הבית“, אזוי איצטער צום
„קאפיטאל“, אט יענעם בעטרעה פון זיין ארבייט וואס איז מעהר
ווי זיין אייגענע חיונה בארדערט — און דאס האבען דאך אפילו די
שקלאפען, די לייב-אייגענע, די דיענסט-פליכטיגע, גילדע-פועלים
און לערן-יונגען געמוזט קריגען.

א, ווען די ארבייט וואלט נאך היינט אָנגעפיהרט געוואָרען
אין דער פרימיטיווער נאטור-פארם, אט אזוי ווי ביי די אינדיאנער
אין די אמעריקאנער וועלדער, וואו די ארבייט פון טאג-דאס
געיעג — שאפט די מזונות פאר'ן טאג! יעמאלט וואלט
קיין ספק ניט געווען, אז די אין 1789 פראקלאמירטער עקטס-
פרייהייט פון די ארבייטער וואלט זיי געווען פערוואנדעלט
אין פראקטיש פרייע לייט, און יעדער וואלט איצט, ביים
געיעג אויף אייגענעם חשבון, דערלאנגט נאך זיין אייגענעם אר-
בייטס-פראדוקט, זיין אייגענעם אינדיווידועלען געיעגשכר ניט
מעהר און ניט ווינציגער.

אבער די פארטשריטע פון דער ארבייטס-צוטהיי-
לונג — וואס איז דער שורש פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאָ-
ציאָן — האָבען שוין דער ארבייט געגעבען א גאנץ אנדער פנים!
איטליכער ארבייט אויס נאך אן אבסטראקטען טהייל פון א פרא-
דוקט, ניט פארטיגע גענוס-מיטלען, פון וועלכע ער וואלט געקענט

³ „ארבייטער לעזענבוך“, (פראנקפורט א. מ. ביי ריינהאלד בייסט
1863), ז. 5—18 — פגל. אויך מיין שריפט „דיע אינדירעקטע שטויער
אונד די לעגע דעם ארבייטער-שטאנדעס“, ציריך, מעיער און צעלער,
1863) ז. 4—49.

⁴ זעה אין קאפיטעל „שלוס“.

לעבען. ביז וואָנען מען מאַכט דעם דאָזיגען פּראָדוקט צו נעלד, געהען זיך אוועק וואָכען, מאָנאַטען און יאָהרען — און אין משך פון אַט דער צייט פּאַרדערט זיך, מען זאָל אויסלעגען פאַר זיי אויף הוינה. די טהייל־אַרבייט איז ווייטער אין פאַראויס מתחייב אַ שוין געשעהענע טהייל־אַרבייט פון אַנדערע; אויסגעלעגט, הייסט עס דאַרף אויך ווערן אויף צום שאַפן די רעזולטאַטען פון דער טהייל־אַרבייט פון די אַנדערע, אויף צום שאַפן די רוי־השטאַפּען, די אַרבייטס־אינסטרומענטען, אינדוסטריע־פּראָדוקטען. די טהייל־אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט, לסוף, נאָר דורך אַ פּעראַיינגונג פון פיעלע פאַר דעמזעלכען אַרבייטס־רעזולטאַט, און אין, דערפאַר, וויעדער לכתחילה מתחייב אַן אויסלעג אויף הוינה פאַר אַט די מענשען א. א. וו. א. א. וו. און אַזוי־זשע וואָיעט יעדע נאָמע אין דעם פּראָדוקציע־אַנס־קאָנצערט, אומ'ברחמנות דיג: הב! הב!*

ווען, אַלאָ, די אַרבייטער זיינען שוין אַפילו ערקלערט געוואָרן רען פאַר „פריי“ אין 1789, האָבען זיי דאָך אָבער ניט געקענט געהען יאָגען אויף זייערע אייגענע געיעג־פלעצער, ווי דער שטאַל־צער זוהן פון די וועלדער. וואָרים זיי האָבען ניט געהאַט מעהר קיין געיעג־פלעצער, און דער פּראָצעס פון דער געזעלשאַפטיכער ערנעהרונג איז איצט אויסגעפיהרט געוואָרען אין אַנאַנדער, אַ קינסט־ליכערער פאַרמע.

אַט דעם אויסלאָג, אַט די אַפריהער געטהאָנענע אַרבייט, וואָס איז איצטער געוואָרען אַ מוז פאַר יעדער ערנעהרונג, האָבען זיי געהאַט אָנגעקליבען אין די הענד פון די באַלעבאַטים, וואָס זיינען ביז אַהער געווען פּריווילעגירט אַפילו על פי געזעץ.** ביי דער דאָזיגער אייגענער און אַפריהער געטהאָנענער

* „פאַרשום, פאַרשום, פאַרשום“ (מוזמן־אויסלאָג).

** דער בעגריף פון „רעכט“ איז אַזוי ענג פּערבונדען מיט'ן בעגריף פון „געזעץ“ אין דייטש, אַז עס איז שווער איבערצוגעבען אַקוראַט דעם זין פון „רעכטליך“, ווי עס ווערט דאָ בענוצט. אין אייניגע פּלעצער איז עס דערפאַר איבערזעצט אַלס „רעכטליך“ און אַנדערע מאָל וויעדער אַלס „געזעצליך“, לויט דער זין פון זאַץ האָט געפאַרדערט. דאָס וואָרט בעציהט זיך אי אויף די רעכטע פון די באַלעבאַטים און אי אויף דער סאַנקציע פון געזעץ, וואָס גיט זיי די פּריווילעגיעס. א. א. ר.

אַרבייט זייערע,* האָבען זיי זיך אפילו איצט געמוזט פאַקטיש מאַכען אונטערטעניג, ניט קוקענדיג אויף דער פרייער קאָנקורענץ, אָדער דוקא צוליב דער פרייער קאָנקורענץ; און פונקט ווי פריהער האָבען זיי געמוזט דעם איבערפלוס פון דעם אַרבייטס־בעטרעף, וואָס כאַפט אַריבער זייער נויטהיגע היונה צוטראַגען צו די יעניגע, וועלכע זיינען געווען "באַלעבאַטיס" על פי געזעץ, מוזען זיי דאָסזעלכע איצט צוטראַגען די פאַקטישע "באַלעבאַטיס".

אַין אַ געזעלשאַפט, וואָס פּראָדוצירט אויף אַ באַזיס פון טהייל־אַרבייט און אונטער'ן געזעץ פון פרייער קאָנקורענץ "און "זעלבסט־הילף", דערשטיקט די אַפריהער געטהאָנענע אַרבייט, [ד.ה.] דאָס קאַפיטאַל, די לעבעדיגע אַרבייט. זיינע אייגענע אַרבייטס־פּראָדוקטען דערווער־גען דעם אַרבייטער. זיין נעכטיגע אַרבייט כאַפט זיך אַנטקעגען איהם, וואַרפט איהם אַניעדער און בעראַבעוועט איהם פון זיין היינטיגען אַרבייטס־שכר!!

און וואָס מעהר אַלזאָ דער אַרבייטער פּראָדוצירט, שוין רעכ־נענדיג פון 1789 אָן, און וואָס מעהר ער זאַמעלט אָן, אַרבייטענדיג פאַר דער בורזשואַזיע, אַפריהער געטהאָנענע אַרבייט, און קלייבט אָן קאַפיטאַלען אין זייער שות, וואָס מעהר ער מאַכט דורך דעם מעגליך ווייטערע פאַרט־שריטע אין דער טהיילונג פון דער אַרבייט, אַלץ שווערער מאַכט ער דאָס געוויכט פון דער קייט, וואָס האַלט איהם פעסט צו דער ערד, אַלץ טרויעריגער מאַכט ער זיך זיין קלאַסען־לאַגע.**

* ווי בערנשטיין בעמערקט, דאַרף שמעחן "איהרע" אַנשטאַט "איהם" אין מעקסט; און אַזוי איז דאָ איבערזעצט, דהיינו, "זייערע". א. א. ר.
** דאָס ווייסען אויך די בורזשואַ־עקאָנאָמען זעהר גוט, און ווען־ניט ווען זיינען זיי דאָס אפילו אַליוון מודה, זעה צ. ב. פּראָפּעסאָר ראַשער, "אַנזיכמען דער פּאַקסווירטהשאַפט, א. א. וו. 1861, ז. 217: "כמעט מיט יעדער העכערער ענטוויקלונג פון

און מהאיטעמא איז אין ענגלאנד די דאזיגע לאגע טרויע-
ריגער ווי אין פראנקרייך און בעלגיע, און אין פראנקרייך און אין
בעלגיע טרויעריגער ווי אין דייטשלאנד!
נו, אויף אזוי פיעל, אלזא, האָב איך דאָך איך על כל פנים גע-
וויזען, הערר שולצע, אז די „ענטשטע הונג פון קאפיטא-
לען“, און דערצו אויך בנוגע זייער פרוואט-רעכטליי-
כער פערטהיילונג, האָט אויף א. האָאָר ניט צו טהון מיטן „שפאָר-
רען“; און דאָס איז אמת אי אין דער צייט פאר 1789, אי זינט
יענער צייט, אונטער דער ממשלה פון פרייער קאָנקורענץ, און ביז
אויף היינטיגען טאָג! אויף אזוי פיעל האָב איך איך מסתמא
בעוויזען, אז נאָך 1789 פונקט ווי פרייהער, האָבען די אר-
בייטער ניט געקענט אָנוואַמלען, און די, וואָס זאַמלען יא
אָן, זאַמלען זיי ניט דעם אייגענעם אַרבייטס-שכר, נאָר א
פּרעמדען: „שפאָרען“ זיי, אלזא, ניט!
אָבער, זאָל שוין זיין אז איהר זייט אפילו געווען ניט פעהוג
גענוג צו מאַכען זיך א בעגריף וועגען דעם געשיכטליכען סך-הכל
פון די אייראָפּעאישע אַרבייטס-פּערהעלטניסע — צי האָט איהר
אָבער, ניט איינגעזעהען מיטן פּראָסטען שכל, אז אזא קאפיטאָל-
ענטשטעהונג, דורך דעם וואָס יעדער בעוונדער שפאָרט זיך זיין
אייגענעם אַרבייטס-שכר, ווי איהר שטעלט זיך דאָס פאָר, איז שוין
לכתחילה * א פאָלשטענדיגע אונגעגליכקייט?
ווי מאַלט איהר זיך די ענטשטעהונג פון די ערשטע קאפי-

טאלען?

דערמאָהנט זיך אָקאָרשט וויעדער אָן דער אור-אור-ערשטער
פאָרם פון דער אַרבייט, אָן דעם ווילדען אינדיאנער, וואָס יאָגט זיך
פריי אויף זיינע געיענ-פּלעצער, וואָלט דער דאָזיגער אפּשר געקענט
עפעס אָבלעגען פון זיין איינקונפט? צי בלייבט עפעס איבער פון
זיין אַרבייט א רעשטע איבער זיין חיונה? די געשיכטע וועט איך
אויף דעם געבען די תשובה דערמיט, וואָס זי בעווייזט איך, אז

* "a priori"

פּאַבריק-סיסטעם, ווערט דעם אַרבייטער'ס
אַבהענגיקייט פון זיין בעל הבית אלץ
גרעסער.

מחנות אינדיאנער שבטים זיינען אויסגעשטאָרבען פון הונגער. מיט אנדערע ווערטער: נאָר אונטער דער צו-ט היילונג פון אַרבייט, וואָרפט די אַרבייט אָב אַרעשטע איבער דער חיונה.

וועט איהר דאָך אפשר פרעגן: הלמאי האָט אָט דער טיפּש, דער אינדיאנער, זיך ניט געמאַכט פאַר אַ קאָפיטאַליסט? הלמאי האָט ער ניט גענומען אַ צאָהל אינדיאנער אויף זיין שכירות און געלאָזען זיי אַלע אינאיינעם געהען אויפ'ן געיעג אויף זיין חשבון?

איהר זעהט דאָך, הערר שולצע, אַז אָט די פרייע וואָלטען קיינמאָל ניט איינגעגאַנגען אויף דעם, בעזונדערס דערפאַר, וואָס זיי וואָלטען דאָן אַלץ מיט'ן יאָגען דערנרייכט, פונקט ווי פריהער אין פולער פרייהייט, בלויז אויף חיונה.

און צווייטענס: פון וואַנען־זשע האָט דאָס דער דאָזיגער אינדיאנער געזאָלט נעהמען אַפריהער די מזונות, וואָס ער דאַרף האָבען פאַר די אנדערע, בעת יענע זאָלען אַרויס פאַר איהם אויפ'ן געיעג? האָט ער זיך דאָס אפשר געזאָלט אַבשפּאַרען אַפריהער פון זיין אייגענעם געיעג־בעטרעה? פון זיין אייגענעם ביסען? ער וואָלט דאָך געקענט לאָזען די נשמה פון הונגער, איידער ער וואָלט צוזאַמענגעקליבען אזוי פיעל, אַז ער זאָל קענען אויסהאַל־טען אַ וואָסערע צאָהל לוי־יעגער אויף זיין חשבון.

אַבער, וועט איהר אפשר זאָגען, דאָס האָט זיך דאָך אינגאָנצן צען געווענדט אָן דעם שוטה שבשוטה גופאָ. וואָרים, הלמאי האָט ער אנדערע פון אָט די לוי־יעגער זיך ניט געלאָזען פערנעהמען מיט אַקערבוי און אינדוסטריע, וואָס בריינגען שוין אַ גביר'ישע חיונה? צי זעהט איהר אַבער, ניט, הערר שולצע, אַז דאָ חזר'ט זיך איבער די נאָרוואָס אַרומנערטע מניעה, איצט, נאָך אין אַ הונד־דערט מאָל שטאַרקערען גראַד?

ווי אזוי, פאַרט, האָט ער דאָס גאָר געזאָלט אַפריהער צונויפ־שפּאַרען פון זיין פערזענליכען געיעג־בעטרעה די לעבענס־מיטלען פאַר די אַקערבויער און אינדוסטריע־אַרבייטער, כדי זיי צו דעהאַל־טען ביים לעבען אין משה פון אַ יאָהר אָדער מערערע מאָנאַטען, וואָס פאַרדערט זיך צו אַקער־בוי און אינדוסטריע, איידער זיי גיבען אַרויס זייערע פּראָדוקטען?

פון דאנען, הערר שולצע, זעהט איהר ארויס צווייערליי זאכען :
 1. די פראדוקציע אונטער דער ארבייטס-צוטיילונג, וואס
 דאס אליין נאך גיט ארויס אן איבערפלוס איבער דער בעדערפ-
 ניש פון טאג, איז נאך מעגליך, ווען א פון פריהער אָנגעזאמל-
 טעם קאפיטאל, און צוגלייך דערמיט א פריהערדיגע ארבייטס-
 צוטיילונג איז אין פאראויס אָנגעווענדעט געוואָרען. נאך
 דאָס אליין קען שאַפען דעם איבערפלוס איבער דער בעדערפניש
 פון טאג וואָס איז אונדערגרייכבאר פאר דער אינדיווידועלער
 ארבייט.

2. פעלקער וואָס הויבען לכתחילה אָן מיט פולע אינ-
 דיווידועלע פרייהייט ווי די אינדיאנישע יענער-
 שבטים, קענען צוליעב דעם קיינמאל נישט דערלאנגען צו
 אוועלכער נישט איז קאפיטאל-זאמלונג,
 און דערפאר אויך קיינמאל נישט צו א וואָסערען
 קולטור-פּהאַגרעם.

און דערפאר, ווען די ווייסע זיינען תחילת אריבער דעם גרויסען
 ים, האָבען זיך אייגענטליך די איראָקעזען, דעלאווערען, טשעראַקס,
 טשיקאַזאָס א. א. וו. געפונען נאָך פונקט אויף דערזעלבער מדרגה
 פון קולטור, ווי מיט פיעלע טויענדע יאָהר צוריק; און נאָך היינט
 געפינען זיך די איבערגעבליעבענע פון יענע שבטים אין עצם אויף
 דערזעלבער מדרגה, אויף אזוי ווייט ווי זיי גיבען נישט אויף זייער
 פריהערדיגע לעבענס-פיהרונג און איראָפּעאיזירען זיך נישט.
 הכלל: די אינדיווידועלע ארבייט קען
 נישט שפּאַרען.

איצט, אָבער, גיט נאָר אַ קוק אויף דער שקלאַפּעריי,
 וואָס איהר געפינט ביים וויעגעלע פון דער ציוויליזאַציע.
 און גלייך ווערט דאָס גאַנצע בילד איבערגעביטען!

אַ בעל הבית האָט, צ. ב. 100 שקלאַפּען. 30 פון זיי קען ער
 בענוצען דערצו, אז זיי זאָלען פראָדוצירען אלערליי פּערזענליכע גע-
 נוס-מיטלען, וואָס ער וויל פּערברויכען פאר זיך. און איהר וועט מיר
 צוגעבען, אז אויפצושען דעם ארבייטס-בעטערע פון 30 מענשען
 הייסט בשום אופן נישט „שפּאַרען“. 60 אנדערע שקלאַפּען בע-
 נוצט ער אויף אַקעריי, כדי זיי, וויעדער, זאָלען שאַפען די
 נויטהיגע לעבענס-מיטלען אי פאר זיך גופא, אי פאר די ערשטע

דרייסיג און פאַר די איבריגע 10 שקלאַפּען, וואָס בלייבען איהם נאָך. און די איבריגע 10 שקלאַפּען בענוצט ער אויף צו לאָזען צוגרייטען די נויטהיגע אַרבייטס־געצייג אין וועלכע עס נויטהי־גען זיך אי די ערשטע 30 מענשען, וועלכע זיינען בעשטימט אויף צו שאַפּען די מיטלען פאַר זיין פּערזענליכען געברויך, ווי אויך די 60 שקלאַפּען, וואָס פּראָדוצירען די לעבענס־מיטלען פאַר אלע הונד־דערט.

און אין עצם גענומען, האָבען די געזעלשאַפטען פון אַמאָל אַט אַזוי אַן ערף אויסגעזעהען.

לכל הפחות, וועט איהר זאָגען, „שפּאַרט“ דאָך אַט דער דאָזיגער מאַן דעם אַרבייטס־פּראָדוקט פון 10 שקלאַפּען, וואָס פּראָדוצירען די אַרבייטס־געצייג. און זאָל שוין זיין אמת, אז אַנ־קלייבען אַ פּרעמדען אַרבייטס־שכר הייסט ניט קיין „שפּאַרטען“, האָט ער דאָך אַבער אַלץ געקענט, לויט דעם עקזיסטירענדען שקלאַפּען־דעכט פון יענער צייט, אויסבריינגען דעם אַרבייטס־בע־טרעה פון אַט די 10 שקלאַפּען אויך; און דערפאַר איז עס אַלץ אַ „קרוב“ פון זיין זייט, וואָס ער זאָגט זיך אַב דערפון, און לאָזט זיך עס אַנקלייבען אין כל המינים אַרבייטס־געצייג.

איהר האָט ווייטער אַ גרויסען טעות, הערר שולצע!

דערמיט, וואָס אַט דער מאַן לאָזט די 10 שקלאַפּען פּראָדו־צירען די אַרבייטס־געצייג פאַר די 60 שקלאַפּען און פאַר די 30 שקלאַפּען, וואָס ווערען פּערווענדט אויף זיינע פּערזענ־ליכע גענוס־מיטלען, געווינט ער דורך דער דאָזיגער צוט־היי־לונג פון אַרבייט אַ סך גביר'ישערע באַלע־באַטישקייט, אַ סך גביר'ישערע הנאה־אַרטיק־לען פאַר זיך, ווי ווען ער וואָלט נאָך אַט די 10 שקלאַפּען אויך, אָדער אלע הונדערט, געלאָזען דירעקט אַרבייטען מיט די פינגער און נעגעל אויף צו שאַפּען לעבענס־מיטלען. יא, דורך דער נאָכאַנ־אַנדיגער אַרבייט פון אַט די צעהן, וועלכע שטעלען צו די אַרבייטס־געצייג פאַר די 30 און די 60, דערנרייכט באַלד דער דאָזיגער איי־גענטהימער אַזוי ווייט, אז צוליעב די פּערבעסערטע אַנריקולטורע־לע געצייג קענען זיך שוין 50 שקלאַפּען פּעלר־אַרבייטער ספּראַווען מיט דער פּראָדוקציע פון לעבענס־מיטלען פאַר אלע הונדערט. האָט ער, הייסט עס, איצט 10 פון אַט די 60 שקלאַפּען, וואָס שטע־

הען איהם גרייט, און זיי איז ער מצרף צו דער גרופע שקלאַ פֿען, וועלכע גרייטען צו די אַרבייטס־געצייג — וואָס גרייכט שוין איצט אזויערנאָך ביו 20. דורך די פיעל קונציגערע און ווירקזאָר מערע אַרבייטס־געצייג פון יעדען סאָרט, וואָס אָט די 20 פּראָדור־צירען, ווערט איצט אויך אַ סך אַיינברענגליכער אידי פּראָדוקציע פון די 30 שקלאַפֿען, וועלכע שאַפֿען די לוקסוס־זאָכען פאַר זיין פּערזענליכען געברויך, אידי לעבענס־מיטלען־פּראָדוקציע פון די 50 אַקערבו־שקלאַפֿען. אין קופּערט און אין קאַסטען, אין קעלער און אין שיער געהט איהם די שפּע אַזש אַריבער; זיינע לוקסוס־גענוסען פּערפיינערן זיך וואָס אַמאָל מעהר. פּורפּור, זייד און שמעקעדיגע לייזאָנט ליגען פאַר איהם אָנגעגרייט, און עס ווייזט זיך אַרויס, אַז דורך די פּערבעסערטע אַגריקולטורעלע אינ־סטרומענטען און מעטהאָדען קענען שוין 40 שקלאַפֿען סטייען אויף צו שאַפֿען די מזונות פאַר די הונדערט.

אָט די 10 שקלאַפֿען, וואָס זיינען איהם פונדאָסניי פריי גע־וואָרען, טהיילט ער אפּשר פונאָנדער: פינף פון זיי לאָזט ער זיך אָנשליסען אַז דער גרופע פון 30 שקלאַפֿען וואָס אַרבייטען אויף זיינע לוקסוס־בערעפנישען, פאַרמירענדיג אַן אָכטהיילונג פון לומ־שפיעלערינס און טענצערינס צווישען זיי; און מיט די אַנדערע פינף פּערשטאַרקט ער וויעדער די גרופע שקלאַפֿען, וואָס פּראָדוצירען די אַרבייטס־געצייג און אַרבייטס־אינסטרומענטען, און וועלכע איז פון 10 איצט אַרויפגעוואַקסען אויף 25. אָבער דורך די אַלץ קאָמפּ־ליצירטערע און פּראָדוקטיווערע אַרבייטס־געצייג, וואָס אָט די שאַפֿען, שוויבעלט עס איצט מיט די לוקסוס־מיטלען וואָס די שקלאַפֿען, וועלכע אַרבייטען אויף זיין פּערזענליכען גענוס, גרייטען צו; און דער מאַן זעהט אײן, אַז ער קען נאָך אַפילו אַ סך פּערמעהרען און פּערפיינערן אָט די לוקסוס־גענוסען, ווען ער טהיילט אָב 10 פון די 35 לוקסוס־שקלאַפֿען און שטעלט זיי אין דער גרופע פון די גע־צייג־אַרבייטער, כדי זיי זאָלען אויף אָט דעם אינדיריקטען אופן שאַפֿען וואָס מעהר צאָהלרייכע גענוס־מיטלען פאַר איהם. די דאָזיגע גרופע, לכתחילה פון צעהן, כאַפט שוין איצט אַרויף אויף 25 שקלאַפֿען. דער מאַן לאָזט בויערן, האַמערן, וועלגען, כסדר נייע מאַשינען בויען; און ער געווינט דורך דער אַלץ שטייגענדער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבייט, אַלס רעזולטאַט דערפון, אַ וואָס

אמאָל גרעסערע מאַסע פון די דעליקאַטסמע תענוגים, ווי אויך פון נויטהיגע לעבענס־מיטלען — שוין אָבגערעדט דערפון, וואָס דורך דער פערמעהרונג פון די לעצטע קריגט ער צו די מיטלען, ווי אזוי צו לאָזען די צאָהל שקלאַפען גופא זיך בעדייטענר פערגרעסערען דורך פריה ורביה, און צו פערטהיילען אָט די פערגרעסערטע שקלאַפֿען־צאָהל אין די פריהערדיגע דריי כתות.

צווישען יענע 100 שקלאַפען אָבער האָט זיך די צאָהל־פערעהלטנים פון די 30 שקלאַפען, וואָס האָבען לכתחילה פראָדור צירט לוקסוס־אַרטיקלען, די 60, וואָס האָבען געשאַפען לעבענס־מיטלען, און די 10 — אַרבייטס־געצייג — איצט געביטען אָט אויף דעם אופן: 25 שקלאַפען, וואָס פראָדוצירען דירעקט לוקסוס־אַרטיקלען; 40 דירעקט — לעבענס־מיטלען; און 35 — אַר־בייטס־געצייג.

איהר זעהט שוין, הערר שולצע, אז וואָס דער מאַן האָט אין דער אמת'ן געטהאָן, איז ניט געווען קיין „שפּאַרען“, נאָר אַן ענדערן, אָהן אַן אָבשטעל, די ריכטונג פון דער פראָדוקציע, אַן איינפיהרען אַלץ אַ ניערע אַרבייטס־צוט היילונג, אַלץ מעהר אַרבייטס־ענערגיע אָבצואווענדען פון דער די־רעקטער פראָדוקציע פון לוקסוס אַרטיקלען און לעבענס־מיטלען צו זייער אינדירעקטער פראָדוקציע. ד. ה. צו דער פראָדוקציע פון אַרבייטס־געצייג, מאַשינען, מיט אין וואָרט: קאָפיטאַל פיקס (שמעהענדיגעס קאָפיטאַל) מכל המינים. און וואָס מעהר ער האָט דאָס־אָ געטהאָן — וואָס אייך דוכט זיך הייסט „שפּאַרען“ — אַלץ מעהר גענוס־מיטלען האָבען צו איהם צוגעשטראַכט.

עס איז דעם דאָזיגען מענשען גענאָנגען, ווי יוליע זאָגט ווע־גען איהר ליעבע צו ראַמעאָ: „וואָס מעהר איך גיב, אַלץ מעהר האָב איך“. וואָס מעהר שקלאַפען ער האָט צוגעשמעלט צו דער דריטער גרופע, וואָס איז בעשטימט אויף צו פראָדוצירען דאָס שמעהענדיגע קאָפיטאַל, אַלץ מעהר גענוס־מיטלען. האָט ער געהאַט, האָט ער פערברויכט און געקענט פער־ברויכען!

אָט דער מאַן, הערר שולצע, איז דאָס ממש'ע בילד פון דעם, ווי

אזוי די אייראָפּעאישע געזעלשאפט און איהרע קאפיטאלען האָבען זיך ענטוויקעלט.

איהר זעהט דאָך שוין מסתמא איצט, אז פון „וואוילטאָג-אָבאָנגען זיך“ און פון „שפּאַרען“ אפילו אַ פּרעמדען אַרבייטס-שכר איז דאָ גאָר קיין רעדע ניט געווען :

איהר זעהט צו דערזעלבער צייט איין, הערר שולצע, אז ווער עס זאָגט „צוטוהיילונג פון דער אַרבייט“, זאָגט שוין פאַר איין וועג — וואָס ווערט צו אָפּט פּערזעהען — „געמיינשאַפּט-ליכע, פּעראייניגטע אַרבייט“, און אז אָט די גע-מיינשאַפּטליכע, פּעראייניגטע אַרבייט און די קולטור און קאפיטאַל-פאַרמירונג, וואָס האָבען זייער שורש אין איהר, האָבען לכתחילה אַ שטיק צייט כסדר געקענט געמאַלט זיין דוקא נאָר אין דער פאַרם פון שקלאַפּעריי, אין דער פאַרם פון אונטערוואַרפונג און געצוואונגענער פּעראייניגונג, דורכ'ן אָנזאַמלען אַ פּרעמדען אַרבייטס-שכר.

כ'לעבען, ס'איז, הייסט עס, געווען אַ גליק וואָס די שקלאַפּעריי איז געשטאַנען ביים וויעגעלע פון די ציוויליזירטע נאַציאָנען.

אָבער צי געפינט איהר ניט איין, הערר שולצע, אז עס וואָלט שוין צייט געווען אַמאָל צו מאַכען אַ סוף מיט דער שקלאַ-פּעריי אין די פּערשיעדענע פאַרמען און גראַדען, וואָס עקזיסטירט נאָך אָבער אין איהר סאַמע עיקר פונקט ווי פריהער? אז עס וואָלט שוין אַמאָל צייט געווען צו מאַכען אַ סוף מיט'ן אוועקנעה-מען פאַר זיך אַ פּרעמדען אַרבייטס-שכר?

וואָס רייד איך, מאַכען אַ סוף? נאָך ווייט! דער וועג וועט נאָך לאַנג זיין און די ענטוויקלונג נאָר בהדרגה'דיג. אָבער צי וואָלט שוין דערפאַר גופּאָ ניט געווען די העכסטע צייט ווע-נינסטענס צו מאַכען די התחלה פון סוף?

ווי די מעשה איז, האָט איהר אָקאַרשט געזעהען ווי ווינציג די קאפיטאַלען זיינען לכתחילה ענטשטאַנען און האָבען זיך פּערגרע-סערט דורך „שפּאַרען“.

וויילט איהר אָבער גאָר וויסען, ווי אזוי נייע קאפיטאַלען פאַרמירען זיך אין אזאַ ענטוויקעלטער געזעלשאַפּט ווי די היינ-טיגע?

טאָ לאַמיר נעהמען קאָנקרעטע ביישפיעלען, הערר שולצע !
 אַיך קויף אַ שטיק ערד פאר 100,000 טאָלער. אַיך כאַפּ
 אָן דעם פּאַל, וואו מיין קאָפיטאַל בריינגט מיר אַרײַן 5 פּראָצענט,
 און אַיך גיב דאָס פּראָסט אויס אַלע יאָהר. „שפּאַר“ אַיך שוין
 גאַרניט. שענהערס נאָך, אַיך גיב אויס אַלע יאָהר 2,000 טאָ-
 לער אַיב ער מיין הכנסה; בריינג אַיך שוין אויס, אַלזאָ,
 קריך אַרײַן אין חובות. אַבער נאָך אַ משך פון צעהן יאָהר פּער-
 קויף אַיך דעם מאַיאָנטעק, און צולײעב דער וואַקסענדער מאַסע
 און געדיכטקייט פון דער בעפעלקערונג, און צולײעב דעם, וואָס די
 פּריזען אויף תבואה אָדער בוי־פּלאַץ זיינען אַזוי געשטיענען דורך
 דעם, נעהם אַיך איצטער אַרױס, לאַמיר זאָגען, 200,000 טאָלער פּאַר
 דער שטיק ערד. בעצאָהל אַיך די 20,000 טאָלער חובות, וואָס האָבען
 זיך מיר אָנגעקליבען דורך די צעהן יאָהר אויסבריינגערישער הוצאה,
 און האָב נאָך אין האַנד אַ פּרישען קאָפיטאַל פון 80,000 טאָלער. פון
 וואַנען האָט זיך גענומען דאָס פּרישע קאָפיטאַל פון 80,000
 טאָלער? נו, עס איז זיך אַזוי געוואָרען דורך די — געזעל-
 שאַפּטליכע צוזאַמענהאַנגען. עס האָט זיך גענומען
 פון דעם, וואָס אַ גרעסערע און געדיכטערע בעפעלקערונג איז אויס-
 געוואַקסען אויף יענעם שטח. עס האָט זיך גענומען פון דעם, וואָס
 איצט מוז מען זיך אפשר נעהמען צו די וועניגער פּרוכטבאַרע שטיק
 קער לאַנד, וואו די פּראָדוקציע טראָגט אויס טהייער, כדי צו בע-
 זאָרגען דאָס פּאַלק מיט דעם נויטהיגען קוואַנטום לעבענס־מיטלען,
 און וואָס דער מאַרק־פּרייז פון תבואה מוז אויך פּערגיטי-
 גען די הוצאה פון דער תבואה פּראָדוקציע אויף אַט דעם אונ-
 פּרוכטבאַרען לאַנד — מאַכט עס מיך בכח צו פּערקויפּען מיין
 תבואה אויך אויף די דאָזיגע געשטיענענע פּריזען.

עס האָט זיך אפשר גענומען פון דעם, וואָס דער געשטיע-
 נענער פּערמעגען פון אַ בעפעלקערונג דערביי פּערשאַפט די מיטלען
 אַט דער בעפעלקערונג צו קענען ווירקזאַמער מיטקאָנקורירען ביים
 איינקויפּען די דאָזיגע תבואה פּראָדוקטען, און אויף אַזאַ אופן
 העכערן זייער פּרייז; אָדער אפשר נעהמט זיך עס פון דעם, וואָס
 אין אַנאַנדער לאַנד איז אַבגעשאַפט געוואָרען דער גרענעץ אָב-
 צאָהל אויף אַריינגעפיהרטען קאַרן, און דאָס בריינגט צו דעמוזעל-
 בען רעזולטאַט.

מיט איין וואָרט, עס האָט זיך גענומען פון אַלץ אין דער וועלט — נאָר ניט פון מיין אַרבייט און פון מיין „שפּאַרען“.

אַזוי כאַפּ איך אָן דעם פּאַל, וואו איך האָב ביים בויען די קעלן מינדענער אייזענבאהן אַריינגעטראָגן 100,000 טאָלער אין אַקציעס צום נאָמינעלען פּרייז 100 אויף 100. איך האָב אזוי זיך ניט אָנגעהויבען צו קימערן וועגען דער דאָזיגער אייזענבאהן, אָבער יאָהרען, יאָהרען לאַנג האָב איך מיר געצויגען פון מיין קרן, פריהער 5 פּראָצענט, דערנאָך 8, דערנאָך 10, נאָכהער 12, און דערנאָך 13 פּראָצענט, אַלואָ, אמת'דיג ריעזיגע דיווידענדען; און איך האָב ניט געשאַנעוועט און דאָס אַלץ אויסגעגעבען ביז דער לעצטער פּרוטה. איצט פּערקויף איך אָט די קעלן מינדענער אַקציען. נאָכ'ן קורס־צעטל נאָך, שטעהען זיי 175 — האָב איך איצט אַריינגע־כאַפט אין האַנד אַ פּרישען קאַפיטאַל פון 75,000 טאָלער, און איך זאָל דאָס נאָך האָבען ווען „אָנגעזאַמעלט און געשפּאַרט“ כאַטש אַ פּרוטה, „פון מיין הכנסה“.

ווי אזוי האָט זיך גענומען אָט דאָס פּרישע קאַפיטאַל? פון די געזעלשאַפטליכע צוזאַמען־האַנגען, הערר שולצע!

דער פּערוואַנען־פּערקעהר איז געשטיענען, פּראַכט־פּערקעהר איז געשטיענען; דורך דער ערפינדונג פון אַן ענגלישען אינזשע־ניר זיינען די הוצאות פון אָפּערירען די אייזענבאהן אפשר קלע־נער געוואָרען — בקיצור, אַ דאַנק אַלע געזעלשאַפטליכע צוואַ־מענהאַנגען, נאָר ניט, דורך מיין אַרבייט און דורך מיין „שפּאַ־רען“, שטעלט מיט זיך באמת איצט פאַר דער גרויסער קאַפיטאַל־אַריינלאָג, וואָס הייסט קעלן מינדענער אייזענבאהן, און ממילא אויך יעדע טייל פון איהר (אַקציע) — אַ לפי ערך גרעסערען ווערט, ווי פיעל זי ענטהאַלט נאָמינעל.

און איהר בעמערקט שוין מסתמא, הערר שולצע, אַז אויף אָט אַזאַן אופן, שלאָגט מען זיך צו דורך קעלן מינדענער אייזענבאהן־אַקציעס צו פּרישע קאַפיטאַלען, — דאָס האָט איהר געמוזט וויסען! אַייער נאַנצער קרייז בעקאַנטע איז פון דעם רייך געוואָרען: פון דער קעלן מינדענער, און פון דער אויבער־שלע־

זישער 'Littera A' און פון דער אויבער־שלעזישער 'Littera B' און פון דער מאַגדעבורג־האַבער שטעדטער,* און ווי זיי הייסען דאָר־טען אַלע; אין ווען, אָדער, [בעסער געזאָגט], כאַטש, איהר מענט נאָך ווינציגער וויסען פון פּאַליטישע עקאָנאָמיע ווי אַן ערשט געבויר־רען עופה'לע — אָבער דאָס האָט איהר [נאָך] געמוזט וויסען, וואָרים איהר האָט אַכציג מאָל געהערט שמועסען פון דעם אין די קריזען פון אייער בעקאַנטע!

ווען איהר זאָגט, אַלזאָ, פונדעסטוועגען (ז. 25): „סאָפּי־טאַל איז אין יעדען פּאַל דער דירעקטער רעזולטאַט פון שפּאַרען. עס ענטשטעהט נאָך, ווען איינער פּערזענלעך ניט זיין גאַנצע איינקונפּט אויף צו בעפריידיגען זיינע מאָמענטאַנע בעדערפנישען, נאָך לעגט אַ טהייל דערפון אָב, און ווען איהר זעצט פאַרט וויעדער און בעטאַנט: „אַנדערשקענען בכלל קיין קאָפיטאַלען ניט צושטאַנד קומען“ שליסט איהר איינמאָל פאַר אַלעמאָל אויס די מעגליכקייט, מען זאָל דענקען וועגען אייך, אז איהר נלויבט כנאטות אין דעם וואָס איהר זאָגט!

עס איז ניט קיין מוז פאַר יעדען איינעם זיך קלאָר פאַרצושטע־לען די נפּקא מינה צווישען דער פּאַלקס־ווירטהשאַפּטליכער בע־דייטונג און דער פּריוואַט־ווירטהשאַפּטליכער בעדייטונג פון קאָפיטאַל, און נאָך וועניגער — זיך שטרענג צו האַלטען ביי דער דאָזיגער נפּקא מינה אין אַלע ווייטערע אונטערזוכונגען אין בע־זונדערע פעלע.

עס איז ניט דוקא קיין מוז פאַר יעדען איינעם זיך קלאָר צו מאַכען די נאָך מעהר פּערזענלעכע פּראַגע, פּאַרוואָס אַ בשמים קרעמער אפילו פון דעליטש, וואָס לעגט אוועק 500 טאָלער פון זיי־נע טויזענד טאָלער פּערדיענסט, קלייבט דערמיט אָן אַ פּרעמ־דען אַרבייט־שכר; וואָרים יעדע פּראָדוקטיוויטעט פון קאַ־פיטאַל שטיצט זיך היינט צו טאָג דאַרויף, וואָס ביי דער רייכער פּראָדוקציע־אונטערנעהמונג ווערט דעם אַרבייטערס אַרבייט־שכר געזאַמלעט פונם אונטערנעהמער. און דעריבער, מוז קאַ־

* הפנים נעמען פון אייזענבאהענען. א. א. ר.

פיטאל, אום בכ ל צו זיין פראדוקטיוו, אנהאלטען דיזעלבע פראג-
דוקטיוויטעט, אבווארפען פונקט אזא רווח ביי אלע אנדערע גע-
זעלשאפטליך נויטיגע אונטערנעהמונגען, וואו קאפיטאל ווערט
אריינגעטהאן, ווי ביי דער ריינער פראדוקציע אונטערנעהמונג,
ווארים אנט וואלטען זיך דאך ניט געפונען קיין קאפיטאלען פאר
זיי.

מילא פאר דעם אלץ, און נאך א סך אנדערע זאכען, איז מען
איך מוחל צוליעב אייער עם הארצות.

אבער וואס איז נוגע דעם קעלן-מינדענער ענין, אז דאס האט
איהר יא געוואוסט, קען קיין שום ספק ניט זיין!

פון די מיליאָרען, מיט וועלכע מען האט זיך אויף אַט
דעם שטייגער אָנגעשאַטען אין אייראָפּא פאַר די לעצטע צעהן,
צוואַנציג יאָהר, האָט איהר יא געוואוסט.

אויב אפילו, איהר מיט אייער אונקלאָהרען קאָפּ האָט זיך גע-
קענט פאַרשטעלען, אז די קאפיטאלען קומען צושטאַנד אויך דורך
„שפּאַרען“, האָט איהר אָבער, על כל פנים, געוואוסט אז זיי פאַר-
מירען זיך אויף אנאַנדער אופן אויך. נו, און אז איהר זאָגט
פונדעסטוועגען, כרי איינצופלאַנצען אין דעם אַרבייטער די נויט-
היגע פּערעהרונג פאַר דעם שטילען מאַרטירערטהום פונ'ם קאפי-
טאַליסט, און איהם דורכצונעהמען מיט דעם רעליגיעזען גלויבען אין
דער כשר'קייט פון די היינטיגע ווירטהשאפט-צושטענדע, און כרי
דעם אַרבייטער ניט צו לאָזען זיך אַרויסכאַפען מיט דער געפעהר-
ליכער פּראַגע, אויף ווי ווייט קאפיטאל איז עפעס ענטשטאַנען אויף
דעם אופן, און אויף ווי ווייט עס איז ענטשטאַנען אויף יענעם אופן
— ווען איהר זאָגט דערפאַר, אז קאפיטאל ענטשטעהט „אין יעדען
פּאַל“ נאָר דורך דעם וואָס איינער „פּערווענדעט ניט זיין
גאַנצע איינקונפט אויף צו בעפריעדיגען זיינע בעדערפ-
נישען“, אַלזאָ, „א טהייל דערפון לעגט ער אָב“, און איהר זייט נאָך
ווייטער מוסיף: „אנדערש, קענען בכלל קיין קאפיטאלען
ניט ענטשטעהען“ — אויב אזוי, האָט איהר — עס העלפט
קיין שום זאך ניט, הערר שולצע, איך מוז עס איך זאָגען; דער
אמת איז ליעבער ווי אלץ! — טאָ האָט איהר גאַנץ גוט גע-
וואוסט, אז איהר זאָגט ליגען!

און דערמיט, וואָס איהר האָט פאַר אַרבייטער געזאָגט ליגען, פאַר אַן עולם וועמעס אַלע לעבענס-אינטערעסען, צוזאַמענגענומען, הענגען אָב פון אַט דער פראַגע, און וואָס בעזיצט, צו דערזעלבער צייט, ניט די נויטהיגע „בילדונג“ אויף צו קענען זיך קלאָהר מאַכען און אָבשלאָגען אייערע פּערפיהרערישע שליסע — איז קוואַליפּיצירט איהר זיך שוין דערמיט אַליין פאַר אַ גאַנץ בעוואוסטזיניגען ב — — — ; איך וויל דאָס וואָרט ניט אויסשרייבען, אָבער נאָר דער פאַר ניט אויסשרייבען, מחמת איך וויל האָבען דעם נחת רוח אַז דער פּאַלקס-געווי-סען אַליין זאָל אונטערוואָגען דעם נאָמען, וואָס איז אויף איך ווי אָנגעמאַסטען !

און בעמערקט כאָטש, הער שולצע, אַז אין ביידע פעלע, וואָס איך האָב אָנגעכאַפט און וואָס זיינען איך גאַנץ גוט בעקאַנט, און עהנליכע צו זיי קומען פאַר טאָג-טעגליך, אי אין דעם פּאַל פון דער שטיק לאַנד, אי מיט די קעלן-מינדענער אַקציעס, איז גאָר קיין שום „איבערטראַגונג פון קאפיטאַל“ ניט פאַרנע-קומען, אי דעם זין, ווי איהר זייט דאָס מסביר אין דער סעקציע „ג, איבערטראַגבאַרקייט פון קאפיטאַל“ (ז. 26 און 27).

איהר זאָגט, דהיינו, דאָרטען גופאָ, כדי בעסער צו פּערשטומן פיגען די אַרבייטער : אוראוי זעהט מען אָפט מענשען, וואָס פּער-מאַגען אַ גרויסען קאפיטאַל און האָבען קיינמאַל ניט געאַרבייט, קיינמאַל ניט געשפּאַרט, אָבער דאָס ווידערשפּרעכט ניט אייער קאַ-פיטאַל-ערקלערונג. וואָרים צו דיאָ לייט איז דער קאפיטאַל גראָד „איבערגעטרעגען“ געוואָרען פון אַנדערע. פון אַזעלכע מינים איבערטראַגונגען רעכענט איהר אויס אַזאַ צעטעל : ירושה, שענקונג, שפּיעל, שווינדעל, רויב, גנבה, און קניפּט דאָ צו דעם דאָ-זיגען זאַץ; (ז. 27) : „אַ אָבער דורך די אַלע ערלויבטע און ניט ערלויבטע סאָרטען, געהט נאָר איבער אַ שוין גע-שאַפענעם קאפיטאַל פון איין האַנד אין דער אַנדערער, און באַיאַן אַפּן אָבער, ווערט דאָ ניט פּראָדוצירט אָדער געשאַפען קיין קאפיטאַל אָדער פּערמעגען בכלל, אַז דאָס דאָזיגע קען גיכער, איין מאל פאַר אַלע מאל, געמאַלט זיין נאָר דורך אַרבייטער“

און שפארען — דאָס וועט מסתמא יעדען איינעם קלאָהר זיין שוין פון דעם פריהערדיגען.

און נאָך אָט דעם טריאומפירענדען זאָץ זייט איהר זיכער, אז איהר האָט אין דעם מאַרץ פון אייערע אַרבייטער שוין פערשטאַפּט נאָר די לעצטע לופט־עפּנונג, דורך וועלכער עס האָט נאָך געקענט אַריינבלאָזען א פּרישער לופט־צוג פון פערשטאַנד! אָבער, הערר שולצע, אין דעם פריהערדיגען ביישפּיעל מיט דעם פּרישען קאַפּיטאַל פון די 75,000 טאָלער, וואָס איך האָב געקראָגען ביי די קעלן־מינדענער אַקציעס, האָב איך ניט געאַרבייט און ניט געשפּאַרט. איך האָב אויך ניט בעשווינדעלט, אָדער בעראַבעוועט אָדער גע־גנב'עט. דער שטאַטס־אַנקלעגער קען מיך דאָ איבערהויפּט בשום אופן ניט אָנגרייפּען. עס האָט מיר אויך קיינער דאָס ניט אַוועק־געשענקט אָדער געלאָזען בירושה. איך האָב אויך ניט גע־שפּיעלט, און אויף אַזאָ'ן אופן זיך געמאַכט פאַר אייגענס אַ ווערט, וואָס אַנאַנדערער האָט שוין געזעצליך פּערמאַנט פאַר מיר. וואָרים איהר וועט דאָך אודאי בעמערקען, הערר שולצע, אז איך האָב אין יענעם פאַל ניט גערעדט וועגען ספּעקולאַציעס און בערווען־שפּיעל. נאָר עס איז דאָרטען באַמט און ממשות'דיגע ענטשטאַנען אַ נייער קאַפיטאַל־ווערט. צוליבע דעם פּערגרעסערטען פּערקעהר, דער פּערקלענערטער געשעפּט־הוצאַה, א. א. וו., איז איצט די גאַנצע קעלן־מינדענער אייזענבאַהן, אַרום און אַרום גענומען, און במילא יעדער חלק דערפון — אין דער אַמט'ען ווערט מעהר. אָט דעם נייעם קאַפיטאַל־ווערט האָט קיינער פאַר מיר ניט געהאַט אַלס געזעצליכער בע־זיצער; האָט עס מיר ממילא שוין קיינער ניט „איבער־געטראָגען“; צו דערוועלבער צייט, ווידער, האָב איך ניט געשפּאַרט און ניט געאַרבייט. טאָ פון וואַנען־ישע קומט אָט דער נייער קאַפיטאַל־ווערט? די זאָך איז דאָך באַמט וואַנדערליך! מען וואָלט געקענט מיינען אז עס איז פון הימעל אַראָבגעפאַלען! אָב אפּשר וועט איהר דאָ ווערען אש להבה, הערר שולצע, און אויסשרייען: „דומקאָפּ איינער! צי זעהט איהר דען ניט אז דער דאָזיגער קאַפיטאַל־ווערט איז געשאַפען געוואָרען דורך די קעלן־מינדענער אייזענבאַהן־אַרבייטער און

די אַלע איבריגע גרופען אַרבייטער, וואָס האָבען צוזאַמען מיט יענער געציעלט אויף דעמזעלבען רעזולטאַט; און איז איבערגעטראָגען געוואָרען צו אייך אַלס בעזיצער פון די אייזענבאַהן-אַקציעס?" איי, זעה אייך דאָס, הערר שולצע, נאָך וואָס פאַר אַ זעהען! און אייך לעג דאָך דאָס לעבען די גאַנצע צייט צו מאַכען אייך זעהענדיג! אז איהר אָבער ווייסט אויך דערפון, נו, איז שוין דעם דרייטען מאָל אַראָבגעריסען די מאַסקע פון אייך!

וואָרים יעמאַלט, ווייסט איהר דאָך אַלצדינג, וואָס אייך האַלט אייך אין בעווייזען! דאָן, הייסט עס, ווייסט איהר דאָך, אז די דאָזיגע איבערטראָגונג איז ניט קיין פרייע — וואָרים יעדע אַרבייטער האָבען מיר אָסור געוואָלט איבערטראָגען עפעס — אז עס איז בכלל ניט קיין געזעצליכע, "איבערטראָגונג", וואָרים יענער קאָפיטאַל-ווערטה האָט פאַר מיר קיין אַנדער געזעצליכען בעל הבית ניט געהאַט, ווי עס איז דער פאַל ביי גוילה, גנבה אָדער ביים שפיעלען — אלא וואָרען, דאָס איז פשוט די עקאָ-נאָמישע, "איבערטראָגונג" דורך דעם היינטיגען פּראָדוקציע-אַנאַנאָנג, און זי בעשטעהט דאָרט, וואָס זי בריינגט צו דעם קאָפיטאַליסט דעם אַרבייטס-שכר פונ'ם אַרבייטער.

אויב אַזוי, ווייסט איהר אַלץ, אַלץ איבער וואָס מיר קרייגען זיך! דאָן ווייסט איהר, אז אַלץ מיטאַנאָדער וואָס איהר דער צעהלט דאָ די אַרבייטער איז פונקט פאַרקעהרט.

אייך האָב אייך איצט בעווייזען, הערר שולצע, און דריי און פיער מאָל בעווייזען, פון וואָס ער אַ "שפּאַרען" און פון וואָס ערע "קרבנות" מצד אונזערע קאָפיטאַליסטען די אייראָפּעאישע קאָפיטאַלען זיינען דאָס דער פּראָדוקט.

אַבער אייך קען ניט פערענדיגען אַט די אָבטיילונג, אַוואו אייך זאָל ניט דערמאָהנען דעם קלאַסישען סך הכל, אין וועלכען אייערער אַ געראַטענער תלמיד האָט מייסטערהאַפט צונויפגענוער מען אייער גאַנצע קאָפיטאַל-טעאָריע! אויב פריהער האָבען מיר אייך בעוואונדערט אַלס פּסאַלמיסט און דאָס מיינט אַלס אַל-אָ-זינגער, וועלען מיר זיך ניט אָבזאָגען פון דעם תענוג נאָך צו-

הערען א שטיקעל דו עט אויף, וואָס איהר האָט געזונגען מיט יעדן נעם געראַטענעם תלמיד, און צו פּערוואַנדלען עס אין אַ קרעפּטיגן גען טערצעט, דערמיט וואָס מיר וועלען עס בעגלייטען מיט אונזער שטימע.

עס איז אַלזאָ געווען ביי דער זיצונג פון אייער בערלינער ארבייט־פּעראַיין פון 4טען דעצעמבער 1863, וואו דער דאָזיגער דועט איז אויפגעפיהרט געוואָרען.

אייניגע ארבייטער האָבען אויסגעדריקט די מיינונג, אז דער ארבייטער־פּעראַיין וואָלט שוין געמעגט פון דער „בילדונג“, וואָס איז זיי שוין דורך שולצע'ס קאטעכיזם גאנץ גענוג צוגעקומען, איבערגעהן צו זוכען עפעס אַ מיטעל, וואָס זאָל פּערבעסערן די מאַטעריעלע לאַגע פון די ארבייטער, און, ממילא שוין, פון דעם אַרבייט־ס־לויף.

דאָ שפּרינגט אַרויף אויף דער פּלאַטפאָרם אייער תלמיד און אַרדוטאַנט, דער ליבעראַל־אַבגעאָרדנעטער, הער פּאָוכער, (אַלץ וואָס קומט ווייטער איז וואָרט פאַר וואָרט אַרויסגענומען פון דער „בער־לינגער רעפּאָרט“— אַ בלאַט וואָס איז גאָר אינמיטן בעפריינדעט מיט הער שולצע — פון 6טען דעצעמבער 1863) און לאָזט זיך פונאַנדער בזה הלשון: „... נעבען דעם בערעכטיגטען אַרבייט־לויף שטעהט אַ פונקט אַזוי גוט בערעכטיגטער פּאַקטאָר; דאָס איז דער קאַפּיטאַל־ציניזם* אַט דער ציניזם איז ניט מעהר ווי דער שכר פאַר איינ־געהאַלטענקייט. אַיעדער וואָס זאַמעלט אָן קאַפיטאַל האָט זיך פאַרגענומען אָבצוקומען.** ער האָט די מיטלען, וועלכע ער האָט זיך ערוואָרבען, ניט פּערברויכט, נאָר אַריינגעלעגט זיי אין פּערבע־סערטע אַרבייט־געצייג, צוגעגרייטע סחורות וכדומה, און אַזוי האָט זיך איהם איינגעגעבען צו ווערען אַ בעל הבית איבער קאַפיטאַל־לען, וואָס זיינען פאַר דער טובה פון כלל. דערפאַר וואָס ער ניט אַוועק די פּרוכט פון זיין איינגעהאַלטענקייט זיינע אָבשפּאַרונגען,

* „ציניזם“ — אויך אין אַריגינאַל ציניז — ווערט דאָ בענוצט אין זיין פון „פּראָצענט“. דאָס אַלטע אידישע וואָרט „ציניז“ ווערט געוועהנליך בע־נוצט פאַר שטויערן וואָס אַ רעגירונג לעגט אַרויף אויף'ן פּאָלק אָדער אויף אַנאָדער אונטעריאַכטער רעגירונג. א. א. ר.

** „האַט זיך בעהרונגען אויפּערלעגט“.

מוז ער בעל־וינט ווערען, און דאָס געשעהט דורך דער צאָהלונג פון פּראָצענטען, וואָרים אָט דאָס אָב־קומען איז ווערטה אזוי פּיעל, און אָפט נאָך מעהר, ווי די אַרבייט גופאָ. עס שיקט זיך דעריבער ניט, אז דער אַרבייטס־לויין זאָל גע־העכערט ווערען אויפ'ן חשבון פון דעם אָב־קומעניש־לויין".

נו, ווי געפעלט אייך!! הייסט עס, אז דער קאָפיטאַל־פּראָ־פיט, (וואָרים אַגב, הער פּאָכער, ווען דער אַרבייטער פּאַרדערט אַ הוספה אויפ'ן אַרבייטס־לויין, שטעלט ער זיך ניט דירעקט אַנט־קענען דעם קאָפיטאַל־צינו אַלס אַזעלכען, נאָר אַנטקענען דעם קאָ־פיטאַל־פּראָפיט — אונטערנעהמער־פּראָפיט — פון וועלכען דער קאָפיטאַל־צינו איז נאָר אַ בעשיידענער טהייל), דער קאָפיטאַל־פּראָפיט, הייסט עס איז דער „שכר פּאַר אָב־קומען"!!

און דאָ געהט תּיכּף אַרויף אויף דער פּלאַטפּאָרם, הער שולצע־דעליטש בכבודו ובעצמו [און זאָגט]: „פון דעם נאָרוואָס גע־הערטען רעפּעראַט, וואָס הערר פּאָכער האָט געהאַלטען, קען מען קלאָהר אַרויסזעהען די נויטהיגקייט פון מאַכען אַ לאַד אין די רעד־פּעראַטען, לויט אַ געוויסען פּלאַן. וואָס מען האָט אייך נאָר־וואָס געזאָגט, איז דער אַלף בית פון אַלץ, וואָס אייך האָב אייך, דאָכט זיך מיר, אויספיהרליך קלאָהר געמאַכט אין מיינער רעפּעראַטען".

אייך מיינ עפעס, הער שולצע, אז עס איז ווי איהר זאָגט! דער „אָב־קומעניש־לויין" איז, ווי מיר האָבען דורך דער אויס־פיהרליכער בעטראַכטונג פון אייערע לעהרען געזעהען, בלויז דער פּערשפיצטער, שטרענגער סך־הכל פון אייער תורה אין איין אייני־ציגען וואָרט. אָבער טאַקי דערפאַר — איז שוין אזוינס געהערט געוואָרען. צי האָט מען אזוינס געהערט!!!

דער קאָפיטאַל־פּראָפיט איז דער „אָב־קומעניש־לויין"! ס'אַראַ גליקליך וואָרט, אַ וואָרט וואָס איז נאָר ניט אָב־צושאַצען! די איי־ראַפּעאישע מיליאָנערען — אַסקעטען, אינדישע בעלי־תּשובּה, זיי־לעך־הייליגע,* וואָס שטעהען אָב אויף איין פּוס אויף אַ זייל, און

* אַ סעקטע מאַנאָבען וואָס האָט עקזיסטירט פון 18טען ביז'ן 12טען יאָרהונדערט און וועמעס עובדא עס פּלעגט זיין זיך אָנצומהאַן סגופּים ווי

מיט אן אויסגעבויענעם אָרעם און אויבער־קערפער און אַ בלאַט
סען פּנים'על, שטרעקען זיי אויס אַ טעלער כדי צו זאַמלען דעם
שכר פאַר זייער אַבקומעניש! אין מיטען און הויך איבער אַלע
זיינע חברים בעלי תשובה, שמעהט אַרויס אַלס הויפט בעל תשובה
און נזיר, דער שעף פון דער ראַטהשילד־פירמא! אַט דאָס איז
דער צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט! ווי אזוי האָב איך דאָס גע-
קענט זיין אזוי בלינד און עס ניט זעהן!

מילא, וואָלט דאָס נאָך כאַטש אַ נאַנדערער געזאָגט, אַט
אַ שטייגער אַ באַנקיר! אָבער איהר, וואָס פאַר אַ זולל וסובא,
וואָס פאַר אַ גע'שמד'טע האַר, איהר האָט דאָס געמוזט זיין, הערר
פאַזכער! וואָרים מיינע פריינד דערצעהלען מיר, אז איהר האָט
גאָר קיין קאפיטאַל ניט, און אַ מיטעל־מעסיג רייכער באַנקיר וואָלט
גאָר ניט אוועקגעגעבען דאָס געלד, וואָס ער איז געוואוינט צו בע-
צעהלען פאַר אַן אַנשטענדיגען מאַהל־צייט, כדי איינצוהאַנדלען דער-
פאַר דעם יעהרליכען „אַבקומעניש־לוין“ (הכנסה פון קאפיטאַל) וואָס
איהר ציהט!

און וואָסערע עולם הוה'ניקעס און אויסבריינגער אַט די אַר-
בייטער מוזען דאָס פאַרט זיין, וואָסערע דאַטשעס, זומער־וואוינונגען
און מעטרעסען זיי מוזען דאָס האָבען, און ס'אַראַ הויליאַנקעס זיי
מוזען דאָס פראַווען, אז זיי זאָלען גאָר קיין ברעקעל אַבקומעניש-
לוין ניט קענען ציהען!

גאָר שפּאַס אָן אַ זייט, וואָרים עס איז אונמעגליך אַט דאָ צו
שפּאַסען; און אפילו דער ביטערסטער שפּאַס סטאיעט דאָ ניט,
און מוז זיך פּערוואַנדלען פון זיך אליין אין אַן אויסברוך פון אָפּע-
נער ענטריסטונג! ס'איז שוין צייט, ס'איז שוין צייט איבערצור-
האַקען די שטימען פון אַט די קאַסטראַטען* מיט דעם דונערנדען

* מענער וואָס מען האָט געמאַכט פאַר טרויסים, בעת זיי זיינען גע-
ווען קינדער, כדי זיי זאָלען ניט פּערלירען זייער סאַפּראַן־שטימען.
לאַסאַל'ס אָנשפּיעל איז אַלואַ אַ מאַפּלער. א. א. ר.

גראָבען כאָס! צי האָט מען שוין אזוינס געהערט — בעת מיט'ן קאַפיטאַל־פּראָפּיט האַלט עס ווי מיר האָבען שוין גאַנץ גענוג גע- צייגט און וועלען נאָך גרינדליכער צייגען; בעת קאַפיטאַל איז דער שוואַך, וואָס זייגט אויף אין זיך דעם גאַנצען אַרבייטס־שכר און אַרבייטס־שווייס, און לאָזט איבער פאַר די אַרבייטער נאָר די הוילע שטיקעל עקזיסטענץ, האָט מען דעם מוטא די אַרבייטער אַנצוגעבען דעם קאַפיטאַל־פּראָפּיט פאַר'ן „אַב קו מע ניש-לוי'ן“ פון קאַפיטאַליסטען, בעלי תשובות, וועלכע טהוען זיך אָן סגופים? אַרבייטער, אַרימע אַרבייטער, שמאַכטענדע אַרבייטער האָט מען דעם מוטא צו וואַרפען בקול רם אין פנים אַריין אָט אזא שפּאַט, וואָס האָט קיין שיעור ניט, אָט אזא שטעכיגע לצנות! ? צי איז שוין נאָר אויף דער וועלט קיין געוויסען ניטאָ; און וואוהין איז די תּרפּה אַוועק? — צו חיות?

און אויף אזוי ווייט האָט זיך שוין איינגעגעבען צו פּער- שטומפּיגען און צו ענטקערע פּטיגען* דאָס פּאַלק, אז די אַרבייטער אַליין, אַנשטאָט אויסצוברעכען אין אַ שטורם פון פּראָטעסט, הערען זיך געדולדיג צו צו דער־אָ אַפּענער לצנות. פאַר- וואָס האָט דאָס געווען קיין שטראַף ניט פאַר אזא מין זאָך? צי איז די סיסטעמאַטישע פּערטעמפּונג פון דעם פּאַלקס־גייסט שוין נאָר קיין פּערברעכען ניט?

די וועלט־געשיכטע ווייס ניט פון אזא צרה־דיגע, אזא גלחישע צבוע־יאצטוואָ ווי די־אָ! די גלחים פון מיטעלאַלטער האָבען כאָטש, בעת זיי האָבען אַרומגערעדט די אונגלייכהייט צווישען די רייכע און די אַרימע, לכל הפחות געגעבען די פריינדליך טרייס־טענדע האָפּנונג, אז אָט די אונגלייכהייט וועט זיך דאָרטען אויבען אויף יענער וועלט אויסגלייכען און פּערגיטיגט ווערען. זיי האָבען כאָטש וועניגסטענס אַנערקענט, אז אָט די דריקענדע אונגלייכ־הייט איז פאַרהאַן, און איינגעזעהען די גערעכטיגקייט פון אַ שפּע- טערדיגע פּערגיטיגונג!

איהר, אונפּערגלייכליכער צבוע־יאק, איבערטרעפט אַלץ וואָס די גלחישע צבוע־יאצטוואָ פון מיטעלאַלטער האָט בעוווּזען!

איהר, גראָד קאָפּויר, מאַכט די עולם. זזה און בענעפיטען
וואָס די רייכע געניסען, פאַר גערעכטע פּערניטי-
נונג פאַר דער אָבקומעניש און די קרבנות, וואָס
זיי האָבען זיך פאַרגענומען אויף דער וועלט!!

אַבער, הערר שולצע, אויף אַלץ קומט אַ צייט. אַלץ ווערט
אַבגעגעבען שוין דאָ אויף דער וועלט, און עס וועט קומען דער
טאָג, ווען דאָס עפענטליכע געוויסען וועט בראַנדמאַרקען אייך מיט
איער צבוע/יאַצטוואָ און איערע יוצר משרתים, מיט אייך, אָט ווי
איהר פּערדיענט -

מען וועט אייך אויסברענען דאָס וואָרט „אַבקומעניש“
לויף אויפֿן שטערן!

ד. קרעדיט און קאָפיטאַל־רענטע.

אייך קען, און מוז, עס איצט מאַכען גיכער מיט אייך, הערר
שולצע. אייך קען — ווייל מיר האָבען איצט איער פּאָליטיש-
עקאָנאָמישע בקיאות קענען געלערנט, און אַלץ וואָס קומט ביי אייך
נאַכהער איז בלויז אן איבער'חזרונג און אַ ווייטערעס צושמירען פון
דערזעלבער פּלוידעריי. אייך מוז — ווייל אַ-ניט געה אייך ווייט
אַריבער דעם גרענעץ, וואָס איז בעשטימט פאַר אָט דער שריפט.
אייך קען עס אָבעד, אויך טהאָן צוליעב דעם, וואָס יעדער, וועלכער
האָט ביז אַהער געלייענט מיט ערנסט און פּערשטענדיגקייט, ווערט
שוין דורך דעם ממילא אַרויפגעפיהרט אויף אַ וועג, וואָס פון דאָ-
נען, אויב ער זאָל ווייטער לייענען אין איער בוך פאַר זיין אייגענער
אַמוזמענט, וועט ער שוין זיין ביכולת אַליין אָבשטעלען איער ווער-
טער קוואַטש, אין וועלכען איהר פאַרבאַהאַלט איער פּאָלשטענדיגע
געדאַנקענלאָזיגקייט און עס האַרצות, און אַרויסבעקומען דעם קערן
פון דער דאָזיגער געדאַנקענלאָזיגקייט און עס-הארצות — דעם
אונזין.

אייך בעמראַכט נאָך, אַלזאָ, נאָר אַזוי קורץ ווי מעגליך, די
הויפט־פונקטען.

אין אָט דער אַבטהיילונג ווילט איהר עקאָנאָמיש ערקלערען
די „קאָפיטאַל־רענטע“, דאָס הייסט, אַלזאָ, די פּראָרוקטיווי-

טעט פון קאָפיטאַל. און דאָס טהוט איהר אויף באַס-
טיאַ'ס שטייגער דערמיט, וואָס איהר (ז. 29) ערקלערט דעם קאָ-
פיטאַל צינז אָט ווי: „וואָרים קאָפיטאַל-צינז איז ניט
מעהר, ווי דער קויף-פרייז פאַר דעם נוי אָדער געברויך פון אַ זאָך
אין משך פון אַ בעשטימטער צייט“.

בקיזור הדבר: איהר בעהאַנדעלט די דאָזיגע פראַגע וויעדער
אויף יענעם קרומען אופן, גלייך ווי עס וואָלט זיך דאָ געהאַנדעלט
וועגען עפעס, וואָס קומט פאַר צווישען אונטערנעהמער און אונטער-
נעהמער, צווישען קאָפיטאַליסט און קאָפיטאַליסט, וואָס הויבט זיך
נאָר ניט אָן, וואָרים די פראַגע שטעהט ניכער צווישען קאָפיטאַליסט
און אַרבייטער.

עס איז שוין גענוג אז מען האַלט דאָס אין זינען, און עס איז
נאָר ניט כדאי דאָס ווייטער אַרומצוריידען. וואָרים דאָס האָט
שוין ראָדבערטוס אויספיהרליך און מייסטערהאַפט געטהאָן אין זיין
דריטען סאָציאַלען בריעף געגען די הערען באַסטיאַטיע, *
וואָס איז שוין ערשינען מיט דרייצעהן יאָהר צוריק (1851)
— אַ פונאַנדערלענגונג פון דער פראַגע, וואָס איטליכער קען דאָך
נאָכזעהען. ** אָבער איהר האָט דאָס ענטוועדער ניט געלייענט
אָדער ניט פערשטאַנען — הגם איך קען אַרביט ער, וואָס האָ-
בען דאָס פאָלקאָם פערשטאַנען — און אזויזשע שענקט איהר דעם
אינהאַלט פון דער דאָזיגער בריליאַנטענער און עפאָכע-מאַכענדער
קריטיק די מינדסטע אויפמערקזאַמקייט ניט, און האַלט עס פאַר
איינפאַכער און הפנים אויך פיעל זיכערער דאָס ניט אַכצושלאָגען
אַפילו מיט קיין איין וואָרט!

דער קאָפיטאַל-צינז, הערר שולצע, צי גערעכט, צי ניט,
קען נאָר בכלל ניט ערקלערט ווערען אויף דעם אופן ווי איהר האָט
עס פרובירט טהון, אַלס אַ לכת הילה זעלבסטשטענדיגע
ערשיינונג. עס איז אַן אָבגעצווייגטע ערשיינונג, [אַ תולדה], ווי
איהר שיינט עס ווען-ניט-ווען איינצוזעהען, און באַלד אָבער אין

* אַ בעריהמטער פראַנצויזישער היסטאָריקער און שטאַטסמאַן, וואָס
איז געבאָרען געוואָרען ביי דער ענדע פון 18טען יאָהר-הונדערט. א. א. ר.
** דריטער סאָציאַלער בריעף פון ראָדבערטוס. בערלין 1851, ז.

אייער געוועהנליכער געדאנקענלאָזיגקייט, לאָזט איהר דאָס וויעדער אָב פון אויג — אָבגעצוווייגט, נעמליך, פון דעם פראָפּיט, וואָס דער קאָפיטאַל וואַרפט אָב אין די הענד פון דעם דירעקטען פראָדוקציאָנס-אונטערנעהמער. היות ווי קאָפיטאַל אין די הענד פון דעם אונטערנעהמער איז פראָדוקטיוו, מהמת מיט יעדען טויזענדער מעהר ביי איהם אין די הענד ווערט אַ פרי-שער קאָפיטאַל-פראָפיט אָבגעוואַרפען, קען ער און וועט מיר אויך אַבלאָזען אַ וואָסערען טהייל פון דער דאָזיגער פראָדוקטיו-וויטעט, וואָס אָט דאָס קאָפיטאַל האָט אין זיינע הענד, אויב איך קלייב אויס בעסער, כדי אויסצומיידען די טרחה פון דער גע-שעפטס-פּערוואַלטונג, צו פראָדוצירען ניט דירעקט, נאָר דורך דער פּערמיטלונג פון אַן אונטערנעהמער, און לאָז איהם איבער אויף דעם צוועק מיינע 1000 מאָלער.

אָט דער טהייל איז דער צינז; און קוים איז נאָר דאָס קאָפיטאַל בכלל פראָדוקטיוו און צינזענפעהיג, וועט עס אויך מוזען אָבּוואַרפען צינז ביי יעדער אנדער פּערווענדונג, אַוואו מען דאַרף נאָר האָבען קאָפיטאַל און עס איז ניט כּנמצא.

אָט דאָס ווייסען אפילו די בורשוואַעקאָנאָמען שוין פון לאַנג, און זיי האָבען טאַקי ניט נאָר ערקלערט דעם צינז אלס דעם אָב-געצוווייגטען טהייל פון דעם אונטערנעהמער-פראָפיט, נאָר אפילו בעשטימט די ענגערע געזעצע, וואָס קאָנטראָלירען אין אונזער געזעלשאַפט דאָס וואַקסען און פאַלען פון צינז לפי ערך צום וואַקסען און פאַלען פון דעם אונטערנעהמער-פראָפיט.

כדי אַלזאָ איהר זאָלט ערקלערען דעם צינז, האָט איהר קודם כל געדאַרפט קריטיש בעטראַכטען און אנאַליזירען די פראָ-דוקטיוויטעט פונ'ם קאָפיטאַל אין די הענד פון די אונטערנעהמער — וואָס איהר האָט, ווי מיר האָבען געזעהן, ניט אָנגע-הויבען צו טהאָן.

אָנשטאַט דעם ווילט איהר דערווייזען די יושר'דיגקייט פון קאָפיטאַל-צינז מיט „שלאַגענדע ביישפיעלען“. „כדי דאָס קלאָהר אויפצוואויזען מיט שלאַגענדע ביישפיעלען — זאָנט איהר דאַרטען גופא, ז. 29 — מוז אַלץ פון דאָסניי אָנגעוויזען ווערען אויף דעם, אז מען זאָל קאָפיטאַל תמיד אויפפאַסען אין דעם ריכ-

טינגען זיין און ניט בלויז אלס אַ סומע געלד. אַלזאָ, דער בעל הבית פון אַ שטיק פעלד לייהט עס אוועק אָדער ניט עס אַנאָדערן אין אַרענדע שוין צוזאַמען מיט דער שטעהעדיגער תבואה (זיין קאַפיטאַל) אויף אַ יאָהר צייט בתנאי, אַז איבער אַ יאָהר זאָל יענער איהם דאָס צוריק אָבגעבען אויך מיט דער שטעהעדיגער תבואה. יעדער איינער זעהט דאָ, אַז אָט דאָס אָבגעבען צוריק פונ'ם פעלד מיט דער תבואה דאָס אַנדערע יאָהר איז ניט קיין בעניטיגונג פאַר'ן בעל הבית פון פעלד; אַז ער וועט נאָך פערלאַנגען דערפאַר אַרענדיגעלד אויך, און מיט אַ שכל, וואָרים ער פערלירט דאָך די תבואה פון דעם פערדונגענעם יאָהר. אָט די תבואה, וואָס איז איבערגעלאָזען געוואָרען צום אַרענדאַר, בריינגט איהם דאָך איין ניט נאָר די זריעה פון וועלכען עס וועט אַרויסוואַקסען די תבואה אויף אָבצוגעבען — און אַ וואָסערע בעלויכונג פאַר זיין טרחה — נאָר אַחוץ דעם אַלעמען, אַ ניש'קשה'דיגען דעשטעל מיט תבואה וואָס דער אַרענדאַר קען אָדער פערניצען פאַר זיך אָדער מאַכען צו געלד דורך פערקויף.

איך געפין דוקא אויך דעם דאָזיגען ביישפיעל פאַר זעהר „שלאַגענד“! עס שלאָגט אייך, דהיינו, גלייך אין פנים אַריין, און בעווייזט אַז איהר קענט ניט דענקען!

אַז אַ שטיק פעלד בריינגט תבואה, אודאי, דאָס זעהט מען בע- שיינפערליך. אַז אָבער אַ הויפען געלד — אָדער, לאָמיר זאָגען, אַ באַרג סחורה פון וואָס ניט-איז פאַר אַ מין — בריינגט אויך עפעס אַרויס, און דאַרף דערפאַר איינטראַגען אַ צינז, איז ניט אזוי לייכט צו זעהען, און געזאָלט האָט עס דוקא פון אייך ער- קלערט ווערען. מאָ ווי טהוט איהר דאָס? — גאַנץ פשוט! איהר נעהמט אַן אַפריהער, אַז דער הויפען געלד אָדער דער באַרג סחורה איז פונקט אזוי פראָדוקטיוו, ווי דאָס פעלד, און פּרעגט דערנאָך מיט אַ נצחון: צי דאַרף ניט אָט דער הויפען אָדער דער באַרג, אַלזאָ, אויך בריינגען פּרוכט, אַפילו ווען עס טראַגט נאָר קיין זריעה ניט?

אָבער שוין ניט צו ריידען וועגען דעם אַקער-ביישפיעל — און די אַנדערע גודנע ביישפיעלען, וואָס איהר בריינגט, אַלע מיט איין שטריק צו אַילוסטרירען; איהר נעהמט אַן אַפריהער, אַז דאָס

קאפיטאל, וועמעס פראדוקטיוויטעט איהר זאלט עם ערשט ערקלערען, איז פראדוקטיוו אין ראובן'ס הענד, און פרעגט דערנאך מיט א נצחון: צי שוין-זשע וועט עם ניט זיין פראדוקטיוו ביי שמעון'ען אויך, און צי איז עם ניט, אלזא, א יושר, אז שמעון זאל אָבגעבען ראובן'ען א טהייל פון דער דאָזיגער פראָ-דוקטיוויטעט, וואָס דער לעצטער האָט איהם איבערגעלאָזען? עם איז טאקי אזוי, הערר שולצע: וואָס איז כשר פאר איינעם, איז כשר פאר'ן אנדערען. קוים איז א קרן פראָדוקטיוו אין ראובן'ס הענד, איז דאָס אויך אזוי אין שמעון'ס הענד, און דאָס איבריגע נעהט אלץ כשורה.

מעהר ניט וואָס די זאך איז צו ערקלערען, פון וואָנען עם נעהמט זיך עפעס גאָר אינגאנצען די פראָדוקטיוויטעט פונ'ם קאָ-פיטאל; ווי אזוי עם קומט גאָר אינגאנצען צו ראובן'ען אין די הענד; און צו אנאליזירען דעם כאַראַקטער פון דער דאָזיגער פרוכטבארקייט פון א טויטער זאך, וואָס איז אפילו ניט בעשאַנקען מיט קיין „נאטור-כחות“. אַנשטאָט דאָס צו טהאָן, נעהמט איהר, אונבעמעקטערהייט, פשוט אן א פריהער אלס פאקט דאָס, וואָס איהר האָט צו ערקלערען, און אזוי ארום, האָט איהר עם דאָן בע-ווויזען דורך דעם, וואָס איהר האָט עם א פריהער אָנגענו-מען!

אַט די בריליאַנטענע דענק'מעטהאָדע ציהט זיך אָהן הפסקה דורך אייער גאנצען בוך, און יעדעס זייטעל דאַרטען איז פול מיט ביישפיעלען פון דעם סאָרט. אָבער דעם קלימאָס דערגרייכט אייער געוואַלטיגע דענקונגס-קראַפט באַלד נאָך דער לעצט'בע-טראַכטער שטעלע.

איהר ווענדעט זיך ביי אייער בעטראַכטונג פון צינו געגען די סאָציאליסטען, געגען די „אונפערשטענדיגע“, וואָס ווילען אָבשאַפען פראָצענט און רופט אויס: „יא, צינו איז א לאַסט! שאַפט אָב צינו, און עם איז א סוף צום קרעדיט; און ווען איהר דארפט עם צום נויטהיגסטען האָבען, וועט עם אייך פעהלען!

שוין אָבערעדט דערפון, הערר שולצע, וואָס לעת עתה האָט נאָך קיינער ביי אונז ניט געמאכט דעם פאַרשלאַג, אז מען זאל שוין אָבשאַפען צינו — צי זעהט איהר טאקי באמת ניט איין די

אונפערנלייכליכע לאַגישע שטות'עריי, וואָס איהר האָט אזוי מיס-טערהאַפט צוזאַמענגעפאַקט אין דעם דאָזיגען קורצען זאַץ.

אַלע סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען געוואָלט „אַבשאַפֿען“ צינז אויף פֿרוּדאָנ'ס* שטייגער א. א. וו., האָבען דאָס קיינמאָל ניט גע-וואָלט אויספיהרען באופן, אז איינער זאָל דעם אַנדערן גאָר ניט באַרגען אָדער ער זאָל איהם באַרגען אָהן פֿראַצענט, פֿון אַלגעמיינער מענשען-ליעבע וועגען, ווי דאָס קירכען-געזעץ האָט עס פֿערלאַנגט, און ווי תּורת משה האָט דאָס געפֿאַרדערט, ווע-ניגסטענס, פֿון די אידען צווישען זיך אויפ'ן סמך פֿון נאַציאָנאַל ליטעטס-געפיהל. וואָדען, זיי האָבען דאָס שטענדיג געוואָלט אויס-פיהרען אויף אַזאָן אופן, אז זיי זאָלען דורך פֿאַלקס-באַנקען אָדער שטאַטס-באַנקען א. א. וו., א. א. וו., הקיצור, דורך גאַנץ פֿאַזיטיווע, שטאַטליכע און געזעלשאַפֿט-ליכע איינריכטונגען האָבען זיי געוואָלט אַרנאָניזירען די אונגעצאָהלטליכקייט פֿון קרעדיט, ד. ה. ארויסרופֿען אַ צושטאַנד, וואו יעדער זאָל קענען קריגען** אומזיסט דאָס קאָפיטאַל וואָס ער דאַרף נויטהיג. פֿרוּדאָן האָט דאָס שוין אויסגעדריקט אין נאָמען פֿון זיין צינז-אַבשאַפֿונג, דערמיט וואָס ער האָט עס אָנגערופֿען “la gratuité du crédit” די „אונגע-צאָהלטליכקייט פֿון קרעדיט“. דאָס מוזט איהר דאָך אויך וויסען, וואָרים וועניגסטענס דאָס אָנפֿאַנג-ליכעל פֿון הערר באַסטייאַ האָט איהר דאָך יא געלייענט, און באַסטייאַ'ס דיסקוס-יאָן מיט פֿרוּדאָנ'ען דרעהט זיך דאָך לגמרי אַרום אָט דעם ענין און טראַגט דאָס דאָזיגע קעפעל. מילא, מען קען וועלען בעשטרייטען — און דערצו מיט רעכט אויך — אז דורך די פֿאַרשלעגע פֿון דעם

* ווערט בעטראַכט פֿאַר'ן בעגרינדער פֿון אַנאַרכיזם, הגם אין זיין צייט האָט ער געגאָלטען אַלס אַ פֿערטרעטער פֿון דעם וויסענשאַפֿטליכען סאָציאַליזם. א. א. ר.

** די פֿערשידענע גירסות פֿון לאַסאַל'ס ווערק גלויבען זיך דאָ ניט אויס. לאַסאַל האָט הפנים געשריבען „אָוועקליהען“ (דאָרלייהען) אַנ-שמאַט „ענטלייהען“ ווי דער זין פֿאַרדערט. אויף דעם סמך, שטיצט זיך אויך די הגהה אין דער 1898 אויסגאַבע. די 1878 אויסגאַבע, וויעדער, שרייבט ניט „דאָרלייהען“ און ניט „ענטלייהען“ נאָר פשוט „לייהען“. א. א. ר.

קליינבירגער * פרודאן זאל ווען עס איז קענען אויסגעפיהרט ווערען
אזא רעזולטאט.

אָדער אימיצער וואָלט נאָך אפשר געקענט ווייטער געהן און
וועלען בעהויפטען אַשטייגער, אַז עס איז גאָר בכלל אונט-
מעגליך דאָס ווען עס איז אויסצופיהרען.

אַט דאָס אַלץ טהוט איהר ניט, הערר שולצע: וואָדען, איהר
זאָגט: „אנו, שאפט אָב צינז“ — און אין דעם דאָזיגען זאץ
נעהמט איהר אַלזאָ אַן מינדסטענס אויף אַ רגע די מעגליכ-
קייט פון אַז אָבשאפונג. איהר ווילט עס בכיון אָננעהמען
כדי צו צייגען דוקא וואָס פאַר אַ רואינרענדע רעזולטאטען די
אָבשאפונג וואָלט געהאַט. און ווענדענדיג זיך געגען יענע סאָציאַל-
ליסטען און געגען דעם זין, וואָס די „אָבשאפונג פון צינז“ קען
בכלל האָבען אין דער דיסקוסיאָן פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט,
ברעכט איהר אויפ'ן שטעל אויס מיט אַט דעם גראַנדיעזען זאץ:
„יא צינז איז אַ לאַסט! פרוכט אָבשאפען צינז, ד. ה. פיהרט אויס,
אַז דער קרעדיט זאָל זיין אונגעצאָהלט לויף און אַיט-
ליכער זאָל צו יעדער צייט קריגען אומזיסט
דאָס קאפיטאַל, וואָס ער דאַרף נויטהייג,
און — עס איז אַ סוף צום קרעדיט; און ווען
איהר דאַרפט עס גראַד צום נויטהייגסטען
וועט עס אייך פעלען“!!

בעגרייפט איהר איצט דעם אונזין, פון וואָס עס שטעלט זיך
די האָר קאפּויר, און דעם ווידערשפרוך אין דעם דאָזיגען זאץ?
צו מעג מען, הער שולצע, שרייבען אַ זאץ פון צוויי שורות,
וואו דער פאַרדערזאץ מאַכט בטל דעם הינטערזאץ, און דער הינט-
טערזאץ מאַכט בטל דעם פאַרדערזאץ?

נחת'דיגער דענקער וואָס איהר זייט! דאָס, אַלזאָ, וואָס
איהר פערשווייגט פאַר אייערע אַרבייטער דעם אמת'דיגען
זין, וואָס די פאַרמולע פון צינז-אָבשאפונג האָט ביי יענע סאָציאַל-
ליסטען און אין דער גאַנצער דיסקוסיאָן פון אונזער יאָהרהונדערט
— דאָס איז די אונגעלומפערטע צרה'דיגע בלענדעניש דורך

פ. לאסאל האלט פרודאן'ען פאַר אַ בורזשא, און קוקט אויף איהם
בכלל קרום. א. א. ר.

וועלכער איהר איבערצייגט עם די ארבייטער מיט אַט דעם
נצחונ'דיגען דרעה בנוגע די רואינירענדע רעזולטאטען פון צינד'
אַבשאפונג!

צי איהר זייט טאַקי אזוי אידיאָטיש אָנצושרייבען אזא זאַץ,
ניט מערקענדיג די כתירה דאָרטען, אָדער צי איז עם געטהאָן בכיון
כדי צו מאַכען אַ בלענד — מכה דעם קען זיך איטליכער ענטשייד-
דען ווי אזוי עם געפעלט איהם!

אויף דער אַנדערער כיריה איז נאָך מרמז די שטעלע, וואָס
געהט תיכף פאַר דעם ציטירטען זאַץ. עם לעזט זיך, אַלזאָ, (ז. 32):

„און אַט דער אויספיהר ווערט נאָך פערשטאַרקט, ווען מען
טראַכט זיך אַרײן אין דער לאַגע פון דעם קנאַפער בעמיטעל-
טען אַרבייטער, סײַ ער נעהרט זיך פון דעם וואָס ער פיהרט
אָן אַ קליינעם געשעפט, זיין אייגענס, אָדער ער קריגט שכירות פאַר
זיינע לייסטונגען פון אַנדערע. וואָס וואָלט פון איהם געוואָרען,
ווען ער ציהט זיך צוריק אויף דער עלטער, כדי צו לעבען פון זיין
ביסעל אַבשאַפּאַרעניש, ווען אַט דאָס זאָל איהם ניט איינבריינגען,
ווי ס'ניט איז, עפעס אַן הכנסה? וואָס פאַר אַ געוואַלטיגע סוד
מען וואָלטען דאָס אַט די מענשען געמוזט זאַמלען, כדי זיך צו פער-
זאָרגען אויף דער עלטער, ווען דאָס דאָזיגע אָנגעזאַמעלטע פערמעד-
גען וואָלט ניט אַבגעוואָרפען קיין הכנסה, ווען עם וואָלט ניט אָנ-
געוואַקסען דורך פּראָצענט אויף פּראָצענט אין משך פּוין יאָהרען,
נאָר וואָלט פערשלונגען געוואָרען! ווי ווייט וואָלט דאָס געקענט
דערלאַנגען דער אַרבייטער, דער אזויגערופענער פשוט מענשעל מיט
דעם פּערהאַרעוועטען אַבגעשפּאַרטען געלד? צי ער זאָל דאָס איצט
האַבען אַרײנגעטהאָן אין אַ גאַנבאַרען געשעפט, וואָס ער גיט איבער
אַנאַנדער אַרבייטער, אַבי צו קענען זיך ערנעהרען נעבען איהם פאַר
דער רעשטע פון זיין לעבען, צי ער זאָל דאָס האָבען ביסלעכווייז
איינגעצאָהלט אין איינע פון יענע פּערוואָרגונגסקאַסען פאַר אַבגע-
שוואַכטע אָדער זקנים — אָהן דער נוצבאַרקייט, אָהן דעם רוה,
דורך וועלכען די אַרײנגעלעגטע אַבצאַהלונגען, יאָהר פאַר יאָהר, ווי
פיעל אָדער ווי קנאַפּ זיי זאָלען ניט זיין, ווערען אין משך פון צייט
פון זיך אַלײן צוויי מאָל אזוי פיעל; אָהן דעם, וואָלט זיי נאָר קיינ-
מאָל ניט אָנגעהויבען צו סטאַיען אויף די בעשיידענסטע הוצאות.

טויזענדער וואָלטען זיך געפאָרדערט, אויב מען זאָל זיי פּערטהיי-
לען אויף אַ משך פון לעבנס-יאָהרען, אויף צו דעקען שוין
אַפילו אַ געמאַטערטע עקזיסטענץ, און ערשט דערמיט וואָלט מען
קוים אזוי פיעל דערגרייכט, ווי איצט מיט הונדערטער. דוקא אין
דער קאַפּיטאַל-הכנסה, אין דעם צינז, וואָס איז פּערשריען
געוואָרען פון אזוי פיעל אונפּערשטענדיגע, אין דעם צינז, וואָס עס
טראַנט, ליעגט אַ קיינמאָל ניט אויפּהערענדע מזל ברכה, וואָס קומט
אין לעצטען סך הכל אַלעמען צונויף; און גראַד פאַר'ן קליינעם קאָד-
פיטאַל פון אַרבייטער איז דאָס צום נויטהיגסטען, מעג עס אַפילו
קלעקען נאָר אויף די בעשיידענסטע הוצאות."

ווי חנ'עווריג, הערר שולצע, איהר ווייסט דאָס, ווי אזוי צו
שילדערן דאָ דעם אַרבייטער זיין לאַגע אַלס אַ גאַנץ אַנדערע
און להיפּוכ'דיגע ווי עס איז אין דער אמת'ען, אַבי איהם צו
בעווייזען אז די רווחים פון קאַפיטאַל זיינען פון זיין טובה ווע-
גען! ווערליג איהר שטעלט עס פאַר, איז דער אַרבייטער אויף
דער עלטער — אַ קליינער קאַפיטאַליסט. ער איז אַ שטיר-
לער שותף, אַ קאָמאָנדיטער,* אויב אַפילו ניט גראַד ביי ברעעסט
און געלפּקע און דער דיסקאָנטאָקאָמאָנדיט'געזעלשאַפּט, איז ביי אַנ-
אנדער, „גאַנגבאַרען געשעפט". אַט דאָ, הערר שולצע, גילט שוין
קיין תירוץ ניט מיט דומקייט און אידיאָטסמואָ! אז דאָס איז ניט
דער פאַל, אז אַט דאָס מחיה'דיגע בילד, וואָס איהר צוקט אויס פון
דער לאַגע פון דעם אַלטען אַרבייטער, וואָס לעבט זיך פון רענטע,
איז דער שקראַליין — אַט דאָס ווייסט איהר! און עס וועט
נאָר זיין אייביג צו בעוואונדערן, וואָס אַרבייטער וועלכע דאַרפען
דאָך וויסען זייער אייגענע לאַגע, און האָבען פאַר זיך געזעהען די
לאַגע פון אַלטע אַרבייטער צווישען קרובים און בעקאַנטע, זאָלען
זיך לאָזען זאָגען אַזעלכע זאַכען גלייך אין פנים אַרין און זיך מאַד-
כען ניט וויסענדיג! אָבער די לייטע פּערנעסען, הפנים צוליעב

* אויפ'ן קאָמערץ לשון הייסט אַ „קאָמאָנדיטער" אַ מיטגליעד פון אַ
פירמאַ, וואָס האָט אַרײַנגעלעגט געלד דאַרשען אָבער מישט זיך ניט אין
דער פּערוואַלטונג, הגם ער נעהמט, פּערשטעהט זיך אָב זיין הכנסה, וואָס
קומט איהם; מיט אײַן וואָרט ער איז אַ „שלאַפּעדיגער" אָדער שטילער
שותף". א. א. ר.

דער רייצענדרער בעשרייבונג פון אייער מחיה'דיגען גן-עדן,* אי אן
הונגער אי אן דאָרשט, אן זכרון און אן זכרונות.
והשנית, וויבאלד, ווי איהר נעהמט אויף א רגע אן אין דעם אָנ-
געכאָפטען פאל אייערען, די פראָדוקטיוויטעט פונ'ם קא-
פיטאל, דער קאפיטאל-רוח, פאלט אראָב, טאָ פּרעגט זיך וואוהיך
זשע וואָלט דאָ געפאלען יענער איינטראָג פון
דער אייראָפּעאישער פראָדוקציע, וואָס איז
ביז אהער צוגעפאלען אויפ'ן השבון פון
קאפיטאל, און שטעלט צונויף דעם קאפי-
טאל-פראָפיט? אין וואסער אריין דאָך ניט! נו, און אויף
דער לבנה אויך ניט! הכלל, עס וואָלט אריינגע-
פאלען אין די קעשענעס פון די, וואָס אר-
בייטען.

דאָס, אַלואָ, האָט איהר דאָך אויך געמוזט וויסען, אָבער
איהר האָט באין אופן ניט געקענט פון דער איצטיגער
לאַגע פון די אַרבייטער אויספיהרען א וועלכען ניט
איז פועל יוצא אויף אזא צושטאַנד, וואו די גאַנצע
פראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבייט, וואו דער
גאַנצער פּערדינסט, וואָס פאלט היינט צו אויפ'ן
השבון פון קאפיטאל, וואָלט אריינגעפאלען
אין די קעשענעס פון די אַרבייטער!

און אָט פון אַזעלכע קלאָגעדיגע בלענדענישען איז צוזאַמען-
געשטעלט, ווי מיר האָבען שוין אָנגעוויזען ביז צום נמאס ווערען,
אייער גאַנצע מאַכערייקע, טריט אין טריט. אָן מען איז שוין
גובר דעם עקעל און מען מישט אויס אָט די קאַשע, בלייבט קלעפען
אויף יעדען איינעם פון די פינגער — א י די אָט ס ט ו אָ און
ש ק ר !

אויף אַזעלכע אונגעלומפּערטע פּאַקוסען, דורך וועלכע איהר
זייט סיסטעמאַטיש עוקר מן השורש דעם פּערשטאַנד פון דעם
אַרבייטער, פּערנעבעלט זיין אורטהיילס-קראַפט און פּערפינסטערט
איהם יעדען קלאָהרען בליק, טאַמער האָט ער זיך שוין צו אַזוינס

* אין טעקסט „עלדאָראַד“, ד. ה. „א גאלדען לאַנד“, בעציהענדיג זיך
אויף אַ רעגענדע אין דער שפּאַנישער מיטהאַלאַגיע. א. א. ר.

אליין פון זיך ארויפגעארבייט — אויף אזא אויסגע'חשכונ'טען
שווינדעל, אויף אזא בכיון'דיגער פערשטומפיונג פון די מאסען,
שטיצט איהר — ס'ארא לעסטערונג! — צווישען די ארבייטער,
אייער פרעטענויע אויפ'ן טיטול „ל ע ר ע ר“ זייערער!

הערר שולצע! סידען ס'איז שוין ניטאָ קיין דין ומשפט
אויף דער וועלט, און קיין כח מעהר אין מיין האנד — אויב א י ע י
נאָמען וועט נאָך אמאָל צווישען די ארבייטער ניט ווערען אַ
ס י מ ב אָל. ווי דער נאָמען פון אייער ליטעראַרישען פּאַרנענגער*,
פאַר אלע, וואָס געהען אין אַט אזוינע דרכים.

און ניט נאָר צווישען די ארבייטער! וואָרים עם זיי-
נען נאָך פאַרהאן אין א י ע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט מענער,
וואָס האַלטען די סיסטעמאַטישע פערשטומפיונג פון פּאָלקס-גייסט,
די בכיון'דיגע פערבלענדונג פון די מאַסען, כדי זיי צו מאַכען בויג-
נער פאַר די אינטערעסען פון די קאָפיטאַליסטען — פאַר א פ ע ר -
ברעכען!

* לאַסאַל מיינט דאָ יוליאַן שמידט, דעם ליטעראַטור-היסטאָריקער.
זעה דאָס שער בלאַט פונ'ם בוך, און אויך דעם אָנהויב פון לאַסאַל'ס פּאַר-
וואָרט. א. א. ר.

דריטעם קאפיטעל.

טויש, ווערטא און פרייע קאנקורענץ.

מיר געהען פארביי די צוויי סעקציעס פון אייער „קאפיטאל“— אונזין,* וואָס פּאָלנען נאָך אַט דאָ ביי אייך, און וואָס וואַריאירען אַלץ וויעדער און אָבער די זעלביגע גרונד-טהעמא אין אַלע מעגליכע פּערדערהענישען, וועלכע דאַרפֿען זיך אויספּלאַנטערן פון זיך אַליין דורך דעם אַלעמען, וואָס איז שוין ביז אַהער געזאָגט געוואָרען; טהיילווייז זאָלען זיי נאָך אויך פון אונז שפּעטער פּאַרבייגעהענדיג בעטראַכט ווערען.

אַט דאָ וועלען מיר נאָר כאַפּען אַ לויפּעדיגען קוק אויף דער לומדות פון אייער דריטען קאפיטעל „טויש, ווערטא און פרייע קאנקורענץ.“

שוין דער סדר גופאָ פון אייערע קאפיטלען איז קלאַסיש און בעווייזט די טיעפּקייט פון אייער בקיאות אין עקאָנאָמיע! תּחלה, בעהאַנדעלט איהר „דאָס קאפיטאל“* און דערנאָך בעהאַנדעלט איהר „טויש, ווערטא, און פרייע קאנקורענץ“. בעת די קאטעגאָריע „קאפיטאל“, סיי אין דער עקאָנאָמישער ווירק-ליכקייט און סיי אין דער טהעאָרעטישער ענטוויקלונג פון בעגריף, איז דאָך גראָד די פּאָלגע פון די קאטעגאָריעס „טויש און, ווערטא“, און דיאָ בידע מוזען אַלזאָ, על כּל פּנים, געהען אַפּריהער, בכּדי דאָס „קאפיטאל“ זאָל קענען אַנאַליזירט און בעגריפּען ווערען.

אויך מאַכט עס דערווייל גאָרניט אויס, און כּלעבען, אין דער דאָזיגער גלייכניגליטיגקייט ליעגט אַ מיין גערעכטיגקייט צו זיך, וואָס ווייזט אַז איהר קריוודעט זיך ניט.

* (וואָרט-שפּיעל פּנים צווישען „קאפיטאל“ אַלס עקאָנאָמישע קאטעגאָריע און „קאפיטאל“ מיינענדיג „גלענצענד“, „מייסטערדיג“. דער אויסדרוק קען אַלזאָ זיין אוי „שטות'עריי איבער קאפיטאל“ און אי „בריליאַנטענע שטות'עריי“. — א. א. ר.)

** (דאָ פּעהלען עטליכע ווערטער אין דער 1878 אויסגאבע. א. א. ר.)

וואָרים גאַנץ געוויס, ווערליג איינער פערשטעהן וואָס ענט-
 וויקלען אַ בעגריף הייסט, איז קיין ברעקעל חלוק ניט פאַרהאַן אין
 דעם, צי עפעס ווערט בעהאַנדעלט אויפ'ן אָנהויב צי ביים סוף.
 זאָל דאָס נאָך זיין עפעס אַ בגעלערנט איינס פון
 צווייטען; זאָל דאָס נאָך זיין עפעס ענטוויקעלע-
 פונ'ם פריהערדיגען; זאָל דאָס נאָך זיין אַ שטיקעל סדר אין
 גאַנג. אַלץ איז רק אָבער אַמאָל און וויעדער אַמאָל, די איבער-
 חור'ונג אין ווערטער, וואָס מיינען איינס און דאָסזעלבע, פון
 סתם-געוואָנטע און געדאַנקענלאָזע פערזיכערונגען. אַיז, קענט איהר-
 זשע טאַקי אַרומשמועסען טויש און ווערטה נאָכדעם, ווי איהר האָט
 שוין פריהער אַרומגערעדט דאָס „קאַפיטאַל“: און מיר, פערשאַלטען
 פון גאָט אַרומצולויפען הינטער אייך מיט'ן קריטישען קאַנטשיק,
 מוזען שוין אָבמאַכען ביי זיך, אַ ברירה האָבען מיר דען, נאָכצופאַל-
 גען אייער משוגע'נעם גאַנג.

נאָכדעם, ווי איהר האָט אונז אַלואָ שוין ביז אַהער אין אייער
 גאַנצען בוך, נאָכ'ן אמת'דיגען תוכן נאָך, מעהר גאָרניט געזאָגט.
 ווי דאָס איינע וואָרט: טויש, טויש, טויש, נעהמט איהר זיך ערשט
 איצט ווידער בעהאַנדלען דעם „טויש“. דאָס הייסט: אונטער'ן
 קעפּעל „אייגען-אינטערעס“ און „טויש“ צושמירט איהר אין די אַי-
 בעלדיגסטע פלאַכקייטען אויף 11 זייטען, נאָכאַמאָל, אָט דאָס וואָס
 איהר האָט שוין פריהער מכה דעם געזאָגט; און געהט איבער
 (ז. 59) צו דער בעהאַנדלונג — אָדער גיכער צו דער מיס-האַנדלונג
 — פון דער אינטערעסאַנטער עקאָנאָמישער קאַטעגאָריע פון
 ווערטה.

דאָ וועלען מיר אייך ווייטער שענקען ספּעציעלע אויפּמערק-
 זאַמקייט. מחמת דאָס וועט אונז ווידער געבען די געלעגענהייט,
 פונקט ווי פריהער, צוצוקומען צו פּאָזיטיווע אויספיהרונגען.
 איהר פערנעהמט זיך ביי דער לעהרע פון ווערטה וויי-
 טער אויפ'ן שטייגער פון באַסטיאָ, וועלכער איז בכלל דער איינציג-
 גער מקור פון אייער לומדות — און זיין בעקאַנטער טהעאָריע פון
 „די ענסט“, וואָס אויפצולייזען זי אין איהר לגמרי'דיגער
 אַינזעניגסטער נישטיגקייט וועט זיין די אויפ-
 גאַבע פון דעם ווייטערדיגען. נאָר ניש'קשה, אַ היבש ביסעל פון די
 אַמוואַנטסטע שמות'ערייען, אין די פערשיעדענסטע ריכטונגען, קר

מען נאָך אויף אייער אייגענעם חשבון — וואָרים איהר שטייגט אַרײַ
בער באַסטיאַן, וועלכער איז אמת טאַקי ניט געווען ניט
קיין עקאָנאָם און ניט קיין דענקער, איז ער אָבער כאַטש לכל הפחות
געווען דאָס, וואָס די פראַנצויזען רופען אָן אַ „גױסטרייכער פּלאַפּ־
לער“ — נאָר, פונדעסטוועגען, וועלען מיר אין דעם ווייטערדיגען
זיך האַלטען נאָר אָן עצם פון אייער פונאַנדערלעגונג, אָן דעם, וואָס
איהר האָט בשותפות מיט באַסטיאַן.

איהר זאָגט, אַלזאָ, אז בײַ יעדען אויסטויש בערעכענט, שאַצט
יעדער פון די טוישענדע צדדים „דאָס, וואָס ווערט פון איהם גע-
פאָרעט; און, דאָס, וואָס ער בעקומט דערפאַר אַנטקעגען; אין
אז נאָר יעמאָלט ענטשליסען זײ זיך צום אויסטויש, ווען יעדער צו
געפינט בײַ דעם דאָזיגען פערנלייך, אז דאָס, וואָס ער זאָל געבען
אַדער לײסטען פאַר'ן אַנדערן, קאָסט איהם ווינציגער מיה און
געלד, ווי צו פראָדוצירען די זאַך, וואָס ער בעקומט דערפאַר“ און
דאָרויף דעפינירט איהר: „דער ווערט איז יענע פערהעלט-
ניס צווישען די זאַכען אָדער די ענסט-לייטונג-
גען, אויף אויסגעביטען צו ווערען, וואָס מען האָט איינגעפונען דורך
דער פערנלייכונג, וועלכע איז אַראַנזשירט געוואָרען פאַר אַט דעם
צוועק.“*

דער אַלטער זאַץ פון אַראַם סמיטה, אז די אַרבייט איז

* באַסטיאַ (אַרמ. עקאָנ. ז. 143) דעפינירט:

“Je dis donc: la valeur c'est le rapport de deux services échangés.”

„אײך זאָג, אַלזאָ: „דער ווערט איז די פערהעלטניס צווישען צוויי
אויסגעטוישטע די ענסטלייטונגען.“ דערמיט וואָס איהר,
פאַרקעהרט, זאָגט: „די פערהעלטניס צווישען די זאַכען אָדער
די ענסטלייטונגען, אויף אויסגעביטען צו ווערען, וואָרפט
איהר ניט-וילענדיג אום, צוליעב אייער אונגעשיקטקייט, באַסטיאַ'ס גאַנ-
צע דעפיניציע! זײן דעפיניציע איז, לכל הפחות, נאָך דער פאַרם נאָך,
אַ דעפיניציע, און דאָס טאַקי צוליעב דעם וואָס זײ לאַזט אויס די „זאַ-
כען“ און אלס מאַסשאַטאַב פון זײער ווערטה גיט זײ אָן די
לייטונגען, ווי אַזױ, וועלען מיר שפעטער זעהען — וואָס פאַר
דערן זיך אויף זײ צו שאַפען. אַזױ געפינט מען כאַטש א מאַסשאַטאַב פאַר
דעם, וואָס מען זוכט (דעם זאָך-ווערטה). איהר אָבער דערמיט, וואָס איהר
רוקט נאָך אַרײַן אין באַסטיאַ'ס דעפיניציע דאָס וואָרט „זאַכען“ אויך,

דער מקור און דער פאקטאָר פון אלע ווערטער, * וועלכער טרעט נאָך ביי איהם אויף, אָפּט פערבונדען מיט ספּקות און ווידערשפרוך, וואָס ביי ריקארדאָן אָבער ווערט עס דערנאָך ענטוויקעלט ביז צו אַ קאָנ־ סעקווענטען און שטרענג דורכגעפיהרטען סיסטעם — אָט דער דאָר זיגער זאָץ בלייבט נאָך שמעהען, וואָס אַנבעלאַנגט די ווערטער, ביי באַסטיאָן אויך; אין תּוֹך אַרײַן, ווערט עס דוקא, ווי מיר וועלען שפּעטער אויפווייזען, פּערוואַנדעלט ביי איהם אין דעם שאַרפּסטען היפּוך. וועדליג די אויסדריקע, בלייבט עס, אַלזאָ, שמעהען ביי אייך אויך, און אַזוויזשע נעהמט איהר זיך טאַקי תּכּה נאָך דעם בעווייזען בפּירוש, נִזְע עס איז ניט די שטאַפּליכ־ קייט פּונ'ם אַרטיקעל, וואָס שטעלט מיט זיך פּאַר דעם ווערט, אַלץ וואָדען, די סעריע „די ענסטלייסיטונגען“, וואָס שטייערן־ביי צו דער פּראָדוקציע פון דעם. און דערביי פּאַסירט מיט אייך אַ מאָדנער אומגליק! איהר ווילט דאָס דאָזיגע קלאָהר מאַכען אויף אַ טויז העמדער, זאָגט איהר אויף ז. 60: „לאַמיר נעהמען אַן אַרטיקעל פון אַלגעמיינסטען געברויך, אַ טויז העמדער. כּרי איך

* אַדאַם סמיטה מה. 1, ז. 60, גאַרניעה אויסגאַבע: „דער פּאַקטישער פּרייז פון יעדער זאַך, דאָס וואָס עס קאָסט, אין דער אמת'ען, יעדערען וואָס האָט אַ בעדערפּליש פּאַר דעם, איז די מיה און אַנשטרענגונג וואָס פּאַדערט זיך אויף צו קריגען דאָס. — — — — וואָס מען קויפט פּאַר געלד אָדער מיט סחורה, איז געקויפט מיט אַרבייט, פּונקט אַזוי ווי דאָס וואָס מיר בעקומען דורך אַ דירעקטער אַנשטרענגונג פון אונזער קערפּער. דאָס דאָזיגע געלד, און די דאָזיגע סחורה פּערשפּאַרען אונז אין דעב־אָ פּאַל אָט די אַנשטרענגונג פון אונזער קערפּער. דאָס דאָזיגע געלד, און די דאָזיגע סחורה פּערשפּאַרען אונז אין אָט דעם פּאַל די אַנשטרענגונג. עס איז אין זיי פּאַרהאַן דער ווערט פון אַ געוויסער קוואַנט־מייסער אַרבייט, וואָס מיר בויטען אויס אויף דעם, וואָס, לויט מען איז זיך משער, איז פּאַרהאַן אין אַ גלויכער מאַס אַרבייט. די אַרבייט איז געווען דער ערשטער פּרייז, די טבעת וואָס איז בעזאַהלט געוואָרען לכתחילה ביים אַנקויף פון אלע זאַכען. א. א. וו. א. א. וו.“

כאַכט ניט־ווילענדיג פון דעם אַ תּל, און פּערוואַנדעלט עס אין דער גיוסט־ רייכער דעפיניציע: דער ווערט פון אַ זאָך איז די פּערעהעלטיג צווישן זאָכען אַן אַנטיק! נאָר איך שענק אייך שוין דאָס, פּונקט ווי נאָך אַ צעהן טויזענד אַנדערע זאַכען!

זאל זיי מיר איינשאפען, קען איך עס מאכען אויף א טאָפּעלען וועג. איינמאל, קויף איך זיך איין די פּלאַקס פון פּויער, און גיב דאָס אַוועק אין דער שפינעריי, וואָס שטעלט מיר צו רעם גארן. דאָס דאָ- זיגע טראָג איך וויעדער אַוועק צום לייַוואַנט-וועבער, און די פאר- טיגע לייַוואַנט גיב איך אַוועק צום בלייכען, דערנאָך בעשטעל איך די נעהטאָרין, און איצטער ערשט בעקום איך די העמדער פּאַרטיגע. די אַלע פּערזאָנען, וואָס האָבען מיר פּערשאַפט די דאָזיגע לייסטונג- גען, מוז איך בעצאָהלען; טאָ וואו ליעגט דאָ דער ווערטה פון די העמדער, פון דעם פּאַרטיגען פּראָדוקט פון אַלע זייערע לייסטונגען? בעשוינפּערליך אין אַלע לייסטונגען, אינאיינעם גענומען, וואָס עס האָבען זיך געפּאַרדערט זיי צו פּראָדוצירען און מיר צו צושטעלען. אַט זיי בעשטימען די מאָס פון מיין געגען-לייסטונג, [ד.ה.] דעם לויין וואָס איך דאַרף אַבצאָהלען פאַר יעדער לייסטונג בעזונדער; און אין תּוֹך גענומען, האָב איך מ'ע ה'ר ג'אָר נ'יט בעצאָה'ל מ, ווי שכירות, און בשום אופן נ'יט פאַר קיין העמדער."

דער אומגליק, וואָס פּאַסירט דאָ מיט אייך, בעשטעהט אין דעם וואָס, אויב דאָס זאָלען זיין באַוועלנע העמדער איז, באַס אין דעם פּרייז פאַר די פּראָדוקטען, לאָזט איהר די וועלט אויסצאָהלען אייער פּריינד רייכענהיים, "ניט מעהר ווי אַרבייטס- שכירות", נעהמט איהר ביי איהם אַוועק יעדען קאַפיטאַל-פּראָ- צענט און קאַפיטאַל-פּראָפּיט, וואָס ער האָט דערווייל געמאַכט אָן זיי- נע באַוועל-גאַרן, און וואָס ער האָט שוין — ווי קלערט איהר — מסתמא אייך אויף להכעיס געבראַכט אין א זיכערען אָרט!

אַהן המצאות, הערר שולצע, אויב אין פּרייז פון די פּראָדוקטען ווערט "גאַר נ'יט בעצאָה'ל מ א-ח'וץ אַרבייטס- שכירות", טאָ פון וואַנען וואָלטען דאָס געקומען די פּראָפּיטען פון די קאַפיטאַליסטען און די פּראָצענטען פון די קאַפיטאַלען? דונקעל, דונקעל, ווער ווייס אויף וואָסערע באַסטיאָ'ס אומ- וועגען איהר האָט אפּשר יאָ עפעס געהערט פון יענעם טיעפען און גרויסען זאַץ, ר'ק אַר דאָ'ס, וועמעס שרש עס געפינט זיך אין די ציטירטע ווערטער פון אַדאַם סמיטה, וואָס איך האָב געבראַכט אין דער לעצטער אָנמערקונג, און פון וועלכען די גאַנצע מאָדערנע ווי- סענשאַפּטליכע עקאָנאָמיע מוז זיך אָנהויבען: פון דעם זאַץ אז אין

פרייז פון די פראדוקטען ווערט מעהר ניט בעצאָהלט, ווי אַר-
בייטס-כמות'ן* (אַרבייטס קוואַנטיטעטען). און איהר,
טהייערער תכשיט, האַלט גאַנץ פראַסט אַרבייטס-כמות'ן און
אַרבייטס-שכירות פאר איינס און דאָסזעלבע, און אַזוי — זיך
שוין צופיהרט די הענד — לָאָזט איהר ניט צו, אַז אין די פרייזען
פאַר פראַדוקטען זאָל עפעס בעצאָהלט ווערען אויסער אַרבייטס-
שכירות**! — ווי בערוהיגענד עס מוז דאָס פאַרט קלינגען פאַר
אַרבייטער-אויסערען! אָונפערגלייכליכער שולצע! אין דער נפקאָ
מינה צווישען אַרבייטס-כמות'ן און אַרבייטס-שכירות, אין
אַט דעם קליינעם קנייטש, אַרום וועלכען איהר טאַפט אַזוי מעשה
בער, שטעקט כמעט די גאַנצע פּאַליטישע עקאָנאָמיע, און גאַנץ
בעוונדערס שטעקען דאָ דער גאַנצער פראַצענט און פראַפיט פון די
קאַפיטאַליסטען!

איז אייך אַלץ עגאַל, לעהרער פון פּאַליטישע עקאָנאָמיע, מיי-
נער!

זעהט איהר, פון אַזעלכע שטות'ען איז שוין באַסטיאָ גופא
פּטור.

אויך באַסטיאָ, פונקט ווי סיי און די גאַנצע פראַנצויזישע
שולע, בעטראַכט קאַפיטאַל-צינו און פראַפיט אַלס קאָנסטיטואירענדע
(צוואַמענשטעלענדע) פאַקטאָרען אין די פרייזען
פון אַרטיקלען, און אין דעם, זאָלען זיי, נאָך איהם נאָך,
בעצאָהלט זוערען פון די פּערברויכער*** — און פון ער-

* „אַרבייטס קוואַנטאַ“.

** דאָס-אַ איז נאָך דערצו בשום אופן ניט קיין שרייב-פּערזעהען
חלילה ביי אייך, נאָר אַ גאַנץ דאָגמאַטישע פאַרשטעלונג וואָס חזר'ט
זיך איבער אומעטום. זעה צ. ב. ז. 64 פון אייער קאַמעכזום:
„און אַלע געלד-אויסלאַגען לויזען זיך, סוף כל סוף, וויעדער אויף
אין אַרבייטס-שכירות“; דאָסזעלבע אויף ז. 60, 86 און אַנדערשוואו.

*** באַסטיאָ בעטראַכט דעם פראַפיט, מיט וועלכען דאָס קאַפיטאַל
ווערט פּערגיטיגט פאַר דער לויסונג, וואָס דאָס דאָזיגע טהומט אויף פאַר
דער פראַדוקציע, בפירוש אַלס אַ בעזונדערען עלעמענט, וואָס ווערט אויס-
געצאָהלט פון דעם פּערגיזער אין פרייזען פון די פראַדוקטען, צ. ב.
אַרמ. עחק. ז. 230: „פון אַלע עלעמענטען, וואָס שטעלען צוזאַמען דעם

גען וואו מוז עס דאך קומען, וואָרים פאַרהאַן איז עס דאָך, און נאָך ווי פאַרהאַן, דער דאָזיגער קאַפּיטאַל־פּראָפּיט ! — פאַרקעהרט, וויעדער, די נאַנצע ענגלישע שולע, זינט ריקאַרד דאָן, האַלט זיך ביי דעם, אַז קאַפּיטאַל־צינו און פּראָפּיט זיינען גאָר נישט קיינאָס אַז קאַנסטיטואירענדע פאַקטאָרען פון די פּרייווען אויף אַרטיקלען, אַז אין פּרייו אויף זאַכען ווערט גיכער בעצאָהלט בלויז

ס'הייל ווערטה * פון אַ וועלכען פּראָדוקט, (de tous les éléments qui composent la valeur totale d'un produit quelconque) איז דער יעניגער, פאַר וועלכען מיר וואַלטען בעדאַרפט בעצאָהלען מיט בעזונדערן פּערגעניגען, דער קאַפּיטאַל־צינו, אַדער דאַרמען אויף ז. 223 : „זעהר ציה'דיגע עקאָנאָמען זיינען די, וואָס מיינען אַז מיר בעצאָהלען פּראָצענט פאַר קאַפּיטאַל, נאָר ווען מיר באַרגען דאָס דאָזיגע“. גלויב דער־נאָך איז ער מסביר אַז דער קאַפּיטאַל־פּראָצענט ווערט בעצאָהלט אין די פּרייווען פון די אַלע פּראָדוקטען. באַסטיאָ זאַגט בפּירוש, צ. ב. אויף ז. 157, וואו ער איז דאָס מסביר דורכ'ן משל מיט די קוילען :

(c'est la totalité de ces travaux qui constitue la valeur) „וואָס שמעלט צוזאַמען דעם ווערטה פון די קוילען, איז דער ס'הייל פון די דאָזיגע אַלע אַרבייטען“. און דאָ איז דאָס וואָרט „אַרבייטען“ גענומען, ווי עס טרעפט לאַרוב ביי באַסטיאָ, אין ריקאַרדאָ'ס זין פון אַרבייטס־כח ות, וואָס פאַרדערן זיך אויף צו שאַפען אַ פּראָ־דוקט. אָבער אפילו באַסטיאָ אַליוון, ווי ליגנעריש דער דאָזיגער שריפט־שמעלער זאל שוין נישט זיין, וואַלט נישט געקענט פועל'ן ביי זיך צו זאָגען : עס איז דער ס'הייל „des salaires“ (אַרבייטס־לוינען), וואָס שמעלט צוזאַמען דעם ווערטה פון די קוילען, אַנשטאַט „עס איז דער ס'הייל פון „des travaux“ (אַרבייטען). אַוועקצושמעלען אזוי קאַלטבלויטג אויף אַ גלויכער וואַגשאַל אַרבייטס־כחות'ען און אַרבייטס־לוינען — אויב עס ווערט געטהאָן ביודעיס, און אומשטיינס געזאַגט, ווי אזוי וואַלט מען געקענט אַנרופען אַן עקאָנאָם, וואָס נעהמט זיך דאָס אויספיהרען, נישט־וויסענדיג — איז אוינס פון יענע פּערטומלענישען וואָס בעפלעקען די ליטעראַטור, פאַר וועלכען עס לאַזט זיך גאָר קיין נאָמען נישט געפינען. און ווערט נאָך אזוינס בעגאַנגען אין רעפּעראַטען פאַר אַרבייטער, קען מען גאָר קיין ווערטער נישט געפינען אויף אַנצורופען עס, ווי אזוי עס פּערדינעט. — דער חלוק צווישען אַרבייטען, אַרבייטס־כחות'ען און אַר־בייטס־כחות ווערט אויבען, פונקט ווי אין ווייטערדיגען המשל, דייטליך דורכגעפיהרט.

* [טאָטאַל־ווערטה] איז פּערגרייזט אויף „טוישווערטה“ אין דער 1878 אויסגאַבע. א. א. ר.]

פאר אַרבייטס-כמות'ען. אויב דאָס איז אמת, געהט פון דאָנען אַרויס דער ווייטערדיגער פּועל יוצא, וואָס איך האָב ענטווי- קעלט בקיצור אין מיין „אַנטוואָרטשרייבען“*. אז דער קאָפיטאַל- פּראָפיט געהט זיך פון דעם חלוק צווישען דער פּערגיטיגונג פאר די אַרבייטס-כמות'ען מצד די פּערברויכער און די אַר- בייטש-כירות מצד די אונטערנעמער; מיט אַנדערע ווערטער: אז עס שאַפט זיך דורך אַן אָבצוג פּונ'ם אַרבייטער'ס אַרבייטשכר; און דורך דעם דאָזיגען אָבצוג ווערט טאַק די פּערגיטיגונג פון אַרבייטער פאר דער פּולער מאָס אַרבייט, וואָס ער ליפּערט, — אַראָבגעזעצט ביז'ן אַרבייטס-לויז. די גאַנצע סאַציאַלע פּראָגע, פּונקט ווי די גאַנצע פּאַליטישע עקאָנאָמיע, דער חלוק צווישען דער גאַנצער פּראָנאָזיזשער און ענגלישער שולע — אַלץ שטעקט, אַלזאָ, אין דעם קנייטש פון דער דאָזיגער נפּקא מינה צווישען אַרבייטס-כמות און אַרבייטס- לויז.

איהר, אין אייער קאָמישער אַנוויסענהייט, הויבט גאָר ניט אָן צו וויסען, אז עס איז גאָר פאַר אַן אַזא חלוק, און אזוי אַרום לאָזט איהר מיר-ניט-דיר-ניט די קאָפיטאַל-פּראָצענטען פּערשווינדען פון דער וועלט, דערמיט וואָס, נאָך אייך נאָך, זאָל אין דעם פּרייז פון די פּראָדוקטען בעצאָהלט ווערען כלויז „שכירות“!

גאָר דאָס, פאַרפייגעהענדיג!

היינט ווילט איהר ווייטער צייגען, אז דער ווערט — וואָס איהר פּערשטעהט שטענדיג, און מיט רעכט, אין דעם זין פון טויש- ווערט — ליגענט ניט אין דער ניצליכקייט פון די זאַכען, און כדי צו בעווייזען דעם דאָזיגען, אַן אַן-פאַרזיך ריכטיגען, גאָר פשוט'ען און אַזש טאָטאַלאָגיש קלאָהרען זאַץ — וואָרים אַוראי איז דאָס אזוי גוט ווי טאָטאַלאָגיש, [צו זאָגען], אז דער טויש- ווערט ליגענט ניט אין נוי-ווערט — קלייבט איהר, וויעדער, אויס אַ שלאָגענדען ביישפּיעל, ד. ה. אַ ביישפּיעל, וואָס שלאָגט אייך וויעדער רעכטס און לינקס אין פנים אריין.

איהר זאָגט, (ז. 63): „זאָל מען געהמען, למשל, אַ פּראָסטע זעמעל, וואָס קאָסט געוועהנליך אַ פּאַר גראַשען; בעת אַ הונגער. אַדער אין אַ בעלאַגערטער שטאָרט. קעהר עס אַמאָל זיין מיט גאָלד * אָפּענעס אַנטוואָרטשרייבען, ציריך, מעיער און צעלער, 1863, ז. 17.

אָבצווועגען. אויפ'ן סמך פון דעם געבעקס-שטאָף, אָדער פון דער ניצליכקייט דערפון, קען מען דאָס קיינמאָל ניט ערקלערען, וואָרים בנוגע דעם האָט זיך דאָך נאָר ניט געביטען. די בעשטאַנדרטייִר לען פון דער זעמעל, די נאַהרונגס־קראַפט דערפון, דורך וועלכער עס ווערט געשטילט דער הונגער, זיינען דאָך אין ביידע פעלע גע־ בליבען דיזעלכע; און פונדעסטוועגען איז דער חלוק אינ'ם ווערטה אַ געוואַלטיגער."

דאָס הייסט וואָרט־געשווילעכץ אַביסעל; ס'אַרע עם האַרצות אַביסעל!

אַנשטאָט צו בעווייזען, וואָס איהר ווילט דורך דעם בעווייזען, בעווייזט יענער ביישפיעל בלויז, אַז איהר האָט לחלוטין קיין ידיעה ניט אין דעם עקאָנאָמישען מאַטעריאַל, מחמת צוליב די פאַקטישע בעדינגונגען, אין וועלכע איהר האָט די זאָך אוועקגעשטעלט, געהער זיך עס אָן מיט זאַכען פון אַ גאַנץ אַנדער סדר.

אַלע זאַכען, נאָך ריקארדאָ'ן* נאָך, צופאַלען, בנוגע דעם פרייז, אויף צוויי מינים: אין אַזעלכע, וואו זייער צאָהל קען פערמעהרט ווערען אויף וויפיעל מען וויל־נאָר, און אין דער קליינער צאָהל זאָ־ כע, וואָס קענען ניט פערמעהרט ווערען אויף וויפיעל מען וויל.

ביי אַרטיקלען פון ערשטען מין ווערט אפילו דער מאַרק־פרייז אויך לכתחילה בעשטימט דורך דער פעהעלטנים צווישען דעם אָנ־ באָט און דער נאָכפראַגע, אָבער אזוי ווי דער דאָזיגער אָנבאָט קען אויף וויפיעל־נאָר פערמעהרט ווערען, ווערט שוין דער פרייז פון די דאָזיגע אַרטיקלען, אויפ'ן סוף, בעשטימט דורך זייערע פראָדוקציע־קאָסטען.

די אַרטיקלען פון צווייטען מין, פאַרקעהרט, די וואָס קענען ניט פערמעהרט ווערען לויט'ן וואונש, האָבען אַ מאָנאָפאָלי פרייז, ד. ה. זיי הענגען לחלוטין אָב פון דער צאָהל וואָס איז בנמצא לפי ערף צו דער נאָכפראַגע אויף זיי, וואָס וועגען איהר לאָזט זיך ערשט אורטהיילען, ווען אַ בעשטימטער פרייז ווערט געשטעלט: אָט למשל ביי די פראָדוקטען פון זשעניע. בילדער פון ראַפּאַעל זיינען

* ריקארדאָ, פרינספּלס אַוו פּאָליטיקל איקאָנאָמי, טה. 1, ז. 4, קאַנ־ סטאַנציע אויסג.

זאכען, וואָס לאָזען זיך בשום אופן ניט פערמעהרען לויט'ן וואונש, מעג מען מי יודע וויפיעל קאפיטאל און ארבייט פערווענדען דארט.

זייער פרייז קען דערפאר זיין 30,000, 50,000 אָדער 100,000 טאלער. עס שטעהט מהויז אַיעדער שייכות צו זייערע פראָדוקט ציאָנס-קאָסטען. דאָסזעלבע איז מיט'ן פרייז פון זעהר זעלמענע וויינען, אַזעלכע וואָס קענען נאָר געדייהען אונטער גאַנץ בעזונדערע אומשטענדען, א שטייגער דער קלאָדע וואו און דער פרייז איז דאָ לויטער מאַנאַפאָלי-פּאַרזיז, וואָס ווערט אלעמאָל בעשטימט, ווי דאָס איז דער פאַל דוקא ביי אלע* מאַנאַפּאָלען, דורך דער פּערהעלטניס צווישען די פאַרהאַנענע ראַפּאַעלס א. א. וו. צו דער צאָהל קויפער, וואָס יאווען זיך נאָך אלס גרייטע בעלנים אויף יענע פרייזען.

מיט פּערשיעדענע ענדערונגען, וואָס זיינען אונז דאָ ווייטער ניט נוגע, איז דער געדאַנק פון דער דאָזיגער איינטהיילונג אָדער אונטערשיידונג, וואָס ריקארדאָ האָט געמאַכט, אָנגענומען געוואָרען פון דער גאַנצער וויסענשאַפּטליכער עקאָנאָמיע, און איז ווייטער אויסגעאַרבייט געוואָרען.

נו, זעהט איהר שוין, הערר שולצע, אַז צוליב דעם, וואָס אין באַסטיאָס אָנפאַנגביכעל שטעהט גראָד גאַרניט דערמאָהנט דער פון, האָט איהר ניט די מינדסטע ידיעה פון דער דאָזיגער איינטהיילונג. לונג. אַ-ניט, וואָלט איהר ניט געקענט האָבען אויסגעקליבען אייער ביישפיעל.

וואָרים אין אַ בעלאַגערטער שטאָרט, וואו עס הערשט הונגער, מחמת דער צוטריט צו איהר איז אָבגעשניטען, איז דער פרייז פון דער זעמעל, אין העכסטען גראַד, אַ מאַנאַפּאָלי-פּאַרזיז. עס איז לגמרי געווענדט אָן דעם, וויפיעל זעמעל מען קען נאָך שאַפען אינוועניג אין שטאָרט, און וויפיעל טיילער מען דאַרף קאַרמענען.

אַט דער ביישפיעל אין, אַלזאָ, באין אופן ניט ביבֹלֶת צו בעי ווייזען דעם זאץ, וואָס איהר האָט דערמיט געוואָלט בעווייזען, וואָרם עס איז אַרויסגעכאַפט פון אַ גאַנץ אנדער סדר זאכען; און גראָד דאָ ווערט די ארבייט, וואָס פאַרדערט זיך אויף צום שאַפען

* (דאָס וואָרט „אַלע“ איז אויסגעלאָזען אין דער 1878 אויסג. א. א. ר.)

די זעמעל, לחלוטין בטל אלס ווערטה-פאקטאָר ! יאָ, דער ביישפיעל איז אזוי קונציג אַרויסגעכאַפט, אז דוקא אין אָט דעם פּאַל קען זיך טרעפּען, בדרך יוצא מן הכלל, אז פאַר'ן אַרטיקעל ווערט בעד צאָהלט נאָר אויפ'ן סמך פון דער ניצליכקייט, וואָס איהר ווילט דאָך גאָר דורכ'ן ביישפיעל אָבשליסן.

וואָרים ווען, למשל, בערלין איז בעלאַגערט, און עם הערשט אַ הונגער אין שטאָרט, ווי איהר מאָלט זיך דאָס אויס, איז, אויב עם זאָל זיך נאָר געפינען נאָך איין זעמעל אין בערלין אָדער אַשטייגער נאָך טויזענד זעמלען נאָר, וועט הערר רייכענהיים אָנבאָטען אפּשר 100,000 טאָלער — פאַר איין זעמעל, און אַנדערע, וואָס קענען אזוי הויך ניט באָטען מיט געלד, וועלען אַנטקעגענבאָטען מיט די הענד, שטעקענס, מעסערס. מען וועט זיך הרג'ען, ממית'ען אַבי צוצונעהר מען צו זיך אין רשות די זעמעל. מיט אַנדערע ווערטער: מען וועט בעצאָהלען פאַר דער זעמעל נאָך דער ניצליכקייט נאָך, כדי זיך צו ראַטעווען פון אַ הונגער-טויט. דער טוישווערטה וועט אין אָט אזוינע אויסנאָהמס-אומשטענדען ווערען גלייך מיט'ן נויז ווערטה; און אזוי ווי די זעמעל האָט די ניצליכקייט אין זיך צו ראַטעווען דאָס לעבען, וועט מען דערפאַר איינשטעלען און אוועקגעבען די דאָזיגע ניצליכקייט גופּאָ — דאָס לעבען!

מיט אזא נעניטקייט און געשיקטקייט קלייבט איהר צו איערע ביישפיעלען, אז גראַד אין דעם פּאַל, וואָס איהר האָט אָנגעכאַפט, קומט פאַר, אלס אויסנאָהם, אָט דאָס וואָס איהר ווילט אָבשלאָגען, דהיינו, אז מען בעצאָהלט פאַר אַרטיקלען לויט דער ניצליכקייט.

איהר זאָגט ווייטער (ז. 64): „אין דער אַרבייט, אַלזאָ, אין דער אָנשטרענונג פונ'ם מענשען, וואָס פאַרדערט זיך אויף צוצושטעלען אין אונזער רשות אַ נוצבאַרען אַרטיקעל אָדער אונז צו שאַפען אַ ניצליכע לייסטונג — אין דעם, גאָר און אַליין, שטעקט דער ווערטה.“

עד כאַן זאָל נאָך דער פּרינציפּ פון ווערטה — וואָס אַנבעד לאַנגט די ווערטער — אַלץ בעשטעהען אין דער אַרבייט, לויט איהר פּאָזיטיווער אויפפאַסונג פון סמיטה און ריקאַרדאָ. נו, מוז מען דאָך אָבער פאַרט אַמאָל איבערגעהען ביסלעכווייז, צו דער

סאמע, ווי מיר וועלען ווייזען, להיפוכ'דיגער אויפאסונג פון באסטיאן, צו דער טהעאריע פון „די ענסט“!

איהר כאפט דעריבער וויעדער אָב דעם אָטהעם און הויכט אָן : „דערמיט איז נאָך פונדעסטוועגען ניט געלייזט די פראגע. וואָר רים כידוע, פּעראייניגט דער טויש צוויי אַרבייטס־אַקטען : לייס־טונג און געגענלייסטונג, אין וועלכע די ביידע בעלי דבר, די צדדים אין געשעפט, האָבען אַ געגענגעזעצטען אינטערעס בנוגע דער אָב־שאַצונג. ג. וועט תמיד וועלען קריגען פאַר זיין זאָך אָדער זיין לייסטונג אזוי פיעל, ווי עס איז נאָר מעגליך; און ס. וויעדער וועט וועלען געבען דערפאַר אזוי ווינציג, ווי עס איז נאָר מעגליך. מיט אַנדערע ווערטער : יעדערער וועט דעם אַנדערנס מלאָכה אין דער געגענזייטיגער אָבשאַצען אזוי ניעדריג ווי מעגליך, און די אַרבייט אין דער אייגענער לייסטונג אזוי הויך ווי מעגליך. היינט, וואָס איז מכריע צווישען זיי? וואו ליגעט דאָ סוף־כל־סוף דער אייניגונגס־פונקט? — זיינען דאָס אפשר די אָנשטרענגונגען, די אַריינגעלעגטע מיה, וואָס יעדע פון די דאָזיגע לייסטונגען האָט געקאָסט דעמינענען, וואָס שטעלט זיי צו? מָאָ קען, צ. ב. ג. זאָגען: אָט דאָס, וואָס איך שטעל דיר צו, קאָסט מיר מינע דריי טאָג אַרבייט, מוזט דו מיר אַקאָרשט אויך געבען די פרוכט פון דינע דריי טאָג אַרבייט? — אַנטקעגען דעם רעדט דער אויבען שוין אַרומגערעדטער תכלית פון דער אַרבייט און פון טויש — די בעפריעדיגונג פון בעדערפנישען. נאַטירליך, קען עס זיך ניט ווענ־דען אָן דעם, צי אימיצער איז מעהרער אָדער ווינציגער בעשעפטיגט, אלא, עס איז געווענדט אָן דעם, וואָס ער שאַפט; ניט אָן דעם אַרבייטס־אַקט גופאָ, נאָר אָן דער פעולה, וואָס די אַרבייט האָט, מחמת ניט דעם אַנדערנס טרחה, נאָר זיין פראָדוקט, קען ווערען אַריבערגעטראָגען אויף אַנאַנדערן, און איז מסוגל צו בעפריעדיגען בעדערפנישען.

„מעג זיך דער בעקער למשל, ווען עס פאַסירט וואָס מיט זיין טייג, האָבען צרות, ווי נאָר, איידער ער מאַכט פאַרטיג דאָס ברויט דערפון, ווערט נאָך קיינער ניט זאָט פון זיין אַרבייט און קיינער וועט איהם ניט העצאָהלען פאַר דער מיה וואָס ער האָט געהאַט. ווייטער, קעהר אַ ניט־געשיקטער אַרבייטער בעדאַרפען 8 טעג אויף אַבצופאַרטניגען אַ שטיקעל אַרבייט, וואָס אַ געשיקטער פיהרט אויס

אין צוויי טעג. נו, איז בכך, וועט אימיצער זיין נומה איהם צו צושמעלען דערפאר אויך די פרוכט פון זיינע אייגענע 8 טאָג אַרבייטס־צייט ?”

נאָך דיַאָ קינדערשע ביישפיעלען * געהט איהר דערנאָך, מיט מזל איבער צו באַסטיאָ'ס בעריהממען ביישפיעל מיט'ן די־מענט, אויף וואָס ער האָט געבויט זיין טהעאָריע פון „די ענסט“: „אימיצער געפינט גראָד אַ דימענט און האָט פּאַלגליך צו זאָגן גען איבער אַ גרויסען ווערטה. ער פערלאַנגט פון אַ בעל'ן אויף דעם, פאַר אַבלאָזען איהם דעם שטיין, אַ סומע וואָס טראָגט אויס דאָסעלבע ווי דעם לעצטענס אַרבייטס־איינטראָג דורכ'ן יאָהר. נו, קען עפעס דער קונה טענה'ן אויף דעם, אַז דער געפינער האָט אַ מינוט צייט אויך ניט געדאַרפט אויף אויפצוהויבען דעם שטיין, און אַז כדי דאָס אַריינצוקריגען, האָט ער אַזוי גוט ווי גאָר קיין מרהה ניט אַוועקגעלעגט אויף דעם, און אַז זיי דאַרבען דאָך ביידע אויסטוישען דעם בעטרעף פון דערזעלבער מאָס אַרבייט, איז שוין וויבאַלד אַזוי, דער טויענדר־חלק פון זיין פאַרדערונג צו הויך. געדוים, וואָלט דער געפינער אַבענטפערן, אַז אויב דער אַנדערער האַלט

* איהר געהט דאָ אַזוי ווייט אַזש, אַז איהר זאָגט (ז. 65) 2: וועט מען צ. ב. אַנטומען דעם מעדיקער, דעם שטאַטסמאַן, דעם קינסטלער, אַז זיי זאָלען אַוועקגעבען דעם שבר פון זייער אַרבייט פון אַ געוויסער צייט־דויער פאַר דער מלאַכה פון אַ פּראָסטען מאָג־אַרבייטער פון דערזעלבער צייט־דויער? און דאָס וואָלט מען דאָך דאָס קאָגע־דאָרפט טהאָן, אויב אין דער אַרבייט פון דעם, וואָס פיהרט אויס די לייסטונג, וואָלט געלעגען דער מאַסשאַב פון ווערטה (III) געוועהנטליך, האָט איהר דערבוי וויעדער באַסטיאָן, ז. 177, אַלס פאַר־געגנער. איהר און אייער אַריגינאַל הויבען ניט אָן צו וויסען פון דער גאַנצן אַלגעמיינ־אַנגענומענער אונטערשיידונג אין דער עקאָנאָמיע צווישען קוואַליפֿיצירטע אַרבייט און אונקוואַליפֿיצירטע אַרבייט, צו־ישען unskilled labor אין — נאָך וועלכער נאָך, יעדע העכערע קוואַליפֿיצירטע אַרבייט לייזט זיך אויף אין אַ גרעסערער מאָס פּראָסטע אַרבייט. די לעצטע בלויבט אַלזאָ, דער מעסט־איינס פון אַלע קאָמפּליצירטע מינים אַרבייט. ווי פּויל אַרבייטס־מאַג פּראָסטע אַרבייט עס געהמט אין זיך אַרײַן אַ טאָג קוואַליפֿיצירטע אַרבייט אין אַ וואַסערער ניט־איז בעשעפּטיגונג, ווערט טאַקי הײַנט פּעסטיגעשטעלט אויפ'ן סמך פון קאָנקורענץ. פּגל. מיין „אַרבייטערלעזער בוך“ 1

די פאָרדערונג פאר צו הויך, טאָ קען ער זיך געהן געזונטיגקערהייד און זיך אליין אויפזוכען אזא שטיין. פערשטעהט זיך, אז יעמאלט קען זיך טרעפען מיט'ן בעלן, אז ער זאל ביי דער דאָזיגער זוכעניש אויסבריינגען עטליכע יאָהר אויף סכנות'דיגע און טהייערע נסיעות, און מיט דעם אלעמען, זאל ער גאָר צומאל ניט זיכער זיין מיט אַן ערפאלג. און דאָ טאקע האָבען מיר זיך טאקי אָנגעשטויסען אָן דעם עצם פונקט, פון וואַנען דאָס הענגט אלץ אָב. ניט אין גע- פֿינען דעם דימענט, נאָר אין אַבֿלאַזען דאָס דעם בעלן, ליענט די דיענסט־לייסטונג. און דעם קונה קעהר עס זיין להלוטין אלץ איינס, און אויפ'ן ווערטא פון דער דיענסט־לייסטונג מוז עס זיין אַהן אַ ברעקעל איינפלוס, ווי אזוי יענער, פון זיין זייט, איז געקומען דערצו, אז ער זאל אַריינקריגען דעם שטיין. דער ווערטא, וואָס דאָס אַבלאָזען דעם שטיין האָט פאר'ן בעלן, ווענדט זיך גיכער אָן יענער אַרבייט, וואָס דער קונה פערשפאָרט זיך דורך דעם, ד. ה. מיט'ן פערברויך פון כחות און געלד, וואָס עס וואַלט איהם געקאָסט אליין אויפצוזוכען דעם שטיין".

הייסט עס, אז מיר האָבען שוין דערגרייכט מיט מול אין כאַמע מיטעל פונקט פון באַסטיא'ס בעריהמטער, "די ענסט" קאָמע- נאָריע, וואָס איהר האָט, אגב, שוין אַוועקגעלעגט אַלס פונדאָמענט באַלד ווי איהר האָט אָנגעהויבען (ז. אויבען ז. 121). אייער דעפּי- ניציע פון ווערטא (אַלס פּערהעלטניס צווישען צוויי דיענסט- לייסטונגען).

אַבער דזשאָן פאָלסטאָף'ס * בויך איז שוין ניט אזוי אָנגע- פּאָעט, פּערשזואומען, און אומגעזונט ווי די דאָזיגע באַסטיא'ס סאָ- טעגאָריע, "דיענסט". שוין צייט, שוין צייט, הערר שולצע, אַמאָל אויפצושטעכען אַט דעם אָנגעפּוועטען בויך און פּטור צו ווערען פון די פּאָסקודנע שליאָמען, מיט וועלכע ער האָט פּערגיפּטעט די פּאָליטישע עקאָנאָמיע זינט פון באַסטיא'ן אָן. "די ענסט" איז בכלל קיין עקאָנאָמישע קאָטעגאָריע ניט, הערר שולצע, און מיר וועלען דערפאַר מיט אייער און הערר באַסטיא'ס ערלויבניש

* דער בעקאָנטער בעל עבירה'ניק אין שעקספּיר'ס, "הינריך דער 4-טער" און, "די לוסטיגע וויבלעד פון ווינדזאָר"; און דער בולט'סטער מיט פון אַלץ אין דער גאַנצער דראַמאַטישער ליטעראַטור. א. א. ר.).

„דיענען“ דעם דאָזיגען „דיענסט“ מיט דעם, וואָס מיר וועלען דאָס וויעדער אַרויסוואַרפען פון דער פּאָליטישער עקאָד נאָמיע, וואו עס געהער זיך ניט אָן. איהר וועט דערביי געפינען פאַר נאַטירליך, אַז מיר זאָלען זיך דאָ ווענדען, דער עיקר, געגען אייער גרויסען מייסטער באַסטיאַ. אַנשטאָט געגען אייך, וואָס טהיילווייז חזר'ט איהר רק איבער דאָס, וואָס יענער אונעקאָנאָמי־שער מוז זאָגט איבער דעם, און טהיילווייז פּערדאַרבעט איהר און צו קאַליעטשעט עס נאָך. נאָר, נישק'שה, אייער פּולען מעסטעל זאָלט איהר נאָך אויך בעקומען דערביי !

איך האָב אַלזאָ געזאָגט: אין דער דאָזיגער קאַטעגאָריע, וואָס איז מעהר אָנגעפּוועט, פּערשוואַומענער און מעהר אומגעזונט ווי דזשאָן פּאָלסטאַה'ס בויך — איז געוואָרען אַ תּל פון יעדען ברעקעל עקאָנאָמיע בעשטימטקייט, אויף זאָ'ן אופן, או איצט איז עס שוין טאַקי דערפאַר גאָר קיין עקאָנאָמישע קאַטעגאָריע ניט ! וואָס אזוינס איז דען ניט קיין „דיענסט־לייסטונג“, הער שולצע !

ווען דער האַמבורגער מאַטראָז קומט צוריק אין די האַמבורג גער ביליגע שענקען נאָך אַ ים־נסיעה פון פּיעלע חדשים, טהיילען איהם צו די דאָרטיגע געזען־מיידלעך, וואָס איז ניט צום לייקענען, אַ [דיענסט] לייסטונג* ! אַן אָבגעאַרדענטער, וואָס פּערקויפט

* (אין דער גאַנצער סוגיא איבער „דיענסט“, וואָלט מען אפשר יאָ געקענט אַמאָל איבערזעצען דאָס וואָרט אַלס טובה, לאַסקע, נוי אָדער עהנ־ליכעס, אָבער מען מוז דאָ אין זינען האַבען אַ דאָס וואָרט „דיענסט“ ווערט דאָ אומעטום בענוצט אין אַ שטרענג טעכנישען זין. באַסטיאַ'ס טהעאָריע בעציהט זיך אויף די גלויבע בעציהונגען צווישען פּראָדוצירער און פּערניצער, אָדער צווישען מוכר און קונה. אַ וואָרט ווי טובה אָדער לאַסקע וואָלט בעטאָנען דאָס גוטס, וואָס דער פּערניצער אָדער בעל קריגט. דאָס זעלבע קען אויך געזאָגט ווערען וועגען וואָרט „נוץ“, און, אגב, וואָלט מען דאָן געמאַכט אַ טעות צווישען באַסטיאַ'ס „דיענסט“־טהעאָריע און דער „נוץ־טעאָריע“, וואָס זיין לאַנדסמאַן זש. ב. ס'י האָט געשאַפּען און וואָס איז שפּעטער ענטוויקלט געוואָרען פון הערמאַן און מענער.

פונקט ווי אַזעלכע ווערטער ווי טובה, לאַסקע און נוי בריינגען אַרויס די אינזויטיגע בעציהונג צווישען דעם „נעהמער“ און דער זאך, אזוי דריקען, פון דער אַנדערער זייט, אויס אַזעלכע ווערטער ווי אַרביט אָדער

זיך צום מיניסטעריום, אָדער וואָס דעזערטירט אָהן געצאָהלט צו-
ליעב פייגהייט, דערמיט וואָס ער „איז מקריב זיין פארטיי־פאָליטיק
אויפ'ן מזבח פון זיין פאָטערלאַנד“, ווי לעוועקאַלבע * האָט אַליין
ערקלערט אין דער 12 מיליאָן־דעבאַטע, אז דאָס איז געווען זיין
כונה — לייסטעט אויך וואָס פאר דעם דאָזיגען מיניסטעריום.
קיין מלאכות זיינען דאָס, נאַטירליך, ניט; לייסטונגען,
אַבער, יא; און לייסטונגען נאָך דערצו, וואָס וואָלטען, אין
אָלדע רוחות, משונה'דיג אָבגעצאָהלט געוואָרען, אויב מען וואָלט
זיי געדאַרפט אָבצאָהלען, ווי איהר פערלאַנגט עס, מיט „יענער אַר-
בייט, וואָס דער בעל'ן פערשפּאַרט זיך דערמיט“

אַ פּאַיאַץ וואָס מאַכט מיך לאַכען אין צירק, „לייסטעט“ מיר
אויך וואָס, און אז איך זאָל וועלען טאַקי די דאָזיגע „לייסטונג“ לאַך-
זען גילטען אַלס „אַרבייט“, וואָלט איך איהם דאָך באַין אופן ניט
געקענט בעצאָהלען מיט „יענער אַרבייט וואָס איך, דער בעל'ן, פער-
שפּאַר זיך דערמיט!“ ר. ה. דאָ, אַלואָ, מיט יענע אָנשטרענגונגען.
וואָס איך מוז אויף זיך נעהמען, כדי איך זאָל אויף מיר אַרויפצוויי-
נען אָט אזא געלעכטער.

איך גופאָ דערמיט, וואָס איך שרייב דאָס איצטיגע בוך, טהייל
איך צו אַ גרויסע „דיענסט־לייסטונג“, הערר שולצע! וואָריס
אַפילו, אז איהר זאָלט דאָס ניט מודה זיין אַ דריטען מענשען, וועט
איהר אָבער פּאַרט לערנען אַ רעכט ביסעל עקאָנאָמיע פון דעם.

* (אַ פּאָליטיקער פון לאַקאַלער וויכטיגקייט, וואָס האָט פריהער גע-
הערט צו די לינקע דעמאָקראַטען אין דרויטשלאַנד, און האָט זיך דערנאָך
אַנגעשלאָסען אַן דער פּאַרטייס־פּאַרטיי. בעקאַנט האָט ער זיך געמאַכט
אַלס פּרעזידענט פון שטומגאַרטער פּאַרלאַמענט, אין לאַסאַל'ס צייט. א. א. ר.)

מלאכה. ווי ער, אַן איינזייטיגע שייכות, דהיינו, די בעציהונג
צווישען דעם „געבער“ אָדער דעם שאַפער און דער זאָך. דאָס וואָרט
„לייסטונג“ אָבער „דיענסט־לייסטונג“ איז אין זיך כולל ביידע
בעגריפען — אי דעם „געבער'ס“ מיינה און אי דעם „כעה-
מער'ס“ טובה.

ווייטער איז אויך כדאי צו בעמערקען, אז דאָס רייניטעכנישע וואָרט
„דיענסט“ ווערט נאָר בענוצט אַלס נאָמען פון דער טהעאָריע, כעה דאָס
וואָרט „לייסטונג“ אָדער „דיענסט־לייסטונג“ בעציהט זיך — אין די בע-
זונדערע פעלע — אויף דער האַנדלונג גופאָ. א. א. ר.)

היינט שטעלט זיך נאָר פאַר, וואָסערע ביבליאָטעקען איהר וואָלט דאָס געמוזט דורכלייענען און וואָס פאַר אַן אָנשטרענגענדען און זעלבסטשטענדיגען דענקען, צו וואָס איהר זייט לגמרי ניט מסוגל, איהר וואָלט דאָס אַלץ געמוזט דורכמאַכען, איידער איהר וואָלט זיך איינגעשאפט אַליין די ידיעות, וואָס איהר בעקומט שפיעלענדיג און וועט נאָך ווייטער בעקומען אין דעם המשך פון אַט דעם בוך. און פונדעסטוועגען, ווען איך שיק אייך אַריין אַ רעכנונג פאַר דער דאָזיגער „לייסטונג“, וואָלט איהר געווען שטאַרק פּרוואַונדערט און פּולצלונג גענומען טענה'ן, גאַנץ להיפוך צו אייער עקאָנאָמישער טהעאָריע, אז עס זיינען דאָ „לייסטונגען“, וואָס לאָזען זיך ניט בעניטיגען.

שעהנערס נאָך, אַמעהר איך האָב אייך אַזאַ לייסטונג צוגע- טהיילט, וואָס ווערליג דעם קנאַפען בעטרעף וואָס איהר לעגט, ווי מען זעהט עס קלאָהר אַרויס, אויף וויסען, מוזט איהר דאָס נאָך טהייערער אָבשאַצען ווי די פריהער-דערמאָהנטע לייסטונג.

דורך מיין אַגיטאַציע האָב איך דערצו געבראַכט, אז די סוחרים און פאַבריקאַנטען, וואָס האָבען אייך פריהער נאָר ניט געקענט ליידען — דערמאָהנט זיך נאָר וואָס די „זיר-דייטשע צייטונג“ האָט צוגעגעבען — זאָלען אייך צוטראָגען אַ נאַציאָנאַלע מתנה פון 45,000 מאָלער. די דאָזיגע „לייסטונג“ האָב איך אייך צוגע- טהיילט; און אָהן מיר וואָלט איהר קיינמאָל ניט געקראָגען קיין פּרוטה פון דער דאָזיגער סומע! און פונדעסטוועגען, וואָלט איהר דאָס אַ ביסעל געלאַכט, ווען איך וואָלט דערפאַר געהמען בעטען ביי אייך דעם בעטרעף פון דער אַרבייט וואָס איז אייך דורך דעם פּער- שפאַרט געוואָרען — אַלזאָ די גאַנצע 45,000 מאָלער טאַקי.

איהר זעהט שוין אז עס זיינען פאַרהאַן „לייסטונגען“, פאַר וועלכע מען קען ניט בעצאָהלען; וואָס ביי דער אַרבייט איז דאָס ניט אַזוי. און איהר דאַרפט שוין אַליין קענען דרינגען דערפון, אז „דיענסט“ איז ניט קיין עקאָנאָמישע קאַטעגאָריע!

אַבער שפאַס אָן אַ ייט, הערר באַסטיאָ-שולצע, איך וועל אייך איצט בריינגען אַ דרייענדיגע ראייה, כדי איין מאָל פאַר אַלע מאָל צו פּערזאָגען פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע אַט די נעפעלדיגע ערפינדונג פון הערר באַסטיאָ.

איך וועל צייגען ערשט ערנסט, צוליעב וואָס פאַר אַ בעדערפ-

ניש און וואָסערע לפנים'דיגע שוועריגקייטען עם האָט געקענט
ענטשטעהען באַסטיא'ס טהעאָריע פון „די ענסט“; צוויי-
טענס, ווי דורך דעם ווערט פּערוואַנדעלט אין זיין אַבסאָלו-
טען לאַגישען היפּוף — דער כלל פון אַדאָם סמיטה און
ריקארדאָ, אז די אַרבייט איז דער יסוד און מאַסשטאַב פון די
ווערטעהען; דריטענס, אז אָט דער באַסטיא'שער ווערטעהאַס-
שטאַב איז אַן עקאָנאָמישע אונטערגליכקייט און ווילדקייט אָהן
גלייכען.

דער בשותפות'דיגער כלל פון אַדאָם סמיטה און ריקארדאָ, אז
די אַרבייט שטעלט מיט זיך פאַר דעם פּרינציפ און מאַסשטאַב
פונ'ם ווערטעהען פון זאַכען — וואָס איז אין דער עקאָנאָמישער וויסענ-
שאַפט אָנגענומען געוואָרען מיט אַ זעלטענער איינשטימיגקייט,
שיינט, אין דער אמת'ען, נאָך צו לאָזען עטליכע ערנסטערע שווע-
ריגקייטען אונפערענטפערט. ניט פון אייערע קינדערשע ביישפיע-
לען, הערר שולצע, אז ביי אַ בעקער קען עפעס פאַסירען מיט'ן טויג,
אָדער אז פאַר אַ ניט-אויסטויגליכען אַרבייטען קען זיך פאַרדערן 8
טעג, אום צו שאַפען אַן אַרבייטס-פּראָדוקט, וואָס דאַרף נעהמען
צוויי טעג — ניט פון דעם וויל איך שמועסען. וואָרים אז די
אינדיווידועלע ניט-אויסטויגליכקייט
שטעלט מיט זיך ניט פאַר קיין עקאָנאָמישען אַבשלאָג און אז איט-
ליכער קען, נאָך יענעם כלל נאָך, פּערלאַנגען, אז אין פּרייז זאָל מען
איהם בעצאָהלען נאָר פאַר דער נאָרמאַלער מאָס אַרבייט, דאָס
וואָס עם פאַרדערט זיך אויף צוצוגרייטען אַ פּראָדוקט — דאָס,
זעהט איהר, איז פון תמיד אַן געווען אַלעמען קלאָהר אַ חוץ איך
און באַסטיא'ז*! אָבער עם קוקט אויס, ווי אייניגע ערנסטערע
שוועריגקייטען וואָלטען זיך דאָ אַנטקעגענשטעלען.

* וואָרים געוועהנטליך האָט איהר אין דעם אויך ווייטער באַסטיא'ז
פאַר'ן ערב, וועלכער בריונגט איך דאָס, בלעבען, צאָמראַגען פאַרטיגערטהייד,
מיט די ווערטער (דאָרטען ז. 177): „עס טרעפט זיך נאָך אַפּטער אז אַן
אויפגעטעסענע, מאָרדנע אַרבייט זאָל ניט מעהר ווי דערלאַנגען צום שוין,
צום און ווערט. אויב די מעשה איז יאָ אזוי, ס'ז ווי אזוי
קען מען אוועקשטעלען אַ קאַרעלאַציע, אַ שטרענגע פּראָפּאָרציע צווישען
ווערטעהען און אַרבייט? א. א. ר.)

ווען ביי היינטיגען טאָג, צ. ב. קומט פאָר צוליעב אַ וואַסער ניט-איז ערפינדונג אָדער אַ פערבעסערטער מעטהאָדע, ווי אומבעיִ דייטענר עם זאָל ניט זיין, אַ פערקלענערונג אין דער הוצאָה, און ממילא אין דער כמות אַרבייט, וואָס עם פאָרדערט זיך אויף צו פראָדוצירען אַן אַרטיקעל, מוזען אלע צוגעגרייטע פראָדוקט־טען צוזאמענגענומען, וויזען די זעלבע פערקלענערונג אין פרייז. אַומויסט שרייען די פראָדוצירער, אַז דער נייער פרייז שטעהט אונטער'ן פרייז, וואָס זיי האָט געקאָסט, אַז עם איז, הייסט עם, אונטער דער מאָס אַרבייט, וואָס האָט ביז אַהער, און נאָך [אַפילו] נעכטען, גע־מוזט נאָרמאַל און נויטהווענדיג איינגעשטעלט * ווערען אין דעם דאָזיגען אַרבייט־פראָדוקט. אַהן שום טענה ומענה מוזען דיִיאַ פראָדוקטען אוועקגעגעבען ווערען אויפ'ן איצטיגען פרייז, מעג עם אפילו אָנטרעפען אַ העלפט פון דער מאָס אַרבייט, וואָס איז דאָרטען איינגעשטעלט געוואָרען.

נו, וויבאלד אזוי, טאָ קען מען נאָך [איצטער] זאָגען, אַז די נאָרמאַלע מאָס אַרבייט (קאָסט־פרייז), וואָס האָט זיך גע־פאָרדערט אויף צו פראָדוצירען אַן אַרטיקעל, שטעלט מיט זיך פאָר דעם מאַס־שטאַב פון זיין ווערטה?

אָדער זאָל מען אָנכאַפען דעם פאַל, וואו עם קומט פאָר, ווי דאָס פאַסירט רעגעלמעסיג פון צייט צו צייט, אַן ענדערונג אין גע־שמאַק און בעדערפניש פון אַ פּעריאָדע. אויפ'ן שטעל, ווערט פון די אַרטיקלען, וואָס האָבען ביז איצט געענטפערט אויפ'ן געשמאַק און בעדערפניש — שמאַכטעם, ניט קוקענדיג אויף דער גאַנצער קוואַנטיטעט אַרבייט, וואָס איז אין זיי אַריינגעלעגט גע־וואָרען, און דוקא נויטהווענדיג אין זיי אַריינגעלעגט גע־

* „פיקסירען“. לאַפּאל רעדט דאָ, ריכטיג ווי יעדע מאַכט האָט זיך איהר בעשטימטע מאָס. ער פאַסט אויף די אַרבייט פונקט ווי עם וואָלט געווען אַ ממשות'דיגע האַרמע זאָד, וואָס דאַרף בעטראַכט ווערען אַלס גאַנצעס, ווי עם וועט נאָך, אַגב, אַנגעוויזען ווערען אונטער דער אָנטערקונג אויפ'ן וואָרט „געראַנגענויזן“. א. א. ר.

וואָרען; און אלס טראַנטעס קענען זיי זיך אויסזוכען עפעס אַ צרה'דיגען אויסגאנג פאַר זייער פּסול'ער עקזיסטענץ.

אַדער שוין זאָגענדיג, אז אזאָ ענדערונג אין געשמאַק און בע-
דערפניש איז ניט פאַרגעקומען, איז [אַבער] געוואָרען אַן איי-
בער-פּראָדוקציע אין אַן אַרטיקעל, וואָס איז דער שטענדי-
גער גורל פון אונזער מאָדערנער פּראָדוקציע — און מען דאַרף ניט
מיינען, אז עס קומט דאָ צו טאָדלען אַ וועלכען פּראָדוצירער, ווען
זיינע קאָנטורענטען אין אייראָפּא און די דערבייאַגע וועלט-טהיי-
לען האָבען פּראָדוצירט מעהר, ווי עס האָט איהם געקענט איינפאַ-
לען — און כאַטש ניט די בעדערפניש פאַר דעם דאָזיגען אַרטיקעל
און ניט די אַרבייט, וואָס פאַרדערט זיך אויף דאָס צו שאַפען, איז
אַבערפּאַלען, פּאַלען די-אַַלע פּראָדוקטען אויף אַ העלפט פון זייער
קאָסט-פּרייז אפּשר, און מווען אויסגעבראַכט ווערען אויף אַ העלפט
פון דער מאָס אַרבייט, וואָס עס איז געווען ניצליך און אַ מוז אין
זיי אַרײַנצולעגען.

צי קען מען אַנטקעגען די דאָזיגע ערשיינונגען זיך נאָך אַלץ
האַלטען ביים כלל, אז די מאָס אַרבייט וואָס איז אַרײַנגעלעגט גע-
וואָרען אין אַן אַרטיקעל איז דער מאַסשטאַב פון זיין ווערטה?

אַזעלכע בעטראַכטונגען וואָלטען עס, לכל הפּחות, געקענט
זיין די, וואָס האָבען ביי באַסטיאָן אַרויסגערופען דעם געדאַנק,
אַזעקצושטעלען אַלס מאַסשטאַב פון ווערטה ניט די „אַרבייט“
נופּאָ, נאָר די „דיענסט-לייסטונג“, וואָס ווערט צוגע-
טהיילט דעם פּערניצער דורכ'ן אַבלאָזען איהם אַן אַרבייט-רעזול-
טאַט, מחמת דאָס, ווי מיר וועלען באַלד זעהען, וואָלט משמעות בע-
זייטיגען די דאָזיגע לפּנים'דיגע שווערינקייטען.

און ווי נאָר אַט דער געדאַנק איז איהם אַרויפגעקומען אויפ'ן
רעיון, אזוי האָט ער באַלד, און נאָך איהם אַלע נשמות פון זיין
שניט, ענטדעקט מיט אַ שמחה די „דיענסט-לייסטונג“,
וואָס אַט די נייע קאָטעגאָריע „דיענסט“ מוז צוטהיילען אַלע עקס-
פּלאַטאַציאָנס-אינטערעסען און אַלע שוואַכע מוחות. אַט דאָס נייע
לינגערישע וואָרט „דיענסט“ כאַפט נאָך אַ גנב'ישען
קוק אין דער זייט פון דער „אַרבייט“. פאַר ניט קיין שטרענג-
גען מוח זעהט עס אויס, ווי דאָס וואָלט כולל געווען די אַרבייט, די

אנשטרענונג, וואָס פאַרדערט זיך אויף צו שאַפּען דעם אַרבייטס-
רעזולטאַט, פונקט ווי עס וואָלט נאָך אַקוראַט געשטימט מיט אַדאַם
סמיטה. צו דערזעלבער צייט איז אָבער אין דער פאַלשקייט פון
אָט דעם אָבגעבלאַסטען וואָרט, וואָס ה'דעלט זיך אויף אַלע זייטען-
צו, אָבגעווישט געוואָרען יעדע ספּעציפישע בעשטימט-
קייט, וואָס האָט זיך געפונען אין דעם עהרליכען וואָרט „אַר-
בייט“. וואָס אַזוינס איז ניט קיין „די ענסט-לייסטונג“!
עס איז שווערליך צו בעהויפטען, אַז דער פאַבריקאַנט רייכענהיים
אַרבייט פאַר זיינע פאַבריק-אַרבייטער, וועלכע קריגען
בעצאָהלט פון איהם — צוויי גאַנץ פערשיעדע-
נע ספּעציפישע בעשטימטקייטען פונ'ם געזעלשאַפטליכען פּראָ-
דוקציאָנס-פּראָצעס!

נו, קוים איז אָבער דער „די ענסט“ אויסגעקלערט געוואָרען,
איז שוין ניט געווען קיין פשוט'ערע זאַך און אַזא, וואָס זאָל זיך
גיכער לעגען אויפ'ן שכל, ווי די פאַרשטעלונג אַז רייכענהיים און
זיינע אַרבייטער „טהיילען זיך צו געגענזייטי-
געלייסטונגען“, און אויף אַזא'ן אופן לייזט זיך אויף
— פאַרוואָס ניט —

„מיט ווערטער לאָזט זיך אויסגעצייכענט שטרייטען,

מיט ווערטער — אַ סדר עולם אויך צוגרייטען“! *

וואָס-נאָר פאַר אַ צווייטגינגיקייט פון געזעלשאַפטליכען פּראָדוק-
ציאָנס-פּראָצעס אין דער איינער בענימות'דיגקייט און גוטמוטהיג-
קייט פון דער געגענזייטיגער „די ענסט-לייסטונג“, אין דער
אונבעריהרטער ראָזערויטקייט פון דער פּאַלקאַמסטער גלייכהייט!
דער „די ענסט“ איז דערפאַר געווען דער איינציגער און כאַ-
ראַקטעריסטישער „פאַרטשריט“, וואָס די בורשוואַנע עקאַ-
נאָמיע נאָך ריקאַרדאַ'ן איז געווען ביכולת צו מאַכען אַי. דעם
תּחום פון איהר אייגענעם קרייז. דאָס איז געווען דער פּאַרט-
שריט פון שקר!

עס איז פאַרהאַן אַ טיעפע האַרמאָניע צווישען דער ענט-

* דער קופּלעט וואָס מעפּיסטאָפּעל זאַגט צו פּאַוסט'ען געפינט זיך
ערגעץ אין געטע'ס „פּאַוסט“. א. א. ר.

וויקלונג פון דער פאליטישער לעהרע און דער עקאנאמי-
שער לעהרע פון דער ברוזשואזיע!

פונקט ווי דאס אלטע עהרליכע בעשטימטע ווארט „דעמא-
קראטיע“ איז פערבלאסט געווארען אין דעם קרומען פאלשען
נאמען „פארטריט-פארטיי“* — דאס ווארט אין אט
אט דעם זין איז אפילו, ניט רעכענענדיג שפאניען, ספעציפיש
דייטש; אין תוך גענומען, אבער, איז דאס גאנץ היבשליך איי-
ראפעאיש — אקוראט אזוי איז דאס עהרליכע און בעשטימטע ווארט
„ארבייט“ אָבגעבליאקעוועט געוואָרען אויף „דיענסט“!

וויבאלד די ברוזשואזיע האָט זיך נאָר איבערצייגט, סיי אויפ'ן
פאליטישען געביעט, סיי אויפ'ן עקאנאמישען געביעט, אז זי איז
ניט ביכולת גובר צו זיין ביי זיך אינוועניג אין איינע-
נעם עקזיסטענץ-און אינטערעסען-קרייז די געגענוואצען, וואָס די
ווירקליכקייט שטעלט איהר אנטקעגען, נעהמט זי זיך סטארען, סיי
אויף דעם געביעט, סיי אויף יענעם געביעט, זיי בטל צו מאכען
אין אַ בלענדעניש, דורך שקרים און דורך פעהרוילען זאכען!

אויף דעם קוקענדיג, קען שוין עפעס אַ חרוש זיין, וואָס באַס-
טיא'ס ענטדעקונג פון „דיענסט“ איז מיט אַזאַ התפעלות אויפגע-
נומען געוואָרען פון אַלע פראַגרעסיווע נשמות אין אייראָפּאָ?
וואָס אָבער פאָרט אזוינס אייגענטליך, אז מען זאָל עס אַקו-
ראַט און קלאָהר תופס זיין, איז דער בעשטימטער געדאַנק
פון באַסטיא'ס קאטעגאָריע פון „דיענסט“? וואָס אזוינס
איז דער חלוק צווישען דעם און סמיטה-דריקארדא'ס כלל פון „אר-
בייט“?

עס איז אַלץ געווענדט אָן דעם, אז מען זאָל שאַרף אַרויס-
בריינגען אַט די נפקא מינה, און וואָס איז אין דעם פאַרהאַנען.
דערמיט אליין ווערט שוין ביי דער דאָזיגער אָנגעפּוועטע קאַטעג-
אָריע אויפגעשפּאַלטען דער בויך!

וואָס אַנבעלאַנגט די ווערטער, ערקלערט באַסטיא נע-
וועהנליך דעם ווערטא אַלס דעם „עפאָר“, אַלס „די אַנטערענונג

* דו „פארטריטס-פארטיי“ אין דייטשלאַנד גלויבט זיך מיט די לוי-
בעראלע פון אנדערע לענדער. אַמאָל ווערט זי אויך בעצייכענט אַלס
„פראַגרעסיווע“ אָדער „פראַגרעסיסטישע“ פארטיי. א. א. ר.

וואָס די מענשען מאַכען, כּדי צו בעפּריערדיגען זייערע אינטערעסען.* מענשען אָהן מוח קען זיך עס דערפאַר אויסדוקטען, אַז אונטער דער דאָזיגער „אַנשטרענגונג“ דאַרף מען נאָך אַלץ פּערשטעהען יענע אַנשטרענגונג, וואָס פּאַרדערט זיך אויף צו פּראָדוצירען אַן אַרטיקעל. דאַן וואָלט דאָך באַסטיאָ ניט מעהר ווי אַוועקגעשטעלט אַנאַנדער וואָרט, אַן ערנערס, דאָס וואָרט „אַנשטרענגונג“, אויפ'ן אָרט פּון וואָרט „אַרבייט“, און וואָס איז נוגע דער זאַך גופּאָ, וואָלט אַלץ פּערבליעבען ווי געווען אין סמיטה ריקאַרדאָ'ס גרונדזאַץ אַז די אַרבייט איז די מאַס פּונ'ם ווערטה.

און איהר, הערר שולצע, זייט שוין כלעבען אזוי אָהן מוח, אַז איהר זעהט גאָר ניט דעם חלוק צווישען באַסטיאָ'ס גרונדזאַץ און יענעם כלל מכה דער אַרבייט אַלס מאַסשטאַב, וואָס בערשטימט דעם ווערטה, אָדער, וועניגסטענס, זייט איהר אין ערנעץ ניט קלאָהר אין דעם דאָזיגען חלוק. דערפאַר קענט איהר שרייבן בען אויף ז. 64: „אין דער אַרבייט, אַלזאָ, אין דער אָנשטרענגונג פּון מענשען, וואָס פּאַרדערט זיך אויף צוצושטעלען אונטער ניצליכען פּאַדער צוצוטהיילען אונטער ניצליכע דיענסטלייסטונג, שטעקט דער ווערטה, גאָר און אַליין. אויף אזוי ווייט, דאַרפען מיר בעטראַכטען, איז שוין דורך די דערביי געבראַכטע ראַיזען די זאַך אַ געפּטראַכטע; און ווען מיר זאָלען אַ טראַכט געבען מכה די הוצאות דערביי, געהערען די דאָזיגע, אין אַלע פעלע, טאַקי צו דער אַרבייט גופּאָ. וואָריס, ווי מיר האָבען שוין פּריהער בפּירוש בעוויזען, איז דאָס קאַפּיטאַל, וואָס ווערט פּערווענדעט ביי אַן אַרבייט, תּמיד די פּרוכט פּון פּריהערדיגע אַרבייט, און יעדער אויסלאָג לייזט זיך סוף כל סוף איבעראַנייעס אויף אין אַרבייטס־שכירות, אויף אַזאָ'ן אופן, אַז דער אויפגעשטעלטער זאַץ ווייזט זיך אַלס גילטיג אין זיין פּולען אומפּאַנג.“

* עס איז אמת, אַז באַסטיאָ האָט אַרויסגעבראַכט דעם שכל פּון דער „דיענסט־טהעאָריע צום בולט'סטען, אָבער ער איז נאָך ניט געווען, ווי לאַסאַל מיינט, דער ערפינדער פּון דער דאָזיגער שיטה. עס איז אייגענדיך לויט אַן עיקר וואָס שטעקט כּמעט אין דער גאַנצער פּראָנציוזישער שולע, און טהיילווייז אויך אין דער שפּעטערדיגער עסטרייכישער שולע.

שוין אָבנערערט דערפון, וואָס איהר בעגעהט דאָ וויעדער די שטות'עריי, וואָס איהר מישט צונויף אַרבייטס־מ'ות'ען און אַרבייטס־לוינען, ווי מיר האָבען שוין פריהער אויפגעוויזען ביי אייערן אַנאַנדער זאָץ (ז. 123 א. וו.*) מאַכען טהייל פון אייערע ווערטער חנ'דלעך צו באַסטיאָ'ס „די ענס'ט", און טהייל וויעדער צו דער „אַרבייט", וואָס פאַרדערט זיך אויף צו שטאַנד צו בריינגען אַ זאָך, און צו די ריקאַרדאָ'שע „פּראָדוקציע־נס־קאָס־מען". ביי דע ווערטטהעאָריען בעהאַנדעלט איהר און צומישט, איינס מיט'ן אַנדערען, גלייך ווי עס וואָלט נאָר קיין חלוק ניט געווען צווישען זיי.

ניט דאָס איז געווען באַסטיאָ'ס שיטה, און ווי געדאַנקענלאָזער זאָל שוין ניט געווען זיין, איז ער אָבער אַלץ אזוי געדאַנקענלאָזניט געווען.

ער ערקלעהרט דאָך אַמעהר בפירוש** „וואָרים איך וויל בע־ווויזען, אז ווערטה לעגט פונקט אזוי וועניג אין דער אַרבייט ווי אין דער ניצליכקייט (פון אַ זאָך)“ און ווייטער מיט עטליכע זייטען, איז ער מסביר*** דעם ענט־שיידענדען חלוק צווישען זיין פּרינציפ און דעם אַרבייט־כלל אַזוי ווי :

„ווייט פון צו זיין אמת, אז דער ווערט האָט דאָ אַ נויטה־ווענדיגע פּערהעלטניס צו דער אַרבייט, וואָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען פון יענעם, וועלכער פּער־שאַפּט די לייסטונג, קען מען זאָגען, אז עס איז ניקער בערך צו דער אַרבייט וואָס ווערט פּערשאַרט יענעם, וועלכער איז מקבל די לייסטונג. דאָס, הכלל, איז דאָס געזעץ פון ווערטה, זיין אַלגעמיינ געזעץ, וואָס אזוי ווייט ווי איך ווייס איז נאָר ניט בעמערקט געוואָרען פון די טהעאָ־

* צ. ב. אַרמ. עהק. ז. 142 :

.....que la valeur doit avoir trait aux efforts que font les hommes pour donner satisfaction à leur besoins.

(די איבערזעצונג איז אין טעקסט. א. א. ר.)

** אַרמ. עהק. ז. 148. בריסעל אויסגאַבע.

*** דאָרטען, ז. 151.

רעטיקער, הגם עס איז שולט אין דער אלגעמיינער פראקטיק. מיר וועלען שפעטער איבערגעבען, דורך וואָס פאר אַ וואַונדערליכען מע-כאַניזם דער ווערטה זוכט זיך צוצופאַסען לפי הערך צו דער אַרבייט, ווען די לעצטע איז פריי; אָבער ניט וועניגער אמת איז עס, אז דער פרינציפ פון ווערטה ליעגט ניט אזוי אין דער אָנשטרענגונג, וואָס ווערט אויסגעפיהרט פון דעם, וואָס שאַפט די לייסטונג, ווי אין דער אָנ-שטרענגונג, וואָס יענער, וועלכער איז מקבל די לייסטונג, פערשפאָרט זיך."

הכלל, ניט אין דער אויסגעפיהרטער אַרבייט, וואָס איז נויטהיג אויף צום פראָדוצירען אַ זאָך, ליעגט דער פרינציפ און מאַסשאַב פון ווערטה, אַלץ וואָדען, אין דער אַרבייט וואָס איז פערשפאָרט געוואָרען אַט יענעם, וועלכער איז מקבל די לייסטונג, דעם פערברויכער — און דאָס איז דער פשט פונ'ם "די ענט"!

נאָר ווען מען האָט צו טהאָן מיט לייטע, וואָס קענען בכלל אָנ-גערופען ווערען ניט מעהר ווי די "קאָמישע פערזאָנען" אין דער דראַמא פון דער היינטיגער פאָליטישער עקאָנאָמיע, מיט פאַיאַצען ווי איהר, הערר פאָוכער*, הערר ווירטה**, הערר מיקאַעליס*** אין די אַנדערע, מיט לייטע, וואָס אין זייער גאַנצען לעבען, גיבען זיי קיינמאָל ניט קיין טראַכט, ניט אויף קיין אייגענעם געדאַנק און ניט אויף קיין פרעמדען, נאָר גיבען אַלץ אַרויס, פונקט ווי זיי נעה-מען אין זיך אויף, לויטער ווערטער-גערויש — אין, אָך, גאַנץ מעגליך, אז זיי זאָלען אויסרופען: אויסגעפיהרט-

* אַן איינפלוסרייכער בעקעמפּפּער פון דעם האַנדעלס-פראַטעקציאָניזם אין דייטשלאַנד. א. א. ר.

** אַ פובליציסטישער עקאָנאָם (1822—1900), וואָס איז געווען איי-נער פון די הויפט פערטרעטער פון דער "לייסעה פויר" עקאָנאָמיע אין דייטשלאַנד, און וועמען לאַסאַל איז געווען אַ פערביסענער געגנער. א. א. ר.

*** אַ רעגירונגס-בעאַמטער און פובליציסט. צוזאַמען מיט פאַר-כער'ן, האָט מיקאַעליס געגרינדעט דעם "פאָלקס-ווירטהשאַפטליכען קאַנ-גרעס", און ביידע זיינען אַרום מיטען פון 19טען יאָרהונדערט בעטראַכט געוואָרען אַלס די פערטרעטער פון דער "פריי האַנדעל" שולע אין דייטש-לאַנד. א. א. ר.

טע ארבייט צי פערשפארטע ארבייט, ארבייט בלייבט ארבייט; און אין ביידע פעלע איז עס דאך אלזא ארבייט, אויב אפילו אביסעל אנדערש פארמולירט, וואס בלייבט דער מאסשטאב פון ווערטא !

ווי געזאגט, פאר מענשען, אין וועמעס אויערען עס דרינגט אריין נאך דער קלאנג פון ווארט. און אין וועמעס מארד עס קומט קיינמאל ניט אריין אפילו דער בלויזער שאטען פון א געדאנק, קען דאס נאנץ מעגליך זיין. און אזויזשע לאזט איהר טאקי אין דער אמת'ן, תיבה נאך אייער לעצט-ציטירטער שטעלע, וואו די „ארבייט“ איז ערשינען אלס יסוד פון ווערטא — לאזט איהר טאקי, מיט דעם איבערגאנג „פונדעסטוועגען איז דערמיט נאך די פראגע ניט גע-לייזט“, באסטיא'ס טהעאריע קומען צום אויסדרוק נאך אלס אז ער גערע מאדיפיקאציע און בעשטימונג פון יענעם אר-בייטס-פרינציפ*. דערנאך פערענדיגט איהר מיט די שוין פריהער ציטירטע זעצע (ז. 131),** אז דער ווערטא בייס אבאלאזען א פראדוקט צו אנאנדערן ליעגט נאך אין „יענער ארבייט, וואס יוערט דורך דעם פערשפארט דעם קונה“.

נאך אויב פאר אייך אפילו איז יא אזוי די מעשה — וועט עס פאר יעדען דענקענדיען מענשען זיין די והותר צוצופיהרען בלויז צו איהר לאגישען אויסדרוק די איבערדרעהונג פון ריקארדא'ס ווערטא-פרינציפ, וואס קומט בארביי אייך, אז ער זאל האבען אוועקגעשטעלט קלאר דעם גאנצען בולט'ען קאנ-טראסט פון ביידען, ווי אויך די גאנצע ווילדע אידיאטסטווא פון באסטיא'ס ענטדעקונג.

ניט, אלזא, אין דער אויסגעפיהרטער ארבייט, וואס איז נויטהיג אויף צו פראדוצירען דעם ארטיקעל, נאך אין דער ארבייט וואס ווערט פערשפארט דעם פערניצער דורכ'ן אבאלאזען איהם דעם ארטיקעל — זאל, נאך באסטיא'ן נאך, ליעגען דער יסוד און מאסשטאב פון ווערטא; און אין דעם דאך

* זעה ז. 64—66 פונ'ם „ארבייטער קאמעכיזמוס“.

** דאס פעהלען עטליכע שורות אין דער 1878 אויסגאבע. א. א. ר.

זינען פערשפארען בעשטעהט טאקי די „די ענסט-לייס-טונג“.

די פערשפארטע ארבייט פון דעם פערניצער איז די ניט פארגעקומענע, ניט-געטהאנענע ארבייט. אַנ-שטאַט זיך צו געפינען אין דער פאזיטיווער ארבייט פון פראדוצירער, ווי ביי אַדאם סמיטה און ריקארדאָ, ליענט איצט דער מאַסשטאַב פונ'ם ווערטה פון זאכען אין דער ניט פארגעקומענער, ניט-געטהאנענער ארבייט, ד.ה. אין אַ דיין נעגאטיווער זאך! דאָס, וואָס איז דאָ, ווערט געמאַסטען מיט אזוינס וואָס איז ניטאָ!!!

און ענטפערט נאָר ניט, הערר שולצע, אז די „פערשפאר-טע ארבייט“ איז דאָך פאָרט אלץ איינס ווי די ארבייט, וואָס איינער מוז אַרײַנטהאָן, כדי דעם פראָדוקט צו שאַפּען. וואָרים, יעמאַלט, נו, וואָלט מען שוין צוגעגעבען, אז באַסטיאָ'ס טהעאָריע איז אַטאָ-פעלע אידיאָסטוואָ, וואָרים (1) וואָלט עס דאָך געהייסען אַן אידיאָסטוואָ ביז נאָר: אַוועקצושטעלען אַלס מאָס אזוינס, וואָס אַנשטאַט אַליין צו קענען דיענעם אַלס מאָס, מוז עס גיכער ערשט געמאַסטען ווערען מיט עפעס אַנדערש; און (2) וואָלט דאָך יעמאַלט אלץ פשוט געבליבען ביים אַלטען, ביים ריקארדאָ'שען כלל פון ארבייט, וואָס נאָך באַסטיאָ'ן נאָך, זאָל עס גראָד אזוי ניט בלייבען. עס וואָלט דאָך ניט געווען קיין „די ענסט-לייס טונג“, און באַסטיאָ וואָלט ניט געהאַט ער-פונדען נאָרניט, בעת ער וויל דאָך האָבען, אז ער האָט דוקא עפעס ערפונדען, און זאָל האָבען עפעס ערפונדען.

אַזא — ווי שטעהט דאָרטען אין פסוק — אַזא „תועבת ה' — [אַזא אונווירדיגקייט פאַר גאָט] — איז אָט די ענטדעקונג פון באַס-טיאָ, און פונדעסטוועגען שטיצט זיך דוקא אויף דעם זיין גאַנצע בע-ריהמטקייט! וואָרים דאָס איז לפחות דאָס איינציגע נייע, וואָס דער-אַ גייסטרייכער פלוידערוואַס האָט אַרויסגעזאָגט אין זיין אַנ-פאַנגביכעל!

פאַר אַזעלכע, וואָס זיינען כאַטש אויף אַ קליינעם גראַד לאַנגיקער און דיאַלעקטיקער, איז שוין איבער און איבער גענוג ווען זיי ציהען נאָר אַרונטער באַסטיאָ'ס ווערטה-פרינציפּ צום לאַנגישען

סך הכל, אז זיי זאלען ארויספלאצען אין א הילכיגען געלעכטער, וואָס עס האָט פּערדיענט און וואָס עס האָט בעדאַרפט אַרויסרופּען זינט פון ערשטען טאָג אָן !

אַבער, ליידער, זיינען דאָס רובּ הי טיגע עקאָנאָמען אונזערע ניט נאָר אויף אַ קליינעם גראַד, נאָר אַפילו אויף אַ זעהר קליינעם גראַד אויך ניט, קיין לאַגיקער און דענקער ; און עס וועט בכּן אודאי נויטהיג זיין, אַחוץ דער לאַגיקער ווילדקייט, נאָך אויפצואווייזען אויך די פּאַקטישע * עקאָנאָמישע אונט מעגליכקייט און ווילדקייט פון באַסטיאַ'ס ענטדעקונג.

דער ווערט זאָל אַלזאָ ליעגען אַנשטאָט אין דער אויסגע- פיהרטער אַרבייט פון פּראָדוצירער, נאָר אין דער אַרבייט אַדער טרחה. וואָס איז פּערשפּאַרט געוואָרען דעם פּערניצער, אַדער, זיי איהר זאָגט, דעם „בעלזן“.

איך וועל שוין פון נייע ערפינדונגען ניט שמועסען. די איי- זענבאָהנען זיינען שוין ערפונדען אַ צייט מיט יאָהרען. אַבער איך כאַפּ אייך אָן דעם פּאַל, וואו די קעלן מינדענער אייזענבאָהן איז נאָך ניט געבויט, און איך שאַף אַ געזעלשאַפט פון קאַפיטאַליסטען צו בויען די קעלן מינדענער אייזענבאָהן אַדער צו פּערבינדען אַ וואַכערע צוויי אַנדערע שטערט, איינס מיט'ן אַנדערען, דורך אַן אייזענבאָהן, וואו עס איז נאָך אַזוינס ניטאָ. היינט, וועט די דאָ- זיגע אייזענבאָהן געזעלשאַפט קענען פּאַרדערן פאַר אַ פּאַהר-בילעט פון דעם „פּערניצער“, אַדער רעדענדיג אויף אייער נוסח, הערר שולצע, פון דעם „בעלזן“, פאַר דער „לייסטונג“, וואָס זי טהיילט איהם צו, פאַר „אַט יענער אַרבייט, פאַר יענעם פּערברויך פון מיה און געלד“, ווי איהר און באַסטיאַ זאָגען, וואָס זיי האָבען איהם פּערשפּאַרט דורך דער לייסטונג ? וואָלט זי אַלזאָ כאַמט גע- קענט פּאַרדערן דעמזעלבען געלד-בעטרעה, אין וועלכען עס לייזט זיך אויף דער סך הכל פון מיה, געלד און צייט, וואָס דער בעלזן וואָלט געמוזט פּערזענלעך, ווען ער וואָלט, ווי פריהער, אָנגעקומען פון קעלן קיין מינדען צו פּוס אַדער אין אַ בויד ? איי וואָלט דאָס די קעלן מינדענער אייזענבאָהן געמאַכט שלעכטע געשעפטען, און ווי זיינציג מענשען, אַזש נשתומם צו ווערען, וואָלטען דאָס פּאַהרען און

געווען געפאָהרען מיט דער אייזענבאהן, ווען זי וואָלט באַזירט איהר רע פרייזען אויף אזא פרינציפ! און צי זעהט איהר נאָר ניט, הערר באַסטיאָ-שולצע, אז, פון דער אַנדערער זייט, וואָלט דער גאַנצער קולטור-פאָרטשריט פון די אייזענבאהנען רעדוצירט גע- וואָרען ביז נול, אויב דאָס פובליקום וואָלט באַמט געמוזט בעצאָהלען פאַר אייזענבאהן-טראַנספאָרט אַט יענע הוצאַה, וואָס איז זיי פערשפאָרט געוואָרען דורך דער לייסטונג פון דער אייזענבאהן?

און דערביי איז נאָך דער ביישפיעל אָנגעכאַפט פון אַ קרייז, וואָס ליעגט מחוץ דער פרייער קאנקורענץ, ווייל אַלס כלל ווערען צוויי שטערט פערבונדען נאָר דורך איין אייזענבאהן. וואָלט שוין בכן אזא זולל וסובאַדיגע השגה סיי ווי זיין ווייט פון די דאָזיגע אייזענבאהן-געזעלשאַפטען, וואָס האָבען פאַקטיש אַ מאַנאָפאָל אין די הענד, אויב אזא השגה איז שוין בכלל ניט אויסגעשלאָסען צוליעב דער אונזיניגקייט גופאָ וואָס שטעקט דאָרין, און צוליעב דעם נאַנד צען כאַראַקטער פון אונזער פראָדוקציע.

איצט זאָל מען אָקאַרשט אַ קוק געבען אויף אַזעלכע פראָדוקט ציעס, וואָס ליעגען אין דעם תחום, פון דער פרייער קאנקורענץ!

צי איז נאָך נויטהיג אַ ווייטערער בעווייז, אז אונזער גאַנצע פראָדוקציע, אז יעדער קולטור-פאָרטשריט, ווי גרויס אָדער ווי קליין עס זאָל ניט זיין, אז די אַלץ שטייגענדע וואָלוועלקייט, אז יעדער ווייטערדיגער שריט און טריט אין דער צוטעהילונג פון דער אַרבייט שטיצט זיך אויף דעם, אז קיינמאָל ווערט ניט בעצאָהלט פאַר דער אַרבייט וואָס איז פערשפאָרט געוואָרען דורך דער „דיענסט-לייסטונג“, נאָר אַלעמאָל פאַר דער אָהן אַ שיעור גרינגערער און אַלץ גרינגערער רענדער פאָזיטיווע אַרבייט, וואָס פאָרדערט זיך אויף דער פראָדוקציע פון דעם אַרטיקעל? וואָלט ניט אזוי געווען די מעשה, און וואָלט עס תמיד ניט געווען אזוי — וואָלט נאָך די וועלט היינט געשטאַנען אויף דעם פונקט, וואו זי איז געשטאַנען מיט 4000 יאָהר צוריק און נאָך פריהער, אין דער נאַכט פון דער צייט!

יעדע ענטוויקלונג שטיצט זיך לחלוטין און לגמרי אויף דעם דירעקטען היפוף פון באַסטיאָ'ס כלל, איז זיך לחלוטין סומך

אויף דעם, וואָס די אַרבייט, וועלכע ווערט דעם פּערניצער פּער-
שפּאַרט דורך דער „לייסטונג“ ווערט אַלץ גרעסער, [בעת]
די אַרבייט, וואָס דער פּראָדוצירער טהוט אָב אויף צו שאַפּען די
זאָך, און פאַר וועלכער ער ווערט בעגיטיגט אין דעם געזאַהלט,
ווערט כּסדר קלענער, [ד. ה.] אַז דער חלוק צווישען
דער אַרבייט, וואָס דער פּראָדוצירער טהוט
אָב, און צווישען דער אַרבייט, וואָס ווערט
פּערשפּאַרט דעם פּערניצער ווערט אַלץ גע-
וואַלטיגער!

ווען דער בירגערליכער פּאַרטיספּערשטאַנד* פּון די העררן
באַסטיאָ-שולצע וואַלט געשאַפּען די וועלט — אָ, אין זיין וויעגעל
וואַלט שוין דער ערשטער „פּאַרטיסטי“ דערשטיקט געוואָרען דורך
יענעם פּרינציפּ, ווי דורך אַ האַלזבאַנד פּון פּאַקלע.**
דאָס אַמוואַנטסטע אָבער איז, וואָס אָט די הריפות'דיגע טהעאָ-
ריע שטאַמט דוקא פּון באַסטיאָ'ן, וועלכער האָט זיין גאַנצען
אַנפּאַנגרייכעל געשריבען מיט דער כּונה אויפּצרווייזען, אַז די
„גראַטיטע“ די „אומגעזאַהליכקייט“ פּון די פּראָדוקטען
האַלט אין איין שטייגען, און אַז די דאָזיגע אונאויפהערליכע פּער-
בעסערונג פּון דעם פּערברויכערס לאַגע איז דער קולטור-היסטאָרי-
שער נאַנג פּון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, דער „אַמת'ער“
קאָמוניזם, ווי ער האָט ליעב אָנצורופּען דעם אַלטען זאַץ, וואָס איז
געווען בעקאַנט לאַנג פאַר איהם, מכה דער אַלץ וואַקסענדרער וואַל-
וועלקייט פּון פּראָדוקטען! אַזוי גרויס איז די געדאַנקענלאָזיקייט
פּון דעם דאָזיגען הערר און זיין גלייכען, אַז זיי מערקען אַפילו ניט
דעם טיעפען ווידערשפּורד אין תּוך פּון די צוויי זעצע, וואָס זיי האַל-
טען כּסדר אין איין דרש'ענען אין צופּויקען ביידע מיט איין מאָל
און מיט איין אָטהעם! ***

* „פּאַרטיספּערשטאַנד“ צוליעב דעם, וואָס די פּאַרטיי האָט געד-
הייסען „פּאַרטיספּערשטוי“. א. א. ר.

** ד. ה. אַ תּליוּן'ס שטריק. א. א. ר.

*** באַסטיאָ'ס פּרינציפּ איז אַזאַ שטות, אַז אפילו ער גיבט פּאַקען
זיך ביי דעם ניט האַלטען אומעטום, און מוז אַרץ וויעדער צופאַלען צו
ריקאַרדאָ'ס כּלל, וועלכען ער בעקעמפּט. אָט, למשל, אין אַרמ. עהקאָג.
ז. 250: „אַז איר בעזאַהל אַן אַקערמאַן, אַ טילנער א. א. וו. — בעזאַהל

איך פאר דער מענשליכער ארבייט וואס מען האט געמאכט און
ווענדען אויף צוצוגרייטען די אינסטרומענטען דורך
וועלכע א. ז. וו."

(je paye le travail humain, qu'il a ofllu consacrer à faire
les instruments, etc.)

זאל מען ניט מיינען אז אין אט דעם צוריקפאלען אויף ריקארדאן
אין נאך שולדיג א ניט־פינקטליכער ווערטער־אויסדרוק. נאך א סך קאך
מישער ווייזט עס זיך פאקטיש ביי באַסטיאַן אויף ז. 348 א. וו. „א
דאנק מיין זון — לאזט ער דאך דעם טראַפישען איינוואוינער זאָגען צום
אייראָפּעער — קען איך דערלאַנגען אַ בעשטימטע קוואַנטומעט צוקער,
קאווע, קאָקאָא, באַוועל, מיט אַן אַנשטרענגונג וואָס איז גלויך צו צעהן“,
די זאָכען אין זיין קאַלטען קדימאַט, וואָלט, צוליעב די מהייערע הילפס־מיט
לען, זיי ערשט געקענט האַבען מיט אַן אַנשטרענגונג, וואָס איז גלויך
צו הונדערט “qu’ avec une peine égale à cent” און דערפאַר וועט
דער טראַפישער איינוואוינער זיך נעהמען פאַרדערן 100, און אַט צום
סוף, נאָכדעם ווי ער צולענגט זיך מיט דעם פריהערדיגען אויף אַ זייטלעך,
קומט דער נודנער פאַפּלער אַרויס, אויף ז. 850, דערמיט, אַז דער טראַפ־
פישער איינוואוינער מוז, צוליעב דער קאנקורענץ, סוף־כל־סוף פאַרט
בויטען זיין אַרבייט־פּראָדוקט „אויף אייראָפּעאישע אַרבייט, וואָס איז
גלויך צו צעהן“ (“et enfin à dix”) אַז זיי אמת איז עס אַלץ.
לויט באַסטיאַן גופּאָ שוין, אַז דער פּרינציפּ פון ווערטה
איז ניט די אַרבייט, וואָס פאַרדערט זיך אויף דעם פּראָדוצירען, נאָר וואָס
ווערט פּערפּאָרט דעם פּערברויכער III און דאָס האַלט ניט
אַב באַסטיאַן פון צו זאָגען וויעדער, אויף ז. 177, מיט גרויס תקיפות:
„אין דעם דאָזיגען בעזונדערס זינדיגט די דעפיניציע פון די ענגלישע
עקאָנאָמען. צו זאָגען, אַז דער ווערטה ליעגט אין דער אַרבייט, הייסט
אַז מען איז גורם דעם מענשליכען גייסט צו גלויבען אַז זיי (די אַרבייטס־
רעזולטאַטען) דיענען זיך אַלס געגענזייטיגע מאָס,
אַז זיי פּראָפּאָרט צו אַנעל צווישען זיך. (à

penser qu'ils se servent de mesure réciproque, qu'ils sont
proportionnels entre eux.) דערמיט, איז יענע דעפיניציע

סותר די פאַקטען, contraire aux faits אויף אַזוי ווייט סותר,
דהיינו, אַז דער טראַפישער איינוואוינער מוז, נאָך באַסטיאַן גופּאָ נאָך,
פּערקויפען זיין אַרבייט פון 10 דוקא פאַר אַן אייראָפּעאישער אַרבייט פון
10 II און אַ מאָן, וואָס פּערמאָגט צומאָל ניט אַזוי פּיעל מוח און
זכרון, אַז ער זאל בעמערקען די אונזיגיגע סתירות מיט זיך

“ אין דער אַריגינאַל־אויסגאַבע מוז בלי ספק זיין אַ דרוק־פּעהלער
ווען עס שמעהט 100 אַנשטאַט 10, ווי עס פאַדערט דאָ דער זין. א. א. ר.)

איך האָב אייך שוין מיין דרייענדיגען צוואַנג ערפילט, הערר שולצע. איך האָב אייך, ראשית, געוויוזען פון וואָסערע לפנים'דיגע שוועריגקייטען, וואָס שטעהען נאָך אין וועג ריקארדאָ'ס לעהרע מכה דער אַרבייט אַלס אויסשליסליכען מאַסשטאַב פון ווערטה — באַסטיאָ'ס ווערטההיטהעאַריע פון „דיענסט“ האָט געקענט געבוירען ווערען. באַסטיאָ גופאָ בויט טאַקי, אמת, ניט זיין טהעאַריע אויפ'ן סמך פון דייאָ שוועריגקייטען, נאָר לויטער אויפ'ן קינדערשען ביישפיעל מיט'ן דימענט* און דערפאַר טאַקע האָב איך אַליין בדעה

“ נאָך ריקארדאָ'ן נאָך, ווערט דער דאָזיגער ביישפיעל ערקלערט פשוט. דורך דעם וואָס דימענטען געהערען צו די פראָדוקטען, פון וועלכע די צאָהל קען ניט פערמעהרט ווערען לויט'ן וואונש, און זייער פרייז ווערט רעגולירט בלויז דורך נאָכפראַגע און אַנבאַט; אָבער זייער פערמעחרונג, קען מען זאָגען, איז פערבונדען מיט אַזעלכע גרויסע פראָדוקצאַנסקאַס־טען, אַז זיי האָבען גענומען שטעהן אויף פונקט אַזאָ הויכען, אָדער נאָך העכערען פרייז, ווי זיי וואַלטען גאָר ניט געקענט פערמעהרט ווערען לויט'ן וואונש. דערפאַר, אַז אימיצער, אין אַן אויסנאָהמספאַל, קריענט אַריין אַ דימענט אַהן פראָדוקצאַנסקאַסען, וואָס פאַרדערען זיך, קען ער געבֿוועהנטליך פאַרדערען דעם נאָרמאַלען פרייז פון דעם, פונקט אַזוי גוט ווי אַן אינדוסטריעלער פאַבריקאַנט וועלכער פערמאַנט, אוינער אַלויין, אַ סעקרעט וואָס פערקלענערט די הוצאה פון דער פראָדוקציע, קען אויספערקויפען זיין סחורה אויפ'ן נאָרמאַלען קאַסטרפרייז. — ווען עס זאָל אַמאָל נעהמען האַנגען מיט דימענטען, וואַלטען זיי גאָר וואַלוועל געוואָרען, און אַ פאַקט איז, אַז דער ווערטה פון דימענטען איז בעדייִט מענד געפאַרען זינט דעם אַלטערטהום.

באַסטיאָ זאָגט אַלויין (ז. 153): „זאָל מען נעהמען אַ זאַמלונג פון אַלע עקאָנאָמען, זאָל מען ליווענען און פערגלויכען אַלע דעפיניציעס (פון

“ אַנטשטאַט „איינפאַד“ שמעטט אין דער 1878 אויסגאַבע דאָס וואָרט „עמוּאַס“. א. א. ר.)

אַ ל י י ן, אין וועלכע ער פערוויקעלט זיך אויף יעדען זייטעל — אַ ז אַ איז דאָס דער העלד, וועלכען אונזער בורזשואַזיע איז דאָס זינט 1848 מפרסם און האָט פראַקלאַמירט פאַר'ן פערטרעטער פון דער „וויסענשאַפט“ און אונזערע „וויסענשאַפטליכע פאַליטישע עקאָנאָמען“, ווי זיי האָבען זיך אַזוי ליב אַנצורופען, האָבען זיך אַזוי כסדר אַוועקגעלויקענט איבער אַלע ווידערשפריכע און אַלע שטות'ען, אַז זאָל זיי גאָר אַנהויבען צו אַרען. מעהר פון אַלץ בעווייזט די ג י ס י ג ע י ר י ד ה פון אונזער בורזשואַזיע אַז איהר ממשלה האַלט שוין ביים סוף.

ווערטה). אויב עס איז פארהאן איינע וואס פאסט זיך אי אויף דער לופט און אי אויפ'ן דימענט, אויף צוויי פעלע וואס זיינען אָפּען אַזעל כע הפכים, זאל מען דאָס דאָזיגע בוך אַרײַניגן ווי ריקארד'ס ווערטהדעפיניציע, אַלזאָ, פאַסט זיך אויפ'ן דימענט פונקט אַזוי גרינג ווי אויף דער לופט — וואָס קען, לויט ריקארד'אָן, נישט האָר בען קיין פּרייז, פשוט מחמת עס איז נישט דער רעזולטאַט פון א מענש-ליכער אַרבייט, וואָלט מען שוין לאַנג געדאַרפט אַרײַנספאָלגען באַסטיאָ'ס עצה, אין וועלכער עס דריקט זיך כאַטש גאָר דאָס איינע ריכטיגע בעוואוסטזיין אַז זיין גאַנץ בוך פון 388 זייטען שטאַרק איז נישט מעהר, ווי אַ בעשמענדיגער פּראָצעס פון אַרומשליפּען דעם דאָזיגען דימענט.

די צרה מיט באַסטיאָ'ן ליעגט אין דעם, וואָס ער לאָזט, אַז מען זאָל דעם דימענט געפּינען אין אויראַפּא, וואו עס געפּינט זיך גראַד נישט. וואָלט ער זיך אַריבערגעקליבען קיין מזרח־אַינדיען און בראַזיליען, אויפ'ן אַרט, וואו מען געפּינט טאַקיי דעם דימענט, וואָלט ער איהם געלאָזט געפּינען אויפ'ן ריכטיגען פּלאַץ, וואָלט ער שוין געזעהען, אַז דער געפּיכער הויבט גאַר נישט אָן צו קריגען בעצאהלט פאַר דער „לויסטונג וואָס ער טהיילט־צו מיט זיין אַבלאָזען דעם דימענט אָן אַנדערן“. אין סומכ־הולפור, הינדוסטאַן, וואוינען אין 16 דערפער צוויי שבטים דימענטען־זוכער, די סהאַראַ און טאַראַ, וואָס צוזאַמען מיט די ווייבער און די קינדער אַקערען זיי אויס דעם גרונד פון טייך מאַהאַנאַדדי, זוכענדיג די מענטען. די בעפעלקערונג איז אַ גאַנץ אַרימע און געהט איינגעוויקעלט אין אַבגעריסענע טראַנמעס, וואָרים די געפונענע דימענטען מוזען זיי אַבגעבען דעם ראַזשאַה און זייער לאַגע וואָלט גאַר נישט געווען אַנדערש, ווען זיי וואָלטען געמוזט זוכען דימענטען, אַלס אַנגעדונגענע ביי אַ געזעלשאַפט פון אויראַפּעאישע קאַפיטאַליסטען.

אַ, אין בראַזיליען, זעהט איהר, וואו דימענטען ווערען אויסגעגראַב־בען דורך שוואַרצע, ווערט דעם נעגער, וואָס געפּינט אַ דימענט פון 17 קאַראַט, געשענקט פון דעם פּערוואַלטער די פּרייהייט; און אַ נס, וואָס דאָס איז דעם הערר באַסטיאָ נישט געקומען צו דער האַנד, וואָרים אַניט וואָלט ער שוין דערפון אַ ערקלערט די בירגערליכע פּרייהייט!

“ דאָס וואָרט „קיינען“ אין אין דערזעלבער אויסגאַבע פּערביטען מיט'ן וואָרט „איינען“, דורך דעם וואָס עס איז אויסגעלאָזען דער „ק“. דער דאָזיגער גרייז מאַכט נאַטירליך אַ גאַנצע איבערדרעהעניש אין זין — אַקראַט פּערקעהרט, הייסט עס, ווי דער אויטאָר האָט געמיינט. א. א. ר.)

“ דער דריטער גרייז, אַלץ אין דערזעלבער הערה, איז וואָס אויפ'ן אַרט פון „דאַראַוס“ שטעהט דאָס וואָרט „דורכאויס“, און מערק־ווירדיג איז, וואָס אַט דער פּעהלער געפּינט זיך נישט נאָר אין דער 1878

געהאט צו קומען צו הילף אָט די טעאָריע, אַוועקנעהמען יענע שווע-
רינקייטען, וואָס קוקען אויס צו זיין ערנסט, און דוקא מיט באַס-
טיצ'ס טהעאָריע „דיענסט“; * און אָט דער אומשטאַנד קען אפשר
האַבען געבראַכט דערצו אַז עס זאָל געפינען אַ גרינגערען צוטריט צו
אַנדערע מענשען.

אַבער צו דערזעלבער צייט האָבען מיר געזעהען, צווייטענס, אַז
אָט די טהעאָריע קען צוליעב דעם, וואָס מען דאַרף עס האָבען צו
ערקלערען עטליכע בעזונדערע פעלע, נאָך בשום אופן ניט האָבען קיין
קיום; וואָרים עס לייזט זיך אויף אין דער מינאָס/טער לאַגישער
שטות, אין דעם גראַנדיעזען געדאַנק צו מאַכען די ניט-אַר-
כייט פאַר דער מאַס פון ווערט, און, ועל כולם, דריטענס, אין אַן
עקאָנאָמישער ווילדקייט, וואָס האָט צו זיך
קיינ גלייכען ניט.

צום לעצטען ווילען מיר איצט אייך פערטענס, נאָך בע-
וויזען, ווי יענע לפנים'דיגע שווערינקייטען לאָזען זיך אַוועקנעהמען
אַפילו מיט ריקאַרד'ס ווערט-הינציפ, הגם דער דאָזיגער בעווייז
קען ערשט אויסגעפיהרט ווערען אין זיין אייגענטליכער פאַרם ביים
ענטוויקלען די טהעאָריע פון דער פרייער קאָנקורענץ
און דאָס געזעץ פון מאַרק-פרייע וואָס איז אונטער דעם חל.
אַרכייט איז טהעטיגקייט און בכך בעוועגונג.
אַלע מאַסען פון בעוועגונג, אָבער זיינען — צייט. דאָס
האַט שוין געוואוסט פלאַטאָן אין טימעוס.* דאָס האָט שוין פריהער

* וואָרים מען וואָלט איצט פשוט געקענט ענטפערן, אַז נאָך דער
נייער ערפינדונג אָדער ווען עס האָט זיך געביטען דער געשמאַק, אָדער
בוי דער איבערפראַדוקציע, וואָלט דעם פערניצער ניט צוגעטהיילט געוואָרען
קיין „דיענסט-דיסטונג“ אויב ער דאַרף בעצאָהלען פאַר דער מאַס אַרבייט,
וואָס איז נאָך פריהער נויטווענדיג געווען צו פערווענדען אויפ'ן אַרטיקעל.
** פלאַטאָן, טימעוס ז. 37, ג.

אויסגאַבע, נאָך אויך אין דער נויאַרקער אויסגאַבע (העהנע און וואָלף)
פון 1885. עס זיינען נאָך דאַרטען דאָ אַ פאַר אַנדערע דרוק-פעהלער
אין דער לעצטער אַנמערקונג, ווי 14 אַנשטאַט 17 און עהנליכע, אָבער
די זיינען שוין אומבעדייטענד. א. א. ר.)

נאך געוואוסט די איראנישע פילאזאפיע,* און כאַטש ריקארדאָ איז ניט געווען קיין מעטאָפיזיקער און האָט עס ניט געוואוסט פון דער מעטאָפיזיק, האָט ער אָבער די ידיעה דאָך געהאט אויף זיין איי-גענעם שטייגער.

די אויפלייוונג פון אַלע ווערטעהען אין אַרבייטס-כמות'ען, און פון די-אָ, וויעדער אין אַרבייטס-צייט — דאָס איז די ברייאַנטענע און סאַמע העכסטע לייסטונג, וואָס איז דערווייל דורכגעפיהרט געוואָרען פון דער בירגערליכער עקאָנאָמיע דורך ריקארדאָ'ן.

איהר זעהט, אנב, הערר שולצע, אז עס זיינען אויך פאַרהאן געגנער, וואָס מען אַנערקענט גערן און מיט פּערגניגען און מיט אַן אַראַבגעצויגענעם הוט! ריקארדאָ איז דער קאָפּ און די לעצטע ענטוויקלונג פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע, וואָס האָט פון איהם אַן ניט געמאַכט קיין פאַרטשריט. ער האָט ענטוויקעלט די ביר-גערליכע עקאָנאָמיע ביז צום סאַמע שפיץ, ד. ה. דערפיהרט ביז צום אַבגורנד, וואו עס בלייבט איהר ניט מעהר איבער צו טהאָן, אַ דאַנק איהר אייגענער טהעאָרעטישער ענטוויקלונג גופאָ, ווי זיך איבערצודרעהן און ווערען אַ סאָציאַלע עקאָנאָמיע. די סאָציאַלע עקאָנאָמיע איז ניט מעהר ווי אַ קאַמפּף געגען ריקארדאָ'ן, אַ קאַמפּף וואָס איז פונקט אזוי פיעל די אימאַנענטע ווייטער-ענטוויקלונג פון זיין לעהרע. ווי די וויסענשאַפט פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע האָט נאָר דער-גרייכט אַט דעם שפיץ, האָט זי אַנשטאַט מיט דעם מוטא פון דער וויסענשאַפט זיך אַריינצולאָזען אין דעם דאָזיגען תהום, בעסער אויסגעקליבען צו פּערנעהמען זיך אויף צוריק-צו.

אַז מען מוז היינט, מצד דער סאָציאַלער עקאָנאָמיע, אָנפיהר-רען דעם קאַמפּף געגען אייך און באַסטיאָ'ן, אַנשטאַט גע-גען ריקארדאָ'ן — בעווייזט שוין אַליין, צו וואָס פאַר אַ חלשות'דיגער קאַריקאַטור די אייראָפּעאישע בורזשואַזיע האָט זיך פון דאַמאָלס אַן פּערקריפעלט!

* זעה מיין „פילאזאפיע העראַקלייטאָס דעם דונקעלן“, טה. 2, ז. 120 א. וו.; ז. 210-216, ז. 111 און ווייטער.

יעדער ווערט ליזט זיך, אלזא, אויף אין דער ארבייטס-
צייט, וואָס פאַרדערט זיך אויף צו שאַפּען אַ פּראָדוקט.*
היינט אָבער ווייטער !

דאַרף מען אונטער דער דאָזיגער אַרבייטס-צייט פּערשטעהען
אינדיווידועלע אַרבייטס-צייט ?

איך אַרבייט, און אויף אזוי פּיעל, נאָכ'ן סוביעקט פון זאַץ
נאָך, זעהט יעדע אַרבייט אויס צו זיין אינדיווידועלע אַר-
בייט. אזוי וואָלט עס אויך געווען, נאָכ'ן אַביעקט פון זאַץ נאָך,
נאָך דער זאַך נאָך, וואָס ווערט אַרויסגעבראַכט דורך אַט דער בעווע-
נונג פון אַרבייטער; דאָס הייסט, נאָך דער מאָס בעוועגונג
(צייט) נאָך, וואָס ווערט פּערנליווערט אין
דעם פּראָדוקט, ווען איך זאַל טאַקו מאַכען נוי-
אָביעקטען. אָבער דאָס איז היינט און אַ שטיק צייט מיט
יאָהרען שוין מעהר ניט דער פּאַל. איך אַרבייט גיכער פאַר די בע-
דערפנישען פון וועמען איהר ווילט נאָך, נאָך ניט
פאַר מיינע אייגענע. איך פּראָדוציר אזוי פּיעל און אזוי פּיעל
שפּילקעס דורכ'ן יאָהר; איך שאַף טויש-ווערטעהען, און אלע איב-
ריגע איך'ען טהוען אויך אזוי; פּראָדוצירען וויעדער אין
די טויש-ווערטעהען, וואָס זיי שאַפּען, דאָס וואָס אלע איב-
ריגע לייטע דאַרפּען האָבען, אָבער ניט וואָס זיי אַליין דאַרפּען.
דער טויש-ווערטעהאַבער, וואָס איך שאַף איז נאָר
יעמאַלט אַ טויש-ווערטעהען, ווען ער פּערוואַנ-
דעלט זיך אין אַ געברויכט-ווערטעהען, אין אַ
נוי-אָביעקט פאַר אַנאַנדערן.

מיינע בריוולעך שפּילקעס האָבען אַ פּעולה אַלס טויש-
ווערטעהען נאָר יעמאַלט ווען זיי האָבען, גראַד פאַרקעהרט,
די פּעולה אַלס געברויכט-ווערטעהען פאַר אלע-
מען, ווען זיי געהען איבער אין די צאַרטע הענד פון די פּרויען.
אויף וועמעס אַרעס די דאָזיגע בריוולעך זיינען לכתחילה אָנגע-
ווזען.

* וואָס נאָך דעם נאָך, ליזט זיך, אלזא, אַ טאַג קוואַליפּירטע,
קאַמפּליצירטע אַרבייט וויעדער אויף אין אַ גרעסערער מאָס און נ-
קוואַליפּירטע, גראַדע אַרבייט, וואָס שטעלט דאָ מיט זיך
פאַר דעם מאָס-אוינס „מאַסאיינהייט“].

וואָס איך האָב אַלזאָ אין דער אמת'ען אויפגעטהאָן אין מיינ אַרבייט, איז די ווירקליכע * (ד.ה. אַזעלכע וואָס שאַפט געברויכס-ווערט הען) אינדיווי-דועלע אַרבייט פון אַלע אינדיווידואַלס; דאָס הייסט; אַלגעמיינע געזעלשאַפטליכע אַר-בייט. וואָס איך האָב, אין דער אמת'ען פערפונדעוועט אין דעם פראָדוקט וואָס איך האָב צוגעגרייט, ביז וואַנען עס איז געוואָרען דערפון איין שטיק, איז ניט מיינ אינדיווידועלע אַרבייטס-צייט נאָר אַלגעמיינע געזעל-שאַפטליכע אַרבייטס-צייט, און דאָס-אַ שטעלט מיט זיך פאַר דעם מעסט-איינס פון דער כמות אַרבייט וואָס איז פערנליעווערט געוואָרען אין דעם פראָדוקט.

די אַלגעמיינע געזעלשאַפטליכע אַר-בייטס-צייט האָט אָבער איהר זעלבסטשטענדי-געעקזיסטענץ אַלס — געלד. געלד איז אָביעק-טיווירטע געזעלשאַפטליכע אַרבייטס-צייט, געלייטערט פון יעדער אינדיווידועלע בעשטימטקייט, שייך צו דער בעזונדערער אַרבייט (אַלס אַרבייט אין שפילקעס, האָלץ-וואַרג, ליי-וואַנט-זאָכען א.א.וו.). נאָר דורך „דעם salto mortale פון סחורה און גאָלד“ * שפיעלט דערפאַר די סחורה אַרזעלע אַלס דאָס, וואָס עס בעראַרף זיין, אַלס קיום פון דער געזעלשאַפט-ליכער אַרבייטס-צייט.

איהר זעהט, הערר שולצע, אַז אַט די ידיעות וואָלט איהר זיך געקענט שאַפען, טהיילווייז דערמיט, וואָס איהר וואָלט געלייענט און אַריינגעדונגען אין די ענגלישע עקאָנאָמען, טהיילווייז דורך אַן אַריגינעלען געדאַנקען-גאַנג. מילא קיין אַריגינעלען, בעשעפע-רישען דענקען קען מען פון קיינעם ניט פערלאַנגען. אָבער דאָס, הערר שולצע, קען מען דאָך יאָ פערלאַנגען, און דוקא מיט רעכט אויך, פון יעדען, וואָס שרייבט איבער אַז עיז און „לערנט“ דער וועלט. אַז ער זאָל כאַטש זיין בעהאַווענט אין די אַלע גרוי-

* רעאַליע.

* „מאַססאיונהייט“.

סע און בעדייטענדע זאכען, וואָס זיינען שוין אויף דעם געביעט.
אויפגעט האָן געוואָרען.

און זעהט איהר, הערר שולצע, וואָס איך האָב איך דאָ אויפ'ן
סוף ענטוויקעלט איבער'ן געלד, ווי אויך איבער דער געזעל-
שאפטליכער בעדייטונג פון דער אַרבייטס־צייט אלס מעסט-
איינס פון ווערט — דאָס איז אַלץ, בנוגע דעם גייסטיגען פונ-
דאמענט שייך צו דעם, פאַלשמענדיג ענטונמען, און נאָר קאָמפאָק-
טער געדאַנק־אויסצוג, פון אַ העכסט בעדייטענדער און מייסטער-
האַפּטער שריפט, פון וועלכער עס שטאַמען אויך די ווערטער, וואָס
איך האָב נאָרוואָס ציטירט; פון אַ שריפט וואָס איז שוין ער-
שיענען אין 1859, דאָס הייסט, 5 יאָהר פאַר
איער קאָמעכיום און וואָס האָט איך אַלזאָ דורכאויס
געדאַרפט זיין בעקאַנט! פון אַ שריפט, וואָס האָט איך
נאָך דוקא געדאַרפט זיין בעקאַנט צוליעב דעם, וואָס עס איז ער-
שיענען אין פערלאַג פון איער פריינד דונקער — פון דער אויס-
געצייכענטער און עפאָכע־מאַכענדער שריפט פון קאַרל מאַרקס,
געמליך: „צור קריטיק דער פאַליטישען עקאָנאָמיע.“*

אַבער וואָס געהט דאָס איך אַלץ אָן? איהר האָט קאַרל
מאַרקס פונקט אזוי וועניג געלייענט ווי ראָדבערטוס,** ראָדבערטוס
פונקט אזוי וועניג ווי מאַלטהוס † און ריקאַרדאָ, די לעצטע פונקט
אזוי וועניג ווי אַראַם סמיטה, סמיטה אזוי וועניג ווי דזשיימס

* ציטירט פון קאַרל מאַרקס. זעה דעם 3טען פאַראַגראַף פון דעם
אין טעקסט. א. א. ר.

** בערלין, 1859, פערלאַג פון גראַנץ דונקער. — אַ שאַד וואָס פון
דעם דאָזיגען אויסגעצייכענטען ווערק איז נאָך דערווייל ניט מעהר ער-
שיענען ווי די ערשטע העפט, וואָס בעהאַנדעלט „די וואַאָרע“ און „דאָס
געלד“.

† (מאַמאָס ראָבערט מאַלטהוס האָט געלעבט אין ענגלאַנד 1766-1834
און איז מעהרסטענס בעוואוסט צוליעב זיין איבער־בעפעלקערונג טהעאָר-
יע.)

סטיוארט, * סטיוארט אזוי וועניג ווי פעמי, ** פעמי אזוי וועניג ווי
 בואגיהבעהר*** און סיסמאָנדי. § דאָס אַלץ פּאָלגט אויפ'ן האַר
 פון אייער שריפט פאַר אַייעדען וואָס איז נאָר אַ מבין: אָבער דאָס
 אַלץ מאַכט גאָרניט אויס! אַיהר זייט פאַרט דער גרויסער עקאָ-
 נאָם, דער וויסענשאַפטסמאַן, דער אַרבייטער-לעהרער! וואָרים
 דאָס יאָ, אַיהר זייט דאָך דער מאַן נאָכ'ן גוסט פון דער פּאָלקס-
 צייטונג און "נאַציאָנאַל-צייטונג", און ווייטער דאַרף מען ניט מעהר!
 אַיהר זעהט שוין מסתמא אויך, הערר שולצע, ווי איצט ווערען
 נאָך בעזייטיגט אויך די אויבענגעבראַכטע שוועריגקייטען, וואָס
 איך האָב אָנגעגעבן אַלס לַפְּנִים'דיגע מניעות קעגען ריקאַר-
 דאָ'ס מהעאָריע, אַז די אַרבייט איז דער איינציגער מאַסשטאַב
 פון ווערטזא, אַז אַלע ווערטזאָען זיינען נאָר מאַסען פון אַר-
 בייטס-צייט.

איך האָב געוואָנט: ווען איינער גיט אויס אַפילו ניט מעהר
 פּראָדוקצאַנס-הוצאות, וויפיעל עס פאַרדערען זיך נאָר מאַס
 אויף צו פּראָדוצירען אַן אַרטיקעל, און וואָס לייזען זיך אינגאַנצען
 אויף אין אַרבייטס-צייט! — נו, און איצט, צוליבע אַ נייער ער-
 פינדונג, וואָס בעווייזט זיך אויף מאָרגען און מאַכט ביליגער די
 דאָזיגע פּראָדוקציע, זאָל ער זיין געצוואונגען צו פטר'ען דעם פּראָ-

* דזשיימס סטיואַרט (1712-1780), איינער פון די בעדייטענדסטע
 שאַמישע עקאָנאָמען און אַן עלטערער צייטגענאָסע פון זיין גרויסען
 לאַנדסמאַן אַדאַם סמיטה.

** (וויקיאַם פעמי (1623-1687), וועלכער איז געווען אַ פּראָפּעסאָר
 פון כירורגיע, איז נאָך געווען דערצו אַ זעהר פּערדיענסטליכער עקאָנאָם
 און סטאַטיסטיקער.)

... (פּעהר לע פּעזאַהן דע בואַגיבעהר (1646-1714), איינער פון די
 ערשטע פּראַנצווזישע עקאָנאָמען, איז בעוואוסט אַלס קריטיקער פון דעם
 עקאָנאָמישען סיסטעם פון זיין צייט, און ווערט בעטראַכט פאַר אַ פאַר-
 לויפער פון די פיזיאָקראַטען, ד. ה. די, וואָס האַבען געוואַלט, אַז די גע-
 זעלשאַפטליכע איינפיהרונגען זאָלען זיין לויט די געזעצע פון דער נאַטור.)
 א. א. ר.

§ (זשאַן שאַרל דע סיסמאָנדי (1773-1842) איז מעהרסטענס בע-
 וואוסט פאַר זיין אויפטהו אַלס היסטאָריקער, הגם זיין בעקעמפּען די
 „לויסעה פּויר“ עקאָנאָמישע שולע האָט איהם אויך געגעבען אַ פּלאַץ
 אין דער עקאָנאָמיע.)

† גיט אין אַרבייטס-לוינען, הערר שולצע!

דוקט אויף א העלפט פון דעם פרייו, וואָס איהם אַליין האָט גע-
קאָסט — טאָ קען מען נאָך יעמאָלט זאָגען, אז די אַרבייט שטעלט
מיט זיך פאָר דעם מאַסשטאַב פון ווערטאָ ?

נ, אודאי, הערר שולצע: וואָרים איהר זעהט דאָך מסתמא
איין, אז די אינדיווידועלע אַרבייט וואָס איז אין דעם פראָדוקט
אַריינגעלעגט * געוואָרען און האָט דוקא געמייזט דאָמאָלס אַריינגע-
לעגט ווערען, מען זיך, טאַקי אמת, האָבען געבליבען דיזעלבע, אָבער
די געזעלשאַפטיכע אַרבייטס־צייט, וועמעס צוזאַמענגעפרעסט
קייט ** שטעלט מיט זיך פאָר די זאך, האָט זיך צוזאַמענגעצויגען,
איז נאָך מער צוזאַמענגעפרעסט געוואָרען.
אָדער נעהמט דעם פאַל, אז צוליעב דעם, וואָס דער געשמאַק
האָט זיך געביטען, אָדער צוליעב אַן איבערפראָדוקציע אין אַן אַר-
טיקעל, ווערען פראָדוקטען אויסגעבראַכט ווייט אונטער זייער נויטה
ווענדיגען קאָסט־פרייו, אָדער בליבען גאָר אינגאַנצען פערלעגען.
זעהט איהר אודאי ווי דאָס אַלץ האַרמאָנירט איצט מיט דער
טהעאָריע פון דער אַרבייטס־צייט, וואָרים די סחורות קענען איצט
מעהר ניט מאַכען „salto mortale“ אין געלד אַריין, מחמת
עס איז איצט — ווען עס האָט זיך געביטען דער געשמאַק — בכלל
מעהר ניטאָ אין זיי קיין געזעלשאַפטיכע אַרבייטס־

* („פיקסירט.“ **) „געראַנענזיין.“ — די ווערטער גערינען,
„געראַנענזיין“ און פיקסירען אין זייערע פערשידענע פאַרמען ווערען
בענוצט פון לאַסאַל'ען אין אַ ספעציעלען זין, וואָס איז אין איינקלאַנג
מיט זיין גאַנצען קוק אויף דער אַרבייט, און וואָס צייגט בכלל סמנים פון
דעם העגעליאַנישען איינפלוס אויף איהם.

עס זעהט אויס, ווי ביי איהם וואָלט דער אַרבייטס־פראָצעס געווען אַ
מין פראָצעס, עהנליך צו דעם זייער ווערען פון מילך (פגל. דעם איד־
עטן אויסדרוק „גערונענע מילך“). מיט יעדער סעקונדע ווערט די
פּיסיגקייט אַלץ מעהר פּעהאַרטעוועט, אַלץ מעהר פּערגליווערט, אַלץ מעהר
איינגעפרעסט און צוזאַמענגעפרעסט. ווען די מילך שטעהט זיך שוין אויס
הייסט עס דאָן אַ פאַרטיגער פראָדוקט אין דער פאַרמע פון קעז — יעדער
פראָדוקט מוז זיך האָבען זיין מאָס (קוואַנטום), „פּערגליווערטקייט“ (גע-
ראַנענזיין) אָדער „איינגעשטעלטקייט“ (פיקסירט זיין). אַזוי ווי
צייט, אָבער, איז דער מאַסשטאַב פון אַרבייט, קאָן דורך אַ נייער ערפינד־
דונג אָדער פּערשידענע אַנדערע אומשטענדען, פאַרקומען אַ קפיצת הדרך
אין דעם דאָזיגען „איינשטעלענדען“ אָדער אַביעקטיווירענדען
פראָצעס. א. א. ר.)

צייט. זיי זיינען שוין ניט קיין טויש-ווערטעהען, ווייל זיי זיי-נען ניט מעהר קיין געברויכס-ווערטעהען. און הוא הדין ביי דער איבערפראדוקציע, וואָס איז שייך דער איבריגער צאָהל זאכען. ווען מען דאַרף, למשל, האָבען אין דער מענשליכער געזעלשאַפט איין מיליאָן איילען זייד און די אונטערנעהמער פראָדוצירען פינף מיליאָן איילען זייד, איז, האָבען זיי טאַקי אמת אויסגעבראַכט אַ סך אינ-דיווידועלע אַרבייטס-צייט. אָבער די געזעלשאַפטליכע אַרבייטס-צייט, וואָס שטעקט אין דעם זיידענס, איז ניט געוואַקסען, ווייל די אַקטועלע * בעדערפניש פון אַלע אינדיווידואלס פאַר זיידענס-אַרבייט איז געוואַקסען. עס שטעקט איצט, הייסט עס, נאָר דיוועל-כע מאָס געזעלשאַפטליכע אַרבייטס-צייט אין די פינף מיליאָן איילען זייד, ווי פריהער אין דעם איין מיליאָן, מוז שוין אזויערנאָך דער פועל יוצא זיין, אז ווען מען זאָל אָט די פינף מיליאָן איילען בעזונדערע זיידענס-אַרבייט אַנטגעגענשטעלען זייער געוויסען, ד.ה., דעם וועזען פון דער געזעלשאַפטליכער אַרבייט — דעם געלד — וואָלטען זיי אַנטקעגען דעם נאָר אזוי פיעל בעמטראַפּען, ווי פריהער די איין מיליאָן איילען.

דיוועלבע כמות געזעלשאַפטליכע אַרבייטס-צייט, הייסט עס, שפרייט זיך איצט אויס אויף פינף מיליאָן איילען אָנשטאַט אויף איין מיליאָן. געוועהנטליך, וואָלטען דאָך נאָך אַלץ אויף אָט אזאַ'ן אופן, די פינף מיליאָן איילען זייד בעדאַרפט קע-נען קויפען אזוי פיעל געלד ווי פריהער די איין מיליאָן. און די אייל זיידענס וואָלט בכך געדאַרפט פאַלען נאָר ביז אַ פינפטעל פון דעם פריהערדיגען פרייז. בעת דאָס רוב טרעפט זיך בשעת אַן איר בערפראָדוקציע — און צום בולט'סטען בעווייזט זיך דאָס ביי תבואה (פערגלייך ז. 23 אָנמ. 2), — אז דער סך הכל פרייז פון דער גאַנצער קוואַנטיטעט, אַרום און אַרום, וואָס די איבערפראָדוקציע האָט אויף דער וועלט געבראַכט, דערגרייכט שוין צומאָל ווייט ניט דעם פריהערדיגען סך הכל פרייז פון דער קוואַנטיטעט, אויף וועל-כער עס איז געווען אַ פאַרדערונג. הייסט עס אין דעם אָנגעכאַפּ-

מען פאל, אז אן אייל זייד וואָלט פאלען נאָר ביז אן אַכטעל אָדער אַ צעהנטעל פּונ'ס פּריהערדיגען פּרייז, אַנשטאָט ביז אַ פינפטעל.

נאָר, אויב די גרינדליכע ערקלערונג פון דער דאָזיגער אַבויי-כונג קען נאָך ערשט אַוועקגעשטעלט ווערען ביים ענטוויקלען די געזעץ פון דער פּרייז פּער קאָנסורענץ און פון מאַרק-פּרייז, וועט נאָך אָבער אַלץ זיין גענוג אָנצוגעבען * אזוי קורץ ווי מעגליך, אויף וואָסער גרונד דאָס מוז זיך אייגענטליך שטיצען. ווען עס איז דאָ אַ געפּאָהר, אז פון פינף מיליאָן איילען זייד זאָלען פיער מיליאָן איילען פּערלעגען ווערען אין קלייט, מוז זיך שוין צו-לייב דער קאָנסורענץ, אָנהויבען צווישען די פּערקויפּער אָן אַרונ-טער זעצען פון פּרייז, אַנשטאָט זיך צו האַלטען ביים פינפטעל פון פּרייז, אויף וועלכען די געזעלשאַפּטליכע אַרבייט איז צוזאַמענגעקוועטשט אין דעם זייד, פּערקויפּט איטליכער בעסער אויף אַ אַכטעל, אַ צעהנטעל, און נאָך ניעדריגער, כדי ער זאָל ניט אויסגעזעצט ווערען צו דער געפּאָהר, אז זיין זייד זאָל גראָד אַוועק-געשמיצט ווערען אויף דער פּאַליצע, וואו עס ליעגען שוין די קונט-רסים פון דעם בירגערליכען פּראָדוקציאָנס-פּראָצעס; וואָס יע-מאָלט וואָלט ער נאָך קנאַפּערע גליקען געמאַכט! **

בכלל, וועט איהר פון דאנען גאנץ קלאָר איינזעהן, הערר שול-צע, ווען איהר זאָלט מיך נאָר מעהר-וועניגער אויסהערען מיט קאָפּ, ווי אזוי עס געהט צו מיט דעם גאַנצען בירגערליכען געשעפט. די גע-זעלשאַפּטליכע אַרבייטס-צייט, אָדער דער טויש-ווערט, שפּיעלט, אין דער בירגערליכער וועלט, די ראָלע פון קאַלטען שיקזאַל פון אַל-טערטום. אין דער פּראַגע, אויף ווי ווייט ער וועט קענען זיין אינדיר-ווידועלע אַרבייט, אָדער די פּראָדוקטען פון אַנדערע, וואָס ער האָט זיך געשאַפען, פּערווערטמען אונטער אַדער איבער דעם מאַס-שטאַב זייערען, [דהיינו] דער געזעלשאַפּטליכער אַרבייטס-צייט, אין אָט דער פּראַגע בעשטעהען די ליידען און פּריידען פון

* „אָנגאַבען“ אַנשטאָט „אָנצוגעבען“ אין דער 1893 אויסג. א. א. ר. ** („וואָכי ער נאָך וועניגער זיידע שפּינגען ווירדען“) דער וואָרט שפּיעל וואָס ליעגט דאָ אין דעם דייטשען אידואָם אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן משל, וואָס לאַסאל האָט אָנגעכאַפט, קען דאָ, פּערשטעהט זיך, ניט איבער-געגעבען ווערען. א. א. ר.)

דעם בירגערליכען ווערט הער * אין אָט דעם ווינען זיך צווישען דעם צופיעל און צו-וועניג, צווישען קריוודענען דעם קויפער און קריוודענען דעם פערקויפער, בעשטעהט די שפאנונג פון דער בירגערליכער דראמא, און דאָס איז אויך, אין קורצען, דאָס געזעץ פון מאַרק-פרייז.** דער ווערטה-מאַסשטאַב, אָט דאָס געוויסען פון דער בירגערליכער וועלט, די אַבסטראַקטע געזעלשאַפטליכע אַרבייט ווערט רעאַליזירט נאָר אין אַ בעשטענדיגען קריוודענען, אין דעם צופיעל אָדער צו-וועניג, אין דעם אַקטיווען אָדער פאַסיווען שווינדעל פון מאַרק-פרייז; און דער ניט-קלאָהרער אינ-סטניקטיווער בעגריף דערפון, האָט אַרויסגעבראַכט, ביי דער הומאַנער ריכטונג פון דער אַמאָליגער וועלט, די פאַרצייטיגע אַנשווי-אונג פון mercator***

לסוף, קומט מיר פון דאָנען בעסער אויס אייך קלאָהר צו מאַכען, הערר שולצע, ווי גרויס אייער טעות איז, ווען איהר זאָגט, אז קאַפיטאַל „בעשטעהט אייגענמליך קיינמאָל ניט פון קיין סומע געלד“ (ז. 21), נאָר אלץ אין פראַדוקטען ממש. איהר זייט אזוי שטאַלץ אויף דעם דאָזיגען זאַץ, כדי צו ווייזען, אז איהר שרייבט ניט נאָר איבער באַסטאַן, נאָר אז איהר האָט אויך עפעס אַמאָל אַריינגע-קוקט אין סיי'ס האַנדבוך, אז איהר חזר'ט עס איבער אויף אַ דריי-פיער ערטער; און דאָס אויך, וואו עס פאַסט זיך נאָר ניט! צי איז מעגליך, הערר שולצע, אז איהר, פאַר וועמען קאַפיטאַל שטעלט

“ (דאָ איז, ווי עס זעהט זיך אָן, אַ וואַרט-שפיעל צווישען „ווערט-הער“ אַלס איינער וואָס איז אַ בעל הכית איבער אַ ווערטה, און „ווערט-הער“ דעם העלד פון געהע'ס בעריהמטע טראַגעדיע. א. א. ר.)

“ „וואָס זאָל מען קלערען מכת אַ געזעץ, וואָס קען זיך נאָר דורכזעצען דורך פעריאָדישע רעוואָלוציאָנען? עס איז דוקא אַ נאַטור-געזעץ, וואָס שפיעלט אויף דער אונבעוואוסטזיניגקייט פון די בעטהויליגטע“. פ. עני-געלט, אומריססע צו איינער קריטיק דער נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע. — דויטש-פראַנצויזישע יאָהר-ביכער, ז. 103.

“ (דאָס לאַטיינישע וואָרט „מערקאַטאָר“ — אַ סוחר — שטאַמט פון וואָרט „מערקעס“ וואָס פלעגט אָפט בענוצט ווערען אין דעם זין פון אַ „ניט-שכרען גראַשען“, „לאַפקע-געלד“, הגם לכתחילה בעמייט דאָס וואָרט „אַ לוינ“ אָדער שכירות“ אָדער „שכר“. א. א. ר.)

מיט זיך פאָר — נאָט, זאָלט אזוי ניט דערקענען אייער נאָט דאָרטען, וואו ער בעווייזט זיך אין זיין סאַמע ממש'דיגער געשטאַלט? ווי! וועט איהר צושרייען צו מיר: איהר לייקענט, הייסט עס, זש. ב. סיי'ס גרויסען זאַץ, אז פראָדוקטען ווערען נאָר גע'ביטען כנגד פראָדוקטען, אז געלד איז דערביי נאָר אַ „צווישען-טור", און אז אלץ, וואָס איז נאָר קאַפּיטאַל, בעשטעהט דערפאַר בלויז פון די ממש'דיגע פראָדוקטען פון לאַנד?

מיד האָט דער דאָזיגער „גרויסער" זאַץ פון סיי, ניט קוקענדיג אויף זיין רעלאַטיווען אמת, שמענדיג דערמאָהנט אַן אַ רעטעניש, וואָס איז מיר אַמאָל אויפגעגעבען געוואָרען אין פאַרנען-שפּיעל. די רעטעניש האָט זיך געפרעגט: „וואָס איז דער הלוק צווישען נאַפּאָלעאָן I און דער העכאַם מילערן?"

איך האָב ניט און ניט געקענט טרעפען די רעטעניש, ניט קוקענדיג אויף אלע אַנשמערענגונגען, און לכוּף האָב איך זיך אונטערגעגעבן. נו, האָט מען מיר תּכּף איבערגעגעבען אַלס פּתרון: אז נאַפּאָלעאָן I איז געווען אַ מאַן און די העכאַם מילערן איז געווען אַ פּרוי.

דאָ האָב איך שוין, אוראיי, פּאָלקאַם איינגעזעהען דעם אמת פון דעם דאָזיגען פּתרון! אין דער אמת'ן, קוים האָט מען ניט קיין הוש פאַר קאַנקרעטע בעשטימטקייטען אין דער כינור פון נאַפּאָלעאָן און פון דער העכאַם מילערן, איז, קומט מען צו דער אַבסטראַקטער גלייכהייט אז זיי זיינען ביידע מענשען, און ווי מען האָט נאָר אַ די אַבסטראַקטע גלייכהייט אין האַנד, איז יעמאָלט פּאָלגט שוין, ממילאַ, פונקט אזוי אמת'דיג, אז זיי אונטערשיידען זיך אַלס מאַן און פּרוי.

אזוי איז פונקט די מעשה מיט'ן אמת פון יענע זעצע סיי'ס, אז פראָדוקטען ווערען נאָר אויסגעביטען כנגד פראָדוקטען, אז דאָס קאַפיטאַל פון אַ לאַנד בעשטעהט בכּן נאָר אין די דאָרטיגע פראָדוקטען, און אז געלד איז ניט קיין קאַפיטאַל — אן אמת, וואָס בעשטעהט נאָר דאָרין, וואָס מען אַבסטראַהירט פון אַלע ממשות'דיגע קאַנקרעטע בעשטימטקייטען פון דעם עקאָנאָמישען פראָצעס.

אין אמת'ען, ווערען קיינמאָל ניט אויסגעביטען קיין

פראָדוקטען כנגד פראָדוקטען, נאָר אלץ כנגד געלד. כל זמן די דאָזיגע פראָדוקטען האָבען נישט געמאכט דעם salto mortale אין געלד אריין — איז די קשיא פאַר וועמען זשע זאָלען זיי דאָס זיין קאפיטאַל? פאַר זייערע באַלעבאטיס, אין וועמעס פערל קויפס-מאגאזינען זיי לייענען זיך?

זאָל מען אדרבא אַ פרעג טהון אלע מינים סוהרים, פֿין דעם גרויסען באַוועל-און זיידענס-פאַבריקאַנט ביז צום קליינעם בוכבינדער, וואָס האַנדעלט מיט פאַרטפּעלען, שרױב־פאַפּיער און טייס-טערס, צי זיי קענען בעצאָהלען זייערע וועקסלען מיט זייערע פראָדוקטען, ווען זיי זאָלען שוין אפילו וועלען מי יודע ווי זיך בערופען אויף י. ב. סיי, אַז דאָס איז אלץ „קאפיטאַל“! זאָל מען אדרבא אַ קוק טהון מיט וואָס פאַר אַ קרבנות דער קליינער הענדלער מוז דאָס אָפט שאַפען געלד פון וואָכערניק אָדער אין סיי וועלכער פאָרם, ווען עס רוקט זיך אָן דער טאַג, וואָס זיינע וועקסלען לען ווערען חל, הגם די קלייט אָדער דער מאַגאזין איז איהם אָנגעפראָפט מיט די סיי-אישע קאפיטאַלען, מיט די נישט-אָבגעזעצטע פראָדוקטען.

פאַר די פערקויפער זיינען, אַלזאָ, די פראָדוקטען קיין קאפיטאַלען נישט, טאָ פאַר וועמען-זשע אַנדערש זיינען זיי דאָס יאָ? זיי קענען פּערווענדעט ווערען אויף ווייטערדיגע פראָדוקציע, אין דער האַנד פון אַ דריטען, און אויף אַזאַ אָפן אויפטרעטען אלס קאפיטאַל. אָבער וויבאַלד אַזוי, מוזען זיי אלץ קודם גע-קויפט ווערען, איידער זיי קענען דעם דאָזיגען דיענען אלס קאפיטאַל. זיי מוזען אלץ האָבען קודם דורכגעשפּרונגען דורכ'ן געלד. מען מוז זיי תמיד האָבען אַפריהער געמאכט צו געלד. זיי האָבען דערמיט, הייסט עס, די מעגליכקייט צו ווערען קאפיטאַל. אָבער צי איז אַ מעגליכקייט, אַ ווירקליכקייט? צי איז זיין בכח און בפועל ממש אלץ איינס? איז אַ קענען ווערען שוין אַ געוואָרענע זאָך? *

* (עס איז מערקווירדיג ווי לאַסאַל לאָזט זיך דאָ אַריין אין פשוט'ען פּלפול און מערקט נישט דעם פּועל-יוצא פון זיין אייגענעם אויספיהרן, אויב מען זאל טאַק, אין דער אמת'ען, מאַכען אַזאַ בולט'ען הבלל צווישען „זיין בכח“ און „זיין בפועל“ אין דעם פרט, וואָלט מען גער-מוזט זיין אין ספק צי אַ טשעק איז קאפיטאַל, און צי אַפילו אַן אַסיגנאַציע

די קאָנקרעטע בעשטימטקייט פון די פשוט'ע פראָדוקטען — שטעהענדיגעס קאפיטאל, ווי צ. ב. א דאמפֿ-מאשין אין שוין ניט מעהר קיין פשוט'ער פראָדוקט. נאָר געהער זיך אָן מיט א העכערער און ענגערער קאטעגאָריע, מיט וועלכער מיר האָבען דאָ ניט צו טהון — די קאָנקרעטע בעשטימטקייט פון די פשוט'ע פראָדוקטען, זאָגען מיר, בעשטעהט אלזאָ דוקא אין דעם, וואָס דער קאפיטאל-כאראקטער איז ביי זיי אונטערבראָכען, צייטווייליג אָבער שאפט*.

דער דופק פונ'ם קאפיטאל, וואָס געהט אדורך דעם בירגערליכען פראָדוקציאָנס-פראָצעס, קלאפט הפסקות-ווייז, און אין די פויזעס זיינע, הייסט ער — פראָדוקט. הויבט נאָר אָן דער דאָזיגער דופק וויעדער קלאפט, ווערט ווייטער דער פראָדוקט אָבער שאפט, פערשלונגען אויף ווייטערדיגער פראָדוקציע!

אָדער מיט אנדערע ווערטער, וואָס דאָ איז פארהאן צו בעגרייפֿען, און איז פון די בירגערליכע עקאָנאָמען קיינמאָל ניט בעגרייפֿען געוואָרען, איז דער פשוט'ער דיאלעקטישער געגענוואַץ צווישען פראָדוקציע און פראָדוקט. די פראָדוקציע איז א שטראָם, וועמעס בעוועגענדע מאכט שטעלט מיט זיך פאָר דאָס קאפיטאל. דער פראָדוקט איז די פער-

*) „אינטערמימירט.“

אוי, אונטער אַלע אומשטענדען, קאפיטאל. ביידע רעפֿרעזענטירן רען בלויז געלד, און דאָסזעלבע קען מען אויך זאָגען וועגען פראָדוקט מען.

אגב, ווען דער הענדלער קען ניט נאָכקומען די צאָהלונגען, בע-צאָהלט ער פאָרט מיט פראָדוקטען, ווען מען ליקווידירט זיין געשעפט און מען פערנעהמט איהם די זאָכען. הייסט דאָ עס, אז בוי אַלעמען אין די אויגען ווערען פראָדוקטען יאָ פעררעכענט אין קאפיטאל; איז דאָך ניט שוין צו מאַכען די געוואַלטיגע מתיצה צווישען געלד און פראָדוקטען. וויעדער אז מען זאָל שמועסען פון אונז נאָרמאַלע צייטען, ווי בעת אַ מלחמה, איז ווייסען דאָך אַלע אז דער געלד-קורס פאַלט אָדער שטייגט לויט די אומשטענדען פון די אָבערשאַ-פענע לענדער. א. א. ר.)

גליווערטיקייט פון אַט דעם שטראָם. אין פראָדוקט אין
 עם געמאַכט געוואָרען צום שטעהען. זאָל פון דעם פראָדוקט
 ווייטער ווערען קאפיטאַל, קען עם נאָר געשעהען, דורך דעם, וואָס
 ער ווערט אַרויסגענומען פון דער דאָזיגער פּערגליווערט-
 קייט זיינער און ווערט איבעראַנייעס אַריינגעוואָרפּען אין
 דעם שטראָם פון דער פראָדוקציע, הייסט עם,
 אָבער, אַז ער ווערט בטל אַלס פראָדוקט (סיי אַלס לעבענס-
 מיטעל, סיי אַלס רויהשטאַף, דער פונדאַמענט פון אַ ווייטערדיגער
 אַרבייט). אין דעם פראָדוקט איז אַלואָ דאָס קאפיטאַל
 נאָר געשמידט אין דער בעשטימטקייט: צו
 זיין נייטקאַפּיטאַל, בטלגעוואָרענעם קאפיטאַל! זינט
 1848 בעזונדערס האָט די בירגערליכע וועלט געמאַכט אַ ספּעציעלע
 אַנשטרענגונג און געוואָלט דורכברעכען אַט דעם ווידער-
 שפרוך, כאָטש אינוועניג אין איהר אייגענעם
 קרייז, וואָרים די סיי'אישע אילוזיע האָט איהר נאַטירליך פראַקט-
 טיש ניט געטויגט.

ווי אזוי מאַכט מען, אַז דער פראָדוקט זאָל באַמט זיין
 דאָס, וואָס ער איז אין זיך און פאַר זיך, דהיינו, קאָ-
 פּיטאַל? אזוי וואָלט געלויטעט די פּילאָזאָפּישע פאַרמולע פון
 דער דאָזיגער פראַבלעמע.

ווי בעלייהט * מען ס'חורה? אזוי האָט געלוי-
 טעט די בירגערליכע איבערזעצונג דערפון. אָבער נאָר ביי נאָר-ווע-
 ניג אַרטיקלען פון גרויס-האַנדעל (פּגל. די ענגלישע דאַקס;
 די געשיכטע פון דעם פראַנצויזישען דאַק איז בעקאַנט) איז דער דאָ-
 זיגער דורכבראָך טהיילווייז געלונגען, ווי צ. ב. אויך ביי אונז אין
 מאַנכע ערטער ווערט אויף, א. א. וו. בעליהען פון די באַנקען.
 אזוי אָפּט ווי דער דאָזיגער ווידערשפרוך פון דער בירגערליכער פראַק-
 דוקציע האָט געזאָלט בעזייטיגט ווערען אויף אַן אַלגעמיינ-נילטי-

* (דאָס דייטשע וואָרט „בעלעהנען“, וואָס ווערט דאָ איבערזעצט
 אַלס „בעלייהען“, שטאַמט נאָך פון די פעאַדאַלע צייטען, ווען דער פּרויץ
 פלעגט זיינע אונטערטהאַבען געבען יעדען בעזונדער אַ שטיקעל כּחלה
 (לעהן) און דערפאַר האָבען זיי ביי איהם געדאַרפט דיענען, מיליטעריש
 אָדער אַנדערש'ווי. אין דעם מאַדערנעם זיין הייסט „בעלעהנען“ —
 געבען אַדער נעהמען געלד אויף עפּעס א.א.ר.)

גען אופן, זיינען אָט די אָנשטרענגונגען דורכגעפאלען* און די „וואָרען-קרעדיט-געזעלשאַפֿטען** האָבען אויף דעם צו זינגען און צו זאָגען. און גראָד דאָס טהיילווויזע נע-לינגען ביי יענע גרויס-האַנדעל אַרטיקלען האָט, נאַטירליך, נאָר געקענט נוצען אויף צו פערמעהרען נאָך די בענעפיטען און מאַכט פון דעם גרויס-קאַפיטאַל — אויסצואיבען אַ וואָס גרעסערען דרוק אויפ'ן מי-טעלשטאַנד.

דער דופק פונ'ם קאַפיטאַל, האָבען מיר אַלואָ געזאָגט, וואָס צוקט דורך דעם בירגערליכען פראָדוקציאַנס-פראָצעס, שלאָגט הפסקות-ווויז און אין די דאָזיגע פויזעס זיינע גראָד הייסט ער פראָדוקט. — אין איינציגער פראָדוקט איז דאָ אין וועלכען דער דאָזיגער דופק ווערט קיינמאל ניט אי-בערגעשלאַגען, נאָר שלאָגט שטענדיג אין אַלעבעדיגער בלוט-וואַרימ-קייט, אַ פראָדוקט וואָס איז תמיד איינס, תמיד קאַפיטאַל. דער דאָזיגער קאַפיטאַל-פראָד-דוקט איז — געלד! געלד איז לכן ניט נאָר אויף קאַ-פיטאַל, ווי אַבי-וועלכער פראָדוקט, נאָר עס איז דאָס קאַפי-טאַל פאַר עקסעלעאַנס, גאָט פאָטער בנוף ממש!

די קאַפיטאַל-אייגענשאַפט איז ביי דעם תמיד פליסיג; קען תמיד בעפרוכטענדיג אויסגעגאָסען ווערען אויף וואָס פאַר אַ שטאַף, וואָס פאַר אַן אָרט מען וויל נאָר. דאָס געלד, אַלס „קאַ-

* אַזאַ פראָדוקט איז אויך געווען פרוּדאַנ'ס „באַהנק דזוי פּעיל" (פּאָלקס-באַנק) — דערפאַר דאַרף פאַר קיינעם ניט זיין קיין ברעקעל חדוש, וואָס זיין אַדיוטאַנט הערר דאָרימאָן האָט זיך דאָ ניט לאָנג ביי דער זיצונג פון דער געזעצגעבענדער קערפערשאַפט אָפּען אַרויסגעזאָגט פאַר שולצע-באַסטאַל'ס טהעאָריע, ניט קוד-קענדיג אויפ'ן פריחערדיגען קאַמפף צווישען פרוּדאַנ'ען און באַסטאַל'ן. זיי געהערען צוזאַמען פון תמיד אָן, און עס איז דאָ נאָר געווען אַ מיט פערשטענדניס, וואָס זיי האָבען זיך בעקענפפּט. עס איז, פונדעסטוועגען, אַן אינטערעכאַנטער סימפּטאָם, וואָס די פאַרטשריטס-קראַנקהייט האָט אַנ-גענומען אַן אַיראַפּעאישע בעדייטונג.

** דער גורל פון דער בערלינער וואַרען-קרעדיט-געזעלשאַפט איז בעקאַנט.

פיטאל פאר עקסעלענס, "איז לכן אין נאך א העכערען זין קאפיטאל, ווי דאס שטעהענדיגע קאפיטאל גופא.

א באוועל-שפינמאשין איז דאך געוויס קאפיטאל, און דוקא אין א פיעל העכערען און קוואליפיצירטערען* זין, ווי דער פשוט'ער פראדוקט. בעת אבער עס האט אויסגעבראכען דער באוועל-קרויזס אין לאנקאשיר, האבען די דאזיגע מאשינען געמוזט שטעהן לעדיג** זיי זיינען, אלזא, צייטווייליג געווען דעגראדירטעם קאפיטאל. וואס מיט'ן געלד קען אזוינס ניט פאסירען. שעהנערס נאך, אפילו אזעלכע פאבריקאנטען, וואס האבען נאך געהאט באוועל אין זאפאס האבען געלאזען די מאשינען שטעהן לעדיג, האבען זיך בעער, מיט זייער באוועל און געלד אריינגעטהאן אין האנדעל, ניט קוקענדיג אויף זש. ב. סיי און אויף אלע גרימצאנדדיגע פארוורפע, וואס די „טיימס" האט זיי דערפאר געמאכט. זיי זיינען געווארען סוחרים, האבען ספעקולירט אויף נאך העכערע פרייזען אויף די רויהע באוועל; און אויף אזא'ן אופן, האבען זיי געווינען, אז ניט עס הויבען זיי אן אארען די אלע טהעאָרעטישע פערדרעהענישען, און אז זיי פערשטעהען גאנץ געוונט זייערע פראקטישע נוצען.

און מעג זיך דער ליבעראלער עקאָנאָמיע אויסדוכטען, אז איהר אונטערשטיבלען אויף דער קאָמערץ-סיסטעמע איז מי יודע ווי קלוג, איז דוקא נאך דאס געלד, אלזא, דאס אל-פארהאנענע, אלמעכטיגע און אל-וויסענדע — בקיצור, כדי ניט אויסצורעכענען אלע אטריבוטען פון גאָט בעזונדער, דאָס אַב-סאָלוטע קאפיטאל!

גן, און איהר זייט גאָר ניט דערשלאָגען, הערר שולצע, איהר קאפיטאל-דיענער, וואָס איהר האָט אזוי געקענט, ניט דערקאָנען אייער גאָט, ריכטיג ווי משה ביים סנה, גראָד דאָרטען, וואו ער האָט זיך בעווינען אין זיין ממש'דיגער געשטאלט, אין זיין גאלדענעם פייערדיגען גלאַנץ?

* (אין דער 1893 אויסגאבע איז אַרויסגעפאלען דער סטן פון דער קאָמפּאַראַטיווער פּאַרמע „ער". א. א. ר.)

** (דאָ פּעהלען עמליכע שורות אין דער 1878 אויסגאבע. א. א. ר.)

ד. די קאָנקורענץ.

„חויז דער מעגליכקייט זיך אליין צוצוגרייטען א זאך — הויבט איהר אָן אַט די סעקציע אויף ז. 67 — צו לייסטען-וואָס פאַר זיך אַ לייזן, בשעת אימיצער פערלאַנגט דערפאַר פון אונז מעהר, ווי אונז דוכט זיך איז רעכט, האָבען מיר אין דעם פריהערדיגען אָנגע-דייטעט נאָך אַויפ'ן אַויס וועג: צו בעקומען דעם חפץ פון אַ דריטען, אַלס אַ הויפט שווימיטעל קענען איבערנעהמען.“ באַמט? מיר האָבען היינט, חויז דער „מעג-ליכקייט“, זיך אַ לייזן צוצוגרייטען די זאך נאָך אויך דעם אַויס וועג דאָס צו בעקומען פון אַ דריטען? אַהן קישקעס איז צו בלייבען, אַז מען העט זיך איין אייער בעשרייבונג פון דעם פראָדוקציע-צושטאַנד! דאָס שטייגט נאָך אַריבער דעם אַויס-טויש פון די איבערפליסיגע פראָדוקטען, וואָס דער פראָדוצירער ניצט ניט אליין (ז. אויבען ז. 57 א. וו.).

נאָכדעם ווי איהר רעדט, גלייך דאַרויף, פון דעם האַלצ-העקער'ס זעג און דעם שלאַסער'ס מכשירים און דער וואַשפרוי'ס קעסעל אין אַזאַ געדאַנקענרייכען סטיל אַז קיין וואַשפרוי קען צו אייך ניט צוקומען — פונאַנדערצונעהמען דאָס גענויער לאָזט אונז שוין ניט די צייט, וואָס שטעהט ווי איבער'ן קאַרק — פערענדיגט איהר אַט מיט דער דאָזיגער ערקלערונג מכח דער פרייער קאָנקורענץ: „אַזוי קריגען מיר אין דער סאַנקורענץ אַ הויפט-רעגולאַטאָר פון ווערט. נאָך פריהער האָבען מיר דערקאַנט די פרייהייט פאר'ן עלעמענט פון דער אַרבייט ווי אויך פון טויש, דאָס רעכט פון אַלע מען פאַרצונעהמען וואָס-נאָר, זיך צו פערנעהמען מיט אַלץ, וואָס דאַכט זיך זיי וועט זיי צו גוטען קומען, און דאָס ווייטערע רעכט פון אַלעמען זיך צו טוישען מיט אַלעמען — דאָס, הכל, איז די פרייע סאַנקורענץ.“

און נאָכהער, ווי איהר האָט אויף אַזאַ אופן ווייטער ערקלערט די פרייע קאָנקורענץ אַלס „טויש“, און דאָס נאָך צושמירט אויף אַ זייטעל, לאָזט איהר גלאַט פאַלען אויף צוויי זייטלעך עטליכע אַלגעמיינע פראַגען געגען מאַנאַפּאָלי, און פערענדיגט וויעדער מעשה פאַסטאָר מיט פערפומטער פעהערליכונג פון אייער „בילדונג“ און „וויסענשאַפט“.

דאָס איז אַלץ, וואָס איהר ווייסט צו זאָגען מ'כח דער פרייער קאָנקורענץ. אַנשטאָט אָט פון דאַנען, וואו עס ליגעט דער שליסעל צום גאַנצען איצטיגען צושטאַנד, אַרויסצונעמען די געזעצע פון מאַרק-פרייז, פון קאַסט-פרייז, פון אַר-ביסט-לויז, פון אונטערנעהמער-געווינס, פון לאַנד-רענט; אַנשטאָט אַבצולערנען פון דעם די גאַנצע מאַטעריעלע און גייסטיגע פּיזיאָנאַמיע פון אונזער צושטאַנד, וואָס מיר וועלען אויף אַ פּאָזיטיווען שטייגער טהון אין אַנדערען קאַפיטעל, ווי ווייט עס וועט זיך דאָרט קאָזען, ערקלערט איהר די „פרייע קאָנקורענץ“ אלס „טויש“ — אלס טויש, וואָס איז דאָך שוין אָנגעפיהרט געוואָרען אין דער צייט פון די פעניציער אַלץ. דאָס איז אַלץ, וואָס איהר ווייסט צו זאָגען מ'כח דעם.

איהר זעהט, איך האָב איצט אויסגעפיהרט דעם בעווייז, אַז ווייטער, ווי דאָס איינזילביגע וואָרט דערלאַנגט ניט אייער גאַנץ בוך! אַרבייט איז געווען טויש, קאַפיטאַל איז געווען טויש, קרעדיט איז געווען טויש, ווערטא איז געווען טויש, און די פרייע קאָנקורענץ איז אויך טויש.

באַכטיג זאָגט בעת ער הויבט אָן דאָס קאַפיטאַל „טויש“, (harm. écon. p. 93): „L'échange c'est l'économie politique“. „טויש — דאָס איז די פּאָליטישע עקאָנאָמיע“. און דאָס דאָזיגע פּערשפיצטע און כלומר'שט נייסטרייכע וואָרט, נאָכ'ן פּראַנציוזישען שניט נאָך, האָט איהר איבערנענומען בוכשטעבליך, און איהר מיינט, אַז ווער עס חזר'ט זיך נאָר גוט איין דאָס וואָרט „טויש“, איז אַ פּאָלנער פּאָליטישער עקאָנאָם. ווען איך הויף אַן אָקס און לערן איהם אויס צו שרייען דאָס איינזילביגע וואָרט: „טויש, טויש, טויש“, איז האָב איך יעמאָלט אַקוראַט דעם גאַנצען תוכן פון אייער בוך. אין דעם איינזילביגען וואָרט שטעקט אייער גאַנצע אַריס-באָר'שע לומדות.

פערטעס קאפיטעל

דער אביעקטיווער אנאליז פון קאפיטאל — די
פראדוקטיווע קאאפעראציעס.

עס בלייבט נאך איבער צו ענטוויקלען, אזוי קורץ ווי מעגליך, דעם אביעקטיווען בעגריף פון קאפיטאל. דאָס וועלען מיר דערפאר א סך קירצער קענען מאכען — פער-וועלטניסמעסיג, נאטירליך — ווייל מיר האָבען ביז אהער, אין אונז זערע פאָזיטיווע אויספיהרונגען שוין פאָראוים פעסט געשטעלט די יסודות פון דעם דאָזיגען בעגריף, און איהם געלאָזען זיך דורכלייכ-טען דורך די קאָנקרעטע ביישפיעלע, וואָס מיר האָבען געבראַכט. (זעה צ. ב. ז. 99 א. וו.)

אַז מיר וואָלטען זאָגען: דאָס קאפיטאל איז א היסטאָרישע סאָטענאָריע, וואָלט, טאָקי אמת אלץ אויסגעדריקט געוואָרען מיט דער מעגליכסטער קורצקייט, אָבער גאָר ווינציג מענשען וואָלטען אונז פערשטאַנען.

מיר מוזען זיך אַלזאָ נעהמען אַ מעהר בהדרגה'דיגען וועג. בעטראַכט נאָר, הערר שולצע, די דעפיניציעס פון קאפיטאל, וואָס מיר האָבען ביז אהער איבערגעקליבען; דוקא ניט יענע ליעבלינגס-דעפיניציע אייערע, דהיינו, אז קאפיטאל איז „דער אַב-געשפאָרטער טהייל פון הכנסה“, וואָס איהר דערלאַנגט אונז אונז טער דער השפעה פון באַסטיאַן, וואָרום דיאָ איז שוין גאָר צו אונזיניג און איז שוין געהעריג צונומען געוואָרען.

בעטראַכט נאָר אָבער יענע אנדערע דעפיניציע, וואָס איהר ניט נאָך. און וואָס דער תמצית פון דעם קען אויסגעדריקט ווערען אַט ווי: קאפיטאל הייסט אַן אַרבייטס-אינסטרומענט. אָדער נעהמט יענע, וואָס די עקאָנאָמען גיבען געוועהנליך: קאָפּיר טאל איז אַנגעקליבענע אַרבייט, אָדער יענע וואָס איך האָב איך פריהער (ז. 68) געגעבען צו דער דאָנד: קאפיטאל הייסט: פראָ-דוקטען, וואָס ווערען אַלץ כסדר פערווענדעט אויף ווייטערער פראָ-דוקציע.

גיט אקארשט ווייטער א קוק אויפ'ן אינדיאנער אין די פריי מיטיווע וועלדער פון אמעריקא, וואס שלאגט זיך אויס זיין חיונה דורך געיעג, מיט'ן בויגען אין האנד.

איז אָט דער מאַן אַ קאַפּיטאַליסט? איז אָט דער בוי-
גען — קאַפּיטאַל? איהר זעהט הערר שולצע, אלע דריי דע-
פיניציעס טרעפען דאָ צו. דער בויגען איז דאָך באמת אַן אַר-
בייטס-אינסטרומענט; פונקט אזוי אמת איז, אַז דאָס
איז אַנגעקליבענע אַרבייט. עס איז אויך אַ פּראָ-
דוקט, וואָס ווערט אַלץ כּסדר פּערווענדעט
אויף ווייטערער פּראָדוקציע.

און פונדעסטוועגען, הערר שולצע, וועט עס זיין דערווידער
אייער אייגענעם געפיהל אָנצורופען דעם דאָזיגען אינדיאנער אַ קא-
פיטאַליסט!

איהר זעהט, אַלואָ, אַז די-אָ דעפיניציעס מוזען נאָך אַלע זיין
פאַרש, ווייל עס איז אין זיי אַלע ניט פאַרהאן דאָס ריכטיגע,
וואָס זאָל זיי אונטערשיידען.

אָדער אפשר וואָלט איהר גאָר — צי איז דען עפעס פאַרהאן
אזוינס, וואָס איז ביי אייך ניט מעגליך — פּערגוואַלטיגט אייער
אייגענעם געפיהל און געזאָגט: יאָ, דער בויגען איז אַ קאַפּי-
טאַל, און דערמיט איז דער אינדיאנער אַ „קליינער קאַפּיטאַ-
ליסט“.

יעמאָלט וואָלט אָבער געווען זעהר גרינג אייך צו ווייזען, אַז
יענער בויגען איז קיין קאַפּיטאַל ניט, און אַז יענער אינדיאנער
איז קיין קאַפּיטאַליסט ניט.

כדי זיך דאָס קלאָר צו מאַכען, מאָלט אייך אויס אויף אַ רגע,
אַז איהר זייט אין יענע וועלדער מיט אַט אַזאָ בויגען. דער בויגען
וואָלט אייך געבען די מעגליכקייט צו שיסען חיות, וועט עס אייך,
היינט עס, אויסהעלפען — דערפאַר הייסט עס דאָך אַן אַר-
בייטס-אינסטרומענט — אין אייער אייגענער אַרבייט
וואָס איז געציעלט דירעקט אויף צו קריגען חיונה. אָבער אַז עס
זאָל אייך, ווי עס איז גראָד צו ערוואַרטען, נמאס ווערען, אויף

איינערע גרינגע-מאָקאָסינען,* צו לויפֿען אין איבעריאָגעניש מיט די חיות דורך די וועלדער, וואָלט איהר ניט געפונען קיין מיטעל צו פֿערווענדען דעם בויגען אזוי, אז ער זאָל פֿערדיענען פֿאַר אייך; און חיות, אזוי ווי דער סימן פֿון קאַפּיטאַל איז דוקא, ווי איהר ווייסט, די פֿעהיגקייט צו שפּיעלען אַ ראָליע אַלס פֿערדיענסט-מיר טעל, וועט איהר שוין איינזעהען מסתמא אז דער דאָזיגער בויגען איז אַן אַרבייטס-אינסטרומענט, אָבער ניט קיין קאַפּיטאַל!

אייך כאַפּ אייך איצט אָן אַ פֿאַל וואו איהר וועט זיך איינריי-דען אז עס איז גראַד צוליעב דער פֿאַרמע, אין וועלכער דער בויגען ערשיינט, וואָס די אָנגעקליבענע אַרבייט אין איהם קאָן אייך ניט צונויף קומען אַלס קאַפּיטאַל, און איהר וועט וועלען דעם בויגען אויסבײטען פֿאַר אַנאַנדער ווערט, און מיט אזאָ כּונה, וועט איהר אָנבאַטען אַט יענעם נאָרוואָס דערמאָהנטען אינדיאַנער. גאַנץ מעגליך, אז דער דאָזיגער אינדיאַנער זאָל איינגעהען אויף אייער פֿאַרשלאָג, אויב דער דאָזיגער בויגען טייג זיך פֿאַר איהם. ער וועט אייך אפשר דאַן נעבען דערפֿאַר אַ געטויטעטע חיה, אָדער אַ פֿעל, אָדער, אין מקומות וואו עס געפינט זיך אַ סך גאָלד אַ גרוי-סע שטיק גאָלד.

אָבער דיאַ אַלע זאַכען — איהר האָט קיין שום מעגליכקייט ניט זיי צו פֿערווענדען פֿאַר פֿערדיענסט-צוועקען. בכדי איהר זאָלט די דאָזיגע ווערטען מאַכען פֿראַדוקטיוו, אז זיי זאָלען אַריינברענגען הכנסה, הייסט עס, וואָלט איהר זיך געד-מוזט פֿערנעהמען אין גאַנץ אנדערע לענדער, אין אזעלכע, וואו עס ווערט געפיהרט אַן אייראָפּעאישער אַרט לעבען. אָבער אין יענע בעשטימטע היסטאָרישע צושטענדע, וואו איך האָב אייך אַריינגעזעצט, וואָלט איהר דאָס ניט געקאָנט אויספיהרען. אַמעהר, עס וואָלט אייך נאָך איצט ערגער געווען מיט דעם ווערט, וואָס איהר האָט איינגעכייטען פֿאַר'ן בויגען — די חיה, די פֿעל, צי די שטיק גאָלד — אייער פֿריהער, ווען איהר האָט גע-

* אַ מין שווד, געוועהנליך פֿון הירשען-פֿעל, וואָס די אינדיאַנער פֿון צפֿון-אַמעריקאָ טראָגען. א. א. ר.

האָט דעם בויגען, וועלכער האָט אייך וועניגסטענס געקאָנט אַרויס-
העלפען אין אייערע געיעגען.

מאָ, געדענקט־זשע נאָר קלאָר, הערר שולצע, וואָס אַזוינס, ווי
מיר זיינען געוואָהר געוואָרען פון דער איצטיגער בעטראַכטונג, איז
דאָ דער הברל און די נפקא מינה : עס זיינען דאָ היסטאָרישע
צושטענדע, וואו עס זיינען פארהאן אַרבייטס־אינסטרומענטען,
מענטען, וואו מען קאָן אפילו אויספיהרען זיך צו בייטען,
און וואו עס איז נאָך פונדעסטוועגען ניטאָ קיין קאפיטאל.

און נאָך אונזער פריהערדיגער פונאנדערלעגונג (זעה צ. ב. ז.
98—102) וועט איהר גופאָ זיך שוין אפשר קלערען : עס איז
נאָך דאָ ניט פארהאן קיין קאפיטאל, הגם אַרבייטס־אינס-
טרומענטען זיינען יאָ פארהאן. מחמת דעם וואָס דאָ איז
ניטאָ קיין צוטהיילונג פון דער אַרבייט. דערפאר איז
טאָקי נאָר דער אַרבייטס־אינסטרומענט אין האַנד
פון אַרבייטער, אָדער מיט אנדערע ווערטער, טאָקי נאָר
די אַרבייט אַליין איז פראָדוקטיוו.

פון דאָנען איז שוין געדונגען דער זאָץ אז די זעלבסט-
שטענדיגע פראָדוקטיוויטעט פון קאפיטאל.
ד. ה. די פראָדוקטיוויטעט דערפון, אלס עפעס וואָס איז
מחוץ דער אַרבייט, איז נאָר מעגליך אונטער אַ סיסטעמע
פון אַרבייטס־צוטהיילונג, און איז דער פועל יוצא
פון דעם.

טהוט אָבער אַקאָרשט אַ קוס אויף די ציוויליזירטע צושטענדע
פון אלטערטהום. ווי נישטיג אפילו עס זאָל ניט זיין לגבי היינט,
הערשט שוין דאָרטען פאָרט אָבער אַ געוויסע צוטהיילונג
אין דער אַרבייט און גרויס רייכטהום. אָבער דאָ זעהט
איהר ווי דער פאָרצייטיגער אייגענטהימער פּעראַייניגט אונטער זיין
באַלעבאָמישקייט : די ערד, וואָס ער פּערמאָנט, די שקלאַפען
מיט אַלע זייערע אַרבייטס־פראָדוקטען און אַרבייטס־אינסטרומענט-
טען.

איז דער דאָזיגער מאַן אַ קאפיטאַליסט? ניין, הערר
שולצע! אַז איהר זאָלט בעטראַכטען אַן אַלטען שאַך פון פּעריזען,
צו וועמען עס געהערט, אויף וויפּיעל ער וויל נאָר, דאָס גאַנצע לאַנד,

איבער וועלכען ער הערשט מיט אלע רייכטהימער און אלע מענשען, וואָס זיינען דאָרטען פארהאן — צי וועט איהר זאָגען, אז דער דאָ זיגער מאַן איז געווען א „גרויסער קאפיטאַליסט“?

אודאי ניט! איהר וועט עס ניט זאָגען, ווייל איהר וועט פיהלען, אז ער איז געווען מעהר ווי דאָס.

גאַנץ עהנליך איז מיט דעם פאַרצייטיגען אייגענטהימער. צוא, וועמען עס געהערט ניט נאָר דער אַרבייטס-אינסטרומענט, נאָר אפילו דער אַרבייטער גופאָ אלס געזעצליכעס אייגענטום, קאָן ניט זיין קיין „קאפיטאַליסט“. וואָרים זיין חלק אין דעם איינטראַג פון דער געזעצליכער פראָדוקציע שטיצט זיך ניט אויף דעם, וואָס דער אַרבייטס-אינסטרומענט איז זיינער, נאָר אויף דעם, וואָס דער אַרבייטער גופאָ געהערט צו איהם. דער שקלאַף, דורך וועלכען ער לאָזט די אַרבייט אויסגעפיהרט ווערען, איז פאַר איהם נאָר אַנאַנדער, אַ הויב־שטאַנג; דער הויב־שטאַנג נאָר אַנאַנדער שקלאַף. אַט דאָס, וואָס עס פעהלט דאָ דער הברל איז די נפּקאָ מינה [צווישען אַרבייטער און אינסטרומענט], פיהרט דער צו, אז דאָ זיינען פארהאן באַלעבאַטיים, אָבער ניט קיין קאפיטאַליסטען; ווערטהען און רייכטהימער, אָבער ניט קיין קאפיטאַלען.

איהר קאָנט דאָס אלץ ווייטער נאָכפאַלגען, ווען איהר זאָלט נאָר אין זינען אַריינגעהמען די אמת'דיגע כאַראַקטער־שטריכען פון דער פאַרצייטיגער באַלעבאַטישקייט.

דער פאַרצייטיגער לאַנד־בעזיצער און שקלאַפען בעלי־חבת לאָזט לכתחילה, איז אַ איבערוועגענדער מאָס, פראָדוצירען געברויכט־ווערטען, וואָס ער דאַרף האָבען אין זיין אייגענער באַלעבאַטישקייט. דאָס, וואָס בלייבט איבער, אָדער אין פאַל ער לאָזט פּונדברייצירען אַרטיקלען דורך זיינע שקלאַפען, וואָס דאָס אַליין שטעלט שוין מיט זיך פאַר אַ יוצא מן הכלל און טרעפט זיך נאָר ביי בירגער פון אַ נידריגערען שטאַנד * — אַט די אינדוסטריע־פראָדוקטען,

* אַט, למשל, פּלומאַרד דערזעהלט אונז, אַז אפילו דער רעדנער אַיִן סאַקראַט איז פערשפּאַט געוואָרען פון די קאָטיקער אַריסטאָפּאַן און סטראַט

וואָס קומען איהם צו אויף אזא אופן, פערקויפט ער. פאר'ן געלד, וואָס ער לייזט, בייט ער זיך איין, פאר'ן אייגענעם געברויך, די לוקסוס-פראדוקטען פון אלע עקען וועלט, וואָס זיינען פאר איהם צוגענגליך — [א שטייגער] פורפור און בורשטין. אויסטויש און האנדעל זיינען שוין ענטוויקעלט און פערשפרייט. אָבער דאָס נאָלד, וואָס בלייבט איהם איבער נאָכדעם, ווי ער האָט שוין בעפריעדיגט זיינע לוקסוס-בעדערפנישען, בעהאלט ער, דאָס רוב, אויף א שפע-טערדיגע לוקסוס-בעדערפנישען, אויף וויפיעל, הייסט עס, ער פער-ווענדעט עס ניט אויף אַנצוקויפען פרישע נכסים און שקלאפען, אַלזאָ ווייטער אויף צו פערגרעסערען זיין נאַטוראַל-ווירטה-שאפט, אין די ראמהען, פון וועלכער ער איז א „בעל-הבית“, אָבער ניט קיין „קאפיטאַליסט“. ער איז אַ סינסט-לער אין שאפען רייכטהימער, הגם די מכשירים זיינען — זיינען פון גאָלד און זילבער. דאָס דאָזיגע גאָלד אַריינצולעגען אין פּרעמדע פּראָדוקציע פאר פּערדיענסט צוועקען, פּעהלט איהם לכתחילה און בכלל די געלעגנהייט.

וואָרים די דאָזיגע פּרעמדע פּראָדוקציע איז אַליין וויע-דער געבוירען געוואָרען, פון דעם נאַטירליכען איבערפלוס, וואָס דער אַנדערער פּראָדוצירער האָט אין זיין אייגענער נאַטוראַל-ווירטה-שאפט. און דאַרום אויך האָט יענער אַנדערער פּראָדוצירער זיך ניט גענויטיגט אין מאָדערנעם קרעדיט-סיסטעם, וואָס קאָן נאָר ענט-שטעהען אין אַ געזעלשאפט, וועלכע פּראָדוצירט הוילע אויס-טויש-ווערטער.

ווען עס האָט זיך שוין אפילו גענומען ווייזען די געלעגנהייט פאר אַזעלכע קאפיטאַל-אינוועסטמענטס, איז איהר איצט געשטאַנען אין וועג די מאָראַלע אָנשוואונג פון פאָלק, וואָס איז זויער נאָר געווען דער רעזולטאַט פון דעם עקאָ-נאָמישען צושטאַנד, וועלכער, ווי מיר האָבען נאָר וואָס בעשריעבען,

מיס, מחמת זיין פאָטער טהעאָדאָרוס האָט געלאָזט פאַבריצירען, דורך זיין נע קנעכט, פלייטען. (פּלוטאַרד, די ביאָגראַפיעס פון די צעהן אַראַטאַ-רען, טה. 4, 357, וויטענבאָך אויסג.) אָדער, ווי לעסינג דריקט זיך אויס, די קאָמיקער האָבען איהם געגעבען אַ גאָב צוליעב זיין פאָטערס פלייטען.

האָט אזוי לאַנג געהערשט, און אין דער צייט פון וועלכער מיר שמועסען, נאָך נאָנץ שטאַרק געהערשט.

איהר וועט אגב פון דאָנען בעגרייפֿען, פֿאַרוואָס עס איז דעם קאַפּיטאַל־פּראָצענט אויסגעקומען אזוי שווער זיך דורכצושלאָגען אַ וועג אין דער אנשויאונג פון די אַלטע פעלקער, פֿאַרוואָס מען האָט עס איינגעפונען פֿאַר שטענדיך און, פֿאַר אַ פֿרייען מאַן, נייט־ווירדיג, נייט־אַנשטענדיג (אינ־האַנעסטום) אין דעם אַמאָליגען זין.

ווען אַריסטאָטעל, ציצעראָ, * סענעקאָ, ** די קירכען פֿאַטערס און דאָס קירכען־געזעץ האָבען געהאַלטען פֿראָצענטען פֿאַר שטענדיך, און אויף איין שטאַפֿעל מיט וואָכער, ווען אין דער רוימישער רעפּובליק איז נאָך געווען פֿערבאָטען צונעהמען פֿראָצענט, ווען קאָטאָ*** לויבט דעם חק פון די אורעלטערן [לויט וועל־כען] דער גנב ווערט בעשטראַפֿט צו בעצאַהלען כּפּל, דער פֿראָצענט־ניע, אָבער, כּפּל כּפּלים, § און די קאָטוילשע קירכע האָט פון די פֿראָצענטניקעס צוגענומען דאָס רעכט זיך צו בעמטהייליגען אין דער הייליגע־וועטשערע צערעמאָניע, דאָס רעכט אויף אַ צואה, און קבורה על פי קירכען־געזעץ; און ווען, פון דער אַנדערער זייט, דושערעמי בענטהאָם, §§ און מיט איהם די גאַנצע שולע פון ליבעראַלע עקאָנאָ־

* עלעגאַנטסטער שריפטשטעלער און רעדנער, וואָס רויס האָט אַרויס־געגעבען; בעריהמט אויך אַלס סאַלדאַט, שטאַטסמאַן, דענקער און קעמפֿ־פֿער. געב. 107 פֿאַר קרויסטום.)

** שפּאַניש־רוימישער אַראַמאַר און פּילאָזאָפּישער שריפטשטעלער. געב. 58 פ. ק.)

*** (אַ בעריהמטער רוימישער שטאַטסמאַן (געב. 232 פֿאַר קרויסטום). וועלכער האָט מיט זיין שטרענגקייט און קאָנסערוואַטיוזם טיפּיפּיצירט זיין נאַציאָן אפּשר מעהר, ווי וועלכער אַנדער רוימער.)

§ Cato, de re rustica, praefatio: majores ita in legibus posuerunt, furem dupli, condemnari, feneratorum quadrupli.

[די איבערזעצונג איז אין טעקסט גופא. א. א. ר.]

§§ דער פֿאַטער פון אוטיליטאַריאַניזם אין מאַראַל און געזעצגעבונג; בעריהמט אַלס מהעאָרעטיקער פון געזעץ. (געב. אַרום מיטען פון 18טן יאָהרהונדערט.) א. א. ר.)

מען, זעהען, נראָד קאפּויר, אין וואָכער דאָס הייליגסטע נאָטור-
רעכט פון מענשען, וואָס קאָן בשום אופן ניט צוגענומען ווערען פון
איהם, ווערען די דאָזיגע נאָר שאַרפע געגענזאצען שוין ערקלערט
פון דעם אַליין, און פון דאַנען ווערען זיי אויך אויפגעלייזט אויפ'ן
פשוט'סטען אופן.

דער יוריסט, זאָגען די רומישע יוריסטען, קוקט נאָר אויף
„איד קוואָד פלערומקווע פּיט“, „אויף דעם וואָס געהט
מייסטענס אָן“. נאָך מעהר איז דאָס אָבער אַ כּלל בנוגע יענע מאָ-
ראַלע אַנשוואונגען פון די פעלקער, וואָס שטאַמען פון זייערע עקאָ-
נאָמישע צושטענדע: אַז מען דאַרף קוקען נאָר „אויף דעם וואָס
געהט מייסטענס אָן“*.

באַרגען פלעגט מען באַרגען אין אַלטערטום פונקט ווי ביי
אונז. אָבער אזוי ווי און כל זמן עס האָט אין אַלטערטום, אָדער
אינגאַנצען אָדער דאָס רוב, געפעהלט דער מאַטיוו און די געלעגנ-
הייט דאָס געליהענע געלד אַריינצוטהאָן אין פרעמדע פּראָ-
דוקציע; אזוי ווי די דאָזיגע פרעמדע פּראָדוקציע, וויעדער איז
געבויט געווען נאָר אויף דער אייגענער נאַטוראַל-ווירטהשאַפט און
אויף דער שפּע וואָס איז דער נאַטירליכער רעזולטאַט פון דעם —
איז, כל זמן דאָס איז אויסשליסליך אָדער אפילו נאָר דאָס רוב גע-
ווען דער פאַל, פלעגט מען זוכען הלואות, מייסטענס אַלזאָ, נאָר
אויף פּערברויכס-צוועקען. מען פלעגט זיך קוואַפּען אויף
אַן הלואה נאָר אום אַרויסצוהעלפּען זיך אין אַ פּערזענליכער נויט
אָדער פּערלעגענהייט, ווען עס זאָל שוין אפילו נאָר זיין
די פּערלעגענהייט פון אַ רוימישען אייריל*, וועלכער וויל
דעם צירק פאַר די עפענטליכע ספּעקטאַקלען לאָזען אויסשלאָגען

* אין דער 1893 אויסג. איז דער דאָזיגער זאַץ ניט פאַרהאָן אין
סעקסט, נאָר אין אַ אונטערשטער בעמערקונג. א. א. ר.

** (אַ רוימישער בעאַמפּער, וואָס איז געווען דער ממונה איבער אַלע
קהל'שע געביידעס און האָט אויך געהאַט די אויפגאַבע צו לאָזען אויפ'-
פוהרען ספּעקטאַקלען פאַר'ן פּאַלק, אַזאַמבאַל אויסגעבענדיג זיין אייגען
געלד, אַבי צו ווערען בעליבסט ביי דער מאַסע, און אזוי נאָר שטייגען אַלץ
העכער אין עפענטליכען לעבען. א. א. ר.)

פאר'ן פאָלק מיט פורפור אויף זיינע אייגענע הוצאות און האָט ניט די גאַנצע סומע אין מזומן.

צו וועלען, אָבער, שלאָגען קאָפיטאַל פון אַן הלואה, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אויף הוילע פערברויכס-צוועקען, דורך וועלכער דער באַרגער ווערט לחלוטין ניט רייכער ווי ער איז געווען, ד. ה. זיך צו וועלען בענוצען אויף אַן עקספּלואַטאַטאָרישען אופן מיט איינעם פּערזענליכען דוּח, איז אָבער לכל הרעות שענדר ליך; און דאָס האָט מיט רעכט געפיהלט דאָס אַלטערטום און די קירכע.

פון דער אַנדערער זייט וויעדער איז אַפילו אמת אַז אין דער מאָדערנער צייט ווערען נאָך אויך גענוג הלואות געמאַכט אויף פּערברויכס-צוועקען. אָבער אין אַ ווייט איבערוועגענדער מאָס זיינען איצט די פּראָדוקטיווע הלואות, די הלואות, וואָס ווערען גענומען פון באַרגער אויף אַריינצוטהון אין פּראָדוקטיווע אונטערנעמונגען. די דאָזיגע הלואות נעהמען זיך נאָך אַפילו אויך פון אַ פּערלענעהייט, אָבער נאָר פון דער איינער פּערלענעהייט, וואָס אימיצען ווילט זיך רייך ווערען; און גאָר מיט אַ שכל, מאַכט ביי זיך דעריבער אָב דער מלוה, אַז ער זאָל ליעבהאַרציג טיילען די דאָזיגע פּערלענעהייט מיט'ן אַנטלייהער! מיט אַנדערע ווערטער: עקאָנאָמיש, איז די פּראָדוקטיווע הלואה אַ חלק אין געשעפטס-פּערדיענסט. און דער היפוך צווישען דעם פּאַרציטיגען און דעם בירגערליכען בעגריף בנוגע נעהמען פּראָצענטען ווערט, אויף אַזאָ'ן אופן, ווען מען זאָל נאָר בעטראַכטען די זאַך אין אמת'ען היסטאָרישען ליכט, נאָר

* אַ מנהג פון די רוסישע אַרמאָדאָקסישע אידען, וועגען וועלכען באַגאָוענטוראַ מאַישר (די אידען פון אונזער צייט 1842. ז. 18 א. וו.) דער צעהלט אונז, און וואָס האָט זיך גענומען פון דעם לא תשיך פּערבאַט אין תורת משה, ווייזט אונז, אויף אַ זעהר אַריגינעלען אופן, דעם אינוועניגסטען כאַראַקטער פונ'ם ליהען. דער מלוה, דהיינו, נעהמט אויס בעת'ן ליהען, אַז אַ העלפט פון פּערדיענסט זאָל זיין זיינס, און דאָס ווערט פון ביודע צדדים אויסגערעכענט אויף אַ וואַרשיינליכער סומע. ווען דער בעל חוב ערקלערט דערנאָך לסוף, אַז דער מסחר האָט ניט אַריינגעבראַכט קיין פּערדיענסט, איז ער ניט מחויב צו בעצאָהלען די אויסגענוגענע סומע. ער פּערדיערט אָבער אויף לחבא דעם גאַנצען קרעדיט.

טירליך ערקלערט : ביידע בעזונדערע בעגריפען, הייסט עס, ווערען בעשטימט דורך דעם עקאנאמישען כאראקטער פונ'ם לייגען, וואָס איז שולט אין די צוויי בעזונדערע תקופות.

ווען עס האָט זיך שוין אַלואָ אפילו אָנגעהויבען ווייזען אַלץ מעהר און מעהר די געלעגעהייט פאַר פראָדוקטיווע פּערווענדונג פונ'ם געליענעם געלד, איז אָבער נאָך אַלץ, פון איין זייט, איהר געשטאַנען אַנטקעגען דער פּערבאָט ; פון דער אַנדערער זייט. דער מאָראַלער בעגריף פון פּאַלס — אין קאַמפּה געגען איהר פּערשפּרייטען זיך אין דער פּראַקטיקע. דאָס אַריינלעגען א פּערמעגען אין פּרעמדע פּראָדוקציע — און ביים אַריינלעגען דאָס אין זיין אייגענער נאַטוראַל־ווירטשאַפּט בלייבט דער פאַר־צייטיגער אייגענטימער, ווי איד מוז איד דערמאָהנען, אַלץ „בעל־הבית“ און ניט קיין „קאָפיטאַליסט“ — שטעלט נאָך אַלץ מיט זיך פאַר, אַלואָ, אַ לפי ערך גאָר אומבעדייטענדיען טהייל פון דער פאַרצייטיגער פּערמעגען־פּערווענדונג. „כמעט אינאָנאַצען אין לאַנד, עפּעס נאָך איד איהר פּראָצענט“, דאָס איז געווען די פּער־מעגען־פּערווענדונג פון אַ רוימישען סענאַטאָר נאָך אין אַזאַ שפּע־טען דור, ווי ווען פּליניוס* האָט געלעבט.** אַפילו שוין ביי אַזאַ ביישפּיעלהאַפּטרייכען מאַן ווי קראַסוס*** — זיין פּער־מעגען ווערט געשאַצט פון די פאַרצייטיגע מענשען אין 7,000 טאַ־לענטען, און אַזוי ווי דער דאַמאָלסדיגער טאַלענט ווערט פּעררע־בענט פאַר כמעט 1400 טאַלער, § טרעפט עס אָן אַ סומע פון 9,940,000 טאַלער — דערצעהלט אונז פּלוטאַרק. וואו ער רעכענט אונז אַז אַזוי זיין פּערמעגען אויפ'ן שטיק, היינט, זילבער־מינען, נכסים און די גרויסע צאָהל שקלאַפּען וואָס האָבען זיי בעאַרבייט, הייזער, א. א. וו. : אַז „דאָס אַלץ איז נאָך געווען ווי גאַרניט

* פּליניוס, עפּיסטאָלאַ. 8 19. סום קואידעס פּראַפּע טאָוטוס אין פּראַאידיאַס ; אַליקואיד טאַמען פּאַינערע [די איבערזע־צונג איז אין טעקסט] א. א. ר.

** רוימישער שריפטשטעלער און אַראַטאָר, וועלכער איז געבוירען גע־וואָרען אַ צעהן יאָהר פאַר חורבן בית־שני. א. א. ר.

*** דאָס איז ניט דער נאָד־מעהר ביישפּיעלהאַפּטער קרעזוס, נאָר אַ רוימישער שטאַטסמאַן און אַראַטאָר. א. א. ר.

§ (א דייטשער טאַלער איז 3 מאַרק אָדער אַרום 72 סענט. א. א. ר.)

לגבי דעם פרייז פון זיינע הויז-שקלאפען; אזוי פיעל און אזעלכע מאדים'ס האָט ער פערמאָגט; פאַרלעזער, שריי-בער, זילבער-אויספרוכירער, אויפזעהער, און טיש-בעדיענער*.

כמעט אלע דיאָ שקלאפען זיינען גענוס-מיטלען. אין אזעלכע גענוס-מיטלען און ניט קיין „קאפיטאלען“ דריקט זיך אויס די אמאָליגע באַלעבאטישקייט וואָס איז, לויט איהר פערדיענסט-פאַרם, אַ הערשאַפט און ניט קיין קאפיטאַל-ווירטשאַפט. אין דער פאַרצייטיגער וועלט זיינען פאַר-האַן אַרבייטס-געצייג, גענוס-מיטלען, ווערטהען און רייכטהימער, אָבער אַלץ ניט קיין „קאפיטאלען“. צוליבע דער דאָזיגער הערש-ענדער פאַרם פון דעם אַלגעמיינעם צושטאַנד, איז נאָך אפילו ניט פאַרהאַן קיין „פראָדוקטיוויטעט פון קאפיטאַל“, ווען, למשל, דער פאָטער פון סאַפּאָקלעס** לאָזט דורך זיינע שקלאפען פאַבריצירען קלינגלעך פון שווערדען. מיט דער דאָזיגער פאַבריקאַציע, וואָס דריקט זיך אין האַנדעל, פאַלט ערשט בלויז אוועק דער כאַראַקטער פון דער נאַטוראַל-ווירטשאַפט. אָבער, פון איין זייט, בלייבט אין דער דאָזיגער פראָדוקציע [פאַרט] דער כאַראַקטער פון אַ הערשאַפט, בעת פון דער אַנדער זייט, דריקט זיך ערשט איצטאָ אויס אָט די פאַבריקאַציע אין האַנדעל וואָס, ווי עס איז שוין בעמערקט געוואָרען, איז שוין צו יענער צייט געווען גענוג ענטוויקעלט. די דאָזיגע שקלאפען פראָדוצירען דאָ אַלע געברויכט-אַרטיקלען, וואָס זייער אייגענטהימער בעדאַרף, אין דער פאַרם פון שווערדען, וועלכע ווערען „אויסגעביטען“ פאַר יענע אַרטיקלען. אָבער דיאָ שווערדען ווערען דאָך אַלע רעאַליזירט אין גענוס-מיטלען, אָדער לאָמיר שוין זאָגען, אין געלד אַלס אַ מיטעל מיט וועלכען מען קאָן קויפּען אַלע אַנדערע גענוס-מיטלען, וואָס דערמיט גופאָ רעפּרעזענטירען זיי

* פּלוטאַרך, וויטאַ קראַסי מ. א. קא. 2, ז. 250, לאַנדאָנער אויסגאַב, (די אויבערזעצונג איז אין טעקסט.)

** איינער פון די דריי גרעסטע טראַגיקער פון אַלטען גריכענלאַנד. (א. א. ר.)

שוין נאָר די גענוס מיט לען. אָבער אַט די שווערדען ברע-
 כען זיך נאָך ניט דורך אין דער פּערדיענסט־פּאַרם פּון קאַפּיטאַל,
 אין זיין פּריווער און זעלבסטשטענדיגער פּראָדוקטיוויטעט, אין דעם
 כח, וואָס עס האָט, צוזאַמלען פּראָצענט אויף פּראָצענט. אַמת
 טאַק, דער ערשטער טריט איז שוין געמאַכט געוואָרען דורך אַט דער
 פּראָדוקציע, וואָס איז, אויפ'ן שטייגער פּון פּאַבריקאַציע, געציעלט
 אויף אויסטוישווערטהען. אָבער דער דאָזיגער ערש-
 טער טריט ווערט נאָך [דערווייל] געשטערט, דורכ'ן צוזאַמנהאַנג
 פּון דער פּאַרצייטיגער וועלט, דורכצוזעצן זיינע ווייטערע רעזול-
 טאַטען. די רייכטהיימער און דאָס גאַלד פּון דער פּאַרצייטיגער וועלט
 זיינען דאָס קערנדעל פּון קאַפּיטאַל, פּון וועלכען דאָס
 קאַפּיטאַל דאַרף זיך שפּעטער ענטוויקלען. אָבער דערווייל איז נאָך
 די ענטוויקלונג פּון יענע רייכטהיימער ביז צו דער ספּעציעל-
 שער און אייגענאַרטיגער פּאַרם פּון קאַפּיטאַל
 ניט פּאַרגעקומען.

טהוט אַ קוק אויף אַנאַנדער קולטור־עפּאָכע. בעטראַכט נאָר
 דעם מיטעלאַטערליכען לאַנדאייגענטימער, דעם אַדעליגען סיי-
 ניער * צווישען זיינע שלעסער און הויפּען, זיינע לייב־אייגענע,
 צוגעהעריגע און קלאָנאַען, * זיינע דערפּער און שטערט, וואָס זיי-
 נען איהם אויף די פּערשיעדענסטע אופנים פּעאַדאַל פּערפליכטעט.
 איז אַט דער מאַן געווען אַ קאַפּיטאַליסט?
 אַיהר דאַרפּט ניט האַבען, הערר שולצע, דעם שטאַרק־פּער-
 שפּרייטען רויהען בעגריעה אַז מען האָט דאַמאָלס געלעבט נאָר פּון
 פּעלד־פּראָדוקטען! די פּראָדוקציע איז געווען גענוג ענטוויקעלט,
 דער לוקסוס — גרויס, די גענוס־מיטלען — זעהר פּיעל, פּערשיע-

* דער פּעאַדאַלער פּריק. א. א. ר.

** האַלבי־פּערשקלאַפּטע ערד־אַרבייטער אין דער רוימישער לאַנד-
 שאַפּט. אַנדערע קאַלאַנען זיינען געווען קנאַפ־וואָס פּערפליכטעט דעם
 בעל־הבית, אָבער פּיעלע פּון זיי האַבען געהערט דעם לאַנד און זיינען
 איבערגעגאַנגען פּון בעל־הבית צום צווייטען צוזאַמען מיט די מאַיאַנט
 קעס. די ערשטע הויסען פּרייע קאַלאַנען; די אַנדערע — ניט־
 פּרייע קאַלאַנען. א. א. ר.

דענארטיג און פערפיינערט. בעטראכט נאָר צ. ב. ווי אזוי דער מינעזינגער ריטער אולריך פאָן ליכטענשטיין (אין דרייצעהנטען יאָרהונדערט) בעשרייכט זיין פרוי'ס אויפגעהמען איהם אין קאָ מינאַט* „די ריינע — אזוי לייענט זיך יענע פאָעמא** — איז גע- זעסען אויף אַ בעט און האָט מיך אויפגענומען בעשיידען. זי האָט מיר אָבגעגעבען שלום. די גוטע האָט געהאַט אויף זיך אַ פיי- נעם לייבעל, און אויף דעם אַ סוקעניע § פון שאַרל אַד. § וואָס איז געווען בעשלאָגען מיט ערמעלין פוטער (היירמין געפוררעט). איהר מאַנטעל איז געווען גרין. אונטער דעם איז געווען אַ שעהנע קירסען. † די קירסען האָט געהאַט אַ ברייטליכען קאָלנער. אַכט פרויען זיינען גע- שטאַנען אַרום איהר; און זיי זיינען אויך געווען פֿיין אָנגע- טהאָן. אויפ'ן בעט איז געלעגען אַ סאַמעטענער מאַטראַץ; אויף דעם, צוויי זיידענע לייכלעכער, און אויף זיי, אַ קאָלרע — אַ פראַכט. אויך איז דאָ געווען אַ טייערע אָנלעהן-קישען.

* אַ פּעציער קאַמער פאַר דער בעל-חבית'מע אין פּריזשע חיוזער.

א. א. ר.

** אולריך פאָן ליכטענשטיין, פראַוענדיענסט, ז. 160. (לאַסאל פער- לאַזט זיך אויף אַ פראַזאָ בעאַרוובונג פון יענער פאָעמא, אָדער, ווער גיגסטענס, האָט ער אַליין געמוזט צוזאַמענשטעלען די פערשידענע זעצע, כדי דער עיקר, וואָס ער וויל אויסבריינגען, זאָל זיך אָנזעהען בולט'ער.)

א. א. ר.

§ סוקעניע, סאַסקאַניאַ. אַ זעהר רייכע אויבערקלייד פאַר פרויען. וואָס איז געוועהנליך געשטיקט פון גאָלד און זייד. פּערגל. דזי קאַנזש גלאַסאַריום, סוב ווערבאָוו, „סאַסקאַניאַ“. (לאַסאל.)

§ אַזאַ טייער וואָלענס. א. א. ר.

† קירסען אין מיטערהויך-דייטש הייסט אַ פוטער, אָבער דאָ איז עס, לויט ריינהאלד בעכשטיינס בעטערקונגען אין זיין אויסגאַבע פון „פראַוענדיענסט“ — דער פוטערנער אונטערשלאַג פון מאַנטעל, וואָס צולייכ די לוקסוסדיגע פעלען, פלעגט עס בעטראַכט ווערען פאַר אַ בעי- זונדערן בגד.

פאַר די די פערטויטשונגען פון די מיטעלהויך-דייטשע מערמינען אין די ציפּטאָען פון ליכטענשטיינס פאָעמען, האָב איך זיך געשטיצט אויף פערשידענע קוועלען. בעזונדערס אָבער אויף די הערות אין דער אויבענדערמאָהנטער אויסגאַבע פון „פראַוענדיענסט“, רעד. פון ריינהאלד בעכשטיין, לייפציג 1888. א. א. ר.

און צוויי קישענס, אז עס איז געווען א מחיה א קוק צו טהאן אויף זיי. דאס בעט געשטעל האָט זיך אין ערגעץ ניט ארויס געזעהען, און מעהרערע פיינע טעפּיכער האָבען צוזאָמענגעשטעלט דעם דאָך פון בעט. נעבען בעט צופוסען האָבען געברענגט צוויי גרויסע ליכט און צוויי ליכטערס, און ביי די ווענט זיינען געהאנגען אוראי הונדערט ליכט*.

אָדער ניט א קוק אויף זיין בעשרייבונג ווי ער אַליין פּאָהרט איבער דער וועלט אַלס פרוי ווענוסין: „דאָ בין איך אָבגעווען דעם ווינטער און זיך געהייסען צושניידען פרויען-קליידער. צוועלף קליידער האָט מען מיר צוגעגרייט און דרייסיג פרויען-אַרבעל מיט פיינע ליבלעך. דערצו האָב איך צוגעקראָגען צוויי צעפּ, וואָס איך האָב פּיין בעפּוצט מיט פּערל, וועלכע מען האָט דאָ געקראָגען צו קויפּען אָהן שיעור. מען האָט מיר אויך צוגעשניטען דריי ווייסע סאַמעטענע מאַנטלעך. די זאָטלעך זיינען געווען זילבער-ווייס, אויף וועלכע דער בעל מלאכה האָט אוועקגעלעגט אַ סך מיה און אַרבייט. אויף זיי זיינען געווען דעקעס פון ווייסען טוך, לאַנגע און מייסטערהאַפטע. אויך די צוימען זיינען געווען גרויס אַרטיגע. פאַר צוועלף פאַזשען האָט מען צוגעשניטען גוטע מלבושים פון ווייסען געוואָנט. מען האָט מיר אויך געמאַכט הינדערט זילבער-ווייסע שפּיעזען. אַלץ וואָס מיינע מענשען האָבען געפיהרט איז געווען ווייס ווי שנעע. מיין קאַסקע איז געווען ווייס, און ווייס איז געווען מיין שילד. פון פינף שטיקער ווייסע סאַמעט האָב איך מיר געלאָזען שניידען דריי דעקעס פאַר הערב-קליידער אויף מיין רייט-פּערד, און מיין הערב-דאָק האָט געמוזט זיין אַ פּיין-געפּאַלכט קאַפּט'על פון עלעגאַנטען ווייסען גע-וואָנט*.

איהר זעהט, הערר שולצע, אז מען האָט דאַמאָלס גאָר ניט געקאָרט. הכלל, איז דער אייגענטימער פון די אַלע פיינע זאַכען, איז דער מיטעלאַטערליכער הויף-בעזיצער געווען אַ קאַפיטאַ-ליסט?

פאַר קיין אופן ניט! און איך האָף, אז איך וועל דאָס אייך
ביסלעכווייז קאָנען פונקט אזוי קלאָר מאַכען בנוגע דעם מיטעל-
אַלטער, ווי בנוגע דעם אַלטערטום, ווען איהר וועט נאָר ליענען מיט
גערולר.

די שקלאַפּעריי איז אַכנעשאַפט, און אייך די
לייב אייגענשאַפט, וואָס האָט זיך בעוויזען אויף איהר
אַרט, ווערט לינדער אין משך פון מיטעלאַלטער און פּערוואַנדעלט
זיך אין אַ סיסטעמע פון פּערווענליכער אונטערוואַרפּענקייט אויף די
פּערשידענאַרטטיגסטע מדרגות, אין אַ מאָזאיק פון לייסטונגען. אַט
דאָס גראַד ניט דעם מיטעלאַלטער זיין ספּעציפישען כאַראַקטער.
אייך האָב שוין אנדערשוואו אויסגעפיהרט, אז עס איז די
בעזונדערקייט, וואָס כאַראַקטעריזירט דאָס מיטעלאַלטער
אין פרט פון דער געשיכטס-פּילאָזאָפּיע. דאָ ווערט שוין ניט
דער מענש אין גאַנצען גענומען אַלס פּריוואַט-אייגענ-
טהום, נאָר זיין ווילען און די בעזונדערע אַנדלונגען
פון ווילען.* דאָס שאַפט, אויפ'ן עקאָנאָמישען געביעט, די סיס-
טע פון בעזונדערע לייסטונגען, אַ סיסטעם פון
רעכטס-בעציהונגען צווישען צוויי בעזונדערע מענשען.
רעכטס-בעציהונגען, וואָס דריקען זיך אויס אין לויטער בעזונ-
דערע אַנדלונגען און בעזונדערען פּראָדוקטען
(געברויכט-ווערטהען אין אונטערשיעד צו דעם אַלגעמיי-
נעם אויסטויש-ווערטהען: געלד). דאָס הייסט, עס
שאַפט זיך דאָס סיסטעם פון מיטעלאַלטערליכע נאַ-
טוראַל-לייסטונגען און נאַטוראַל-צושטעלונגען.
אַט דאָס ניט עס דער ווירטשאַפט און דער פּראָדוקציע פון
מיטעלאַלטער איהר הויפט-כאַראַקטער.

קוקט זיך צו נעהנטער, זאָל שוין זיין אויף אַ רגע נאָר, צו דער
באַלעבאַטישקייט פון דעם מיטעלאַלטערליכען פּעאָדאַלען לאַנדבע-
זיצער.

שוין ניט רערענדיג פון די לייב אייגענע, ווערען זיינע פּעלדער

* זעה מיין „סיסטעם דער גרוואַרבענען רעכטע“, לייפציג, באַרקאַווי,
1881, פ. 1, ז. 260-264.

בעארבייט פון לייטע, וואָס זיינען מחויב צו טהאָן פוהר־אַרבייט און האַנד־אַרבייט, דורך אויסגענומענע צוואַנג־אַרבייט און צוואַנג־אַר־בייט אָהן שום תנאי, פון ניט־פרייע און פרייע קאָלאָנען אין אַל־ערליי פערשידענאַרטיגע גראַדען; וואָרים אפילו די פרייע מאַנ־סען (פויערן־הויפּען) * מוזען איהם דיענען אַזוי גוט ווי די ניט־פרייע, נאָר די, אַ וואַסערע 3 טעג אין דער וואָך, בעת יענע האָבען דאָס צו טהאָן אַ וואַסערע פינף—זעקס וואָכען אין יאָהר.**

† דאָס „מאַנסוס“ איז געווען אַ מין אַרענדע, אָדער בעסער נאָך, אַ מין ישוב פאַר אַ גאַנצער פאַמיליע, אונטער דער ממשלה פון דעם פּעאַדאַלען באַראָ. דער „מאַנסוס“ אָדער ישוב־ניק האָט געהאַט פּער־שיעדענע פּליכמען צום פּרייז, און הגם וועניגער פּערשקלאַפּט פון דעם קאָלאָן, שוין ניט רעדענדיג פון דעם לויב־אייגענעם, האָט ער אַלץ גע־הייסען אַן אונטערטאָן ביים פּרייז. די מדרגות אין דער פאַנשטיטונג זיינען אַזוי פּיעל, ווי לאַסאַל האָט שוין אָנגעמערקט, און אַזוי ניט שאַרף אָבעטהיילט איינער פון אַנדערן, אַז אפילו אַזעלכע כאַנומענטאַלע ווערק, ווי דוי קאַנוש'עס ענציקלאָפּעדישער גלאַסאַר פּונ'ם מיטעלאַטער־ליכען לאַטיין, און דעם אַבע אירמינאָן'ס פּאָליפּטיק (פּעאַדאַלע רשימה) רעד. פון געראַר קאַנען ניט בעשטימען, אויף קלאַר און אָהן ספּיקות, דעם גענויען שטאַנד פון יעדען בעזונדערן פּעאַדאַלען קלאַס. א. א. ר.

†† זעה צ. ב. פּערטיץ, מאַנומענטאַ גערמאַניאַ. היסטאָריקאַ מ. א., (לעגנס טאַמות 1). פ. 177.

Respiciunt ad eandem curtem mansi ingenuiles vestiti
§) 23 ex his sunt 6 quorum unusquisque... operatur
annis singulis eldomades 5, arat iurnales 3 etc. etc.

(די איבערזעצונג פון דעם איז: 23 פרייע און בעקלידמען
מאַנסען זיינען אונטערטעניג צו דעמעלבען הויף. פון די זיינען פאַרהאַן
6, פון וועלכע יעדער איינער גיט אַב 5 אַרבייטס־וואָכען אַלע יאָהר.
און 3 אַקער־טעג, א. ז. וו. א. א. ר.)

‡ דאָס לאַטיינישע וואָרט „וועסטיטי“ איז דאָ איבערזעצט ווער־
טערליך. איבער דעם אַקוראַטען זין פון וואָרט זיינען דאָ חלוקי דעות,
נאָר עס לעגט זיך גיכער אויפ'ן שכל די השערה, אַז דער חלוק צווישען
דעם „ה ו י ל ע ן מאַנס“ און דעם „ב ע ק ל י ד ט ע ן מאַנס“ איז
בעשטאַנען אין דעם, וואָס דעם ערשטען „מאַנס“ איז געווען אַ ניט־
קולטיווירטע און אפשר וויסמע שטיק לאַנד, בעת דער לעצטער האָט גע־
האַט בעקומען פון פּרייז אַ געאַקערטע און פּרוכטבאַרע אַרענדע (בער
קליידט הייסט עס) מעשה בעל־הבית.

נאָר לאָמיר שוין ניט רעדען פון ערד־אַרבייט. — עס איז בכלל נאָר ניט פאַרהאַן קיין סאָרט לייסטונג, וואָס די ניט־פרייע, ווי אויך די פרייע מאַנסען, און אפילו די קליינשטערטישע ישוב'ען און בירגער, וועלכע זיינען איהם אונטער דעם פעאַראַזען סיסטעם אונטערטעניג אין די פערשידענע סטע גראַדען — וואָס די אלע זאָלען איהם ניט מווען אַבצאָהלען אין נאַטורא *!

מאָלט זיך נאָר אויס, עס קומט פאָר אַ צינורטאָג פאַר אייערע אויגען, וואו זאָז מין אַדעליגער פעאַדאַל־באַראָן נעהמט צו די צינורטען, וואָס קומען איהם. עס שוויבעלט מיט קאָרו, מיט גערשטען. מיט היהנער, מיט שינקען, מיט אַקסען, מיט חזירים, מיט אייער, מיט פוטער. מיט אויל, מיט אויבס, מיט וואַקס, מיט חלב, מיט האָר ניג, וואָס זיינע אונטערטאָנען מווען איהם בריינגען, אפילו מיט טאַרטען, מיט בוקעטען בלומען און שאַפאָ דע ראָוו. ** די שניידער, די שוסטער פונ'ם שטעדטעל, וואָס שטעהט אונטער זיין פעאַדאַלער ממשלה — דערמאָהנט זיך נאָר אָן דעם גרונדזאָץ: ניל טער סאַהן סיניעור † — בריינגען איהם די בגדים און די שיד, וואָס זיי האָבען אויסגעאַרבייט פאַר איהם און זיינע לייטע אין דער וואַך, וואָס זיי זיינען איהם געווען אַרבייטס־שולדיג. § פונקט אזוי גוט מווען די „הענטשוהערן“ (הענדשקע־מאַכער), די „בעכערערע“ (ביכער־מאַכער), די באַנדאַרעס ¶ און „צימבערליוטע“ (סטאַליאַרעס) אַרבייטען אויף זיינע בעדערפנישען אָהן שכירות (סינע מערקערע).

* ד. ה. מיט פראָדוקטען אַדער אַרבייט, נאָר ניט מיט געלד. א. א. ר.

** רויזען־קראַנצען. א. א. ר.

† „קיין לאַנד אָהן אַ פריץ.“ א. א. ר.

§ זעה, ל"ה קאָנטראַנדוי פאַר ל'הבאָיא ד'אָוואַל אָהן 1347, אין מאָנטאַי'ס ווערק, דאָרטען פ. 85.

¶ דאָס וואָרט „קיעפער“ איז וואַהרשוינליך אַ פאַרם פון וואָרט „קועפער“ — אַ פעסעל־מאַכער אַדער באַנדער. עס איז דאָ נאָך אַ צווייטע כעגליבקיגייט: אַז לאַסאַל זאָל דאָ בענוצען דאָס וואָרט „קיעפער“, וואָס בעשויט אויגענטליך אַ פיכטענבוים, אין דעם זין פון איינעם, וואָס אַרבייט בוי בוימער בכלל, למשל אַרויסציהען די פער, צוצוגרייטען מערפענטין א. ז. וו. יעדענפאַלס, די ערשטע השערה פאַסט זיך דאָ גיכער. א. א. ר.

און די שמיעדען און שליאסארעס מווען איהם צושטעלען קייטען און פילען, און אחוץ דעם, א צאהל פאדקאוועס און טשוועקעס.* און בעת עס האבען זיך אין די ערשטע צייטען פון מיטעלאלטער געפונען אין די פעאדאלע הויפען גופא כל המינים בעלי מלאכות און קינסטלער (מעקאניקי עט ארטיפיקעהם), קצבים (קארניפיקעהם), גארבער (קערדאנעהם), באנדארעס (דאליאטארעהם) פוטער-ארביי-טער (פעלליפיקעהם און פעלליפאריאי) וואגען-מאכער (קורריפיקעהם און קארפענטאריאי)** קרעמער (אינסטיטאטארעהם), ארכיטעקטען (אידיטואי), שטיין-האקער און מויערער (קאיימענטאריאי און לאפיר קיראי), מאלער (פיקטארעהם) א. א. וו., אפילו סוחרים (נעגאזיאט-טארעהם), גאלד-שמיעדען, (אוריפיקעהם), און האלץ-שניצער (לינגא-רום קאי סארעהם), † און בכלל האט דער פעאדאלער הויף געמוזט האבען איין בעל מלאכה פון אלע מינים בעלי מלאכות, וואס האבען זיך איינגעארענט אין דעם תחום פונ'ם פעאדאלען בעזירק — „פאן איינעם יעקליכען אנטווערגקע איין אנטווערגמאן“ §—און ווען אפילו אין די שפעטערע צייטען פון מיטעלאלטער האבען שוין די בעלי מלאכות און קינסטלער אויפגעהערט צו וואוינען אין די שלעסער נופא, האבען זיי, אבער, פארט געמוזט אלס זכר פון אט דער לכתחילה'דיגער פעהעלטנים, אדער אלס ירושה נאך פון זייערע מאנסען און פעאדאלע נחלות — האבען זיי געמוזט אבגעבען דעם בעל הבית פון הויף פראדוקטען פון זייער האנדווערק-טהעטיגקייט, אלערליי מעסער, שערען, און צוואנגען (קולטעללי, ראסאריא, פאר-קיפעהם און פארפיקעהם) גראב-אייזענס און העק, (פיקאריאי) שייס לען (סקוטעללאי), בעכער (פיקאריא), כל המינים געפעס (קראטע-ריאי) זאמלען און אנדערע מכשירים (סעלאי עט קעטערע אומטעני-סיליא.) †

* פאן מאורער, געשיכטע דער פראנצהעפע, 1862, בר. 2, ז. 828;
טריער, וויזטהום, 10, 8-10 אין 8.
** זעה דו. גאנזש אונטער'ן ווארט „קורריפיקעהם“.
† זעה פאן מאורער, דארטען טאם 2, ז. 316 א. וו.
§ גרימם, וויזטהימער 1, 763 פאר. 33.
‡ זעה די פעאדאלע האב-און-גוטס רשימה ביי קינדלינגערן, מיני-סטער, ביזערענע 2, 116, 133, 228, 126, 223, 143. — דו. קאנזש אינמער'ן ווארט „פיקא“.

ווען דער קצב פערקויפט אן אָקס, געהערען איהם די פיס מיט'ן צונג, און אזעלכע אָבנאָבען געהמט ער זיך אראָב פון דעם וויין, פון ביער און אנדערע משקאות.* אָבער וואָס זאָל ער אזוינס מאַכען מיטן וויין און ביער, בשעת עס פעהלען איהם פּעסער? נו, מוזען אַהין טאַקיי אויך צוגעשטעלט ווערען די פעסער, די רייפען (קירקולי), דעקען (פאטעללאַי), קעסלען (קאלדאריאַ), איז דאָס אי אייזערנע, אי קופערנע,** צוואַמען מיט שינדלען און אנדערע מאַטעריאַלען אויף צום פערריכטען די דעכער. † און די פאסיאָנפילער „זיינט שולדיג מיינס גנעדינסטען הערען וויין אונד ביער אומ-בזונסט צו שראָדען“, און אויך די מעסטער זיינען מחויב „מיינעם גנעדינסטען הערען אַללע וויי אונד ביערפאַסס אומבזונסט צו אָהמען“. § [מעסטען]

און די שמייערען מוזען איהם צושטעלען שפּאַרען, און די ליי

* זעה צ. ב. מאַנטאָי, א. א. אַרט ז. 87.

** ווענגסטענס ווערען ביידע דערמאָחנט אין דער רשימת פון הויף.

זעה פערטן, א. א. אַרט

† זעה דעם „פאליפטיק אירמינאָן, רעדאָגירט פון גערהארד (פא-)

ריז 1844), דאָקומענט 9, 299, ז. 118:

— — — — „ער אַרבייט 2 טעג אין דער וואָך, נאָר אַנשטאַט צו אַרבייטען, בעצאָהלט ער אַ פוּהר מיט צוויי טו-נען... זיי בעצאָהלען — — 9 עופות, 80 אייער, 10 קליינע העקלער, און אַקוראַט אַזוי פיעל שינדלען, 12 קליעפקעס, 6 רייפען א. א. וו... און וואָס איז שייך אַלע, וואָס האַלמען אַ מאַנגוס (פולוואַרעק אַדעו געדונגענער הויף) צאָהלען זיי 100 העקלער, פונקט אַזוי פיעל שינדלען, 12 קליעפקעס, 6 רייפען א. א. וו... עס זיינען דאָרטען דאָ מאַמען, וואָס זיינען מחויב צו בעזאָרגען דעם טראַנספּאָרט פון וויין... זיי צאָהלען אַ קעסעל, מיט אַ סעקסטאַר (אַאַ „סעקסטאַרוס“ איז עפעס מעהר ווי אַ האַלבע קוואַרט. א. א. ר.) האַנגי.

‡ מיכעלסען, מאַינצער אַובערהאַף צו ערפורט, ז. 26.

וואנט-וועבער — א טישטוך 6 איילען די לענג, און א „האנד-
קוועל“*.

איהר קאנט זיך אויסמאָלען, הערר שולצע, אז די פרויען זיי-
נען ניט געבליעבען הינטערשטעליג אין אָט דער אלגעמיינער
התמדה אויסצורייכטען דעם דאָזיגען מאָן מיט אַ באַלעבאָטישקייט
כדבעי.

אָיערען קאָלאָנ'ס ווייב איז לכן מחויב צו צושטעלען 13-15
שטיק לייַוואַנט און צו שטיק וואָלענס (1 קאָמיוזילעס עט 1 סאַרקיר-
לעם), צוצוגרייטען מאַלץ און צו באַקען ברויט.** מעהרערע פרויען
האַבען געמוזט צושטעלען דאָס פאַרטיגע געוואַנט, און טאַקי פון איי-
גענעם פלאַקס (פאַנאַקס עקס פראַפריאָ לינאָו.+) אַנדערע, אָבער,
זיינען נאָר מחויב דאָס צו פעראַרבייטען (סי דאַטור עאָיס ליניפיקיוס
פאַקיונט קאָמיוזילאָס עט קאָיטערא), § און דערפאַר זיינען שוין וויער-
דער אַנדערע מאַנסען געווען מחויב איהם צו צושטעלען אין אַרבייטס-
הויז אַיהויז חזרים'לעך, לייַנווימען, לינדזען, א. א. וו., אויך אַ זייגעל
פלאַקס. די פישער זיינען איהם מחויב אַרייַנצובריינגען די לאַקס-
סען און אַנדערע פיש („דיענסטפישע“), וואָס זיי האָבען געכאַפט.

* א „האַנדטוך“ א. א. ר.

** זעה ביי פערטק'ען, דאָרטען ז. 177.

† ד. ה. (געוועב פון אייגענעם פלאַקס“ א. א. ר.

§ אַויב מען גיט זיי לייַוואַנט, מאַכען זיי קאָמוזעלקעס א. א. וו.

(זעה דאָס דערמאָהנטע צענזוס-בוך פון דעם אַבע אירמינאָן 12,
109, ז. 150 און דאָרטען 110 : אָמנעהם איסטע פאַקיונט קאָמיוזילאָס דעה
אַקמאַ אַלניס, עטק. ד. ה. „אַלע מאַכען זיי שטיקער לייַוואַנט פון 8
אויילען די לענג.“ דאָס וואָרט „קאָמיוזיליס“ בעמייט אַמאַל דאָס געוואַנט
און אַמאַל ווידער אַ מין בגד, ווי אַ קאָמוזעלקע. א. א. ר.)

¶ לויט דזי קאַנזש'עס גלאַסאַר פון מיטעלאַטערליכען לאַטוין איז
„סויגאַ“ אַ מין מטבע, נאָר אין דעם פאַרפּטיק פון אירמינאָן ווערט
די סויגאַ ערקלערט אַלס מאַס, דחייב, אַ בינצעל אַדער אַ הויפּען. א. א. ר.

זעה ביי מאָרער'ן, דאָרטען טאָם 2, ז. 225-228.

אין בעשטימטע צייט־פּעריאָדעס. זיי דאַרפֿען איהם אויף מיט די מילנער פיהרען איבער די וואַסערן אין אַ שיפּעל, וואוהין ער וויל־נאָך, אָבער די בחירה צו זיין זיינע שלוחים, ווען ער האָט בריעף צום שרייבען, אָדער איהם צו דיענען אַלס פּאָסט־אָדער שטאַפּעמען־ריי־טער — אָט די בחירה האָבען די קצבים.*

איך וואָלט נאָך געקאָנט לאַנג לאַנג אזוי אָנגעהען מיט דער אויסרעכנונג פון דעם דאָזיגען באַלעבאַטישקייט־אינווענטאַר, ווען איך זאָל ניט דאַרפֿען מורא האָבען, אז עס וועט אייך נאָם ווערען. טאָ וויל איך אייך מעהר ניט געבען ווי נאָך אַ פּאָר ביישפּיע־לען, כּרי אייך צו ווייזען, אז איהר קאָנט זיך, אין דער אמת'ען, קוים אויסכאָלען אַ בערערפּניש, וואָס זאָל ניט בעפּריעדיגט ווערען אין דעם דאָזיגען סיסטעם פון נאַטוראַל־לייסטונגען דורך אַ בעזונדערער פּערפליכטונג. יעדע בעזונדערע בערערפּניש האָט זיך איהרע בעד זונדערע פּערפליכטעטע, וואָס דאַרפֿען די דאָזיגע דיענסט־לייסטונג צוטיילען „אין נאַטוראַ“.

ביי אונז אַז אימיצער דאַרף אַן עצה בנוגע זיינע געשעפטען לאָזט ער זיך קאָסטען שווערע געלד און נעהמט זיך אַן אַרוואַקאָמ. אָבער דער מיטעלאַטערליכער סייניעור האָט דאָס ניט בעראַרפּט. איהם זיינען מחויב אלע בירגער פון די קאָמונעס, וואָס שטעהען אונטער זיין פּעאָדאַלער ממשלה, בעהילפּיג צו זיין מיט ראַטה אין זיינע אָנגעלעגעהייטען, לויט זייער בעסטער פּערשטענדנים.**

אונז קאָסט עפעס גוטע געלד צו געהען צו אַ באַלעט אָדער אין אַ וואַדעוויל,*** אָדער אין נאָך אזעלכע פּלעצער. אָבער דער פּע־אָדאַלער פּריץ האָט עס ניט בעראַרפּט. עס האָבען זיך געפונען דיענסט־שולדיגע, פון וועלכע אַנדערע זיינען געוון מחויב, על פי

* זעה ביי מאָרער'ן, דאַרטען מאָם 2, ז. 324 און מ. 1, 399.

** פּרווילעזש דזי שאַטאָ ד'ה פּימפּאָדיום פון 1396 אין מאָנ־טאָו'ס איסטאָר דזי קאַבאַרויעס סיעקל, שאַפּיטר מיטער דאַלמאַז, מאָם 1, פ. 39.

*** „צו וואַלנער“, ווייל דער עסטרייכישער אַקטיאָר פּראַנץ וואַלנער גער האָט אין לאַסאַל'סל צייט קאָנטראָלירט אַלס דירעקטאָר אַ גאַנצע קייט טעאַטערע פון לייכטערען סאַרט. א. א. ר.

געזעץ, צו שפיעלען דיר אָלע פון א שבור,* אנדערע, וויעד
דער, האָבען געדארפט אַרומשפרינגען מעשה פאצאז,**
און נאָך אַ דריטער קלאַס האָט געמוזט זינגען פאַר זיין דאַמע א
צוויי דיטיגען ליעדעל.***

הכלל, מיר געפינען זיך אין רייך פון בעזונדערקייטען. און
אזוי ווי דערפאַר איז עס דאָך גאַנץ לאַגיש-אויסגעהאַלטען, אז
מען מוז דאָ אויפפאַסען אויף יעדען בעזונדערען געשמאַק
— דער געשמאַק איז דאָך טאַקי דאָס גאַנץ בעזונדערע, איבער וועל-
כען, שוין לויט'ן פּאָלקס-ווערטעל גופאָ, עס איז זיך ניטאָ וואָס צו
שפאַרען — נו, קאָן זיך עס טאַקי אַמאָל אויך טרעפּען, הגם איך
האָף אז עס האָט זיך אזוינס אָפט ניט געטראָפּען, אז אימיצער האָט
דעם בעזונדערען געשמאַק צו — ווי אזוי זאָל איך דאָס זאָגען? —
הכלל צו הערען אַ נפּיחה! און באַלד אויפן שטעל, איז צווישען
די צינדלייט דאָ צו דער האַנד אַ יונגע מיידעל, וואָס האָט די פעאָ-
דאַלע-פּליכט, ביים צינד-טאָג, איהם צו לאָזען הערען אַ נפּיחה בפּני
כל עם ועדה! ****

נו, און דאָ האָט אייך שוין אורדאי געמוזט קלאָר ווערען, אָהן
אַ ברעקעל ספּק, בנוגע דעם, ווי אזוי עס האַלט מיט דעם דאָזיגען
מאָן!

ער איז אַ נאָר רייכער מאָן. ער קאָן, אָבער, — און דעריין
שטעקט דוקא זיין אונגליק, ווען איהר זאָלט איהם צוגלייכען צו
איער פּריינד רייכענהיים; דערין ליעגט דער חלוק צוויי-

* זעה סאָוואַל, אַהנטיקייטע ד'ה פּאַרי, פּאָליאָ 1724, טאָם 2, ליוור
8, שאַפּיטר רעדעוואַנס רידיקיל:

(ד. ת. „איז געווען מחויב נאָכצומאַכען אַ שבור, און עס האָט ניט
געהאַפּען קיין שום טענה וואָס אַנבעלאַנגט די רעליגיאָן און די פעאָ-
דאַלע התחייבות“ א. א. ר.)

** „צו לויפּען אַנקעגען סלופּ אויפ'ן דאַרפישען שטייגער“ א. א. ר.

*** „זינגען אַ צינישען ליעדעל פאַר דער פּריצה פון לאָוואַריי. א. א. ר.“

**** מאָנטאָזי, איסטוואַר דזוי קאַמאַרויעס סיעקל, שאַפּיטר לאַ טאַבל
דע סט. פּיער, ט. 1, פ. 84, וועלכער ציטירט „אַן אַוועי ראַהנדוי פאַר
מאָרגריט ד'ה מאָנטאָזי“ פּונ'ם „קאָנט דע לאַ פּרעוואַטח“ פון פּאַריז.

שען זיי ביירדען — ער קאן די נפיהה ניט קאפיי-
טאליזירען! ניט דאס און ניט די קאזיאקלעס, און ניט די
נבול פה, און ניט די שלחות'ען, און אויך ניט די וואקס, די אייער,
די היינער, די האַניג, די אַקסען, די שיסלען, די טעלער, די פלאַקס,
די לייזוואַנד די בעכער, די רייפען, די טונען, די פוטערוואַרג, די
קעסלען, די לאַקספיש, די וואַלענס, די וויין, די ביער, די זאָטלען
א. א. וו. א. א. וו. ; אפילו ניט די דיענסט-לייסטונגען פון די
מעסטער, די משקה-גיסער, די וואַגען-מאַכער, די גאַרבער, די מויער-
ער, די שמיעדען, די נאָלד-אַרבייטער, די שניצער און מאַלער א. א.
ז. וו. וואָס זיי זיינען איהם מחויב צו געבען.

ער קאן מיט די דאָזיגע אלע זאכען לעבען ווי אַ שררה, און
ער לעבט טאַקו דערמיט ווי אַ שררה און בתענוג ! וואָריס עס איז
גאַנץ ריכטיג וואָס פאָן מאָרער* בעטאַנט** : „אין אַ צייט, ווען
די פאָעזיע איז נאָך ניט געווען אזוי אינגאַנצען פערשוואַנדען
פון לעבען ווי היינט-צורטאָג, ווען אַן אויסגערעכענטער
אייזקאלטער שכל האָט פערנומען איהר אָרט — אין אַזאַ
צייט איז געווען פאַר יעדען איינעם אַ בעדערפניש, נאָכרעם ווי ער
האָט דעם גאַנצען טאָג פערבראַכט מיט רייטען, געיעג און וואַפען-
איבונגען, אָדער אפילו מיט ערנסטערע עסקים, זיך צו אַמוזירען אין
אַבענד מיט מוזיק און טענץ, אָדער וועניגסטענס צו זיין אין פרעה
ליכער געזעלשאַפט“, און דערצו ציטירט ער די שעהנע פערזען פון
טריסטאן*** (פערזען 3725—3730).

* דיומשער שטאַטסמאַן און היסטאָריקער, מעהרסטענס פון מי-
טעלאַטערליכע אינסטיטוציעס און געזעצע (געב. 1790). א. א. ר.
** געשיכטע דער פראַהנעפמע, טאָם 2, ז. 190.
*** דאָס מייסטערווערק פון דעם מינעזינגער גאַטפריד פון שטראַס-
בורג, וועלכער האָט דעם דאָזיגען עפאָס (טרויסטאן אונד איזאָלדע)
פערפאַסט אין די אָנפאַנג-יאַהרען פון 18טען יאָרהונדערט. א. א. ר.

בוימאָג וועלען מיר רייטען, געהן אויף געיעג ;
בוימאַכט וועלען מיר, אויף אַנאַנדער וועג,
אין דער היים אויף אַ הויפישען שטייגער פערבריינגען ;
שפילען אויפ'ן האַרף און פירעל, זינגען —
דאָס קאַנסט דאָך גוט, מאָ טהו דאָס מיר ;
קאָן איד אַ שפיעל, דאָס טהו איד דיר !

ער קאָן יענע אַלע גענוס־מיטלען, וואָס רינגלען איהם אַרום בשפּע גדול, פּערצעהרען ; און ער פּאסט שוין גאַנץ ניש'קשה'ריג אויף אַז ער זאָל זיי האָבען איבער'ן האַלז. ער פּערצעהרט זיי אָהן שום דאגה און אין אַן אויפגעלעגטער לוינע, און דערפאַר מיט אַ סך הומאַנערען פּערגניגען, ווי היינט ווען—און דאָס מוזט איהר דאָך וויי־סען אודאי — ווען אייער פּריינד רייכענהיים'ען, בעת ער זיצט אין אָפּערע און הערט מאַצאַרט און בעטהאָווען, טהוט איהם פּלוצלונג אַ כאַפּ אָן יענע בעוואוסטע קאָפּדרעהעניש וועגען קאַפּיטאַליזאַציע, און פּערס'מ איהם זיין תּענוג.

אַבער די דאָזיגע גענוס־מיטלען קאָן ער טאקי נאָר פּערצעהרען, אָדער אפּשר נאָך פאַרבאַהאַלטען אויף אַ שפּעטערדיגען גענוס. ער קאָן ניט מאַכען, אַז זיי זאָלען זיך פּערמעהרען פּון זיך אַליין.

וואָרים זיין עצם פּערהעלטניס בעשטעהט דאָך גראָד אין דעם, וואָס ער איז אָנגעוויזען, אויפ'ן בעזונדערען געברויכס־ווערט, אָדער, וואָס איז דיזעלבע זאך, די ענס־ט־לייס־טונג. ער שטעהט נאָך ניט אַנטקעגען דעם אַלגעמיינעם טויש־ווערט — געלד. ער זעהט נאָך ניט גאָט דעם פּאַ־טער בעצמו, פנים אל פנים. „די די ענס־ט־לייס־טונג איז געווען דער געמיינשאַפּטליכער באַנדר, וואָס האָט פּעראייניגט אַלע גליעדער פּון דער מדינה צווישען זיך, און זיי אַלע מיט'ן אויבער־האַרר פּון דער מדינה“, זאָגט מאָרער מיט רעכט (געשיכטע דער פּראָהנעפּע I, 376), און, כ'לעבען, אויב אין באַסטיאָ'ס זינלאָזען אויסקלער פּון „די ענס־ט“ איז נאָך פאַרהאַן עפעס אַ שטיקעל אמת, איז גילט עס — אָבער דוקא מיט אַ גאַנץ אַנדער זין און אינהאַלט ווי באַסטיאָ לעגט אין דעם אַרין — פּאַר'ן מיטעלאַל־טער, מחמת גראָד דאָ עקזיסטירט נאָך ניט קיין טויש־ווערט, בעת נאָך יענעם פּאַנטאַזיאָר זאָל דאָס נאָר זיין דוקא דער יסוד פּון טויש־ווערט.

שעהנערס נאָך, אפילו די געלד־ציניזען וואָס יענער פּע־אָדאַל ציהט, און הנם זיי הויבען אָן פּאַמעלעך אַלץ מעהר צו פּער־נעהמען דעם אָרט פּון די נאַטוראַל־ציניזען, סטאיען זיי נאָר איינ־צושאַפען זיך דערמיט די לוקסוס־פּראָדוקטען פּון וועלט־האַנדעל,

וואָס קאָנען ניט פראָדוצירט ווערען אין דעם תחום פון זיין פעאַר-
דאלער ממשלה. און אפילו ווען ער זאל שוין האָבען איבריגע
געלד-צינוען, קאָן ער אלץ ניט מאַכען, אז זיי זאלען זיך פערמע-
רען און קאפיטאליזירען אין זיין פראָדוקציע. וואָרים א
דאָס דעם אַגעמיינעם צוזאַמענהאַנג, איז דאָ אלץ אזוי איינגע-
ניטעוועט און איינגעמאַצעוועט, אזוי סטאַביל און אונבעוועגליך
דורכ'ן סיסטעם פון בעשטימטע געגענווייטיגע דיענסט-לייסטונגען
און נאַטוראַל-ליבערונגען, דורך דער בעשטימטקייט פון אלע אַר-
בייטס-כחות, בענוצונגס-אופנים און התחייבות'ען, רעכטע אויף
פראָדוקטען, און עול'ען — אז אין ערגעץ געפינט זיך דאָ ניט קיין
פלאַץ און מעגליכקייט פאַר אַז קאפיטאַל-פּערווענדונג און פּער-
מעהרונג.

עס צייגט זיך, למשל, אז עס טראָגט איין מעהר צו פּערווייען
אַ פעלד מיט ווייץ, איידער מיט קאָרן אָדער פּאַשע; * מיט קליע-
ווער-גראָז און לוצערן איידער מיט ווייץ. אָבער אויפ'ן פעלד ליעגט
אַ נאַטוראַל-רענט פון 10 מאַלטער קאָרן, ** הייסט עס שוין אז דאָס
פעלד מוז בעאַרבייט ווערען אויף שטענדיג אלס קאָרן-פעלד. אָדער,
אַ שטייגער, עס איז בעסער צוצואַקערן אַ וואַלד אויף ווייץ-פעלדער.
אָבער דאָ אויף דער פּערהעלטנים פון געגענווייטיגע נאַטוראַלע
דיענסט-לייסטונגען, וואָס פּערינדרט דעם לאַנד-פרייז מיט'ן קאָלאָן,
מיט די קאָמונעס, מיט דער קירכע א. א. וו., הענגען אויף דעם
דאָזיגען וואַלד אַ צאָהל נאַטיראַל-רעכטע און פּרווילעגיעס פון אלער-
ליי פאַרטען; און פון איבערבייטען אַ געוויסע בעאַרבייטונגס-
פאַרם קאָן גאָר קיין רעדע ניט זיין. די בעזונדער-קייט אונ-
טער'ן סיכטעם פון בעזונדער-רע דיענסט-לייסטונגען
און נאַטוראַל-צושטעלונגען, שטעלט נויטיגערווייז: ***
מיט זיך פאַר דאָס גערמאַנישע אייגענטום אָדער דאָס
צווייענדיגע אייגענטום (אין יורדישען זין פון
אויבער-אייגענטום און אונטער-אייגענטום, אויבער-אַרשטאַפט און

* „נאַטוראַל-אַנשפּריכע“.

** אַ כאַלטער איז אַ מאָס פון עטליכע בושעל א. א. ר.

*** פאַר מעהר פרטים איבער אַט דעם צוזאַמענהאַנג, זעה מיין „סיס-“

מעם דער ערוואַרבענען רעכטע“ בד. 1, ז. 260 א. וו.

ניידאייגענטום*). און דאָרום איז שוין פאַר יעדער איבערבייט פון אַ געוויסען בעאַרבייטונגס-פאַרם און פאַר יעדער פערמעהרונג, אפילו ווען עס זאָל זיך שוין געפינען דאָס געלד דערצו. דער וועג פערצאמט מיט 7 צאמען.

אין מיינט איהר אפשר אז אין די שטעט איז געווען אַז ערש די מעשה ?

אוראי וועט מען זאָגען, אורטיילענדיג לויט'ן ערשטען איינ-דרוק, אז דער מיטעלאַלטערליכער בירגער און שטאָדטישער מייס-טער געפינט זיך אין אַ נאַנץ אנדער לאַגע, ווי דער פאַמיעשטישק, דער פריץ.

אין דער אמת'ען אַבער, זיינען עס דורכאויס די זעלבע טענ-דעני-בעשטימונגען, וואָס בריינגען אַרויס אַקוראַט דעמוזעלבען רעזולטאַט, הנם פעהוילען און אין אַדערע פאַרמען.

איך וועל שוין ניט שמועסען פון דער פריהערער צייט פון מיר טעל-אַלטער, וואו די פאַטריציער האָבען אין די שטעט גופאָ אָנגע-פיהרט ** פראָדוקציע מיט דיענסט-פליכטיגע בעלי מלאכות (בגל). אויבען ז. 93), וואָס דאָס מיינט, אז אויך דער יסוד פון דער פראָ-דוקציע אין דייַאָ פּעריאָדען איז געווען פראָסט-הערשאַפט. איך וויל זיך נאָר אַבשטעלען אויף די שפעטערע צייטען, וואו עס האָט זיך ענטוויקעלט די אַרגאַניזאַציע פון גילדעס. איך וועל זיך דאָ דערביי אויך ניט אַריינלאָזען וויעדער אַמאָל אין פרטים, כּדי איך ניט צו פּערטאַטערן.

אַבער אויף אזוי ווייט וועט איך קלאָר ווערען פון סאַמע אוי-בענאוויפּינסטען קוק :

דער גילדע-מייסטער, וואָס האָט זיין מייסטערשע חזקה

* „נוטצונגסאויגענטהום“, ד. ה. וואָס גיט דאָס רעכט זיך צו בע-נוצען מיט די פראָדוקטען. א. א. ר.
** ווי בערנשטיין מערקט דאָ אַן אין זיין אויסגאַבע איז דאָ פאַר-האַן אַ גרויז. לויט איהם איז מעגליך אז עס פעהלט דאָ אַ צווישען-זאַץ. ניכער, אַבער, איז זיין צווייטע השערה ריכטיג, דהיינו, אז עס דאַרף שטעהן „פראָדוצירטען“, אַנשטאַט „פראָדוצירט וואורדע“, און אזוי איז דאָ איבערזעצט. א. א. ר.

סחמת זיין פאָטער איז שוין געווען א קירושנער,* אָדער ווייל ער איז א בירגער פון דער דאָזיגער שטאָרט, אָדער צוליעב דעם וואָס ער קומט-נאָך איינער פון יענע אנדערע בעזונדערע בע- דינגונגען, וואָס אָן זייער מאָזאָאיאָרטיגער פיעלזויטיגקייט זיינען אָנגעבונדען די מיטעל-אַלטערליכע גילדע-סטאַטוטען — הכלל, אָט דער דאָזיגער מייסטער פיהרט אָן אָט די פראָדוקציע אויפן סמך פון א בעזונדערער בערעכטיגונג. ער שטעהט שוין, הייסט עס לכתחילה מיט יענעם פאָמיעשטישק אויף איין און דעמעלבען פרינציפיעלען יסוד און באַדען, שוין דערמיט וואָס זיין פראָדוקציע אָנס איינקונפט שטראָמט צו צו איהם אויפ'ן סמך פון א בעזונדערער בערעכטיגונג אָדער פרי- ווילעניע, און ניט ווי דער היינטיגער פאָבריקאַנט אויפ'ן גרונד פון בלוז פאָקטישע פעהרעלטניסע.

נאָר אויב ער איז א פרייוולעגירטער, ד. ה. א בערעכטיגטער אַלס א בעזונדערער יחיד, שטעהען נויטיגער ווייז ארום איהם — וואָרים דאָס ווערט פערשטאַנען אין בעגריף פון בעזונדערן — אַנדערע בעזונדערע, וואָס מווען אויך זיין בערעכטיגט אַלס בעזונדערע פונקט ווי ער; און וועמעס בעזונדערעם רעכט, פערשמעלערט דעריבער זיין בעזונדערען רעכט, שטעלט זיך אַנטקעגען דעם, בעשרענקט עס און לאָזט עס אין ערגעץ און קיינמאָל ניט אויפהויבען דעם קאָפּ און זיך ענטוויקלען.

שוין פון דער-אָ בעגריפס-בעשטימונג וואַסען אַרום די אַלע אונזעהליגע פאָרשריפטען פון מיטעל-אַלטער בנוגע די רויה-שטאַפּען, וואָס דער פראָדוצירער טאָר אָדער טאָר ניט בעציהען, די אַרבייטס- מעטאָדען, וואָס ער מוז אָנווענדען, די אופנים אויף וועלכע ער מוז אָנפיהרען זיין אונטערנעהמונג, די אַרבייטס-שטונדען, אויף וועלכע

* אָט, למשל, האָבען די בעקער-גילדען פון 8 שטעט, צווישען זיי פראַנקפורט-אָם-מאין, אין 1352 בעשטימט, אין אַ געשלאָסענעם אָב- מאַך צווישען זיך, אַ שטראָף פאָר'ן מייסטער, וואָס לערנט אויס אַ אינדי- גער די בעקער-מלאכה, כאַטש ער איז גאָר ניט געבאָרען אין בעקער-פאָך. זעה אין קרייגע'ס פראַנקפורטער בירגער-צוויסטע און צישטענדע אים מיטטעל-אַלטער (פראַנקפורט 1862), ז. 388.

ער מוז זיך בעשרענקען, די שכירות, וואָס ער מוז צאָהלען, די קוואַ-
לימעט, וואָס ער מוז צושטעלען, די פרייזען און מאַסקימום פער-
דיענסטען, מיט וועלכע ער מוז זיך בענוגענען א. א. וו. ליענט
נאָר דורך די סטאַטוטען און תקנות פון מיטעלאַלטער, וועט איהר
דאָס אַלץ געפינען, און נאָך אַ סך מעהר אָט אַזעלכע בעשרענקונ-
גען.* אין אַ נויט שטעה איך גרייט אייך צו דינען מיט אַ רייכער
קאָלעקציע פון ביישפיעלען. דאָ אָבער וויל איך נאָר נעהמען אין
אַנבעטראַכט צוויי בעשרענקונגען, וואָס זיינען אַלגעמיין בע-
קאַנט און וואָס וועגען שוין אַליין אַריבער אַלע איבריגע.

דער מייסטער האָט דאָס מייסטערירעכט אַלס אַ בעזונ-
דערער פרייווילעגירטער. דערפאַר שטעהען איהם,
אָבער, נויטווענדיג אַנטקעגען צוויי מינים גרופעס, וואָס זיי
נען פונקט אויף דעמזעלבען אופן פריוילעגירט,
ווי ער. אין טאָל, די גרופע פון אַלע אַנדערע
אומנוט'לעך, וואָס זייערע מייסטערס זיינען אויף אַ סך
ראַטאָ צווי פריוילעגירט, ווי ער — און דערפאַר טאָר קיין
מייסטער ניט צונויפטשעפען קיין צוויי מלאכות, מענען זיי
זיך אפילו האָבען מי יודע וואָס פאַר אַ שייכות צווישען זיך, און
אפילו ווען עס פאַדערט זיך, צוליעב דער פראָדוקציע, זיי צוזאַמענ-
צובינדען. דעשניט, שטעהען איהם אַנטקעגען אַלע מייסטערס
פון זיין אַייגענער מלאכה אַלס פונקט אַזעלכע פריוילע-
גירטע, ווי ער — און דערפאַר טאָר ער ניט בענוצען מעהר אַר-
בייטס-כחות ווי אַ וועלכער אַנדער מייסטער פון דערזעלבער מלאכה
אין יענער שטאָרט. דאָס הייסט, די צאָהל פועלים, וואָס אַ מייס-
טער מעג האַלטען אין אַ פאַך, איז אין יעדער שטאָרט און פאַר
יעדען פאַך בעשטימט על פי דין.

* די קאָמישטע שטריכען וואָרפען זיך דורך; אין ביישפיעל נאָך:
אין וויעהן [פראַנק] איז נאָך אַן אוקאַז פון קאַרל דעם 2טען. פון מאי
1981, אַרטיקל 52, געוואָרען אַ סטאַטואַרישעס געזעץ, אַז פאַר דער הגא
וואָס הייסט מאַרטיני, מוזען די וויינהענדלער פערקויפען זייער ווידן ניט
אַנדערש, ווי אויף אַ העלפט פון פרייז פון אַלמען
וויין. נאָך מאַרטיני, אָבער, טאָרען זיי דאָס אינגאַנצען ניט פער-
קויפען איהן צו שענקער.

ממילא ווערט שוין קלאָר, אז צוליעב אָט די צוויי בעשטימונג-
נען אליין קאָן שוין פון קאפיטאליזירען די פראָדוקציע אָנס-
פערדיענסטען קיין רייד ניט זיין.

די זשעניאלסטע ערפינדונגען מוזען ווערען צו נישט שוין צו-
ליעב דער דאָזיגער געזעצליכער אָבגערענעצונג פון די פערשיעדענע
פאָכען, וואָס פערטראָגט ניט קיין פערבינדונג צווישען זיי אונטער
איין און דעמזעלבען שאַבריקאַנט. דערמיט ווערט אָבגעהאַלטען די
ביליגקייט פון דער פראָדוקציע, און מיט דער ביליגקייט — די
מאַסען-פראָדוקציע, און מיט דעם וועדער די נאָך
גרעסערע ביליגקייט, וואָס מוז קומען מיט יעדער
ווייטערער ענטוויקלונג. * און אויב אפילו עס זאָל זיך איהם שוין
איינגעבען צו פערדיענען מעהר, ווי זיין שכני'שער מייסטער, ניט
קוקענדיג אויף דעם אַלעמען, ניט קוקענדיג, הייסט עס, אויף אַלע
בעשרענקונגען פון נעזען, וואָס שטעהען דעם אינדוסטריעלען פראָ-
דוצירער אין וועג בנוגע דער אָנזאַמלונג פון רויה-שטאַפּען, אויס-
וואַהל פון זיינע אַרבייטער, פרייווען און זאָ ווייטער. — ג,
שטעלט זיך די פראַגע, וואָס זאָל ער אַזוינס מאַכען מיט
דעם-אָ גרעסערען פערדיענסט פון זיין פראָדוקציע? ער
קאָן דאָס אין זיין פראָדוקציע ניט אַררייכלענען און זיין
ווייטערע פערדיענסטען, וואָרים ער קאָן זיינע
אַרבייטס-קרעפטען, ד. ה. די צאָהל פועלים וואָס איז, לויט'ן כּטאָ-
טוט, בעשטימט אַר אַלע מייסטערס, ניט פערמעהרען; איז, ממילא
קאָן ער זיין אונטערנעהמונג ניט פערגרעסערען. מהאי טעמא
אָבער, קאָן ער דעם שכני'שען מייסטער און די אַנדערע מייסטער
אין די פערשיעדענע פאָכען דאָס ניט פערלייהען, וואָרים צוליעב
דעמזעלבען טעם קאָנען זיי אויך ניט פערגרעסערן זייערע אונטער-
נעהמונגען.

דורך דעם איז שוין, אַלזאָ, אויך אין דעם תּחום
פון דער אינדוסטריעלער פראָדוקציע
אין מיטעלאַטער געבראָכען די קאפיטאליזירענדע
קראַפט פונ'ם פראָדוקציע-איינטראָג. דער טאַלער, וואָס

* פּגל. דאָרויף מיין „אַרבייטער-פראָגראַם“. ציריך, מעיער אונד
צעללער, 1863, ז. 15-16.

דער מייסטער פערדיענט, איז א מויטער טאלער, א טאלער וואָס בריינגט ניט קיין פרוכט. אויף צו קויפֿען גענוס-מיטלען אָדער אויף אוועקצולעגען עס אלס אוצר פאר שפעטערדיגע הנאות, איז דער טאלער אַן אויסגעצייכענטע זאך, אָבער קיין לעבעדיגע פרוכפערנדע קראַפט האָט עס נאָך ניט בעקומען. הכלל, אין דער אינדוסטריע גופאָ שוין, אַקוראַט ווי ביים פּאַמיעשטשיק, הייסט עס, אז סוף כל סוף האָט מען פון דעם פּראַדוקציאָנס-פּער-דיענסט ניט מעהר ווי גענוס-מיטלען.]

איין איינציגער פונקט איז פאַרהאַן, וואו דאָס מיטעלאַלטער-ליכע קאפיטאַל פאַנגט זיך אָן צו ענטוויקלען אלס אַזעל-כעס. דאָס איז געשעהן אין וועלט-האַנדעל, ספּעציעל דורך זוענעדיג און מיט די מורח-לענדער. טיילווייז, זיינען ביי דעם-אָ, אין די שפּעטערע צייטען פון מיטעלאַלטער, בטל געוואָרען די סטאַ-טואַרישע בעשטימונגען איבערהויפּט און, טיילווייז, זיינען זיי קיין מאָל ניט געווען ביכולת — אַפילו כל-זמן, און אויף ווי ווייט, זיי האָבען שוין יאָ געהאַט אַ קיום — זיך אונטערצוגראַבען אונטער דעם לעבעדיגען כח פון קאַפיטאַל, וואָס האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר געפּרוכפערט מיט נייע אונטערנעהמונגען.

ווען די פּאַרטוגעזער האָבען ענטדעקט דעם ים-וועג קיין אינ-דיען דורך קייפֿ אָוו גוד האָופ, האָבען די פונערס * פון אָונסבורג, פון איין איינציגער עקספּעדיציע, וואָס זיי האָבען אַהין געשיקט, אַחוץ וואָס זיי האָבען גערעקט די 100,000 דוקאַטען הוצאות,** געמאַכט אַ ריינעם ריוח פון 175,000 דוקאַטען (175 פּראָצענט!) די פּערדיענסטען פון דעם דאָזיגען וועלט-האַנדעל זיינען געווען געוואַלטיג גרויס; צו זיי זיינען נאָך אָבער צוגעקומען און פון זיי האָבען זיך אויך ענטוויקעלט די פּראָפיטען פון פינאַנץ-וואָ-כער, וואָס איז אַ צייט מיט יאָהרען אָנגעפיהרט געוואָרען אין מי-

* זעה פאַן שטראַמבערג; אַרטיקעל „פונגער“ אין ערש און גרוי-בער'ס ענציקלאָפּעדיע. א. א. ר.

** אַ פּאַמיליע פון רויכע סוחרים, וואָס האָבען געשפּיעלט אַ גרוי-סע ראַליע אין וועלט-האַנדעל פון יענער צייט, און נאָך ביז אויף היינט טיגען טאָג איז דיזעלבע משפּחה אַ גרויסער פּאַקטאָר אין דייטשען סוחר. א. א. ר.

טעלאַלטער, הויפטזעכליך אין דער פּאַרם פון וואָכער אויף
משכנות און היפּטעקע. *

און אזויזשע איז פון פּאַרצייטיגען קאַפיטאַל-בלוטס-טראַפּען
ביסלעכווייז אין מיטעלאַלטער אויסגעוואַקסען אַ קינד, אַ
בחור'על, וואָס לויפט שוין אַנטקעגען דעם מאַמענט, ווען
ער וועט קומען צו די כחות אויף אויפצורייסען די קייטען און
אַרויסצוטערעטען אַלס מאַן, אַלס דאָס ענטוויקעלטע
קאַפיטאַל!

אַלץ, וואָס איז נאָר פּאַרדעקומען: די גאַנצע בירגערליכע
ענטוויקלונג, יעדע ערפינדונג און ענטדעקונג, יעדער פּאַרטשריט
אין דער צוטיילונג פון דער אַרבייט, יעדע איינשפּאַרעניש אין די
פּראָדוקציע-הוצאות, יעדע פּערברייטערונג פון אַבזאַץ, און לסוף,
[די ענטוויקלונג פון די אַרבייטס-אינסטרומענטען], וואָס, אונטער
די אַלטע בעדינגונגען אין דער פּראָדוקציע, האָבען לַחלוּטין ניט
געטוינט אויף עפּעס צו פּראָדוציר'ען — אַלץ האָט זיך
געצויגען אין יענער ריכטונג-צו. **

נו, הייסט עס, האָט דער ביסלעכווייז שטאַרק געוואַרענער
בחור'על מיט מזל אויפגעריסען די קייטען; די פּראַנציוויזשע רע-
וואָלוציאָן האָט אויסגעבראַכען. בעשרענקונגען און בעשטימונגען
מצד דעם געזעץ זיינען פּערשוואַונדען; די שרייע קאַנ-
קורענץ איז איינגענומען און דער אָבגעפּענטעטער ריעז, "קאַ-
פיטאַל" שטעהט איצט ערשט פאַר אונז אין זיין פּול-ענטווי-
קעלטער לעבעדיגער ווירקליכקייט. די בירגערליכע

" אין שויכות מיט דעם, ווערט שוין אונז במילא קלאָר, ווי אזוי
עס איז אויפגעקומען, נאָטירליך און היסטאָריש, דאָס אַמאָליגע מער-
קאַנטיל-סיסטעם, ד.ה. יענע עקאָנאָמישע שולע, וואָס זעהט
דאָס קאַפיטאַל פון אַ לאַנד דוקא נאָר אינ'ם געלד, וואָס
עס פּערמאַנט. אָט דער שטאַנדפּונקט איז פשוט געקומען פון דער אַקאַרשט
געשיידערטער היסטאָרישער רוקלויכקייט, וואָס
איז איהם פּאַראַויסגעגאַנגען. פּונקט דאָס זעלבע איז שפּעטער דער פּאַל
מיט דעם אינדוסיטריעסיסטעם גופא. (אדאָס סמיטת
א.ש.)

** איבער דעם, זעה אַ קורצען איבערליק אין מיין „אַרבייטער
פּראָגראַם". ציריך 1863, מעיער און צעללער, ז. (10-18).

פרייהייט" איז איינגענומען, און אָט די „פרייהייט“ בע-
שטעהט אין דעם, וואָס יעדערען, אָהן אונטערשיעד, איז ערלויבט
צו זיין אַ מיליאָנער!

לאָמיר נאָך בעטראַכטען, אַזוי קורץ ווי מעגליך, וואָס עס
זיינען אַזוינס די כאַראַקטעריסטישע שטריכען פון דער דאָזיגער
נייער פּעריאָדע אויף וועלכער עס שטיצט זיך די קאַפיטאַל-
ליזירענדע קראַפט פון דער פּראָדוקציע, און וואָס אַלע צוזאַ-
מען, שטעלען זיי מיט זיך פאַר די אַלגעמיינע פיזיאָנאָמיע פון
דער פּרייער קאָנקורענץ, פונקט ווי זיי שטרעמען אַרויס
פון דער פּרייער קאָנקורענץ.

דער בירגערליכער פּראָדוצירער שטעהט שוין ניט מעהר, ניט
אין דער אינדוסטריע און ניט אין לאַנד-פּראָדוקציע אויפ'ן באַדען
פון בעזונדערע פּריווי לעגיעס. אַלע אונט-
טערשיעדען און בעדינגונגען מצד דעם געזעץ זיינען פּערשוואַנדען,
און צונויפגעשמאַלצען אין דעם איינעם ריין פּראַק-
טישען תּנאי: אַז מען זאָל האָבען אין האַנד דעם נויטיגען
אויסלאָג אויף פּראָדוקציע — קאַפיטאַל. וויעדער אַזוי
ווי אַלע בעשרענקונגען אין דער פּראָדוקציע זיינען במל געוואָרען,
שטעהען איצט בראַש אַלע פּאַרטשריטע אין דער אַרבייטס-צו-
טיילונג; און די פּראָדוקציע צופאַלט אין אַן אונענדלי-
כער קייט פון טייל-אַפּעראַציעס און מאַסען-
פּראָדוקציעס פאַר'ן וועלט-מאַרק, וואָס דריקען זיך אַלע
אויס אין טויש-ווערט. קומט שוין אַקאַרשט אויס, ווי מיר
האַבען פּריעהר מסביר געווען (ז. 57 א. וו.), אַז „איטליכער פּראַ-
דוצירט איצט וואָס ער דאַרף ניט און קאָן ניט פּערניצען“.
הייסט עס אַז, להיפּוך צו די דיענסט-ליסטונגען
און צו דער פּראָדוקציע פון דירעקטע געברויכס-ווער-
טעהען (נאַטוראַל-פּראָדוקציע) פון מיטעלאַלטער, דרעהען זיך
[איצט] די אַרטיקלען אַלץ אָבער און וויעדער אַרום ווי אין אַ
צירקעל אויף שריט און טריט, דורך זייער געלד-פאַרם; און
דער טויש-ווערט איז איצט געוואָרען דער ממש'דיגער קיום
פון די זאַכען, לַגבי וועלכען זייער באַמת-ממש'דיגער קיום — זייער
געברויכס-ווערט — איז איינגעשרומפּפּען געוואָרען ביז אַ בלאַ-

סען שאַטען, וואָס געפינט שוין מעהר קיין פלאַץ ניט פאר זיך
אינ'ם סיסטעם פון עקאָנמישע בעדינגונגען.

עס איז אויך קלאָר, אז דאָס איז דער פאל אַזוי, הן אין דער
לאַנד־פראָדוקציע, הן אין דער אינדוסטריעלער
פראָדוקציע; און די לעצטע דריקט עס איצט אָב
איהר הערשענדע התימה אויף דער גאַנצער
תקופה, וואָרים ווער עס פראָדוצירט איצט תבואָה פאר'ן וועלט
מאָרק אָנשטאט פאר'ן אייגענעם געברויך און דעם נאָהענט
סטען אָבזאָצ־קרייז און קאָן מעהר ניט ערפילען זיינע אייגענע
התחייבות'ען אין דער פאָרם פון גאָר אַ ליפערונג
נען [ווי צמאָל], איז אָבהענגיג פון קורס אויף דער
קאָרן־בערזע אין לאַנדראָן, אַזוי גוט ווי אין אמסטערדאַם,
אין בערלין אַזוי גוט ווי אין קעלן און פאַריז. און דאָס איז פונקט
אַזוי אמת בנוגע דעם גרויסען פראָדוצירער, וואָס טהוט געשעפטען
מיט אַ גרויסען קאָפיטאַל, בכרי ער זאָל קענען ווייטער אַמאָל אויס־
שלאָגען זיינע הוצאות און אויסלאָגען, און ערפילען זיינע גרויסע איי־
גענע התחייבות'ען, ווי בנוגע דעם קליינעם פראָדוצירער ביי זיינע
קליינע פעהרעלטניסען און זייערע נאָך דריקענדרע התחייבות'ען.
קומט אויס אויף אַזאָ'ן אופן, אז אי דער אי יענער, פראָדוצירען
נאָר טויש־ווערט הען אפילו ווען זיי פראָדוצירען לעבענס־
מיטלען; און אויך דאָ ווערט די פראָדוקציע פאר'ן אייגענעם גע־
ברויך אָדער פון געברויכס־ווערטעהען פערוואַנדעלט אין אַ שאַטען.
ווייטער ווערט עס קלאָר אז ריקארדאָ'ס געזעץ, נאָך וועלכען
דער פרייז פון פראָדוקטען איז גלייך צו די פראָדוקט־
ציאָנאָס־קאָסטען, * איז אמת טאַקי איצט, דורך און

* דאָס דאָזיגע געזעץ פון קאָסט־פרייז, וואָס זש. ב. סיי האָט קיינמאָל
ניט געקאָנט פערשטעהן און אַנטקעגען וועלכען ער האָט אָנגעפיהרט
אַזעלכע נודנע אַמאָקעס, הן אין זיינע הערות אויף ריקארדאָ'ן, הן אין
זיין קאַרעספּאָנדענץ מיט איהם, איז שוין אויספיהרליך ענטוויקעלט
געוואָרען, נאָך פאַר אַדאָס סמיטה, פון דעם אַלטען שאַמישען עקאָנאָם
סערדזשייטס־סטייוואָרט (ען אינקוויירי אינטו דעי
פרינספּלס אָו פּאָליטיקל איקאָנאָמי, טאָם 1, בוך 2, קאַפ. 4. האָז דעי
פרינסעס אָו גודס אַר דימאָרמינד באַי טרייד, א. א.). דער גרויסער
אונטערשייד איז אָבער דער, וואָס סטייוואָרט בעטראַכט נאָך דעם

דורך אמת; אָבער אין דער מיטעלאַלטערליכער פראדוקציע איז ראָס ניט געווען אזוי. אין דער צייט, ווען עס האָט עקזיסטירט די אָרגאניזאציע פון גילדעס אין מיטעלאַלטער, האָבען די פרייען דאָס רוב אָבגעהאנגען פון דעם, ווי אזוי די פראדוצירער האָבען ביי זיך אָבעמאכט; און זיי האָבען דוקא געקאָנט בעשטעהען אויפ'ן פערדיענסט, וואָס האָט געפאָסט זייער שטאַנד, מחמת ביי דעם בעשרענקטען אָבזאץ וואָס איינער האָט געקענט דערגרייכען ביי אזוינע בעשרענקטע אַרבייטס־קרעפטען, האָט קיינער קיין מאַטיוו ניט געהאַט אַראָבצולאָזען עפעס פון פרייוו. די אַבטע מאַקסימום פרייווען, וואָס פלעגען אַנאַנסירט ווערען, בע־וויען זאָנאר, אַז זיי האָבען זיך שוין דוקא נישקשה'דיג געהאַל־טען אָן אַט דעם אינטערעס. אונטער דער אויסגלייכענדער ממשלה פון דער פרייער קאָנקורענץ איז דאָס געוואָרען אַנדערש. יעדער האָט אויס גיערדיגער ווי דער צווייטער, כדי צוצושלעפען צו זיך יענעם אָבזאץ, אָדער ווערט געצוואונגען יענעם צו אונטערבאָטען, כדי מיט איהם מיטצוהאַלטען. דאָ מוז, אַלזאָ, דער פערקויפ־פרייוו פון פראדוקט, סוף כל סוף, באמת זינקען ביז די פראדוקציע־קאָסטען. דאָס־אָ שאַפט אַן אַקטו־עלען בענעפיט פאר'ן פערניצער — די ביליגקייט. אָבער די דאָזיגע ביליגקייט, די פערקלענערונג פון פראָפיט אויפ'ן איינצעלנעם שטיק, אָדער דאָס שניידען פון פרייוו מצד די פערקויפער, ווערט צוריק גוטגעמאכט נאָר דורך דער פערגרעסערונג פון אָבזאץ, אָדער פון דער צאָהל שטיקער, אָן וועלכע ער פראָפיטירט. דער נאַטירליכער פועל־יוצא אָבער פון דעם איז, וואָס כדי צו פערגרעסערען דעם אָבזאץ, מוז מען פראדוצירען אויף אַ גרעסערען מאַס שטאַב; איז נויטיג אַ גרעסערע פּעראַייניגונג פון אַרבייטס־כחות אונטער דערזעלכער האַנד, אַן אָנהויפונג פון גרעסערע מאַסען רויה־שטאַמען; בקיצור, אַן אייגענעם

קאָפיטאַל־פראָפיט און די לאַנד־רענט פאַר בעזונדערע
עלעמענטען פון די פראדוקציע־קאָסטען, בעת ביי רי־
קאַרדאָ'ן ווערען אפילו די דאָזיגע אויך אויפגעלייזט אין מאַס־
ען אַרבייטס־צייט.

מיט מזומן, אָדער — דאָס גרויסע קאפיטאל. מיט אנדערע ווערטער, יעדעס קאפיטאל ווערט אונטער דער פרייער קאָנקורענץ בטבע צוגעצויגען צום גרויסען קאפיטאל, וואָס מוז במילא ענטקאפיטאליזירען דאָס קליינע קאפיטאל, און דאָס צוציהען צו זיך און אויפשלינגען.

אין דערזעלבער צייט, האָט מען דורך דער דאָזיגער שטענדיגער פּערגרעסערונג פון דער פּראָדוקצאַנס-אונטערנעמהונג און די פּראָפיטען, וואָס קומען ארויס דערפון, געפונען דעם וועג פאַר'ן קאפיטאליזירענדען כּוּח פּוֹן דער פּראָדוקציע. דער טאַלער, וואָס איז היינט פּערדינט גע-וואָרען אין דער פּראָדוקציע, פּראָדוצירט מאָרגען פון זיך אַליין אַ צווייטען טאַלער. דער טאַלער איז געוואָרען אַ לעבעדיגע זאַך. ער פּרובּירט זיך! ער פּערמעהרט זיך פון זיך אַליין דורך אַ פּערוואַנדלונגס-געזעץ.

נא, און אזוי ווי עס איז גאָר ניטאָ קיין פּראָדוקצאַנס-צווייג און קיין פּראָדוצירער, וואָס זאָל זיך ניט געפינען אין אַט דער דאָזיגער לאַגע, ד. ה. אז ער זאָל זיך ניט פּיהלען גענעטהיגט, אָדער ער זאָל ניט זיין פּעהיג אָהן שיעור צו פּערגרעסערען דאָס געשעפטס-קאפיטאל — איז אַרויסגעקומען אַ גוואַלטיג-קאָמפּליצירטער קרע-דיטסיסטעם, וואָס לאָזט-צו אַז יעדער איינער זאָל קאָנען דאָס איב-ריג קאפיטאל פון זיין אייגענער פּראָדוקציע אַריינלעגען, אויף שטענדיג אָדער אויף דערווייל, לשם פּערדיענסט, אין פּרעמדע פּראָ-דוקציעס, אין די פּערשיעדענע פּאַרמען, למשל: הלאות, וועקסלען, שותפות'שאַפטען, אַקציעס, א. א. וו.

דאָס איז דערווייל אין די סאַמע קאַרנסטע שטריבען, און מעהר ווי אויף דעם אופן קאָן זי דאָ ניט אַרויסגעבראַכט ווערען — דער גרונד-כאַראַקטער פון דער פּראָדוקציע אַלס אַזעלכער, אונטער דער ממשלָה פון דער פּרייער קאָנקורענץ.

גאָר לעת עתה האָבען מיר אַלץ בעטראַכט דעם פּראָדוצירער בלויז אין זיין אַבסטראַקטער געשטאַלט, פשוט אַלס פּראָדוצירער. איצט לאָמיר אַריינקוקען אין דער פיזיאָנאָמיע וואָס די „פּרייע קאָנקורענץ“ פון דער געזעלשאַפּטליכער פּראָ-

דוקציע האָט אויף איהם אַרויפגעשטעמפּעלט, אָדער צו מאַכען דעם חילוק בולט'ער, לאָמיר איהם בעטראַכטען, אין זיין אמת-ער צוויי ענדיגער געשטאַלט, אַלס אונטער-נעהמער און אַלס אַרבייטער.

דער גורל פון ביידען ווערט נאטירליך בעשטימט דורכ'ן פרייז, וואָס מען בעקומט ביים אָבזעצען דעם פראָדוקט, און דורכ'ן חלק אין דעם דאָזיגען פראָדוקציע-פּערדיענסט, וואָס די פרייע קאָנקורענץ טיילט צו ביידען בעזונדער.

דאָס דאָזיגע געזעץ פון פרייז האָבען מיר שוין עטליכע מאל בעריהרט און ענטוויקעלט (פּגל. אויבען ז. 146).

דער ווערט פון פראָדוקטען בעווייזט זיך תחילת אין דער פאַרם פון מאַרק-פרייז, דאָס הייסט, אין יעדען געגעבענעם בעזונדערען מאָמענט איז עס אָבגענגיג פון דער פּערהעלטניס צווישן דעם אָנבאָט פון פראָדוקטען אין דער נאָכפראַגע אויף זיי.

אַט דאָס איז דאָס אַלגעמיינע געזעץ, וואָס טרעט אויף אונטער דער פרייער קאָנקורענץ אַלס דער בעשטימונגס-פּאַקטאָר פון אַלע פרייען.

נאָר ווי מיר האָבען שוין געזעהען, לייזט זיך דאָס דאָזיגע געזעץ איבעראַנייעס אויף אין אַנאָנדער געזעץ, וואָס איז דעם שורש פון דעם ערשטען, און וואָס בעשטימט די פּער-העלטניס צווישען אנבאָט און נאָכפראַגע — אין דעם געזעץ, אַז דער פרייז פון די פראָדוקטען איז, סוף כל סוף, גלייך צו די הוצאות וואָס זיינען געווען נויטיג אויף זיי צו פראַדוצירען. וואָרים ווען דער אָנבאָט פון וועלכע-ניט איז פראָדוקטען זאָל זיין אזוי גרויס גענוג דער נאָכפראַגע, אַז דער פרייז פאַלט אונטער זייערע פראָדוקציע-קאָסטען, איז יעמאָלט, וואָלט די פראָדוקציע פון דעם אָדער אויפגעהערט, אָדער נאָכגעלאָזען ביז וואָנען די נאָרמאַלע פּערהעלטניס וואָלט ווייטער געווען אין קראַפט. פאַרקעהרט וויעדער, ווען, אַלס רעזולטאַט פון דער גרויסער נאָכפראַגע, זאָל דער מאַרק-פרייז פון אַ פראָדוקט שטעהען אזוי הויך, אַז עס וואַרפט אָב מעהרער ווי דעם געוועהנליכען פראָדוקציע-פּערדיענסט, וועלען זיך די קאפיטאַלען, אַ דאַנק דער פרייער

קאנקורענץ, א לאז טהאן אויף אַט דער פראָדוקציע, פערגרעסערני-
דיג דערמיט דעם אָנבאָט פון דעם דאָזיגען פראָדוקט, און וועלען
שטראָמען אזוי לאַנג, ביז וואַנען דער פרייז פון דעם וועט וויעדער
אָרונטערגעבראָכט ווערען אויף די נויטיגע פראָדוקציע אַנס-
קאָסטען.

אַלס דער פאָקטאָר וואָס רעגולירט דעם מאַרק און וואָס בע-
שטימט, אין דער אונטערשטער שורה, די פערהעלטניס צוויי-
שען אָנבאָט און נאָכפראַגע, זיינען די נויטיגע פראָדוק-
ציע אַנס-קאָסטען דעריבער דאָס סאַמע אינוועניגס-
טע געזעץ, וואָס בעשטימט, אונטער דער פרייער קאנקורענץ,
דעם פרייז פון די פראָדוקטען.

די פראָדוקציע אַנס-קאָסטען אָבער זיינען, ווי מיר
האַבען שוין אויף מעהרערע מאָל אויסגעפיהרט, נאָר דער פראָק-
טישער אויסדרוק פאַר דער מאָס אַרבייטס-צייַג,
וואָס פאָדערט זיך אויף צושטאַנד צו בריינגען אַ פראָדוקט — און
וואָס אויפצולייזען אין איהר אַלע פראָדוקציע אַנס-קאָסטען איז גע-
ווען ריקאַרד אַ ס'בריליאַנטענער אויפטוה אין דער וויסענ-
שאַפט.

די נויטיגע מאָס אַרבייטס-צייַט איז, הייסט עס, דער
אמת'ער ווערט-מעסטער און מאַסשטאַב, דאָס געוויסען פון דער
בירגערליכער פראָדוקציע, הנם דאָס דאָזיגע געוויסען, ווי מיר
האַבען שוין געזאָגט (ז. 152) קומט ניט צום עפענטליכען אויס-
דרוק, אַוואו ער זאָל ניט פערלעצט ווערען, אַוואו ער זאָל
ניט וויעגען דעם מאַרק-פרייז פונקט ווי אַ פערפענדיקעל היין-אָו-
הער, אַוואו ער זאָל ניט אַרויפשטייגען כסדר צו הויך אָדער זיך
פערנעהמען צו ניעדריג.

אַט דער אייביגער שווינדעל בנוגע דעם מאַרק-פרייז — דער
מאָהנט זיך נאָר איצט, וואָס איך האָב אייך געזאָגט אין אַריינפיהר
(ז. 22, א. וו.) מכח דעם אַזאַרטיש-פיעל, אין וועלכען די
היינטיגע פראָדוקציע איז מגולגל געוואָרען — קעהר דאָבען זעהר
אונאַנגענעהמע און רואינירענדע פאָלגען פאַר'ן איינצעלנעם אונ-
טערנעהמער אָדער קאָפיטאַליסט. דער איינצעלנער אונטערנעהמער
אָדער קאָפיטאַליסט קעהר זיך געפינען מיט זיין סחורה אויפ'ן מאַרק,

און איז אפשר גענויט דאָס אויסצופערקויפֿען, בעת דער פערפענדריי קעל געהט אויף אַראָב־צו; און בעת דער פערפענדריקעל געהט וויער דער אויף אַרויף־צו, קאָן ער [גראָד] ניט זיין אויפ' מאַרק. אָבער דאָס איז נאָר נוגע דעם איינצעלנעם אונטערנעהמער אָדער קאָפיטאַליסט; קיינמאָל ניט דעם אונטערנעהמער־שטאַנד אָדער דעם קאָפיטאַל. אַדרבאָ, גראָד דערמיט, וואָס דאָס קאָפיטאַל דערשטיקט די קלענערע אונטערנעהמער און קאָפיטאַליסטען, און ראהמט אָב פון וועג זייער קאָנקורענץ, בעת דער פרייז־פער־פענדריקעל וויעגט זיך אַרויף־צו און אַראָב־צו, גראָד דערמיט איכט עס ערשט אויס דאָס פרייע שפיעל פון זיינע כחות, די צוציהונגס־קראַפֿט פון גרויס־קאָפיטאַל. דורך וועלכען עס ציהט אַריין אין זיך דאָס קליין־קאָפיטאַל.

וואָס איז שייך „דעם קאָפיטאַל“ אַלזאָ, גלייכען זיך יענע אומרוה־זויכראַציעס דורכשניטליך אויס אין דעם געזעץ וואָס בע־שטימט זיי — אין דער אַרבייטס־צייט.

עס איז, אַלזאָ, ניט פאַרהאַן קיין שטונדע אַרבייטס־צייט, קיין טראָפֿען שווייס פון אַן אַרבייטער, וואָס זאָל פאַר'ן אונטערנעהמער־שטאַנד, אָדער פאַר'ן קאָפיטאַל בכלל, געהען לאיבוד אין פרייז פון די פראָדוקטען. אַלץ — עס פעהלט ניט קיין טראָפֿען — ווערט איהם אויסגעצאָהלט מצד דעם פערניצער.

אויב דאָס איז יאָ די שטעלונג פון דעם אונטערנעהמער בנוגע דעם געברויכער, טאָ פּרענט זיך אַקאָרשט, אויף וואָסער אופן ווערט, אין דער חלוקה פונ'ם פראָדוקציאָנס־איינטראָג וועלכען דער אונטערנעהמער לאָזט פאַרקומען צווישען זיך און דעם אַרביי־טער, בעשטימט דער חלק וואָס יעדער פון זיי דאַרף אַקוראַט געה־מען, בעת מיר ווייסען נאָך, אז לויט דער היינטיגער אינדיווידועלער פראָדוקציאָנאַ־פאַרם ליעגט דער פראָדוקט און די לייזונג דערפון, ביים אונטערנעהמער אין האַנד? אַיך האָב דאָס שוין ערקלערט אין מיין „אנטוואָרטשרייבען“: דער דורכשניטליכער אַרבייטס־לוין איז, אונטער די היינטיגע פראָדוקציאָנס־בעדינגונגען, בעגרענעצט דורך אַן אייזערנעם מוּז. אויף די לעבענס־מיטלען וואָס דאָס פראָסטע פאָלק מוז געוועהנליך האָבען.

דאָס האָט איהר דענסטמאַל געלייקענט; אזוי איהר און אזוי אייערע אנהענגער. איהר האָט מיר אַנטקעגענגעשטעלט די טענה, אז נאָר די שייכות צווישען אָנבאָט און נאָכפראַגע איז דאָ דער פוסק איבער דער סומע פון שכירות. — דאָס איז אמת ביז גאָר! אָבער דאָס איז דאָך טאַקי די אמת'ע היפּאָקריטיסטוואָ פון אייער זייט, הערר ווירטה, הערר פּאָכער, הערר מיקאַעליס און אייער גאַנצער כנופיה — אַ היפּאָקריטיסטוואָ וואָס שלאָגט צום האַרצען: וואָס איהר מאַכט דעם אָנשטעל גלייך ווי איהר וואָלט זאָגען עפעס אַנדערש ווי איך, כעת איהר זאָגט אַ קורט דאָס זעלבע, נאָר מיט אַנדערע ווערטער.

דערמיט, וואָס איהר ווילט האָבען, אז דער אַרבייטס־לויין ווערט לויטער בעשטימט דורך דער נאָכפראַגע און אָנבאָט, בעהאַנדעלט איהר דאָס — און מען מוז זאָגען, ביי היינטיגען טאָג, מיט'ן פּולסטען היסטאָרישען רעכט — אַלס אַ סחורה.

פונקט ווי דער פרייז פון אַלע איבריגע סחורות, אזוי ווערט אויך דער פרייז פון דער אַרבייט (אַרבייטס־לויין) בעשטימט דורך דער שייכות פון דעם אָנבאָט צו דער נאָכפראַגע. ריכטיג ווי גאָר. אָבער דאָ פרעגט זיך: וואָס אזוינס בעשטימט וויעדער צו יעדער צייט דעם מאַרק־פרייז פון יעדער סחורה אָדער די דורכשניטליכע פּערהעלטניס פון דעם אָנבאָט צו דער נאָכפראַגע, זאָל זיין ביי וואָס ניט־איז פאַר אַן אַרטיקעל? איז דער תירוץ, ווי מיר האָבען שוין נאָרוואָס געזעהען און ווי איהר אַליין, אגב, האָט שוין אויך מעהר ווי איין מאָל איבערגעזאָגט: די הוצאה וואָס איז נויטיג אויף צו פראָדוצירען דעם אַרטיקעל.

דער מאַרק איז אַ זעהר מאָדנע, ניט־צוגעלאָזטע, אונעס־מעטישע מאַכערייקע, הערר שולצע! „אַ פונט נאָרן, וואָס די גנעדיגע הערצאָגין האָט געשפונען מיט איהרע אייגענע הענד — זאָגט דער אַלטער שאַטישער עקאָנאָם, סיר דושימס סטיאַרט* — גילט אויפן מאַרק אויף אזוי פיעל און ניט מעהרער, ווי אַ פונט

* פּרינספּלס און פּאָליטיקאַל איקאָנאָמי, טאָם 1, בוך 2, קאַפּ. 20, ז. 183, באַז. אויסג.

נארן פון דעמזעלבען מין, וואָס איז געשפונען געוואָרען פון אַן אַרומער מיידעל, וועלכע פערלעבט ניט קיין זעקס פענים* א טאָג".

פאר'ן מאַרק איז נאָר דאָסזעלבע אַלץ וואָס מען זאָל אויף איהם ניט פערקויפּען: כינעזישע פּאַרצעליי צי אַמעריקאַנער באַ-וועל, שטינקענדיגע ים-הינט פעלען, אַסאַפּטידא, ** שענהע טשער-קעסישע שקלאַפּינס, אַדער אַרבייט, דאָס הייסט אייראָפּעאישע אַרבייטער-הענדל. דער מאַרק האָט נאָר איין מאַסשטאַב און איין געוויסען: די נאָכפראַגע און די צאָהל וואָס איז כּנמצא [ד.ה.], זייער פּערהעלטניס צווישען זיך, וואָס ווערט, אין דער אונטערשטער שורה, בעשטימט דורך דער נויטיגער פּראָ-דוקציע־הוצאַה.

אויב עס איז יאָ אזוי, טאָ וויפּיעל אַן ערך, הערר שולצע, קאָן דורכשניטליך קאָסטען דעם מאַרק צו שאַפען אַן אַר-בייטער?

נו, בעשיינפּערליך, פונקט אזוי פּיעל, וויפּיעל עס פּאַרדערט זיך פאַר אַן אַנדער אַרבייטער צו בעזאָרגען דאָס, וואָס איהם איז געוועהנליך אַבסאָלוט נויטיג אויף חיונה פאַר זיך און זיין פאַמיליע! גיט איהם דאָס נאָר נויטיגסטע און — האָט קיין דאַגה ניט — דעם אינגעל וועט ער שוין אַלעין שאַפען, הגם ניט גראָד צוליעב דעם, ווייל דער אונטערנעהמער וויל עס אזוי! עס איז ניט נויטיג אפילו ער זאָל אויפגעמונטערט ווערען צו פּראָדוציר-ען דעם דאָזיגען אַרטיקעל, אויסקוקענדיג אויף „פּראָפּיט“, ווי עס איז דער פאַל מיט אַנדערע, וואָס בעזאָרגען דעם מאַרק מיט סחורות! ער שטעלט איהם שוין צו צוליעב דער זאך גופאָ. אויב מען האַלט שוין דערביי.

דער אַרבייטס-לוין וואָס די „פּרייע קאָנקורענץ“ האָט געלאָזט איינרעגולירען, אַדער די פּראָדוקציע־הוצאַה פון דער אַר-

* א „סיקספענס“ איז דאָס זעלבע אין ענגלאַנד, ווי דאָ 12 סענס.

א.א.ר.

** אַ שטאַרק שטינקענדיגער זאַפט, וואָס ווערט געברויכט אין דער

מעדיצין. א.א.ר.

בייט, בעטרעפט, אלזא, פונקט אזוי פיעל וויפיעל עם קאסט צו שאפען אן ארבייטער!*

וואו עם פיהרט זיך נאך, אז מען בעשעפטמינט אויך קינדער אין די פאבריקען, הויבט זיך ערשט אן א פרישער חשבון פאר'ן מארק. דער מארק געפינט אויס, אז דער פאטער-אר-בייטער אין אט די פאבריקאציאנס-צווייגען דארף ניט מעהר בע-קומען די פולע מאס לעבענס-מיטלען פאר א דורכשניטליכער פא-מיליע, נאך ער קאן זיך בענוגענען מיט ווינציגער, מחמת די קינדער גיבען דאך צושטייער אויף זייער אייגענעם אויסהאלט.**

* די בורזשו-עקאנאמיע ווייס דאס אויסגעבונדען, און האט די דאזיגע שייכות ענטוויקעלט גענוג קלאר. זאל מען פערקלענערען — זאגט ריקארדא (פרינספילס און פאליטיקל איקאנאמי, ט. 2, קאפ. 30, ז. 253, קאנסטאנטיא אויסג.) — די פאבריקאציאנס-קאסט טען פון הייטלעך; און זייער פרויז וועט, לסוף פאלען ביז אויף זייער נאטירליכען פרויז (קאסט-פרויז), הגם די נאכפראגע אויף הימלען קעהר זיך פערטאפלען אדער ווערען דריי מאל און פיער מאל אזוי גרויס. זאל מען פערקלע-נערען די לעבענס-הוצאה פון די מענשען דערמיט, וואס מען וועט ניעדריגער מאכען דעם נאטירליכען פרויז פון שפיוז און קליידער, וואס זיינען נויטיג אויף צום לעבען — וועלען מיר זעהן, אז די שכיחות וועט זינקען, הגם די נאכפראגע אויף הענדע קעהר האבען בעדייטענד גע-שטיגען. — פגל. זש. ב. סיי און דעם לאנגען רייסטער מיט צי-כאפטען, וואס זיינען פארהאן אין די צימירטע שטעלען אויף ז. 91, א.נמ. 3. נאכמעהר, שוין סער דזשוימס סטיוארט האט דאס קלאר גענוג גע-זעהן אין זיינע בעטראכטונגען מכת דעם יסוד פון בעפעלקערונג. פגל. ז. ק. פרינספילס און פאליטיקל איקאנאמי, טאם 1, בוך 1, קאפ. 4-5-12, א. א. וו.

** פון דער קינדער-בעשעפטמיגונג אין די פאבריקען האט נאך סער דזשוימס סטיוארט ניט געוואוסט, אבער פערגלייך זיין געדאנקען-גאנג: ווי אזוי קאן א פעהרייראטער מאן, וואס האט קינדער מפרנס צו זיין, קאנקורירען בנוגע דעם דאזיגען יתרון (פון דער גרעסערער ביליגקייט) מיט דעמיעניגען וואס האט נאך צו פערזארגען זיך אליין? די נויט-פעהרייראטע צווינגען, אלזא, די אנדערע צושטארבען פון הונגער. (דהי אומאריד, דהערפאר, פארס דהי אדהערס טו סטארון), און דער פונדאמענט פון דעם פיראמיד ווערט אלץ ענגער. (פרינספילס און פאליטיקל איקאנא-מי, טאם 1, ז. 93, באזעל אויסג.)

אזוי רעדט און האנדעלט דער מארק. און אנדערש קאן ער נאך ניט רעדען אונטער'ן שפראך-געזעץ פון דער פרייער קאָנ-קורענץ, וואָס איהר ווילט אזש אָנווענדען אויף אלע פּערהעצלמני-כע בנוגע מאָראַל און מענשליכקייט — אויף אזוי ווייט איז דאָס געוואָרען דער מלחמה-רוף און דער תפילה-געשריי פון אייך מיט אייער כנופיה!

צי דארף מען נאָך ערשט בריינגען ראיות אז פון אלע, וואָס שטעלען צו סחורה פאר'ן מאַרק, איז דער אַרבייטער, וועלכער שטעלט-צו די סחורה אַרבייט, דער יעניגער וואָס ווערט גע-שטעלט אין דער אונגינסטיגסטער לאַגע אונטער דער קאָנקורענץ? וואו וואָלטען שוין די סחורה-פּערקויפער אָנגעשפּאַרט, ווען זיי וואָל-טען ניט געווען ביכולת אויסצואוואַרטען מיט זייער וואַרע אַ וואָך צי צוויי אָדער דריי, אלס וועהר-מיטעל געגען אַ צו ניעדרי-גער נאָכפּראַגע?

דער פּערקויפער פון דער סחורה, וואָס הייסט אַרבייט, קאָן דאָס דאָזיגע דוקא ניט טהאָן. ער מוז אויספּערקויפּען, וואָרים דער הונגער זעצט זיך אָן אויף איהם! —

ביי דער אַ סחורה, געהט, אַזאָ, צו זעהר שווער מיט דעם שטייגען פון פרייד-אומרוה און אויב ער שטייגט שוין יאָ, דער-גרייכט ער קיינמאָל ניט אזא הויך, ווי ביי אנדערע סחורות,* און אויך דאָן, העלפט עס נאָך אָפּטיכאַל צו מאַכען די לאַגע פון די אַר-בייטער — אַ סך צרה'דיגער ווי עס איז פריהער געווען. דערמיט וואָס די אַרבייטער בעפעלקערונג ווערט דורך דעם שטאַרק אויפ-געמונטערט צו אַ ווייטערער פּערמערונג.

* פּגל. טוק'ס געשיכטע פון פרייען אַשער אויסג. טאָם 1, ז. 219: „לויט אלע ערפּאָהרונגען, עס מוזט ניט אויס צי זיי נעהמען זיך פון ניערע בעאַכטונגען אָדער היסטאָרישע בעווייזע, קאָן מען עס, אזוי צי אזוי, אָנגעהמען פאַר אַ בעגרינדעמען פּאַקט, אז צווישען אלע אויס-טויש-אַרטיקלען איז דער אַרבייטס-לוין דאָס לעצטע צום שטייגען אין דער צייט פון אַ יקרות אָדער אַן אָפּפאַל און פרייז פון געלד; פונקט ווי, פון דער אנדערער זייט וויעדער, איז דער אַרבייטס-לוין דאָס לעצטע צום פאַלען בעת אַ גרויסער שפּע אין סחורה, אָדער אַ געשיגגענעם ווערטה פון געלד.“ פּגל. מיון „אינדירעקטע שטוייער אונד די לאַגע דעם אַרבייטערשטאַנדעס.“ (ציריך, מעיער אונד צעללער, ז. 46.) א. א. וו.

פונקט אזוי וועניג, הערר שולצע, איז נויטיג ווייטער צו דער-
מאָהנען, אז קיינע אונטערנעהמער, ווי „גרויסמוטיג“ זיי זאָלען ניט
זיין, זיינען ניט ביכולת צו ענדערן די דאָזיגע פּערהעלטניס. זאָל
נאָר אימיצער דאָס פרובירען טהאָן, אזוי לויפט איהם אונטער זיין
חבר, שלאָגט איהם אונטער די האַנד, און שטעכט איהם אַרײַן אין
הארצען. ביז'ן רוקען, דאָס מעסער פון דער פרייער קאָנקורענץ, וועל-
כער ער קאָן שוין [איצט] ניט נאָכהאַלטען.

דער אונטערנעהמער בעציהט זיך, הייסט עס, אונטער דער
פרייער קאָנקורענץ, צו דעם אַרבייטער ווי צו אַ סחורה! דער
אַרבייטער איז די אַרבייט און די אַרבייט איז אַ פּראָדוקט
[וואו עס האַנדעלט זיך] מכה די נויטווענדיגע פּראָדוקט-
ציאָנס - קאָסטען.

דאָס דאָזיגע, אַן ערך, בעשטימט עס ספּעציפיש די
מענשליכע פיזיאָנאָמיע פון אונזער צייט, אונטער דער ממשלה
פון דער פרייער קאָנקורענץ.

אַלע פּריהערדיגע בעציהונגען ווי צווישען בעל הבית און
שקלאַף אין אַלטערטום, צווישען פּעאָדאל און ליבאיי-
גענעס אָדער צוגעהעריגען און שוץ-פליכטיגען זיינען דאָך
נאָך עפעס פּאַרט געווען. מענשליכע בעציהונגען און פּער-
העלטניסע!

מענשליך, הערר שולצע, ניט אין פּילאָנטראָפּישען זין
— ד. ה. וואָס איז שייך דער מעהר-וועניגער גוטער בעהאַנדלונג,
וואָס זיי האָבען געקראָגען. פון דעם שמועס איך איצט ניט, הגם
די אַרבייטער פון אונזער צייט זיינען הימעל-ווייט פון צו האָבען
אַזא מערכה, ווי די גריכען און די רוימער, מיט זייער הומאַנעם
געפיהל, האָבען בדרך כלל צוגעטיילט זייערע שקלאַפּען. אַלאַ
וואָרען מענשליך, מיין איך, פּריהער פון אַלץ, בנוגע דעם נאַר-
צען אידענטיסוד פון דער פּערהעלטניס גופאָ, פון וואָס דאָס איב-
ריגע און אַלץ מיט אַנאַנדער איז ניט מעהר ווי אַ פּועל יוצאָ.

יענע פּערהעלטניסע זיינען געווען מענשליכע פּערהעלט-
ניסע, זאָג איך, וואָרים עס איז געווען אַ פּערהעלטניס צווישען
הערשער און בעהערשטע, וואָס איז תּמיד צו אַ דורכאויס
מענשליכע פּערהעלטניס. דאָס זיינען געווען מענשליכע

פּערהעלטניסע, וואָרים דאָס זיינען געווען בעציהונגען פון אָדעם בעשטימטען יחיד צו אָט יענעם בעשטימטען יחיד. מען ש-
ליכע בעציהונגען זיינען דאָס געווען; און אפילו די שלעכטע
בעהאנדלונג, צו וועלכער די שקלאָפּען און לייבאייגענע זיי-
נען געווען אויסגעזעצט, בעשטעטיגט דאָס. וואָרים כעס, פונקט
ווי ליעבע, איז א מענשליכע בעציהונג און אפילו
ווען איך בעגעה זיך שלעכט אנטקעגען אימעצען, בעת
איך בין אן אויפגעבראכטער, בעטראכט איך דאָך איהם און בעהאַנ-
דעל איהם אלץ אלס מענשן שוין דערמיט אליין, וואָרים אַניט
וואָלט ער ניט געקאָנט דערוועקען מיין כעס.

די קאלטע ניט-פערזענליכע בעציהונג
פון אונטערנעהמער צום אַרבייטער, ווי
צו אַ זאך, צו אַ זאך, וואָס ווערט פראָדוצירט אויפ'ן מאַרק,
נאָכ'ן געזעץ נאָך פון די פראָדוקציאָנס-קאָסטען, אקוראַט, ווי אַ
וואָסער אַנדער סחורה — אָט דאָס איז עס, וואָס שטעלט מיט זיך
פאַר די דורכאויס ספּעציעלע, דורכאויס אויס-מענ-
שישע צורה פון דער בירגערליכער פּעריאָדע!

פון דאָנען נעהמט זיך דאָס די שנאה פון אונזער ליבעראַ-
לער ברוזשואַזיע צום שטאַאַט, ניט צו אַ בעשטימטען
שטאַאַט, נאָר צום בעגריף פון שטאַאַט בכלל, וואָס זי
וואָלט, גיכער ווי אלץ געוואָלט אינגאַנצען בטל מאַכען
און לאָזען אונטערגעהן אין דעם בעגריף פון דער ביר-
גערליכער געזעלשאַפט, ד. ה. אויספיהרען, אַז דער שטאַאַט
זאָל אין אלע פרטים זיך צוזאַמענטרעפּען מיט דער פּרייע קאָנקור-
קורענץ. וואָרים אין שטאַאַט ווערען פאַרט נאָך אפילו די
אַרבייטער אלץ בעטראַכט ווי מעגשען, בעת אין דער ביר-
גערליכער געזעלשאַפט, וואו דאָס געזעץ פון דער פּרייער
קאָנקורענץ האָט די שליטה, ווערען זיי, פונקט ווי אלץ דאָר-
טען, בעטראַכט נאָר אלס זאַכען. נאָר לויט'ן פּרייען,
וויפיעל עס קאָסט צו פראָדוצירען.

דערפון, מעהר ווי אלץ, נעהמט זיך די דם שנאה פון דער
בירושואַזיע צו יעדען שטאַאַרקען שטאַאַט, פון וואָס פאַראַ מיין
אַרגאַניזאַציע און כאַראַקטער דאָס זאָל ניט זיין. אַזוי ווי אינ-

גאנצען בטל מאכען דעם שטאט קאן זי ניט, וויל זי דאָס
לכל הפחות א ו י פ ל י ז ע ן . בנוגע אזוי פיעל פונקטען, ווי
עס איז נאָר מעגליך, — אין דעם אינדיווידואליזם פון דער פרייער
קאָנקורענץ; וויל זי דאָס וועניגסטענס, ווי ווייט און אויף וועל-
כען אופן עס איז נאָר מעגליך, אסימילירען אין דער בירגער-
ליכער געזעלשאַפט און שטעלען עס אונטער דער אויס-מענש מאַכענ-
דער הערשאַפט פון יענעם בעפעהלערישען געזעץ איהרען!

ווילט איהר זיך וויעדער, דורך קורצע און שאַרפע ביישפיעלען,
שאַפען אַ קלאָרען בעגריף פון דעם גאנצען געגענזאץ צווישען די צוויי
קולטור-פעריאָדען?

ווייסט איהר, ווי אזוי יענער מאַרקום קראַסוס האָט געקוקט
אויף זיינע שקלאַפען, יענער מאַרקום קראַסוס, פון וועלכען איך
האָב אייך שוין פריהער דערצעהלט, אז ער האָט פערכאַנט
9,900,000 טאלער, און פאַר וועלכען איהר וואָלט דעריבער אוראי
געצויגען אייער היטעל ביז צו דער ערד?

פלוטאַרד גיט אונז אַב אַ בעריכט דערפון. נאָכדעם ווי ער
דערצעהלט אונז פון דער מחנה שקלאַפען, וואָס קראַסוס האָט גע-
האַלטען, זאָגט ער ווייטער: *

„ער אַליין איז געווען דערביי, ווען זיינע שקלאַפען פלעגען
בעקומען זייער אונטערריכט, סיי אַלס צוהערער און [סיי אַבאַל]
אַלס לעהרער; וואָרים בכלל האָט ער געהאַלטען, אז דעם בעל
הבית געהערט, דער עיקר, די אויפגאַבע צו פערזאָרגען די שקלאַ-
פען, אַלס די בעלעכטע אָרגאַנען פון דער ווירטשאַפט. און מיט
רעכט האָט קראַסוס, ווי ער האָט זיך אַליין אויסגעדריקט, געהאַל-
טען, אז וואָס שייך אַלע אַנדערע זאַכען, זאָלען טאַק
די שקלאַפען שאַפען איבער זיי; איבער

* פלוטאַרד, דאָס לעכען פון קראַסוס, כאַנד 8, 250 לאַנדאָן אויסג.
און ריכטיג איז, וואָס פלוטאַרד איז מוסיף אַלס ערקלערונג: „די עקאַ-
נאָמיע, נעמדיך (טעין גאַר אַיקאָנאָמיקען, די ווירטשאַפטס-לעהרע), וואָס
ביי מיט-בעלעכטע זאַכען הייסט עס ערווערביס-לעהרע, זעהען
מיר, ווי בנוגע צו מענשען, ווערט דערפון אַפּאַליטיק (רעגיוערונגס-
לעהרע).“

די שקלאפען גופא, אבער, האט ער אליין
די עובדא צו זיין דער מושל."

זעהט נאך, אנב, וואס פאר א געזונטען עקאנאמישען חוש,
וואס פאר א רייכען עקאנאמישען וויסען אט דער אלטער רוימער
מיט צוויי טויזענד יאהר צוריק האט עס געהאט, ווען מען
פערגלייכט איהם מיט באסטיאן און מיט אייך!
די שקלאפען, האט ער געפיהלט, זיינען עס די וואס בעזארגען
און שאפען זיין האב און גוטס. אויף זיך אליין אבער האט
ער געפיהלט אז ער איז זייער פאליטישער הערשער און
מושל.

און איצט לאמיר א קוק טהאן, אויף גיך, אויפ'ן קירצסטען,
שארפסטען היפוך צו דעם דאזיגען מארקוס קראסוס, וועלכער האט
עס געהאלטען פאר זיין חוב, אלס רעגענט, צו זיין אליין דערביי, בעת
זיינע שקלאפען האבען געלערנט, און זיי נאך אליין צורווייזען אין
לימוד.

„שווייצער פאבריקאנטען האבען זיך בעריהמט פאר דייט'
שע פאבריקאנטען, אז זיי קאנען מאכען ארבייט
פאר ניעדריגערע פרייען צוליעב דעם, וואס די
שווייץ האט ניט קיין צוואנג-כילדונג — די ווערטער פון
ליבעראלען פראפעסאר ראשער.*

ווי טייער דארף מען בעצאָהלען כדי צו שאפען אן ארבייטער
אויפ'ן מארק? דאָס איז די סאמע הויפט אינטערעסען-פראג-
נע אין דער בירגערליכער פעריאָדע.** און כאַטש פאָליטיש איז

* אַנזיכטען דער פאָלקסווירטהשאַפט, לויפציג, 1865, ז. 234.
(פראַפעסאר ראַשער, וועלכער איז געווען דער הויפט־פערטרעטער פון
דער היסטאָרישער שולע אין דער פאָליטישער עקאָנאָמיע, האָט זיך קיינ-
מאָל ניט מתהנן געווען מיט דער שיטה פון דער אלגעמיינער ליבער-
ראַדער עקאָנאָמיע, און אַנדערע האָבען זאָגאַר געקוקט אויף איהם ווי
אויף אַ סאָציאָליסט, הגם ער האָט די סאָציאָליסטישע מעטאָדע קריטיקירט
פונקט אזוי פיעל, אויב ניט נאָך מעהר, ווי דעם גאַנג פון איהרע געג-
נער, די „לויסעה פירר“ טעאַרעטיקער. א. א. ר.)

** און אויף דעמועלבען אופן ענטוויקעלט זיך פון דעם אַרויס לאַ-
גיש די אַנדערע פראַגע: צי איז אויפ'ן מאַרק איינטרעגליכער אַנצוו-
האַנטען מענשען, אָדער צי שמעקט אפּשר פאַר אַ גרעסערער ריוול,

ווען מען זאל א ש א פ ע ן ד י מ ע נ ש ע ן און זיך נעהמען שאַ פּען אַנדערע אַרטיקלען? ווען עס האָט זיך אַרויסגעוויזען אין די ערשטע יאָרהענדער פון דעם איצטיגען יאָרהונדערט, אָז אונטער יעדן וויסע אומשטענדען וואָלט א י י נ ג ע ט ר א ג ע ן מעהר געלד צו מאַכען פון אַקערפּעלדער — פּאַשע-לאַנד און לאַנקעס, זיינען אַרויסגעטריבען געוואָרען, בעזונדערס פון די גרויסע שאַטישע לאַנדבעוויצער, גאַנצע דערפער מיט פּויערן, וועלכע זיינען אַרוינגעוואָרפּען געוואָרען אין דעקות און אויסגעוועצט געוואָרען צום הונגעריגטום. פון די העיפּען פון דער גראַפיניע פון סאַדהערלאַנד אַליין „זיינען צווישען 1811 און 1820, אַרויסגעטריבען געוואָרען ניט וועניגער ווי 15000 א י י נ ו א ו נ י ע ר. זייערע דערפער האָט מען פּערברענט און פון זייערע פּעלדער האָט מען געמאַכט פּאַשע (זעה סיסמאָנדי, עהציד סיר ל'עהקאַנאָמיע פּאָליטיק, פּאַריז, באַנד 1, ז. 210-225), אָבער 181 טויווענד שאַף האָבען שוין, אין יאָהר 1820, בעגרייטגט די דאָזיגע גליקליכע פּראָדוקטיווע אַפּעראַציע!

אַזוי אַזוי האָט זיך דאָס איבערגעביטען אונטער דער פּעריאָד פון דער פּרייער קאַנקורענץ און פּראָדוקטיוויטעט פון קאַפיטאַל — אַ ט א ז ו י האָט זיך דאָס נויטיגערוויזן, אונטער דער „ב י ר ג ע ר ל י כ ע ר פּע ר י אָ ד ע, איבערגעביטען די אַלטע פּעהעלטינס צווישען דעם שאַטישען קלאַן און זייערע סאַדהערלאַנדס, אַראַגילס, האַמילטאָנס א. א. וו. — דער אַלטער שאַטישער עקאָנאָם סער דושיומס סטיוואָרט האָט שוין די דאָזיגע געשעהענישען פ א ר א ו י ס ג ע ז ע ה ע ן נאָך אין מיטען פון לעצטען יאָרהונדערט. ער לאָזט (פּרינסיפּלס, באַנד 1, ז. 178) זיין „מאַקיאָוועליסט“ אויספיהרליך ענטוויקלען אַוועלכע פּלענער. אַמא, ער האָט נאָך דאַמאלס מוסיף געווען דערצו, אַז ער האָט קיינעם ניט פאַר ק א פּ א ב ע ל א ו י פּ א ז א א ו נ מ ע נ ש - ל י כ י ט און אַז ער בעטראַכט דעם פּלוצלונגען דורכפיהר פון אַזאַ איבערקעהרעניש פאַר אינמעגליך.

ווען עס איז אָבער אַמאָל, אין אַ בערלינער פּאַלקסווידטשאַפּטליכער געדעלשאַפּט, געקומען צו רייד מכת די דאָזיגע גירושים, האָט זיך אָנגערירט פּען, ווערליג ווי מען האָט מיר איבערגעגעבען, אַ געוויסער פּראָגרעסיב-טישער דעפּוטאַט און פּאָליטישער עקאָנאָם: „וואָס איז דאָ דער מאָליר, מיינע העררען? האָט די נאַציאָן מיט אַזוי פּיעל מענשען וועניגער, טאָ האָט זי דאָך דערפאַר מיט אַזוי פּיעל שאַף מעהר.“ איך וועל דעם מאַן ניט אַנרופּען ביים נאָמען, מחמת דער פּאַקט איז געשטיצט נאָר אויף אַ מינדליכען בעריכט. אין דער ל י ט ע ר א ט ו ר, אָבער, איז מעגליך אַנצירויזען אויף זעהר פּיעל עהנליכע זאַכען. אַפילו ר א ג ש ע ר גופּא איז שוין אינמאָל אַזוי ענטמוטיגט געוואָרען איבער די לעהרען פון זיין אייגענער שולע, אַז ער האָט אויסגערופּען: „מען וואָלט געדאַנקט מיינען, אַז די מענשען זיינען דאָ צוליעב די פּראָדוקטען, און ניט די פּראָדוקטען צוליעב די מענשען.“

נאך דער ארבייטער אלץ א בעהערשטער, פונקט אזוי ווי פריהער, דאך וואס אנבעלאנגט זיין געזעלשאפטליכע לאגע, איז דער ארבייטער געווארען — א זאך.**

לאמיר זיך צואיילען און קומען צו די שליסע!
 אַלזאָ שוין ניט רעדענדיג פון אונזערע פריהערדיגע בעוויזע,
 האָבען מיר געזעהן פון דאָס־ניי און סיסטעמאטיש ענטוויקעלט:
 אז דער דורכשניטליכער ארבייטס־לויין בלייבט רע־
 דוצירט אויף די הוילע נויטיגקייטען וואָס פאַרדערן זיך אויף צו
 דערהאַלטען דאָס לעבען, וואָרים דער פרייז פון ארבייט, פונקט ווי
 דער פרייז פון זאָקען, ווערט אין לויף פון דער צייט בעשטימט דורך
 דער נויטיגער פראָדוקציע־הוצאַה. אַז דאָס איז דאָס געזעץ
 פון דער פרייער קאָנקורענץ — און פאַר דעם דאָזיגען גע־
 זעץ סטאַרעט איהר זיך דאָס צו בעגייסטערן אייערע ארבייטער און
 עס אַניערערשטעלען פאַר זיי, מיט דער העכסטער מאָראַלער בע־
 טאָנונג, אַלס דאָס, „סאַמע מענשענטום“!

היינט, אָבער, אז דער ארבייטס־לויין איז אין דורכשניט אלץ
 בעשרענקט אויף די הוילע לעבענס־נויטיגקייטען, ווערט שוין ממילא
 אָבעללערנט דערפון, אז דער גאַנצער איינטראַג פון דעם פראָדוק־
 ציאָנס־בעטרעף, וואָס טרעפט אָן, ביים פערקויף פון די פראָדוקטען,
 מעהר ווי די הוילע לעבענס־נויטיגקייטען בעת דער פראָד־
 דוקציע, בלייבט ביים אונטערנעמער אין האַנד; און ער
 וויעדער צוטיילט דאָס דאָזיגע איבריגע געלד, לויט ווייטערע גע־
 זעצע, וואָס מיר קאָנען דאָ ניט אונטערווכען, צווישען זיך און דעם

** פון אַז דער געזעלשאַפטליכער לאַגע איז דערפאַר ניטאָ קיינ
 אויסגאַנג, אויף אַ געזעלשאַפטליכען וועג. די אומזיסטיגע
 אַנשטרענגונגען פון דער זאָך, וואָס האָט זיך געוואַלט שטעלען אַלס
 מענש, זיינען די ענגלישע סטרויקס; ווי טרויעריג זיי ענדיגען זיך,
 איז גענוג בעקאַנט. דער איינציגער אויסגאַנג פאַר די ארבייטער קאָן
 דערפאַר נאָר זיין דורך יענער ספערע וואו זיי גילטען נאָך אַלס מענ־
 שען. ד. ה. דורכ'ן שטאַאַט, נעמליך דורך אַזעלכען, וואָס וועט זיך מאַך
 בען פאַר זיין אויפגאַבע דאָס, וואָס די צייט מוז סוף כל סוף אונפערמיר־
 ליך ברוינגען. דערפון געהמט זיך די אינסטינקטיווע אָבער גרענצ־
 לאַזע שנאה פון דער ליבעראַלער ברוזשואַזיע צום שטאַאַט־בעגריף גופא,
 אין יעדער פאַרם זיינער.

ריינעם קאפיטאליסט (פראצענטען), אָדער, לאַמיר זאָגען, דעם לאַנד־בעזיצער, אלס רענט פאַר'ן לאַנד. (אין די בעזונדערע דערע געזעצע, וואָס, גילטען ביי די דאָזיגע, קאָנען מיר זיך נאָך וועניגער דאָ אַריינלאָזען).

אַלץ פון דעם אַרבייטס־געוויין, וואָס טרעפט אָן מעהר ווי עס איז געוועהנליך נויטיג צו דערהאַלטען דאָס לעבען ביי אַרבייטער־פּאַלק, פאַלט לכן אַריין צום קאַפיטאַל אין די פּערשידענע פּאַרטען זיינע — קאַפיטאַל־פּרעמיע הייסט עס.

אַיך איז בעקאַנט — האָט נאָר קיין פאַראיבעל ניט, הערר שולצע, וואָס איך מוז איך צייטענווייז, פון פאַרמע וועגען, בעד האַנדלען ווי אַזעלכען, אַ שטייגער, וואָס האָט עפעס אַ שטיקעל ידעיה אין עקאָנאָמישע ענינים — די אינטערעסאַנטע עקאָנאָמישע קאַטעגאָריע פון די פיזיאָקראַטען, ל'עקסערהאַהן זיי פּראָדואירן, דער איבערפלוס פון פּראָדוקציע. די פיזיאָקראַטען פלעגען אָנרופען נאָר אזאַ אַרבייט פּראָדוקטיוו, וואָס וואַרפט אָב אַ גרעסערען פּערדיענסט, ווי דער, וואָס טהוט די אַרבייט, דאַרף אַליין האָבען צום לעבען, בעת די אַרבייט ווערט געמאַכט. יעדע אַרבייט, וואָס שטעלט צו אַקוראַט יענע סומע און מעהר ניט, פלעגען זיי אָנרופען אונפּרוכטבאַר (סטעהריל). די פיזיאָקראַטען האָבען פון דעם דאָזיגען גרונדזאַץ געצויגען דעם פאַלשען פּועל יוצא, אז נאָר ער־אַרבייט איז פּראָדוקטיוו און אז יעדע אינדוסט־ריעלע אַרבייט איז עקרה'דיג, אונפּרוכטבאַר. אָבער דער גרונדזאַץ אַן־אין־פאַר זיך האָט אונטער די היינטיגע פּערהעלטניסע גענוג אַכט אין זיך. ווער עס מיז דעם שכר פון זיין אייגענער אַרבייט, וואָס כאַפט אַריבער דער סומע וואָס איז נויטיג צום לעבען — און דערביי דאַרף מען ניט פּערגעסען, אז דער דאָזיגער שכר, האַלט אין איין וואַקסען און וואַקסען — כסדר אָבגעבען אין פּרעמדע הענד, וואָס פּערווענדען עס מיט אַלץ מעהר און מעהר פּערדיענסט, בעת ער אַליין ווערט קיינמאַל ניט צוגעלאָזען אַלס בעל זוכה אין דעם דאָזיגען פּראָדוקצאַנס־איינטראַג זיינעם, וואָס האַלט כסדר אין איין אויפלוז־פען, אזוי אז ביי איהם שטעלט זיך אָב נאָר אויף די לעבענס־נויטיג־

קייטען—אזא מענש מוז בעטראכטען זיין ארבייט אלס אונפראָ-
דוקטיוו. די דאָזיגע לעבענס-נויטיגקייטען האָט דאָך אויך דער
שקלאַף נעמוזט האָבען, און דער פאַרצייטיגער האָט זיי געהאַט אין
א גרעסערער שפּע, ווי אונזער שלכעט גענעהרטער אַרבייטער.
אַבער דאָ איז נאָך דער ווידערשפרוף דוקאָ גרעסער און נאָך וועניגער
צו דערליידען דערמיט, וואָס דער דאָזיגער מאָדערנער פאַקטישער
שקלאַף איז, על פי געזעץ, ערקלערט געוואָרען פאַר אַ פרייען
מאַן.

הייסט עס, אז אין דער אונפראָדוקטיוו-
טעט פון דער אַרבייט ליענט דער סוד פון
דער פראָדוקטיוויטעט פון קאפיטאַל און
אומגעקעהרט. אין דעם חלוק צווישען די אַרבייטס-לוינען
און די מאַסען אַרבייט, פאַר וועלכע עס ווערט בעצאָהלט אין
די פרייען פון די פראָדוקטען — אַ חלוק וואָס איהר האָט
אויבען (זעה ז. 123 א. וו.) אזוי נאָאוי פערזעהען — ליעגען ביי-
דע זאַכען, אי דער פראָפיט וואָס פאַלט צו אויפן קאפיטאַל,
ד. ה. די קאפיטאַל-פרעמיע און אי דער פון-זיך-אליין
זיך מעהרענדער, דער אונאויפהערליך
פּרוכפּערנדער, געווינענדער כח פון קאפיטאַל, אָדער
זיין פראָדוקטיוויטעט, וואָס האָט ערשט דורך דער פריי-
ער קאָנקורענץ זיך דורכגעשלאָגען אַ וועג.

קיין איין טראָפען שווייס פון קיין אַרבייטער איז ניטאָ —
האָבען מיר געזאָגט — וואָס דאָס קאפיטאַל זאָל ניט קריגען
בעצאָהלט פאַר איהם אין פרייז פון פראָדוקט, בעת ביים אַרבייטער
גופאָ, שטעלט זיך אָב בלויז אויף די דורכשניטליכע לעבענסנויטיג-
קייטען. קיין איין טאָלער איז ניט פאַרהאַן אין האַנד פון אונ-
טערנעהמער, האָבען מיר שוין פריהער געוויזען, וואָס זאָל אויפן
אַנדערען טאָג דורך אַ נייעם אַריינלאָג אין דער פראָדוקציע, ניט
שאַפען קיין פרישען טאָלער. ביידע זעצע, אין לעצטען סך-הכל.
ציהען זיך צונויף אין דעם זאַץ: עס איז ניט פאַרהאַן קיין איין
טאָלער, ד. ה. קיין איין טראָפען שווייס פון קיין אַרבייטער, וואָס
זאָל אויפן אַנדערן טאָג ניט געבוירען דעם אַרבייטער אַ פרישען
אונפּרוכטבאַרען טראָפען שווייס, און דעם קאפיטאַל, [וועדערען]

א פרישען טאָלער! און וואָס מעהר עס גיט זיך איין וועלווע-
לער צו מאַכען די פרייען פון די פראָדוקטען, דאָס הייסט שוין
אויך, דעם אַרבייטער'ס לעבענס-נויטיגקייטען, איז אָנשטאַט וואָס
דעם אַרבייטערס הכנסה זאָל שטייגען מיט דער דאָזיגער
וואַקסענדר אַרויסגעביגקייט פון דער אַרבייט, שטייגט נאָר אַלץ
מעהר די קאַפיטאַליזירענדע קראַפט פון אונזער פראָדוק-
ציע. רייכענהיים קאָן איצט טהאָן, וואָס קיין פעאַדאַלער
סיניעור האָט ניט געקאָנט. ער קאָן יעדען טראָפען שווייס פון
אַן אַרבייטער קאַפיטאַליזירען, ד.ה. ער קאָן עס פּערוואַנדלען
אינאַ קוואַלפאַר אַ פרישען טראָפען שווייס, וואָס איז שייך
דעם אַרבייטער, און פאַר אַ פרישען טאָלער, וואָס איהם אַליין אַנ-
בעלאַנגט!

דער חלוק צווישען די שכירות'ען אָדער דעם פרייען פאַר-
דער אַרבייט, און די מאַסען אַרבייט, פאַר וועלכע דאָס קאַ-
פיטאַל קריגט בעצאָהלט, אין פרייען פון די אַרטיקלען,
פיהרט נויטיגערווייז דערצו, אז אַלע אַרבייטער צוזאַמען, וואָס
האַבען בייגעטראָגען אויף צושטאַנד צו בריינגען אַ פראָדוקט, סיי
מיט גייסטיגע, סיי מיט פיזישע אַרבייט, קאָנען איצט,
פאַר זייערע אַלע צוזאַמענגענומענע שכירות'ען, ניט אָב-
קויפּען דעם פראָדוקט פון זייער אייגענער אַרבייט — און אויף
אזוי ווייט, איז דאָס נאָך לכתחילה ניט מעהר ווי אַנאַנדער אויס-
דרוקס-פאַרם פאַר'ן געדאַנק, וואָס איז שוין פריהער ענטוויקעלט
געוואָרען. און דערצעהלט מיר נאָר ניט, הערר שולצע, אז די
מאַשינען זיינען עס וואָס האַבען אַ שטייגער דורך זייער גרעסערער
אַרויסגעביגקייט א. א. וו. אויסגעפיהרט דעם דאָזיגען רעזולטאַט.
אַט די טענה וואָלט געווען אַ שטות'עריי. מאַשינען זיינען אַר-
בייטס-פראָדוקטען פונקט אזוי ווי אַלע אַנדערע זאַכען; און אונט-
טער יענע פּעראַיניגטע אַרבייטער פּערשטעה איד טאַקע אַלע,
וואָס האַבען בייגעטראָגען אויף צושטאַנד צו בריינגען דעם פראָ-
דוקט, די מאַשינען-בויער בתוכם, און אויך די רויה-שטאַף אַרביי-
טער, א. א. וו. נאָכמעהר — און דער דאָזיגער פּועל יוצא זעהט זיך
אַן אין אַט דער אויסדרוקס-פאַרם נאָך בולט'ער — וואָס פראָדוקט-
ווער די אַרבייט פון די אַרבייטער איז, אין דער צייט וואָס זייערע

לעבענס-מיטלען בלייבען שטעהען אויף דער זעלבער הויף, אלץ וועניגער קאָד נען זיי דעם דאָזיגען פראָדוקט פון זייער אייגענער אַרבייט אַבקווי־פען; אלץ מעהר וואַקסט דער הלוק צווישען דעם אַרבייטס־געוויין און דעם אַרבייטס־לוין; אלץ אַרימער, הייסט עס, ווערען זיי! — וואָרים דער בעגריף פון רייך און אַרים איז ניט מעהר ווי רעלאַטיוו, און דריקט נאָר אויס אַ פּער העללטיס צום פראָדוקצאַנס־בעטרעף פון אַ בעשטימטער פעריאָדע.*

און פּראַוווט נאָר ניט, הער שולצע, איינשמעסען די אַרביי־טער, ווי איהר האָט עס טאַקי שוין געפּראַווט אויך, אַז דער ריות וואָס פאַלט אויפ'ן קאַפיטאַל איז אַ בעגיטיגונג פאַר דער גייס־טיגער אַרבייט פון די אונטערנעהמער, דער שכר פאַר זייער קאַפּאַרבייט בעת'ן פיהרען די געשעפטען. מעהר ניט ווי אַ לפּי־ערך זעהר, זעהר קנאַפּער טייל ביז נאָר פון דער אונטערנעהמערי־הכנסה, וואָס ווערט איינגענומען אין [גאַנצען] לאַנד, דאַרף בעטראַכט ווערען אַלס אַזאַ מין אַרבייטס־לוין וואָס די אונטערנעהמער קריגען פאַר זייער גייסטיגער [גע־שעפטס]־פיהרונג; און דעם דאָזיגען טייל האָב איך קיינמאַל גיט כולל געווען אונטער דעם, וואָס איך רופּ אָן קאַפיטאַל־פּראָפּיט.** אַז אָט דער גייס־טיגער אַרבייטס־לוין פון די אונטערנעהמער שטעלט מיט זיך פאַר נאָר אַן אומבעדייטענדען חלק פון דער אונטערנעהמערישער הכנסה,

* („אונזערע בעדערפנישען און גענוסען ענטשטעהען פון דער גע־זעלשאַפט; לכן מעסטען מיר זיי מיט דער געזעלשאַפט, און ניט מיט די אַביעקטען פון זייער בעפריעדיגונג מעסטען מיר זיי. דערפאַר, וואָס זיי האָבען אַ געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער, האָבען זיי אַ רעלאַטיווען כאַראַק־טער“ ק. מאַרקס, „לאַהנאַרבייט אונד קאַפיטאַל“, פאַרווערטס אויסג. ז. 25.)

דורך דער דאָזיגער צימאַט פון מאַרקס'עס ווערק, ווייזט בערגשטיין אַז אין זיין אויסגאַבע דעם אַרט פון וואַנען לאַסאַל זאַל האָבען גענומען דעם גאַנצען געדאַנק. א. א. ר.

** פּגל. די שמעלע וואָס איז ציטירט אין פאַרוואָרט.

ווייס שוין די וויסענשאפט פון לאנג, * און אפילו די ליבעראלע עקאנאָמען האָבען דאָס גענוג מאָל מודה געווען. ** די ענגלישע עקאנאָמען האָבען אָבער דערפאר פון תמיד אָן מיט אַן אָפּענהערציג־קייט, וואָס איז ווערטא אַנערקענונג, בעהאַנדעלט דעם אונטערנעה־מערשען געווינס אלץ אַלס קאַפּיטאַל־פּרעמיע; און יענעם טייל פון אונטערנעהמערשען געווינס, וואָס קאָן פּרעטענדי־רען צו זיין דער „שכר פאַר גייסטיגע אַרבייט“, האָבען זיי לגמרי פּערקוט צוליעב זיין אומבעדייטענדיקייט. ערשט פון דער כלומר־שטידיגער הומאַנער ריכטונג פון די פּראַנציוזישע עקאנאָמען שטאַמט דער ליגען: צו וועלען פאַרשטעלען דעם אונטערנעהמער־שען געווינס אַלס „שכר פאַר גייסטיגע אַרבייט“. ***

אַרְחוּץ אַלעמען, ווילט איהר אַז עס זאָל זיך בעווייזן פאַר אייך אויף אַ ריין פּראַקטישען אופן, וואָס פאַר אַן ערשטויענער קליינער חלק פון דער אונטערנעה־מערשער הכנסה, דער דאָזיגער שכר פאַר זייער גייסטיגער פיהרונג שטעלט מיט זיך פאַר, טאָ דאַרפט איהר ניט מעהר ווי זיך

* זעה פּאָן טהינען, „דער נאַטורגעמעסע אַרבייטסלאַחן“, ראָס־טאַק, 1850, ערשטע אַבטיילונג ז. 80 א. ז. 1; מאַרלאַ (פּראַפע־אַר ווינקעלבערן), „סיסטעם דער וועלט־עקאנאָמיע“, טייל 1, קאַפ. 4; טייל 2, קאַפ. 11, 12, 13. סימאָנדי, „גוואַו אַן פּראַנסיפּ“, טאַק 1, ז. 359 און פון אַנדערע.

** פון ליבעראלע עקאנאָמען זעה בעזונדערס נעבעניוס: „דער עפענטליכע קרעדיט“ זשעס קאַפיטעל; פּאָן הערמאַנז, „שטאַטס־וויסענשאַפטליכע אונטערזוכונגען“, ז. 204 ביז 214; שטאַרד, „קור ד'עקאנאָמיע פּאָליטיק, טאַם 2, ז. 87, א. וו. פּעטראַגראַד אויסג. ש. ז. „נייע אונטערזוכונג דער נאַציאָנאַל־עקאנאָמיע, ז. 87 און 112-116; ריעדעל, „נאַציאָנאַל־עקאנאָמיע“, פאַר. 466-477 און 685, א. וו. ראָו, „גרונדגעזעצע דער פּאָלקסווירטשאַפטסלעחערע“, ז. 311-323, און נאָך אַ סך אַנדערע.

*** ס׳ווי אױ, אין דעם פּרטי, אַלעמען אַפּריהער געגאַנגען. מיט אַז דער בלוּמפּרטי־דיגער הומאַנער פּראַנציוזישער ריכטונג דאַרף מען ניט פּערבויטען די ליניע פון אמת הומאַנע עקאנאָמען צווישן שײן די פּראַנציוזען ווי באַבאַחן, באַגיהבער, פּאַרבאַנע, נעקער, ס׳יס מאַנדי, וועלכע שטעלען מיט זיך פאַר אַ בוד פאַר פּראַנקרייך וואָס זי האָט געהאַט אַפּריהער פאַר ענגלאַנד.

ארומקוקען. וויפיעל גוטסבעויער זיינען פארהאן, וואָס לאָזען זייערע צאָהלרייכע הויפען פּערוואַלטעט ווערן פון קאָסירער; ווי פיעל גרויסע פאַבריקאַנטען און סוחרים זיינען דאָ וואָס לאָזען זייערע געשעפטען אויף די הענד פון געשעפטס-פיהרער, מענעדזשערס א. א. וו., בעת זיי אליין פאָהרען זיך קיין אַיטאַליען, אין די מזרח-לענדער און אנדערשוואו, אָדער, על כל פנים, מיט'ן פיהרען זייערע געשעפטען פערנעהמען זיי זיך ניט. דאָס געהאַלט פון די דאָ-זיגע געשעפטספיהרער, וואָס איז אזוי קליין לגבי דעם געשעפטס-פערדיענסט פון אַט די אונטערנעהמער, איז נאָטירליך אַלץ וואָס יעדער הערען קאָנען זיך פעררעכענען פאַר זייער אַייגענע גייסטיגער טעטיגקייט, אויב זיי אליין פיהרען דאָס געשעפט.

ביי די גרויסע אַקציעס-אונטערנעהמונגען פון דער מאָדערנער צייט, ביי די אייזענבאָהנען, באַנקען א. א. וו., איז שוין גראָד אפילו אַ מוז, אַז די אייגענטימער זאָלען זיין אָבערטיילט פון די פּערוואַלטער. דער קאָפיטאַליסט אָדער אַונטערנעהמער מער וואָס בעשטעהט פון אַ צאָהל מענשען קאָן, טאַקיי מחמת דעם וואָס עס איז אַ צאָהל, אַליין ניט פיהרען דאָס געשעפט; ווערט פאַר דעם צוועק בעשטימט אַ דירעקטאָר אויף שכירות. אויב דער פּערדיענסט פון די אונטערנעהמער וואָלט טאַקיי בעשטאַנען אין דער בעגיטיגונג פאַר דער גייסטיגער טעטיגקייט בשייכות צו דער געשעפטספיהרונג, טאָ פון וואַנען האָבען זיך גענומען די 18 פּראָצענט דיווידענדען, וואָס די קעלן-מינדענער אייזענבאָהן-אַקציעס וואַרפען אָב פאַר די אונטערנעהמער (אַקציעס-בעזיצער), וועלכע האָבען זיך ניט אָנגעד-הויבען צו קימערן וועגען דער געשעפטספיהרונג? פון וואַנען נעהמען זיך די 17 פּראָצענט דיווידענדען פון די מאַגדעבורג-לייפ-צינער אַקציעס? פון וואַנען די 25½ פּראָצענט דיווידענדען פון די מאַגדעבורג-האַלבערשטעדטער?

ביי אונטערנעהמונגען פון דעם מין, קומט אפילו פאַר, צוליב פּערשיעדענערליי טעמים, אַז די דירעקטאָרען קינגען, בדרך יוצא מן הכלל, אָפטמאָל אויסבריינגעריש הויכע שכירות. נאָר צו דער זעלבער צייט כדי איהר זאָלט בעקומען אַ בעגריף ווי ערשטווינגער

קנאפ עם איז, פערעהלטיסמעסיג, דער שכר פאר דער גע-
 שעפטס-פיהרונג, וועלכען די אונטערנעהמערשע הכנסה איז
 בערן לאנד איז כולל, טאָ פערנלייכט נאָר דאָס געהאלט פון די די-
 רעקטאָרען פון די דאָזיגע אייווענבאָהנען, און לאָמיר שוין זאָגען
 אויף פון די פערוואַלטונגס-ראַטהען דערצו, מיט דעם
 סך-הכל קאפיטאַל-פראָפיט, וואָס אָט די אייווענבאָהנען
 וואַרפען אָב.*

* כדי אויך אַרויסצוהעלפען ביי אַייער ניט-כעהאַווענטקייט אין
 ענין — אָט איז אַ פראַקטישער ביישפּיעל מיט ציפּער. פאַר מיר ליעגט
 דער גערוקטער בעריכט פון דער דירעקציאָן פון דער קעלן-מינדענער
 אייווענבאָהן-געזעלשאַפט פאַר 1862. נאָך דעם נאָך — זייט 243 — האָט די
 קעלן-מינדענער אייווענבאָהן אָבגעוואַרפען אין יאָהר 1862 אַ די ווי-
 דענד פון ————— 1,641,250 מאַלער
 און אַחוץ דעם, אין פראַצענט אויף די פּרעפּערענץ
 אַקציעס ————— 1,726,271 מאַלער

ס"ח 3,367,521 מאַלער
 איך רעד שוין דאָ ניט פון 521,290 מאַלער וואָס זיינען צוגענומען
 געוואָרען פאַרן רעזערוו-פאַנד, פון 73000 מאַלער אַמאָרטיזאַציע, פון
 623,952 מאַלער עקסטראַ-דיווידענדען צום שטאַט. אָט די אַלע אויס-
 גערעכענטע געלטען שטעלען וויעדער צוזאַמען בסך-הכל אַ סומע פון
 1,223,242 מאַלער, וואָס וואַלט בעדאַרפט אייגענמליך צוגערעכענט ווערען
 צו יענע 3,367,521 מאַלער.

לכל הפחות, שטעלען צונויף אָט די 3,367,521 מאַלער, אַלזאָ, די
 קאָפיטאַל-פּרעמיע וואָס איז צוגעפאַלען אויפ'ן קאָפי-
 טאַל, פון דעם איינקונפט פאַרן יאָהר, פון דער דאָזיגער איין אונט-
 מערנעהמונג. — היינט, ווי גרויס רעכענט איהר אַשטייגער, הערר שול-
 צע, זאָל האַבען געווען, פון דער דאָזיגער אונטערנעהמונג, דער אויסגע-
 צאָהלטער לויין פאַר דער אויבערשטער געשעפטס-פּיה-
 רונג אַ איהר וועט עס דערזעהן פון די זייטען 262-265 גופאָ:
 געהאַלט פון די באַהן-דירעקטאָרען ————— 8,475 מאַלער
 " די מענעדזשערס ————— 3,200 " "
 " דעם מענעדזשער-קאָנטראָליאָר ————— 1,900 " "
 " דעם ספּעציעל-דירעקטאָר ————— 2,200 " "
 " זיין שטעלפּערטרעטער ————— 1,500 " "

ס"ח 12,275 מאַלער
 די אַלע איבעריגע דאַרמען אויסגערעכענטע שכירות-אויסצאָהלונגען

פראדוקטיווע קאאפעראציעס

לסוף, ווידער, דארף מען נאך דערמאָהנען, וואָס איז שוין סיידווי געדרונגען פון אונזער פריהערדיגער פונאָדערלעגונג, אז די אלע, וואָס מאַטערען זיך * נאָכצושפילען דעם אונטערנעהמערשען פראָפּיט אין דער פּערזענליכקייט פון דעם אונטערנעהמער, מאַכען דאָ, לכתחילה שוין, אַ זעהר לעכערליכען פּערזעהען.

דעם אונטערנעהמערס פּערזענליכקייט, זיין פּלייסיגקייט, זיין פּוילקייט, זיין אונטערנעהמונגסדיגסט און זיין טעמפּקייט א. א. וו. — דאָס אלץ זיינען מעלות און חסרונות, וואָס וועלען אוראי האָבען נאָר אַ סך צו זאָגען בנוגע וויפּיעל ** פּון דעם קאָפיטאַל-פּראָפּיט, וואָס פּאַלט אויס יעהרליך אויפ'ן אונטערנעהמערשען שטאַנד, דער בעשטימטער אונטערנעהמער ראובן וועט צושלעפען צו זיך, אין פּערגלייך מיט די אונטערנעהמער

* צ. ב. זש. ב. סיו: קור קאמפלע ד'עהקאנאמיע פאליטיק, וואָלם 8; דינוואַעה: דע לאַ ליבערטהע דוי מראַוואַי, ליבער 11; שטיינגלין: האַנדבוך דער פּאַלקסווירטהשאַפטסלעהרע, בד. 1, ז. 444 א. וו.; אויך מאַנגאָלדט: לעהרע פּאַם אונטערנעהמערגעווינן, לויפּציג 1858, איז ניט אינגאנצען פריי דערפון.

** "וויע וואָהל" אין דעם אַריגינאַל, וואָס איז, ווי עס זעהט זיך אָן, אַ דרוק־פּעהלער. א. א. ר.

פאַר אַרביטעקטען, צייכענער, אינספקטאָרען, רעגיסטראַטאָרס, וואָגען־מייסטער און אַלערלוי אַרביטער, וואָלט דאָך אויך יעדער איינצעל־אונטערנעהמער געמוזט מאַכען; און אויף זאָל'ן אופן וואָלמען זיי אויך ביי איהם, פונקט ווי דאָ איצטער, געווען נאָר דורכלויפּענדיגע הוצאות, און וואָלמען, באַין אופן, ניט געהערט צו זיין אונטערנעהמען. מערשערשעהן די הכנסה שמעלט מיט זיך פאַר אַ רויניען פון 3% ביי 4% מיליאָן מאַלער, וואָס בלייבט איבער שוין נאָכדעם ווי מען נעהמט אַראָב פון דער ברוטאָהכנסה אלע געהאַלטען, שכירות'ן און הוצאות פון יעדען סאָרט.

אויף אַ קאָפיטאַל־פּרעמיע פון 3%—4% מיליאָן מאַלער, אַלזאָ, וואָס אָן אונטערנעהמונג וואָרפט אָב יעהרליך געהט, ביי דער פּונאָנדער־מיליאָן נאָג צווישען די קאָפיטאַל־אונטערנעהמען פּרעמיע און די געשעפטס־פּריהערער, פאַר דער געשעפטס־פּריהער־פּרעמיע, אַ גרויסדיגער אַרביטס־לויזן פון 12,000 מאַלער. אויף אַזוי פּיעל, הערר שולצע, איז די אונטערנעהמען פּרעמיע הכנסה, וואָס ווערט זיך אַראָבגענומען איבער'ן לאַנד, קיין אַנדער זאָך ניט ווי רוינער לויזן פאַר גרויס־דיגער אַרביטירן 111

שמעון, לוי, א. א. וו. מיט אנדערע ווערטער: דאָס איז אַ פראָגע, וואָס איז נוגע די קאָנקורענץ פון די אונטערנעהמער צוויי-שען זיך, אין וואָס העלפט צו בעשטימען דעם חלק פון די בע-זונדערע אונטערנעהמער אין דער סומע, וואָס פאלט אויס, פון דעם פראָדוקציאָנס-אינטראַג פאר'ן יאָהר, אויפ'ן גאָנ-צען אונטערנעהמערשען שטאַנד. אָבער בנוגע דער דאָזיגער סומע גופא, וואָס פאלט אויס אויפ'ן גאנצען אינ-טערנעהמערשען שטאַנד אין לאַנד, שפיעלט יענע פראָגע, ווי עס איז שטרענג געדורנגען, פון אונזער פריהערדיגען אויספיהר, נאָר קיין ראַליע ניט.

דער געגעבענער סך-הכל פון דעם אַרבייטס-איינ-טראַג פארן יאָהר איז, לאָמיר זאָגען, גלייך צו A די סומע וואָס דער אַרבייטער-קלאַס דאַרף האָבען אויף די דורכשניטליכע לעבענס-מיטלען, ד. ה. די סומע פון אַלע אַרבייטס-לוינען, לאָמיר זאָגען, איז גלייך צו Z . נו, וועט אַלעמאָל צו פאלען די סומע A מינוס Z אויפן אונטערנעהמער-שטאַנד אַלס כּלל, מענען זיך די אונטערנעהמער זיין אַלע פּויל אָדער אַלע פּליי-סיג, אַלע קלוג אָדער אַלע שוטים; און די איינע פראָגע וואָס קאָן בעשטימט ווערען אויפ'ן סמך פון זייערע פּערזענליכע מעלות און חסרונות איז נאָר: אין וואָסערע חלקים די סומע $A-Z$ ווערט פּערטיילט אויף די בעזונדערע אונטערנעהמער.

ווייטער קאָן זיך מאַכען אַז דער סך-הכל פון דעם יעהרליכען פראָדוקציאָנס-געוויין פּערגרעסערט זיך אַ דאָנק דער טע-טיגקייט פון די אונטערנעהמער. עס ווערט, הייכט עס, פון A פּערוואַנדעלט אין $A \times B$ און דאָס — אויב די נייע אונטער-נעהמונגען, פון וועלכע מיר שמועסען, ווערען נאָר ניט געמאַכט אין אויסלאַנד — קומט פאָר נאָר דורך דעם וואָס די מאַס אַרבייט וואָס איז געשאַפּען געוואָרען אין לאַנד, איז פּערמעהרט געוואָרען. נאָר אויב אַפילו די דאָזיגע פּערמעהרטע מאַס אַרבייט האָט מיט זיך געבראַכט די פּערמעהרונג פון דעם סך-הכל פון אַר-בייטס-לוינען — און קיין מוז איז דאָ לחלוטין ניט פאַרהאַן — איז, נעהמט זיך עס דערפון, וואָס די אַרבייטער-מאַסע האָט זיך גענומען פּערמעהרען אין אויף אַ פראָפּאָר-ציאָנעלער מאַס, אָדער אַ-ניט בריוונט עס דערצו אַז עס זאָל אַזוינס

פאָרקומען. (און דאָס איז טאָקי די אינוועניגסטע סכּה פּונ'ם שטיי-
 גען פון דער אייראָפּעאישער בעפעלקערונג.) דער סך-הכל פון
 אַרבייטס-לוינען אין לאַנד איז אַזאַ געשטיגען, אָבער דער דאָ-
 זיגער געשטיגענער סך-הכל פּערטיילט זיך איצט וויעדער, ווי עס
 איז געדרונגען פון דעם פריהערדיגען, אין פּערלויף פון דער צייט,
 אויף פונקט אזא שטאַרק, און דאָשטמאָל נאָך אין אַ העכערען גראַד,
 געשטיגענער צאָהל אַרבייטער. דער לויין וואָס פּאַלט
 צו אויפ'ן בעזונדערן אַרבייטער, די מאָס פּראָ-
 דוקטען, וואָס יעדער אַרבייטער בעקומט, האָט זיך יעמאָלט,
 אַזאַ אין פּערלויף פון דער צייט ניט פּערמעהרט. נאָכמעהר, וואָס
 איז אפילו שייך דעם אַרבייטערס שטאַנד אַלס אַ כּלל, קאָן
 זיך טרעפען, אַז דער חלק, וואָס ער בעקומט אין לויין
 פאַר זיין אייגענעם אַרבייטס-פּראָדוקט,
 זאָל נאָך האָבען געפאלען, ניט קוקענדיג אויף דעם,
 וואָס די קוואַנטע פּראָדוקטען גופאַ, וועלכע קומט
 אויס אויף אַלע אַרבייטער צוזאַמענגענומען, האָט זיך פּערמעהרט.
 אַביינאַר די אַרויסגעבינקייט פון דער אַרבייט
 ביים אַרבייטער-שטאַנד איז, ווי עס איז געווענהליך דער פאַל, גע-
 שטיגען אין נאָך אַ העכערן גראַד, וועט שוין אויסקומען אויף אונ-
 זערע רייד. ענגלאַנד איז גראַד דאָס לאַנד וואָס האָט דורכ'ן אונ-
 טערנעהמונגס-נייט פון איהרע אונטערנעהמער — און מען קאָן
 ניט אוועקעהמען אז זיי האָבען דאָס — געשאַפען די
 קבצנות פון איהרע אַרבייטער.

פאַר דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט קאָן דער ציעל פון דער
 אונטערזוכונג נאָר זיין פּעסטצושטעלען: וואָס פאַר אַ חלק פון דעם
 פּראָדוקצאַנס-איינטראַג דער אונטערנעהמער-שטאַנד נעהמט זיך
 אין פּערגלייך מיט'ן אַרבייטער; און, בנוגע דעם לעצטען: וואָס
 פאַר אַ קוואַנטע פּראָדוקטען דער איינציגער אַרביי-
 טער, און וואָס פאַר אַ פּראָפּאָרציע פון זיין אַרבייטס-איינ-
 טראַג דער נאַנצער אַרבייטער-שטאַנד אַלס אַ כּלל, בעקומט. די
 אונטערזוכונג אָבער צוליעב וואָסערע פּערזענליכע מעלות איין אונ-
 טערנעהמער קען אַריינקריגען פאַר זיך דעם סאַמע גרעסטען חלק
 פון דעם דאָזיגען פּערדיענסט, וואָס פאַלט אויס אויפ'ן אונטערנעה-
 מער שטאַנד, אין פּערגלייך מיט אַ צווייטען אונטערנעהמער — דאָס

געהערט טיילווייז אין די פראקטישע האנדעלס-שולען. טיילווייז צו די סודות פון קאנטאר; און די געהויבן בענע שבתים צו די דאזיגע פערזענליכע מעלות פאסען זיך אויף די באנקעטען פון רייכע קאמערץ-דראטהען, באין אופן, אָבער, ניט אין דער פאליטישער עקאנאמיע!

אָט דאָס פערבייטען די יוצרות, וואָס שטאַמט פון צונויפמישען פרוואַטע עקאנאמיע מיט פאליטישע עקאנאמיע — אַ צונויפמיט שונג וואָס ציהט זיך דורך דער גאַנצער ליבעראַלער עקאנאמיע בכלל, איז די סיבה, וואָס האָט געשאַפּען די דאָזיגע, ווי אויך נאָך אַ סך אנדערע, פּלאַנטערס, און שטופּט מיט געוואַלט אַזעלכע אונטערזוכונגען צו קרוכע רעזולטאַטען, מחמת די פראגע איז שוין לכתחילה אוועקגעשטעלט געוואָרן קרום. —

איהר וועט האָבען געלערנט אין משך פון דער דאָזיגער לאַנגער פונאַנדערלענונג, הערר שולצע, ווי גרויס עס איז דער אַלגעמיינער טעות פון אַלע בורזשואַזע עקאנאמען, וועלכע האַלטען תמיד דאָס קאַפיטאַל, פונקט ווי אַלע איבריגע עקאנאמישע קאַטעגאָריעס, פאַר לאַגישע אייביגע קאַטעגאָריעס. די עקאנאמישע קאַטעגאָריעס זיינען ניט קיין לאַגישע, נאָר היסטאָרישע קאַטעגאָריעס. די פראָדוקטיוויטעט פון קאַפיטאַל איז ניט קיין „נאַטורלעזעז“, נאָר אַ ווירקונג פון גאַנץ בעשטימטע היסטאָרישע צושטענדע, וואָס קאָן און מוז פערשווינדען אונטער אַנדערערע היסטאָרישע צושטענדע.*

צו דערזעלבער צייט, וועט איהר אפשר אויך האָבען דאָ איינע זעעהן דעם אמת, וואָס שטעקט אין יענע ווערטער, מיט וועלכע געט הע ווענדעט זיך צו אייך אין מערב-מזרח'שען דיוואן:

* וואָס איז אַלואַ אויפגעטהאָן געוואָרען אויבען און אין פּאָלגענדען אויספיהר נאָך, איז דאָס וואָס עס איז בעוויזען געוואָרען אַז די עקאָנאָמישע קאַטעגאָריע „קאַפיטאַל“ און די יורדישע קאַטעגאָריע „אייגענטום“ זיינען אַקוראַט אויף אַזוי פיעל בלויז קאַטעגאָריעס פון היסטאָרישען גויסט, ווי איך האָב דאָס ענטוויקעלט, בנוגע אַלע יורדישע קאַטעגאָריעס, אין מיינ „סיסטעם דער ערוואַרבענען רעכטע“ פּאָג. 1, מיט ז. 269, נאָטע 1), און וואָס איך האָב אויספיהרליך בעוויזען אין גאַנצען צווייטען באַנד פון יענעם ווערק ביי ירושלים אַדער אַפילו ביים פּאַמיליען-רעכט).

“Wer nicht von dreitausend Jahren
Sich weiss Rechenschaft zu geben,
Bleib' im Dunkeln unerfahren,
Mag von Tag zu Tage leben”;*

— און דערמיט וועט איהר איינזעהן, ווי ניט זיכער עס איז צו מאכען דעם אָנשטעל פון א „געבילדעטען“, איידער מען קען נאָכקומען דעם דאָזיגען פאַרבעדינג! אָבער כדי איהר זאָלט פון דער דאָזיגער לאַנגער פונאַנדער-לענגג האָבען געלערנט אלץ וואָס איז באמת געווען צו לערנען דערפון, איז נאָך איצט נאָר נויטיג קורץ און שאַרף צו בעטאָנען, די פונקטען וואָס זיינען דאָרטען פאַרהאַן.

פערנלייכט, אָקאָרשט, דעם אָנהויב און דעם סוף-פונקט פון דעם לאַנגען היסטאָרישען פראָצעס, וואָס איך האָב פאַרבייגעפיהרט פאַר אייערע אויגען:

אין דעם פרימטיווען צושטאַנד פון דער אינדיווידו-עלער, איז אַלירטער אַרבייט, פון וואַנען מיר האָבען אָנ-נעהויבען, איז דער אַרבייטס-אינסטרומענט — דעם אינדיאָערס בויגען — געווען פראָדוקטיוו נאָר אין האַנד פון אַרבייטער גופאַ. הייסט עס, אז נאָר די אַרבייט איז געווען פראָדוקטיוו.

קומט איצט די צוטיילונג פון דער אַרבייט — און פערנעסט ניט אויף אַ רגע, אז צוטיילטע אַרבייט הייסט שוין, אַנדערש ווי יענע אַרבייט פון דעם אינדיאָער, בשותפות-דינע אַרבייט, אַ בשותפות-דיגער אנפיהר פון פראָדוקציע, ווען אַפילו דער נויטיגער אויסלאָג אויף דער פראָדוקציע ווערט געשאַפען אינדיווידועל, פון יחידים, און די פערטיילונג פון

* אויף אידיש:

„ווער עס קאן ניט פון אזא שטיק צייט מיט יאָחרען
ווי דריי טויזענד — אלץ קיין השבון זיך אָנגעבען,
טאָ זאָל ער בלויבען אין דער פינצטער, ניט דערפאַהרען;
וועט ער מיט'ן הוינט, און אָהן אַ מאָרגען, מוזען לעבען!“

דאָס גאַנצע ליעד „דעם וואַנדערערס רותיגקייט“, ווי כמעט אלע ליעדער און פאַעמען פון דעם „וועסטעמליבען דינאָס“, איז געבויט אויף אַ פערזישען מאָטיוו. א. א. ר.

ארבייטס־אינטראַנג אין, צוליעב דעם שוין, אויף אַן אינדיווידועלע, צווישען די יחידים, וואָס האָבען דעם נויטיגען אויסלאַג געשאַפען. — אַט דורך דער צוטייגונג פון דער אַרבייט, דורך דעם ווידער, וואָס דערפון ענטוויקעלט זיך און אַרבייט זיך אויס די צורה פון דער פּראָדוקציע פאַמעלעך און נויטיגערווייז אין אַ סיסטעם פון טויש־ווערטען, און לסוף דורך דער פּרייער קאָנקורענץ וואָס מוז אַרויסבריינגען אַט די פּראָדוקציע פון טוישווערטען, אַ דאַנק דעם אינדיווידועלען כאַראַקטער וואָס דער פּראָדוקציע־אויסלאַג טראַגט, מוז שוין סוף כל סוף דערגרייכט ווערען אַ רעזולטאַט וואָס איז דער היפּוך פון יענעם אויסגאַנגס־פּונקט — דער רעזולטאַט וואָס דער אַרבייט־ס־אינסטרומענט טייט זיך אָב פון דעם אַרבייטער און ווערט עפעס בעזונדער דער פּאַר זיך. מיט זיין זויג־שנוק האָט דער אינסטרומענט די גאַנצע פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבייט אוועקגעריסען צו זיך; און די אַרבייט, האָט ער בעשרענקט אויף דער פּערגיטיגונג פון דעם וואָס עס האָט געמוזט פּער־צעהרט ווערען אויף לעבענס־קראַפט דער אַרבייט. ער האָט זי אַלאַז געמאַכט אונפּראָדוקטיוו.

אויב פריהער איז נאָר די אַרבייט געווען פּראָדוקטיוו, איז איצט נאָר דער אַרבייט־ס־אינסטרומענט, אַן אַכגעזונדערטער פּונ'ם אַרבייטער, פּראָדוקטיוו*.

דער אַרבייט־ס־אינסטרומענט, וואָס איז געוואָרן רען עפעס בעזונדער פּאַר זיך, און האָט זיך מיט'ן אַרבייטער געביטען די ראַליעס, האָט דעם לעבעדיגן אַרבייטער אַראָכגעזעצט ביז אַ טויטען אַר־

* (אין דער 1808 אויסגאַבע, טאַכט בערנשטיין קלאַר, אז דער אַרבייט־ס־אינסטרומענט איז איצט ניט אויף אַ האַפּט פּעך פּראָדוקטיוו ווי פריהער; מעהר ניט, וואָס איצט, איז דער בעל הבית איבער'ן אינסטרומענט, דער גאַנצער פּער, און אַזוי ווי דער אַרבייטער איז ניט קיין בעל הבית איבער'ן אינסטרומענט, האָט ער גאָר קיין דעה ניט. קומט שוין ממילא אויס, אז דער אינסטרומענט איז ניט קיין כלי ביי אַרבייטער אין די הענד, נאָר פאַרקעהרט, דער אַרבייטער האָט אַ קנאַפּערען בעטרעף ווי די מכשירים מיט וועלכע ער אַרבייט.) א. א. ר.

בייטס-אינסטרומענט, אין זיך אליין, דאָס הייסט דעם טויטען אַרביטס-אינסטרומענט, ענטוויקעלט אין אַ לעבעדיגען פראָדוקטיווען אַרנאַן — דאָס איז דאָס קאַפּיטאַל!

די צוטיילונג פון דער אַרביט איז דער מקור פון אַלע רייכטימער. אַז נאָר דורך דער צוטיילונג פון דער אַרביט ווערט די פראָדוקציע אַלס אַרויסגעביגער און וועלוועלער — דאָס דאָזיגע געזעץ, וואָס לייעגט אין וועזען פון דער אַרביט, איז דאָס איינציגע עקאָנאָמישע געזעץ וואָס קאָן

* טאָמער איז דיַאָ דעפיניציע אימעצען פוגע, טאָ וואָלט ער, כּדי צו געבען אַ ריכטיגע דעפיניציע, ווי עס פאַסט זיך פאַר אַ לעהרבוך, זיך געמוזט ווענדען צו דער דאָזיגער:

ביי אַ פראָדוקציע אונטער אַ סיסטעם פון טוישווערטשהען, אַרביטס-צוטיילונג און פרייער קאָנקורענץ, איז קאַפּיטאַל דער אויסלאָג פון אַ פרייער געטהאַנענער אַרביט, וואָס פאַדערט זיך אויף דער חיונה פון די פראָדוצירער, ביז וואָנען דער פראָדוקט ווערט געמאַכט צו געלד ביים אַנקומען צו די בעשטיכטע געברויכער; און וואָס בריינגט, וויעדער, דערצו, אַז דער חלק פון דעם פראָדוקציע-איינטראַג וואָס כאַפט אַריבער דער סומע, וועלכע איז נויטיג אויף חיונה, זאָל אויס-פאַלען אויף די, אַדער זאָל פערטיילט ווערען צווישען די יעניגע, וועלכע האָבען צוגעשטעלט דעם אויסלאָג. — אויפ'ן ערשטען קוק, וועט זיך אפילו אויסדוכטען, אַז עס פעהלט אין דער דעפיניציע דער פונקט מכת, „בעזאָרגען רויה-שטאַפּען“, וואָס פאַרדערן זיך דאָך אויך צו דער פראָדוקציע. אָבער עס איז ניטאָ קיין גרונד דערפאַר. וואָרים אַט די רויה-שטאַפּען א. א. וו. זיינען אויך פראָדוצירט געוואָרען פון אַרביטער, און אויף דיזעלבע בעדינגונגען, ד. ה. דורכ'ן אויסלאָג פון אַ רויה-שטאַפּען פראָדוצירער, וועמענס שטעלע עס האָט דערנאָך פער-נומען דער אינדוסטריעלער פראָדוצירער, וועלכער האָט יענעם פראָדוקט ווייטער פעראַרבייט. דער אויפטהו פון דער גאַנצער מַחנה קאַפּי-טאַליסטען, וועלכע טרעטען אויף, איינער נאָכ'ן אַנדערן, אויף דער סצענע מיט'ן מזומן אויף צוצוגריימען אַ פראָדוקט, בעשטעהט אין מעהר גאַרניט ווי אין דעם וואָס זיי בעזאָרגען מיט חיונה די גאַנצע מַחנה אַרביטער (רויה-שטאַפּען אַרביי-טער, מינען-אַרבייטער א. א. וו.), וואָס האָבען מיטגעהאַלפּען אַז דער פראָ-דוקט זאָל פאַרטיג ווערען. — יעדע אַדערע דעפיניציע, וועלכע לאָזט אַוועק איינס פון די סמנים, וואָס דיַאָ איז כולל, איז, ווי אונזער אַנאַליז צייגט, ניט-פאַלשמענדיג און פאַלש.

אָנגערופען ווערען א „נאַטור-געזעץ“, מחמת דעם פאַראַלעל צווישען ביידען.

קיין נאַטור-געזעץ איז דאָס ניט, מחמת עם געהער זיך גראָד ניט אָן מיט דער ספּערע פון דער נאַטור, נאָר מיט'ן געביעט פון גייסט, אָבער עם איז איינגעפאַסט אין דערזעלבער נויטווענדיגקייט, ווי די עלעקטריציטעט, גראַוויטאַציע, די עלאַסטיציטעט פון דאַמף א. א. וו. עס איז אַ סאַציאַלעס נאַטור-געזעץ!

און אַ הייפּעלע יחידים האָבען זיך געיאָוועט ביי אַלע פעל-קער און האָבען דאָס דאָזיגע סאַציאַלע נאַטור-געזעץ, וואָס איז פאַרהאַן נאָר אַ דאַנק דער גייסטיגער נאַטור פון אַלעמען, פּערכאַפט פאַר זייער אינדיווידועלע נוצען; בעת די בעטויבטע און שמאַכטענדע פעלקער, געפּענטעטע מיט אונזעה באַרע קייטען, וואַרפּען זיי צו פון זייער אַלץ געוואַלטיגער אויפֿ-לויפּענדען אַרבייטס-איינטראַג, אין עצם גענומען, אייגענמליך דעמ זעלבען אָבפאַל, וואָס אַפּילו דער אינדיאַנער פּלעגט, אונטער גינסטי-גע אומשטענדען, בעקומען פאַר זיך נאָך אַיידער עם איז געווען אַ ברעקעל קולטור, ד. ה. די הוילע לעבענס-נויטיגקייטען. עס קומט אויס ווי עטליכע געזעהלטע מענשען וואַלטען ער-קלערט גראַוויטאַציע, די עלאַסטיציטעט פון דאַמף, און די וואַרימ-קייט פון זונען-ליכט פאַר זייער אייגענטום! דאָס פּאָלק קאַרמענען זיי, פונקט ווי זיי שמירען און הייצען די דאַמף-מאַשינען, כּדי זיי צו האַלטען אין אַן אַרבייטס-פּעיהיגען צו-שטאַנד. די נאַהרונג פון פּאָלק קומט נאָר אין אַנבעטראַכט אַלס אַ נויטיגע פּראָדוקציע-נס-הוצאַה!

פאַר זיין סאַמע טרומף-קאָרט, שפּיעלט באַסטיאָ אויס אַנט-קעגען פּרודאָנען פּאָלגענדען אַרגומענט: *

„די קאַפיטאַלען זיינען אַרבייטס-אינסטרומענטען. די שליוחות פון די אַרבייטס-אינסטרומענטען איז צו לאָזען מיטווירקען די אונגעזאַהלטליכע כּחות פון דער נאַטור. דורך די דאַמף-מאַשינען ווערט מען בעל הבית איבער דער עלאַסטיציטעט פון די נאַ-זען; דורך דער ספּרודזשינע פון זייגער — איבער דער עלאַסטי-

* אַרמאָניע עהקאָנאָמיק, ז. 299.

ציטעט פון שטאָהל; דורך געוויכטען אָדער דורך וואַסער-פּאַלען* — איבער גראַוויטאַציע; דורך דער וואַלטאַאישער זייל — איבער דער שנעלקייט פון עלעקטרישען פּונק; דורך דער ערד — איבער כעמישע און פיזיקאַלישע קאָמבינאַציעס וואָס מען רופט אָן ווענע-טאַציע, א. א. וו. א. א. וו., איו, דערמיט וואָס מען מישט צונויף ניצליכקייט מיט ווערטה, איו מען זיך משער, אז אָט די כחות פון דער נאַטור האָבען אַ ווערטה, וואָס לייענט אין זייער עצם, און אז דערפאַר הייסען זיך יענע, וואָס זיינען די באַ-לעבאָטים איבער דעם בעצאָהלען פּאַרן' געברויך [וואָס אַנדערע מאַכען] דערפון מחמת ווערטה איו דאָך כּוֹלָל געצאָהלעט. מען שמועסט זיך איין, אז די פּראַדוקטען זיינען בעלאָדען מיט אזא און אזא חשבון פאַר די לייסטונגען פון מענשען וואָס, מען גיט צו, איו גערעכט, און מיט אזא און אזא חשבון פאַר די לייסטונגען פון דער נאַטור, וואָס מען שטויסט אָב אַלס אַן עולה. פאַר וואָס, טענה'ט מען, זאָל מען זיך הייסען בעצאָהלען פאַר גראַוויטאַציע, עלעקטריציטעט, פּאַרן' פּלאַנץ-לעבען, עלאַסטיציטעט, א. א. וו. ? די תשובה אויף דעם געפינט זיך אין דער טעאָריע פון ווערטה. יענער קלאַס סאָציאַליסטען, וועלכע רופען זיך ענאַליטאַריער** מישט צונויף דעם כשר'ען ווערטה פון דעם אינסטרומענט, די פּרוכט פון מענשליכער אַרבייט, מיט זיין ניצליכען רעזולטאַט, וואָס איו אַלע-מאָל אַן אונגעצאָהלטיכער, נאָכדעם ווי מען רעכענט אַראָב יענעם כשר'ען ווערטה אָדער דעם פּראַצענט וואָס קומט אויף איהם. ווען אידך בעצאָהל אַן אַקערער, אַ בעקער, אַן אייזענבאַהן געזעלשאַפט, גיב אידך גאָר ניט, לחלוטין גאָרניט פאַר דעם פענאָמען [וואָס הייסט] וואַקסען, פאַר דער גראַוויטאַציע, פאַר דער עלאַסטיציטעט פון דאַמף. אידך בעצאָהל פאַר דער מענשליכער אַרבייט, וואָס עס האָט זיך געפאַרדערט אויף צו מאַכען די אינסטרומענטען, דורך וועלכע די דאָזיגע כחות זיינען געצוואונגען צו ווירקען; אָדער וואָס לוינט

* (אזוי ווי דאָ איו איבערזעצט פון דעם פּראַנצוזישען אַריגינאַל, און ניט פון לאַטאַליס איבערזעצונג, וועלען זיך דאָ געפינען אַ פּאַאַר אַבוויכונגען פון טעקסט, "פאַר דעה שיט ד'אָו" איבערזעצט לאַטאַל "דורכ'ן פּאַלען פון וואַסער"). א. א. ר.
** (אויבער, וואָס גלויבט אין דעם גלויכען שטאַנד פון אַלע מענשען, ווי די קאָמוניסטען פון דער פּראַנצוזישער רעוואָלוציאָן). א. א. ר.

זיך מיר גיכער צו זאָגען, איך צאָהל די פּראָצענטען אויף דער דאָז
זיגער אַרבייט*.

געגען פּרודאָנ'ען, וועלכער איז נאָך אַמאָל אַ גייסטרייכער
מאָן יאָ געווען, אָבער קיין עקאָנאָם קיינמאָל ניט, האָט אָט די לער
כערליכע המצאה געקאָנט זיין גוט גענוג. אָבער זעהט איהר, הערר
שולצע, ווי אייער מייסטער באַסטיאָ'ס פעכט־שווערד פּערפּאָהרט
אָן אַ זייט און לאָזט זיינע האַרץ קאַמערן אויסגעזעצט צום טויט־
ליבען שטאָך ?

יאָ, מיר האָבען טאַקי געלערנט פון די גרויסע ענגלישע עקאָ
נאָמען, אַז אין פּרייז פון די פּראָדוקטען בעצאָהלט דער
געברויכער נאָר פאַר דער מענשליכער אַרבייט, ניט פאַר
די כחות פון דער נאַטור; * מיר האָבען דאָס געלערנט אַ סך בער
סער ווי באַסטיאָ, וועלכער, ווי מיר האָבען געזעהען, הויבט ניט אָן
צו וויסען דערפון.

אָבער צו דערזעלבער צייט האָבען מיר געזעהען, אַז אָט די בער
צאָהלונג פאַר דער מענשליכער אַרבייט מוז צוליעב דעם אונטער־
שייער צווישען די אַרבייטס־לוינען און די אַרבייטס־כחות'ען,
וואָס בעשטימען דעם פּרייז, כּכּר אָנקומען דוקא אין די הענד פון
די ניט־ריכטיגע געהער. מיר האָבען געזעהן, אַז בער
צאָהלען, בעצאָהלט מען טאַקי נאָר פאַר דער מענשליכער אַר־
בייט, אָבער ניט די אַרבייטער קריגען דאָס געצאָהלטס, נאָר
עס ווערט איינגעזויגען פון דעם שוואַם פון קאַפיטאַל, וואָס לאָזט
פון דעם שלאַקס־דעגען פון אונזער פּראָדוקציע צוקומען צום פּאָלק
נאָר אַזוי פיעל פייכטקייט, וויפיעל עס איז אַבסאָלוט נויטיג
צו דער הוילער עקזיסטענץ. אויב דער קאַפיטאַליסט האָט
פּערכאַפט פאַר זיך די „ניצליכקייט פון דאַמף, פון גראַד
וויטאַציע און פון עלעקטריציטעט, האָט ער אָבער, וואָס איז
לכתחילה פונקט אַזוי שלעכט, פּערכאַפט פאַר זיך פאַר זיין אַלוי־
ניגער עקספּלאַטאַציע, די „ניצליכקייט“ פון דער צוטיילונג
פון דער אַרבייט און איהר אַלץ וואַקסענדער פּראָדוקטיווי־

* ווי אַזוי דאָס אַרבייט זיך אויס על פּו אַ נאָל אַ גייע און פון
דעסטוועגען מיט אַ בויכונגען, ביי רענט אויף לאַנד, קאָן
דאָ ניט ערקלערט ווערען.

טעט — דאָס דאָזיגע גרויסע געזעץ פון דער סאָציאַלער נאַ-
 טור! וואָס אָנבעלאַנגט דעם פּרינציפּ, קאָן מען זאָגען אז עס איז
 נאָך כמעט ערנער ווי יענעס. וואָרים ווען אימיצער, למשל,
 וואָלט אַריינגעקראָגען אין זיין רשות די זון און וואָלט עס אַריינגע-
 בראַכט אין זיין פּריוואַטען אייגענטום, וואָסט ער דאָך אַלץ כאַטש
 געוואָרען בעל הבית נאָר איבער אַ זאָך, וואָס לויט די רוימישע יר-
 דיסטען איז עס „רעים נוליום“, דאָס אייגענטום פון קיינעם
 ניט, קיינעם פּראָדוקט ניט. דערמיט אָבער וואָס די
 קאָפיטאַליסטען האָבען זיך געמאַכט פאַר די באַלעבאַטים פון די
 בענעפיטען פון יענעס געזעץ אין דער סאָציאַלער נאַטור, מאַ-
 כען זיי זיך פאַר די דירעקטע באַלעבאַטים פון די אַרבייטס-
 פּראָדוקטען, וואָס געהערען צו אַנדערע, האָבען זיי
 אַריינגעבראַכט די מענשליכע אַרבייטס-קראַפט און
 איהר אַלץ שטייגענדע פּראָדוקטיוויטעט אין זייער פּריוואַטען איי-
 גענטום אַריין.*

צוליעב דער ענטוויקעלטער פונדאמענטאלער שפאלטונג
 וואָס איז פאַרנעקומען צווישען דער אַרבייט און דער פּראָדוקטיווי-
 טעט, וואָס איז אַריבערגעפאלען אויף דער זייט פון דעם זעלבסט-
 שטענדיג געוואָרענעם אַרבייטס-אינסטרומענט — איז איצט געשאַ-
 פען געוואָרען אַ געזעלשאַפּטליכער צושטאַנד, וואָס איז אין סאַמע
 תוך אַן אייגענטומס צושטאַנד, וואו יעדערער רופט אָן זינס,
 דאָס וואָס איז ניט קיין פּראָדוקט פון זיין אַרבייט.
 לכתחילה קען זיך אויסדוקטען, אז דער דאָזיגער צושטאַנד
 גילט נאָר צווישען קאָפיטאַל און אַרבייט, אז עס איז אמת
 נאָר בנוגע די קאָפיטאַלע ליסטען אַנטקעגען די אַרבייטער.

* (אויף דעם, וואָלט מען געקאָנט ענטפערן, אז די רעאַקציע פון
 דער אַרבייטס-צושטאַנד אויף דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבייט איז
 אויך „רעים נוליום“, קיינעם אַרבייט ניט, נאָר פשוט אַן עקאָנאָמישעס
 געזעץ, וואָס איז פריי פאַר יעדערען זיך צו בענוצען דערמיט, פונקט ווי
 מיט די שטראַהלען פון דער זון, מיט גראַוויטאַציע, א. א. וו. אונטער
 געוויסע אומשטענדען, נאָר אַפילו אין אַ העכערען גראַד. און אין דער
 עמית'ען, קאָן מען דעם קאָפיטאַל-פּראָפּיט פון אַ יוריסטישען שטאַנדפונקט
 זיט בייקומען.) — הערה פון ער. בערנשטיין אין דער 1898 אויסגאַבע.

א. א. ר.

דאָס וואָלט אָבער געווען אַ גרויסער טעות, און גאַנץ אונמעגליך. דער פּרינציפּ וועלכער איז דער יסוד פון אַ געזעלשאַפטליכען פּראָדוקצאַןס-צושטאַנד, מוז דורכדרינגען דורך אלע זיינע אָבטיי- לונגען. עס מוז, הייסט עס, טאָקי דורכנעהמען דעם קאַפי- טאַליסטישען און אונטערנעהמערשען שטאַנד גופּאָ.

און איצט דערמאָהנט זיך נאָך, וואָס איך האָב פאַר אייך ענט- וויקעלט אין דעם אַריינפיהר צו דעם איצטיגען ווערק בנוגע די „געזעלשאַפטליכע צוזאַמענהאַנגען“, וואָס אַ דאַנק זיי מוז יעדערער טראָגען די פּעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דעם אין וואָס ער האָט נאָך קיין האַנד נישט, אַקוראַט ווי עס האָט זיך איצט אַרויסגעשטעלט, אַז דער אַרגאַנישער שרש פון דעם דאָזיגען כלל איז, אַז יעדערער רופּט אָן זיינס דאָס וואָס איז נישט דער רעזולטאַט פון זיין אַרבייט.

ערשט איצט שטעלען זיך ממילא פאַר אונז אין זייער אמת'ן ליכט, יענע אויספיהרונגען אונזערע (ז. 22 ביז ז. 32) איבער דער ווירקונג פון די „געזעלשאַפטליכע צוזאַמענהאַנג- גען“. פון דאָנען ערשט, ווען מען קוקט אין זיי אַריין איבער אַ נייעס, בעקומען זיי זייער סאַמע דורכזיכטיגקייט, אין ערשט אַהער וואָלטען זיי זיך געפאַסט. נאָך איהר בעגרייפּט דאָך, אַז מיין שולד איז דאָס נישט, ווען איהר האָט מיך געצוואונגען נאָכצו- פּאָלגען אייער גאַנג, דערמיט וואָס איהר האָט אָנגעהויבען מיט'ן סוף. אַנב, אויב איהר האָט נאָך נאָכגעפּאָלגט מיט קאָפּ אונזערע פּערשיעדענע בעטראַכטונגען, וועט אייך כמילא קלאָר ווערען, דורך וועלכע אַדערן — נעמליך, דורכ'ן טויש-ווערט און דורכ'ן מאַרק-פּרייז — דער דאָזיגער וואָרצעל פון אונזער געזעל- שאַפטליכען צושטאַנד, וואו יעדערער רופּט אָן זיינס דאָס, וואָס איז נישט דער רעזולטאַט פון זיין אַרבייט, בריינגט דערצו אַז אויך אין קרייז פון די קאַפיטאַליסטען גופּאָ, זאָל יעדערער טראָגען די פּער- אַנטוואָרטליכקייט פאַר דעם, וואָס ער האָט נישט געמאַך. איהר וועט כמילא איינזעהן, אַז אַ פּראָדוקצאַןס-צושטאַנד, וואָס איז גע- וואָרען אַ הויכער אַזאַרט-שפיעל, שפיעלט אין פילקע מיט מענשען ווי אויך מיט קאַפיטאַלען, און אַז דורכ'ן וויכער פון אַט דעם צופאַל- שפיעל געהט אַדורך נאָך דער גרויסער געזעצמעסיגער שטראָם: אַז

דאָס גרויס־קאפיטאל האַלט כסדר אין דעקאפיטאליזירען און צו־ציהען צו זיך דאָס קליין־קאפיטאל.

די ראַגות פון די אונטערנעהמער, זייער שטענדיגע מאכטלאָזע מלחמה מיט'ן גרויס־קאפיטאל, די אונאויפהערליכע איבעראַנדער־שונג — און דאָס ריהרט אפילו אָן דעם קלענסטער ראַנטיער,* וועלכער לעבט אין סאַמע צוריעצויגענקייט פון אלע געשעפטען — פון די פּערהעלטניסע בנוגע זייער אייגענטום דורך די געזעלשאַפט־ליכע פּערהעלטניסע, וואָס ליעגען מחוץ דעם גבול פון זייער האַנדלען און קאָנטראָל, דער היזק, וואָס עס קומט אַרויס ביי די אונטערנעה־מערשע ספעקולאַציעס אַלס שטראַף פאַר די ריכטיגע אויסרעכ־נונגען, דער פּערידענסט, וואָס קומט אַלס רעזולטאַט פון די פאַלשע אויסרעכנונגען (זעה ז. 28), אָט די שטענדיגע פּערשפּאַ־טונג פון אונטערנעהמערשען גייסט — אָט דאָס איז די קאָנסעק־ווענטע נקמה אָן די קאפיטאליסטען גופאַ, דער פּועל יוצא פון אַ צושטאַנד, וואו עס גילט פאַר'ן ערשטען כּלל, אז יעדערער רופט אָן זיינס דאָס, וואָס איז ניט דער רעזולטאַט פון זיין אַרבייט.

איז עס ניט פאַר אַ גאַנצער כתה לצים אויסצוברעכען אין זייער לצני'שען געלעכטער, ווען דאָס קאפיטאל זוכט דורכ'ן קאפּי־טאליסט צו שפּיעלען די ראָלע פון אַן אינדיווידואַליטעט, אין אַזא צושטאַנד פון דער וועלט, וואָס איז לכתחילה געבויט אויפ'ן יסוד, וואָס דאָס אייגענטום איז אויסגעטהאָן פון יעדער אינדיווידואַ־ליטעט!

איז עס ניט קאָמיש, הערר שולצע, אז די העררען כאַס־סיא, טהיער, טראָלאָן** א. א. וו., בקיצור, אלע עקאָנאָמען און יוריסטען וואָס לאָזען זיך אַרויס אין פּעלד אַנטקעגען די סאָציאַ־ליסטען, רעכטפאַרטיגען אַלץ דאָס היינטיגע אייגענטום דערמיט, וואָס עס איז „ל'הפּרוֹאִי ד'ה סאָון טראַוואַ", די פּרוכט פון אינדיווידועלע אַרבייט, בעת, אדרבא, ווי מיר האָבען אַקאַרשט גרינדליך אויפגעוויזען, אַזוי

* (א מאַן, וואָס לעבט פון זיינע דיווידענדען אַדער פּראָצענטען.)

א. א. ר.

** (פּראָנציוזישער ריכטער און שריפטשמעלער איבער יוריספרודענץ אַגעב. 1795). איינס פון זיינע ביכער איז איבער אייגענטום. טהיער איז דערמאָהנט אין אַ פּריחערדיגען קאפיטעל.) א. א. ר.

גרינדליך, אז עס איז ניט מעגליך, דאָס צו לייקענען, איז, וואָס אַזוי
 בעלאַנגט אייגענטום, רופט יעדערער זיינס נאָר דאָס, וואָס איז
 נ י ט קיין פּראָדוקט פון זיין אַרבייט? איז עס ניט קאָמיש,
 אַלאָ, אז די אַ אַלע העררען מוזען זיך ווענדען גראַד צום להיפּוכ'די-
 גען געדאַנק, כדי רעכטצופאַרטיגען דאָס דאָזיגע אייגענטום?
 דאָס א י י ג ע נ ט ו ם איז געוואָרען פ ר ע מ ד ט ו ם —
 אַ ט ד אָ ם איז דער זאַץ, אין וועלכען אונזער קריטישער בעווייז
 לאָזט זיך קאָנדענסירען!

יעדער געזעלשאַפּטליכער צושטאַנד האָט דעם נויטווענדיגען
 טריעב צו ענטוויקלען ערשיינונגען, אין וועלכע ער בריינגט צום
 אויסדרוק, אויפ'ן קלאַרסטען און אונפערבאָר-
 גענסטען אופן, דאָס, וואָס זיין אַלגעמיינער באַזיס שמעלט מיט
 זיך פאַר. די דאָזיגע קלאַרסטע ערשיינונג פון דעם היינטיגען צו-
 שטאַנד איז אַ ג י אַ ט אַ ז * און די בערזע, אינוועסטמענטס
 אין אַ ק צ י ם, ש ט אַ אַ ט ס - און ק ר ע ד י ט - פ א פ י ע -
 רען בכלל.

דורך יעדער געשעהעניש אין טעראַקיי און אין מעקסיקאָ, דורך
 קריעג און פריעדען, נ י ט בלויז דורך קריעג און פריעדען, אַך
 ניין! דורך יעדער „עפענטליכער מיינונג“, וואָס פערשפרייט זיך,
 דורך יעדער זשורנאַליסטישער פּלוידעריי און יעדער פּאַלשער דע-
 פעש, דורך יעדער הלואה אין פאַריז אָדער לאָנדאָן, דורך תּבואה
 גערעטעניש ביים מיסיסיפי, און דורך די גאַלדמינען אין אויס-
 טראַליען — בקיצור, דורך יעדער אַביעקטיווער געשעהעניש, דורך
 ל ו י ט ע ר ר י י ן - אַ ב י ע ק ט י ו ן ע ב ע ו ן ע ו ן ג ע ן
 פּו ן ד ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט א ל א ם א ז ע ל כ ע ר, סיי
 אויפ'ן פּאַליטישען, פינאַנציעלען אָדער האַנדעלס-געביעט א. א. וו.,
 ווערט טאַגטעגליך אויף דער בערזע בעשטימט און פעסטגעשטעלט
 דער שלי און שלף פון די אינדיווידואַלען.

אַבער דאָס וואָס וואַרפט זיך דאָ קלאַר אין די אויגען איז
 נ י ט ע פ ע ם בעזונדערעס, אַזוינס וואָס איז מאַדנע.
 אַדרבא, דאָ זעהען מיר ערשט איין, אויף אַ קלערערען, אָפּענערען
 אופן, אז אין די ווערטהען פון לאַנד און מסחר, אין דעם

* מעקלעריי אויף דער בערזע. א. א. ר.

שטייגען און פאלען פון די פרייען אויף תבואה-פראדוקטען און אינדוסטריעלע פראדוקטען, א. א. וו., א. א. וו., בייט זיך אלע דגע, ווי מיר האָבען שוין אין אָנהויב געזעהן, יעדער שלי און שלף אין דער געזעלשאַפט, אַ דאַנק כל המינים געזעלשאַפט ווי ש - ל י כ ע צ ו ז א מ ע נ ה א נ ג ע ן און אַ דאַנק דעם ט ו י ש - ו ו ע ר ט ה , וואָס ווערט פון זיי בעשטימט. בלויז דורך די דאָ - זיגע אָביעקטיווע בעוועגונגען אין דער געזעלשאַפט גופא, ווערט יעדעס אינדיווידועלע אייגענטום פון דאָסניי פערטיילט אויף אַ לחלוטין איך-לאָזען, אונפערזענליכען אופן.

ווי אזוי וואָלט איהר דעפינירט דעם ס אָ צ י אַ ל י ז ם , הערר שולצע? בלי ספק דאָך אָט ווי: די פערטיילונג פון אייגענטום פון דער געזעלשאַפטס וועגען.

נו, זעהט איהר, דער דאָזיגער צושטאנד עקזיסטירט, ווי איך האָב אייך בעוויזען, גראַד היינט! גראַד היינט, קומט באָר, אונטערן בלויזען שוין פון אינדי-ווידועלע פראַדוקציע אַ פערטיילונג פון אייגענטום פון דער געזעל-שאַפטסוועגען, אַ פערטיילונג, וואָס ווערט כסדר און אלץ פונדאָסניי בעשטימט דורכ'ן צופאַל, דורך ר י י ן אָ ב י ע ק ט י ו ו ע בעוועגונגען אין דער געזעלשאַפט — גראַד היינט הערשט אַן אַנאַרכישער ס אָ צ י אַ ל י ז ם ! אָט דער אַנאַרכישער ס אָ צ י אַ ל י ז ם איז דאָס — בורזשואַזע אייגענטום!

וואָס, אַלזאָ, דער סאָציאַליזם וויל, איז ניט דאָס א י י - גענטום ב ט ל צ ו מ א כ ע ן , נאָר אַדרבא, ע ר ש ט א י י נ צ ו פ י ה ר ע ן א ן א י נ ד י ו ו י ד ו ע ל ע י א י י - גענטום, וואָס איז געבויט אויף דער אַרבייט.*

* בערנשטיין מאַכט דאָ אויפמערקזאם (אין דער 1893 אויסגאַבע), אַז מען מוז אָבער פאַרט אַנערקענען און האַבען אין אויג דעם געזעל-שאַפטיכען באַראַקטער פון דער אַלגעמיינער פראַדוקציע. ווייטער זאָגט ער: „דאָס, וואָס לאַסאַל פערלאָזט אַט דאָ, און שפעטער ביי דער ענטוויקלונג פון זיינע מיטלען, דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט, וואָס ער האָט אַזוי שאַרף בעיאָגט אַ ביסעלע פריהער, ביי דער קריטיק פונ'ם קאָפיטאַליסטישען אייגענטום, טיילט אַפּ זיין אויפפאַסונג פון דעם סאָציאַליזם פון דער, וואָס די סאָציאַל-דעמאָקראַטיע פערטרעט היינטיג-צורטאָג. צווישען זיין

און אויב מיר זאלען שוין אפילו ניט שמועסען פון דעם קאָ-
פיטאַל-אייגענטום וואָס איז שוין פאַר האַן, און וואָס איז
רעכטליך געווען אין איינקלאַנג מיט די עקזיסטירענדע בעדינגונגען
— ווי וועניג רעכטליך אָט די בעדינגונגען האָבען שוין געקאָנט
זיין — האָבען מיר דאָך אָבער, על כל פנים, דאָס רעכט, לכל הרעות,
דאָס נאָך נייט-געוואָרענע אייגענטום פון
דער צוקונפט אויסצואַרבייטען, דורך אַן איבערפאַרמירונג
פון דער פראָדוקציע, אויף אַן אַרבייטס-אייגענטום.
עס איז צו האָפען, אונזערע העררען בורזשױען וועלען ניט
אוועקשטעלען די פעאַדאַלע בעהויפטונג, אַז די אַרבייטער זיינען
זייערע גלעבאי אַדסקריפטי, זייערע לייבאייגענע, און אַז אַפילו
נאָכדעם, ווי דער בוזעם-סוד פון דער היינטיגער פראָדוקציע איז
שוין דורכגענומען געוואָרען, מוז דאָס פאָלק נאָך אַלץ אָנגעהען
מיט אָט דער אַרט פראָדוקציע, כדי דער אַרבייטער זאָל אַלץ מו-
זען כסדר ווייטער שקלאַפען לטובת דעם קאַפיטאַל.

אַז אָך און אַז וועה וואָלט שוין געווען צו זיי, ווען זיי זאלען
אוועקשטעלען אַזאַ מין בעהויפטונג, אָדער ווען זיי זאלען דאָס
פאָלק בריינגען צו דער איבערצייגונג, אַז זיי מיינען דאָס!
אָבער ווי אזוי — וועט איהר אפשר פרעגען — זאָל מען איר
בעראַנדערשען דעם צושטאַנד, וואו דער טויטער אינסטרומענט
בייט זיך די ראַליע מיט'ן לעבעדיגען אַרבייטער און שלעפּט-צו צו
זיך דעם לעצטענס אַרבייטס-שכר, אַז דאָס איז דאָך, ווי מיר אַליין
נאָר האָבען אויסגעהערט, דער שטרענגער פּועל-יוצא פון דער אַר-
בייטס-צוטיילונג?

גאַנץ פשוט! עס האַנדעלט זיך בשום אופן ניט מכח דעם,
אַז מען זאָל אָכברעכען מיט דער צוטיילונג פון דער אַרבייט, מיט
דעם דאָזיגען מקור פון דער גאַנצער קולטור, נאָר מכח דעם, אַז
דאָס קאַפיטאַל זאָל ווידער אַר אַב געזעצט ווערן צו זיין
אַמת'ער ראַלע, אַלס טויטער, דיענענדער אַרבייטס-אינ-

קריטיק און זיינע מיטלען איז פאַרהאַן אַ אינוועניגסטער ווידערשפרוך,
און ראַדבערטום איז ניט געווען אויסען וועג, ווען ער האָט געזאָגט, אַז דאָס
אייגענטום, וואָס זאָל געשאַפען ווערען פון די פראָדוקטיווע קאַפּעראַציעס
וואָלט גיכער, אין אַ סאַציאלען זין, געווירקט נאָך ערגער, ווי דאָס היינ-
טיגע קאַפיטאַליסטישע אייגענטום. א. א. ר.

סטרומענט. עם האנדעלט זיך, בכן, ניט מכח דעם, ווי אזוי די צומילונג פון דער ארבייט זאל בטל ווערן, אלץ גיכער נאָר מכח דעם, ווי אזוי דאָס זאל ווייטער ענטוויקעלט ווערען.

צומילונג פון דער ארבייט הייסט שוין, אן-און-פאר זיך, געמיינשאפטליכע ארבייט, א געזעלשאפטליכע פערבינדונג אויף פראדוקציע-אונטער-צוועקען. אָט דאָס-אַ, וואָס איז שוין סיי ווי איהר כאראקטער, דאָרף בלויז פערפונדעט ווערען אין איהר. עם איז, אַלזאָ, נאָר נויטיג אָנצושאָפּען אין דער אַלגעמיינער פראָדוקציע די אינדיווידועלע פראָדוקט-צייאָנס-אויסלאָגען, וואָס פון זיי שטאַמט עם, און דער פראָדוקציע-אָנס-שכר, ווי מיר האָבען פריהער ענטוויקעלט, זאָל איבערגעהן צום אונטערנעהמער, און איהם זאָל אָנקומען דער גאַנצער איבערפלוס פון פראָדוקציע-אָנס-איינטראָג, וואָס כאָפט אַריבער דעם אַרבייטערס לעבענס-הוצאָה. דאָרף מען, הייסט עם, די אזוי שוין אויך בשותפות 'דיגע אַרבייט פון דער געזעלשאַפט אָנפיהרען טאַקיי מיט אַ בשותפות 'דיגען געזעלשאַפט-שאַפטליכען מזומן, און צו פערטיילען דעם איינטראָג פון דער דאָזיגער פראָדוקציע צווישען אַלעמען, וואָס האָבען בייגעשטייערט דערצו, לפי ערך צויעדען איינעמס לייסטונג.

דער איבערגאַנגס-מיטעל דערצו — דער גרינג-סטער און מילדסטער איבערגאַנגס-מיטעל — דאָס זיינען די פראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס פון די אַרבייטער, פערזיכערט מיט קרעדיט פון דער רעגירונג.

און, דעריבער, מוזען די דאָזיגע קאָאָפּעראַציעס זיין, און, דעריבער, וועלען זיי זיין, אייך אויף צופוקעניש, הערר שולצע, און ווען די גאַנצע וועלט זאָל אַפילו אונטערנעהען! וואָרים אונזער פאָלק שמאַכט פון הונגער און ווערט פערטעמפט! אזוי שטאַרק פערטעמפט איז עם שוין, און אייך האַלט עם פאַר'ן ראש המדברים, און איהר פערשטעהט דאָך און — דאָס טאָר ניט זיין! עם איז דער מילדסטער איבערגאַנגס-מיטעל, זאָג

איך; עס איז נאך באין אופן ניט, ווי איך האָב שוין בעטאָנט אין מיין „אַרבייטערלעזעבוך“ (ז. 41), „די לייזונג פון דער סאַציאַלער פראַגע“, וואָס וועט פאַרדערן די אַרבייט פון גאַנצע דורות, אָבער עס איז דער אַרנאַנישער בעפרוכטונגס־מיטעל * דער צו, וואָס טרייבט, אָהן שום אָבהאַלט, צו יעדער ווייטערער ענט־וויקלונג און לאָזט עס ענטשטעהען פון זיך. **

* „זענקאַרן“.

† גראַר צוליעב דעם וואָס דער דאָזיגער איבערגאַנגס־מיטעל איז אַזוי מילד און אַזוי פראַקטיש אויספיהר באַר — און דאָך איז עס אין זיך כולל דאָס אַרגאַנישע קערעני דעל פון יעדער ווייטערער ענטוויקלונג — האָט מיין פאַרשלאַג געבראַכט דערצו, אַז די בורזשאַזיע, אין איהר גרימצאָרן, זאָל אַרויסלאָזען, אין אַלע איהרע צייטונגען, אַ ויצעקו אַזש הימער עפען זיך, און גראַד דערמיט האָט מען מיין אַגיטאַציע ערשט געגעבען די מעגליכקייט זיך אויסצושפרייטען אין איהרע איצטיגע ברייטע ראַהמען. דאָס וואָלט אַזוי ניט געווען דער פאַל, ווען איך וואָלט געגאַנגען ווייטער און וואָלט אויפגעשטעלט אַבי וואָס פאַר אַן אַבסטראַקטע פאַדערונג; די בורזשאַזיע וואָלט זי יעמאָלט שמוס פערשוויגען אַלס אַ קלויזעל־פאַליטיק וואָס איז אָהן סכּנה. — מיט אַ מעאַרעטישען אויפטהו און [דערצו נאָך אויך] מיט אַ פראַקטישער אַגיטאַציע, ווי איך האָב עס גע־נומען אָנפיהרען דורך מיין „אַנטוואָרטשרייבען“ און די רעדעס וואָס זיינען גלייך נאָכדעם געקומען, איז דער דין, אין אַ געוויסען פרם, פונקט פאַרקעהרט. אַ טעאַרעטישער אויפטהו איז אַלץ בעסער, וואָס מעהר בשלמות מען קאָן פון דעם פרינציפ, וואָס איז אין דעם ענטוויקעלט, אַבלערנען אַלע קאָנסעקווענצען, אפילו די לעצטע און ווייטעסטע. נאָנץ אַנדערש איז אַ פראַקטישע אַגיטאַציע, וועלכע איז אַלקטעטיגער, וואָס מעהר זי קאַנצענטרירט זיך אויפ'ן ערשטען פונקט, פון וועלכען אַלץ, וואָס קומט ווייטער, ווערט דערנאָך אַבגעדרונגען. נאָר אַזאַ פונקט מוז עס גראַד זיין, וואָס איז שוין כולל אין זיך אַלע וויי־טערע קאָנסעקווענצען, און פון וועלכען זיי מוזען זיך ענטוויקלען מיט אַרנאַנישער נויטוענדיגקייט. אַיניט שמעקט עס, שוין לבחילת ניט אויף דער טעאַרעטישער הויך, ד.ה. שוין פון אָנהויב אָן, איז דאָס אַ טויטע תרופה, אַ באַסקע רפואה, וואָס, שוין ניט רעדענדיג, וואָס עס קאָן ניט בריינגען מיין רעזולטאַמען, נאָר אפילו זיך אַליין צו פעררוירקליכען קאָן עס ניט אויספיהרען; אַט אַ שמוי־גער ווי אַלע פאַרדערונגען פון דער פראַגרעסיבישער פאַרטיי, וועלכע

גיט אן אין יחוס אָט דאָס, וואָס זי שטעהט נ י ט אויף דער מדרגה פון טעאָריע; און דאָס האַלט זי פאַר „פּראָקט י ש“.

אין דױטשלאַנד פּערשטעהט מען די בעדינגונגען פון פּראָקטיווער אַגיטאַציע נאָך זעהר שלעכט. דערפאַר פאַסט זיך עס, וואָס אונטער דעם מכול פון פּראָגרעסיבישע קריטיקען, האָבען זיך אויך ווען-ניט-ווען בער וויעזען גוטמוטיגע קריטיקער, וועלכע האָבען מיר פּאַרגעהאַלטען, וואָס, אַנשטאַט צו וועלען אַז דער „פּראָדוקטיוועס-אויס-ניט-ראַג זאָל פּערגרעסערט ווערן“, וויל איך גאָר אַז די „פּער-טיוולונג פון דעם פּראָדוקטיוועס-אויס-ניט-ראַג זאָל איבערגעאַנדערט ווערן, און האָב דעם דאָזיגען ציעל אַרויפגעשטעלט אויפ'ן באַנער פון דער בעוועגונג! אַהן שום ספק זיינען אַזעלכע טענות דער רעזולטאַט פון דער היפּערקריטיק, וואָס הערשט ביי אונז, וואָס אַ דאַנק דעם, איז גענוג פאַר יעדערען צו הערען אימעצענס ווערטער, אַז ער זאל שוין פּיהלען גלויב ווי ער איז מסוגל צו וויסען בעסער ווי אַנאַנדערער, און עס מאַכט איהם ניט אויס וואָס ער האָט זיך ניט גענומען די טרחה איבערצודענקען יענעם ווערטער ביז זייער שטרענגסטען פּועליינצא. גאַנץ געוויס איז די „פּערגרעסערונג פון דער פּראָדוקטיוועס-אויס-ניט-ראַג זאָל פון יעדער פּער-בעסערונג פון אונזער סאַציאַלען צושטאַנד; אַבער דאָס איז אויך אַ גאַנץ זיכערער רעזולטאַט פון די פּראָדוקטיווע קאאָפעראַציעס, וואָס איך פּאַרדער. עס איז פונקט דער פּראָקטיווער מיטעל וואָס וועט די דאָזיגע ווירקונג אַרויסבריינגען אויפ'ן העכסטען גראַד. אָט דער רעזולטאַט האָט, פּערשטעהט זיך, ניט געקאַנט ענטוויקעלט ווערען אין דעם „אַנטוואַרטשרייבען“ (¼ בויגען), וואָרים קאָמפּאַקטע קורצקייט איז די ערשטע בעדינגונג פון אַגיטאַציעס-שריפטען.

אין „אַרבייטערזאַמעלבוך“ (ז. 51), האָב איך שוין בולט אַנגעווייזן זען אויף דעם. אַבער אַהער ערשט, ד. ה. אין דער טעאָרעטישער לייס-טונג וואָס בעהעפט זיך צו דער פּראָקטיווער אַגיטאַציע, פאַסט זיך די בעגרינדונג פון דער פּראָדוקטיוועס-פּערגרעסערונג, וואָס מוז אַרויסקומען פון דער קאאָפעראַציע; און אויבען אין טעקסט, וועט עס בקיצור פונאַנד דערגעלעגט ווערען אין דעם ווייטערדיגען. דערמיט בלייבען שוין אויסגען ממילא, אַזעלכע אורזאַכען, וואָס ליעגען פון אויבען אויף און זיינען אַזוי קלאָר ווי דער טאַג, ווי למשל, מעהר פּלייסיגקייט, דאָס שאַנעווען פון מאַטעריאַל מצד די אַרבייטער, מחמת זייער אינטערעס א. א. וו. א. א. וו. אויפ'ן באַנער פון דער בעוועגונג פאַסט זיך אַבער נאָר די געענדערטע פּערטיוולונג פון דעם פּראָדוקטיוועס-בעטערען, ניט די פּערגרעסערונג פון דער פּראָדוקטיוועס-ערשטענס, מחמת די פּראָדוקטיווע קאאָפעראַציע שטעלט מיט זיך פאַר טאַקי די, פּיזישע פּראָקטיוועס-מחשבות'דיגע תקנה, פון וועלכער די פּערגרע-

וואָס קאָנט איהר אַ שטייגער טענה'ן אַנטקעגען דעם דאָזיגען מיטעל ?

איהר אליין האָט זיך שוין אונטער דעם דרוק פון מיין אַגיד טאַציע, ניט נאָר ערקלערט פאַר די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציע, * נאָר איהר האָט אַפילו, ווי איהר האָט איבערגעגעבן בען ביי דער אַסיפה פון דעם היגענען אַרבייטער־פּעראַיאין פון 21טען יוני 1863 (זעה פּאַלקס־צייטונג פון 23טען יוני, 1863), צונויפֿ־גענומען הונדער טויזענד טאַלער ביי געלד־מענשען, אויף צום בעשאַפּען אַזעלכע פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס. אַמת, מיר האָבן בען טאַקיי פון יעמאַלט אָן ניט געהערט, וואָס פון דעם איז געוואָרן רען, און וואָס פאַר אַ פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס עס זיינען דער מיט גענרינדעט געוואָרען. אָבער שוין אָבגעערט דערפון, צי זעהט איהר דען ניט איון, אַז מיט אַט דער האַנדלונג גופּאָ האָט איהר אויפגעגעבען אייער אייגענעם פּרינציפּ, די „זעלבסט־הילף“, מודה געווען, אַז דאָס איז פאַלש און אומגעגליך, און מיר אַלץ צוגעגעבען, וואָס איך קאָן נאָר פּערלאַנגען ?

איהר האָט אַלואָ איצט אַנערקענט, אַז ניט דורך „זעלבסט־הילף“ קאָן דער אַרבייטער־קלאַס פּערבעסערן זיין

”א ניט־ריכטיגע בעהויפטונג, אַנטקעגען וועלכער שולצע־דעליטש האָט זיך געקאַנט בעציהען אויף זיין שריפט איבער דעם אַסאָסיאַציאָנס־וועזען, וואָס איז ערשיענען אין 1858“. ער. בערנשטיין אין דער 1893 אויסג.

ווייטערעס איבער דעם טעות פון לאַסאל, זעה איבער. איינלייטונג.

א. א. ר.

סערונג פון דער פּראָדוקטיווע איז נאָר דער רעזולטאַט, און ניט אומגעקעהרט. צווייטענס, מחמת צוליעב דעמוזעלבען טעם איז די געענדערטע פּערטיילונג פון דעם פּראָדוקט צו אַנס־בעטרעף אַ קאָנקרעטער, ממשות'דיגער אַגיאַט־צוואַנס־רוף, וואָס איז מסוגל אַ נעהם צו טהאָן און צו שטעלען אין בעוועגונג די פּאַלקס־מאַסען. די פּערגרעסערונג פון דער פּראָדוקטיווע איז, פאַרקעהרט, לגבי יענער געענדערטער פּערטיילונג, אַן אַקאַדע־מישער געדאַנק, און פון אַזעלכען וואָס טראָגט זיך שוין אַרום מיט אַזאַ געדאַנק, וואָלט מען געמעגט ערשט פּערלאַנגען אַזוי פיעל דענק־פּעהיגקייט, אַז ער זאָל מילא איינזעהן, אַז דאָס מוז זיין אַ פּועל יוצא פון די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס.

לאַנע, הגם אין אייער „קאטעכיזמוס“ האָט איהר אַלץ געזאָל-טען אין איין איבער'חור'ען אַ דאָס איז די אַבסאָלוטע בעדינגונג. * קוים גיט איהר איצט צו, אז מיט דער „זעקסט-הילף“ איז אויס, אז דער אַרבייטער-קלאַס מוז זוכען די קאפיטאַל-הילף אָדער קרעדיט מחוץ זיין אייגענעם קרייז, טאָ וועט ער דאָך אונטער אַלע אומשטענדען, גיכער זיך דאָס זוכען ביי דער געזעצ-געבונג, וואו ער בלייבט אַ פרייער מאַן, אידער ביי די לייטע פון דער מאַנטשעסטער ** שולע, וואו ער ווערט דעם גנעדיגען האַרדס געהאַרצאמער דיענער, אַ מאַן מיט דער נשמה פון אַ סריס. און צי זעהט איהר ניט ווייטער, אז מיט אַזאַ לעכערליכער סומע, ווי איהר קאַנט צונויפנעהמען ביי די ליבעראַלע קאָמערץ-ראַטהען, כדי בעסער אָבצונאַרען די אַרבייטער, וואָלטען אפשר אַ קליין הייפּעלע אַרבייטער טאַקע געקאַנט געהאַלפּען ווערען און אַריינגעבראַכט ווערען אין קליינברונערליכע אומשטענדען, דאָס

* זעט צ. ב. קאטעכיזמוס ז. 81: „שטיצענדיג זיך אויפ'ן געפיהל פון אייגענעם כת, וועלען זיי קוינמאָל גיט, צוליעב'ן פרייז פון אַ גנבה, אין וועלכער זיי נויטיגען זיך גיט, זיך לאָזען אַרונטערוואַרפען אַזוי, אז זיי זאָלען ווערען אָבהענגיג, וואָס דאָס איז דער גורל פון יעדען איינעם, וועלכער איז זיך סומך אין דער וויכטיגסטער פראַגע פון עקזיסטענץ, אויפ'ן גוטען ווילען פון אַנדערע, אויף פֿירט דע חסדים“. אָדער ז. 123: ווער עס פערלאַנגט שטיצע פון אַנאָדערן, מעג אפילו [דער אַנדערער] זיין דער שטאַט, דער אַנערקענט יענעם אויבערמאכט, יענעם השגחה איבער זיך, און לאַזט פאַלען זיין אייגענע זעלבסטשטענדיגקייט. דאָס וואָלט געד הייסען, זיך אַליין מאַכען צו גאַרנישט א. א. וו. א. א. וו. עס וואָלט געהייסען: זיך אַקעהרען פון דעם גייסט פון די אורעלטערן און פער-ראַטען די שפעטערע דורות, א. א. וו.“

דאָ זייט איהר אַפילו מודח מיט די ווערשער „..... פון אַנאָדערן, סעג אפילו דער אַנדערער זיין דער שטאַט“, אז די שטיצע פון אַנאָדערן אַ חוץ דעם שטאַט איז נאָך ערגער, און אַזוי בעקעמפט איהר צ. ב. ש. אויף ז. 78 די אונטערשיצונגען וואָס קומען „פון די רייכערע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט“; פגל ז. 128 און כמעט יעדע זייט פון אייער בוך. נו, בעגעהט איהר איצט אַליין אין מיטען דעריינען דעם „פערראַט“, וואָס איהר געהמט צונויף פון די דאָזיגע קלאַסען הונדערט טויזענד טאלער!

** וועגען דער מאַנטשעסטער שולע, זעה איבערזעצער'ס איינלוי-טונג. א. א. ר.

הייסט, זיי וואָלטען געקאָנט מגולגל ווערען אין בורדשו'ען; דער אַרבייטער קלאַס אָבער, אַלס כלל, וואָלט דערמיט ניט געהאַלפּען געוואָרען; די קייט פון קאַפיטאַל — ווי מיר האָבען זי אויבען אַנאַליזירט — וואָלט אזא סומע קיינמאָל ניט אויפגעריסען.

אָבער שוין אפילו דאָס דאָזיגע הייפּעלע וואָלט אויך ניט געקאָנט געהאַלפּען ווערען, וואָרים בעגרייפט נאָר אַט וואָס! אין יעדער צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט קירעוועט זיך אַלץ אין דער ריכטונג פון דער הויפט טענדענץ, און איהר געזעץ איז שולט אויף אַלץ.

„איר קוואַד פּלערומוקוע פיט“ — איהר געדענקט עס דאָך מסתמא? — „אַט דאָס, וואָס געשעהט מעהרסטענס“, בעשטימט יעדען בעזונדערען פאַל. דערפון נעהמט זיך עס וואָס די עקאָ- נאָמישע פראָגען קאָנען געלייזט ווערען אַלץ נאָר אויף אַ גרויסען מאַסשאַטאָב, קיינמאָל ניט אויף אַ קליינעם מאַסשאַטאָב. פאַר דער „פרייער קאָנקורענץ“ וואָלט קיין זאָך ניט געווען אזוי גרינג ווי צו דערשטיקען אַ הייפּעלע פּעראַייניגטע אַר- בייטער. פונקט ווי די גרויסע מחנות אויפ'ן שלאַכטפעלד, אזוי זיינען עס תמיד די גרויסע אַרבייטס-מאַסען, די גרויסע קאַ- פיטאַלען וואָס ענטשיידען דעם זיעג אויפ'ן עקאָנאָמישען פעלד. און טאַקי דערפאַר וויעדער וואָלט באַמט געווען די גרינגסטע זאָך איבערצואַנדערשען די „פרייע קאָנקורענץ“, וואָס האַלט איצט אין דערשטיקען דעם אַרבייטער, אויף אַן אינסטרומענט פאַר זיין בעפרייאונג. אָבער צו דעם צוועק, וואָלט אַלזאָ טאַקי נויטיג געווען, קודם צו בריינגען די גרויסע מחנות אויף דער זייט פון די אַרבייטער, אויף דער זייט פון די קאַאָפּע- ראַציעס; און דאָס צו טהאָן, איז נאָר ביכולת דער שטאַט וואָס, ריכטיג ווי אויפ'ן שלאַכטפעלד, אזוי אויך אויפ'ן עקאָנאָמי- שען פעלד, איז דאָס דער איינציגער כּח נאָך, וועלכער קאָן דורכ'ן שטאַטס-קירעדיט, שטעלען אין בעוועגונג די גרויסע מחנות אַרבייטער, און דערמיט בעשטימען דעם זיעג.

דערמיט ווערט שוין, ממילא אָבעגעשלאָגען יענע טענה אייערע, אויף וועלכער, ווי עס זעהט אויס, איהר לעגט דאָס הויפט גע- וויכט. ווי אזוי זאָל דער שטאַט איבערנעהמען אזא ריזיקע, דופט איהר אויס!

די ריזיקע איז אַן אַילוֹזיע, הערר שולצע !
 טאַקי אמת, דער אונטערנעהמער ראובן און דער אונטער-
 נעהמער שמעון זיינען עלול צו דער געפאָהר, אַז זיי זאָלען ביי
 דער פראָדוקציע אָנווערען זייער קאַפיטאַל; וואָרים עס איז מעג-
 ליך, אַז די אונטערנעהמער חיים, זרח און ברוך, זאָלען דעם אָב-
 זאַץ פון יענע פּערכאַפּען פאַר זיך.

אויב, אָבער, דער איינצע לנער פראָדוצירער איז
 אויסגעזעצט צו דער דאָזיגער געפאָהר, איז נאָך בשום אופן ניט
 געדרונגען פון דעם אַז די פראָדוקציע [בכלל] איז עלול צו אַזא
 געפאָהר. האַנד אין האַנד מיט דער פראָדוקציע מוז געהען אַ שמענ-
 דיגער פּערדיענסט, אַן אַלץ ווייטערער צוּוואַקס. זעהט נאָר נאָך אין
 ערשטען בעסטען סטאַטיסטישען בוך, ווי אַזוי דאָס קאַפיטאַל פון
 פּאָלק, וואָס איז אַריינגעלעגט אין פראָדוקציע, האַלט כסדר אין
 איין וואַקסען פון יאָהר צו יאָהר.

עס וועט אייך באַלד קלאָר ווערען, אַז אויב דער שטאַט וואָלט
 זיך ענטשלאָסען אויף אַזא בעפריי אונט פון דער אַרבייט אויף אַ
 גרויסען מאַסשטאַב, וואָלטען אין יעדער שטאַדט די אַרבייטער זיך
 געמעלדעט אויף פּעראַיינגונגס-צוועקען, און ניט קיין איינציג-
 ווייזע, נאָר טאַקי אַלע אַרבייטער פון אַ געוויסען פּאַך, דער גאַנ-
 צער פּאַך גופאָ הייסט עס, אָדער, וועניגסטענס, די אַלע אַר-
 בייטער פון דעם דאָזיגען פּאַך, וואָס ווילען זיך בכלל פּעראַיינגען
 אין אַזעלכע פראָדוקטיוו קאָאָפּעראַציעס.

טאַמער זייט איהר אויף אַ האָאָר מסופק מכה דעם, טאַ מאַך
 איך אייך אויבמערקזאַם אויף דעם פאַקט, וואָס, אין פּאַרזי שוין אין
 יאָהר 1848, האָט די רעגירונג נאָך דער יונידעוואָלוציאָן, כדי
 הפנים אַרויסצוווויזען איהר יושר אַנטקעגען די אַרבייטער וואָס זיי
 גען נצחונ'דיג צושאַסען געוואָרען, בעוויליגט, דורך אַ דעקרעט פון
 5טן יולי 1848, די לעבערליכע רעגירונגס-סובווענציע פון 3
 מיליאָן פראַנק פאַר אַרבייטער קאָאָפּעראַציעס — און ביי דער-אַ גע-
 לעגענהייט איז די דאָזיגע ערשיינונג, וואָס איז אַרומגעדרט געוואָ-
 רען אין פריהערדיגען פאַראַגראַף, אַרויסגעקומען בולט אַלס דער נאָ-
 טירליכער אימפּולס פון די מאַסען.

אַזוי, למשל, האָבען זיך אין פּאַרזי געמעלדעט 30 טויוזער
 שוסטער אויף צוזאַמענצושטעלען איין איינציגע שוסטער-אַבסאַציע-

ציע. פערשטעהט זיך, אז דער קאנסאי ד'אהנקוראזשמאהן, יעד נער „ערמטיגונגס־ראטה“ וואָס איז געווען בעשטימט אויף צו בער וויליגען די דאָזיגע סובווענציעס, און וואָס איז געוון ניט קיין „ער־מוטיגונגס־ראטה“ נאָר אַן אמת'ער „ענטמוטיגונגס־ראטה“ האָט זייער בקשה פֿערוואָרפֿען*.

די געפֿלאַנעוועטע „אסאָסיאַסאָן פֿראַטערנעל דעה מאַיער“ „דער ברידערליכער בונד פֿון שניידער“ האָט אויך אַרומגענומען אַלע שניידער פֿון פֿאַרזי, וואָס הייסט טאַקי אַ סימאָן ל' פֿון העכער 20 טויזענד, און טאַקי דעם 28טען מערץ 1848 האָבען זיי געהאַט אַבגעדי מאַכט אַ קאָנטראַקט מיט דער שטאַרט פֿאַרזי אויף צוצושטעלען 100,000 אַוניפֿאַרמען, און אין די קאַמערן פֿון דער קליישי געפֿענקעדי

* וועלדיג ווי בערנשטיין גיט איבער די פֿאַקטען, איז גאָר ניט אַזוי געווען די מעשה. ערשטענס האָט אַיין קאַפּעריאַציע אָדער בונד גע־זאָלט אַרומנעהמען לויט'ן פֿראַיעקט, 80 טויזענד שוסטער. וויבאַלד עס איז נאָר בעקאַנט געוואָרען, אז די רעגירונג איז גרויס צו שטיצען אַזעלכע אַרגאַניזאַציעס, זאָגט ווייטער בערנשטיין, זיך שטיצענדיג אויף אַנדערע קאַשי'ס ווערק, פֿון וואָנען לעמערסיעה זאָל האָבען גענומען אַלע זיינע אויסקוינפטע, האָבען די שוסטער פֿון פֿאַרזי, אמת, טאַקי, אַבגעהאַל־מען גרויסע פֿערוואַמלונגען, וואו זיי האָבען אַרויסגעווייזען, אז זיי זיי־נען מסכים אויף דעם גאַנצען פֿראַיעקט אָבער ערשטענס, איז אַ מעות צו זאָגען אז אַלע שוסטער האָבען זיך בעטייליגט אין די פֿערוואַמלונגען. בלויז אַ דריטעל אין בעסטען פֿאַל, און אפשר ניט מער ווי אַ פֿיערטעל פֿון די פֿאַרזיער שוסטער־יונגען האָבען געפֿאַסט רעאָלוציעס; און פֿון אַרויסווייזען סימפֿאַטיע פֿאַר אַ געוויסען געדאַנק ביז צומערטען צו דער אַרבייט אויף דער אמת'ען, איז נאָך אַ ווייטער כּהלך.

די קאָמטע, וואָס האָט געהאַט צו זאָגען איבער דעם פֿאַנד, האָט לויט בערנשטיין, ניט פֿערדיענט געטאַדעלט צו ווערען, ווען מען בער טראַכט נאָר, ערשטענס, די בעשרענקטע מיטלען, וואס זי האָט געהאַט אין די הענד — אַ מיליאָן פֿראַנק האָט זי געדאַרפט פֿערטיילען אויף אַלע צווייגען פֿון דער אינדוסטריע און אַגריקולטור אין גאַנץ פֿראַנקרייך — און צווייטענס, איז ביי די אַרבייטער אַליון ניט געווען אויסגעאַרבייט קיין בעשטימטער פּלאַן, נאָר אַלץ איז געווען אַזוי געפֿעלדיג און ניט־קלאָר, אז מען האָט ניט געוואוסט פֿון וואָנען אַנצוהויבען.

בערנשטיין וויל האָבען, אַז לאַסאַל איז דאָ ניט גערעכט צו די מענטשען, וואָס האָבען געהאַט די עובדא צו פֿערטיילען דאָס געלד, און אז ער האָט שלעכט בעגרופֿען די לאַגע כּלל, ווי עס וועט נאָך קלערער ווערען אין דער געקסטער אַנטשערקונג. א. א. ר.

ניש, וואָס איז לעדיג געוואָרען דורך דער אָבשאַפונג פון זיין־שטראָף פאַר חובות, האָבען זיי זיך גענומען צו דער אַרבייט פון אויספיהרן רען דעם קאָנטראַקט. אָבער אונטער דער פריטשעפקע, אז די גרויסע פּערוואַמלונג פון אַרבייטער אויף איין אָרט איז געפּעהרליך פאַר דער עפענטליכער רוה, זיינען זיי עטליכע וואָכען נאָך דער יוני־שלאַכט פּערטריעבען געוואָרען פון די קאָמערן פון קליישי, און די שטאָרט, האָט, אויפ'ן שענדליכסטען אופן, געבראַכען דעם קאָנטראַקט* בעצאָהלענדיג 30 טויזענד פּראַנק קנס. פון אַ סובווענציע האָט ערשט איצטער ניט געקאָנט זיין קיין רעדע.**

אויף דעמזעלבען שטייגער, האָט די נאַצע אַרגאַניזאַציע פון פּערבלאַנציעה־לאַהמפיסט, די בלעכער און די כליס־פּאַרליער, געהאַט ברעה, שוין זינט דעם 12טען מערץ 1848, צו גרינ־

* דאָ מערקט אָן בערנשטיין (אין דער 1898 אויסגאַבע) אז דער קאָנטראַקט מיט די אַרבייטער איז געבראַכען געוואָרען, מחמת די לעצטע זיינען ניט נאָכגעקומען דעם תּנאי בנוגע צושטעלען די אונטערמען אין צייט, און אויך צוליב דער גרויסער אויסברוינגעריי פון מאַטעריאַל. וועניגסטענס דאָס זיינען געווען די מאַטיווען, וואָס די שטאַט־אַרמייס־טראַציע האָט אָנגעגעבען, הגם די אַרבייטער האָט זיך עס איינגעגעבען צו בעווייזען, אז זיי זיינען געווען קנאַפּוואָס שולדיג דאַרין, און אז די צרה האָט זיך אָנגעהויבען דערמיט, וואָס מען האָט לכתחילה געהאַט צו טהון מיט ניט קיין געניטע צושניידער. קיין 20,000 שניידער זיינען אויך ניט געווען; וואָרים וואַלטען זיי געווען אזוי פיעל, וואַלטען זיי זיך געווען אָבערפּאַרטיגט מיט די 100 טויזענד קאָסטיומען אין דער בעשטימטער צייט.

בבל, האַלט בערנשטיין, איז יענער פּראַיעקט געווען גאָר אַנאַני דערער, ווי לאַסאַל'ס. דאַרשען איז גאָר די כּונה געווען צו לינדערן דעם ביטערען צושטאַנד, וואָס האָט דאָנסטמאָל געהערשט אין לאַנד. דער אַרבייטער־בונד איז ניט געווען קיין זעלבסטשטענדיגע אָרגאַניזאַציע מיט אָן אייגענער באלעבאָטישקייט. דערפאַר קאָן מען פון יענעם פּאַל גאָר ניט אַבלערען — ניט פאַר און ניט געגען לאַסאַל'ס איצטיגען פּלאַן. א. א. ר.

** זעה, לעמערסיעה א. אַנד. אָרט, ז. 136 — 145. איך וויל דאָ בפירוש בעמערקען, אז דער גראַף לעמערסיעה, אויף וועלכען איך בעציה זיך פאַר די אויבענדיגע און די ווייטערע עטליכע פּאַקטען, איז אַ רע־אַקציאָנער און איז דורכאויס אַ געגנער פון די אַרבייטער־קאָאָפּעראַציעס.

דען א קאָאָפּעראַציע. אַבער אויך די בלעכער האָט מען פּערהאַלטען די רעגירונגס-שטיצע.*

איהר זעהט, אלזאָ, אז ביים אַרבייטער קלאַס איז שוין ממילא פאַרהאַן דער לעבעדיגער טריעב תמיד צו קאָנצענטרירען אַ גאַנצען פּראָדוקציע-אַנס-צוווינג פון אַ שטאַדט אין איין צונר. חוץ דעם, וואָלט נאָך די רעגירונג צוגעהאַלפּען דעם דאָ-זיגען טריעב, דערמיט וואָס זי וואָלט אין יעדער שטאַדט בעוויליגט דעם שטאַטס-קרעדיט נאָר צו איין בונד פון יעדען בעזונדער-רען פאַך, בעת דער אַריינטריט אין אַזאַ בונד וואָלט נאָטירליך גע-האַלטען געוואָרען אָפּען פאַר אלע אַרבייטער פון דעם דאָזיגען אַרץ. פּערשטעהט זיך, אז דער רעגירונג וואָלט ניט איינגעפאַלען איינצופיהרען, אין דעם תּחום פון דער אַרבייטער-וועלט, די זעלבע ערשיינונגען וואָס כאַראַקטעריזירען די ברוזשואַזיע, און צו פּערוואַנדלען די אַרבייטער, גרופּירט ווי זיי זיינען אין קליינע געזעלשאַפטען, אויך אין קאָנקורירענדע בורזשו'ען. דאָס וואָלט אודאי געווען כּראַי! בקיצור, ווי עס איז שוין געהעריג אָנגעווייזען געוואָרען אין מיין „אַנטוואָרטשריי-בען“, דורך דעם קרעדיט-און סעקוריר-פּערבאַנד פון די קאָאָפּעראַ-ציעס, איז אַט ווי די לאַגע: די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַ-ציעס — דאָס איז די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציע וואָס צופאַלט, אין יעדען אָרט, אויף די פּערשיעדענע פּראָדוקציע-אַנס-צווייגען! עס וואָלט אלזאָ נאָר גיך זיך קאָנצענטרירט אין יעדען אָרט אלעמאָל אַ גאַנצער פּראָדוקציע-אַנס-צוויינג אין איין איינציגער קאָאָפּעראַציע; און יעדע קאָנקורענץ צווישען קאָאָפּעראַציעס פון איין שטאַדט וואָלט שוין לכתּחילה גע-ווען אויסגעשלאָסען. ווי איהר זעהט, איז דורך דעם-אָ, פאַר דער קאָאָפּעראַציע, בעזייטיגט די ריזיקע צו וועלכער דער איינצעלנער אונטערנעמער איז אויסגעזעצט מיט זיין קאַ-פיטאַל; און די קאָאָפּעראַציע וואָלט אין גיכען איבערגענומען צו זיך אין רשות די זיכערע אַלץ בעסער אויס-וואַקסענדע פּרוכט, וואָס שטעקט אין דער „פּראָדוק-ציע“.

* לעמערסיקה, דאָרטען, ז. 146-149.

וויעדער, האָב איך שוין, ווי עס איז פריהער בעמערקט גע-
וואָרען, אויפמערקזאָם געמאַכט אין מיין „אַנטוואָרט שרייבען“ (ז).
(28) אויף דעם, אַז הויז אַ קרעדיט-פערבאנד, וואָס וואָלט
איינגעשלאָסען אַלע אַרבייטער-קאָאָפּעראַציעס צוזאַמענגענומען,
וואָלט נאָך געקענט געגרינדעט ווערען אַ סעקוריר-פער-
באנד, וואו עס זאָלען אַריינגעהן אַלע אַרבייטער-קאָאָפּעראַציעס
בכלל, אָדער לכתחילה, און דאָס וואָלט אפשר געווען פראַקטישער,
בלויז אַלע אַרבייטער-קאָאָפּעראַציעס אין לאַנד וואָס בעלאַנגען
צו דעמאָקראַטיע. און טאָמער מאַכט זיך אַ הויז, וואָלט
מען זיך שוין געקאַנט אזוי אויסגלייכען, אַז עס זאָל זיך ניט אָנ-
זעהען. אויך זעהט איהר דאָ אַנגב, אַז דערמיט וואָס אַלע קאָאָפּעראַ-
ציעס פון איין און דעמאָקראַטיע פאַך איבערן לאַנד וואָלטען זיך איי-
נע די אַנדערע איבערגעגעבען און גענזויטיג זיך אויפגעקלערט,
בנוגע דעם ווי עס האָלט מיט זייערע חשבונות אין געשעפטס-ביכער,
וואָלט מען געקראָגען אַ גרינגען מיטעל, ווי אזוי אַזעלכע פראַ-
דוקציאָנס-צוווייגען, וואָס קאָנען, צוליעב געוויסע
סיבות, ניט בליהען אין אַ בעשטימטער שטאַדט, זאָלען איבערגע-
טראַגען ווערען אין אַזעלכע ערטער, וואָס זיינען מעהר צוגעפאַסט
פאַר דעם.

די ריזיקע פון קאָפיטאַל עקזיסטירט, אַלזאָ, פאַר די אַר-
בייטער-קאָאָפּעראַציעס ניט, מחמת עקזיסטירען עקזיסטירט עס נאָר
בכלל פאַר יעדען פון די קעמפּענדע קאָנקורירענדע פראַדוקצירער
טאַקע נאָר אַ דאַנק דעם דאָזיגען קאַמפּף גופּאָ, אָבער ניט פאַר דער
פראַדוקציע, [אַלס גאַנצע], וואָס די קאָאָפּעראַציע בריינגט אַרויס.
איהר זעהט דאָ וויעדער אויך ניש'קשה'דיג קלאָר, ווי אייער
גאַנצע געוועהר, מיט וועלכען איהר און די ליבעראַלע שולע
האַט דאָס געוואָלט בעשיצען דעם קאָפיטאַליסטישען פראַפּיט, צו
פאַלט שטיקערווייז.

די „ריזיקע“ זאָל דאָס זיין די בערעכטיגונג און דער הויפט
גרונד פון דעם קאָפיטאַליסטישען פראַפּיט! נו, לאָמיר שוין אַפילו
זאָגען, אַז אזוי איז דאָס טאַקי, זעהט איהר אָבער איצט, אַז דאָס-אַ-
גילט דאָך טאַקי העכסטענס נאָר ביי דער איצטיגער וועלט;
אַז עס איז אָבער פאַרהאַן אַ מיטעל, ווי אזוי איבע-צושפּאַרמירען די
פראַדוקציע, אַז מיט דער גאַנצער ריזיקע, און דערמיט אויך

מיט דעם גאנצען יושר פון דעם קאפיטאליסטישען פראָפּיט, זאָל ווערען אויס. מיט אנדערע ווערטער: די ריזיקע איז נאָר אַ ריין נעגאַטיווע ערשיינונג. זי איז נאָר, ווי איך האָב אוי- בען אויסגעפיהרט (ז. 208), די נקמה פאַר דעם איבעל, די קאַנסעקווענטע נקמה פאַר דעם, וואָס אויפ'ן אָרט פון דער אַרבייט, איז גאָר דאָס קאַפיטאַל געוואָרען דער פּערדיענער. וויבאַלד מען בעזייטיגט נאָר דעם איבעל, אזוי פאַלט שוין ממילא אַוועק די נעגאַטיווע נקמה פאַר דעם דאָזיגען, הגם נאָך דער זשעניאַלער וועלט־אַנשוואונג פון אייך און די ליבעראַלע עקאָנאָ- מען, ווערט נאָר די נעגאַטיווע נקמה מגולגל אין אַ פּאַזיטיווע בערעכטיגונג פון דעם איבעל!

שטיקערווייז, זאָג איך, צופאַלט אייער גאַנצע געוועהר, און אויף אזא קלאַנגעדיגען אופן, אַז פאַר'ן ערנסטען אידאָט מוז דאָס שוין איצט קלאָר זיין. וואָרים פונקט אזוי אויף צרות איז די „פּערניטיגונג פאַר דער גייסטיגער אַרבייט“ פון די גע- שעפטס־פיהרער, וואָס, נאָך אייך נאָך, זאָל דאָס אָט די פּערניטי- גונג פאַרשטעלען מיט זיך דעם אונטערנעהמערשען פּערדיענסט.

אויב די העררען בורזשו'ען געהט טאַק, באמת, ניט מעהר ווי אין זייער „גייסטיגען אַרבייטס־לויף“, וואָס איז, אָבער אין דער אמת'ען, נאָר אַ זעהר קליינטשיגס טיילכעלע פון דער היינ- טיגער אונטערנעהמערשער הכנסה — נו, טאָ זעהט איהר דען ניט, הערר שולצע, אַז דאָסאָ וואָלטען זיי דאָן געהאַט אין יענע גרויסע אַרבייטער־קאָאָפּעראַציעס פונקט אזוי גוט און אין נאָך אַ גרעסערער שפע; און בכך האָבען זיי גאָר קיין גרונד ניט צו ווערען אויפגע- בראַכט אַנטקעגען דער דאָזיגער איינפיהרונג? וואָרים געשעפטס- פיהרער, פאַבריק־דירעקטאָרען און מענעדזשערס, בוכהאַלטערס, קאַ- סירער, מיט איין וואָרט: אַלערליי גייסטיגע אַרבייט וואָלטען דאָך די דאָזיגע גרויסע קאָאָפּעראַציעס אויך געדאַרפט האָבען, און די העררען בורזשו'ען וואָלטען זיך, הייסט עס, געקאַנט גאַנץ ניצליך מאַ- כען און זיך פּערדיענען זייער „גייסטיגע אַרבייטס־לויף“, פונקט אזוי גוט דאָ ווי אין זייערע געשעפטען. שענהערס נאָך, דער דאָזיגער גייסטיגער אַרבייטס־לויף וואָלט יעמאַלט נאָך געווען אַ סך גרעסער, ווי די שכירות וואָס ווערט היינט געצאָהלט פאַר גייסטיגע אַרבייט, אָדער וויפיעל דער דאָזיגער גייסטיגער אַרבייטס־לויף בעטרעפט

וויקליך אין דער היינטיגער אונטערנעהמערשער הכנסה. וואָרים, איך האָב אייך שוין בעוועזען אין מיין „אַרבייטערלעזעבוך“ (ז. 53), ווי דאָס העכערען די שכירות פאר אונקוואליפיצירטע, פּראָס־טע אַרבייט מוז אַרויסבריינגען אַ פּראָפּאַרציאָנעלע העכערונג פון געצאָהלט פאר אַלע קוואליפיצירטע און גייסטיגע אַרבייטען.

זאָל איך איצטער נאָך אַ וואָרט פּערליערען איבער אייער טייער־רען אַרגומענט, ווי אזוי אזא מין איינפיהרונג, מצד דער רעגירונג, וועט שטאַרק פאַלען צו לאָסט דער „שטייער־קאָסע“? די דאָזיגע „שטייער־קאָסע“ וועט מען גאָר אויף אזא צוועק ניט דאַרפֿען ריהרען אַפילו! דאָס גאַנצע קאָפיטאַל בעשטעהט פון אויסלאַג אויף פּראָדוקציע; און דער דאָזיגער אויסלאַג ווערט צור־ריק אָבגעמאַכט פון זיך אַליין בעת די פּראָדוקטען ווערען פּער־קויפט. דאָס קאָפיטאַל, אַלזאָ, צופאַלט אויף צוויי חלקים: 1) צירקולירענדעס קאָפיטאַל; אַט דאָס ווערט אָבגע־מאַכט ביי דער פּראָדוקציע אין משך פון אַ יאָהר, און אַפּשר גאָר אין עטליכע מאָנאַטען נאָך. און אַ רעכט ביסעל פון דעם ווערט אויסגעצאָהלט פון די אונטערנעהמער, וועלכע פון זייער זייט האָר בען דאָך קרעדיט ביי זייערע רויהשטאָף־ליוועראַנטען, ערשט נאָכדעם, ווי דאָס קאָפיטאַל האָט זיך שוין אָבגעמאַכט אויף אזא מיין אופן. אַט דעם קרעדיט אָבער וואָלטען די אַרבייטער־קאָפּעראַציעס, אַביינאָר זיי ווערען געזיכערט דורכ'ן קרעדיט פון דער רעגירונג, געקאָנט האָבען ביי די, וואָס שטעלען זייער די רויה־שטאָפען, פונקט אזוי גוט ווי די גאָר רייכסטע פריוואַט אונטער־נעהמער. אַיי, וואָס איז מכה דעם איבריגען געלד וואָס מען דאַרף נאָך האָבען דערצו — נו, דאָס וואָלט שוין נאָך איבערגענוג געדעקט געוואָרען, דורך דער בלויער אָנווייזונג צו דער קעניגליכער באַנק, אז דאָרטען זאָל מען דיסקאָנטירען די וועקסלען פון די דאָזיגע אַר־בייטער־קאָפּעראַציעס.

2. שטענדיגעס קאָפיטאַל. אויך דאָס־אָ ווערט געוועהנליך אין משך פון וועניג יאָהרען אַמאַרטויזירט. און דורך אַ שטאַטס־באַנק וואָלט מען גרינג געקאָנט אויספיהרען, אז דאָס דאָזיגע קאָפיטאַל זאָל אויסגעלעזט ווערען, ווי איך האָב אייך שוין בעוועזען אין מיין „אַרבייטערלעזעבוך“, ז. 46 א. וו. הייסט עס שוין, אז צו דער שטייער־קאָסע וואָלט מען גאָר

ניט גערארפט אַנקומען, אויף דורכצופיהרען אָט די ווידעראויפלעך
בונג פון דער מענשהייט.

איך האָב אייך געוויזען, ווי די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציע
וואָלט דער געזעלשאַפט געבראַכט אַ טובה, וואָס איז גאָר ניט אַב-
צושאַצען, דהיינו: וואָס די ריזיקע מצד דעם קאָפיטאַל און
די אמת'ע חורבות פון קאפיטאַל, וואָס זיינען דערמיט
ביו אַ געוויסען גראַד פּערבונדען, וואָלטען אויסגעמיטען געוואָרען.
ווילט איהר, פאַר איין וועג, בעטראַכטען נאָך עטליכע קוואַלען, וואָס
אָט דער מין פּראָדוקציאָנס-אַנגאַנג וואָלט אויפגעעפּענט, און וואָס
וואָלטען אונגעוהיער בערייכערט די אַלגעמיינע געזעל-
שאַפט?

מיר האָבען געזעהען, ווי די אלע אַרבייטער-קאָאָפּעראַציעס פון
לאַנד וואָלטען צוזאַמענגעשטעלט אַ קרעדיט-פּערבאַנד; און, ווע-
ניגסטענס, וואָלטען לכתחילה די קאָאָפּעראַציעס פון לאַנד, וואָס
געהערען צו איין פּאַד, צוזאַמענגעשטעלט אַ סעקוריר-פּער-
באַנד.

איהר פּערשטעהט שוין ממילא איצט, אַז די-אַ אלע קאָאָ-
פּעראַציעס וואָלטען גאָר גיך דערפיהלט דעם נאַטירליכען טריעב צו
שאַפען אַן איינהייטליכע אָרגאַניזאַציע צווישען זיך,
אַפילו ווען עס וואָלט, וועניגסטענס אין אָנהויב, געווען נאָר אויף
אַ זוי ווייט, אַז מען זאָל זיך איינע די אַנדערע איבערנעבען אַ
ידיעה מכה דעם צושטאַנד און די בעדינגונגען פון דער גאַנצער
פּראָדוקציע. (ביי די-אַ ווערטער, הערר שולצע, רייסט איהר און
אייער גאַנצע קליינבירגערליכע וועלט, וועלכע איז געוואוינט צו
דער סודות-קרעמעררי וואָס געהט אזוי אָן, צוליעב פּער-
שטענדליכע טעמים, ביי דער היינטיגער געשעפטס-פיהרונג —
רייסט איהר זיך אויס די האָאָר פון קאָפּ פאַר צאָרן און פּערצווייפ-
לונג!) אָט די נאַטירליכע בעדערפניש פאַר דער סאָלידאַרי-
זאַציע פון דער גאַנצער פּראָדוקציע, ביים אַרבייטער-קלאַס, האָט
זיך אויף אַרויסגעצייגט טאַקי באַלד אין יאָהר 1848, אין פּאַריז.
ביים סוף פון 1848, האָבען די אַרבייטער-אַסאָסיאַציעס פון פּאַריז
בעשטימט הונדערט דעלעגאַטען, וועלכע האָבען אָנגענומען דעם
כאַראַקטער פון אַ „שאַמבר דוי טראַוואַי“, אַן „אַרבייטס-קאַמער“,
מיט'ן צוועק צו צענטראַליזירען, אין געוויסע גרענעצען, אלע אַסאָ-

סיאציעס. אָבער „די מאַכט פון דער רעגיערונג האָט זיך זיי נאָר גיך געשטעלט אין וועג און ניט צוגעלאָזען, אז זיי זאָלען זיך צוזאַמען-קומען“.*

אָבער די בעדערפניש פאַר סאָלידאַריטעט איז געווען צו לעבע-דיג ביי אַרבייטער-קלאַס, אז זי זאָל זיך אונטערגעבען ביי דער ערשטער פּאָליציי הינדערניש. אין אָקטאָבער 1849, האָט די דאָזיגע בעדערפניש פונדאָסניי געבראַכט צו דער ענטשטעהונג פון דער „איניאָן פראַטערנעל דעהו אַסאָסיאַיאָן“, „ברידערליכע פּעראַייניגונג פון די אַסאָסיאַציעס“. אָבער דעם 29טען מאַי, 1850, בעת אָט די דעלעגאַטען, 49 אין צאָהל, זיינען געווען פּערוואַמעלט אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפּט אויף רי מישעל ל'ה קאָונט, כדי אָבצונעהמען דעם בעריכט איבער די אַרבייטען פון דער קאָמיסיע, זיינען זיי אַרעסטירט געוואָרען, איינגעשפּאַרט געוואָרען אין מאַזא, און נאָכדעם ווי זיי זיינען אָבגעזעסען פינף חדשים, בעת דאָס קרייז מינעלע געריכט האָט אָנגעפיהרט די אונטערזוכונג, זיינען זיי פּער'משפּט געוואָרען פאַר דעם כלומרשט'דיגען טאט, אז זיי האָבען מיט זיך פּאַרגעשטעלט אַ געהיימע פּאָליטישע געזעלשאַפּט!

איהר זעהט, הערר שולצע, ווי אייער גאַנצע קליינבירגערליכע באַנדע האָט נאָך אַ קיום, נאָר אַ דאַנק די פּאָליצייסקע חסדים, מיט וועלכע די רעגיערונג איז זיי מזכה!

אַז וועה וועט זיי זיין, ווען דער רעגיערונג וועט אַריינקומען אַנאַנדער מחשבה אין קאָפּ!

תּחילת, אַלזאָ, זאָג איך, וואָלט אָט די איינהייטליכע אָרגאַניזאַציע פון אַלע קאָאָפעראַציעס אין לאַנד געגאַנגען וועניגסטענס אזוי ווייט אין די געמיינשאַפּטליכע בעציהונגען, אז מען זאָל זיך איינע די אַנדערע געבען צו וויסען כּכה דעם צושטאַנד און די בעדינגונגען פון דער אַלגעמיינער פּראָדוקציע. און צי זעהט איהר, אַלזאָ, ניט, אז דורך די געשעפטס-ביכער פון די פּעראַייניגטע קאָאָפעראַציעס און דורך די צענטראַל-קאָמיסיעס, וואָס זיינען בעשטימט אויף צו קריגען די אינפּאָרט מאַציעס פון זיי, ווערט שוין געלעגט אַ ריכטיגער יסוד פאַר אַ

* לעמערסיעה, דאָרטען, ז. 194.

וויסענשאפטליכער סטאטיסטיק; און דארין אליין, אלוא, האבען מיר באלד א ניש'קשה'דיגען מיטעל, ווי אזוי צו פערמידען אן איבערפראדוקציע? און אפילו כל זמן דאס וואלט נאך ניט געווען אינגאנצען מעגליך, וואלט זיך די איבערפראדוקציע פשוט פערוואנדעלט אין פאראויספראדוקציע, מחמת, ביי זייערע געוואלטיגע מיטלען, וואלטען די קאָפּערציעס ניט געווען געצוואונגען צו קאָנקורירען איינע מיט די אנדערע, אבי ארויסצופטר'ען די סחורה. איהר בעגרייפט, אָבער, וואָס דאָס הייסט? וואָס פאַר אַ קוואַל פּון אויסגערעכענט-קייט און פון מזל ברכה, עס וואָלט געווען פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפֿט, צו פערשפּאַרען איהר די איבערפראדוקציעס און די קרויזען איהרע?

דערלאנגט נאָר אַ קוק אויף נאָך אַן אונגעווערער פּאַזיטיווער בערייכערונג, וואָס וואָלט אַרויסגעקומען פאַר דער געזעלשאַפֿט דורך אַט דער קאַלעקטיווער פּראָדוקציע.

האָט איהר קיינמאָל ניט געהערט פון דער גרויסער איינ-שפּאַרעניש אין הוצאות, וואָס ווערט אויסגעפיהרט אַ דאַנק דער גרויסער פּראָדוקציע? גראָבע ביכער וואָלט אויך געמוזט אָנפילען, ווען איך זאָל וועלען ציטירען וואָס איז אויפֿגעוועזען געוואָרען מכח דעם זינט אַרט הוריאַנג! * אלוא, נאָר כּדי צו אילוסטרירען, [וועל איך בריינגען] אַ וואָסערע פּאַאַר ציטאטען, וואָס גראָד קומען זיי מיר צו דער האַנד. גראַף ראָמ-פּאַרד** האָט דערוועזען ווי אזוי אַ באַק-איווען, צו וועלכען עס פּאַרדערט זיך ביי דער ערשטער הייצונג 366 פונט האַלץ, דאַרף ניט האָבען מעהר ווי 74 פונט יעדען בעזונדערען מאָל, פון דעם זעקסטען אָן, אויב מען הייצט עס נאָר כּסדר אָהן הפּסקה*** גע-

* אַז ענגלישער שריפטשמעלער (1741-1820), בעוואוסט אַלס אויטאָ-ריטעט איבער אַגריקולטורעלע פּראָגען. א. א. ר.

** בענדזשאַמין טאַמסאָן — אַמעריקאַנער וויסענשאַפֿטסמאַן און פּילאַנטראַפ, אויך מיליטערישער אַרגאַניזאַטאָר פון דער אַרמעע אין באַזערן, וואו ער האָט געקראָגען זיין מיטל. (געב. 1753). א. א. ר.
*** קלוינע שריפטען, 1, בילאגע, נומער 28.

היימראטה ענגעל האָט אויך געוועזען, אז בלויז די מלוכה זאָל
 ס'ען אליין וואָלט איינגעשפּאַרט לפחות אַ מייליאָן טאָלער
 יעהרליך ביי ברעז-מאַטעריאַל אליין, דורך דעם וואָס מען
 וואָלט קאָנצענטרירט דאָס ברויט-באַקען אין פאַבריקען, און די
 אַרבייט אָנגעפיהרט אָהן אָבשטעל.* דערזעלבער געהיימראטה
 ענגעל בערעכענט צווישען אַנדערע זאַכען (צייטשריפט פאַר
 1856**) אז אַ טאָלער קרו, אַריינגעלענט אין די באַוועל-שפינערייען
 פון זאַקסען איז פראָדוקטיוו אַט ווי: די באַוועל-שפינערייען: —

אונטער 1000 ביז 1000 שפולעס יעהרליך — 17 נייגראָשען, 0.9 פעניג
 אונטער 1000 ביז 2000 שפולעס יעהרליך — 78 נייגראָשען, 4.8 פעניג
 אונטער 5001 ביז 6000 שפולעס יעהרליך — 81 נייגראָשען, 4.7 פעניג
 העכער 12000 שפולעס יעהרליך — 86 נייגראָשען, 4.6 פעניג.

איהר מאָלט זיך אַלזאָ אויס ווי געוואָלטיג, און אויף
 וואָס פאַר אַ פּאָזיטיווען אופן, די גאַנצע געזעל-
 שטפּט וואָלט בערייכערט געוואָרען — שוין ניט רעדנדיג פון דער
 פּערטיילונג — דורך דעם, וואָס, אַ דאַנק יענע גרויסע קאָאָ-
 פעראַציעס און קאָנצענטרירונג פון דער פראָדוקציע וואָלטען די
 דאָזיגע הוצאות איינגעשפּאַרט געוואָרען, און דער איינטראָג פון דער
 פראָדוקציע פּערגרעסערט געוואָרען?

איהר זעהט, דאָס דאָזיגע וואָלט ניט נאָר געמאַכט אַן איי-
 בערקעהעניש אין דער דיסטריבוציע, נאָר דורך דער בע-
 זייטיגונג פון דער היינטיגער צוברעקעלעטער פראָדוקציע,
 וואָלט עס אויך פּערגרעסערן די פראָדוקציע גופאָ אויף אַזאַ גראַד, אז
 מען קאָן זיך עס קוים פאַרשטעלען.†

* סטאַטיסטישע צייטשריפט, 1857, ז. 54.

† זיזעלבע צייטשריפט, ד. ה. פון דער סטאַטיסטישער ביוראָ פון
 אינערן-מיניסטעריום פון זאַקסען. א. א. ר.

‡ נייגראָשען איז אַרום 2½ סענט. א. א. ר.

§ מכת דער בערייכערונג, וואָס ווערט געבראַכט דורך דער קאַנצענ-
 טרירטער פראָדוקציע, דורך אָבשאַפען זייטיגע הוצאות,
 טראַנספּאָרטי-קאָסטען, א. א. וו., קאָן מען אַפילו נאָכקוקען ביי סיר

פון דאנען גיט איצט א סוק אויפ'ן וועלט-מארק! צו יענער נאציאן וועט געהערען דער וועלט-מארק, וואס האט די ערשטע אָבגעמאַכט ביי זיך איינצופיהרען אָט די סאַציאַלע איבערקעהרעניש אויף אַ גרויסאַרטיגען מאַסשטאַב! דאָס וועט זיין דער פּערדיענטער שכר באַר איהר ענערגיע און ענטשלוס-פע-היגקייט. די נאציאָן וואָס וועט געהען פּאַראַוים אין דעם, וועט דורך דער ביליגקייט פון דער קאַנצענטרירטער פּראָדוקציע פּער-נעהמען, אין פּערגלייך מיט די קאַפיטאַליסטען פון די אַנדערע נאַציאָנען, אַ סך חשוב'ערען אָרט נאָך, ווי דער, אויף וועל-כען ענגלאַנד האָט אזאָ לאַנגע צייט כסדר געהאַט אַ חזקה אַנטקעגען די קאַנטינענטאַלע פּעלקער, מחמת דער גרעסער קאַנ-צענטרירונג פון איהרע קאַפיטאַלען.

איך האָב אייך שוין אָנגעוויזען אויף דריי גרויסע סיבות פון דעם פּערגרעסערטען רייכטום פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, וואָס די פּראָדוקטיווע קאַפּאַפּעראַציעס שאַפּען.

קומען מיר צו אַ פּערטער, פינפטער און זעקסטער.

עס איז אונז ניהא, וואָס מיר קאָנען דאָ פּערצייכענען, אַז אויך דער נייעסטער ענגלישער פּאַליטיש-עקאָנאָמישער שריפט-שטעלער, מר. הענרי פּאַסעט האָט זיך גאָר בעזונדערס שטאַרק אויס-געשפּראַכען פאַר די אַרבייטער-קאַפּאַפּעראַציעס גראָד ביי פּעלד-אַרבייט, דאָרטען וואו מען איז דוקא געווען מסופּק צי זיי זיי-נען מעגליך*.

דערביי איז דאָ אַם פּלאַץ, אָנצורווייזען בקיצור אויפ'ן שכל, פאַרוואָס דוקאָ גאָר ביי דער פּראָדוקטיווער קאַפּאַפּעראַציע, ווען דאָס איז אויף אַ גרויסען מאַסשטאַב, קאָן די אַגריקולטור-רע-אַליזירען איהר גאַנצע אינטראַגס-פּעהיגקייט. דאָס רוב, שטעלען די ערד פּערבעסערונגען מיט זיך פאַר אַן איינקונפט פון רענט, און דערצו פּאַרדערט זיך אויסצוגעבען אַ קאַפיטאַל, וואָס ווערט ערשט אָבגעמאַכט אין רענט אין משך פון אַ סך יאָהרען. אויף אַמאָל

* מאַניועל אַוו פּאַליטיקל איקאָנאָמי, לאַנדאָן, 1863, ז. 292.

ווייליאַם פּעטי, וואו ער ענטוויקעלט די מעלות פון די גרויסע שטעדט פאַר אינדוסטריע און האַנדעל. סעווראַל עסיים אין פּאַליטיקל אַריטהמעטיק, 4טע אויסגאַבע, לאַנדאָן, 1764, ז. 29.

דאָס אַרויסצוציהען ווייטער אַלס קאַפּיטאַל, קאָן מען ניט. ביי דעם עקזיסטירענדען דוחק אין געלד, אָבער, איז אזוי גוט ווי אונגעגליך פאַר דעם אייגענטימער, סיידען ער איז נאָך גראָד דער צו אַ גרויסער קאַפּיטאַליסט — און כידוע איז דאָס נאָר דער פאַל אזוי, אין די גאָר זעלטענסטע אויסנאָהמען — אָבצוגעבען דעם מלוה, אין משך פון וועניג יאָהרען, טאַקיי אין דער פאַרם פון קאַפּיטאַל די סומע, וואָס ער האָט ביי איהם גענומען אויף אַ היפּאָטעק, און דאָס פּערוואַנדעלט אין רענט דורך ערדפּערבעסערונגען.*

די פראדוקטיווע קאאפעראציע וואלט זיך ערשט געפונען בכת דאס צו טהאן, האָבענדיג אַזעלכע גרויסאַרטיגע מיטלען. וואָס איז שייך דעם וואוקס פון דער ערד־פראדוקטיוויטעט, וואָס קומט אַרויס, פון אַנאַנדער זייט, אַלס רעזולטאַט פון דעם גרויסען אַרבייטס־פּערקעהר, בעזונדערס דעם וואוקס פון איינ־טראַג וואָס די פראדוקטען בריינגען אַריין, קאָן מען דאָס דאָ ניט אַרומרעדען, נאָר בלויז מרמז זיין אויף דעם, טאַקיי נאָר מיט אַט די ווערטער. —

לאָמיר זיך אָבער נאָר אויף אַ רגע, אָבשטעלען אויף דער פראַגע פאַרוואָס מר. פּאַסעט זאָל האַלטען די פראדוקטיווע קאאפעראציע פאַר מעהר צוגעפאַסט נאָך צו דער פּעלד־פראדוקציע, ווי צו דער אינדוסטריעלער פראדוקציע.

זיינע ווערטער מכת דער פראגע זיינען דיאָ: „דער פאך, אויף וועלכען עס ווערט אָנגעווענדעט דער קאאפעראטיווער כלל, טאָר ניט זיין פון אַ ספּעקולאַטיווען כאַראַקטער“.

קוקט מען זיך צו אַקוראַט, איז אין דעם פאַרהאַן אַ זעהר ריכטיגע אָנווייזונג, וועלכע שטרייכט ווידער אַמאָל אונטער די גרויסע מעלות פון דער פראדוקטיווער קאאפעראציע.

וואָס אַן אמת, אַטאַלאַנט בעזיצט די בורזשאַזיע, פון אַ גאַנצן אייגענאַרטיגען סאָרט: דעם ספּעציפישען ספּעקולאַטיווען אַזאַציאָנס־טאַלאַנט. אַט דער ספּעציפישער ספּעקולאַטיווען אַזאַציאָנס־טאַלאַנט, נאָכ'ן אמת'ען תוכן זיינעם, לאָזט זיך צופיהד

* פּגל די בראַשורע פון ראַדבערטוס: „דיע האַנדעלסקריזע אונד דייע היפּאָטעקענאַטאָ דער גרונדבעזיצער“, 1867.

רען צו דער פראַנע : דורך וואָס פאַר אַ הינטערנאַנג, קאָן איך אמבסטען פּערכאַפּען פאַר זיך דעם אָבזאַץ אָדער די הכנסה פון מיינע מיטפּראָדוצירער ? עס איז דער טאַלאַנט, וואָס שטאַמט פון דער פּרייער קאָנקורענץ, און וואָס זיין ציעל איז ניט צו פּערגרע- סערען און צו פּערמעהרען דעם סך הכל פון דעם פּראָדוקציעאַנס- אינטראַג, נאָר גאָר [אַנדערש] צו פּערטיוולען דעם דאָזיגען אינטראַג, איבערצושיטען דאָס פון איינעם הענד אין דעם אַנדערנס אַרײַן. עס איז דער טאַלאַנט פון קענען איבער- כײַטרעווען. דאַרין, דעם אמת מוז מען זאָגען, שטעקט די אונפּערגלייכליכקייט פון דער בורזשואַנער פּעריאָדע ! פון דער יוגענד אָן ערצויגען אין אַט דער לעבענספּרייד פון דער פּרייער קאָנקורענץ, איז זי געוואָרען ביי די העררען קליינבירגער און איינ- געבאָרענער עלעמענט. פונקט ווי דער אינדיאַנער אין די וועלדער פלעגט דערקענען די שפורען פון דער חיה אָן סמנים וואָס האָבען פאַר'ן אייראָפּעער לחלוטין גאַרנישט ניט בעטייט, אַז האָבען יענע צונעקראָגען און אייגענעם חוש, ווי אזוי זיי זאָלען קענען אויס- שפירען יעדע מעגליכקייט ווי אזוי איבערצוכוּיטערעווען.

דער אַרבייטער איז פּראָדוקטיוו. דעם פּראָדוקטיווען טאַלאַנט האָט ער דורכאויס גלייך מיט דער בורזשואַויע. אָבער אַט יענעם ספּעקולאַטיווען טאַלאַנט, וואָס איז ביי איהר פאַרהאַן, האָט ער לחלוטין ניט, און עס איז צו האָפען, אַז ער וועט עס קיינמאָל ניט קריגען.

דאָס איז נאָך אַ טעם, פאַר וואָס עס איז גאַנץ מעגליך, אַז קליינע אַרבייטער קאָאָפּעראַציעס — ווי הערר פאַסטע שטעלט זיך זיי פאַר — זאָלען דערשטיקט ווערען פון דער בורזשואַויע. אָבער פונקט אזוי וועניג ווי דעם פּוסק'עס כּיטרע שטיק און הינטערגינג קאָנען אויסהאַלטען אַנטקעגען די פּערצוקענדע צייהן פון לייב, פונקט אזוי וועניג ווי די שאַרפע חושים פון דעם אינ- דיאַנער קענען אויסשטעהען אַנטקעגען דעם כּסדר'דיגען פייער פון דעם אייראָפּעערס ביקסען, אַט פונקט אזאָ קנאַפּע ראַליע, זאָל שוין אפילו זיין אַ וואָס ניט-איז פאַר אַ ראַליע, וואָלט געשפּיעלט די דאָזיגע ספּעקולאַטיווע נאונט אויף שמר-שטיק אַנטקעגען די גרויסע מחנות פּעראַייניגטע פּראָדוקציע- אַנס-צווייגען און אַנטקעגען דער ביליגקייט פון די

פראדוקטען, וואָס זיי וועלען האָבען געבראַכט. און אין דער גלייכ־ליכער בעזייטיגונג פון אַט דעם ספעקולאַציאָנס־טאלאַנט, וואָלט מען נאָך געהאַט אַ ווייטערען גרויסען בענעפיט, הן כּנוגע דער מאַראַל, הן כּנוגע דער עקאָנאָמיע. וואָרים עס איז דאָך קיין ספק ניט, אז דער־אָ ספעקולאַטיווער טאלאַנט פאַר מאַשענסטוואָ שלעפט נאָך נאָך זיך אַ שלל מיט „פּאַו פּרע“ (אומזיסטיגע הוצאות), דהיינו: מודעות, רעקלאַמען, זיך אָנהענגענדע קאָמיוואַיאַזשערען, פּאַלשע פּלעטלעך [אויף די סחורה], געפּעלשטע קוואַליטעט, דאָס אונטערשמירען צייטונגס־רעדאַקטערע, כאַבאַר א. א. וו., א. א. וו., מיט איין וואָרט, כל המינים בלאָף, צו וועלכען יעדערער ווערט מעהר־וועניגער געטרעיבען, מחמת זיין קאָנקורענט כאַפּט זיך־אָן אָן דעם. נו, און אויב אַפילו אין בעזונדערע פעלע איז דאָס כּדאי, הויבט עס אָבער אין סך הכל און אין דורכשניט פאַרט אויף זעהר בעדייטענדעם פּרייז פון דער פּראָדוקציע.

נאָך אַ גרויסע בערייכערונג פון דער געזעלשאַפט, וואָס וואָלט ענטוויקעלט געוואָרען דורך דער פּראָדוקטיווער קאָאָפעראַציע, ליעגט אין דעם, וואָס די ריכטונג פון דער פּראָדוקציע וואָלט איבערגעביטען געוואָרען, אַלס רעזולטאַט פון יענער קאָאָפעראַציע. נאָר מיט דעם מוזען מיר אויך מאַכען בקיצור. די אַרטיקלען, וואָס מען פּראָדוצירט, ריכטען זיך, דאָס רוב, נאָך דער צאָהל פּערניצער נאָך, וואָס זיי געפינען, און דורך זיי ווערען זיי בעשטימט. פּער־ניצער וואָס האָבען ניט פון וואַנען צו בעצאָהלען — און בכּן גילט דאָס דאָזיגע היינט־צוטאָג פּאַר'ן אַרבייטער־קלאַס, כּנוגע אַלע, וואָס שטייגט אַריבער די לעבענס־מיטלען, אָהן וועלכע מען קאָן זיך ניט בענעהן — זיינען ניט קיין פּערניצער.

דערמיט, וואָס דורך דער איבערגעאַנדרעשטער פּערטיילונג פון דעם פּראָדוקציאָנס־איינטראָג ווערען די אַרבייטער בעצאָהל־פּעהיי גע פּערניצער וועלען שוין די פּראָדוקציאָנס־אַרטיקלען זיך ריכטען, דאָס רוב, נאָכ'ן בעדערפּניש און געשמאַק פון דעם אַרבייטער־קלאַס, ד. ה. אין תּוך וועט פּאַרקומען אזא מיין איבערקעהרעניש: מען וועט פּראָדוצירען דאָס, וואָס איז ניצליך און דאָס וואָס איז שעה'ן*.

* מיט רעכט בעשאַנט יובעהר (קאָנקרדיאָ ז. 20) דעם פּאַקט, אז דער פּעראַיין פון די אַזוי־גערופּענע פּיאַנערען אין ראַטשדייל האָט

אין איינקלאנג מיט'ן גוסט פון דעם דאָזיגען קלאַס, און ניט דאָס
 וואָס איז טייער, לשם טייערקייט, ווי עס פיהרט זיך היינט אין
 איינקלאנג מיט'ן גוסט פון דער בורזשוואַזיע, מחמת מיט דעם טייער-
 רען חפץ קאָן זיין בעל הבית אַרויסווייזען זיין עשירות,
 מעג זיך דער אַרטיקעל זיין מי יודע ווי נוצלאָז אָדער מיאוס. די
 פערמעהרונג פון דעם געזעלשאַפטיכען עשירות, וואָס וואָלט ענט-
 שטאנען דורך אָט דער אומגעביטענער ריכטונג פון דער פּראָדוק-
 ציע, טאָר באַן אופן ניט בעטראַכט ווערען פאַר אַן אומבעדייטענדרע.
 דורך דער נאָהענטער פערבינדונג פון דער רעגירונג מיט
 דער פּראָדוקציע, וואָס די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראַציעס וואָל-
 טען דורכנעפיהרט, וואָלט מען שוין, לסוף, געהאַט ביכולת אַפילו
 דורכצופיהרען אַ מאַסע אונטערנעהמונגען וואָס וואָלטען געבראַכט
 די אונאַבשאַצבאַרסטע רעזולטאַטען פאַר'ן וואוילזיין און רייכטום
 פון פּאָלק, און וואָס היינט-צוטאָג פונדעסטוועגען האָט קיינער זיי
 נאָך ניט פּאַרגענומען. עס איז אַן-און-פאַר זיך, און חוץ אלע ביי-
 אַהערדיגע בעטראַכטונגען אונזערע, אַ גאָר צו אַלגעמיינע און דער-
 פאַר לחלוטין פּאַלשע בעהויפטונג, אַז די פרייע קאָנקורענץ איז אַ
 מיטעל צו פּערגרעסערן דעם רייכטום פון
 דער געזעלשאַפט אלס אַזעלכער. דאָס איז נאָר
 אויף אַזוי פּיעל אמת ווי ווייט דער פרישער רייכטום וואָס
 ווערט געשאַפען, קאָן, צו דערזעלבער צייט, אינגאַנצען
 אָדער טיילווייז, פּערנומען און עקספּלואַטירט ווערען פון די בע-
 זונדערע פריוואַטע אונטערנעהמער. נאָר אונטער דעם דאָ-
 זיגען תנאי, האָט אַ יחיד אָדער אַ קאָפיטאַל דעם מאַטיוו אָדער
 גאָר ערשט די מעגליכקייט, אונטער דער פרייער קאָנקורענץ, צו פּער-
 מעהרען דאָס געזעלשאַפטיכע עשירות. גרויסע אונטערנעהמונגען
 אָבער, אַפילו ווען זיי זאָלען פיהרען צו מי יודע וואָס פאַר
 אַ בערייכערונג פון דער נאַציאָן, קאָנען לחלוטין ניט פּאַרגע-
 געלאָזט בויען אַן עפענטליכען טרינקברונען, וואָס איז אויף מיליען
 ווייט, אין דעם געגענד פון דער דאַמף-אינדוסטריע, געווען כמעט דאָס
 איינציגע קונסט-ווערק, וואָס האָט זיך געוואַרפען אין די אַויגען.
 אויך וועט זיך פון דער דאָזיגער וועלטווענדונג אַרויס דורכברעכען אַ
 נייער וועג פאַר דער קונסט — הגם אָט דער צוזאַמען-
 הַטנג קאָן דאָ איצטער ניט ענטוויקעלט ווערן.

נומען ווערען, אונטער דער פרייער קאָנקורענץ, קוים קומען זיי צו דערזעלבער צייט ניט נאָך אָט דער בעדינגונג, דאָס הייסט קוים זיינען זיי ניט מסוגל אַריינצושיטען זייער גאַנצען איינטראַג אָדער אַ טייל דערפון, אויף אַ לענגערער אָדער קירצערער צייט, אין איין מענשענ'ס קעשענע.

כדי אונזער שטאַנדפונקט קלאָר צו מאַכען דורך עטליכע ביי-שפיעלען: יאָהרען לאַנג האָט אונזער בעריהמטער פיזיאָלאָג בור-מייסטער אויפגעווייעזען, אַז אזוי ווי אונזעהליגע סטאַדעס בופעל-אַקסען, וואָס געהען אויף פאַשע אין טעקסאַס און אַנדערע שטאַט-טען פון צענטראַל און דרום-אַמעריקא ביז האַרט צום ברעג ים, ווערען פון די איינגעבאָרענע דערשאַסען פון ספּאָרט ווענען, און דערנאָך לאָזט מען זיי ליעגען ביז זיי ווערען פערפולט, ווייל קיין נער דאָרטען דאַרף זיי ניט, וואָלט געווען די גרינגסטע זאָך זיי צו בענוצען אויף שפייז פאַר דער אייראָפּעאישער בעפעלקערונג, וואָס ווערט גענעהרט אויף בולוועס. און דערמיט וואָס זייער פלייש וואָלט טאַסי אויפ'ן אָרט, וואו זיי ווערען דער'הרג'עט, קאָנצענטרירט געוואָרען אין אַ געדיכטען עקסטראַקט, וואָס קאָן צונויפגע-דריקט ווערען אזוי, אַז עס זאָל פערנעהמען נאָר ווייניג פלאַץ, און דאָך זאָל עס קאָנסערווירען אין זיך די פולע נאַהרונגס-קראַפט, וואָלט די הוצאה, וואָס דאַרף קאָסטען צו טראַנספּאָרטירען די געוואַלטיגס-טע קוואַנטיטעטען, געווען אזא קליינע, אַז עס קאָן נאָר ניט הייסען קיין הוצאַה.

אָדער, שוין מעהר ווי 100 יאָהר ווי דער וועלט-אַרומפאָהרער קוק האָט ערקלערט, אַז דער, וואָס האָט פערפלאַנצט איין ברויט-בוים, האָט געטהאָן אזוי פיעל, אויב ניט מעהר, פאַר דער מענש-הייט ווי אַן אייראָפּעאישער אַרבייטער, וואָס מאַטערט זיך אָב זיין גאַנצען לעבען. וואָלט מען אויך געקאָנט, פונקט אויף אזא'ן אופן, אויסאַרבייטען דעם נאַהרונגס-אינהאַלט פון די ברויט-פרוכט, אויף די סאָסיעטעה אינזלען,* אין אזא קאָנצענטרירטער פאָרם, אַז עס זאָל פערנעהמען אַ מינימום פלאַץ. בעת דער קרי-מער מלחמה, האָט מען זיך פאָלקאָם איבערצייגט אין דער מעג-

* קליינע אינזלען, וואָס ליעגען אין דרום זייט פון פאַסיפישען אַקעאַן און געהערען צו פראַנקרייך. א. א. ר.

ליכקייט פון אזעלכע שפייז-קאָנדענסירונגען, וואָס מען האָט דאָ-
מאָלס אויסגעפיהרט פאר די אַרמעען.* אונזער פערשראָכט
און פּערהונגערט פּאַל ק, די שלעזישע וועבער,
די זאַקסישע מינען-אַרבייטער, דער רהיינישער פאַבריק-
פּראָלעטאַריע, וואָס גאַנץ אָפּט קאָנען זיי זיך קוים דערקוואַפּען צו
אַזאַ מאַכל ווי בולוועס, וואָס מאַכט אַ תּל פּון זייער געזונד, וואָלטען
שוין געהאַט ברויט און פלייש כמעט בחנם!

אַבער ווי אזוי זאָל דאָס נאָר היינט אפילו נאָר מעגליך
זיין? וועלכער קאַפיטאַליסט זאָל דאָס אויסלעגען די גרויסע
הוצאות אויף אזעלכע עקספּעדיציעס און עקספּערימענטען, ווי
שטאַרק געראַטען זיי זאָלען זיך ניט איינגעבען, בפרט נאָך אַז עס
שטעהט איהם ניט פאַר דאָס מינדסטע, „געשעפטעל“ דערביי, וואָרים
יעמאַלט וואָלטען זיך תּיכּף אַנדערע קאַפיטאַליסטען אָדער אַנדערע
קאַפיטאַליסטישע געזעלשאַפטען: ווייך אַ לאָז געטהאָן אויף דעם דאָ-
זינען פּראָדוקציאָנס-צווייג, און וואָלטען דורך דער פּרייער קאָנקור-
רענץ פון דעם ערשטען אונטערנעהמער, וועלכער האָט גוכר געווען
די מיה, געפּאַהר, און אַלע שוועריגקייטען פון אַן ערשטען עקספּע-
רימענט, צוגענומען יעדען בענעפיט פון דער אונטערנעהמונג;
וואָלט ער, הייסט עס, געווען געאַרבייט נאָר לטובת זיינע נאָכפּאַל-
נער?

קאַפיטאַלען לאָזען זיך ניט אַרויסגעבען אויף אַזאַ מין ראָליע;
און אזעלכעס, אויף וואָס אַ יחיד קאָן ניט, לפחות אויף אַ צייט
לאַנג, אַרויפלעגען זיין מאָנאָפּל, מוז דערפאַר, איבערהויפּט אויב
עס איז נאָך פּערבונדען מיט גרעסערע הוצאות, בלייבען ניט-אונ-
טערנומען.

די ביישפּיעלען, וואָס זיינען דאָ געבראַכט געוואָרען, דאַרפען,
פּערשטעהט זיך, בעטראַכט זוערען נאָר אַלס ביישפּיעלען.
אַבער עס זיינען פאַרהאַן טויזענד אַנדערע ביישפּיעלען פון דעמ-

* אויף דער לאַנדאַנער אינדוסטריע-אויסשטעלונג פון 1862 זיינען
געווען אַררוגוואָיער פּראָבעס פון אַט אַזאַ מין פלייש, וואָס איז קאַנצענ-
טרירט געוואָרען דורך אַ פּראָצעס פון טריקענען; און עס האָט נאָך געהאַט
אַ גאַנץ גוטען טעם דערצו. זעה דאָספּאַר בוכער'ס „ביולדער אַום דער
פּרעמדע“ ט. ז. 178 א. וו.

זעלבען סאָרט. דאָס גאַנצע געביעט פון דער וויסענשאפט און איהר רע פאָרטשריטע וועלען ערשט יעמאָלט אויף אן אמת בעפרוכטען דאָס לעבען פון דער נאַציאָן, ווען דער שטאַאַט וועט, דורך די פראָד-דוקטיווע קאָאָפעראַציעס, דירעקט אַרײַנגעצױגען ווערען אין דער פראָדוקציע.

און — נאָר אָפּטמאָל קאָן מען אויך די טעאָרעטישע ראיות טרייבען צו ווייט ; אזוי אז גראָד דורך זייער צוגעטראַפענער לאָ-נישקייט, זאָל מען נאָך פערמעהרען די פראַקטישע שוועריגקייטען וואָס שטעהען אין וועג, און וואָס זיינען דאָ גענוג אָהן דעם אויך !

ש ו ט

וואָס איך האָב געהאַט צו זאָגען, האָב איך אַרויסגעזאָגט מיט'ן פולען מויל און אויף אַן ערנסטען אופן, און איך וואָרט בעדאַרפט זיין אַ מאַן מיט אַ טעמפּערען חוש פאַר מאַס און פּראָפּאָרציע, ווי די נאַטור האָט מיר געגעבען, אַז איך זאָל נאָך וועלען פּונדאַסניי זיך פּערנעהמען מיט בעלייכטען די ווייטערדיגע שטות'ערייען, וואָס געפינען זיך נאָך אַהן שיעור אין אייער ביכעל.

און צוואָס טאַקי ?

מיר האָבען דערקאַנט וואָס איהר זייט אַזוינס, און וואָס איהר קאַנט. אַיהר זייט — האָט קיין פאַראיבעל ניט אויף מיר פאַר דער עדעלער מליצה, נאָך דעם באמת אָנגעמאַסטענעם מעטאַפּאָר וויל איך ניט אָנווענדען — איהר זייט ווי אַ הירש מיט אַרויס-גענומענע אונגעווייד, און דאָ געבען מיר האַלט מײן הונד אין מויל אייערע אינגעווייד, פון וועלכע עס געהט נאָך אַ פאַרע !

זיך ראַיען ווייטער אין אייך, וואָלט, אַלזאָ, געקאַנט ניט מעהר ווי אַרויסרופען נאָך עקעל און גאַלדקעהרעניש.

הכלל, איך וועל שוין מעהר ניט רעדען פון אייער עולה, נאָר וואָס-דען, איך וויל אייך נאָך בעטען מחילה פאַר דער עולה, וואָס איך בין בעגאַנגען קעגען אייך !

אַט די עולה געהמט זיך דערפון, וואָס איך האָב, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט אין פאַרוואָרט, פאַר קיין אופן, אייך ניט געדקאַנט, ווי עס בעדאַרף צו זיין ; און ערשט אין טאַראַספ, אַז איך האָב דורכגעלייענט אייער קאַטעכיזם, האָב איך אייך דערקאַנט.

ביו יענער צייט, בין איך געווען אינגאַנצען גענאַרט אין אייך. געוואוסט האָב איך אפילו, אַז איהר זייט ניט קיין געלעהר-טער, און נאָך אַ סך וועניגער, אַ מאַן מיט אַ וויסענשאַפטליכער בילדונג, הגם איהר גיט זיך נאָר אויס פאַר אַזעלכען.

אַבער איך האָב אייך פּונדעסטוועגען געהאַלטען דאָך פאַר אַ שטיקעל געבילדעטען מענשען.

אַמת טאַקי, געוואוסט האָב איך, אַז איהר בורטשעט אַרום די

ארבייטער מיט קליינבירגערליכע פאָרשלאַגען, וואָס קאָנען צו נאָר-
נישט ניט בריינגען.

אָבער געמיינט האָב איך, אַז דאָס נעהמט זיך נאָר פון אייער
בעגרענעצטקייט. איך האָב געמיינט, אַז מיט דער דאָזיגער בע-
גרענעצטקייט פאָרט זיך ביי אייך אַ וואָרים סימפאטיע-נעפיהל
פאר די אַרבייטערקלאַסען. איך האָב נאָך ניט געוואוסט — וואָרים
אייער קאטעכיום האָב איך דאָך נאָך ניט געלייענט! — אַז נאָר
אַלס אַ געצייג פון דער בורזשואַזיע בעאַרבייט איהר די דאָזיגע
לטובת דער בורזשואַזיע און דעם קאפיטאַל!

דאָס ערקלערט די אַנשטענדיגע בעהאַנדלונג, וואָס איך האָב
אייך נאָך געהאַט צוגעטיילט אין מיין „אַנטוואָרטשרייבען“. דאָס
ערקלערט די וואָרימע אַנערקענונג, וואָס איך האָב נאָך דאַרטען
אויסגעדריקט פאַר אייער נוטען ווילען, אַפילו ווען איך האָב שוין
אַרויסגעשטעלט די קלאַגעדיגע נישטיגקייט פון אייערע פאָרשלאַגען.
און אַפילו שוין בשעת די גאַנצע כאַפטע בלעטער אייערע האָט
זיך אַ לאַז געטהאָן אויף כיר, נאָכדעם ווי מיין „אַנטוואָרטשרייבען“
איז אַרויס, און הונדערט זומפּיגע רינשטאַקען האָבען אויסגעגאָ-
סען אויף מיר יעדען טאָג און מאַנאַטען לאַנג שקרים, וואָס מען
האַט נאָך אַזוינס ניט געהערט, פעלשונגען און געמיינקייטען, האָב
אייך נאָך אַלץ לחלוטין ניט געביטען די דאָזיגע האַלטונג מיינע אַנט-
קעגען אייך!

בעאיינפלוסט פון אַ געוויסען איבערטריעבענעם לפנים משורת
הדין געפיהל, האָב איך גערעכענט: מען מוז מבחינ זיין צווישען
דער פאַרטיי און דעם פּי הרע.

אייך האָב אודאי געזעהן, אַז ביי אייך איז געווען כשר
וישר צו לאַזען אייער פאַרטיי טהאָן וואָס זי וויל, און פון איהר
יעדען עם האַרצישען גאַנג, פון אַלע שקרים איהרע, צו ציהען אַזוי
פיעל נוצען, וויפיעל עם איז נאָר געווען מעגליך.

אָבער איך האָב אייך ניט געהאַלטען פאַר אַזוי אונגוויסענד און
אַזוי נישטלייטיש, אַז איהר זאָלט אַליין דירעקט זיך בע-
טייליגען אין דעם. איך האָב זיך פאַרגעשטעלט אַז אַט די
שעהנע מלאַכה פון בעווייזען זאָבען דורך עם האַרצות און שקרים
האַט איהר איבערגעלאָזען צו אייער פאַרטיי.
ווי געזאָגט, דעם „קאטעכיומוס“ האָב איך נאָך ניט געקאָנט.

נו, איז דער ערשטער גרויסער טרומף־קארט, מיט וועלכען אייער פארטיי האָט מיך געוואָלט טויט מאַכען, געווען די טענה אז איך וויל „אויפלעבען לואי בלאַהנ'ס* נאַציאָנאַלע שעפּער פון יאָהר 1848“. פון אלע אייערע פארטיי'ס בלעטער האָט דאָמאַלס טאַג־טעגליך אָבגעקלונגען אַט דער טריאומפירענדער־פּאַרוואָרף אַנט־קעגען מיר ! איך האָב אָנגעכאַפּט די „פּאָלקס־צייטונג“, וואָס איז געריטען אויף פאַראַויס פאַר אַלעמען אויף דעם פאַראַד־בערד, און, דורך אַן אַרטיקל פון 24טען אַפּריל 1863, וואָס איך האָב געלאָזען אָבדרוקען אין דער „דויטשען אַלגעמיינען צייטונג“, האָב איך זי צוגענאָגעלט צום שאַנד־קלאַץ פון איהר אונטערנעיהייט.

אַבער אזוי ווי אין די בעריכטען פון די צייטונגען איבער אייער רע רעפּעראַטען האָב איך ניט געזעהען, אז איהר גופאָ זאָלט זיך האָבען געמאַכט שולדיג אין אז גראַנדיעזער אונטערנעיהייט, האָב איך עס, אויס יענעם איבערטרובענעם געפיהל פון גערעכטיגקייט, געהאַלטען פאַר אַ חוב [פון מיין זייט] דאָס צו דער געזען אַזוי זיכער.

אין מיין פראַנקפורטער רעדע, בשעת עס איז מיר אויסגעקוק מען צו רעדען מכה דעם דאָזיגען פונקט, האָב איך דערפאַר בפירוש ערקלערט ** : „הערר שולצע האָט דאָס ניט געזאָגט ; ער האָט

“ לואי בלאַהן (1811—1886) איז געווען איינער פון די הויפט־פיר גורען אין דער צייט פון די 1848 אונטרוהען אין פראַנקרייך. אַלס פובליק ציסט מיט אַ ברייאַנטענעם סטיל איז ער באַדד געוואָרען בעליעכט בוי די מאַסען און האָט געשפיעלט אַ גרויסע ראַליע אין דער פראַנצויזיאַרישער רעגירונג פון 1848. דער פלאַן צו אַרגאַניזירען וואָר־שמאַטען אונטער דער דירעקטער קאָנטראָל פון דער רעגירע רונג, וואו אַלע זאָלען קריגען אַרבייט, האָט געזאָלט שטאַמען פון איהם ; און דערפאַר ווען עס האָט שפּעטער, צוליב דער שלעכטער אַרגאַניזאַציע פון די נאַציאָנאַלע שעפּער („אַטעליעח נאַסיאָנאַל“), אויסגעבראַכען די 1848 טרייד, איז ער אויסגעוויזען געוואָרען פון לאַנד, און איז געווען 20 יאָהר נעידנד, חגם ער האָט געהאַלטען אין איין פראַטעסטירען, אז ניט נאָר איז ער ניט געווען דער אינציאָטאַר פון דעם פלאַן, נאָר אז גראַד זיינע שונאים האָבען אויסגעפיהרט דעם גאַנצען פראַעקט, ניט מיט זיין הסכמה.

אַלס קעמפּפער פאַר דעמאָקראַטיע און פערשפרייטער פון סאַציאַליזם, האָט בלאַהן אויסגעיאַבט אַ געוואַלטיגען אוינפלוס אין פראַנקרייך. א. א. ר. ** אַרבייטערלעזעכוד ז. 48.

נערעדט וועגען די סובווענציאָנירטע קאָאָפּעראַציעס, וואָס האָבען זיך אָרגאַניזירט אין פאַרזי, ערשט נאָך דעם אונטערנאַנג פון די נאַציאָנאַלע שעפּער א. א. וו."

אין אייער קאָמעכזום געפין איך איצט, נראָד פאַרקערט, אז איהר האָט דאָס דוקא געזאָגט. זיך ציעלענדיג נעגען מיר, זאָגט איהר דאָרטען ז. 82 : „מיר וועלען דאָ בעזונדערס דער-מאָהנען די פאַרשלאָגען פון לואיבלאז און די נאַציאָנאַל-לעשעפּער פון 1848 אין פראַנקרייך. נאָך דעם נאָך, זאָל די רעגירונג, כדי צו בעזייטיגען די רואנירענדע קאָנ-קורענז און די שעדליכע אויבערמאַכט פון פרויאַטען קאַפיטאַל, ביסלעכווייז אַרײַננעהמען צו זיך אין רשות אַלע אַינדוסטרי-עלעאָנטערנעהמונגען און זיי אָנפיהרען אויפ'ן קהל'שען חשבון, א. א. וו., א. א. וו."*

איהר האָט זיך, אַלזאָ, פערשולדיגט מיט דערזעלבער אַנוויסענהייט, ווי דער הערר בערנשטיין,** דער רעאַקטאָר פון דער

עם איז אַ טעות פון קאַסאַל צו דענקען, אז שולצע האָט איהם אין זינען געהאַט אין יענער שטעלע וואָס ווערט דאָ ציטירט, זאָגט ער. בערנשטיין (1893 אויסגאַבע). שולצע האָט גלאַט פאַלעמיזירט אָנט קעגען אַזעלכע פלענער, אין אַלגעמיין, אז די רעגירונג זאָל איבערנעה-מען פרויאַטע אינדוסטריען אין איהרע הענד. ער געהט אַפילו ניט אַרײַן אין די פרטים פון די פלענער, כדי זיי צו קריטיקירען, נאָר בער-נוגענט זיך מיט סתם בעמערקונגען. „מיט לאַסאַל'ען פערנעהמט ער זיך ערשט אין זעקסטען רעפּעראַט. דער פיערטער רעפּעראַט, וואו די אויבערדיגע שטעלע געפינט זיך, איז געהאַלטען געוואָרען דעם 18טען מערץ, נאָך אידער דאָס „אַפּענע אַנטוואָרטשרייבען" איז ערשינען אין און בוך-אַנדערל" (ז. 241) א. א. ר.

** אז קאַסאַל איז שוין יאָ אַזוי לגמרי מבטל, אויף זיין געווענהיי-ליכען גוזמא'דיגען שטייגער, דעם דאַמאָלס בעריהמטען אהרן בערנ-שטיין, איז מעהר ניט ווי א יושר דאָ מוסרף צו זיין, אז ניט נאָר איז בערנשטיינ'ס בריליאַנטענער פובליציסטישער סטיל פערעהרט געוואָרען פון מיניסטאַרען אַזוי ווי פון פראַסטען פאַלק, ניט נאָר זיינען זיינע צוויי ראַמאַנען, „פיוגעלע דער מגיד" און „מענדעל גבור" איבערזעצט געוואָרען אין עטליכע שפראַכען (ניט קוקענדיג אויף דער גרויסער צאָהל פראַצען און אויסדריקע אין פשוט'ען פאַלקסטימליכען אידוש), נאָר ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ סעריע פאַפולעררוויסענשאַפּטליכע ווערק אין

„פאלקס־צייטונג“. אָבער מיט אײַך איז נאָך די מעשה אַ סך ערגער !

מילא, הערר בערנשטיין האָט זיך נאָך פּאַרט ווײַעס־אײַז געדינט ענטשולדיגען אויפ'ן סכך פון זיין ארציעם הארצות, ווי עס פאסט זיך פאר א צייטונגס־רעדאקטאָר.

אָבער [וואָס איז נוגע אייך], האָט שוין, בעת איהר האָט געגעבען דרוקען אייער קאמעכיום, לאנג געהאט ערשיענען יענער ארטיקעל מיינער, וואָס האָט אויפגעוויעזען, ווי אזוי עס איז אויף אן אמת צוגעגאנגען מיט יענע שעפער. וואָרדים די דאטע אויפ'ן ארטיקעל איז פון 24טען אַפּריל 1860, און אי ער פּאַר רעדע טראַגט די דאטע „בערלין, מאי 1863“.

איהר האָט שוין געמוזט, אַלואַ, וויסען פון יענעם ארטיקעל. זאָל מען אדרבאָ זאָגען וואָס פאר אַ קופערנעם שטערן — אָדער גיכער, וואָרדים דער אויסדרוק איז אַ צו ערעלער — וואָס פאר אַ קליינבירגערליכע און פּאַלשע נשמה, וואָס קומט אַלץ נאָר אַרויס אויפ'ן „געשעפטס־פּערדיענסט“, מען דאַרף האָבען, אויף איבער צו'חור'ען נאָך יענע בעהויפטונג שוין נאָכרעם, ווי יענער ארטיקעל איז ערשיענען, וואָס איך שטעל טאקי, דערפאר, צו, ביים סוף, אַלס אָנהאַנג ! A

אַט דאָס איז מיין ערשטע ענטשולדיגונג ! איצט, צו מיין צווייטער !

21 טייל (איבערזעצט אין העברעאיש), און האָט געמאַכט אַ פּאַר וויכטיגע ערפינדונגען.

אַלס אַ בקי אין תלמוד, אָדער ווי לאַסאל וואַרפט איהם אויף אין איינעם פון זיינע ארטיקלען „געלעהרטער תלמודיסט“ און ביבעל־פּאַר שער, האָט ער געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראַליע אין דעם דייטשען יודענטום, און איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער רעפּאָרט בעוועגונג. זיין קלאַרער סטיל אין העברעאיש איז געריהמט געוואָרען פון ניט איין גרויסען העברעאישען שריפטשטעלער.

ווען מען דערוויסט זיך נאָך, אַז בערנשטיין מיט זיין אַלזויטיגער גאונות איז געווען אַן אומאַדיאַקט, איז פשוט נשתומם צו ווערען זען הענדג אויף ווי ווייט פּאַלעמיק קען פּערפיהרען אַ געגנער אין זיין שטעלונג צו אַ מאַן פון זיין גלייכען.

בערנשטיינ'ס זוהן, יוליוס בערנשטיין, איז איינער פון די גרעס־טע פיזיאָלאָגען פון אונזער צייט, און זיין אייניקעל פעליקס איז פּאַר־פּעסאַר פון מאַטעמאַטיק אין געמיינען. א. א. ר.

אין מיין „אנטוואָרט־שרייבען: האָב איך ענטוויקעלט דאָס „אייזערנע אַרבייטס־לויין געזעץ“, און דאָר־טען האָב איך געזאָגט (ז. 16): „עס איז ניט באַרהאַן, ווי איך האָב אייך שוין געגעבען צו מערקען, טאַקי אין דער ליבעראַלער שולע גופאָ, קיין איין בעוואוסטער פּאָליטישער עקאָנאָם, וואָס זאָל דאָס לייקענעם. אַדאַם סמיטה ווי סיי, ריקאַרדאָ ווי מאַלטהוס, באַסטיאַ ווי דזשאָן סטיוואַרט מיל * אַנערקענען דאָס אַלע אין איין קול. אין דעם־אָ קומען זיך צונויף אַלע וויסענשאַפֿט־מענער.

אַן אויכעשרייבליכער געשריי פון גרימצאָרן האָט זיך אַרויס־געשפּאַרט פון די געדערם פון דער בורזשואַזיע: סטייטש, איך האָב אַרויסגעגעבען אַט די סודות פון צערעס** צום פּאָל ק!

איצט האָט מען זיך געדאַרפט נעהמען הצופ'יש לייקענען! דער מאַקס ווירטה איז עס געווען פאַר אַלעמען, וועמען זיינע באַלעבאַטיס האָבען איבערגעגעבען די דאָזיגע שליחות. ער איז אַרויסגעשפרונגען, און אין אַרטיקלען וואָס האָבען אָבגעקלונגען פון דער „רהיינישער צייטונג“ אין דיסעלראַרף ביז צו דער „בערלינער רעפּאָרם און צו דער „זיד דויטשע צייטונג“ אין פּראַנקפורט, און אויך איבער ווירטעמבערג, באַיערן און באַדען, האָט ער ערקלערט מיט די גרויסאַרטיגסטע דרעהלעך און צודרעהענישען יענס געזעץ פאַר אַ „פּוילען ריקאַרדאָ'שען געזעץ“, מחמת, ווי ער וויל האָב־בען, ווערט דער אַרבייטס־לויין בעשטימט דורך דער „בליהונג פון דער אינדוסטריע אין שייכות צום נאַציאָנאַלען קאַפיטאַל“.

אַזוי ווייט, אַנב, איז עס שוין געקומען מיט די בעצאָהלטע שרייבער פון דער בורזשואַזיע עקאָנאָמיע אין דער צייט פון די עפּיאָנען, בזמן באַסטיאַ, אַז זיי בעהאַנדלען אַזוי פון־אויבער־אַראָב דעם גרעסטען מייסטער פון דער בורזשואַזיע עקאָנאָמיע, ריקאַרדאָ'ן, דערפאַר, וואָס ער איז זיי געוואָרען ענג צוליבע

* איינער פון די אָנגעזעהענסטע ענגלישע דענקער פון 19טען יאָהר הונדערט, און בעריהמט אי אַלס פּאָליטישער עקאָנאָם אי אַלס דער בער־גרינדער פון דער אוטויליטאַריסטישער דעהע אין מאַראַל־פּראַגען. א. א. ר. ** אַ רוימישע און גריכישע געמיין (דעמעטער), וואָס איז געווען ממונה איבער אַגריקולטור, און מיט וועמעס נאָמען עס זיינען פּער־בונדען אַ סך לעגענדעס אין דער פּאַרצייטיגער מיטאַלאָגיע. א. א. ר.

דער אָפּענהערציגקייט, מיט וועלכער ער דריקט אויס זיינע וויסענ-
שאַפּטליכע רעזולטאַטען.

די פּערוואַנדערונג, וואָס איך האָב דורכגעלעבט, בעת איך
האָב געזעהן ווי יענעם געזעץ, וואָס איז איינשטימיג אַנערקענט גע-
וואָרען פּון אַלע אויטאָריטעטען פּון דער ליבעראַלער עקאָנאָמיע,
ווערט נאָר איצט מיט אַמאָל פּונקט אזוי איינשטימיג אָבערליקענט
— האָט נאָר צו זיך קיין גלייכען ניט!

איך האָב דוקא דערפאַר אוועקגעשטעלט, אין מיין „אַנטוואָרט-
שרייבען“ די גאַנצע ענטוויקלונג [פּון מיין שיטה] אויף אַט דעם
פּונקט, ווייל עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען גאַנץ אַבסאָלוט אונ-
מעגליך, אַז מען זאָל זיין מסופּק גראַד אין דעם אַז איין פּונקט, ביי
וועלכען עס הערשט, ווי ביי קיין אַנדערן ניט, די זעלבע ענ-
טע איינשטימיגקייט אין דער וויסענשאַפט פּון דער ליי-
בעראַלער עקאָנאָמיע.

איך האָב נאָך ווייט ניט געהאַט גענוג אָבערשאַצט די
פּאַלשקייט און, בעזונדערס, די אונפּערגלייכליכע אונפּערשעהמט-
קייט פּון דער בורזשואַזיע.

אין מיין פּראַנקפורטער רעדע האָב איך אויסגעטיילט גערעכט-
טיגקייט.

קודם כל, האָב איך אויפגעוויזען (אַרבייטער לעזעבוך ז. 5 און
6), אַז יענע בעהויפטונג, וואָס הערר מאַקס ווירטה און זיינע קאָ-
לעגען האָבען מיר אַנטקעגענגעשטעלט, היינט, אַז דער אַרבייטס-לוין
ווערט רעגולירט דורך דער „בליהונג פּון דער אינדוסטריע אין
שייכות צום נאַציאָנאַלען קאַפיטאַל“, אָדער, זאָגען מיר, דורך דער
פּערהעלטניס צווישען דער נאַכפּראַגע און אַ נבאָט, מינען
אַקוראַט דאָס זעלבע, ווי דאָס געזעץ, וואָס איך האָב ענט-
וויקעלט, מעהר ניט וואָס דאָס ערשטע איז פּערוויקעלט אין פּער-
שטעלטע און פּערפיהרערישע פּראַגען וואָס זיינען דעם אַרבייטער
ניט פּערשטענדליך — און פּון דאַנסטמאָל אָן, האָט שוין אַפילו
הערר מאַקס ווירטה גופּאָ ניט געקאָנט מעהר אָבענטפּערן אויף אַט
דעם אויפווייז.

איך האָב ווייטער אויפגעוויזען אויפ'ן זעלביגען אָרט (אַר-
בייטערלעזעבוך ז. 7—18) דורך אַ רייהע ציטאַטען, אַז אַלע אוי-
טאָריטעטען, נאָכמעהר, ניט נאָר די אויטאָריטעטען, נאָר טאַקי

הערר מאַקס ווירטה גופאָ האָט אַלעמאָל אָפּען אַנערקענט דאָס דאָזיגע געזעץ.

בעת איך האָב דעם העררן ווירטה און זיינע קאָלעגען גע- טהאָן זייער רעכט, האָב איך אַלץ געמיינט, אז איך מוז דוקא האַנדל- לען ל פ נ י ם מ ש ו ר ת ה ד י ן !

אין די צייטונגס־בעריכטען פון אייערע רעפּעראַטען האָב איך ניט געהאַט געלייענט, אז איהר אַ ל י י ן האָט געהאַט די חוצפה דאָס געזעץ צו לייקענען. איך האָב נאָך געהאַט די מיינונג איבער אייך, אז איהר וועט בעסער וועלען איבערלאָזען אזא שמוציגע אויפגאַבע פאַר אייערע יוצר משרתים אויסצופיהרען.

איך האָב עס דערפאַר געהאַלטען פאַר אַ חוב צו דערגעהן דאָס אויף זיכער.

דאָס דאָזיגע געזעץ צו ל י י ק ע נ ע ן — האָב איך געזאָגט אין מיין פּראַנקפורטער רעדע (אַרבייטער לעזעבוך ז. 32) — דערצו האָט הערר שולצע־דעליטש נ י ט די נויטיגע פאַרציע שקר. דאָס האָט ער נ י ט געטהאָן. אַזעלכעס קאָן זיך נאָר פּערגינען הערר מאַקס ווירטה, א. א. וו., א. א. וו.

איך האָב ווייטער געהאַט אַ גרויסען טעות, הערר שולצע, ווי איך ווער געוואָהר פֿון אייער קאַטעכיוּם. איהר לייקענט דאָרטען אָב ל ח ל ו ט י ן דאָס דאָזיגע געזעץ, און איהר טהוט עס נאָך אויף אַ זעהר האַרבען אופן !

איידער איך נעהם בעטראַכטען די ווערטער, אין וועלכע איהר פאַסט איין די דאָזיגע הכחשה, לאָזט מיך פריהער מאַכען נאָך איין בעמערקונג.

עס האַנדעלט זיך דאָ ניט מעהר מכח דעם, אז איך זאָל דעם אמת פון אָט דעם געזעץ בעווייזען, אייך אויף להכעיס. דאָס האָב איך געטהאָן אין מיין „אַרבייטער לעזעבוך“; און אַ־חויז דעם, אויבען נאָכאַמאָל, אין אַ סיסטעמאַטישען צוזאַמענהאַנג און אויף אַ סיסטעמאַטישען אופן.

דאָ וויל איך אייך נאָר בריינגען אַנאַנדער ראַיה לדבר, דהיינו, אז א י י ן אַ ל י י ן א י ז ב ע ק אַ נ י ט דער אמת פון אָט יענעם גע- זעץ, וואָס איהר לייקענט

אָט די ראַיה ליעגט פּערבאָרגען אין אַ זאָץ פון אייער קאַטע- כיוּם (ז. 97). „פון דאַנען איז געדרונגען — זאָגט איהר דאָרטען

— אז אן דעם פערגרעסערטען וואוקס פון די קאפיטאלען הענגט אָב די פערגרעסערטע בעשעפטיגונג און בעסערע שכירות פאר די אַרבייטער, און סײַ דען עס טרעפט זיך אז די אַרבייטער פער-
מעהרען זיך אין אַ נאָך גרעסערער פראָ-
פאָרציע ווי דאָס קאפיטאל, שטייגט, אלס רעזולטאט, דער לוינ
און די בעשעפטיגונג.

דוקא אזוי? „סײַ דען“! סײַדען די צאָהל אַרבייטער פער-
גרעסערט זיך ניט אין נאָך אַ העכערער פראָפאָרציע, שטייגט
יעכאַלט דער לוינ. ווי איו, אָבער, דער דין, אז די צאָהל אַרביי-
טער פערגרעסערט זיך יאָ אין אַ נאָך העכערער פראָפאָרציע, שטייגט
שוין ניט דער אַרבייטס-לוינ, אָדער, טאָמער איו ער געשטיעגען
אויף אַ ווילע, פאלט ער צוריק.

דער גאנצער קוועטש ליעגט דאָ בכן אין דעם, אז מען זאָל
וויסען, צי יענער „סײַ דען“ קומט פאָר, צי ניט; ד. ה. צי
ביים שטייגען פון קאפיטאל און פון לוינ, וואַקסט, ניט די צאָהל אַר-
בייטער אויף אַ נאָך העכערען גראַד, ד. ה. אויף אזאָן אופן, אז
דער אַרבייטס-לוינ מוז ווייטער פאלען פונקט אזוי ניעדריג, אויב
ניט נאָך ניעדריגער.

באַר ווי עס איז אַרויס מײן „אַנטוואָרטשרייבען“, האָט מען
צוגערעדט פראָפּעסאָר ראָו* אין היידעלבערג אַרויסצוטערעטען גע-
גען מײן אַרבייטס-לוינ געזעץ. מען האָט געפיהלט, אז מיט די
הערען שולצע, פאָכער, ווירטה און מיקאַעליס וועט מען דאָך ווייט
ניט קאָנען איינפאָהרען; האָט מען געוואָלט האָבען עפעס אַ פראָד-
פעסאָרישע פאָד-אויטאָריטעט אום אוועקצושטעלען אַנטקעגען מיר.
הערר פראָפּעסאָר ראָו האָט זיך טאַקי ענטשלאָסען, דורך אַן
ערקלערונג אין דער „זידדויטשער“ און „פאָסישער צייטונג“,
משמע וות מיר אָבצורווענדען. ער האָט עס געמאָגן אַקוראַט מיט
דעמועלבען „סײַ דען“. מײן אַרבייטס-לוינ געזעץ איז ניט אמת,
סײַ דען „עס קומט פאָר אַ צו שטאַרקע פערגעסערונג אין דער
בעפעלקערונג“.

* איינער פון די ראדיקאַלסטע פערטרעטער פון דער ליבעראַלער
עקאָנאָמיע. זײן אינפלוס האָט זיך דאָן שטאַרק געפיהלט אין אַפיציעלע
קרייזען. א. א. ר.

קומט דאָס אָבער פאַר אָדער ניט ?

אויף דעם, האָב איך דעם הערר פּראָפּעסאָר ראָ געענטפּערט אין דער „פּאָסישער צייטונג“ פון 10טען מאי 1863, מיט אַ תּשובּה, וואָס איך שטעל דאָ צו, ביים סוף, אַלס אָנהאַנג B.

דאָרטען האָב איך דעם פּראָפּעסאָר געוויזען פון זיינע אייִגענע ווערק, אַז יענע פּערגרעסערונג פון דער צאָהל אַרבייטער קומט דוקאָ פאַר, און וואָרום עס איז אזוי; און אַז נאָך יענער „סיידען“ בעווייזט ווי געזונט ער ווייס אַליין, אַז דאָס געזעץ, וואָס ער בעקעמפּט כּלומרשט מיט פּערפּיהרערישע דרעהדלעך, איז אמת. איך האָב איהם אויך געצייגט ווי קנאַפּוואָס „ע ה ר ל י ך ע ס א י ז, און ווי ווינציג כבוד עם פּערדיענט“ אַזאַ מין פּאַלקס־פּערפּיהרונג מיט דער הילף פון דרעהדלעך, און ווי ער דאַרף „רויט ווערען“ פאַר בושה פון זיין ערקלערונג.

פּראָפּעסאָר ראָ האָט ניט פרובירט, אפילו מיט קיין איין וואָרט ניט, מיר אָבצוענטפּערן, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס צו לייעב די שאַרפע מוסר־ווערטער וואָלט ער זיך נאָר ניט געקאַנט בענגען אָהן אַ תּשובּה, טאָמער וואָלט פאַר איהם נאָר געווען אַ וועג ווי אזוי אָבצוענטפּערן.

מיט דער לעקציע, וואָס ער האָט בעקומען, האָט ער זיך רוהיג צוריקגעצויגען פון קאַמף.

מילאָ, פּראָפּעסאָר ראָ האָט כאַטש וועניגסטענס אַ געווייִסען ען, וואו מען קאָן אָנקלאַפּען, וואָס מען קאָן טרעפּען. וואו קלאַפט מען אָן ביי אייך ?

אין דעם אַרטיקעל געגען פּראָפּעסאָר ראָ וואָס איך האָב טאַקִי דערפאַר דאָ צוגעשטעלט אַלס אַן אָנהאַנג, איז שוין אייך אויך פאַר איין וועג, בעוויזען, אַז דורך יענעם „סיידען“ אין דעם ציטירטען זאַץ האָט איהר אַרויסגעגעבען ווי פּאַלקאָם בעקאַנט דאָס דאָר זינע געזעץ איז אייך. יעדערער וואָס בעהויפטעט, אַז דער אַר־בייטס־לויזן שטייגט דורך דער פּערמעהרונג פון קאַפיטאַל און האַלט אָן אזוי, סיידען די פּערמעהרונג פון די אַרבייטער איז נאָך אַ גרעסערע, ווייס און ווייזט, אַז ער ווייס — אַז עס קאָן ניט שטייגען אויף אַ דויערנדער צייט, נאָר, לויט די בעוונדערע פעלע, איז אָדער עס שטייגט אינגאַנצען ניט, אָדער אויב שוין יאָ, פּאַלט עס באַלד וויעדער ווינציגסטענס פּונקט אזוי ניעדריג, ווי פּריהער

(אויב ניט נאך ניעדריגער, ווי עס טרעפט אַפּטמאַל), מחמת די פּער-
מעהרונג פּון קאָפיטאַל רופּט אַרויס אַ נאָך גרעסערע פּערמעהרונג
פּון אַרבייטער.

ער וווייס דאָס, וואָרים דאָרטען וואו די עקאָנאָמען בעהאַנד-
לען איינע פּון די פּראָגען, בעהאַנדלען זיי אויך די צווייטע;
און יענער „בירדען“ ווייזט דוקא אָן אויפ'ן פּאַקט, אז ביי דע
פּראָגען זיינען איהם בעקאַנט.

איצט אז מיר האָבען זיך שוין אַפּריהער איבערצייגט, אז איהר
אַליין וווייסט, ווי אמת עס איז דאָס געזעץ וואָס איהר ליי-
קענט אָב פאַר די אַרבייטער מיט אזא געוויסענלאָזיגקייט, וואָס
האַט צו זיך קיין גלייכען ניט, וועלען מיר נאָך בעטראַכטען די בע-
שטימטע פּאַרמע, אין וועלכער איהר לאָזט אָט די הכחשה אַרויס-
קומען.

זיך אַבשטעלענדיג אויף מוין „אַנטוואָרטשרייבען“, זאָגט איהר
אין אייער „קאָמעכיומוס“, ז. 150: „נאָך דעם נאָך, זאָל, אונטער
די היינטיגע אומשטענדען, „דער דורכשניטליכער אַרבייטס-לוין
דוקא בלייבען שטענדיג רעדוצירט אויף די נויטיגע לעבענס-מיטעל
וואָס פּאַרדערן זיך, לויט דער אָנגענומענער געוואוינהייט ביים פּאַלק,
אויף אָנצוהאַלטען די עקזיסטענץ און קיום הכין“.

„אז דאָס דאָזיגע געזעץ איז דורכאויס ניט אמת, פיהלט
איהר אַליין אַלס מענשען, וועלכע זיינען אַרומגערינגעלט פּון די-
פּערהעלטיסע, אזוי גיך נאָר ווי איהר קוקט זיך אַרום אין אייערע
אייגענע רייהען; און מען דאַרף טאַק אַרבעטן נאָר די חוצפה,
און דאָס גאַנצע האַלב-וויסען פּון הערר לאַ-
סאַל, אום אייך צו וועלען איינשמועסען אַזעלכעס, און דער
ביי נאָך בעהויפטען אז אַלע אויטאָריטעטען אין דער פּאַליטישער
עקאָנאָמיע שטעהען אויף זיין זייט.“*

* וואָס איז שוין די „אויטאָריטעטען“, האָב איך, אַחוץ ריקאַרדאָן
זעה אויבען ז. 95, אַנמ. ז), נאָך ציטירט אין מוין „אַרבייטערלעזענדן“
די שטעלען פּון אַדאַם סמיטה, זש. ב. סיי, דושאַן סטיוואַרט מיל, פּראָפּער
סאַר צאַקאַריע, און אַלע זאָגען זיי בוכשטעבליך דאָס זעלבע.
נאָך אַ סעריע, וויעדער (טוק, מאַלטהוס, סיסמאָנדי, א. א. וו.), האָב
אויך ציטירט אין מוין „אינדירעקטע שטוייער“, און די צאָהל וואָלט
נאָך געקאָנט גאַנץ גרינג פּערשאַפּעלט און פּערדרייפּאַכט ווערען. אָבער

א י ו ן „פאלש“ האָב איך פאָרט געמאַכט לויט הערר מאַקס ווירטהאָ איך האָב אין דער פריהער־צימיטרער שמעלע פון מיין „אַנמוואַרטשרייבען“, וואו איך רייד פון דער איינשטימיגקייט, מיט וועלכער דאָס דאָזיגע לוינדגעזעץ איז אַנערקענט געוואָרען פון די עקאָנאָמען, איך דערמאָהנט ב א ט י א ׳ ן אַלס אַזעלכען וואָס אַנערקענט עס. און מוז שוין הערר מאַקס ווירטהאָ מודה זיין, אַז די אַלע איבריגע אויטאָריטעטען האָבען עס געטהאָן, האָט עס דאָך, אָבער, באַסמיאַ, דער גרויסער באַסמיאַ, דער אבן טוב באַסמיאַ, קיינמאָל נישט געטהאָן !

באַסמיאַ איז קיינמאָל נישט געווען אַזאַ חצוף און שומה, אַז ער זאָל אַזעלכע זאָכען אויספלוידערן ! מיניט הערר ווירטהאָ אין אַן אַרטיקל פון זיין „אַרבייטגעבער“, בעשולדיגט מיר, דעריבער, הערר ווירטהאָ אין אַ פאלש: סטייטש, איך האָב זיך בעצויגען, מיט אַן אונפערשעהמטקייט, וואָס האָט צו זיך קיין גרויכען נישט, אויף באַסמיאַ׳ן, כדי צו שמעלען אויף מיין זייט „א נ י ד אַ ז א ג ר ו י ס ע ן נ אַ מ ע ן ו ו י ב א ס ט י א ׳ ן ס“ — איך האָב דעם „גרויסען באַסמיאַ“ אין דעם איצטיגען ווערק שוין אַזוי כדבעי צונוטען אין זיין נישטיגקייט, אַז באַסמיאַ׳ס הנחות אָדער הכחשות קאָנען מיר, פערשמעהט זיך, נאָר נישט אַנהויבען אַארען.

נאָר פונדעסטוועגען, הערר שולצע, אַט דאָ האָט איהר די שמעלע פון באַסמיאַ׳ן, וואס איך האָב געהאַט אין זינען, ווען איך האָב בעד הויפטעט, אַז שוין באַסמיאַ גופאַ, אַט דער כ ז ב ׳ ד י ג ס ט ע ר עקאָנאָמישער שריפטשמעלער פ א ר א י י ד, האָט יענעם געזעץ נישט געליקענט. מאַכענדיג אַ סך־הכל פון די מענות, וואָס מען בריינגט־פאָר אַנטקעגען דער פרייער קאָנקורענץ, ד ע ר מ א א ה נ ט באַסמיאַ יענעם אַרבייטס־לויין געזעץ און ש א צ מ ע ס א ב מיט אַט די ווערטער: (אַרמאָניה עהקאָנאָמיק, פ. 362.)

„דער פועל־יוצא פון דעם איז, אַז דער אַרבייטס־לויין האָט די נוי־גונג זיך אַוועקצושמעלען אויף אַזאַ הויך, וואָס איז אַ ב ס א ל ו ט צ ו מ י ג א ו י פ צ ו ס ל ע ב ע ן, און אונטער די דאָזיגע אומ־שמענדען, איז מאַסער קומט דאָ אַריין דער קלענסטער צו־וואוקס פון קאָנקורענץ צווישען די אַרבייטער, איז דאָס אַן אמת׳ער אומגליק, וואָרים עס געהט זוי נישט אין אַ גרעסערען אָדער קנאַפערען וואוילזיין, נאָר פשוט אין דעם, אַז דאָס לעבען זאָל פאָר זוי זיין מעגליך. אַודאי, פ א ק ט י ו י ש איז אין אַט דער מענה פאָרהאָן אַ ש ט י ק א מ ת, ש ו י ן ג א ר א ש ט י ק א מ ת. צו לויקענען די יסורים און די שפּליקייט פון יענעם קלאַס מענשען, וואָס פיהרט אויס דעם מאַסערעלען טייל פון דער פּראָדוקציאָנס־אַרבייט, וואָלט געהייסען צו מ א כ ע ן ד י א ו י ר ג ע ן פ א ר ד ע ר ש ו י ן. דעם רעכטען אמת זאָגענדיג, איז עס אַט דער צוהר־דיגער מעמד, אין וועלכען עס געפינען זיך אַ גרויסע צאָהל

פון אונזערע ברודער, וואס אויף דעם בעציהט זיך דאס ס א צ י א ל ע פ ר א ב ל ע ס, ווי מען האט עס מיט רעכט א נאמען געגעבען.

גאט האט איהר שוין באסטימט און באלד תיכף זאגט ער ווייטער: „און א ז ו ו י ד א - א ס פ ע צ י ע ל האלט זיך אויף דאס סאציאלע פראבלעם, וועט שוין דער לעזער פערשטעהן, אז איך קאן זיך דא נישט פערנעהמען מיט דעם.

„הלוואי זאל גאט געבען, אז די ליוונג פונ'ם פראבלעם זאל קלאר ווערען פון דעם גאנצען בוך, אבער אודאי קאן עס נישט קלאר ווערען פון איין קאפיטעל.“

דערווייל האט גאט נישט געגעבען, אז די ליוונג פון אס דעם סאציאלען פראבלעם זאל קלאר ווערען פון באסטימט'ס בוך, ווארים עס ווערט פונקט אזוי קלאר פון דעם גאנצען בוך, ווי פון יענעם קאפיטעל; און יענע ווערטער באסטימט זיינען נאך איין אופן, פונקט ווי עס האט געקאנט זיין אפאנדער אופן, ווי אזוי זיך ארויסצודרעהן פון דער לוי-זונג פון דעם פראבלעם, וואס איז פאר איהם נישטליוויבאר. — אבער זאל מען איצט פערגלייכען וואס בא ס י א זאגט מכת וענעם ארבייטס-לויג געזעץ, און וואס הערר ש ו ל צ ע זאגט מכת דעם, וועט מען זעהן ווי ווייט דער תלמיד יאגט נאך אריבער דעם רבי'ן. פ א ק מ י ש ש ו י א צ ו פ י ע ל א מ ת, אזוי דריקט זיך אויס הערר באסטימט און האלט, אז עס וואלט געהייסען צומאכען די אויגען פאר דער שוין, ווען מען זאל וועלען פערלויקענען יענע ביטערע לאגע פון די ארבייטער.

„ד ו ר כ א ו י ס נ י ט - א מ ת“, נאך געבויט אויף מיון „ג א נ צ ע נ ה א ל ב - ו ו י ס ע ן“ און גאר מיון ח ו צ פ ה צ ו פ ע ר - מ ו ל י ר ע ן ד י צ י ה ן“ — רופט עס אן הערר שולצע — און מיט געטרוישאפט, האבען דאס זיינע יוצר משרתים, די העררען בערנ-שטיין, ווירטה, מיקאעליס, פאובער און הונדערט אנדערע דאס איבער-גע'חורט'ט אין אלערליי וואריאציעס — און כדי צו בעווייזען דעם שקר דערפון, סאמעט ער אויפצופארדערן די ארבייטער, אז זיי זאלען „זיך ארומקוקען אין די אויגענע רייהען זייערע“!

מען קאן אפילו זעהען, אז עס איז נאך א ווייטער מילך פון באסטימט'ס פ א ל ש ק י י ט ביז דער ג ע מ י י נ ק י י ט פון הערר שולצע מיט זיינע שמשים, וואס מאכט דייטשלאנד צו שאנד!

[ווען מען בעמאכט די געמיינטע חודאה, וואס לאסאל וויל ארויס-ציהען פון באסטימט'ן, זעהט מען, ווי עס איז אנגעמערקט אין דער 1893 אויסגאבע, אז עס איז א קנאפע חודאה. ווען באסטימט האט געזאגט, אז א גרויסע שטיק אמת איז פארהאן אין דעם אייזערנעם לויג-געזעץ, האט ער נישט מכוון געווען אז דאס ג ע ז ע ק א ל י י א איז לחלוטין אמת: און לאסאל איז נישט געדולדיג גענוג איינצוזעהען דעם חלוק צווישען ביי-דע בעגריפען. א. א. ר.]

אזוי ווי איהר אליין האָט אַרויפגעבראַכט אויף די רייד „דאָס
גאנצע האַלב-וויסען“, וואָס כאַראַקטעריזירט מיך לויט
אייער מיינונג, הערר שולצע, און אז איהר צווינגט מיך שוין יאָ
זיך אָבצושטעלען אויף דעם, — נו, האָב איך זיך ניט וואָס צו
שעהמען מיט מיין התמדה! איך האָב געשאַפען גרויסע ווערק
פון מענשליכער ענערגיע און מענשליכען וויסען, און אַלס עדות אויף
דעם קאָן איך אָנווייזען אויף פאַן הומבאָלרט* בעק, סאַוויני און
נאָך אַ סך פון זייער גלייכען!

אַבער, קלערט איהר זיך, דערפון האָט דאָך גאָרנישט ניט געד
קאָנט אַריינדינגען אין די אַרבייטער־קרייזען! דערצו נאָך, זייט
איהר דאָך געשטאַנען געשטיצט און איהר הונדערט צייטונגען, אויף צייט
טונגען וואָס זיינען גאָר צו גולם'דיג צו וויסען דעם חלוף צווישען
מיר און אייך, און אפילו ווען זיי זאָלען דאָס יאָ האָבען געוואוסט,
זיינען זיי געווען גאָר צו לינגעריש, אַ דאָס זאָל זיי ווי ס'ניט'איז
אַרען.

וואָס איז ספּעציעל נוגע מיין „גאַנצען האַלב־וויסען“ אויפ'ן
עקאָנאָמישען געביעט, איז גענוג צו זאָגען, אז איך האָב דאַמאָלס
געהאַט פּערפּעטליכט מיין „אינדירעקטע שטיוער“, אַ שריפט,
וואָס איך האָב געשריעבען פונקט ווי די איצטיגע, צווישען אַגיטאַט
ציע, אַ פּערנומענער מיט רעדעס, צייטונגס־ערקלערונגען און קריי
מינאַל־פּראָצעסען, אָהן אַ ברעקעל פרייע צייט פאַר טעאָרעטישע
אַרבייט — און געזאָלט האָט עס ניט מעהר ווי דיענען אַלס אַ
פּערטיידיגונג; פונדעסטוועגען האָב איך אין דעם, שפיעלענדיג
זיך, אַלס אַ פּראָבע בלויז פון מיינע עקאָנאָמישע שטיקלעך און
ברעקלעך, אַרויסגעוויזען די נאָהענטסטע בעקאַנטשאַפט כּוּיט
רייהען און רייהען פון עקאָנאָמישע ווערק, פון וועלכע איהר האָט
אַפילו קיינמאָל ניט געהערט די ביכער־טיטלעך, בעסער נאָך,

* אַלעקסאַנדער פאַן הומבאָלרט (נאַטוראָליסט פון ערשטען ראַנג און
שפּאַטאַטמאַן), וועלכער האָט געהאַלטען לאַסאַל'ען פאַר אַ וואונדערקלינד,
בעק (גרויסער פּילאָג), און סאַוויני (בשריהמטער יוריסט), זיינען
אַלע דריי געבאָרען געוואָרען נאָך אין 18טען יאָרהונדערט.
דעם גרויז־גרויען בעק איז אויך געווען בעשרעט אויפּצושרייבען
די מצבּה־אויפּשריפט אויף זיין געוועזענעם תּלמיד'ס קבר, נאָך דעם
פּראָגישען דועל, וואָס איז אַזוי גוט בעקאַנט. א. א. ר.

פון וועלכע איהר האָט אַפילו קיינמאָל נישט גע-
הערט די נעמען פון די אויטאָרען.

נו, וואָס האָט דאָס אַלץ אויסגעמאַכט ? איהר האָט דאָך
געהאַט הונדערט צייטונגען, וואָס זיינען געווען ענטשלאָסען אייך צו
בעשיצען, ענטשלאָסען איבערצוואַנגען אַלע טאָג אַלץ וואָס איהר
האָט געזאָגט, ענטשלאָסען אַלץ אַהויז דעם שטום צו פערשווייגען,
ענטשלאָסען זיך אויסצוטהון פון יעדען ברעקעל בויש ביז עס איז
שוין אַזש נישטאָ קיין צוגלייך צו זיי ! איך האָב דאָך נישט געהאַט
קיין „צייטונג“, איך בין דאָך געשטאַנען אַליין, נו, איז
שוין דאַמאָלס נישט געווען קיין ספּק פאַר אייך און אייער באַנדע,
אַז עס וועט זיך אייך איינגעבען מיך צו בענגראָבען ! — אַזוי ווייני-
ציג האָט איהר אויסגערעכענט דעם כח פון אַ מאַן.

האָט איהרזושע אָבגעמאַכט ביי זיך, אַלזאָ, אַז דער זי-
כערסטער מיטעל צו דער דאָזיגער פערניכטונג איז גאַנץ רהויג
פאַר די אַרבייטער אַנצונעהמען קעגען מיר די געהויבענע האַלטונג
פון אַ וויסענשאַפטסמאַן, וואָס קוקט אַראָב אויף אַן איגנאַראַנטען
האַלב-ווייסער *

זאָל נאָט אָבחיטען אַז אַזאַ געגנער ווי איהר, זאָל אויסקומען
צו צורייצען מיין שטאַלץ !

* עס ווילט זיך מיר פאַרט פּעראַויביגען, אויף יענער צייט, ווען די
„פּאָלקס-צייטונג“ וועט שוין לאַנג האָבען ערפילט אין אַלע איהרע עק-
זעמפלאַרען די שליחות, צו וועלכער זי איז בעשטימט — אַ שטעלע פון
אַם דעם שאַנד-בלעטעל פון וועלכער זיי וועלען קאַנען דערזעהן גאַפענדיג
ווי ווייט אונזערע זשורנאַליסטען פון היינט האָבען דאָס געסטאַיעט
צו טרייבען זייערע ציינישע אונפערשעהמטקייטען. אין דעם ערשטען
נומער פון זייער באַנדרוואַרים, בעשטעהענדיג פון דרויצעהן אַרטיקלען, מיט
וועלכען די „פּאָלקס-צייטונג“ האָט מיך אַרומגעוויקעלט, זאָגט זי (נומער
94 פון 23סטען אַפּריל 1863) וועגען מיר אַט ווי דאָ ווערט איבערגע-
געבען וואָרט אין וואָרט: „פונקט ווי ביי אַלע האַלב-
דערבאַקענע אינטעלעקטען, וואָס האָבען ליעב זלזולים (?), אַזוי איז אויך
אַ גליק נאָך, וואָס הערר לאַסאַל האָט די פאַנטאַזיע צו וועלען מאַכען דעם
איינדרוק פון אַ געלעהרטען פאַר אַן עולם, וואָס איז ווייט פון גע-
לעהראַמקייט; און אין זיינע אַרבייטען וואָס זיינען אויסגערעכענט צו
דיענען דאָס פּאָלק, טהוט ער אַריין אַזעלכע גרויסע פאַרציעס האַלב-ווייסען,
אַז זיי הויבען איהם נישט אָן צו פערשטעהן, און זיין געפעהליכקייט
ווערט שוין לגמרי אָבגעשוואַכט.“

איך וויל דערפאר זיין נאנץ מעסיג, הערר שולצע ! אָבער
 אפילו ווי מעסיג איך זאל ניט זיין, קאָן איך איך נאָך אָט דאָס איי-
 נע זאָגען : פרעגט זיך נאָך אויף מיר ביי פריינד, פונקט ווי ביי
 שונאים. און אויב עס זיינען נאָר אַזעלכע שונאים וואָס האָבען
 אַליין עפעס געלערנט, וועלען איך די שונאים, פונקט ווי די פריינד
 מיינע, אַלע אין איין קול בעשטעטיגען וועגען מיר : אז יעדע
 שורה, וואָס איך שרייב, שרייב איך אַ נעגורט מיט דער
 גאַנצער קולטור פון מייַן יאָהרהונדערט !
 און אַ מאָן, ווי שעלינג דריקט זיך אויס, מיט דער קולטור פון
 אַ פעלדשער האָט עס די העזה מיך אויפצוואַרפען מיט „האַלבי
 וויסען און חוצפה“ !

גאָסוואָרט

א מעלאַנכאָלישע בעטראַכטונג.

אַט דאָס, הייסט עס, איז דער „קעניג אין דער סאַ-
 ציאַלער מלוכה“ ווי די העררען געאַרג יונג, היינריך בירגער
 און העלוויטץ האָבען איהם אַפאָסטראָפֿירט אין קעלן אין אַ יום-
 טוב'דיגע דעדע! דאָס איז עס דער אַנערקענטער קאַפּ און פֿיהרער
 פון דער פּראָגרעסיסטישער פּאַרטיי! אַט דאָס איז עס דער „גרוי-
 סער מאַן“ פון אַלע אונזערע ליבעראַלע צייטונגען פון אַלע שאַטי-
 רונגען, אָנהויבענדיג מיט דער „פּאָלקסצייטונג“ און קאַנטשענדיג
 מיט דער „רהיינישער צייטונג“ און „דער בערלינער רעבאָרם“!
 הקיצור, דאָס איז די פּערקער פּערטע אינ-
 טעליגענץ פון אונזער קליינבירגערטום
 בצורת אדם!

ווען מײן כּונה וואָלט נאָר געווען אז איהר זאָלט כאַפּען דורך
 מיר די מפּלה אייערע, הערר שולצע — טאָ וואָלט איך דאָך געדאַרפּט
 זיין אויפגעלעגט ווינאָך; און וואָס פאַר אַ גרונד וואָלט איך דען
 געהאַט צו זיין אין אַ מעלאַנכאָלישער שטימונג!

וואָרים אין דער רגע ווי איך גיב דאָס דאָזיגע ווערק צום דרוק,
 מעגט איהר זיך שוין בעטראַכטען פאַר אַ בר מינן; און אין
 דער רגע ווי דאָס בוך האָט נאָר געפונען עטליכע טויזענדר לעזער
 מעגט איהר זיך שוין האַלטען פאַר אַ בעגראַבענעם אויך!

דערפאַר איז מיר שוין ערב די אייטעלקייט פון מענשען, ווי
 שטאַרק עס זאָל אייער פּאַרטיי ניט געהען אין לעבען אייך צו בער-
 שיצען. עס וועט ווייטער אַמאָל זיין די אייגענע מעשה ווי דאַנסט-
 כּאַל ווען מײן „ויליאָן“ איז ערשיענען, ווען אַפילו דער שעף-
 רעדאַקטאָר פון דער „נאַציאָנאַל-צייטונג“, דר. צאַבעל
 האָט צו יעדען איינעם, וואָס האָט זיך נאָר געלאָזען רעדען, געזאָגט:
 „דאָס האָב איך דאָך כּסדר גע'טענה'ט, דאָס האָב איך דאָך כּסדר
 גע'טענה'ט“, בעת, אין דער אמת'ען, האָט ער גאָר אין זיין בלאַט

געבראַכט אויף יוליאַן'ען די ברייט־צושמירטסטע שבחים פון הערר
טוטום אולריך'ס פּעדער אַרויס!

עס וועט ווייטער אַמאָל זיין די אייגענע מעשה, זאָג איך. ביי
דער עם הארצות און געדאַנקענ־אונפֿעהיגקייט אָהן גלייכען וואָס איך
האָב אייך דאָ אויפגעווייעזען, וועט קיינער ניט וועלען פאַרקומען
אזוי „אונגעטרויקעלט“ און אזוי „אונפֿעהיג“, אז ער
זאָל זיך ניט האַלטען אין דער מעלֿה קעגען אייך, אז ער זאָל שטעהן
מיט אייך אויף איין גייסטיגער הויך. מען וועט זיך ביסלעכווייז
אַבקיהלען צו אייך ביז מען וועט קומען צו יענעם פונקט, וואו מען
וועט זאָגען „דאָס האָב איך דאָך כסדר גע'טענה'ט“! האַלטען ווער
לען זיי זיך נאָך ביי זייער זאָך, אָבער תחילת אונטער פיער אויגען,
דערנאָך צווישען אייגענע מענשען, און וואָס ווייטער וועט מען אַלץ
אויף אַ העכערען קול מודה זיין אז איהר זייט אָהן ספק אַ „זעהר
אונפֿעהיגער“ פּערטרעטער פון זיי, אַ קינד — אַן אמת'ער
עכברוש*. לסוף, וועט איהר ווערען די קאָמפּראָמיטירענדע פּער
זאָן וועמען קיינער וויל ניט האָבען, און דורך וועמעס בעריהרונג,
יעדער האָט מורא טאָמער טאַכט ער זיך אליין לעכערליך!

דאָס אַלץ וועט ווערען אין אַ קורצער צייט, און איהר קאָנט
שוין הייסען אזוי גוט ווי טויט און בעגראָבען!

אָבער וואָס איז דערמיט געוואונען?

אונזערע תמימות'דיגע טיעפענבאַכער מחותנים, די קרעמער־
לעך און מייסטערלעך וועלען וויעדער זאַלבען אַ נאַנדער לכּך,**
פאַר זייער „מלך“!

מען קאָן דאָ מיט אַ קליינעם שנוי איבערזאָגען געטהע'ס
פּערזען:

„פון נימפלען זייגען זיי שוין פּטור,

די נימפלען זייגען, אָבער, אַלץ נעבליעבען“.

אין דער אמת'ען, איז הערר שולצע ליידער ניט קיין פּער־
זאָן. ער איז אַ טיפּ; ער איז דער אויסדרוק פון אונזער
בורזשואַזיע!

ווען הערר פאַן בלאַנקענבורג האָט ניט לאַנג צוריק אין דע־

* “Infant Terrible”

** „גיספּעל“.

פוטאטען-קאמער פערנליכען די „שולצע'ס און די מילער'ס" פון דער איצטיגער צייט מיט די גוויזאָ'ס * פון דער פערגאנגענהייט, האָט טאָקי הערר שולצע געקאָנט, אונטער'ן שטורמישען אַפּלאָוז פון דער פּראָגרעסיסטישער פּאַרטיי, ערקלערען אז אין זיין נאָמען, „נאַטירליך ניט אַוונקקוקענדיג פון זיין פּערזאָן", זעהט ער דאָס גאַנצע קליינבירגערטום סיכבאָליזירט !

אַט די ווערטער פון הערר שולצע זיינען געווען — וואָס דער הילכענדער פּאַרלאַמענט, האָט דאַנסטמאַל ניט תּוֹפּס געווען — דער טויטליכסטער פּס-ק-דין פּאַר דער בור זשואַזיע וואָס איז ווען אַרויסגעגעבען געוואָרען ! — אָבער אמת זיינען די אַזויגע ווערטער, וואָס אמת'ער קאָן שוין ניט זיין ! אומעטום, וואוהין מען קעהרט זיך און וואוהין מען ווענדט זיך, איז אַלץ דערזעלבער קלאַסען-אויסדרוק !

אין דער ליטעראַטור הייסען זיי יוֹלִיאָן ; אין פּאַרלאַ- מענט — די פּראָגרעסיסטישע פּאַרטיי, אין דער פרעסע, הייסען זיי צאַבעל און בערנשטיין ; און אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע — שולצע !

אַט דערפון, דערפון נעהמט זיך עס די גרויסע הצלחה זייערע אין די פּראַקטישע און פּאָליטישע קעמפּע ! ווי ער קען זיך דאָס ניט אָבוואונדערן, אַט דער שמאָלקעפיגער ערבֿרב, וואָס די מאָנאַרכיע און די אַלטע אַריסטראַקראַטיע וועלכע איז געוואוינט צו הערשען וויל זיך ניט בויען פאַר איהם ! דאָס מוז אודאי עפעס ניט זיין גלאַטיג !

און, קעהרענדיג זיך צו דער אַנדערער זייט-צו, קאָן ער גאָר ניט פּערשטעהען ווי אַזוי עס עפענט זיך דאָס גאָר ניט די ערד אויף איינצושלינגען אַלץ וואָס שטעהט איהם אין וועג ! ווי ער קוקט דאָס אַזוי פּער'דאַגה'ט אויף די פּראַנצויזישע פּאַלקס-פּער-זאַמלונגען ביי דער ענדע פון פּריהערדיגען יאָהרהונדערט ; און

* „קוויטצאָנו" אין אַריגינאַל — הפּנים אַ פּערדויטשטע פּאַרמע פון גוויזאָ, דעם גרויסען פּראַנצויזישען פינאַנק-מיניסטער, וועלכער איז, נאָר נאַפּאַלעאָן דעם ערשטענ'ם מפּלה, געווען אַפּש'ר דער אינפּלוסרייכ-סטער מאַן אין פּראַנקרייך. גוויזאָ איז אויך געווען אַ פּראַפּעסאָר און אַ בעריהמטער היסטאָריקער. א. א. ר.

עס קאָן זיך איהם גאָר ניט פאָטויפען אין קאָפּ אז ער איז ניט בכח אויסצופיהרען דאָס וואָס יענע זיינען געווען בכח !

מאָ בעגרייפט־זשע נאָר, מיינע העררען ! די פראַנצויזישע נאַציאָנאַלע פּערוואַמלונגען פון פריהערדיגען יאָהרהונדערט האָבען פּעראַייניגט אין זיך גאָר די גאַונות און גאָר דעם אינטע־לעקט פון פראַנקרייך. עס איז דאָמאָלס ניט געווען אין פראַנקרייך קיין איינציגער געדאַנק וועל־כער זאָל האָבען אַריבערגעטראַטען די צייעלען וואָס די־אָ פּערוואַמלונגען האָבען אויסגע־שטרעבט ! מען קאָן ניט אָנווייזען אויף קיין איין געדאַנק אין דער גאַנצער ליטעראַטור און פילאָ־זאָפיע פון יענער פּעריאָדע וואָס זאָל ניט בעוועגען דעם דופק פון די־אָ פּערוואַמלונגען, וואָס זאָל ניט פאַרשטעלען מיט זיך דעם אָביעקט פון זייער פּערווירקליכונגס־אַרבייט ! זיי זיינען, הייסט עס, געשטאַנען אויף דער העכסטער טעאָרעטי־שער הויף פון זייער צייט, אויף איהר סאַמע שפיץ ענטוויקלונג !

אויף אזאָן אופן, זיינען זיי געווען דער לעבעדיג־געוואַ־רענער גייסט פון זייער צייט אין זייער לאַנד, און דערפון האָט זיך גענומען די מאַכט מיט וועלכער זיי האָבען געוועלטיגט איר בער דעם דאָזיגען. דערפון איז אַרויסגעקומען די פּערברענטע הַתְּלַהּבוֹת מיט וועלכער זיי האָבען אָנגעפילט דאָס לאַנד !

איהר אָבער, מיינע העררען, שטעלט, ווי איך האָב אייך שוין פריהער אָנגעמערקט, אייער יחוס גראַד אויף דעם וואָס איהר שטעהט ניט אויף דער טעאָרעטישער מדרגה. איהר שטעלט אַוועק דאָס „פראַקטישע“ אזוי, אז עס זאָל הייסען : קיין זאַך ניט צו וועלען אָדער אויסצופיהרען וואָס איז ניט צוגעפאַסט צו דער גייסטיגער הויף פון דעם סאַמע לעצטען פינצטערלינג אין לאַנד ! דער גייסטיגער טאָל — אָט דאָס איז די הויף וואו איהר בלייבט שטעהען, איהר וואָס זייט געבוירען געוואָרען צו וואוינען אין אַ לוישע, אין העכער לאָזט אייך אייער פּרינציפּ זיך ניט דערהויבען, מחמת עס וואָלט געווען דערווידער אייער עלעמענטאַרער לעבענס־פאַרדערונג ! אין דער צייט וואָס דער געדאַנק־פּראָצעס פון אונזער יאָהר

הונדערט האָט שוין אָנגעפאַנגען זיין ראשיגען אונאַבאַהאַלטבאַרען גאַנג און האָט שוין דערגרייכט, הן אין פּאָליטישען פּרט, הן אין נאַציאָנאַלען און הן אין סאָציאַלען פּרט, אַז הויך, וואָס פון דאַנען וויווען אויס די גאַנצע פּריסישע קאָנסטיטוציע, דאָס געזעצליך-גאַראַנטירטע הערצאָגטום פון דעם אָגוסטענבורגע*, און די אָב-געהיטע גאַנצקייט פון דער קאָנסטיטוציע שייך צו דער קאַנפּערע-ראַציע — וויווען זיי אַלע אויס ווי פּאַסילען פון אַ לאַנג איבער-געקומענער ענטוויקלונגס-פּעריאָדע, קאַפּאָיעט איהר זיך נאָך אַלץ אַרום ביי פּראַגען וואָס וואַלטען מיט 40—50 יאָהר צוריק ערשט געקאָנט האָבען אַ זייטיגען אינטערעס, און ליווען לייזט איהר די דאָזיגע פּראַגען מיט תּרופּות וואָס אַפּילו אין דער צייט בעת דאָס לאַנד איז געווען צוטיילט אין מלוכה'לעך, וואַלטען זיי ניט אַרויפגע-שוואַמען אַלס אַן עו ב ד א פּון די „ליעבע און געטרויע“! **

אַבער רעקלערט נאָר, איהר אויפגעקלערטע שטאַטס-לייט, אַז איהר מאַכט זיך דערמיט גופּאָ פאַר די „טויטע הינט“ פון וועלכע שיעלינג רעדט אין מיין איינלייטונג!

בעקלערט-זשע נאָר אַז, כדי צו האָבען דאָס לאַנד הינטער זיך, מוז מען זיין מיט אַ קאַפּ העכער פאַר אַלעמען!
אונמעגליך, מען קאָן אָט די זעצע ניט אַריינפאַקען אין דעם גייסטיגען באַגאַוש פון דער היינטיגער בורזשואַזיע!

אַן אינסטינקטיווע שנאה צו דער „אידעע“ האָט זי אָנגער-כאַפט, און בעת פּראַקטיש הייסט [אין דער אמת'ען] בלוז דאָס וואָס קאָן אין איהרע לונגען בעוועגען די לעבענס-לופט פון

* קאַרל אָגוסטוס — דער גרויס-הערצאָג פון זאַקסע-וויימאַר און מעצענאַט פון געטהע, הערדער און נאָך ליטעראַרישע פּרינצען. לאַסאַל רעדט דאָ פון דער צייט ווען די פּערשיע-ע-ע צוברעקעלטע דייטשע מדינות, עסטרייך איינגעשלאָסען, זיינען זיך צונגיפגעקומען אין אַ קאַנפּערע-ציע אונטער דער פיהרערשאַפט פון עסטרייך און פּרויסען, גלויך נאָך נאַפּאָלעאָן דעם ערשטענ'ס מפּלה. קאַרל אָגוסטוס איז דאָן געווען פּעררעכענט פאַר דעם ליבעראַלסטען צווישען די בעזונדערע הערשער פון די שטאַטען וואָס האָבען בעלאַנגט צום „בונד“. א. א. ר.

** אַן אַנשפּיעל אויף די יועצים פון די גרויס-פּירשטען, וועלכע האָבען געזוכט אַלערליי תּחבולות, און יענער צייט, ווי אַזוי אויסצוגלויב-כען די סכּסוכים צווישען פּאָלק און דער רעגירונג, און אויסצופיהרען דערביי אַז אי דער וואַלף זאָל זיין זאַט און אי דאָס שאַף זאָל זיין גאַנץ.

טעאָריע, האַלט זי, בשם פּרִינציפּ, אַז נאָר דאָס איז פּראַקטיש
וואָס איז טעאָרעטיש שוין לאַנג טויט און פּער-
פּוילט.

און אָט די אַבסאָלומע גייסטיגע פּערטעמפּונג פּון דער בור-
זשואַזיע — אין לאַנד פּון לעסינג און קאַנט, פּון שילער און געטהע,
פּיכטע שעלינג און העגעל !

זיינען אָט די גייסטיגע גבורים טאַקי באמת נאָר פּאַרכייגע-
פּלויגען איבער אונזערע קעפּ ווי אַ מחנה פּויגעל ? איז שוין פּון
דער ריעזיגע גייסטיגער אַרבייט, און פּון דער רוחניות'דיגער *
איבערקעהרעניש וואָס זי האָט אָנגעמאַכט אין דער וועלט, נאָר-
נישט, נאָרנישט, אַ האָר אויף שוין ניט צוגעקומען צום פּאַלס ?
צו בעשטעהט טאַקי, אויף דער אמת'ען, דער דייטשער גייסט
פּון אַ קייט מיט איינזאַמע יחידים, וואָס יעדער פּון זיי
נעהמט איבער דעם חלק ירושה פּון זיינע פּאַרגענגער, און מיט אַ ביי-
טערער פּעראַכטונג פּאַר אַלע אַנדערע מענשען, געהט ער זיך אָן
ווייטער מיט זיין פּרוכטלאָזער אַרבייט, וואָס די נאַציאָן אַנבע-
לאַנגט ?

וואָס פּאַר אַ קלאַה האָט דאָס פּערטריעבען די בורזשואַזיע פּון
איהר ירושה, אַז פּון די אַלע ריעזיגע קולטורעלע אַרבייטען וואָס
זיינען געשאַפּען געוואָרען אין איהר פּעריאָדע, אַז פּון דער גאַנצער
אַטמאָספּעראַע פּון בילדונג, זאָל ניט האָבען אַריינגעפּאַלען קיין
איינציגער טראַפּען בעפּרוכטענדער טוי אין איהר אַלץ מעהר און
מעהר אויסגעטריקענטען מאַרד ?

אַ, עס איז אַן אַלט געזעץ אין דער געשיכטע ! קלאַסען
געהען אונטער דורך דער זעלבער סיבה וואָס האָט זיי געמאַכט
פּאַר די הערשער. די ענטוויקלונג פּון דער אַרבייטס-צו-
טיילונג איז דער פּאַקטאָר וואָס האָט די בורזשואַזיע אַרויפ-
געזעצט אויפ'ן כּסא המלוכה, און — הונדערט יאָהר איז שוין ווי-
דער שאַטלענדער פּערגוסאָן האָט, אין צוויי שורות, אָנגעגעבען
דעם גרונד וואָס מוין, אַ ראַנג דערזעלבער צוטיילונג פּון דער אַר-
בייט, פּיהרען צום אונטערגאַנג פּון דער אייראָפּעאישער בורזש-
ואַזיע, צום גייסטיגען אונטערגאַנג, הייסט עס, וואָס איז דער

* „אינקעריבען וועלטווענדע“.

שרש פון איהר פאָליטישער מפלה, און דער פאָרלוּפער פון איהר סאָציאלען אונטערנאָנג.*

„און דענקען גופאָ קאָן נאָך, אין דער איצטיגער עפאָכע פון אָבנעטיילטקייט, ווערען אַ מלאָכה פאר זיך אליין!“
און געוואָרען איז פונ'ם דענקען פון דער בורזשואַזיע אַ מלאָכה פאר זיך אליין, און אַריינגעפאלען איז דײַאָ מלאָכה אין די קלאָ-געדיגסטע הענדר — אין די הענדר פון אונזערע „צייטונג-גען“!

ניט פון די צייטונגען גופאָ — איך האָב זיי שוין אויסגעמאָלט ווי עס בעדאָרף צו זיין אויף אַנאָנדער אָרט** — נאָר פון דעם ווי אזוי דער עולם פעהאַלט זיך צו זיי, וויל איך דאָ שמועסען. געט הע זאָגט:

„דאָס „צייטונגס-געשוויסטער“.

ווי זאָל זיך עס פיהרען,

כדי די פּוּליסטער

פאר די געזער צו פיהרען?“

אָבער ניט דעם קאָראַן און ניט דײַ תורה, האָט מען אזוי היי-ליג געהאַלטען אין זייער צייט ווי די צייטונגען היינט-צוטאָג!
דאָס נאָציאָנאַלע דענקען, אויף אזוי ווייט ווי עס דריקט זיך אויס אין דעם קליינבירגערטום, ווערט היינט-צוטאָג פאַבריצירט פון די „צייטונגען“!

ווער עס לייענט, ביי היינטיגען טאָג, אַ צייטונג — דער דאַרף ניט מעהר אונטערזוכען. ער איז מיט אַלץ פאַרטיג און שטעהט „אי-בער“ אַלץ. מיט אַ כמעט אימה'דיגער נביאות, מחמת זי לאָזט זיך אַראָב ביז אין די קלענסטע פרטים אַריין, האָט פּיכטע*** מיט זעכציג יאָהר צוריק, געשילדערט דעם „ריינעם לעזער“ וואָס

* אַדאָם פּערגוסאָן, אַן עסוי אָן דהי היסטאָרי אָוו סוויל סאָסוי-עטי, פּיודזש 278.

** זעה מײַן רעדע: „דיע פעסטע, דיע פרעסע און דער פּראַנקפורטער אָבגעאָרדענטענמאַג“. די סעלדאַרף, שאַוב'שע בוכהאַנדלונג, 1863.

*** פּיכטע, געזאַמעלטע ווערק, בד. 7. ז. 78-91.

† דער אויסדרוק „רײַן“ איז אין יענער צייט געווען זעהר פּער-שפּרייט, בעזונדערס אין דער פּילאָזאָפּיע, וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען מיט קאַנט'ס (פּיכטע'ס רבי) הויפט ווערק „קריטיק דער רײַנע פּערזונקט“. „רײַנער“ לעזער איז דאָ אַ מײַן אָנשפּיעל אויף דעם זעהר קוראַנטען פּילאָזאָפּישען אויסדרוק. א. א. ר.

לייענט קיינמאל ניט קיין בוך, נאָר לייענט אלץ וואָס די זשורנאַל
לען זאָגען וועגען די ביכער, אין דורך אזא מין בעטויבענדען
לייענען ווערט ער אַן דעם ווילען, דעם שכל, דאָס דענקען און יעדע
עלאַסטיציטעט פון פערשטאַנד. אָבער וואָס ער זאָל ניט אָנווע-
דען, דאָס געווינט ער יאָ — די העכסטע צופרידענקייט
מיט זיך אליין, און דעם פולסטען צוטרויען אין זיין „מיי-
נונג“!

דאָמאָלס איז דאָס נאָך אלץ געלעגען אין דער זריעה, און
האָט אַרומגענומען ניט מעהר ווי ליטעראַרישע פראַגען.
אין דער איצטיגער צייט איז עס אַרויסקומען אין סאַמע
בליהונג, און ווערט אָנגעווענדעט אויף אלע פאָליטישע און
סאָציאַלע פראַגען וואָס בעשטימען דאָס גליק און אונגליק פון
דער נאַציאָן!

ווי ווייט עס האָט זיך צובליהט, האָב איך געהאַט די געלע-
גענהייט זיך צו איבערצייגען פאַראַיאָהרען סוף זומער.
איך בין דאָמאָלס אַרומגעפאָהרען איבער אַ גרויסען טייל פון
דייטשלאַנד.

וואוהין איך בין אלץ געקומען, אומעטום איז תיכף געקומען
צו רייד וועגען דער גרויסער פראַגע פון טאָג, וועגען דעם וואָס
מען האָט אָנגערופען דעם קאַמף צווישען מיר און הערר שולצע.
פון אלע זייטען זיינען געפלויענען די מיינונגען און אורטיילען!
אַנדערע זיינען געווען פריינדליך גענייגט, אַנדערע, פריינדליך;
די זיינען געווען שטורמיש, אַנדערע ליידענשאַפטליך; דאָ האָט
מען געגעבען רעכט, דאָרטען בלאַמירט — אָבער אומעטום האָט
מען געהאַט „מיינונגען“ אויסצודריקען, איז דאָס נאָך, סאַמע
זיכערע מיינונגען!

און דאָן פלעגט זיך תמיד ענטוויקלען אַט דער דאָזיגער סטע-
רעאַסיפּנער שטיקעל קרייץ־פּערהער צווישען מיר און די מיינערס:
— האָט איהר יענע שריפטען מיינע, איבער וועלכע איהר
פּסק'ענט, געלייענט“?

— ניין, דאָס ניט.

— אָבער, הערר שולצע'ס ביכעל האָט איהר דאָך וועניגס-

טענס געלייענט?

— דאָס אוראי ניט.

— אויב אזוי, טאָ אויף וואָס זייט איהר זיך סומך מיט אייערע אורטיילען, וואָס איהר ניט אַרויס מיט אזא זיכערקייט? — וואָס הייסט? סטייטש, די צייטונגען...!"
 נו, אודאי די צייטונגען! זיי זיינען געוואָרען דער פונקט ציאַנירענדער מאַרף פון אונזער בורזשואַזיע!

דער „קליינבירגער" דענקט ניט אפילו אונטער אומשטענדען וואו ער קעהר שוין האָבען די נויטיגע פעהינקייט דערצו, א סך בעסער ווי יענע פון וועלכע ער בעציהט דעם געדאַנקען־פראָדוקט א פארטיגען. אַליין דענקען איז אונבעקוועם. עס פאַרדערט זיך צו דעם אז מען האָל האָבען אפריהער געלייענט ביכער, אוועק־געלעגט מיה, אז מען זאָל האָבען אפריהער געלערנט און אַליין חוקר ודורש געווען. עס איז אזוי זיס, אזוי בעקוועם זיך צו בע־ציהען די געדאַנקען פון דער פאַבריק פּיקס־און־פאַרטיגע!
 נאָך וועניגער ווענדעט ער זיך צו די הורטאָס־הענדלער פון גע־דאַנק מיט וועלכע דייטשלאַנד גרויסט זיך — צו איהרע גרויסע דענקער און פּילאָזאָפּען.

דערצו פעהלט איהם, נאָך אין אַ גרעסערער מאָס, אי גע־שמאַק, אי צייט און אי די נויטיגע פאַרבילדונג.
 וואָס דען טהוט ער? אַט פונקט ווי יענע, וועמען עס פעהלען די מיטלען זיך איינצושאַפען אויף פאַראוים וואָס זיי דאַר־פען האָבען צום לעבען, און צו געהמען דאָס אין גרויסע קוואַנטיטע־טען פון אַגולניק, מוזען דאָס אַלץ קויפען פראָסטע און פערפעלשטע ביים קליינעם קרעמער, אזוי קריגט זיך דער בורזשואַ טאַג־טעגליך דעם געדאַנקען־פראָדוקט א פּיקס־און־פאַרטיגען פון די הענד פון די צרה'דיגסטע פאַראַבאַקעס, פון די הענד פון די ליבעראַלע ציי־טונגס־שרייבער!

אַזוי־זשע איז געקומען דערצו אז די גרויסע און גוטע פון אונזער נאַציאָן, אונזערע דענקער און פאַעטען, זיינען זיך ווי פויגעל פאַרבייגעפלויען איבער די קעפ פון דער דאָזיגער בורזשואַ־זיע, און צו דער מאַסע איז גאַרנישט ניט צוגעקומען אַחויז דער פוסטער קלאַנג פון נאַמען!

דער בורזשואַ פייערט יום טובים לכבוד אונזערע דענקער — ווייל ער האָט קיינמאָל ניט געלייענט זייערע ווערק! ער וואַלט זיי אויפ'ן פּייער געלעגט, ווען ער וואַלט זיי געווען

געלייענט ; וואָרים אָט די שריפטען זיינען פול מיט ביטערע פּעראַכטונג אַנטקעגען דער דאָזיגער בורזשוואַזיע !

ער שפּרינגט קדוש פאַר אונזערע פּאַעטען, ווייל ער קאָן צי-טירען עטליכע פּערזען פון זיי, אָדער דערפאַר וואָס ער האָט גע-זעהען און געלייענט אַ וואַסער טעאַטער-שטיק זייערס, אָבער אין זייער וועלט-אַנשוואַונג האָט ער זיך קיינמאָל נישט אַריינגעטראַכט !

אָט דאָס איז די גייסטיגע פיזאָנאָמיע פון דעם דאָזיגען קליינבירגערטום וועמעס עקאָנאָמישע און מאַראַלע פיזיאָ-נאָמיע איך האָב אַנטפּלעקט אין פּיערטען קאַפיטעל ; און איך האָב דאָ פונקט ווי דאָרטען געווינען ווי אזוי די ערשטע איז אַרויסגעוואַקסען פון דער צווייטער !

מען קאָן דאָך אָבער נישט אָפּען אַנערקענען דעם צייטונגס-קולט אַלס אַזעלכען. עס וואַלט געווען צו שענדליך ווען אַ פּאָלק זאָל שוין אָפּען מודה זיין אז זיין דענקען און גלויבען איז אַב-הענגיג פון אַ הייפּעלע שרייבער — וויסמע קאַליקעס, וועלכע טויר-גען זיך נישט אויס צו קיין קליינבירגערליכער בעשעפטיגונג, און זיינען נישט ראוי עפעס אייגענס אויפצוטהאָן אין דער גייסטיגער וועלט, נאָר פונרעסטוועגען, זיינען זיי נאָך גוט גענוג — אָט אזוי ווייט דרעהען זיך דאָס די הפכים איבער ! — צו בעשטימען בסתּר דעם גייסטיגען פּראָצעס פון פּאָלק !

דער צייטונגס-קולט מוז דעריבער האָבען, פונקט ווי יעדער קולט, זיין מיסטישע געטין !

אָט די מיסטישע געטין איז די „עפענטליכע מיין-נונג“.

ווער איז זי דאָס, די דאָזיגע „עפענטליכע מיינונג“ וואָס פאַר איהר מזבח טאַנצט די בורזשוואַזיע פונקט ווי דויד פאַר'ן אָרון, און פּערלאַנגט פון אונז אַלעמען אז מיר זאָלען מיטטאַנצען ?

פון אַלע אונזערע דענקער האָט זי הענגעל אָבגעשאַצט דער גערעכטעסטער און דערצו נאָך דער מילדסטער. „דער דעת הקהל — זאָגט ער* פּערדיענט דערפאַר אז מען זייל דאָס אַכטען פונקט ווי פּעראַכטען ; פּעראַכטען, וועדליג זיין

* רעכטספּילאָזאָפּיע ז. 403.

קאנקרעטען בעוואוסטזיין און אויסדרוק, אכטען, ווערליג זיין מהות'דיגען יסוד וואָס ערשיינט נאָר אין יענעם קאָנקרעטען אויס־דרוק אַלס אַ מעהר אָדער וועניגער מוטנער אָבגאָאָנץ.

איבערזעצנדיג דעם העגעליאַנישען נוסח אויף אַ קלערערען לשון, הייסט עס: וואָס עס לייענט אייגענטליך ביים שרש פון דער עפענטליכער מיינונג, איז תמיד־צו דאָס אמת'ע; אָבער די קליפה איז אויף איהר שטענדיג שולט, וואָס זי קאָן זיך אליין ניט פערשטעהן, און דערפאַר מוז זי תמיד זאָגען דוקא דעם היפוך פון דעם וואָס זי מיינט אייגענטליך.

— אַזוי ווי עס איז ביי איהר ניט פאַרהאָן דער מיטעל ווי אַזוי צו קאָנען מבחין זיין — איז העגעל ווייטער מסביר זיינע פריהערדיגע ווערטער — אויף איז זי וויעדער ניט בכח צו דער־הויבען די ממשות'דיגע (מהות'דיגע) זייט אין זיך צו אַ בע־שטימטען וויסען, קומט אויס אַז כדי צו דערגרייכען אַ וואָסער גרויסען און שכל'דיגען ציעל, סיי אין דער ווירקליכקייט און סיי אין דער וויסענשאַפט, מוז מען נאָכקומען דעם ערשטען פאַרמאָלנעם תנאי; און דאָס איז: צו זיין אָבגענגיג פון דער עפענטליכער מיינונג.

אָבער אינזערע דענקער מעגען זיך שווערען מיט טויטע שבועות אויף דעם — אין דער אמת'ען, איז נאָר כמעט ניטאָ, קיין אַנדער פונקט וואו זיי זאָלען זיך אַזוי צוזאַמענטרעפען ווי אין דעם דאָזיגען — צאַבעל* און בערנשטיין**, האָבען זיך אַנאַנדער מי־נונג; און די „אונאַבגענגיקייט פון דער עפענטליכער מיינונג“, אָדער דער דאָזיגער ערשטער תנאי, נאָך העגלען נאָך, אויף יעדען גרויסען און שכל'דיגען אויפטהו אין ווירקליכען לעבען און אין דער וויסענשאַפט, בלייבט, ווערליג אונזער בורזשואַזיע קוקט אויף דעם, דער ערשטער בורזשואַנער חטא, פון וועלכען אַלע איבריגע חטאים זיינען אייגענטליך ניט מעהר ווי וואַריאַציעס און קלענערע מדרגות.

* דער שעה־רעדאקטאָר פון דער „נאַציאָנאַל־ציווונג“.

** דער רעדאַקטאָר פון דער „פּאָלקס־ציווונג“.

העגעל פּערענדיגט : „אָט דאָס־אָ — דאָס גרויסע און שכל־דיגע — מעג זיך זיין זיכער אז סוף־כל־סוף וועט עס געפּעלען דער עפענטליכער מיינונג וועלכע וועט עס אנערקענען און מאַכען פאַר איינס פון איהרע פּאָראַרטיילע !“

מעהר עפּיגראַמאַטיש ווי דאָס קאָן מען שוין ניט שרייבען ! ווי־נאָך די „עפענטליכע מיינונג“ וועט אַנערקענען אַזעלכעס וואָס איז שכל־דיג, אזוי גיך הויבט עס שוין אָן, טאַקי אין דער אָנווענדונג גופּאָ וואָס די עפענטליכע מיינונג מאַכט פון דעם, ווערען פּאַלש ; און פון אַן אַרטייל דרעהט זיך עס איבער אין אַ פּאָראַרטייל !

דערמיט וואָס דער אַרבייטער־קלאַס איז אונאַבהענגיג פון דער „עפענטליכער מיינונג“ — און די דאָזיגע אונאַבהענגיג קייט, וואָס לאָזט זיך, שוין מיט דער בלוזער לאַגיק* אַליין, אַרויס־דרינגען פון די בעדינגונגען פון זיין קלאַסען־לאַגע, האָב איך פּראַקטיש בעוויזען דערמיט וואָס איך אַליין, אַ יחיד, האָב אָבעריסען אַזעלכע גרויסע גרופּעס מיט אַרבייטער פון דער אָנגעבונדענקייט צו דער ליבעראַלער פּרעסע — דערמיט וואָס ער איז אונאַבהענגיג פון דער עפענטליכער מיינונג, ווייזט דער אַרבייטער־קלאַס אז ער שטעהט גייסטיג לחלוטין העכער ווי די בורשוואַזיע, און אז ער איז ראוי איהר צו געבען אַנאַנדער מין צורה.

מיט מעהר ענערגיע נאָך ווי העגעל, האָט געטעהע בע־קראַנצט די עפענטליכע מיינונג :

אויף דער נידער־טער־עכטיגקייט,

זאָל קוינער זיך ניט קלאַגען.

וואָרים ס'איז די מעכטיגקייט ;

וואָס מען זאָל ניט זאָגען.

אין דעם שלעכטען, איז דאָס בולט

אויף דאָס העכסטע צו געווינען ;

און אויפ'ן רעכטען, איז דאָס שולט

אַלץ נאָר נאָכ'ן אייג'נעם זינען.

וואַנד'רער I קעגען אַזאַ נויט

וויילט דו געהען זיך וועהרען ?

וויכער־ווינט און טרוק'נער קייט,

לאָז זיי דרעהען, קעהרען I

* „אַ פּריאַרי“.

און דאך איז נאך דאמאלס, אין דער צייט פון העגעל און געטהע, דער דאזיגער אָבנאָט פונ'ם קליינכירגערטום, די עפענטליכע מיינונג, געלעגען אין איהר אָרגאַנישער ענטוויקלונג. זי איז נאך געווען ווייט פון אָנצונעהמען די פעסטע, וואָכעדיגע, פּערהאַרטע-וועטע פּאַרמע פון היינט.

אין דער אמת'ען, ווער איז זי דאָס די עפענטליכע מיינונג פון היינט? ווער איז איהר טאַטע? ווער, איהר מאַמע? פון וואָנען האָט זי געצויגען איהר יניקה?

צ א ב ע ל ס אָבּהענגיקייט פון די אינטערעסען פון דער ערנסטער קליקע פינצטערלינגען — אָט דאָס איז איהר מאַמע; און דער פּאַקט וואָס אַלע פינצטערלינגען זיינען אָבּהענגיג פון די אינטערעסען און אינטעליגענץ פון א צ א ב ע ל — אָט דאָס איז איהר טאַטע!

און וואָלט עס כאָטש מעהר-יט געווען ווי דאָס! ווי ביטער עס וואָלט געווען, וואָלט מען נאָך אַלץ געקאָנט זעהען ער-געציוואו א וועג ווי אזוי זיך צו ראַטעווען! אַקטיווע און פּאַסיװע אינטערעסען און אינטעליגענצאַזיגיקייט פון דעם איינצאָבעל וואָלטען דאָך נאָך פּאַרט ערנעציוואו געמוזט קומען צו א ברעג! אָבער אַלע אין לאַנד זיינען צאָבעלס, וואָס שפּיעלען די דאָזיגע טאַטע-מאַמע דאָליע — טאָ ווי אזוי זאָל מען זיך שוין מציל זיין פון אָט דעם גייסטיגען מבוֹל!

אזויזשע איז געשעהן וואָס ש ע ל י נ ג האָט פּאַראויסגעזאָגט אין יאָהר 1803*: די דערהויבונג פון פּראָסטען פּערשטאַנד פּאַר א פּוסק אין שכל'דיגע ענינים מוז דורכאויס שאַפען אַן אָבלאָקראַט-טיע** אין דער ספּערע פון די וויסענשאַפטען, און דערמיט, מוז פּריהער אָדער שפּעטער קומען די אַלגעמיינע דערהויבונג פון דעם המון. פּוסטע אָדער צבוע'יאַצקע פּלוידערזעק וואָס זיינען אויסגען צו פּערבייטען די ממשלה פון אידעען אויף אַ געוויסער גורנדעזיסער געמישעכטס פון כלומר'שטריגע מאַראַלע פּרינציפּען זאָנען נאָר אַליין אויס אויף זיך וואָס פּאַר אַ קנאַפע ידיעה זיי

* אין די „פּאַרלעזונגען איבער די מעטהאָדע דעס אַקאַדעמישען שטודיומס“, ווערקע, בד. 5. ז. 259.

** די הערשאַפט פון דעם המון. א. א. ר.

האָבען אין הלכות מאַראַל. עס איז ניט פארהאן קיין מאַראַל
 אָהן אידעען, און ווארנאָר אַ מאַראַלישע אויפיהרונג — איז
 דאָס מאַראַליש נאָר, אַלס אויסדרוק פון אידעען.
 וואָלט מען ניט געקאָנט מיינען אַז שעלינג האָט געקאָנט
 הערן בערנשטיין ?

אַט די אָבלאָקראַטיע אין דער וויסענשאַפט און דיראַ אַלגעמיי-
 נע דעהויבונג פונ'ם המון זיינען אַרײַנגעקומען אין קראַפט.
 הערן באַסטיאָ, שולצע און אַ מחנה אַנדערע, שטעלען מיט
 זיך פאַר דאָס ערשטע — די גייסטיגע ממשלה פון אונזער צייטונגס-
 המון; די „עפענטליכע מיינונג“ שטעלט מיט זיך פאַר דאָס אַנ-
 דערע.

און אַלץ אונמעגליכער זעהט נאָך דאָ אויס צו זיין יעדער ווי-
 דערשטאַנד, מחמת אין נאָמען פון פרייהייט און מאַראַל,
 ווערט די דאָזיגע בולוואַנישע טיראַניי אויסגעפיהרט קעגען אַן
 אומבעשרייבליך אָבגענארטען פּאָלק; אין נאָמען פון פרייהייט
 און מאַראַל, פּאָכעט מען מיט'ן קאַנטשיק פון אַט דעם קליקע-מאָר-
 נאָפּאַל, און מען פערטיילט די קראַנצען פון אַ פאַלשער פּאָפּולאַר-
 דיטעט !

אַרויסצומרעטען אַנטקעגען דעראַ גרויסער זונת בבל מיט אַ
 שטאַלצער און בעפעהלערישער מיענע, און חרוב צו מאַכען איהרע
 מזבחות שקר — אין דעם בעשטעהט די גאַנצע מאַנסביל-
 שאַפט און דער גאַנצער כבוד פון אונזער פּעריאָדע !

„לאָז זיי דרעהען, קעהרען!“ — אין דער אמת'ען גערעדט,
 ווי נרינג וואָלט עס טאַקי ניט געווען, ווען מען זאָל נאָר קאָנען זיך
 נאָך הירנט איינשליסען ווי אין געמעה'ס צייט, אין דער ענטווי-
 קעלטקייט פון דער אייגענער אינדיווידואַליטעט און אוועקקוקען
 פון דעם צושטאַנד פון דער נאַציאָן !

נויטיגער, אָבער, דרינגענדער, ברענענדער ווי ערגעץ אַנדערש,
 איז אַט דער קאַמף קעגען דער בורזשואַזיע אין איהר גייסטיגען
 אויסדרוק דוקא אין דייטשלאַנד !

דער פּערפּוילונגס-פּראָצעס פון דער אייראָפּעאישער בורזשואַ-
 זיע איז אומעטום אין פּולען נאַנג.

אין פּראַנקרייך האָט זי אָבגעדאַנקט איהר ממשלה, און האָט

זיך געלאָזען אומוואַרפען דורך אַן אוורפאַטמאָר, מיט אָפּענער געד-
וואַלט. אין ענגלאַנד האָט זי, דורך אַ פאַמעלעכדיגען בהדרגה'דיגען
פּראָצעס, ביי וועלכען מען קאָן ניט אָנגעבען קיין טאָג אָדער
שטונדע, פּערלאָרען איהר הערשאַפט אַ דאַנק אַ קליקע-שאַרלאַ-
טאַנסטוואָ וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט.

אָבער נאָך האָבען ביידע נאַציאָנען אַ קיום, שטיצענדיג זיך
אויף דער ירושה פון אַ גרויסען נאַציאָנאַלען עבר : פּראַנקרייך
אויף איהר שווערד ; ענגלאַנד אויף איהר גאַלד. זיי האָבען וואָס
צוצולעגען און וואָס צו פּערצעהרען.

אין דייטשלאַנד האָט די בורזשואַזיע, אַ געלייטזעליגטע
מיט קליינשטעדטעלדיגקייט און קליינלענדיש-
קייט, אָנגענומען די איבערלדיגסטע צורה, און דער אויסלאָז איז
— אונזער נאַציאָנאַלע עקזיסטענץ מוז נאָך [ערשט]
געוואונען ווערען ; זי לייענט נאָך ערשט אין דער צוקונפֿט !
צופאַלען איז שוין, יאָהרהונדערטע לאַנג, דאָס וואָס האָט
אונז פּעראייניגט און צוזאַמענגעהאַלטען, און נאָר דורך אַ גייס-
טינער איבערקעהרעניש וואָס האָט צו זיך
קיין גלייכען ניט, קאָן מען נאָכאַמאַל דערלאַנגען צו דער
דאָזיגער נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ ! שעלינג האָט אויך דאָס-אַ
געזעהן : „אָזוי ווי קיין אויסערליכען באַנד האָט דייטשלאַנד ניט,
קאָן דאָרטען נאָר אַן אינערליכער באַנד, אַ הערשענדער רע-
ליגיאָן אָדער פּילאָזאָפּיע, אַרויסרופען דעם אַלטען, נאָ-
ציאָנאַלען כאַראַקטער, וואָס איז צופאַלען און צופאַלט
אַלץ מעהר און מעהר אויף שטיק-שטיקלעך.

אָבער טאַקי מהאי טעמא, איז בשום אופן ניט מעגליך
אז מען זאָל זיך דורכשלאָגען אַ וועג צו אַ נאַציאָנאַלער עס-
זיסטענץ דורך דער בורזשואַזיע ; וואָרים די דאָזיגע
בורזשואַזיע איז דאָך טאַקי דער אינדיווידוואַליזם
גופאָ, אָדער בעסער נאָך, כדי ריכטיגער צו בעצייכענען וואָס מען
פּערשטעהט אונטער דעם, דער טריעב צו בעזונדערקייט,
וואָס האָט אונז געבראַכט אום לעבען אַלס נאַציאָן ; און די
קליינשטעדטעלדיגקייט און קליינלענדישקייט
איז נאָר איהר קאָנסעקווענטסטער און שמאָליקעפיגסטער אויס-

דרוק! א טיעפע אינוועניגסטע שייכות איז פארהאן צווישען ביי דען. ביידע, זיינען זיי נאָר דער אינוועניגסטער און אויסענוועניגסטער אויסדרוק פון דעמזעלבען געדאַנק; און אַט דאָ ליגענט דער הונד בעגראָבען: דערפאַר איז אונמעגליך, אנטער דעם רעזשים פון אונזער קליינבירגערטום, אויסצורפיהרען אַ נאַציאָנאַלע אויפלעבונג אלס דייטשען, שוין מיט דער גאַנצער בענקעניש נאָך דעם. נאָר מיט איין קלאַפּ, וועלען זיי ביידע בעזיעגט ווערען — די קליינלענדישקייט מיט'ן קליינבירגערטום!

אויף אַט אַזאָ'ן אופן ווערט דער דאָזיגער קלאַסען-זיעג אויך געמאַכט פאַר אַ תּנאי פון אונזער נאַציאָנאַלען קיום. נאָר פון דעמזעלבען געדאַנק, קאָנען ביי דע זאַכען אַרויסרינען!

אַלץ געהנטער און געהנטער רוקט זיך די צייט. וועקענדיג, קלאַפט זי מיט אַן אייזערנעם פינגער! היינט איז דאָס נאָך אַ פּראַגע פון נאַציאָנאַלער אויפלעבונג — באַלד, באַלד, וועט עס שוין זיין נאָר אַ פּראַגע פון נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ. דאָס-אָ גובאָ ווערען מיר אָן, באַס מיר פיהרען ניט אויס יענעם!

זאָל דאָס זיין דער גורל פון דעם דייטשען גייסט? זאָלען מיר טאַקיי אין דער אַמת'ען זיין אַ פּאַלס, וואָס זיין שליוחות איז ווי עס האָט זיך געלאָזען הערען ביזע נביאות, צו געבען די פעלקער איינציגע דענקער און דערנאָך בטל צו ווערען אין זיי? — זאָלען מיר זיין די אידען צווישען די פעלקער פון איראָפּאָ? — — —

נאָר אַוועק מיט אַט די מעלאַנכאָלישע געדאַנקען! שוין הער איך פון דערווייטענס די טומפע מחנות-ווייז טריט פון די אַרבייטער חילות! ראַטעוועט — ראַטעוועט — ראַטעוועט — ראַטעוועט זיך פון די קייטען פון אַ פּראָדוקצאַנס-צושטאַנד וואָס מאַכט אייך אויס מענשען און פּערוואַנדעלט אייך אין סחורה — ראַטעוועט — ראַטעוועט — ראַטעוועט דעם דייטשען גייסט פון גייסטיגען אונטערגאַנג — ראַטעוועט — ראַטעוועט אין דער-זעלבער צייט די נאַציאָן פון צוברעקלונג!

שוין צוקט אין דער הויך דער בליץ פון דירעקטען און אַלגע-

מיינעם וואהלרעכט! אַזויערנאָך צי אַנדערש-אַרומעט, באַלד לאָזט
 ער זיך אַראָב מיט אַ דונער! ווי דאָס דאָזיגע וואָרט איז נאָך
 אַרױס גערעדט געוואָרען — אַזוי איז דאָס שוין געוואָרען אַ
 מוז! איצט, בעוואָפענטע מיט אַט דעם בליץ, ראַטעוועט זיך
 און ראַטעוועט דייטשלאַנד!

און איהר בורזשוען וואָס זיינען, פונקט ווי איד, געבוירען
 געוואָרען אין דער בורזשואַזיע, און האָבען געצויגען פון אונזערע
 דענקער און פּאָעטען די יניקה פון פרייהייט — ווילט איהר זיך
 דערהויבען איבער די עקזיסטענץ-בעדינגונגען פון אַ קלאַס וואָס
 האָט דאָס פּאָלק געבראַכט אין נויט, דעם דייטשען גייסט גע-
 פיהרט צום אונטערגאַנג, און די נאַציאָן צוברעקעלט און אַרײַנגע-
 בראַכט אין אונמאַכט — טאָ קומט אַהער און האַלט אונטער
 מיין „יאַקטעאַ עסט אַלעאַ“ (דאָס ווערפעל איז שוין אויסגעפּאַלען).
 אַ ט ד אַ — אייער באַנער, און דאָס אַ אייער כבוד!

ע נ ד ע

די קראפטקין ליטעראטור געזעלשאפט

איז געגרינדעט געווארן מיט דעם צוועק אריינצוברענגען אין אידיש אלע אָנגעמיין־סאָציאליסטישע קלאַסיקער, ווי אויף אַנדער־רע ווערט־הפּולע סאָציאַל פּאָליטישע ווערק. זי איז געבויט אויף דעם יסוד פון א יעהרליכער מיטגליעדשאפט; ד. ה. יעדער פריי־דענקענדער מענש, וועלכער צאהלט אין דעם מיטגליעד'ס בייטראג, I דאָלאַר א יאָהר, (און עקסטרא 50 סענט, ווען די געזעלשאפט וועט אָנהויבען אַרויסגעבען צוויי ביכער א יאָהר) איז בערעכטיגט צו אין עקזעמפלאַר פון אלע ניכער, וואָס די געזעלשאפט גיט אַרויס דורכ'ן יאָהר.

יעדער מיטגליעד האָט אויסערדעם א דעה אין דער פער־וואַלטונג פון דער געזעלשאפט דורך זיין שטימ־דעקט אויף דער יעהרליכער גענעראַל פּערזאָמלונג.

די געזעלשאפט האָט ביז איצט אַרויסגעגעבען די „מעמואַרען פון א רעוואָלוציאָנער“, די „געגענווייטיגע הילף“, „פעלדער, פאבריקען און ווערקשעפער“ — 3 גרויסע ווערק פון פעטער קראפטקין, דעם גרויסען רעוואָלוציאָנער־און וויסענשאפטס־מאַן, וועמעס עהרע־נאָמען די געזעלשאפט האָט אָנגענומען, אין אַנער־קענונג פון זיין הויכען אידעאַליזם און וויסענשאפטליכער בעגריי־דונג פון דעם פרייען סאָציאַליזם; און דאָס בעריהמטע ווערק „דער איינציגער און זיין אייגענמוס“, פון מאַקס שטירנער.

דאָס נעמסטע בוך, וואָס די געזעלשאפט פּערפּערטיגט אַרויס־צוגעבען אין דעם לויפּענדען יאָהר, איז א באַנד געקליבענע שריי־טען פון פּער־די־נאַנד־לאַס־אַל.

די געזעלשאפט האָט ערוואָרבען די אַנערקענונג און דעם צו־טרױען פון דער אידישער אינטעליגענץ מיט איהר געטרייער אַר־בייט, פּאָלשטענדיגער צושערלעסיגקייט און פינקטליכער ערפילונג פון איהרע פּערשפּרעכונגען. זי אפּעלירט דעריבער צו אלע איד־שע ראדיקאלען פון אלע פּאַרטייען און ריכטונגען איהר צו העלפען פּערווירטליכען איהר אויפּגאַבע דורך זייער פינאַנציעלער שטיצע און דערהויפּט דורך זייער אַרייַנטרעטען אין דער געזעלשאפט אלס פיטגליעדער.

פאַר ווייטערע אויסקינפּטע און געלד־זענדונגען אַררעסירט דעם טרעשווער:

Dr. J. A. Maryson, 250 East Broadway, New York

די קראפאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפֿט
תאָט ביז איצט אַרויסגעגעבען די פּאָלגענדע ווערק :

מעמוואַרען פון אַ רעוואָלוציאַנער
פון פ. קראפאָטקין

איבערזעצט פון ג. דייוויד,
אונטער דער רעדאַקציאַן פון דר. י. א. מעריסאָן.
מיט אַ פּאַררעדע פון געאַרנג בראַנדעס.
526 זייטען, שעהן געבונדען אין עקסטראַ קלאַטה, פרייז \$1.00

געגענווייטיגע הילף
ביי חיות און מענשען

פון פ. קראפאָטקין
מיט אַ ספּעציעלער פּאַררעדע פון פּערפאַסער צו דער אירישער
אויסגאַבע.
איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן
448 זייטען, שעהן געבונדען אין עקסטראַ קלאַטה, פרייז \$1.00,

פּעלדער, פאַבריקען און ווערקשעפּער
פון פ. קראפאָטקין

איבערזעצט נאָך דער לעצטער פּערגרעסערטער ענגלישער אויסגאַבע
פון דר. י. א. מעריסאָן
410 זייטען, שעהן געבונדען אין עקסטראַ קלאַטה, פרייז \$1.00

דער איינציגער און זיין אייגענטום
פון מאַקס שטירנער

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.
מיט אַ ביאָגראַפישע סקיצע פון'ס שערפאַסער און אַ איינלייטונג.
504 זייטען, שעהן געבונדען אין עקסטראַ קלאַטה, פרייז \$1.25.
בוכהענדלער קענען בעקומען די אלע אויסגאַבען דורך דעם איינציגען
הויפּט-אַגענט פון דער געזעלשאַפֿט :

מייזעל'ס פּערלאַג
424 Grand Street, New York

די סטאמומען

פון דער

קראפאטקין ליטעראטור געזעלשאפט

געגרינדעט יאנואר 1913.

אינקארפארירט אין יאהר 1915.

ניו יארק.

די כטאטומען

פון דער

קראפטמקין ליטעראטור געזעלשאפט

אנגענומען אויף א ספעציעלער פערזאמלונג פון פערואלאטונגסראטה,

אין אפריל, 1915.

ארטיקעל 1.—דער נאמען.

§ 1. די געזעלשאפט זאל הייסען מיט'ן נאמען „די קרא-
פטמקין ליטעראטור געזעלשאפט“.

ארטיקעל 2.—דער צוועק.

§ 2. דער צוועק פון דער געזעלשאפט איז צו פערשפרייטען
שריפטליך די גרונד-לעהרען פון דעם סאציאליזם אין אלע זיינע
שטאיהונגען און די סאציאל-פאליטישע וויסענשאפטען, אויף וועל-
כע דער סאציאליזם איז געבויט, אין דער אידישער שפראך.

§ 2. די געזעלשאפט נעהמט אויף זיך די אויפגאבע צו דרוק-
קען און ארויסגעבען איבערזעצונגען פון די אלגעמיינע סאציאליסטי-
טישע קלאסיקער און פון אנדערע ווערטפולע סאציאל-פאליטישע
און סאציאלאגישע ווערק אין אידיש, ווי אויך אריגינעלע אבהאנדל-
לונגען פון א סאציאליסטישען שטאנדפונקט איבער פערשיידענע
סאציאל-פאליטישע פראגען.

§ 3. די געזעלשאפט זאל ארויסגעבען יעדען יאהר וועניג-
סטענס איין גרויסען ווערק פון דעם פריהער דערמאנטען באראק-
טער, און דעם וויסענשאפטליכען פארטראג, וואס וועט געהאלטען
ווערען (לויט מעגליכקייט) אויף דער יעהרליכער גענעראל-פערזאמל-
לונג, ווי עס ווערט בעצייכענט אין א ווייטערדיגען ארטיקעל.

ארטיקעל 3.—מיטגליעדשאפט.

§ 1. יעדער פרייגעזאנענער און ראדיקאל-דענקענדער מענטש
קאן ווערען א מיטגליעד פון דער געזעלשאפט, ווען ער צאהלט איין
דעם יעהרליכען בייטראג (ווי בעשטימט אין דעם נעקסטען ארטי-
קעל) און ווערט גוטגעהייסען פון דעם פערוואלטונגסראטה.

§ 2. יעדער ראדיקאלער פּעראיין אָדער ראדיקאלע אָרגאַניזאַציע קאָן ווערען אַ קאָלעקטיוו־מיטגליעד פון דער געזעלשאַפֿט. איינצאַהלענדיג דעם יעהרליכען בייטראַג ווי פאַר איין מיטגליעד, און איז דאָן בערעכטיגט צו דיזעלבע בענעפיטען ווי איין (1) געדוועהנליכער מיטגליעד.

§ 3. דער אָפיציעלער יאָהר פון דער געזעלשאַפֿט זאָל זיך רעכענען פון דעם ערשטען מאי פון יעדען יאָהר ביז דעם ערשטען מאי פון דעם נעקסטען יאָהר. מיטגליעדער קאָנען אַריינטרעטען אין דער געזעלשאַפֿט צו יעדער צייט, אָבער זייער מיטגליעדשאַפֿט זאָל זיך רעכענען ניט לענגער ווי ביז דעם ערשטען מאי, וואָס קומט נאָך דער צייט, ווען זיי האָבען איינגעצאָהלט זייער בייטראַג.

§ 4. יעדער מיטגליעד זאָל בעקומען אַ מיטגליעד־סקאַרטע פון דער געזעלשאַפֿט פאַר דעם לויפֿענדען אָפיציעלען יאָהר פון דער געזעלשאַפֿט, אונטערצייכענט פון דעם קאַססיער פון דער געזעלשאַפֿט, וועלכע בערעכטיגט איהם צו די אונטערדערמאָנטע בענעפיטען בון אַ יעהרלינגען מיטגליעד.

אַרטיקעל 4.—בייטראַגען.

§ 1. דער בייטראַג פון אַ מיטגליעד אין דער געזעלשאַפֿט זאָל זיין 1 דאָלאַר אַ יאָהר איינגעצאָהלט אין פּאַראַויס. אַזאַ מיטגליעד זאָל הייסען אַ יעהרליכער מיטגליעד פאַר דער פּעריאָדע פון דעם אָפיציעלען יאָהר פון דער געזעלשאַפֿט. (ווי בעציייענט אויבען אין אַרטיקעל 3, § 3.)

§ 2. יעדער איינער וואָס צאָהלט איין דעם בייטראַג פון \$25 מיט אַמאָל, זאָל הייסען אַ לעבענסלענגליכער מיטגליעד פון דער געזעלשאַפֿט. אַזאַ מיטגליעד איז בעפרייט זיין גאַנצען לעבן פון די יעהרליכע בייטראַגע און איז בערעכטיגט צו אַלע בענעפיטען פון אַ יעהרליכען מיטגליעד.

אַרטיקעל 5.—בענעפיטען.

§ 1. יעדער גוטשטעהענדער מיטגליעד פון דער געזעלשאַפֿט זאָל קריגען פריי 1 עקזעמפּלאַר פון די ביכער און אַנדערע דרוק־זאַכען, וואָס די געזעלשאַפֿט גיט אַרויס אין לויף פון איהר אָפּי־ציעלען יאָהר.

§ 2. יעדער גוטשטעהענדער מיטגליעד זאָל האָבען דאָס רעריי צו שטימען וועגען אַלע פּראַגען, וואָס ווערען פּערהאַנדעלט אויף דער יעהרליכער גענעראַל פּערוואַלונג פון דער געזעלשאַפֿט.

§ 3. יעדער גוטשטעהענדער מיטגליעד זאל קריגען נאָטיץ, וועניגסטענס אַ מאָנאַט בעפֿאַר, וועגען דעם דאַטום און אָרט ווען און וואו די יעהרליכע גענעראַל פּערזאַמלונג וועט אָבגעהאַלטען ווע- רען, ווי אויך אַ קורצען בעריכט וועגען דעם פינאַנציעלען צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט.

§ 4. ווען עס ענדיגט זיך דער אָפיציעלער יאָהר פון דער גע- זעלשאַפט, און נאָכדעם ווי דער יעהרליכער מיטגליעד האָט בע- קומען די אַלע בענעפיטען, צו וועלכע ער איז בערעכטיגט, האָט אַזאַ מיטגליעד מעהר קיינע פּערבינדונגען ניט מיט דער געזעל- שאַפט, און קאָן קיינע אנשפּרוכען ניט מאַכען. סיי אויף שטימערעכט ביי איהרע ווייטערע פּערזאַמלונגען, סיי אויף אירגענר וועלכען טייל פון איהר אייגענטום.

אַרטיקעל 6.—פּערזאַמלונגען.

§ 1. די יעהרליכע גענעראַל פּערזאַמלונג פון דער געזעל- שאַפט זאל אָבגעהאַלטען ווערען אין מאָנאַט אַפּריל פון יעדען יאָהר, דער טאָג פון פּערזאַמלונג זאל בעשטימט ווערען פון דעם פּערוואַל- טונגס-ראַטה.

§ 2. ספּעציעלע פּערזאַמלונגען קאָנען אָבגעהאַלטען ווערען צו יעדער צייט, ווען אַ מאַיאָריטעט פון פּערוואַלטונגס-ראַטה גע- פינט פאַר נויטיג איינצורופּען אַ ספּעציעלע פּערזאַמלונג, אָדער אויף אַ שריפטליכען פּערלאַנג פון 50 גוטשטעהענדע מיטגליעדער פון דער געזעלשאַפט.

§ 3. אויף דער יעהרליכער פּערזאַמלונג זאל געהאַלטען ווע- רען אַ וויסענשאַפטליכער פּאַרטראַג פון אַ בעקאַנטען אירישען געלעהרטען. דער דאָזיגער פּאַרטראַג זאל אָבגעדרוקט ווערען אין פּערלויף פון יאָהר און פּערטיילט ווערען פריי צו אַלע גוטשטע- הענדע מיטגליעדער.

אַרטיקעל 7.—פּערוואַלטונגס-ראַטה.

§ 1. דער פּערוואַלטונגס-ראַטה פון דער געזעלשאַפט זאל בע- שטעהן פון 15 מיטגליעדער, וואָס זאָלען הייסען דירעקטאָ- רען, און זאָלען אויך דיענען אַלס אַ „באָרד אָוו טראַסטיעס“ צו האַלטען אויף זייער נאָמען דאָס אייגענטום פון דער געזעלשאַפט, פּערטרעטען איהרע אינטערעסען און פיהרען איהרע נויטיגע גע- שעפטען.

§ 2. די דירעקטאָרען זאָלען געוועהלט ווערען פון די מיט-גליעדער אויף דער יעהרליכער גענעראַל פּערזאָמלונג, לויט דער באַלגענדער אָרט און ווייזע :

זיעבען (7) זאָלען הייסען עסקוטיווע דירעקטאָרען, וועלכע זאָלען ערוועהלט ווערען, און זיינען ערוועהלט געוואָרען, ביים אָנגעהמען פון אָט די סטאַטוטען. ווי פּאַלנט : איי-נער אויף 1 יאָהר, איינער אויף 2 יאָהר, איינער אויף 3 יאָהר, איי-נער אויף 4 יאָהר, איינער אויף 5 יאָהר, איינער אויף 6 יאָהר און איינער אויף 7 יאָהר ; אזוי אז יעדען יאָהר זאָל איין עסקוטיווער דירעקטאָר געוועהלט ווערען אויף אַ טערמין פון 7 יאָהר. פון די איבעריגע 8 דירעקטאָרען זאָלען געוועהלט ווערען, און זיינען ביים אָנגעהמען פון אָט די סטאַטוטען געוועהלט געוואָרען, 4 אויף 2 יאָהר און 4 אויף 1 יאָהר ; אזוי אז יעדען יאָהר זאָלען געוועהלט ווערען 4 פון אזוינע דירעקטאָרען אויף אַ טערמין פון 2 יאָהר. פּאַנאָליך וועלען אויף יעדער יעהרליכער גענעראַל פּערזאָמלונג געוועהלט ווערען 5 דירעקטאָרען, אָדער אַ דריטעל פון גאַנצען פּער-וואַלטונגסראַטה.

§ 3. קיינער קאָן ניט נאָמינירט און געוועהלט ווערען אַלס דירעקטאָר אין פּערוואַלטונגסראַטה סיידען ער איז אַ גוטשטעהענדי-גער מיטגליעד פון דער געזעלשאַפט וועניגסטענס 3 יאָהר. דער פּערוואַלטונגסראַטה זאָל אָבער האָבען דאָס רעכט מבטל צו זיין אָט די בעגרענצונג בנוגע אַ מיטגליעד, וועלכער קאָן ברענג-גען פּיעל נוצען דער געזעלשאַפט אַלס דירעקטאָר.

§ 4. אין פאל ווען אַ דירעקטער רעזיגנירט, אָדער שטאַרבעט, אָדער ווערט אַרויסגעוואָרפען פון אַמט פאַר אַ געניגנדער אורזאָך, זאָלען די איבעריגע דירעקטאָרען אויסוועהלען אַנאָנדערען פון צוויי-שען די מיטגליעדער אויף זיין אָרט, וועלכער זאָל זיין אין אַמט ביז דער נעקסטער יעהרליכער פּערזאָמלונג.

אַרטיקעל 8.—עמטער.

§ 1. דער פּערוואַלטונגסראַטה זאָל אויסוועהלען פון זיך יעדען יאָהר אַ קאַססיער, אַ פּראָטאָקאָל סעקרעטער און אַ פינאַנצ-סעקרעטער ; איין פּערזאָן מעג אָבער האַלטען צוויי עמטער. די דאָזיגע בעאַמטע זאָלען דיענען אָהן געצאָהלט.

§ 2. דער פּערוואַלטונגסראַטה זאָל אויף בעשטימען די נוי-טיגע קאָמיטעס פאַר די בעזונדערע טיילען פון דער אַרכיט פון דער

געזעלשאפט. די דאזיגע קאָמיטעס קענען בעשטעהן אויסער פון די דירעקטאָרען אויך פון אנדערע מיטגלידער, וועלכע דער פּערוואַל-טונגסראַטה קען געפינען פאר נויטיג צו קאָאָפּטירען צו זיך פאר די נוצען פון דער געזעלשאפט.

ארטיקעל 9.—קוואַרום.

§ 1. 40 מיטגלידער פון דער געזעלשאפט זאָלען צונויפֿ-שמעלען און זיין אַ קוואַרום אויף דער יעהרליכער גענעראַל פּער-זאַמלונג.

§ 2. 7 דירעקטאָרען זאָלען צונויפֿשמעלען און זיין אַ קוואַ-רום אויף די זיצונגען פון פּערוואַלטונגסראַטה.

ארטיקעל 10.—קאָנטראַקטען און אַבליגאַציעס.

§ 1. די געזעלשאפט זאָל ניט זיין פּערפֿליכטעט צו צאָהלען קיינע חובות, וועקסלען און דערגלייכען, סידרען אזעלכע וועקסלען אָדער אנדערע פּאַפּירען זיינען אונטערגעשריבען פון דעם פינאַנץ סעקרעטער און פון דעם קאַסיער, מיט דער צושטימונג פון אַ מאַיאָריטעט פון פּערוואַלטונגסראַטה.

ארטיקעל 11.—אייגענטום.

§ 1. דאָס גאַנצע אייגענטום, וואָס קלייבט זיך אָן אין רשות פון דער געזעלשאפט, רהינו בוך־פּלאַטען, ביכער, מוזמן געלד און אנדערע פּערמעגענס, זאָל פאר דער גאַנצער צייט פון דער עק-זיסטענץ פון דער געזעלשאפט בעשטעהן אַלס אַ שטענדיגער פּאָנד צו פּאַרטועצען די טהעטיגקייט פון דער געזעלשאפט און צו ער-פילען איהרע צוועקען לויט די פּאַראַגראַפּען 1, 2 און 3 פון דעם אר-טיקעל 2 פון אָט די סטאַטוטען.

§ 2. אין פאַל די געזעלשאפט זאָל זיך אויפֿלייזען, סיי פּריי-וויליג, סיי צוליעב אנדערע אורזאַכען, זאָל דער פּערוואַלטונגס-ראַטה האָבען דאָס רעכט און די מאַכט צו פּערברויכען אָדער אַוועק-שענקען דאָס אייגענטום און דעם פּערמעגען פון דער געזעלשאפט, גאַנצעם ווי עס וועלען ווערען אָבגעצאָהלט אַלע גערעכטע און גע-זעצליכע חובות, פאר אזעלכע בילדונגס און קולטורעלע צוועקען, און אין פּערבינדונג מיט אזעלכע אינסטיטוציעס, וועלכע קענען אַמבעסטען דיענען די אידעאַלען און צוועקען פון דער געזעלשאפט.

§ 3. עס זאָל זיין קלאָר און דייטליך און פון יעדען מיט גליעד אויסדריקליך פּערשטאַנען און איינגעוויליגט, אַז קיינער וואָס

ווערט א מיטגליעד אין דער געזעלשאפט בעקומט ניט קיין רעכט
אָדער תביעה אויף וועלכען עס איז טייל פון דעם אייגענטום און
פערמעגען פון דער געזעלשאפט, א חוץ אויף 1 עקזאמפלאר פון די
יעהרליכע אויסגאבען (פובליקיישאַנס) פון דער געזעלשאפט פאר
דער צייט, וואָס ער האָט איינגעצאָהלט זיין בייטראַג און איז
א נוטשטעהער מיטגליעד פון דער געזעלשאפט.

ארטיקל 12.—אמענדמענטים.

אָט די סטאַטוטען קאָנען ווערען אַמענדירט דורך אַ איינשטיי-
ביגען בעשלוס פון אַלע דירעקטאָרען, וואָס זיינען אַנוועזענד ביי
אַ רעגולערע אָדער ספעציעלע זיצונג פון פּערוואַלטונגסראַטה, אָדער
דורך 75 פּראָצענט שטימען פון אַלע אַנוועזענדע מיטגליעדער אויף
דער יעהרליכער גענעראַל פּערוואַלונג.

אמענדמענט 1.

אויף דער יעהרליכער גענעראַל פּערוואַלונג פון דער געזעל-
שאַפט, וואָס איז פּאַרגעקומען דעם 16-טען אַפּריל 1916, איז אייני-
שטימיג בעשלאַסען און אָנגענומען געוואָרן צו אַמענדירען דעם § 1
פון ארטיקל 4 פון אָט די סטאַטוטען בנוגע דעם יעהרליכען מיט-
גליעד-בייטראַג, און אנשטאט איהם זאָל זיך לעזען ווי פּאָלגט:
דער בייטראַג פון אַ מיטגליעד אין דער געזעלשאַפט
זאָל זיין \$1.25 אַ יאָהר, איינגעצאָהלט אין פּאַראַוים.

